

columbar. Luce. ij. Quintus caput ē supbia cū inani glia. Et hi sunt q̄ dereliquerūt deū. p nullū. n. vitiū ita recebūt a deo et belatur p̄tra deū sicut p supbiā. Sz ve corone supbie dicit̄ iſa. xvij. Na. tetracta ē ad inferos supbia tua. iſa. xiiij. Singulariter at̄ Maria de hūilitate p̄mendat̄ Diero. Prima Marie virtus fundamentū oīm virtutū hūilitas: et ip̄a ait. Quia respexit hūilitatē ancille sue Lu. p̄mo. ¶ Tertū caput ē ira p quā homines pessimi blasphemauerūt sc̄m iſrl. Sz ve eis q̄ p̄biderūt sustinēciā Ec̄ci. ij. id ē paciēciā. s. victi ab ira. Virgo singularis in omnes mitis nos culpas solutos mites facit et castos: canit ecclia de gloriosa ōgine Maria. Reuolue scripturā nunq̄ inuenies aliq̄d durū vel asperū ex ore ōginis p̄cessisse vel in ope. Sz tota pulcra et suavis. ut dicit̄ Cant. iij. ca. ¶ Septimū caput ē inuidia: et hi alienati sūt retroſus a deo qui oīa bona sua p̄municat. Inuidio aut̄ displicet q̄ aliq̄s habeat bona: et sic alienus ē a p̄bitione dei. Sed ut dicit̄ in eplā Jude p̄mo ca. De his q̄ abierūt in viā Caij et Chore q̄. hi p̄ inuidiā mori. p̄mus occidit Abel. alius fecit conuersionē p̄ Aaron: et male pierūt. ¶ Quartēter ōgo Maria p̄municat et pcurat hoībo bona. Oībo ait Bern. sinu misericordiē sue agit: et de plenitudine eius om̄es accipiunt. eger curationē. tristis p̄olationē. captiuus redemptionē. p̄cor veniā. iustus grāz. angelus gloriā: dei filius carnis subaz. Hec q̄ dictū fuit ei. Ave id est sine ve alicui capitis vitiū. et sic in aq̄s sue gr̄e: p̄tribulasti tu deus capita draconū. id est vitia. ¶ Tercius ve pene. s. temporalis incurrit p̄ p̄c̄m veniale Deus ei ait Greg. delictū hoīs sine ultione nō patit̄. Aut em̄ homo punit p̄ seipm. s. p̄ sufficiētiē p̄tritionē. Aut deus cū homie. de peni. dis. j. Si p̄c̄m. Deus cū homine punit qm̄ p̄ penas in p̄nti vel i purgatorio paciēte toleratas p̄c̄a purgat. s. venialia. de q̄ ve p̄ intelligi illud Mich. ij. Ele q̄ cogitatis inutilē: quod de se videt̄ veniale. Sz virgo Maria sola ab h̄mōi ve fuit immunis. Ante Aug. Si oēs sancti et sc̄e duz hic viuerēt interrogi fuissent si p̄c̄m haberēt: oēs vna voce r̄derēt. Si dixerimus q̄ p̄c̄m nō habem? ip̄i nos seducimus: excepta sc̄a virgine Maria. et sic caput draconis. id est p̄mos motus p̄cor cōtruiuit et p̄fregit i aquis sue gracie.

¶ Explicit prologus.
¶ Titul' p̄mus d̄ Auaricia diuſus p̄ plura capla. Capitulū primū p̄ modū p̄dicatōis.

Aliq̄ hominū vsq̄quo
gravi corde ut quid di
ligitis vanitatē et queritis men
daciū. ps. iij. Greg. xiiij. moral.

c. xix. sup. ō. plumbi lamina q̄. dicit q̄ p̄ aua
ros q̄s auaricie pondus grauat ps. inuehit
et increpat dicit̄ hoc. filij hoīm q̄. nō filijs
dei. id est electis q̄ ex deo nati sunt. p̄. p̄ graciā
p̄mentibz ērena loquit̄ ps. sz filijs hoīm.
id est ērenoz. homo ei ab humo teruiat qui
filij sunt non solū generatōe sz imitatione: hi
sunt graui corde. Inter oīa elemēta terra est
gruius: et in ē terrena metalla q̄ p̄tinēt ad di
uitias: aurū et argentū sunt gruiora: grauius
aut̄ locus p̄rius ad quē inclinānt̄ grauiā ē
centz ubi est infernus. In ē vitia illud quod
tēpmit cor ad terrenas diuitias est auaricia
cuius locus ē infernus. s. eterne damnatōis.
Ante serpentis antiquo dictū fuit. Terrā cō
medes cūctis diebz vite tue Gen. iij. id est ab
tē p̄tinebunt q̄s deceptis terrena cupiditate.
q̄ ex q̄ damnatō incurrit: filij hoīm vsq̄. s.
p̄manetis in hoc vitio. ut diligatis vanitatē
id est ista temporalia que vana sunt id est cito
transitoria: Ante in inferno dicunt diuites.
Quid nobis p̄fuit supbia: aut quid contulit
nobis iactancia diuitiaz? Ecce om̄ia transi
erunt velut umbra Sap. v. vana sunt q̄ fa
ciunt homines vanos: cum p̄ hoc frustren
tur sine suo. id est eterna vita. Et hoc est ac
cipere in vanum animaz suam sm̄ ps. id est
non operari. a tñ unde saluēnt̄: sicut me
dicina dicitur vana que non inducit sanita
tem ad quam ordinat̄. Et queritis mendaciū.
id est ip̄a terrena q̄ sunt mendaciōsa:
q̄ promittūt quietem et dant inquietudinē:
p̄mittunt sufficiēciā et dant miseriaz. Filij
hoīm q̄. Ebi sciendū q̄ cuz auaricia sit im
moderatus amor habendi: hec immoderācia
potest esse triplicis sm̄ b̄m Tho. secunda se
cunde. q. cxxij. arti. iij.

¶ Primo in affectione.

¶ Secundo in retentione.

¶ Tercio in affectione.

Et sm̄ hec tria erunt tres sermones de aua
ricia in genere. Et q̄tum ab primū. s. de
nimia affectōne ad res temporales hoc repe
bendit̄ in dicto versu. filij hoīm. Ebi tria no
tari p̄nt de auaricia. Et p̄mo ei? mali quid
bitatē. ibi. ut quid diligitis vanitatem et que
ritis mendaciū. Secūdo eius p̄c̄i pondero
sitatē. ibi. filij hoīm. Tercio ei? affectualita
tem. ibi. et q̄ritis mendaciū.

¶ S. j.
¶ Q̄tum ad primū. Sciendū
q̄ auaricia vel cupiditas sumit̄ tripliciter.
¶ Ano modo prout est non p̄c̄m sed pena vel
radix p̄c̄i: et sm̄ hanc acceptionē auaricia
nō est aliud q̄ quēdā inclinatio nature cor
rupte ad bona corruptibilia et tpalia iorbi
nate appetendo. Ebi aplū. j. ad Timof. vj.
Radix oīm maloz ē cupiditas. id ē auarici
a: eo videlicet q̄ ex auaricia frequenti alia
p̄c̄a oriant̄ ad similitudinē radicis: q̄ sicut

radix toti arbori alimentum prestat: sic hō p diuitias acq̃rit facultatez ad q̃dcunq; p̃c̃m desiderandū et perpetrandū. Et ut dicit Leo papa. Clericū vel vīz catholicū q̃ p̃cipue la certorē dñi sicut nullo errore implicari: ita nulla cupiditate violari oportet. bis. xlvij. c. clericū vel vīz. implicari. id est detineri q̃ im pediri a sp̃ualibz. **S**ecūdo mō sumit auaricia seu cupiditas put est generale p̃c̃m seu genus ad om̃e p̃c̃m. q̃ sic diffinit a Greg. in quadā om̃e. q̃ auaricia ē appetitus inordinatus non solum pecunie: sed sciencie q̃ altitudinis q̃ cuiuscūq; boni t̃p̃alis. ut cū sup̃ modū ambis p̃f̃as. Et de hac videt loquit Aug. cū dicit. q̃ radix oīm maloz ē cupiditas: et radix oīm bonoz est charitas. Et nisi fuerit vna penitus euulsa non p̃t alia plantari. de p̃nia. bis. ij. q̃ radix. q̃ q̃libet p̃c̃m mortale est p̃ charitatē. s̃m b̃m Tho. q̃ q̃libz p̃ccatū p̃tinet isto mō ad cupiditatē. Et si obiciat q̃ et hoc sequi videt q̃ auaricia et supbia sint idē. Nā supbia dicit inordinatū appetitus sciencie. altitudinis et honoris: q̃d p̃prehendit in diffinitione auaricie ut dictū est. R̃ndet q̃ hoc nō sequit: sed sunt utiq; diuersa peccata supbia et auaricia etiā generalit̃ sumpta. Nā supbia est inordinatus appetitus circa scienciā. potenciā. pecuniā et alia q̃ ad excellenciā quam quis p̃sequitur ex illis. Sed auaricia est inordinatus appetitus circa p̃bicta q̃ ad sufficienciā: que intendit in illis in acquirendo vel retinēdo ip̃a t̃p̃alia. Differūt etiā in hoc. q̃ supbia respicit p̃c̃m ex parte auersionis a deo cuius p̃cepto supbus recusat subici. Auaricia ṽo respicit p̃c̃m ex p̃te p̃uersionis ad bonū p̃mutabile q̃ p̃c̃a. s̃. inordinate diligat. **T**ercio mō sumit auaricia put est speciale p̃c̃m distinctū a ceteris. Et sic diffinit auaricia q̃ est inordinatus amor vel appetitus pecunie. An isidorus in li. p̃mo etimologiaz dicit q̃ auarus d̃r quasi eris auibus. De hys b̃m Tho. sc̃da sc̃de. q. cxviiij. arti. ij. q̃ in q̃dlibz de malo: **A**lexander in sc̃da p̃te sume. q. xlvij. Et de hac auaricia q̃ est speciale p̃c̃m dicit Ambro. Sicut bi q̃ infantia mente trāslati sūt: nō iam rez ip̃az s̃ passionis sue fantasiā videt. ita etiā mēs auari semel vinculis cupiditatis astricti: sp̃ auz videt. sp̃ argentū videt. sp̃ redditus p̃putat. g̃tius auz q̃ soles intuet. Ip̃sa eius oīo et t̃p̃catio a dño petit auz: nec finis nec sacietas atert cupiditati. bis. xlvij. c. v. Auarus non implebit pecuniā: q̃ amat diuitias nō capiet fructū ex hys. **U**bi sciendū q̃ aliud ē diuitias amare q̃ nō h̃re. aliud h̃re q̃ nō amare. aliud nec h̃re nec amare. aliud h̃re q̃ amare. Amare q̃ nō habere: ē vanum q̃ infructuosū. Nā neq; habet comobi-

tatez ex usu eaz: cū eas nō possideat. nec fructum ex paciēcia in defectu eaz. ex q̃ amat q̃ cupit h̃re p̃ om̃ez modū quē posset. licitū et illicitū: impacient et inuoluntarie sustinens paupertatez. An aplūs. j. ad Thimo. vj. Qui volunt diuites fieri incidunt in temptatōez q̃ in laqueū magnū diaboli: q̃ in desideria multa inutilia q̃ vergunt hoīez in interitū. Nā p̃pter hoc aliqui desiderāt furari. fenerari. decipere. et alia mala facē ut habeāt diuitias: quas inordinate amāt. Secundū. s̃. h̃re diuitias et nō amare: ē laboriosū. Unde dicit Eccl. xxxij. Deus vir. s̃. diues: q̃ inuentus est sine macula. s̃. inordinati amoris. q̃ qui post auz nō abiit. s̃. mente et corpe ut auari: qui vbiq; terraz sequunt auz etiā sub fra. Sed q̃s est hic q̃ laudabimus eū: q̃s dicat paucis sumi. Talis fuit abraham de q̃ scribit Gen. xij. q̃ erat diues i possessione auri q̃ argenti. Sic q̃ Job utz p̃mo ca. q̃ nō habuerit inordinatū amorem patuit ex amissione ip̃az rez in q̃ p̃turbatus nō fuit. Tercū. s̃. nec habere nec amare: hoc ē p̃fectū. An puer. xxx. dicit. Duo rogavi te ne deneges mibi anteq̃ moriar. diuitias et paupertates ne detoris mibi: s̃z tñ tribue victui meo necēria. Diuitie ei frequē p̃uertit possessores suos. Iuxta illud Deutro. xxxij. Incrassat est dilectus et recalcitrauit Deū. Non est paup cui quātūcūq; p̃az est: statis est. q̃ subbit. Superflue habere cupiditatis est: necessaria habere infirmitatis est. oīa relinq̃re p̃fectionis est: sicut fecerūt apli. An Petrus in p̃fona oīm dicebat. Ecce nos reliquimus oīa et secuti sumus te q̃. Math. xix. Et Hiero. Boētes ille thebanus cū ad philosophandū p̃geret magnū auri pond⁹ abiecit: nec extimauit se diuitias simul et ṽtutes posse possidere q̃. xij. q. ij. glia. Quartū. s̃. h̃re et amare. Si amenatur plusq̃ deus vel p̃tra deū ita. s̃. ut habens eas patas sit facē p̃t dei mandata ne amittat: vel nō subuenire in magnis necessitatibus sibi notis: piculosū ē et p̃nitiosū. Unde p̃s. Diuitie si affluant nolite cor apponere. s̃. inordinate amando. **R**atio autē q̃re auaricia est p̃c̃m ē ista s̃m b̃m Tho. sc̃da sc̃de. q. cxviiij. arti. ij. Eoz q̃ ordinant ad aliquem finē: bonū eoz p̃sistit in p̃portionē seu debita p̃mensuratōne ad illū finē bonū. id est q̃ sint i tali mensura seu quātitate q̃ p̃tingāt ad finem. Sicut medicina q̃ ordinat ad finē sanitatis corpis: tūc est bona q̃n sumit i tali mensura q̃ q̃litate q̃ inducat sanitatem: malum autē eoz q̃ ordinant ad finē p̃sistit i excessu vel defectu ad debitū finem. Sicut medicina purgatiua tūc est mala q̃n non euacuat sufficienter malos humores vel quādo nimis euacuat ita q̃ etiā bonos aufert: tēp̃poralia autem bona sunt ordinata a deo ad

sustentatōez hoīm. Querere igit ea q̄ tenere vel desiderare non solū ad sustentatōez sui q̄ su- op̄ s; ad supfluitatē et vanitatē: vitiosus ē q̄ malū. qz excessus sit a debita eoz mensura. Szq; etiā nō licz vti idēbitis medijs vt ad de- bitū finē pueniāt. fm bēm Tho. qz fm apof. ad Ro. iij. Nō sūt faciēda mala vt veniāt bo- na: hinc ē q̄ non licet querere vel desiderare tpalia etiā ppter sui sustentationē p indebi- tos modos. vt p furtum. vsuram. fraudulen- ciam et huiusmodi.

S. ij.

Quintus ad secundū principale.

Sciendū q̄ vitijz Auaricie p̄cipue aggruat hoīez. q̄ vt graue inclināt ad centz: ita aua- ricia p̄ce ceteris ab centz inferni deicit. Eō- munie em̄ auari sunt obligati restitutōibz et debiti iniustis lucris: q̄ cū saluari nō pos- sint q̄ centz inferni deserere nisi alleuiēt p̄ restitutionē q̄ dimissionem illicitoz lucroz: potius cuz pondere p̄coz volunt ad infer- na descendere q̄ p̄sua mala relinquē: quin- imo fm Hiero. Cetera vitia hoīe inuetera- scente senescūt: sola auaricia iuuenescit. Et ratio naturalis ē fm Tho. vbi sup. q̄ senes ppter defectū naturālē auidius exteriorz re- rum regunt subsidia: sicut omīs indigens querit sue indigencie supplementū: nec tamē excusat a peccato si p̄tra rationē appetat. Et p̄cipue cū ipsa natura doceat: quia omne qd̄ antiquat et senescit: ppter interitum est fm aplm ad Heb. Et cū interierit nō sumet oīa fm ps. id est aliqd̄ suoz bonoz. Deo defaci- li debet p̄remere omīa: cogitando in breui esse moriturū. igit filij hoīm vsq; quo graui cordi. id est i auaricia que vos grauat pma- netis. Facilius est camelūz p foramen acus transire q̄ diuicē intrare in regnū celoz. ait xpc̄ Math. xix. Vbi Hiero. Recte diuicē ca- melis p̄pantur qz sicut cameli cū depouuerit gibbum q̄ grauez sarcinā pondēz p crunam acus. id ē p angustiaz q̄ artam viā intrare et trāsire pnt. ita supbus et diues si dimittunt gibbum. id ē amorē inordinatū diuitiaz. et sarcinaz p̄coz: defacili inēbunt p artaz viā in regnū celoz. hec Hiero. Scdm̄ m̄grm̄ hi- storiarum: acus erat quebā porta ciuitatis Hierosolime valde arta: p quaz non poterāt intrare cameli nisi depozita sarcina. Ostē- diť aut hoc p̄c̄m esse graue. qz est p̄ deū. p̄ primūz. et p̄ seipsum fm Tho. scda scde. q. cxiij. arti. pmo. Peccat auar? p̄ teuz i- q̄tum ppter bonū tpale diuitiaz p̄tēnit bo- num eternū. Ante et auariciā dicit apof. ad Eph. v. ydoloz seruitutē: qz affectū quez fi- delis exhibet deo et sollicitudinē: avarus ex- hibet pecuie. Et sicut ydolatra subijcit se cre- ature exteriori. ita auar? licet nō eodez mō qz ydolatra subijcit se creature q̄ ab cultū vt exhibeat ei cultū diuinū: sed avarus subijcit

se pecunie inordinate p̄cupiscentia eā quo ad vsum. Et ideo est graue p̄c̄m: non tñ quā- tū ydolatria. Itē fm Criso. avaricia assi- milat ydolatrie. qz sicut ydolatre venerant reliq̄as q̄ ydola: nec p̄ce reuerēcia audent ea tangere ita multi venerant pecunias et eis vti nesciunt sed vt sacra deponunt: q̄ filijs et nepotibz itactas p̄seruat. Itē fm Ambro. cōpaf avaricia ydolatrie: qz sicut ydolatra nitiť auferre gliaz deo ne solus deus nomen deitatis obtineat: ita avarus i dei res se ex- tendit vt solus vsurpet q̄ deus omnibz fecit. Utraq; sunt inimica deo: qz negāt deo q̄ sunt ei? Itē avarus peccat i primū cū. s. plus debito accipit q̄ p̄seruat pecunias q̄ bona alia tpalia in damnū q̄ nocumentū primoz. Cū em̄ bona tpalia nō possint simul possideri a multis: non p̄ vnus hō in bonis tpalibz su- perhabundare nisi alteri deficiat. sic aua- ricia est directē p̄ primūz. Uñ Ambro. Esu- rientiū est panis quez tu detines. nudoz ve- stimentum quod recludis: miseroz pecunia quā in terra defobis. Tantoz q̄ te scias iua- dere bona: quātis possis dare qd̄ velis. id est quod debes velle. xlvij. dis. sicut bi. Tercio peccat avarus in seipm̄. qz p hoc inordinat affectus eius licz nō deordineť corpus sicut p vitia carnalia. Sustinet etiā corpus mul- ta icomoda p̄ rōnez. Uñ Greg. Omīs hui? seculi dilectores in t̄renis rebo fortes sūt: in celestibz debiles. Et infra. Nā sepe famē. nu- ditatē. deiectionē sustinet. et eaz rep se p ab- stinenciā cruciat: ad q̄s adipiscendas festi- nant. xlvij. dis. omīs. Et Eccl. vj. dicit. Est aliud malū quod vibi sub sole: et hoc frequē- tius apud hoīes. vir. s. avarus cui debet deus diuitias. s. quo ad mobilia. et subam. s. imo- bilium. et honore. s. dignitatis et p̄fatis. nec deest aīe sue. id est sensualitati q̄ vitē corpa- li ex his q̄ desiderat i hoc mundo: nec ei debet deus p̄fatez. id est vsus p̄fatis vt p̄mebat: s; alius vorabit eas. Est aut avaricia mor- tale triplicē: et tunc grauat et deicit abin- fernū. pmo rōne equitatis quā offendit. se- cundo rōne charitatis quaz excludit. tercio rōne finis que p̄uertit. Primo quibē aua- ricia offendit eq̄tatez. qñ nocet primo p in- iustā acquisitōez. furātio. fraudātio. et hmoi q̄ sūt mortalia ex genē suo. qz vertunt in no- cumentū notabile primo. q̄ sūt p̄ iusticiā. q̄ non solū ista p̄petrare s; ista desiderare. s. re- rum illicitas appetere acq̄sitiones qd̄ p̄tinet ad auariciā est mortale. Et de his intelligit illud Abacuc. ij. Ne qui p̄gregant nō sua. se- cundo qñ quis ita amat ista tpalia q̄ qñ vi- deret extremas necessitates q̄ subleuare pos- set: nō facēt ne minueret in tpalibz. Et d̄ his Jaco. v. Agite nunc diuites: plorate et vlu- late i miserijs q̄ adueniūt vobis. diuitie vīe

putrefacte sūt. aur̃ 7 argentū vīm erugina-
uit. et erugo eorū erit vicia in testimoniū et
māducabit carnes vīas. **S**ecundo avari-
cia est mortale rōe charitatis quā excludit.
Si enī tantū amor diuitiarū crescat q̃ p̃fera-
tur charitati dei vel primi: qd̃ p̃tingit qñ fa-
cit vel qñ patus est facē p̃tra deū vel primū
ut habeat diuitias vel n̄ minuat vel n̄ amit-
tat: puta peierat. v̄l festa violat. aut decipit
primū. aut habz aim patū ad ista h̄mōi fa-
cere ut lucres. aut n̄ lebaē in t̃palibz. vel etiā
de sup̃fluo nō vult dare necessitatē patiētibz
tunc ē mortale. **U**n̄ p̃me **Joh̃. iij. dī. Qui ha-**
buerit substantiam huius mūdi. et viderit fr̃ez su-
um necesse h̄e. 7 clauerit viscera sua ab eo.
quōd charitas dei est in eo qñ dicit. nō habet
taliam charitatē dei. q̃ facit p̃ charitatē pri-
mi manifeste. 7 deus diligē nō potest vere et
salubrit̃ si nō diligēt primus: cuz hoc ipse p̃-
ceperit. Siquis diligit me ait xpc̃: sermones
meos seruabit. Et econtr̃. qui nō diligit me:
sermōes meos nō seruat **Joh̃. xiiij. Dicunt**
aut̃ diuitie substantia vel a substantia: qz dē-
bent substatē rōnt non dñari **Mat̃. vi. Non**
potestis deo seruire 7 māmone. id ē diuitijs.
Nō dicit ibi (inquit Idoro) nō potestis h̄e
sed seruire. Qui ei seruus ē diuitiarū. eas cu-
stodit ut seruus. et sic nō substat diuitie: sed
presunt 7 dñant talibus. Vel dicunt diuitie
suba a sustentādo. qz dñt diligē ab sustentādo
nō ad sup̃fluitatē vel voluptatē. Et subdī.
Et viderit fr̃ez suū necesse h̄e. id est sciuerit.
nō enī tenet subuenire necessitatibz q̃s non
nouit. 7 clauerit viscera. s. misericōdie: nō dan-
do cum p̃r ē debet. vel nō p̃patiendo si dare n̄
potest: nō est charitas dei in h̄mōi. Tercō
auaricia ē mortale rōne finis quez puerit.
qd̃ sic probat. Amor est boni. Sicut aī du-
plex est bonū. s. bonū p̃prie 7 p̃ncipalit̃ dictū
et sic est bonū quod ē finis. 7 bonū quod nō
est p̃ncipale. s. bonū quod est ad finē: ita de-
bet esse duplex amor. s. p̃ncipalit̃ 7 p̃ se boni
quod ē finis. 7 amor secundario 7 p̃nter bo-
ni qd̃ est ad finē. Auaricia igit̃ put est ior-
binat̃ amor t̃palīū rep̃. ita q̃ i eis finis cō-
stitutat̃: sp̃ ē mortale. cuius rō est. qz auerti
ab incōmutabili bono est p̃cēm mortale: sed
puertū ab qd̃cunqz cōmutabile bonū creatur
sicut ad finē: facit auersionē ab incōmuta-
bili bono qd̃ debet eē vltimus finis. eoz non
p̃nt esse plures vltimi fines. 7 auaricia inq̃-
tū fr̃uit t̃palibz bonis semp est mortale. bec
Tho. in. q. de malo. Et hoc mō dī. aplūs ab
Eph̃. v. q̃ om̃is auarus nō habz hereditatē
in regno xpi 7 dei. id est nullus auarus. q̃. s.
p̃stituit finē in diuitijs. Veniale aut̃ esset qñ
quis inordinate diligēt t̃palia: sed cī deuz.
nec ex hoc trāsgredī vel patus est ināsgredi
aliq̃d p̃ceptū. Quod aī sit non solū mor-

tale sed valde graue ostendit̃ ex hoc. qz p̃tra
nobilissimas vtutes. vtputa p̃ pietatē 7 mi-
sericōdiā: que est maxima in ēas q̃ sunt ad
primū. **Ante Ambro. Ois sūma xpiane reli-**
gionis i misericōdia 7 pietatē p̃sistit. Est p̃traria
iusticie q̃ est om̃is virt̃. et neqz h̄spus. neqz
stella. neqz lucifer est ita clarus. vt dī. p̃bus.
Iusticia. n. tenet mediū inē sup̃flūū et bimi-
nutū. Auaricia aī excedit i accipiendo. 7 de-
ficit i dando: qz accipit plusq̃ debz ab alijs.
furādo. rapiēdo. fenerādo. fraudādo 7 h̄mōi.
Et minus dat q̃ debz: sibi et alijs necessita-
tibz cum p̃r nō subueniēdo. Est etiā p̃tra-
ria vtuti liberalitatis q̃ facit hoīez alijs gra-
tum. Un̄ Doctus. Largas claros. id ē fa-
mosos facit: auaricia vero obiosos. Cuz enī
vtus liberalitatis mediuz teneat circa acce-
ptionē 7 dationē pecuniarū: liberalis utrūqz
facit sicut oportet. Nam ab decētē dationē
sequit̃ q̃ sit decēs acceptō. Liberalis ei p̃mo
recte se habet in datione. eoz ipse in dando
obseruat regulaz rōnis inq̃tuz ip̃e dat qui-
bz op̃ortet. et qñ op̃ortet. 7 quibz op̃ortet. 7
quantū op̃ortet. et quō op̃ortet obfuario sp̃
debitas circūstancias q̃ ad rectaz dationem
exigunt. Secūdo liberalis se recte habz i
acceptione et precipue q̃tuor modis. p̃mo qz
accipit vñ oz: qz a p̃prij possessoribz. scdo
accipit quantū op̃ortet: qz min⁹ sibi relinq̃t
q̃ alijs det. eoz paucis ip̃e est p̃tent⁹. tercio
accipit quō oz: qz pauca 7 i necessitate. libe-
ter aī dat. 7 p̃pterea interdū minora dāns:
liberalior iudicat̃. q̃rto accipit eo fine quo-
mō op̃ortet. Non ei liberalis ap̃ficiat diuiti-
as p̃pter ip̃as s̄z solū p̃pter dationē. Auarus
do inordinate se h̄t in his duobz. s. i acceptō-
ne 7 datione pecuniarū. vt p̃t̃z discurrento p̃
singula. bec Tho. scda scde. q. cxvij. arti. iij.
et in scriptis ethicorū. libro. iij. ca. ij. Et
quis auaricia sit valde g̃ue p̃cēm. nō tñ ma-
rimū oīm. nā magnitudo p̃cī potest atten-
dī ex tribz. p̃mo ex p̃te boni qd̃ offendit̃ vel
cōtēnnit̃. et fm hoc tanto p̃cēm est grauius
quāto bonū qd̃ p̃ peccatū offendit̃. p̃tēnnit̃
vel corrūpit̃ est nobili⁹ vel maius 7 sic p̃cēm
p̃r deuz est g̃uissimū: qz p̃ hoc p̃tēnnit̃ sūmū
bonū. secūdo attendit̃ magnitudo p̃cī ex p̃te
damni qd̃ inferit̃. 7 sic inter p̃cēa q̃ in primū
p̃mittunt̃. tāto p̃cēm est g̃uius. quāto dam-
nū est g̃uius primo illatū. vñ homicidiū est
g̃uius adulterio. 7 adulterij g̃uius furto.
tercio p̃r attendi magnitudo p̃cī ex p̃te bo-
ni cui q̃s inordinate subijciē: quāto ei bonū ē
min⁹ tāto p̃cēm deformi⁹. Cum aī inē bona
hūana t̃palia sunt mīma. qz minora q̃ bona
corp̃is. 7 bona corp̃is q̃ bona anime. ideo qz
inordinat⁹ appetit⁹ auari subijciē mīmo bo-
no. s. rep̃ exteriori: ideo fm hoc auaricia est
turpius 7 deformius. Et p̃r hoc dī **Acti. x.**

508

Avaro nihil est scelestius. id est ad peccatum peius: quia ad omnia vitia avarus inclinatur. vel scelestius id est turpius vel vilius: quia prefert bonum commutabile minimi bono incommutabili summo. Et subdit ibi. Nihil iniquius quam amare pecuniam: quod intelligitur tripliciter. Iniquus. id est equitati naturali magis contrarius quam amare pecuniam. scilicet plus debito acquirendo vel retinendo. quia secundum legem communem nature. omnia erant communia. secundo modo dicitur iniquus. id est insatiabilis quam amare pecuniam. scilicet inordinate: quia nunquam satisfacit. Tercio modo dicitur iniquus id est inequus: quia avarus dat et retinet bonum eternum pro temporali. unde subdit. Sic enim animas suas venales habet. id est vitam suam naturalem exponens se piculis. vel animam id est spiritum suum. et subdit. Proiecit enim intima sua. id est vitam corporalem. non curando de ea ut lucretur. vel intima sua. id est virtutes omnes abiciens ut lucretur. vel intima id est intimos amicos: quia avarus nullum habet amicum. vel intima id est viscera pietatis et misericordie. Unde Tullius in libro de officiis. Nihil tam angusti animi nec tam pravi quam amare pecuniam. scilicet inordinate. hec beatus Thomas. secunda secundae. quod qua supra. Et Alexander in secunda parte. quod xliij.

§. iij.

Deum ad tercius. scilicet de effectu ei. Sciendum quod multa vitia et quasi omnia peccantur avaricia. Unde subdit. Quertis mendacium. id est diligendo inordinate temporalia. quod pertinet ad avariciam: queritis mendacium. id est peccatum. Dicitur autem peccatum mendacium iuxta illud. Omnis homo mendax id est peccator. ex eo quod peccatum est contra veritatem vite: tunc quia non adequatur intellectui divino nec humano actus peccati sed contra lumen naturale est: tunc quia peccatum super spiritum boni de cipit hominem trahendo ad malum. Procebit namque ex avaricia superbia. cum ex divitiis homo superbiat et videat sibi omnia debere subiacere. Augustinus. Elementis divitiarum superbia. oritur et luxuria: unde ipse divitiis abusus voluptates dicens. A divitiis et voluptatibus euntes suffocantur. Lu. viij. Hinc ira flammescit si impediuntur ei lucra. Tabescit invidia si alii sit ditior eo. Desiccat accidia si non lucretur: vel amittat quaesita. Tristatur super modum. et sic de alijs. Precipue tamen peccantur ex ea illa quod dicuntur filie eius. ratione quod dicitur vitium capitale. scilicet septem quod ponit Gregorius in moralibus. Hec enim aliquod vitium capitale secundum Thomas. secunda secundae. quod ex viij. articulo. vij. illud ex quo oriuntur alia secundum rationem rationis finis. Finis enim cum sit multum appetibilis: propter appetitum hominis peccat ab multa facienda bona vel mala. finis autem maxime appetibilis est beatitudo seu felicitas: quod est ultimum finis humani vite. Et ideo quantomagis aliquod participat conditiones felicitatis: tantomagis est appetibile. Est autem una de conditionibus felicitatis ut sit per se sufficiens. aliquando non contentaret appetitum tantum

ultimus finis. Sed per se sufficiencia maxime reprobantur divitie ut Boetius ait in tercio de consolacione. Cum ratio est. quia denario utimur quasi fideiussore ad omnia habenda. ut dicit philosophus in quarto ethicorum. Et ad istos dicit Gregorius. Pecunie obediunt omnia. Et ideo avaricia quod consistit in appetitu pecunie ponitur vitium capitale. Nec obstat quod liberalitas quod opponitur avaricie non est principalis virtus. Non enim oportet quod principalis vitium opponatur principali virtuti. Nam virtus perficit secundum rationem: vitium autem secundum inclinationem appetitus sensualis: non autem ad istos genus principalis respicit ratio et appetitus sensitivus. Item non obstat quod avaricia ipsa ex alio vitio aliquando oritur. cum dicitur Gregorius. quod aliquando oritur ex elatione. aliquando ex timore: quia nihil prohibet vitium capitale ex alijs interdum oriri. dum tamen alia vitia soleant ex eo pleura nasci. Item non obstat quod divitie circa quod est avaricia non habent rationem finis: sed magis rationem eius quod est ad finem. quia inquantum pecunia est utilis ad omnia sensibilia percipienda pertinet quod: ammodo virtute omnia et ideo habet quandam similitudinem felicitatis. b. Thomas secunda secundae. quod ubi supra. Item cum peccata carnalia dicantur illa quod perficiuntur in delectationibus carnalibus quod. sensu carnis completur. ut delectatio ciborum et venereorum. Spiritualia autem peccata dicuntur que perficiuntur in delectationibus spiritualibus absque carnis delectatione. ut quod completur in sola anime apprehensione. quia avaricia est huiusmodi: delectatur enim avarus in eo quod considerat se possessorem divitiarum. Et ideo est spirituale peccatum secundum Gregorium. Quis ei sit circa oblectum corporale. scilicet divitiarum: non querit tamen delectationem corporalem sed solum aialem. scilicet putat delectatur in hac consideratione quod divitias possideat. ratione tamen obiecti quod est materiale. beatus Thomas.

§. iij.

Sunt autem be filie avaricie septem. Prima est obduratio contra misericordiam: quod alio modo dicitur inhumanitas. et per hoc avarus excedit modum in retinendo. Secundo excedit avarus modum in accipiendo. Et hoc tripliciter. In corde. opere et sermone. In corde quidem excedit modum accipiendo. quia avaricia ingerit homini sollicitudines et curas superfluas. et sic ponit filia avaricie inquietudo mentis. secundo excedit avarus modum accipiendo in opere. et sic ex ea oritur violentia: ad quas pertinet rapina. tercio excedit modum in sermone. Et quantum ad hoc quatuor facit. primo. videlicet fallacia. secundo adhibet aliquod iuramentum et perperat per iuramentum ut possit lucrari. tercio fraude decipiendo in contrahendo. quarto perditione perendo personas ad acquirendum lucrum. istud autem ponit novum filias avaricie. scilicet mendacium. et falsum testimonium. fraudem. furtum. perurium. turpis lucrum appetitus. violentia. inhumanitas. obduratio. et rapacitas que reducuntur ad septem quod ponit Gregorius. Nam mendacium et falsum testimonium

prehendit sub fallacia: et furtu est quebas
species fraudis: turpe lucy ad iniquitatem
reducit. Rapacitas sub violentia: inhumani-
tas et obduratio idem sunt. Ista septem gene-
ra vicioz dicuntur filie: qz ex ea oriuntur sicut
filie ex matre. Notandum etiam qd fm **Ap. iiii.**
ethicoz. septem sunt spes seu differencie. tena-
citas. parcitas. chinibilis. seruitus. metrici-
um. aleatores. et mortuoz spoliatores. qz nu-
merus vel sufficiencia sic distinguuntur: qz avarus
peccat in generali duobus modis. s. in dando et
in accipiendo. In dando peccat tribus modis. qz
aliqui nihil dat: et talis dicitur tenax. secundo
peccat qz paru dat: et talis dicitur parcus. ter-
cio quia si dat cum magna difficultate dat: et
tunc par. et talis vocatur chinibilis qsi animi
vencio: quia de paruis magnas vim facit.
Secundo avarus peccat in accipiendo. et hoc
quatuor modis. qz. s. lucra vilis. turpis. illi-
beralis et violentus. primo avarus lucra vilis
ter aliqui et seruiliter. puta si aliq vilia sui-
cia facit: et talis vocatur seruitus. secundo pec-
cat qz lucra aliqui turpis. puta de aliquo
actio turpis et vicioz: ut metritio et hmoi.
tercio lucra illiberaliter. ut de eo qd gratis
oportet pcedere: ut faciunt vsurarij et aleatores
ab amicis auferendo. qto lucra violentus. s.
vim inferendo alijs: sicut faciunt latrones vel
mortuoz spoliatores. bñs Tho. scda scde. q.
cxviii. arti. viii. et in. q. de malo. **S. v.**

De peccato avaricie aggra-
uet ut dictu est sup: et q plurima mala ex ea
oriuntur ut hic dicit Greg. in. iiii. moral.
ca. xix. ubi exponit pphias Zacharie dicen-
tis sibi dictu. Leua oculos tuos et vide. quid
est hoc qd egredis. Et dixi. Quid naz est hoc?
Et ait. Dec est amphora egredies. Et dixit.
Dec est oculus eoz in vniuersa terra. Et ecce
talentū plumbi portabat. Et ecce multū vna
sedens in medio amphore: et dixit. Dec est im-
pietas. et proiecit eam in medio amphore. et
misit massas plumbeas in os eius: et leuauit
oculos meos et vidi. Et ecce due mulieres egre-
dientes. et spūs in alis eaz. et habebant alas
quasi milui: et leuauerunt amphorā inter ce-
lum et terrā. Et dixi angelo qui loquebar in
me. Quo isti deferunt amphorā? Et dixit. Et
edificet ei domus in fra Sennar. Sup qui-
bus verbis Greg. ibi sic ait. Tolens de pphie
ostendere humanū genus ex q ab eo maxie cul-
pa dilabatur: p imaginez amphore qsi patens
os avaricie designauit. Avaricia quippe ve-
lut amphora est q os cordis in ambitu terre
id est appetitu terrenoz aptum tenet. qd aut
subdit. Dec oculus eoz in vniuersa terra. in-
telligit. qz avaricia designata p amphoram est
ad quā summa vigilancia et intentio est oim.
Quia ut dicit Hier. vi. A maiori vsq ad mi-
norē omnes avaricie studēt: et q ab bona co-

gnoscēda hebetes sunt et qsi ceci: circa tpalia
acqrenda et possidenda nimis sunt acuti. fm
illud Hier. iiii. Sapientes sūt ut faciāt ma-
la: bona aut facē nesciunt. Et ecce talentū
plūbi portabat. p plumbū et in mag quāti-
tate qz talentū. designat magna gūitas pccū
q ab inferiora de pmit. Et ecce mlt vna sedens
in medio amphore. de q dicit q est impietas
Greg. Impietas in medio amphore pccū qz
nimis semp in avaricia impietas tenet. Et hoc
siue sumat impietas p infidelitate: fm q pie-
tas ei cōtraria dicitur cultus dei: siue sumat pro
crudelitate fm q pietas dicitur misericordia. Naz
et avaricia dicitur ydoloz seruitus ab apol. ab
Gph. v. qz sollicitudinē quā debz deo exhibē:
nūmo apponit: et avarus ē crudelissim? et ab
paupes et sibi et suis in necessarijs. Et misit
massas plūbi in os eius. Massa plūbi est pon-
bus peccati: qd obstruit ita os ei. s. avarici-
am sectatis ut nec dñm laudare valeat: nec
pferri pccā sua. Nullū. n. pccm ita retrahit
homines a pessione sicut avaricia: qz nouit
avarus q absolui non pōt nisi restituat alie-
num: et i futurū abstineat ab illicitis lucris:
qd necessariū est. ut dicit de peni. bis. v. negoci-
um. et c. fallas. Et leuauit oculos meos et vi-
di. Et ecce due mulieres egredientes. In his
duobus mulieribus duo pncipalia vitia accipi-
mus: supbia videt et inanez gliaz: que ipie-
tati sine dubio pūcta sunt. Naz et omis diui-
tū supbia. ut dicit Aug. Et pūctis diuites
sūt avari. Et fm ps. in multitudie diuitiaz
suar gloriant. Et spūs erat in alis eaz. Ale
aut harum mulierū sunt actiones pcedentes
ex ipis vitijs supbia. s. et inani gloria. Spūs
aut dicitur esse in ipis alis: qz p actiones horū
vicioz sathene voluntati deseruiūt. De quo
spūs loquit Lu. xj. Cum imundus spūs exie-
rit ab homine: ambulat p loca arida. id est
deuotione priuata. Et habebāt alas qsi alas
milui. Milu insidiari studet sp nature pul-
loz: qz. s. actiones puenientes ex supbia et ina-
ni glia: diabolo sunt similes. qz insidiant sp
vite puuloz siue sibi siue alijs pīs sensu et
intellectu: qz fraudibz decipiūt. Milui etiaz
vox est. meū meū. p hoc designans q avari-
cia. superbia et inanis gloria querunt ppiū
comodum. Et leuauerunt amphoram inter
celum et terram. Superbia et inanis gloria
habent hoc ppiū ut eum quem fecerint in
cogitatione sua euanesce: sup ceteros ex-
tollant. et modo p ambitum rerum: modo p
desiderium dignitatū quem captū tenent qsi
in honozis altitudine eleuāt. Qui aut est in-
ter celū et terraz et ima deserit et tū supiora
non attingit. quia videlicet supbia et inanis
gloria mentem p avariciam captam ita ele-
uant: ut quosqz proximōs despicientes qua-
si deserant. et alta quasi gloriantes petant.

510 Et dum superbiunt. ciuilem supiorio. id est angelis non iungunt. Et cum interrogaret propheta quod deferret amphora: fuit responsum ei ut edificet ei domus in terra Benaar. Benaar interpretatur fetor eorum. Sicut autem bonus odor scilicet edificationis est ex virtute: iuxta illud apostoli. Christi bonus odor sumus deo. Ita econtrario ex vicio fetor. Quia ergo quodlibet malum per auariciam gignitur. secundum illud. i. ad Thimotheum. vi. Rabi dicit omnem malorum est cupiditas: dignum est ut domus auaricie in fetore destruatur. Sciendum quoque quod Benaar latissima vallis est. in qua turris a superbentibus edificari cepit: quod lingua facta diuersitate destructa est: que turris babilon dicta est ex ipsa videlicet confusione gentium atque linguarum. Ibi ergo amphora auaricie ponitur. ubi Babilon. id est confusio edificatur. quia per auaricie impietatem certum est omnia mala erurgere: et demum ab Babilone infernalem summe confusionis adducit.

Capitulum secundum per modum predicationis.

Thesaurizat et ignorat cui congregabit ea. ps. lxxviii. Et quantum malum sequatur ex hoc ostendit Ambrosius dicens. Omnes cupidi. omnes avari Giesi leprosam cum diuitiis suis possident: et mala quanta mercede. non tam paritimoniam facultatem quam thesaurum criminum congregauerunt eterno supplicio et breui fructu. i. q. i. cito turpes. Et ideo Christus signans admonuit dicens. Nolite thesaurizare vobis thesauros super terram. Mat. vi. Notandum autem quod thesaurizare vel thesauros recondere potest fieri triplici ex causa. ut dicitur in compendio theologie. li. iii. ca. xiv. Primo potest quis thesaurizare ex prouidentia et consideratione necessitatis: et sic conceditur penitus secularibus ob necessitatem filiorum educandorum et filiarum coniugio tradendarum non ditandarum. seruato modo et statu persone. Unde apostolus. Debent parentes filiis thesaurizare non filiis parentibus. Secundo potest quis thesaurizare ex consideratione publice utilitatis. scilicet regni defendendi. cultus dei ampliandi. et sic etiam ut licitum conceditur principio seruatis tamen debitis circumstantiis: ut scilicet per hoc non dimittatur subuentio extremarum necessitatum occurrentium que sciuntur. Unde et David preparauit et seruauit magnam thesaurum Salomoni pro constructione templi. ut patet iii. Re. Personis autem ecclesiasticis non licet intentione seruandi. Unde Ambrosius. Auius habet ecclesia non ut seruet: sed ut erogat et det pauperibus. xij. q. ij. aurum. Tercio ex affectu auaricie absque omni intentione prouidendi sue necessitati vel aliene. Et hoc modo thesaurizare est prohibitum et mortale. ad quod facit verbum Hieronymi dicens. Accepisse paupere erogandum et egentibus plurimis refuasse. aut ti-

mulum est aut cautum: aut certe quod aptissimi et sceleris omnium predonum vincit cupiditas. xij. q. ij. gloria. Contra hoc preceptum facit auarus put dicit ps. Thesaurizat et ignorat. ubi ostenditur auari triplex mala conditio.

Prima insatiabilis cupiditas: quod thesaurizat. Secunda culpabilis cecitas: quod ignorat.

Tercia misabilis infelicitas: quod congregabit ea. Primum pertinet ad cupiditatem affectus. Secundum ad cecitatem intellectus. Tercium ad facultatem effectus: et sic tota eius vita preternatur.

S. i.

Prima ergo prauitas est terrenorum

inextinguibilis appetitus. et ideo dicit thesaurizat. id est congregare non cessat propter sitim inextinguibilem suam: generat enim auaricia infinitum ardorem et insatiabilem sitim. Unde Ambrosius. bis. xlvij. sicut hi. sic. Nec finis unquam nec facietas aterit cupiditati. Et hoc triplici ratione. primo ratione desiderij. secundo ratione modi. tercio ratione finis. Quantum ad primum. Quanto plus auarus habet. tanto plius similia concupiscit. Unde puer. xxx. Ignis. scilicet auaricie nunquam dicit sufficit. Ignis etiam non extinguitur ex appositione lignorum: sicque semper augeatur. unde versus. Crescit amor numeri quantum ipsa pecunia crescit. Item. Nunquam pecunia tristis satiat auarus. Ratio huius est. quod potius pecunie non ibi ponitur ubi est sitis auari. Unde sicut vinum in dolio non sedat corpalem sitim. sic pecunia in bursa vel archa sitim mentis sedare non potest. quanto ergo magis hec concupiscentia crescit. tanto etiam minus habet quod ei sufficere possit. Talis ergo insufficiencia rerum maiorem esuriam et amorem reipsum temporalium gignit: unde est similis hydropico qui quanto plus bibit. tanto amplius sitit. Sic auarus quanto amplius lucrat: tantomagis desiderat lucrari. Proinde Bernardus ait. Auarus terrena esurit ut mendicus. Secundo ratione modi. Quanto enim modus augendi pecunias est facilior. certior atque securior et lucrum maius. tanto inbian- ti ad incrementum illius delectabilior et suauior fit. nisi a tali excessu mentis virtute homo cohibeatur: sed modus ipse augendi pecunias et spiritualiter per usuras per ceteris habet prohibitas tres probationes. quod facilior. certior. et securior. et persequens lucrum maius est: et propterea ab affectu succedendum ad cupiditatem. efficacissime operatur. Hinc Ecclesiasticus. xlvij. Insatiabilis oculi cupidus. Talis sanguisugae assimulari potest. que membro tumido delectabiliter applicatur: sanguinem infectum insatiabiliter fugit. Et dum infirmum membrum a putredine sanat: sibi ipsi necem sugendo procurat. Sic insatiabilis auarus dum venenosam pecuniam per auariciam bibit insatiabilem. alium infirmum quasi sanat. dum sanitate indigentem aliquem subleuat: sed ipse seipsum occidit per peccatum. Unde puer. penult. Due sunt

sanguisugae q̄ semp dicūt affer affer. s. cupi-
ditas et luxuria. Sepeq̄ ptingit qd̄ dicitur Eccl̄s.
iij. Unus ē et secundū nō habz: nō filiū non
frēm q̄. et tñ laborare nō cessat: nec tñ faci-
ant oculi ei? diuitijs q̄. Tercio rōne ter-
mini. Scdm̄ enī Ap̄. pmo politicoz. finis a-
uari est augmentatio pecunie: appetitus aut
finis s̄m̄ eū est infinitus: ppter qd̄ b̄tudinē
appetimus q̄si infinitū quātomagis possum?
cogitare. et quāto fortius et intensi? nos vale-
mus. Et hinc ē q̄ sicut ip̄e ait. Pecunie ama-
tores totā suāz subāz et industriā et potēciā
ordināt ad pecunie lucrū. Prefea creatura
rōnalis ad imaginē dei facta: creaturis oībo
occupari p̄t repleti aut oīno non potest: q̄
capacē dei quicq̄ minus est deo implere nō
p̄t. Insup̄ vlluz corpus in spūali p̄tineri im-
possibile est. nam sicut sapia non p̄t impleri
archa: sic nec pecunia impleri p̄t anima. Enī
berū. Nō plus faciāb̄ cor hoīs auro q̄ cor-
pus auro: et avarus n̄ impleb̄ pecuniā Eccl̄s
v. Hinc. n. in figurā. thesauri Jerico fuerūt
anathematizati. et q̄. Achor tulit aliqd̄ ex eis
p̄t dñi mandatū: lapidatus fuit. ut habetur
Josue. vij. ad figurandū ut exponit venera-
bilis Gratianus. i. q. iij. ecclesiā. §. sequēti.
q̄ thesauri huius mūdi nō dñt transire i sor-
tem fideliū. id est non debēt fideles thesauri-
zare. Jerico enī inēpretat̄ luna: et significat
mūdū q̄ mutat̄ ut luna crescēdo et decrescē-
do i hoīb̄ q̄ ad t̄palia. Strabelite inēpretant̄
vidētes: et significāt fideles. Achor significat
auar. q̄ p̄tra voluntatez dei p̄gregat: et ip̄e
sentēcia dilapidat̄ damnatōis. Quidā aua-
rus cū p̄posuisset implere archā p̄ fas et ne-
fas: deinde a labore cessare: cepit parce vi-
uere: deinde ad archē impletōz multiplici vi-
tio. s. mēdaciū. piuriū. fraudis et h̄mōi labora-
re. Cūq̄ nondū archāz impleset timens dia-
bolus ne archa repleta amittēt eum: ei talis
guttur p̄strinxit q̄ quicq̄ nō poterat deglu-
tire. Deniq̄ allatis varijs cibis cepit eger
clamare dicē. Crucior: crucior: deu morior:
fame: sedq̄ a diabolo strāgulo: manducare
non possum: quo dicto cū diabolo spiritum
exalauit.

S. ij.

Secunda p̄mitas est cecitas
mentis. et ideo dicitur: ignorat. Ignorācia autē est
quedā cecitas mētis p̄cipue circa salutifera.
Nēpe quātomagis corp̄alis oculus ab īfima
inclinat̄ terreq̄ p̄ior: fit: tātomagis restrin-
git̄ corp̄is visus. et econtr̄ si ad sup̄iora ele-
uat̄: p̄inde si oculi vnius hoīs essent in celo
tota fra q̄ nobis tamimēsa vidēt̄ q̄si breuif-
simus pūctus appareret. Dic nēpe cor̄di di-
uino amore suspēso atq̄ deo p̄iuncto: frena
cūcta nihil esse vidēt̄. Sed ab his q̄ spūales
oculos statuerūt declinare in terraz: magis
extimant̄: q̄ spūali lumine priuati sunt. Enī

de hoc p̄ph̄a Dauid ait ps. xlvij. Nō videbit
interitū euz viderit sapiētes moriētes: s̄t in-
sapiētes et stultus pibunt. et relinquet̄ alienis
diuitias suas: et sepulcrū illoz domus eoz i
eternum. In quib̄ verbis p̄ph̄a tres cecita-
tes ostendit in tali homine. Prima damna-
tionis. Pecunia derelictōis. Tercia habi-
tationis. Quantū ad primā p̄lterat aua-
rus q̄ sic et pauperes iusti. sicut et mali alij
moriunt̄. et excecatus puluere terrenoz ali-
am vitā non credit: ac p̄ hoc damnationem
suā non videt. Et quantū ad hoc bi. ps. Non
videbit q̄. s. oculo fidei. interitū suū. s. eter-
num. Et causam huius subbit. Cum viderit
sapientes moriētes. id est virtuosos. Hinc
Eccl̄s. ij. Oculi sapientis otiosi i capite ei?
s. oculi mentales sunt eleuati et locati in ca-
pite. id est x̄po non in his transitorijs. Et se-
quitur. Stultus id est avarus in tenebris am-
bulat. id est in terrenis que tenebrosa sūt ut
terra. Et subbit ps. Simul insipiens et stul-
tus pibunt: insipiens qui futura nō intelli-
git nec credit. stultus q̄ negligit ea scire: cor-
pore et aīa simul pibunt tales auari. Se-
cunda ē cecitas derelictōis. q̄ delinquet̄ ali-
enis diuitias suas: nec ei secum asportabit.
teste Job qui. x. vij. ait. Diues cū dormierit
nihil secū affert: apit oculos suos et nihil in-
uenit Ambro. Nō sunt hoīs bona q̄ secū af-
ferre nō valet. Sepe q̄ ab l̄rām ptingere so-
let q̄ alienis diuitias suas relinquit. Unde
Eccl̄s. vij. Est aliud maluz qd̄ vidi sub sole: et
quidē frequens apud hoīs. vir cui dedit de-
diuitias. s. p̄missiue. et substantiā et honorem
q̄. que sequunt̄ ibi videt q̄ ab p̄positū. Insu-
per et p̄sanguinei sepe alieni sunt dum aua-
ri morte deliterant ut habeant illa bona. qd̄
dñs insinuare volens ait Math. x. Inimici
hoīs domestici eius. Et vere inimici illi sūt:
cum sepe ptingat q̄ filij et ceteri p̄sanguinei
ne avarus qui acquisiuit p̄ furtum. rapinā.
et fraudes. et usuras et ludos et h̄mōi. restitu-
at aliena malicia aut violencia. ip̄ediunt ne
p̄ficient testamēta et cautiones: qd̄ dei iusto
iudicio euenit ut nō possint cū volunt quā-
do euz poterant noluerūt. Tercia cecitas
est habitationis. q̄ q̄si opinari tales viden-
tur q̄ in sepulcris suis debeāt habitare sem-
per. s. ita faustuose ea ornāt et in locis sacris
collocant illa. Et de hoc subbit. Sepulcra
illoz domus eoz in eternū. P̄oinde ad tales
p̄ ysa. xxiij. Quid tu hic. s. in ecclesiā: aut q̄s
hic: quia excidisti tibi sepulcrum. Excidi-
sti in excello memoriale diligenter in petra
x̄pi tabernaculum. Ecce dominus asportari
te faciet sicut asportatur gallus gallinatus
q̄. Exempluz in libro dialogoz de sepulto
in loco sacro malo homine. Item in canone
Greḡ. Quos peccata grauia deprimunt ab

maiores cumulum damnationis potiusque ad absolutionem eorum corpora in ecclesijs ponunt. i. e. cum grauius. xij. q. ij. Et hoc propter presumptionem commissam ab eis in vita ordinando de hominibus sepultura propter faustum mundi. Communi accidit auaritia quod dicitur hiere. xij. Sepulchra azini sepe lief. De azino mortuo tres partes sunt. una pars est pellis. et hec est eius que possidebat. et ex hoc corio fit tympanum: unde homines gaudent et tripudiant ad sonitum eius. Secunda pars. scilicet caro est omnium. Tercia sunt ossa que exponunt ventis frigoribus et caloribus duratura. Sic de auaro sunt tres partes. Nam temporalia que sunt ut pellis remanent suis psalguineis. unde gaudent et tripudiant corpora liter. corpus vero efficitur esca omnium. anima cum potentis suis que sunt ut ossa permanentia exponunt frigori et calori inferni. Juxta illud iob. xxiij. Transibunt ab aquis nivium ad calorem nivium: ita diviti illi que incedebat thesaurizare sibi dicentes. Anima mea habes multa bona posita in annos plurimos: fuit dictum. Stulte hac nocte animas tuas repetent a te. id est demones auferent. que autem parasti cuius erunt: Et addit dominus illis post istud exemplum dictum. Sic est omnis qui sibi thesaurizat: et non est in deus dives. Lu. xij. Legit in cronica martiana quod quidam dives deditus auaricie emebat blada tempore messium multa. ea suas ut caritatis inducet: sed dei iusto iudicio miserabiliter mortuus est. Nam cum esset in quodam portu in fra ad ista tractandum subito mures inumeri de fra egredientes coram oculo ascenderunt super corpus eius ad rotandum eum: et cum non possent eum multi a muribus defendere portauerunt eum in navim. Sed de navis tot exierunt ibi mures quod nec eum ibi potuerunt defendere. Sed demum a muribus occisus et corrosus est: sicut ipse potius permittit blada marcescere et a muribus consumi quam congruo precio vendere.

S. iij.

Tercia punitas est fuitus miseranda. Et ideo dicit ps. cui congregabit ea: ut sit interrogativa locutio quasi dicat non sibi quia omnia dimittet: sed alijs que male utuntur eis. et propter quam congregationem trahet in manus demoniorum: et eis seruiet in inferno. Et certe ista est miserabilis fuitus et infelicitas ut faciat se seruum diuitiarum ab congregandis. unde efficitur seruus diaboli ad cruciandum. auarus seruus est diuitiarum: quod manifeste declarat propheta dicens. Dormierunt somnum suum et nihil inuenerunt: omnes vi. diui. in manibus suis. Ordo quidem pinguis est. quando diuitie sunt viro. non autem quando viri sunt diuitiarum: quem ordinem pervertit auaricia: ut viri diuitiarum sint. et non econuerso. Triplex est seruile officium sub domino diuitiarum auari habet. Primum est ad obediendum quod pertinet ad numeros multiplicandum. Secundum est ad custodiendum quod pertinet ad

preservandum. Tercium ab informandis quod pertinet ad illos ad informandum. Quantum ad primum officium. scilicet ad obediendum. Tanto nempe fragrantius desiderio atque voto tantumque fuitute atque subiectione cordis. oris et operis dedicatus est auarus obedire numeri ad numeros seu ad pecuniam multiplicandum quod ad preceptum eius cogitat impia. In corde enim frequenter versantur studiose cogitationes pate ad decipiendum. circueuicendum. fallendum. Fabricantur cauillationes. iniusticie. simulationes. caliditates. perversitates. malicie. probationes. et homini. Ad iussionem illius multiplicat auarus mendacia. peruria. sophistica verba. frangit premissa. et filia precipiente illo abstinet a delicatis cibis. a vestibus preciosis. a solacijs. a quiete. et a somno: patratque crudelitatem. iniusticias. nequicias et similia. Insup ad imperium eius exponit se laboribus et erumis. Itineribus sepe. piculis fluminum. piculis latronum. in fame et siti. que noiat apulus. ij. ad cor. xj. Sed apulus propter deum. auarus propter numerum: et quod est mirabilius. quod numerus per obedienciam cogit animam suam bare in manibus demoniorum. quod ipse facit libens: ut verificetur illud Eccl. i. Pecunie obediunt omnia. scilicet locutiones. operationes et cogitationes. Secundum seruile officium est in custodiendo. scilicet iam male acquisita sunt. An sup. Lu. xvj. Non potestis deo seruire et mammona. Glo. seruit diuitijs que custodit ut seruus: sed qui fuitus excussit iugum eas distribuit ut dominus. In hoc autem manifestissimum signum est quod auarus non sit dominus diuitiarum nec possessor: sed tantummodo custos. quod de eis non potest facere quicquid vult etiam bonum quod iudicat esse faciendum. Ante bern. sup. Can. Quere a que vis eorum que lucris temporalibus inhiant insatiabili corde. quid sentiant de illis que sua vendentes et paupibus erogantes: regna celorum pro terrena substantia mercantur: sapienter ne agant: respondebit perculdubio sapienter. quere itaque. cur quod approbat non facit: non possum inquit: quia dominus auaricia non permittit. Non est ergo auarus dominus eorum que habere videtur nisi forte eo modo loquendi quo quis dominus est compedibus quibus prebitus tenetur qui tamen potius illi dominatur quam seruiat ei: et dum quodammodo videtur custodire eos custodit ab eis. Sic auarus cum ipsos denarios videtur custodire mammona iussu in custodia retinetur ab eis: tamen in puncto mortis tradentibus in manus demonum. Tercium officium seruile est ad conformandum. scilicet marsupio suo siue in prosperis siue in aduersis. Hinc bern. sup. Can. loquitur auaro dei. Conformaris burse tue tanquam fuus domino tuo: dum quando ille necessario pergant illi gaudenti: cunctolet dolenti. Tu quoque crescente marsupio tuo crescis pariter et animo: et decrescente pariter

decreta. Nam p'traberis tristitia dum illud euacuat: et solueris leticia aut inflaris superbia cum illud implet.

S. iij.

Queritur. Cum tempe famis sint multi paupes et aliquis theologus p'dicator habet plures libros in quibus studet ut possit p'dicare et consulere. utpote debeat in hac necessitate cum. s. ab alijs non subueniunt libros suos vendere et p'cedit paup'bus erogare: et p'silia et p'dicationes dimittit: sicut fm Alex. de ales. scda pte sume. q. xliij. Sic. Licet. n. p'dicare ex genere suo sit maius bonum q'd dare elemosinas. eorum elemosina sp'ualis sit melior corporali: tñ imminente necessitate melius ē elemosinā dare q'd p'dicare. Tñ et p'bs dicit q'd egenti melius ē ditari. id ē subueniri q'd p'philosophari. Et hoc duplici rōne p'bat. Prima q'd sine libris vel cū paucis p' quis p'dicare. Secunda q'd p'supposito q'd ita ignarus esset q'd nesciret sine libris p'dicare: debet ad t'pus a p'ebicatione abstinere ut paup'bus subueniret nisi sciret q'd p'pter defectū p'ebicationis hoīes irent in p'ditionē. tunc ei in tali casu debet libros retinere et nō vendere: cum eum moueret zelus aliarum et nō cupiditas librorum. Et intelligit hoc de magnis necessitatibus: tunc enim habet locū. P'asce fame morientē: si nō paup'isti occidisti. dist. lxxvij. et c. nō satis. Item fm Alex. ubi sup. Quāto auarus plus sup'flua p'gregat. tantoplus peccat q'd minus p'gregans: et hoc tū q'd magis recebit a d'ute que p'sistit in medio. tū q'd plus dānificat p'ximū: tū q'd maior cupiditas est in eo.

Capitulum tertium p' modū p'ebicationis.

Inclina cor meū deus in testimonia tua. id est in affectibus diuinorum eloquiorum q'd testificant de deo: et non in auaricijs. p's. cxviii. Auarus dicitur quasi eris id ē pecunie auidus. Assimilatur autē hydriopis q'd facit hoīem sitire. qui quātoplus bibit: tantoplus habundat inordinato humore. Sic auarus quātoplus habet: tātoplus appetit d'ē. Tñ Augus. Fidei totus mūdus diuitiarum ē: infideli autē etiā nec obolus. xiiij. q. iij. Quid dicā. id est bono xp'iano q'libet pars mīma mūdi. id est reus temporalis. est sibi ad diuitias et p'tentus est. Sed infideli. id est auaro q'd dicit p'dolatur. unde et infidelis p' similitudinē. ut dictū est si totū mūdū haberet nec obolū sibi videt habere. Cōmuniter autē hydriopis nō sanat et p'cipue in senio p'pter defectū caloris naturalis nisi miraculose. Tñ in euangelio dicit de hydriopico posito ante xpm q'd apprehensus sanauit eū Lu. xiiij. Genus enim humanū quod reperit auaricie debitum p'maxime fm illud dicit. vi. Omnes auaricie studet: sanauit exē-

plo dum paup' vixit et grām attulit et doctrinā mundo dicens Lu. xij. Attendite vobis. id ē cauete ab omni auaricia p'maxime: auaricia est p'cem g'ue et piculosū ad dimittendū illa. q'd p'mittit in malis acq'rendo et p'cipue in casibus in quibus oportet facere restitutōes: q'd rari ad istā faciendā se disponunt. Et de hac Eccl. xxiij. dicit. Principes eius in medio ei' quasi lupi rapiētes p'edā ad effundendū sanguinē et auare lucra sectāda. Et fm hoc auaricia ex genere suo. id ē ex materia ē mortale fm b'm Tho. scda scda. q. cxviii. p'tinet enim isto modo ad auariciā iniuste p' furtū. rapinā. usurā. fraudulenciā. simoniā. turpe lucrum. et alia huiusmodi. acq'rere q'd se sunt mortalia et nō solū ope s'cti appetitu deliberato solū. Et i' h'mōi figurā declarauit dñs q'daz aīalia esse immūda nec debē eis vesci. q'd significant rapinas et iniustas acq'sitiones. fm Tho. scda scda. q. cii. arti. iij. ut griphus qui equestribus hoīb' est infestus: et significat crudelitatem potentū et opprimentū. Alietuz q'd pascit minutis auib': et signat molestos paup'bus. Aulū q'd maxime insidijs utit: et signat fraudulentos. Elutrez qui sequit exercitū expectans p'mede cabauera mortuorum: et signat eos q'd mortis et seditiones hoīm affectāt ut. s. inde acq'runt. Strutionē que cū sit auis volare non potest: et signat deo militantes et clericos et religiosos se negocijs secularibus iplicantēs. Licet coraces q'd est in nocte acuti visus et in die nō videt: et signat eos q'd in tp'alibus sunt astuti et in sp'ualibus hebetes. Accipitres qui seruit hoīb' ad p'edā: et signat eos q'd ministrāt potentibus vel usurarijs ad p'dandū. Eignū qui est coloris multū candidi. et longo collo q'd habet ex p'funditate aque vel terre cibū querit: et signat p'pocritas q'd p' iusticie exhoris candore terrena lucra querūt et dignitates et h'mōi. Donocratulum. q'd est auis in p'tib' orientis q'd habet in faucibus folliculos. in q'bus primo cibū ponit. post horā in ventrē mittit: et signat eos q'd sunt nimis solliciti ad tp'alia vesci. Idis p'fatis moralis est incorporeare sibi tales mores: et eis uti quod nō licet. Tñ aplūs ad Heb. vlt. Sint mores in vobis sicut ne auaricia. Notandū q'd sex sunt prauitates que reperiunt in auaricia.

Prima est angustia cordis.

Secunda obprobrium vite.

Tercia illaqueatio diaboli.

Quarta certitudo dānationis.

Quinta impenitens malum.

Sexta horribilitas mortis.

S. j.

Prima ergo p'uitas ē angustia cordis. In mira q'dz angustia uiuit cor auari. ut dicē possit illud Danielis. xiiij. Angustie mihi sunt vndiq'. Triplicem angustiam dolorosā experitur auarus miser circa

514

diuitias tpales. **Primus** i eas acqrendo. **Secundus** i eas expēdēdo. **Tercius** i eas amittēdo. **Primus** quidē angustia expit in diuitias acqrendo. **Nā** nocte et die q̄tez respire nō p̄t. **Sero** q̄tez aūq̄ inq̄etaz quietē dormitās sumat: p̄git reuiderē denarios suos. **Ilos** numerat. remouet. specularē et p̄tēplaf. oscularē et amplexat. et tanq̄ pictima et aie sue medelā apponit corbi. **O** q̄ specularē elaz gestus modos et act⁹ et vba q̄ circa denarios solus i se creto seruat: nō absq̄ admiratōe replere rī su. **Deniq̄** p̄ locatos denarios i loco tuto: reliquā circūit domū. seruat mīma. rimat cūcta. reuiderē reliq̄. p̄siderat cetera: et nihil de tota supellectili dom⁹ sue inexaminatū et in discussuz relinq̄t. **Tandē** domitū p̄gens sobrio seu p̄co somno illo q̄ dormit somniat qd̄ p̄cupiscit vel timet: nūc apparet ei se replisse thesaur⁹ magnū: nūc maiorē ei fuisse ablatū et illo letat. iocūdat. et dormiēdo exultādo ridet. ex alio tristat et lamētat. lacrimat. plo rat. clamat. et dolet. p̄querit. et suspirat: et vir absq̄ p̄simili sōno transit somnū. **Qua** ligua expmī posset quāta mesticia obui⁹: cū euigilando defraudatū se repit de thesauro nūc in sōno tamerte repto. **Proinde** p̄git ei si cut ista. **xxix.** ait. **Sicut** sōniat esuriēs et p̄me dit: cū aē fuerit exp̄gefectus vacua ē aīa ei⁹. et sicut sōniat sitiens et bibit: et postq̄ fuerit exp̄gefactus lassus adhuc sitit. et aīa ei⁹ est vacua. **Sic.** f. p̄tingit his auaris. **Quis** etiā depromē posset leticiā cordis eius: cū p̄perit exp̄gefactus nō extitisse vep̄ q̄ ablat⁹ fuisset ei thesaur⁹ quē admodū sōniauerat paulo aū. de die q̄ etiā minorē q̄tez hē. **Nā** sūmo mane domū egrediēs: plateas et loca publica visitat. aīo inq̄eto circūiens et q̄rens quē deuoret aīa eius. et tanq̄ leo egressus de antro nō reuertit donec apprehēsa p̄da escam puu lis catulis. id ē natis suis ferat: sicut testat̄ **Ezech. xxiij.** **Leo** rugiēs capiēs q̄ p̄bā: deuorat aīaz paupis. **Prim⁹** auarus i mūdo fuit reprobo **Eaijm.** q̄ ob auariciā obtulit deo de frugib⁹ destructis et corosis nō de bonis ut dicūt hebrei. et ideo nō respexit dñs ad mūera ei⁹. hic p̄mus edificauit ciuitatē vt. f. posset p̄gregare filijs suis: et filij ablata ab alijs retinē: s; vagus et p̄fugus erit a facie dei: et demū occisus et despatus ē. **Sic** auar⁹ vagus p̄ mundū in acqrendo aliqñ occidit: et desperat⁹ incurrit. **Secundus** quidē angustia expit i diuitias expēdēdo. **Tanta** enī misia p̄mit: tanta auaricia atz tenacitate p̄strin git q̄ q̄cunq̄ d̄ sua suba diminui cernit oculū sibi cecidisse videt: et ip̄ hoc q̄tez totam familiā suā in amaritudine tenet. **Subtilis** sime ei discutit et nūerat exp̄sas panis. vini. olei. carniū salitaz. ouoz. gallinaz. et q̄ rumcūq̄ minutaz: rep̄ figit frenū artissimū

expensaz. **Esti** qd̄ vlt̄ diminutū in domo reperit defraudatū se dicit. d̄ gulositate et ebrietate et latrocinio oēs de familia sua mouet ad abstinentiā p̄camq̄ vitā hortat̄ eos: obseruat et nūerat oēs p̄metentiū bolos et potuū vices p̄tinue. iterim amaritudine vlt̄ et turbat. **Sepe** p̄querit dicens. **In** domo hac nō sunt nisi latrones et lupi: ac lamētabilē sepius ait. **Ilos** robitis mihi ossa. **Ex** his et similito clarescere p̄t q̄ nec ip̄e in ip̄a domo aliq̄ tpe pacē habz: nec familia sua cū eo q̄tez reperire p̄t. ut verificet qd̄ de talib⁹ ista. **xlviij.** ca. ait. **Nō** est pax ip̄ijs di. dñs. **Et** iterum. **puer. xv.** **Cō**turbat domū suā q̄ sectat̄ auariciā. **Similis** ē talis auar⁹: canis q̄ cum paleas sup̄ q̄s cubat et dormit nec ip̄e p̄me dit nec ip̄e alijs sinit asportatē: imo i q̄s eas inde asportare velle se mōstrat: nō cessat latrare et q̄nq̄ morde. **Sic** talis misabilis hō auar⁹: nec vti diuitijs qd̄ p̄st: nec alijs sine latratu et morfu canino p̄mittit vti. **Talis** vtiq̄ nō est apt⁹ ad p̄liuz tēptationuz et inimicos p̄li dei. id ē demones q̄ subito p̄sternit a diabolo in oīa vitia. **Elī Beda.** **Quē** cūq̄ arripuerit hūana cupiditas mori i oīm p̄sternit ima vitiop̄. d̄ p̄nia dñi. **In** hui⁹ figurā legi⁹ **Iudi. viij.** q̄ erant cū **Getone** bellaturi p̄ mābianitas illi q̄ de fluuio scilicet nati sup̄erūt aquā māu p̄ciētes ab os. illi fuerūt electi ad p̄liuz: qd̄ ob p̄stauerūt se totos mittētes os i fluuiū ut inepti fuerūt repudiati. ad significanduz q̄ illi q̄ tñ necēria accipiūt de rebo trāstorijs q̄ fluunt ut aq̄ sūt apti ad vincendū diaboli et vitia. **Sed** q̄ talis se imergūt ut auari nō sunt apti ad vincendū. **Tercia** angustia talis expit in diuitias amittēdo. **Que** ligua dicē posset quāto dolore torquet̄: quāta amaritudine cruciatur: q̄ntoq̄ merore afficiat̄. qñ aliq̄ de subfācia sua casu amittit et i mari piclita seu p̄da vel furto seu alio mō subcipit et fraudatur: **Ihnc Eccl̄a. v.** ait. **Est** alia ifirmitas pessima quā vidi sub sole. diuitie cōgregate in malū bñi sui: p̄eunt enī in afflictōe pessima. **Admirāda** ē sapia saluatoris q̄ respiciens q̄ cupiditatis via ducet ad hospitii infernale si eā dimittet aptaz facit et planaz: fecit sicut agricola prudens q̄ viam p̄ quā neminē vult trāsire fossatis p̄cidit ac palis in terrā cōfixis applicatis pungētib⁹ spinis illaz obstruit atz munit. **Sic** dei sapia in itinē diuitiaz posuit agustias mltas in acqrendo timores et sollicitudines in p̄uando: et dolores plurimos i amittēdo ut sic saltē boēs impediēnt p̄ talez viā catervatim ad infernū currere. **Elī Osee. ij.** **Depiam** vias tuas spinis q̄. et sequit̄. et dicit. **Reuertar** ab virū meuz priorē q̄. id est xpm. p̄ medium tribulationis.

Secunda prauitas est. **S. ij.**

obprobriū vite. Tota nepe auari vita obprobriū plena ē. Tria inf alia sūt obprobria vite ei. Prīmū est inertia. Secūdū malicia. Terciū infamia. Prīmū obprobrium vite ei ē inertia. Per auariciā. n. tollit sibi oportunitatē oīs debiti modī pcurandi sibi licita et salubria lucra: et ptanto efficit desidiōsus. accidiōsus. ociosus. Et hoc etiā auariciā necessitat boīez ab īdebitis modis lucrādi. Et le gē quā debet dñs Gen. iij. di. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Et tales sicut ppheta ait. i. labore hoīm nō sunt: et cū boībo nō flagellabunt. i. qñq in vita: s; post mortē cum demonib; sp flagellandi sūt. Secūdū obprobriū est malicia q sequit ex pcedenti inertia. Nā sicut Eccl. xxiij. scriptū est. Multaz maliciā docuit ociositas. id est inersa vita ad tantā maliciā scelex tales ducit: q aīaz suā p quolibet vili nūmo venalez pēbēt. Maxī mū vtiq; scelus ē animā in tanta sublimitate creatā. id est ad imaginē dei formatā. tāto p̄cio. id ē sanguine xpi redēptaz. ad tantā glīaz ordinatā p tamuli p̄cio venūdā. Sic Eccl. i. r. Auaro nil ē scelestius: h; ei aīaz suā venalē. Et q māifeste apparet q p nūmo talia p̄cipitaret se i infernalē voraginē oīm scelex et flagiciōz: nisi forte aliq mūdano timore refrenaret. Terciū ei obprobriū ē infamia. Ita auaricie scelus reddit boīez infamē p vsurā q aliqñ nullus nisi īfidelis eaz audet publice exercē: hi quidez sūt illi de qbo puer. ij. Qui relinquit iter rectū et ābulant p vias tenebrosas. q letant cū malefecerit et exultāt in rebo pessimis: qz vie puerse et īfameas gressus eozum.

S. iij.

Tercia prauitas ē illaqueatio diaboli. Tanta est p̄as quā exīgēte hoc scelex et dño p̄mittente suscipit diabolus sup tales eoz opante auariciā. p̄mo se illaqat. secundo se intricat. terciō p̄sumptuose sperat. Et p̄mo illaqat se. Eū Job. xviij. de cupiditate loquēs ait. Immisit i rete pedes suos et in maculis ei. i. demonis ābulat. tenebīs plāta eius laqueo. plantaz enī extremitatē vite vocat. Quāto ei cupidus p̄pinqor sit finī vite sue tāto maiori cupidine inardescit. Hinc Diero. ait. Cū alia vitia cū hoīe senescāt sola auariciā iuuenescit. Et itē p. j. Thimo. vj. Qui volūt diuites fieri incidūt i temptatōz et i laqueū magnū diaboli. p̄pterea quāto hō magis senescit: tanto difficilīus ab ea se soluit. Secūdo se intricat. Cum ei auis i rete volando ceciderit. tantomagis se intricat quāto plus se extricare p̄tendit. Sic auaro p̄tingit sepe: qz cū p aliqō t̄pus intēdūt vacare vsuris vel alijs illicitis acq̄sitionib; et temū cessare ab eis. oī die. oī mense. et oī anno magis se repit intricatuz atq; in p̄posito

cessandi ab īiustis lucris elongatū. Hinc puer. v. Iniquitates sue capiūt impiū. et funib; p̄ctoz p̄strigīt. Terciō p̄sumptuose sperat. qz credit se penite in fine et restitue aliena: sed igrat qd deus Math. xxv. p̄minat est di. Qui hē habīt ei et habūdabit: ei aut q nō hē et qd vider hīc aufere ab eo: habz nepe t̄pē saur magnū q t̄pus ei p̄cessum vtiuose expēdit. Et ideo mltā merita cumulat. et huic dābit. i. i fine vite. t̄pus. i. melius se disponēdi et p̄pandī: vñ et tūc maiori grā habūdabit. Qui aut nō habet. i. in p̄terito t̄pē merita cumulat. qz sp male vixit. id qd vider habere. i. penitencie t̄pus in fine aufere ab eo scz iusto iudicio dei: eoq; in illo p̄sumptuose p̄fusus est. Ante Aug. de p̄nia. bī. vij. Multos solet decipe serotina p̄nia. Eū in figuraz buius: coruus q viuīt de rapina et cabaueribus et vociferat crocitatō egressus de archa nō est reuersus ad eaz. Sic auarus qui differt p̄niam: nunq; reuertit ad ecclesiā p penitenciā verā. Et colūba cui victus ē inno: cens. Ad accidit vni auaro q in p̄cto mortis alta voce clamauit. o penitencia o p̄nia ubi es: q dicto spiritu exalauit. ut apte clarescēt q quia qñ illā recipe poterat nō quesiuit: merito eaz recipe non posset cū vellet. eoq; nō debito modo vellet. Unde de talibus Job ait. Inuolute sunt semite gressu eozū: ābulabunt in vanū et pibūt.

S. iij.

Quarta prauitas ē certitudo damnationis. Miro nanq; modo inf alia scelexa p̄ctoz certificat auarus de sua eterna damnatione. Nā ad hoc habet tria testimonia credibilia facta nimis: ut i ore duoz vel trium stet huius veritatis verbū. Prīmū testimoniū sunt euangelia. Secūdū priuilegia. Terciū manifesta idicia. Quāto ad ad primū dñs Lu. vi. ait. Aenſura qua mēsi fueritis: remetiet vobis. Eū enī auarus si det aliquid nisi recipiat amplius: ex hoc certificat seipm de damnatione eterna. qz si vollet acq̄rere a iusto iudice qui p̄dictam cōstituit lege non dabit ei nisi aliqō det ampli et melius pabiso: et quia hoc nunq; poterit obseruare: necessario sequit q nunq; poterit acq̄rere glīaz sempit̄naz. Secūdū testimoniū sunt priuilegia et autentica instrumēta. Nullū equitē crimen est q t̄mpatent et apte deferat lacrimas et ne mortis sicut auaricia. Nā in quolibet instrumento. et p̄ticula libroz in quib; p̄tractus vsurarij vel aliq īiusti et fraudulentī p̄scribunt: p̄ticulārter priuilegiū auarus habet qd eum obligat ad supplicia sempit̄na. Et hoc p̄z qz de hoc tot p̄uilegia h; qz īiustos p̄tract: p̄p̄ea multū certificatus ē de dānatione et̄na. Tercū si restituit aliena ab: abunt et cassant priuilegia sup̄dicta: nec creditur eis sicut nec creditur

516

castato libro et abrafis cartis seu incisis i iudicio seculari. Tercium sunt indicia manifesta et inf alia unum potissimum est. quod i usurario actu sit fenerator socius demonis infernalis. fieri enim consuevit quod quando mercator facit foras cum venditore arrasque soluit de re empti. Et si supueniens alius apponat de arra et dicat. In hac mercantia princeps es volo. et ille annuat tunc facti sunt socii i lucro piter et damno. Sic pringere videtur auaro et demoni infernali. Nam inf iniusta lucra per furtum. rapinam. simoniam. fraudulenciam. perditionem. usuram. homini. auari. apponit diabolus aliquod ipse acquiritur. et hic se esse socium patet hinc in illa mercantia. Hoc probat quodam exemplo quod quidam pbiues homo magnam habebat pecunie sumam licite acqisita infra quam apposuit duos denarios quos illicite acqisierat. et tota illa pecunia collocauit i archa. Cumq; altera die aperiret archam reperit super denarios diabolum ibi sedentem qui perhibuit ei ne pringeret eos. nisi expenderet vellet eos cum pensu suo. eoq; socij filij essent i pecunia illa. Ex his patet quod manifestum indicium est auaros esse banandos nisi restituat aliena. eoq; sicut sunt in presenti vita socij pcor: ita erunt i alia socij tormetoy. Ex hac igitur pfecta societate intantum auarus cum diabolo pfecturatur tantumq; in demone transformatur quod quodammodo induit similitudinem eius. Nam sicut diabolus pccati nummum quem libenter sub spe lucrum mutuat pccatori sibi nunquam restitui vellet ut deum illius corpore et animam lucrum possidet. sic auarus per usuram datum ab eo mutuum restitui nollet ut posset tota substantia paupis deuorare. Propterea de tali Job. x. ca. ad litteram scriptum est. Iuxta multitudinem adinventionum suarum sic et sustinebit. quando pringens nudauit domum paupis. domum rapuit et non edificauit eam. nec est faciatus venter eius. et cum habuisset quod cupiebat possidere non potuit. quod. scilicet. vel rapiebat ei i vita. vel saltem reliquit illud.

Quinta prauitas est impenitens malum. Triplex quidem causa est quare auarus precipue raro pfitetur. et cum magna difficultate ad penitentiam veram reduci potest. Prima causa est indispositio. Secunda est inburatio. Tercia est obstinatio. ut sint hi tres gradus ad desensum banationis etne. Prima causa est indispositio. Indispositus enim est auarus quod male acqisuit veraciter penitente. Nam aut est pigritus aut tenax. Si pigritus non habet unde reddat: si tenax non vult reddere. Denique ad impossibile nemo tenetur. Nam inanis est actio quam excludit inopia debitoris. Auarus ei nisi rarissime i mortis articulo satisfactum vult simul vasculo illi terreo in quo pueri denarios ponunt cum iam cupido nummi incipit blandiri eis. de quo vase nisi frangat exibi mime pnt. Sic auarus nunquam restituit nisi i mortis articulo. quando denarios

illos secum ferre non potest. ut verificetur illud Ecce i. xix. Multi quasi inuentos. id est ex ingenio hominis aduentus non ex natura prohibiti extitit maueit fenus et presterunt molestiam his qui se adiuerunt. Secunda causa est inburatio. Cum ei auarus psideat ad statum salutis non posse venire nisi per posse restituat aliena. nec per consensum nisi filios et filias suas i multa paupere et in bonorabilitate relinquat. propterea hoc abhorrens per fidem non intelligens statum suum periculosum potius deliberat in peccato psecutare quam debito modo se emendare. si diu psecutando inburatur cor eius. et licet homo vitij pditiones audiat. licet timeat deum ad penitentiam eum inbucat: licet exhortetur ad hoc et obiurgatur circa hoc frequenter sentiat. nihilominus cor eius spiritus amplius inburatur. sicut de eo Job. xli. scribitur. Cor eius idurabit quasi lapis. et stringet quasi malleatoris incus. quod quanto plus malleo ferit tanto durior fieri solet. Tercia causa impenitentie eius est obstinatio. Signum quippe manifeste obstinationis auari est pceptus diuini ubi et exhortationum et reprehensionum sceleris sui. Proinde Salomon puer. xviii. ait. Pcor cum in profundum iniustitiae venerit pccet resurgens. per pditionem. Mira namque est obstinatio pccatoris et quodammodo excedit vitium obstinationis Iude. Iudas ei penituit de scelere pccato licet non debito modo. propterea inquit. peccauit. secundo suum peccatum pfectus est. cum ait. fratres sanguinem iustum. tercio satisfecerat precium quod recepat per pccati pditionem resignans pecuniam. veruntamen ventis non meruit. quod illa non requisit. Sed quod dicere possumus de auaro obstinato quem primo non penitet de iniuste acqisitis nisi forte quod modicum lucratus sit: secundo si penitet non pfitetur. ne. scilicet. a pfectore ad satisfactionem cogatur. tercio si confitetur querit aliquem pfectorem qui non habeat scientiam neque psciam. ne per cautiores debitorum satisfacere cogatur: sed simplici obsequio pmittit pfectori ignaro restituere aliena. quarto si hoc i pfectione pmittit: pmissiones non seruat: sed ut bicifit de re. iu. li. vi. Non dimittit peccatum nisi etc.

Sexta prauitas est horribilitas mortis. In cuncta scelera que diuino iudicio ponunt impijs finem per horribile mortem. auaricia de maioribus est. cum mirabilia et terribilia signa sepius appareant in auarorum precipue raptorum et usurariorum fine. hoc autem accideret per triplicem rationem. primo ratione derelictionis. secundo ratione desperationis. tercio ratione psecutionis. Primo quidem accidit hoc ratione derelictionis. Cum. namque. auarus per usuram lucrum non cesset i quilibet sacro die. si pccat diei pascatis. non dominico. non diei sanctissime passionis. in quibus solentate sanctissime virginis non cessat a tali lucro. nec i diebus apostolorum. nec i diebus martirum et aliorum sanctorum angelorum. merito quod non solum a deo verueta a beata uirgine. ab angelis uniuersis et ab

omni multitudine beatorum iusto iudicio in ultio
fine vite ita delinquant meret quod nec deum habeat
gratiam donatorum: nec aliquem deum inuenit gratiam per
eo impetratorum seu supplicatorum. Elm Michae.
iii. Abscondet dominus faciem suam ab eis in die
illo. s. extremo: sicut nequius fecerunt in abin-
ventionibus suis. Secundo accidit eis hoc
ratione desperationis. Quanto enim infelix pec-
cator a deo et a tota celesti curia delictus est:
facile est demonibus in baratrum desperationis
eum precipitare. qui quidem libertate eis processa
ope plerumque ostendentes ei multitudinem scelerum
suorum et oblitus esse illius misericordias. sicut Job
xxiii. ait. Obliviscit illius misericordia. Et iterum.
Aufere ab eo omnis spes fiducia. s. venie. gratie
et glorie. ubi ipse in tali desperatione ultima de-
lictus ait illud Job. vii. Despavi et nequaquam
ultra iam viam. s. nec vitam corporali. nec vitam
spirituali. nec vitam eternam. Elm legit de quodam
avaro qui cum infirmaretur ad mortem et notum et
vicini hortarentur eum ad contritionem et confessionem
neque. Respondit. ego non possum: quia non habeo me-
cum cor. cui illi. tu deliras. Quid est enim quod di-
cis: quod enim viueres si non haberes cor: et quod
tibi extrahit: at ille. Non deliro. sed verum est quod
dico. Et ut sciatis verum esse quod dico: ite ad ca-
psam ubi sunt pecunie mee et quibus spem et fi-
dem meam posui et ibi inuenietis. sicque desperat
decessit. Cumque illi ad capsam accessissent et
aperissent inuenerunt quod ille dixerat ibi vite:
licet in pecunias cor: illius miraculose fecim
ad inuendum quod ibi erat totus affectus eius.
Iuxta illud christi Matth. vi. Ubi est thesaurus
tuus ibi est et cor tuum. Tercio ratione persecu-
tionis. Cum ei auarus sicut ex superioribus per-
tinentis non solum offenderit deum quem admodum ceteri pec-
catores: deperit cum vendiderit tempus. ut per usu-
raz quod est commune cunctarum creaturarum. Et sic of-
fenderit omnes creaturas que create sunt. et omnibus
creatis male usus sit propter auariciam radicem
omni malorum. Audita sententia a domino plata per eum
omnis creatura persecutio propter eum arma. proinde
omnes beati et omnes angeli paradisi tunc clamabunt per
eum. ad infernum ad infernum. Elementa que per eum se
uiuunt et clamant. ad tormenta ad tormenta eterna.
Domine qui in quo iacet infirmus atque pietas et ligna
per eum vindicta clamare non cessant. Sic Aba-
cuc. ii. ait. Lapis de pietate clamabit quod. ut in
his omnibus verificetur illud Sap. v. Pugnabit per
eo omnibus fratribus insensatos. et accipiet arma-
tura zelus illi et armabit creaturam ad ultio-
nem inimicorum.

Capitulum quartum de specie auaricie que
dicitur Simonia per modum predicationis.

Deus deorum dominus
locutus est et vocauit terram. ps.
xliii. Deus deorum dominus est. deus ve-
rus qui est dominus sanctorum qui dei aliqui in

scriptura dicuntur. et creaturarum aliarum que per deum
a gentibus sunt adorata. Et locutus est mundo in
prophetis. Nouissime locutus est nobis in filio di-
cens per eum. Nolite facere domum patris mei domum
negociationis Joh. ii. Et per hec verba et alia ac-
gesta et exempla vite eius vocauit terram. id est ho-
mines cupidos et auaros. ut cum longe sint ab
eo per auariciam appropinquet per penitentiam. Dicun-
tur ei auari terra non solum quia originaliter de terra
facti sunt in Adam: sed quia terra summe diligunt
aurum et argentum et eas et diuitias que de terra sunt in
eis finem suum constituentes. Et de hac terra dixit
dominus antiqui serpenti Gen. iii. Terram proinde
cunctis diebus. id est ad te pertinebunt quos terra
cupiditate deceperis. ut exponit Aug. sup.
Gen. ad lram. Specialiter enim doctrina et predi-
catio christi fuit per auaros. et ad inducendum ad
temptum terrenorum. An et primum verbum quod di-
xit discipulis in sermone facto in monte fuit.
Beati pauperes Matth. v. Sciebat enim quod rabit
omni malo et cupiditas. id est auaricia. quod
postea declarauit apostolus. i. ad Thimo. vi. hec
dices. Nullum enim peccatum est quod ex auaricia de-
riuari non valeat. ipse qui paupere vixit. Oia
inquit Aug. terra percipit homo christus ut prenen-
da esse monstraret. Etque multe sunt species auari-
cie que omnes vitantes sunt. ideo ipse ait Lu. xii.
Attendite vobis. id est caute ab omni auaricia.
Principalior autem et detestabilior cunctis est simo-
nia. Ad hanc remouendam et cauendam vocauit
terram loquens in veteri testamento per Michaeam
prophetam pronuncians malum nimis quod venturum di-
ces. Iudices eius in muneribus iudicabunt. Sa-
cerdotes eius in mercede rudent. et prophete eius
in pecunia diuinabunt. Et paulo post subdit.
Iheremo Hi. vi. quasi ager arabicus. et Iherusalem quasi
custodia pomerij erit Mich. iii. Ubi Iheremo.
Nemo abigat Iherusalem propter hominum scelera fuisse
subuersam. i. q. i. iudices. et loquitur ibi de simo-
nia. Locutus est per seipsum propter simoniacos di-
cens. Nolite facere domum. per modum domum negocia-
tionis. Domum sui patris ecclesiam vocat et tem-
plum. qui fit domus negotiationis per simoniam
domus spiritualia que trahunt in ea vendunt vel
emunt. Nec christus unquam aliquod vitium ita seuerum
corripit sicut hoc peccatum simonie verberans
eos flagello et eiciens de templo in principio
sue predicationis. ut recitat Johes euangelista
Et iterum circa finem. s. unica in ramis ante suam
passionem. ut narrant Matth. xxi. ca. Mar. et
Lu. locutus est mundo per apostolos precipue per prin-
cipes eorum Petrum. cum dixit Simoni: a quo ortus
habuit simoniam plus in nouo testamento plenus
et detestabilis et manifestus. s. qui obtulit mul-
tam pecuniam Petro et cecis ut sibi preberet pre-
terea vendit illas gratias. Quod abhorrens Pe-
trus dixit sibi. Pecunia tua tecum sit in perditionem.
quia existimasti donum dei pecunia

518

possideri Act. viij. Sicq; deus deor locutus est p os Petri. An p hanc increpatione facta Simoni (vñ simonia hoc pessimū scelus de nominat) vocat fraz. id ē simoniacos frenā spissime querētes. id ē reuocat a tāto malo frore tanti iuditij. Et q auctoritate Petri tria pnt notari circa simoniacos facientes domū patris domū negociationis. Primus est materia inductiua huius criminis. ibi. Pecunia tua.

Secundū est pena psecutiua huius operis. ibi. tecum sit in pditionem.

Tercius ē snia ex pssua vel declaratiua huius sceleris. ibi. q; existima. do. dei pe. possideri.

Incipiēdo a tercio vt .§.j. ordinatus pcedat ex hac snia Petri q ait. existimasti donū dei pecunia possideri declarā magnitudo pccī simonie. Donum dei est spūsanctus: q; pcedit a pte et filio p modū doni. Donū dei est grā sua. et sacramenta et oīa spūalia que banē gratis ex dono a deo et nō ex meritis nris. An Urban? papa. Donum dei est nō solū spūsanctus sed et res ecclie. s. spūales: de quib; ibi loquit. j. q. iij. saluator.

Dicit autē hoc. q; simonia non est aliud q; emē vel vendē vel aliū ptractū nō gratuitū facē p spūalib; hōis pōio rei tpalis. vt. i. fra. §. se. ex diffinitōe eius. Qui autē emit vel vendit aliqd existimat illud posse pecunia possideri. Cum q; simoniac? vendat vel emat spūritualia q; sunt dona dei et pmaxima: videtur fm apparenciā actus existimare donum dei posse possideri: vñ sic agit de eis ac si esset vel esse velit dñs spūsanctus et donor eius. Et hic magnus error et pmaxia irreuerēcia. Quia autē sit illicita talis emptio vel venditio probat bñs Tho. scda scde. q. c. triplici rōe. prima est ex pte emētis. secūda est ex pte vendētis. tertia ex pte venditōis ipsius. Prima g ratio ē ista. Ille q; emit aliquā rez multo minori pōio q; valeat iuste emit: s; spūalia sūt tante nobilitatis et pfectōis et p pñs valoris q; nulli pōio tpaliū rez pnt atequari. An de sapia que est res spūalis dñs puer. iij. Precio. sior est cunctis opib; et oīa que desiderant. s. tpalia huic nō valent comparari. Iniustissime g emit simoniacus cū donū dei seu spūritualia q; sunt impciabilia ppter eorū excelēciā mīmo precio emit. aliqñ enī vno floreno imo et vno bono nemo emet missaz seu eucharistiā vel pñiaz. Sed et si essent mille floreni mīmū ē respectu valoris rez spūalium. Sicut iniustissimū esset qui opacion vel anulū aureū gēmatū maximi valoris emet vno nūmo. Nec enī excusat q; vendens sciens est pnt? illo pōio: q; ille nō est dñs illi? rei. Et hec ē secūda rō qua pbat hōi emptio et venditio iniusta. Nā qui vendit rem cui? dñs non est tanq; suā: fur est et latro. quia

contrectat rem alienā inuito dñō. et ille qui emit et coopatur ad malū cum sciat vel sci re debeat illū non esse dñm eius rei. Sed qui vendit spūritualia vt sacramēta et alia hōi nō est dominus eor sed dispensator. iuxta illud aposto. j. Cor. iij. ca. Sic nos existimet hō vt ministros xpi et dispensatores ministeriorū dei: phibet enī dominus talia emi vel vendi. Et hoc iam ptnet ad terciā rationē. q; hoc. s. ptractat origini collationis eorū. Qui enī vtif aliquo actu ad aliud seu alio modo q; ordinauerit de? inique facit: et tan topeius quāto illud est i se dignius. Ordinauit autē deus spūritualia gratis debere hōib; pferri p ministros eius: quod xpc declarauit dicēs Math. x. Gratis accepistis grāis date. s; sacramēta et alia spūalia. An in concilio generali tolletā. dñ. Quicqd inuisibilis grē p solatōne tribuit nunq; vendūari vllis que stib; vel pmijs debet. dicente dñō. Gratis accepistis grāis date. j. q. j. quicqd. Et q; sit mortale patz. quia nullus excommunicari dñ nisi pro mortali pccō fm bñm Tho. i. iij. cu; ex cōmunicatio sit guissima pena ecclie fm Augus. xxiij. q. iij. corripianē: s; pro simonia dñ quis excommunicari. Ante dñ de simoniaciis. Anathema banti. s. sit anathema accipiēti. j. q. j. quicqd; sacros. sit id ē fiat fm glo. hoc appt ostendit Greg? Nazansen? sic dicēs. Spūsancti donū pōio pparari quib; aliud est q; capitale crimen et simoniaca heresis: et paulopost. Dñs vt ementes et vendētes grē huius exptes ostendēt: cūctos alios pccōres in templo dimisit. et singularitē vendētes et emētes increpās et flagellans de templo eiecit: in q; emptores et venditores gracia spūsancti ostendit esse destitutos et vacuos. j. q. j. qui studet. Dicunt autē spūalia sacramenta vt baptismus. crisma. eucharistia. penitencia. extrema vntio. bñdictio nuptiarū et ordo. pro quib; dare pecuniā vel recipe vt precii eorū est phibitūz q; simonia. Dicunt etiam spūalia vel annexa spūalib; dedicatio ecclie. psecratio virginū: et aliarū rez ab cultūz diuinū ptnentiū. benedictio abbatū. absolutio ab excommunicatōe vel alijs censuris ecclesiasticis. electio prelatorū ecclesiasticorū. pfirmatio eorū. renūciatio. visitatio iporū prelatorū. correctio criminū vel desisterē a correctione i iudicio ecclie. pōicatio. oratō. officiatio ecclie. cura aiarū. ingressus monasterij vel religiōis. ecclia seu beneficiū simplex vñ curatū. prebēda. dignitas ecclesiastica vt archidiaconatus. prepositura. epatus et hōi. Officiū sepulture. vel locus ecclie psecratus ad sepulturā. vel vbi iaz est sepultus aliquis. Capelle. ius pōnatus. ius pceptendi decimas. officia ecclesiastica vbi ē aliqd iurisdictionis spūalis. vt iconomus.

vi cedens. et hmoi. ferre sniaz in iudicio eccle
siastico et alia hmoi. pmutatio dignitatis ut
beneficio ecclesiastico p comoto tpali. Igi
tur erigere vel exactus solue. aut pmitte aut
pacisci p aliq predicor spiali psequendo p
pecunia seu re q precio p extimari al ipsuz
spuale hie no posset. expssa simonia e que p
ecclesia puniri p. Ande dicit. j. q. ij. c. qpio.
Cesset ois pactio: cesset ois puentio. Sed et
sine pactione expssa vel exactione si qs pfe
rat aliqd spuale pncipalit hac intentione ut
ipf illud recipiat tpale. puta audit cofessio
nem. vel dicit missaz. vel pfert ordine vel be
neficiu pncipalit q spat p hoc se habituz
pecunia vel aliud pncipale. Et filr q dat ali
quid tpale pncipaliter ut recipiat spuale ut
eucharistia. ordine sacz. beneficiu et hmoi:
simonia pmitte mentalē que mortale est fm
Tho. raij. inno. hosti. et Al. Sed penitencia
collit mentalis simonia. ecē de simonia. mā
daro. Elui aut non fit pactio vel exactio nec
pncipalis intentio ab tpalia in collatione spi
rituali vel receptōne. s3 gnis et elemofinalit
ter et accipiat ad sustentatōez nature vel ob
reuerencia sacrametoz vel ad pfuandū lau
dabilez pfuetudine locor. licite et sine simo
nia dari et accipi p. An dī a Greg. Et obla
tio nulla culpe maculā ingerit q no ex abi
entis petitione pcessit. j. q. ij. sicut epm. Qui
etiā mediatōes in hmoi sūt simoniaci sūt.
vñ et p ecclesia grauit puniunt. j. q. i. si quis
epus. De his omnibz supdictis q dicunt spi
ritualia habes. infra i. s. sequeti. **S. ij.**

Reuertēdo ad primum mēbz

diuisionis cū. s. dicit. Pecunia tua. Ibi no
taf illud qd inducit ad tantū flagitiū. quid
enī est aliud hoc nisi pecunia. S3 aduertē
dū qd dīc Aug. Totū quicqd habet hoies
in tra quoz sūt dñi pecunia vocaf seru? .
ager. vas. arbor. pecus. et hmoi. iteo pecunia
vocata qñ a pecu: qz quicqd antiq habebāt
in pecoribz habebāt. j. q. iij. totū. Potest etiā
pecunia dici quicqd pñio tpali extimari seu
mēsurari pñ non solū pecunia nūerata i mo
netis auri et argenti et eris. vel ea que pñu
nit pfueuerūt vendi et emi. ut vasa aurea et
argentea. aialia. agri. et hmoi. sed etiaz pñes
ex qbz acquirif fauor pñaris. et obseqa cor
poralis pñita. An dīc Greg. in omel. pñbe
ta scz isaias. xxxij. ca. cum describeret virū
iustū. ait. Beatus q excutit manus suas ab
omni munere. nō dixit tñ a munē s3 ab omni
munere: qz aliud ē munus a manu. aliud ab
obsequio. aliud a lingua. Munus a manu ē
pecunia. s. nūerata vel simile. Munus ab ob
sequio ē fuitus indebite ipensa. Mun? a lin
gua est fauor. s. mundan? hec Greg. j. q. j.
sunt nonnulli. Et p quolibet hoz munē cū
infuenit in spualibz pmittef simonia. ut idē

Greg. dīc. Et aptius Urbanus papa. Qui
cūq inqt res ecclesiasticas. id ē spualia q do
na dei sūt nō ad hoc qd institute sūt: s3 ad ppa
lucra. munē lingue. vel indebiti obsequij vel
pecunie largif vel abipiscif: simoniac? est.
j. q. iij. saluator. Et qñuz ab munus a lingua
sciendū q siqs platus pfert bñficiū ecclesia
sticū seu dignitatē ecclesiasticaz vel aliqd sac
mentū ad pñes alicui? hac itentōe pncipali
ut et? pñio pñereti laus vel fama acqraē vel
ptrariuz euitēf: simoniay pmittef. Et si pñes
porrigunt p idigno ab alio de bñficio cura
to vel simplici: ille q porrigit et q exaubit si
monia pmittef si ad pñes factas pncipaliter
mouet. Si p digno et ad idoneitatē respiciēf
nō ad pñes pncipalit: nec rogās nec pñerens
male facit nec simonia pmittef. Si bō qs p
se pñes porrigat de bñficio simplici nō repu
taf simonia: si al est dign? Nā si indign? si
moniac? reputaf. Et filr simoniam inducūt
pñes p se porrecte de bñficio curato etiā si al
sit dign?: qz rōe ambitōis et pñumptōis repu
taf eoipō indign? fm. b Tho. i. iij. dif. xxv.
et scda scde. q. c. et Raij. licz qñtū ad istud vlti
mū i curia pñriuz pñticef. et hoc ifra i. c.
v. s. iv. Et tū ad mun? ab obseqo reputaf si
monia: qñ qs fuitet alicui plato obseqo in
honesto. videlz p utilitatē tpali ipsius plati
vel pfanguineoz ipius. s3 q ad obsequia ho
nesta videlz ordinata ad utilitatē ecclie vel
plati rōnabilē nō reputaf simonia. ita tñ q
nō pncipalit fuitēs faciat pñ illud pñquen
dū. Ande Greg? dīc. Ecclesiasticis utilitatibz
deseruiētē ecclesiastica oz remuneratōe gau
dere. xij. q. ij. De hoc infra. eo. s. Mun? aut a
manu est cū baf pecunia et hmoi. **Abi tñ**
sciendū q pecunia pñ dari et recipi p spuali
re vel circa spualia licite et sine simonia qñq
modis. s. rōne pñiatōis. sustentatōis. puo
catōis. pñitōis et vitande veratōis. **Et**
pñmo qñez modo. s. pñiatōis pñaf sic. Qui
vult remissionē pñor pñeq: b3 si pñ elemofi
nas baf paupibz. iuxta illud dñie. iij. Pec
cata tua elemofinis redime. **Et Ambro.** Pec
catis tuis venūdat? es. s. diabolo: redime te
pecunia tua. de pñia. dif. j. medicina. b3 etiā
qs pro adeptōne glie tpalia dare. iuxta illud
Lu. xv. Facite vobz amicos de māmōna ini
qtatis et. **Et Greg? dīc.** Regnū celoꝝ tantū
valet quantū habes. **Abi etiā est notandū q**
nō sic ē itelligendū hoc. tanq res mag que
cunq possessa q baf sit pñiuz regni celoꝝ ut
pñe emaf: s3 ipm meritū qd ibi acqrit in bā
do b3 p similitudinē qñ pñiuz. qz sicut pñio
acqrit res q n habebaf. ita elemofinis et me
ritis alioꝝ bonoz q fiūt acqrit regnū celo
rū. Nō enī potest attingē meritū nrm ad p
fectā rōnez emptōis triplici rōne. pñmo qz ex
hoc merito nō o deo qui dat ipm regnū nihil

accrescit. qz infinitū est bonū et augeri nō pē
 pē. Bonoz meoz nō indiges dñe. secūdo qz
 meritū nrm nō sufficit p se ad vitā etnāz. et
 sic n̄ est eqle p̄cium fm illud Ro. viij. Nō sūt
 p̄digne passiōes q̄. tercio qz meritum nrm
 p̄ncipalr p̄sistit i affectu it̄iori et n̄ in actu
 ex̄iori: cuiusmōi ē emptio et venditō. b̄us
 Tho. in. iij. dīl. xxv. ¶ Secūdo p̄nt dari pe-
 cuniē et alia hmōi rōne sustentatōis. Sicut
 sacerdos p missā quā dicit accipit pecuniaz
 vel p̄benaz nō q illā accipiat p p̄ctōe seu
 p̄fectōe eucharistie vel p oīonibz et hmōi q̄si
 p̄ciuz eoz: s̄z ut stipendiū sue sustentatōis.
 En̄ Aug. Accipiat sustentatōis sue necessi-
 tatis a p̄lo: mercedem mīstratōis sue a deo.
 Sic et p̄p̄e antiq̄ testamēti si aliq̄n recipie-
 bāt aliq̄d i p̄bando accipiebāt illa p modū
 elemosine ad sustentatōem nō ut p̄ciū p̄p̄ie.
 ut dīc Hiero. i. q. j. iudices. ¶ Tercō rōne p-
 uocatōis et sic danē elemosine paupibz ab i-
 ducendū eos. et excitandū ad orandū p b̄n-
 factoribz suis ex ip̄is elemosinis. nō ad emē-
 dū oīoes. psalteria et hmōi. En̄ sapiēs. Ab-
 sconde elemosinā i sinu paupis et ip̄a orabit
 p te. id ē inducet paupē ad orandū. Oratō ei
 sp̄ualis ē. et ideo appreciari nō p̄. tū ex affe-
 ctu deuotōis vñ p̄cebit. tū ex effectu q̄ inten-
 diē. s̄. sp̄uali. b̄us Tho. i. iij. ¶ Quarto rōne
 punitōis. sicut fit i absolutōe ab ex̄cōmuni-
 catōe aliq̄n exigit pecunia nō p ip̄a absolu-
 tione qz hoc ēēt simonia: s̄z i punitōis. Et sic
 etiam in absolutōe a calido resuatis p̄cōz.
 ¶ Et enī imponi p̄nia pecuniaria quasi pena
 p̄cedētis culpe. et de hoc ex̄c de simonia. c. ad
 aures. S̄z qz hoc videt̄ h̄e sp̄s cupiditatis
 ideo poti⁹ ab eis ē abstinenū. vel ita maīse
 ste et caute agendū qz solutōibz p̄stet nō sibi
 resuāē absoluentē hoc mō talia: s̄z paupibz
 bus dimittere. b̄us Tho. scda scde. vbi sup̄.
 ¶ Quinto rōne redimēte veratōis. Et anq̄
 ius acq̄rat alicui i b̄nficio vel dignitate. nō
 licz dare ad redimendū veratōis suā al' simo-
 nia ē. S̄z postq̄ fuerit adept⁹ et ius sibi acq̄-
 sitū veratōis sibi iniuste factā sup̄ ecclia vel
 b̄nficio vel dignitate licz pecunia redimē s̄z
 n̄ iustā veratōis. vñ iuste accusare et hmōi.
 hec beat⁹ Tho. in. iij. q. secunda scde. De his
 omnibz diffuse habes. infra in diuersis. §.
 ¶ Q̄tuz ad secundū. id ē. §. iij.
 de pena q̄ p̄sequit̄ hoc crimē ibi p̄p̄endit̄
 tecū sit in p̄ditionē. s̄. tuā. Multiplex aut̄ est
 p̄bitio q̄ incurrit̄ p simoniaz. Et p̄ma q̄ om-
 nes inuoluit hoc crimine irretitos est p̄bitio
 gr̄e diuine p quā pueniē ad p̄bitōis gehenne.
 En̄ Greg. Nazanzenus. Judas oīm redem-
 ptōrē vendidit moy: laqueo suspensus eandē
 gr̄āz redemptōis nō obtinuit. et merito: qz ne-
 mo p̄ retinē qd vendidit. Simon mag⁹ euz
 eandem sp̄ūsancti gr̄āz emere vellet. dānat⁹

onis sue sniam a Petro audiuit. pecunia tua
 tecū sit in p̄bitōis. i. q. j. q̄ studet. ¶ Fuit ei xpc
 ihs maxime sp̄ualis: et ideo emēdo vñ vendē-
 do eū simonia fuit. Alē at vendidit filiū dei
 q̄tum ad humanitatē. sed simoniaci vidētē
 vendē sp̄ūsanctū q̄tum ad suā diuinitatē. et
 sic vidētē ostendē se esse dños sp̄ūsancti. et
 p̄p̄ea dicunt̄ maximi h̄etici. i. q. vij. ptz. nō
 q̄ p̄p̄e sint h̄etici nisi haberēt p̄tinaciē hanc
 opinionē in mēte. s̄. q̄ possent emē vel vendē
 sp̄ūsanctū. s̄z large et p similitudinē: qz faci-
 unt dando tp̄alia pro p̄cio sp̄ualiu achi hoc
 credēt. Dic ei Augul. q̄ ignis sacrificij q̄ p
 lxx. ānos Babilonice captiuitatis sub aqua
 vixerat extinctus est ab Anthiocho Tasoni
 vendente sacerdotiū. qd significauit ignē spi-
 ritus sancti nō lucere i simoniaciis sacmētis.
 i. q. j. sicut. Et hoc itelligenū nō qz sacmē-
 ta p̄fecta vel collata a simoniaciis nō sint ve-
 ra sacmēta sicut alioz: s̄z qz carēt effectu gr̄e
 q̄ ad p̄ficiētes et p̄ferētes ea. Nō. n. inde re-
 ciunt gr̄āz ut dīc Gracian⁹ in. §. se. s̄z pec-
 cant mortaliē. et nō solū ip̄i: s̄z et sciēnt reci-
 piētes ab illis simoniaciis. q̄ sūt suspensi p̄p̄e
 simoniā ip̄az. ut dīl. xxxij. §. vep. ibi. officiū
 simoniacoꝝ q̄. cū glo. eius notabili. Et idē
 b̄us Tho. i. iij. ¶ Hodie at p decretū factū in
 p̄cilio Constantien. et Basiliē. anteq̄ face-
 ret scissurā approbatū q̄tuz ad recipiētes sa-
 c̄mēta ab hmōi. est aliē modificatū. de quo
 vide infra. i. iij. p̄te diffuse i titulo de suspen-
 sione. ¶ Scda p̄bitio simoniacoꝝ ē executō
 nis ordinū et officioꝝ suoz q̄ ad simoniacos
 i ordine recepto simoniace vel etiā in digni-
 tate et b̄nficio curato etiā si sit occultū viti-
 um. qz suspensi sūt quo ab se et q̄ ad alios. Et
 similē notōz simoniaci p collatione ordi-
 nū vel b̄nficioꝝ sūt suspensi. i. q. j. statuim⁹
 et. c. quīq̄s. de q̄ vide infra. in. iij. p̄te. ti. r. de
 suspēsiōe. Et hāc suspēsiōis videt̄ Ambro.
 vocare ex̄cōmunicatōis. in. c. repiunt. i. q. j.
 fm glo. Et tales. s̄. p̄ferētes ordines vñ b̄n-
 ficia et officia eccl̄astica. et ista etiā recipiē-
 tes p simoniaz si sūt clerici dñt deponi. id est
 p̄uari officio et b̄nficio simplr si p̄uincant̄ d
 hoc i iudicio eccl̄ie. Si sūt laici ut mediato-
 res simonie dñt ex̄cōmunicari. ut. j. q. j. si q̄s
 ep̄s. et. c. se. Mediatores. si sūt clerici deponū-
 tur. ut i de fō. c. si q̄s. Efficiūt etiā ifames. et
 q̄libz etiā criminosus admittit̄ ad accusati-
 onē eoz. ut ex̄c de simo. c. tanta. et. c. si dñs.
 ¶ Tercia p̄bitio ē subē tp̄alis. Naz pecunia p
 simoniā recepta retineri nō p̄: nec tñ b̄z re-
 stitui p̄ferēti qz turpiē debet. s̄z debet paupibz
 erogari. vel illi eccl̄ie i cuius iuriā ba-
 ta ē applicari: et hoc in oī simonia fm. b̄ Tho.
 vbi sup̄. de q̄ vide plene. infra. eo. c. S̄z q̄ ad
 b̄nficia simplicia vel curata p simoniam re-
 cepta perbit fructus. qz non p̄ recipi. et re-

ceptos teneat restituere deductis expensis factis in utilitate ecclesie et gratia fructuum colligendorum secundum b. Tho. et Ray. Anno. et hoc quod fur est et la tro in illo beneficio: de his vide plenius in eo. c. **Quarta** prohibitio est aliqui sanitatis vel vite corporalis: sicut patet exemplum in Diezi. qui cum crederetur pecunia a Naaman Diro propter sanitatem receptam. scilicet mutatione lepre per Heliseum prophetam magister ipsius Diezi. ab ipsecatibus ipsi? Helisei percussus est a lepra cum posteris eius. ut habetur in iij. Reg. v. **Comisit** et simonia. quod gratia sanitatis est gratia spiritualis et donum dei: quia ille fructum in eo fuit vendidit. Narrat etiam in li. de miraculis beati Hiero. de quodam monasterio monialium quod committebat simoniam recipiendo moniales cum pactione expressa de tota per ipso ingressu monasterij. Dup. qui excessu simonie beatus Hiero. cuidam moniali illi? monasterij quod deuotus habebat ad ipsum sanctum. apparuit mandans sibi ut puocatis monialibus et abbatisa in caplo admoneret eas ut desisterent a tali simonia: al male eis esset. quod et fecit. scilicet oes deriserunt illam: nec voluerunt se corrigere. et cum pluries hoc factum esset. demum beatus Hiero. reuelauit illi quod monasterium debebat ruere et oes occidere propter quod exierit illas de monasterio et exinde funditus corruit monasterium et exierunt alias moniales.

Capitulum quintum de mafia simonie ubi valde diffuse tractatur de simonia quod committitur circa sacramenta singula et circa beneficia. et circa actus spirituales ut confirmare. corrigere. predicare. et huiusmodi. et circa sepulchra. et circa ingressum religionis. et circa patronatum: et de diuersis modis simonie.

Quia radix omnium malorum est cupiditas. id est auaricia. i. ad Thimo. vi. qui nisi radicatus euellatur bonorum auctori inherere non valemus. ut dicit Gregorius. dist. xlviij. quod habet diffcultatem in vera penia eius propter obligatos restitutionis quas habet annexas in pluribus eius speciebus. cum tamen peccatum non dimittatur nisi restituatur ablatum. xiiij. q. vj. si res. ideo ab ea ista secunda pars sumat iniciu. Diffinitur autem ab Aug. auaricia quod est inordinatus amor homini. Nam quod aliquis in iuste acquirit: ex inordinato amore prebit. Et quod in omnes species auaricie vitium simonie est genus. Et in i. q. vij. c. si. de esse maximam peccatum. quod secundum Tho. in quibus intelligendum est non simpliciter: sed in illa maxima quod committuntur circa prectus pecuniarios. Idem etiam scilicet uitatur ex hoc quod per ipsum irreuerent se habet homo ab res sacras. ideo de simonia primo tractetur. Nec aliqui de heresis. ut. i. q. j. eos. non ipse quidem sed propter similitudinem actus: quod ita operantur simoniaci ac si existimarent donum spiritus sancti pecunia possideri eorum emere vel vendere sacramenta in quibus

dat gratia quasi sint domini spiritus sancti. quam existimantur si quis habet utique esset hereticus. i. q. j. cum ois. Potius autem tenoratus est istud vitium a Simone. Dicitur enim simonia potius a Simone quam a Diezi vel alio qui etiam vendidit spiritum alia. quia completius in ipso Simone mago repta fuit ratio simonie. Nam emere voluit ab apostolis gratias ut postea ipse venderet alijs. i. q. iij. saluator Tho. secunda secunde. q. c.

Diffinitur autem si .S. j. monia sic. scilicet quod est studiosa voluntas emendi vel vendendi aliquod spirituale vel spirituali annexum Tho. secunda secunde. q. c. Voluntas autem ponitur ibi non per potentiam: sed per actum eius. Omne enim peccatum committitur actu voluntatis. studiosa dicitur ibi est deliberata. Nam sola deliberatione rationis potest committi istud peccatum: sed non puniatur in iudicio ecclesie quod non iudicat de occultis nisi prebit ad extra. Sed. w. exponit studiosa. id est ad opus exterius prebit. To. an. etiam dicit quod simonia mentalis non puniatur. scilicet ab ecclesia nisi cum ope subsecuto. Nomine autem emptiois et venditionis prebitur omnis tractatus non geritur? ut transactionis et renunciationis et huiusmodi. excepta permutatione quod licita est suatis quibusdam circumstantijs. ut infra dicitur. Spirituale autem dicitur tripliciter secundum Ricard. in. iij. scilicet essentialiter ut gratia et virtutes. causaliter ut sacramenta que causant gratias. actualiter seu effectiue ut prebit care. corrigere. visitare. orare et huiusmodi quod sunt actus spirituales. Spirituali annexum dicitur dupliciter secundum Tho. i. iij. Uno modo sicut ex spiritualibus dependens. ut habet ecclesiastica beneficia. quod de spirituali annexum. quod non prebit nisi habentis officium clericale. Alio modo dicitur spirituali annexum quia ad spiritualia ordinatur sicut ius prebit natus quod ordinatur ad prebitandis clericos ad beneficia: et vasa sacra quod ordinantur ad sacramentorum usum. Dub. precio autem prebitur omne tempore quod pecunia extimari potest. Ponit enim Gregorius. triplex genus muneris quod committitur simonia. scilicet a manu. id est pecunia. a lingua ut preces. et ab obsequio. i. q. j. sunt nonnulli. c. ordinationes. et. q. iij. saluator. Et de singulis partibus plenius est vitendum.

Est autem mortale quia .S. ij. et propter iusticiam et propter leges diuinam et naturalem. Et quod papa subditus est prebitis legibus dei et naturali ut alij homines: nec in illis se vel alium vellet dispensare sed solum in puris posituius ubi habet plenitudinem potestatis. Ideo dicit Tho. in. iij. quod illa opinio que dicit quod in papa non cabit simonia est erronea. Nam si papa per aliquod spirituale munus accipit simoniam committeret sicut et alius homo. quia et in ipso Petro cui papa succedit simonie vitium damnationem inchoauit in nouo testamento. Quis enim res ecclesie sint aliquo modo pape: non tamen sunt eius ois modis homini: sicut illud quod habet ab

522

manu. vñ si recipet p aliq re spūali pecuniā
de rebitibz alicuius ecclie nō careret vicio
simonie. et itē si recipet pecuniā ab aliq lai-
co nō de bonis ecclie p re spūali. **Itēz Tho.**
scōda scōde. q. c. **Qd** aut bicī in papam nō ca-
dere simoniaz. dic **Anto** de bu. post **Docti.** in
his que simoniaca sunt qz p̄b̄bita. s. ex iure
positiuo habere locū. **Nāz** talis p̄stitutio nō
ligat p̄mulgantes. puta vendendo vicariāz.
castaldionatū. aduocaciam. yconomatū et
bmōi. j. q. iij. saluator. ex ē eo. ad nrām. Et de
hac etiam videt̄ intelligendū qd bicit **Jo.** de
lig. ex ē eo. c. p̄mo. s. q̄ nec papa nec alij begē-
tes in curia p̄mittūt simoniā. si papa ex cer-
ta sciēcia scit q̄ tolerat. **Nā** certa scia p̄inci-
pis purgat hoc vitiū. **Sz** q̄ sim **De.** de palu.
in. iij. dis. xvj. q̄ in quibuscūq̄ simonijs et si
pcēm nō euiter: penā tñ iuris positū et si
subest sp̄ euadit. **Un** nec suspēsiōnē nec bu-
tusmodi penas iuris sui timet. sicut nec est
etiā excoṁmunicat̄ si pcutat clericū. **Dic** etiā
am itēz **De.** q̄ ille q̄ emeret b̄ficiū vel ordi-
nem etiā a papa. penas iuris nō incurrit. qz
sicut p̄ dispensare ī penis iam incuris. ita
etiā q̄ n̄ incurrāt. sicut posset p̄ilegiū ali-
cui pcedē q̄ pcutiendo clericū nō esset exco-
municatus licz nō libent̄ faciat. **Un** at bat p
pecuniā videt̄ dispensare q̄ licz retinē: sicut
qn̄ sciēnt̄ bat ordinē irregulari coīpō dispe-
sat cū eo. **Un** q̄ habuit b̄ficiū p simoniā in
curia si bz p̄scīaz q̄ emanauit de p̄scīa papa
coferentis penitēdo de p̄cō nō habet resi-
gnare s̄ potest retinē. **hec ille.** **S. iij.**

Querendus ergo a clerico vel
laico put uidet expetire fm plone obitionē
si debet vel recepit aliqd spirituale vel spūa
li annexū. vt sac̃menta. bñificia. sepulturas.
vel ius p̃onatus ⁊ hmōi. p aliq tpali vl pe
cunia vel p̃ce vel obsequio qz simoniaz cōsi
sit ⁊ p cōis mortalif peccauit. ⁊ q̃ debet ⁊ qui
recepit et qui mediatoz ab hoc vel coopatoz
fuit. j. q. i. repiunt. **Nec** in hoc excusat igno
rancia. cuz sit igrancia iuris diuini q̃ nemi
nem excusat. **Et** hoc verū est si ista p̃posi
tio p cuz bicif bari p spūali imporet appre
ciationem vel cōmutationē vel causam prin
cipalis mouentē ita. f. q̃ illud tpale sit vt p̃
ciuz rei spūalis vel pp hoc p̃ncipalis tetur
ipm spūale. **Sed** si p imporet causā finale
seu abmiculatiua. vt. f. si tē aliqd tpale in
collatione seu receptione spiritualiū ob re
uerencia sac̃mentoz vel ad sustentandz mi
nistroz et ad seruandū pias cōsuetudines in
hmōi. ⁊ n̄ vt p̃ciū ipsoz. n̄ est ibi simonia.
ita tñ q̃ cesset om̃is pactio ⁊ cōuentio. j. q. ij.
q̃pio. f. ⁊ sine pacto etiā cū subtrahūt talia
scz spūalia ⁊ marie sac̃menta a non bantibz
pecuniā. vel erigunt a nō valentibz bare. vl
etiā a valentibz sed nō volentibz bare extoz

quēque precipue ante collationē spiritualiū.
multū presumit de simonia. Decus si libere
spūalia traherent. ⁊ post collationē nolētes
bare etiā cogerent ab danbū. non quicūq;
ut precii s; ut stipendiū ⁊ subsidium rōne p;ue
tubinis ibi existentis. Tho in q̄libet. Spon-
te aē oblata licite possunt recipi. i. q. ij. sicut
ep̄m. Si autē dans sac̄mentū vel aliud spūa-
le intubat recipe pecuniā ⁊ hōi. al. non
daturus. dans etiā p̄dicto hōi aliqd tpale
ut pecuniā ⁊ hōi nō ut precii s; ut elemo-
sinā nulla infuiente pactione vel exactio-
ne: erit simonia. nō quide in recipiente sac̄-
mentū sed in dante. que tñ simonia q; men-
talis est sola p̄nta purgat. q; nullā censurā
ecclesiasticā inducit. ex eo. mandato. et ita
ecōuerso. qñ dans spūale tenet libere da-
re. ⁊ recipiens intendit quasi p̄cio emere ex
eo q; tpale dat. In nota q; aliqui simonia cō-
mittit ex pte utriusq; cū. s. dans orbinez vel
beneficiū vel aliud spūale facit pactū cū re-
cipiente vel utriq; hnt intentionē ad tpalia
pro spūalib; cōmutāda. Aliqñ ex pte neutri-
usq; ut cū p̄sanguineus dat aliqd non ep̄o s;
p̄siliario ep̄i ut p̄ferat beneficium vel aliud
ignorante eo q; recipit ⁊ ep̄o. Aliqñ ex parte
dantis spūale tñ. ut cū dat p̄ncipalit̄ ea in-
tentione q; habeat tpalia qd nō intendit re-
cipiens. Aliqñ ex parte recipiētis tñ. ut cū
ipse dat aliquid tempale pro spirituali p̄n-
cipaliter vel ordinatozū ut alteri. ip̄o tamen
ordinatore ignorante vel hoc non intenden-
te.

De p̄cib⁹ que dicūtur mun⁹ a
lingua qñ vel quō inducant simoniā. Nota
distinctionē que fit a doctorib⁹. Aut ei quis
porrigit p̄ces p se. aut p altero. s. ut obtineat
beneficiū. sacramētū. vel aliquid aliud spi
rituale. et si porrigat p̄ces p se p obtinenda
dignitate vel beneficiū seu ecclesia habente cu
ram aīay. tales p̄ces inducūt simoniam s̄m
Aug. raj. hosti. tho. sc̄da sc̄de. et in directo
rio iuris. li. iij. etiā q̄ntumcūq; al eēt bign⁹.
qz eoīpo q se igerit p̄sumptuos⁹ q; ambitio
sus videt. q p p̄ns inbignus. Et ratio ē s̄m
Tho. in quolibet. qz nullus p̄f exercere curā
aīay extra grām feu cō peccato mortali bi
gne. qz faciēto ea q p̄tinent ab curā peccabit
mortalit̄. s̄z nemo scire p̄f si est ex mortale
p̄c̄m. et sic est p̄sumptuosus et simoniacus.
Et si nullus d̄z sibi assumē honozē: sed q vo
cat⁹ a teo tanq; Aaron ut b̄z ab Heb. v. q sic
videt facere d̄i ius diuinū. viij. q. i. scriptu
ris. j. q. i. ordinatus. ex ē de elect. qualif.
Altomagi⁹ ē simonia si al est inbignus pu
ta qz illat⁹ vel notoz⁹ fornicatoz q; h̄mōi.
Si autē porrigat p̄ces p se p beneficiū simpli
ci q inbigit nec inbignus est eo p̄pter aliq
i pebimentū. nō ē simoniacus nec peccat s̄m

Raj. tho. et alios. ex. de pben. c. ij. Si do nō indiget peccat. j. q. ij. clicos. fm Raj. et mul-
tomagis si eēt indignus. wil. tñ et Dar. dicūt
q' bec opio est durā. Et credūt q' ex q' aliq's
ē pmo^r ad sacros ordines cū hmoi ordina-
tio titulū ecclesiasticū requat pē petere bñfi-
ciū ecclesiasticū licz habūdet in tpalibz et nō
solū simplex sctiā beneficiū cuz cura pē pe-
tere si ē dignus. exemplo ijsa. qui dixit. Ecce
ego: mitte me. Tñ istud ultimū dictū nō vi-
det tutū nec tenendū: cū solēiores doctores
ptrariū dicāt: nec exemplū inductū multum
valet. Naz ijsaias ad pōicandū mittebat: nō
ad pōitendū. vidit etiā prius se purgatū. viij
q. j. in scripturis. qd de se nullus pē scire. Tñ
dic nico. de Lira sup illo passu. Ecce ego mit-
te me. ijsa. vi. De offerēto nō peccauit: q' añ
dispositū se vidit p purgationē. et sup illud
quod sequit. Elate qd. f. ad arguendū pecca-
ta regni Jude. Pro sacmentis vero vel alijs
spiritualibz nō repitur pōitū preces por-
rigere pro se si est dignus. excepto tñ religi-
oso qui velle nō habet. vij. q. j. nō dicatis. Et
pripue ad ordines pmoueri nō debet nisi de
volūtate prelati. ex. de tēpo. or. c. ad aures.
Si aut pces porrigant pro alio. tūc aut sūt
pces spirituales. aut carnales. Si carnales
tunc aut p digno aut p idigno. Et si quidē p
indigno simonia pmittit fm oēs doc. j. q. j.
de ordinationibz. Si vero pces sint p digno
puta q' illi q' precant attendunt ad penelā
pncipaliē. si tñ supior nō habeat respectū ad
preces s; ad meritū pmouendi. f. ordines vel
beneficiū. nō committit simonia. ex. de eta.
et quali. orbi. c. tuam. immo si p sanguineus
dignus est plus tenet ei platus q' extraneis
prouidere. ar. ex. de coha. cle. et mu. c. pmo.
Idec i directio iuris. Tho. aut in. iij. bñc q'
qñ quis dat aliqd spūale p laude acquirēda
vel p fauore quē expectat ab eo cui^r pccibz
satisfacit: nō ē dubiū quin simoniā pmittat
et si hoc facit ad euitandū aliqd piculuz
vel malū qd pē inferre pces porrigēs si nō ex-
audiē. puta aliq's potens: et hec dicunt pces
armat. Qñ q' pces sūt p indigno. satis ap-
paret q' nihil aliud mouerit nisi fauor: et au-
xiliū. aut piculum euitandū. et dē fauor fm
Catholicon auxiliū. laus. et assensus. Et ideo
manifeste simonia pmittit si p hoc benefi-
ciū ecclesiasticū detur. Si aut p digno fiant
preces. qtuaz ad iudiciū hoim pbabile videt
scz q' dñs magis moueat intuitu dignita-
tis psonē q' fauore pccum: et iō nō reputat si-
monia. Si tñ principalr moueat fauore p-
cū vel timore rogātis. qtuaz ad binuz iudiciū
um simoniā pmittit. et rogatus et rogans. si
hoc intēdat siue aliq's roget p se siue p alio.
Si aut i directio iuris. li. iij. q' siue p alio
roget siue electores siue qscunqz alios etiam

p idigno. siue p dignitate. siue p bñficio nō
dicat beneficiū hē simoniace. licz iustas p-
ces fundēt nisi facēt intendēs obligari colla-
tori bñficij ex pccibz vel exonerare ipm quem
rogat ab aliq' seruitio qd ei fecerat p ex au-
ditionē precū. Idec ei puto remittē qd dare.
j. q. j. si q' sunt. Et pē esse ratū. qz ab hoc q' sit
simoniacus oz q' infueniat mun^r. j. q. j. sunt
nōnulli. Idec af nō p munere banf fm Tan-
cre. et wil. Si a se vel ab alijs pces porrigant
tur. si platus solū deū in p motione et nō po-
tenciā attendat vel diuitias scāres. tūc licz
simoniacus sit q' ita male rogat. ex. eo. ti. c.
tua. Nō tñ qui rogat est simoniac^r nisi dñs
bñficiū seu dignitatē pces secutus sit et p-
pces detērit. ut colligit a pērio sensu ex. de
eta. et qli. orbi. c. tuā. Et et si pces p idigno
secut^r esset nō tñ renūciare tenet nisi exp-
fisset q' ppter preces fecisset. ex. eo. c. fi. Q-
si debet pecuniā alteri vel pces porrexit alij ex
pacto q' p dataz pecuniā vel preces porre-
ctas det opam q' habeat bñficiū: ideo est acsi
debisset collatori bñficij. j. q. v. c. presentiu. .
Nec distinguitur q' fiant pces p digno aut
carnaliē aut spūaliē. cū ex hoc ipso sit idign^r
et sint pces carnales q' ex pacto vult habere
beneficiū. Si vero adulationē faciat ut bñ-
ficiū habeat. pē dici munus ab obsequio. et re-
putandus ē simoniacus. j. q. j. c. ordinatōes.
Non tñ tenet illud bñficiū resignare. ar. ex.
eo. c. fi. Nec notat Ber. inno. et Hosti. ex. de
eta. et qli. orbi. c. tuā. hec ibi. Et sic videt con-
clusiue iste dicē q' preces qñqz inducūt simo-
niā non tñ puniē in iudicio ecclie vel censu-
ra ecclesiastica iuris: nisi fiat pactio vel aliq'
pūctio. Propē hoc Anto. etiā de bu. sup. c.
tua nos. ex. eo. sic dic inf cesa. Nota q' da-
tio tpalis relatiue ad causandā dationē iu-
ris spūalis exp-ssē causat simoniā mētalē. de
q' de iudicat nō ecclia. Et sic qd opat pactū
exp-ssuz q' ad eccliaz: sola et simplex mēs etiā
verbis nō exp-ssā apud deū opat. Nota etia^r
q' simplex rogatio sine pmissione tpalis et
sic simplices pces simoniaz nō inducūt. de q'
ex. de eta. et qli. or. c. tuā. hec ille: quod videt
intelligendū ut sup. Tñ in fine dicte decretal'
qrens. utz sola datio sine pactione correla-
tiua ad iducendū datū iuris spūalis iducat
simoniā: recitatis pluribz opinionibz sic cō-
cludit Jo. an. bñc tenendū q' in oībz sola in-
tentio nō inducit simoniam nisi mentalem.
hec aut sola penitencia purgat. ex. eo. man-
dato. Item sentire videt Ricar. in. iij. in si-
mili casu ut in. §. se. Preces aut spūales iuste
sunt: et ideo i eis non pmittit simonia. j. q. j.
c. Latorem.

§. v.

De munere ab obsequio. Pro-
ta distinctiones doc. Aut enī obsequium est
corpale et illicitū. aut corpale et de se lītum

524

aut spūale. Si obsequiū est ihonestū. ut qz
seruit plato i faciendis vforis mercācijs vel
lenocinijs p eo aut etiaz ad carnalia depu-
tatū. ut qz seruit ad vtilitatez p sanguineoz
suoz vel pūmonij sui. tunc seruies in hmoi
p hūto ordine vel bñficio vel alio spūali si-
monia pmittit: et pferens p hoc obsequiū
aliquod spūale. i. q. tñ. c. saluator. Tho. scda
scda. 2. Duran. 2. Ricar. Si aut obsequiū de
se sit honestum vel ad spiritualia ordinatū.
puta laborat p ecclesie vtilitate eunto Ro-
mam. vel al' laborat i seruendo plato in of-
ficio abuocandi vel al'. Dic Ricar. in. iij. q.
si sine pacto aliquo seruit: ille q' seruiciū re-
cipit si euz remunerat aliquod beneficiū ec-
clesiasticū pferendo si tñ al' dignus sit. non
peccat: nisi pncipalif habeat respectū ad ser-
uiciū receptū p quo ei illud pferat. qz tūc
esset simonia fm ipm Tho. 2. Durā. Et sub-
dit Ricar. Clericus fuiens epō in spe future
retributionis simonia nō pmittit si sine om-
ni pactione et pbtione seruiat. et pncipalif
hac intentione nō seruiat. nec epus p hoc di-
recte prebendā ei assignat. ex de simo. c. cū
essent. i. glo. Si aut seruiat pncipalif causa
obtinendi beneficiū ecclesiasticū seu itentio-
ne nullo tñ pacto infueniente. quīs graui-
peccet 2 simonia pmittat mentalem. non tñ
iurrit illā simonia que obligat ad resigna-
tionē beneficii ecclesiastici qd simoniace ac-
ptum est: qd p pbari a simili p id qd habet
ex de simo. c. mādato. hec ille. Si aut obse-
quiū est pure spūale qd esset ipositū bñficio
fm Wil. tunc indubitanē ex pacto p pferri
bñficiū ita q' ille pmittat tale obsequiū. ut
puta celebrādo talē vel talē missaz. ex de p-
ben. c. significatū. Similif fm Hosti. si alicui
pbende vel bñficio eet impositū on' qd q' bz
teneat docē. p fieri pactio seu ex actō pmissi-
onis cū ei pferē de tali obseqo exhibēdo abs-
q' simonia: s3 et alicui pbende cui nō est āne-
rū hoc onus cū vacat posset hoc onus ipo-
ni. Recipe at aliquē i canonicū eo pacto ut
doceat. simonia ē fm Hosti. Itē fm Wil. cū
duo sacerdotes debēt celebrare missam vnus
maiorē alius minorē. si ex cā cūz dicūt abi-
uicē q' vnus dicat missā que alter tangit. 2
ecōuerso: licitū est. maxie ex cā. Et cū bñ. iste
ipendit obsequiū spūale p spūali l'y p nō notat
causā finalē aut appreciatōez s3 adminicula-
tōez. cū iste nō possit dicē loco alterius nisi
ipe dicat loco eius. Dic etiā Ricar. i. iij. q.
licitū nō esset q' duo adulti baptizandi hāc
pactōnez in se facēt. 2 go baptizabo te eo
pacto q' tu baptizes me. qz in talibz oīs pa-
ctio 2 puentio cessare debent. ex de simo. c.
tua. Dare enī aliqd ex pacto p sacramento q'
uis spūale est illicitū. et si nō omī eo mō q' 2
dare tpale. tñ qz res a non bñō emif. 2 est 2

rōnem grē. Dicē aut. orabo p vobis. 2 rogo
vos ut etiā orētis p me 2 hmoi: in nullo est
repēnsibile. qz hic nō emif vel venditur spi-
rituale: cum nulla sit pactio. **S. vj.**

De munere a manu quod ē pe
cunia large sumendo pecuniaz pro rebo mo-
bilibz et imobilibz: q' tpaliter possident. i. q.
iij. c. totū. Nota ut dic Duran. in. iij. q. mu-
nus a manu vel est tale 2 tantū qd presumif
inclinare affectū ad collatōez rei spūalis p
ipm: et tūc presumif simonia. Et hoc tazpa-
rum est q' nō presumif inclinare affectum ad
collatōez rei spūalis: et tūc nō est simonia. Et
hoc quītē vep q' ad iudiciū ecclesie q' ex ex-
terioribz hoc psumit: sed q' ad tēū 2 pscienciaz
spē ē simonia. cū ppter qdēunq' tpale quātū
cūq' etiā puū tē spūale. Et dic Anto de bu.
sup. c. tua nos. ex eo. q' dare pecuniam vel
aliud tpale correlative ad recompensationē
vel inductionē datōis turis spūalis siue cū
pacto siue sine pacto. siue ante siue post idu-
cit simonia. i. q. j. emendari. Secus si pure
et libere tē non hac intentione. Dic tamen
Hosti. ut allegat itēz Anto. sup. c. venies. q'
datione pecunie siue puentōe nō pmittit ni-
si simonia mētalis: q' p niaz abolef. Et sus-
ficit sola puentio ad inducendū simoniam:
dato q' nō seruef pmissum. Ad iudicandū
aut simonia. cū dubitaf vep quis corrupta
mente tēterit munera. fm Raj. attendenda
sunt pcpue tria. Primū. s. dantis 2 recipiē-
tis qūitas vep. s. a paupē diuiti. vel ecōuerso.
Secundū muneris quātitas. vti res ē mo-
bili vel magni precij. Terciū est donationis
tpus. an. s. istante necitate vel al' pferaf. Et
fm hoc psumif p vel 2. ex eo. c. et si questi-
ones. Qd intelligendū est i foro pcentioso s3
in foro psciencie attendit intentio 2 fm eaz
iudicaf quis omēs psumptōes essent 2. Itē
dicendū de enyenijs. s. q' sine pacto 2 nō cor-
rupta intentōe dando nō inducūt simoniaz.
al' secus. i. q. j. iudices ei. Tho. in qūbet sic
dic. In dispensatōe sacmentoz vel alioz spi-
ritualiu cum aliq' recipiunt ut simonia cui-
tē tria sūt necessaria. Primū ut hoc fiat ex
pcessiōe iuris dñi vel hūani vel saltē sue cō-
suetudis. Secundū est ut sit intentio pia 2 nō
corrupta. Terciū ē ut sit forma honesta. ut
s. nō regraf an pū officij exhibēdū ne pactū
infuenire videat: s3 impleto officio pnt exigi.
Si igitur ista tria pueniant secure accipiat
Archid. palafredin. p installatōe abbatis.
Nota etiā fm Jo. de lig. 2 Inno. sup. c. ad
applicam. qsi ē p̄suetudo q' p ordine vel alio
sacro tē tantū an receptōez eius. nō valet
imo ē corruptela. Et si longo tpe seruata est
q' pro ordine tali tē tantū. nō p̄ pelli ad
soluendū. qz si gtiā debet nō p̄iudicat sibi

nec nata ē obligatio. nec si non gratis debet
ex vigore p̄suetudinis valet. q̄ fuit corrupte
la. Sed si ex statuto vel cōsuetudine de f̄ ali
quid p̄ ordine v̄l alijs sp̄ualibz post recepto
nem eoz valet. vt i p̄suetudine Elenetoz vbi
q̄rta oīm mobiliū morietis datur ep̄o. In
Britania v̄o scia p̄s. 7 p̄nt ab hoc cogi. itē
aē Eleneti hoc dant q̄ nil soluit p̄ decima.
hec ille. Ant̄. aē de bu. sup. c. i. ordinādo. exē
eo. sic dīc. Pro sp̄ualibz nō est licitū aliquid
exigē. nec etiā aliq̄d sponte offerre. p̄ istud
c. q̄d non solū p̄hibet i exactis. s̄ etiā i obla
tis. Vbi tñ nō datur p̄ sp̄ualibz. bñ licitū est
aliquid gratuitū recipere. dum nō fiat ex
pacto ex p̄sso vel tacito. vt i. c. et si q̄nes. Qd
autē dīc iste pro sp̄ualibz nō esse licitū etiam
sponte offerre: intelligendū est put l̄ p̄ im
portat appreciationē p̄missaz p̄ eo. S̄ si q̄s
p̄ i p̄pocritū cū pretendit sp̄m sc̄itatis pro
mouet ab ordinē v̄l bñficiā nulla in p̄posi
ta p̄bitione vel pacto fm̄ Rāj. resignare nō
tenet tale bñficiū. nec dispensatōne indiget
sed p̄nta interiori. exē eo. c. mādato. imo fm̄
Tho. vbi sup̄. nō est ibi simonia. Itē nota q̄
ille q̄ dat p̄bendaz vel aliq̄d bñficiū p̄nci
palit̄ rōne p̄sanguinitatis vel p̄pter affecti
onem alicui amicitie t̄palis. siquidem iten
dar solū bonū t̄pale illius cui dat 7 nō alie
rius quīs grauiē peccet. nō tñ simoniā com
mittit q̄ si vendit. cū nihil accipiat. S̄ si in
hoc itendat aliq̄d bonū in seipm̄ redundans
s̄. q̄ magnificet p̄ hoc et nobilitet dom̄ sua.
vel q̄ ipe in p̄sanguineis sit fortior. v̄l si hoc
pacto vel intentōe bñficiū p̄cedit vt bñficiā
tua faciat aliquā recōpensatōz t̄pale sibi vel
suis p̄sanguineis: simonia ē. hec Tho. i. iij. 7
i sc̄da sc̄de. et in q̄libz. Itē q̄ debitori suo dat
aliq̄d sp̄uale vt recuperet q̄d suū ē absq̄ dubio
simoniā p̄mittit fm̄ Tho. i. iij. §. vi.

De pecunia aut simoniace re
cepta siue pro ordine dato vel beneficio. vel
pro sepultura. vel p̄ ingressu monasterij. vel
pro p̄ntatione q̄ ad p̄onos ecclesiāz. v̄l pro
mediatōne. vel ad hoc vt p̄curet quis alteri
sp̄ualia et h̄mōi: quid fieri debeat. Nota fm̄
doc. q̄ talis pecunia retineri non potest nec
etiā debz reddi ei q̄ debet: q̄ ille turpis debet.
Sed fm̄ Ber. debz dari illi ecclesie in cuius
cōtumeliā data est. exē eo. de hoc. ar. xvij. q.
iij. si q̄s in atrio. An si quis ē ordinatus nō
bñs bñficiū: pecunia ab eo accepta simoni
ace debet dari ecclesie cathedrali. Si autē est
ordinatus ad titulū alicuius ecclesie vel bñ
ficiū illi ecclesie vel bñficio applicabiē fm̄ wil.
7 Al. Si accepta est pecunia vel res alia p̄ ec
clesia vel bñficio. illi ecclesie vel bñficio appli
cabiē nisi ecclesia fuisset in culpa. q̄ tūc debet
illud paup̄o erogari ne ecclesia de male re

portet lucrū. puta si totū collegiū p̄sensisset
simoniē. Nūc etiā Rāj. q̄si talis trāsiret ad
religionē. ex misericōdia posset ei reddi vt cū ea
trāsiret. vel etiā si esset paup̄ 7 nō sufficerent
sua vel etiā si debisset ex igrancia fm̄ Hosti.
Itē videt̄ dicendū de pecunia simoniace re
cepta p̄ alijs sp̄ualibz. vt. s̄. de illi ecclesie in q̄
p̄missa est: ita tñ q̄ nō reponit comobū qui
debet. Si v̄o p̄ ingressu monasterij pecunia
simoniace sit recepta. si capitulū fuit p̄iceps
simoniē trāsibit sic igressus ab aliud mona
steriū simplr̄ cū illa pecunia sibi restituta.
Si aē solus p̄latus vel aliq̄ et nō capitulūz.
tūc transeūdo ad aliud monasteriū si ē pro
fessus. illud secundūz monasteriūz ab quod
trāsiret habebit vsūfructuū illoz bonoz suoz
ip̄so viuente. mortuo autē reuertent̄ illa bo
na libere ad primū monasteriū. q̄d videt̄ h̄re
locum i his que vsu nō p̄sumunt̄ vel distra
hunt̄. vt sūt possessiones. Si v̄o dispense cū
tali q̄ remaneat in illo eodē monasterio pu
to etiam q̄ poterit dispensari q̄ illa pecunia
simoniaca remaneat monasterio: ita tñ q̄si
possibile ē q̄ illi qui fuerit in vitio nō habe
ant utilitatē. Vel etiā quādo nō p̄ pecunia
simoniace recepta p̄mode applicari loco vbi
vel i cuius p̄tumeliā data ē. puta q̄ i remo
tis p̄tibz ē. vel cū videt̄ incōueniēs eaz ibi
dari vt cū ecclesia habere q̄s delicta: paup̄i
bus p̄ erogari. De fructibz v̄o bñficioz si
moniace receptoz q̄d iuris dicitur ifra. Si
q̄s autē recipet pecuniam vt p̄mittat aliq̄
intrare ad p̄latūz a quo vult obtinere ali
q̄d sp̄uale n̄ p̄mittit simoniāz. Secus si reci
peret vt etiā ipse p̄suaderet ipsi p̄lato vt da
ret illud sp̄uale q̄d querit̄. puta bñficiūz vel
ordinem et h̄mōi: hoc enī esset simoniacum.

Dicto de triplici mu §. viij.
nere quod habet loco p̄cij i vitio simoniē.
Nūc videndū est de q̄busdā p̄ccitibz vel actibz
in q̄bz aliq̄s p̄mittit simoniā. q̄ p̄p̄bēdunt̄
noīe emptōis 7 venditōis. Et p̄mo de p̄mu
tatōe. Nota ḡ fm̄ Al. q̄ p̄mutatio aut est tñ
possessionūz aut bñficioz vel ecclesiāz vel di
gnitatū ecclesiasticāz tñ. vel mixtim sil̄ cum
t̄palibz. Et p̄mo mō utiq̄ fieri p̄ absq̄ vitio
simoniē. puta cū p̄latus vnius ecclesie cū
alia ecclesia vel laico etiā aliquam possesi
onem abinuicē p̄mutant. Et si possessio vni
us plus valet q̄ possessio alterius in quā p̄
mutat̄. p̄ 7 debz sup̄lere residuū in pecunia
v̄l alijs rebus ille alter quousq̄ pueniat ad
equalitatem. extra de re. p̄mu. c. et si questio
nes. Debzq̄ ista est quēdā alienatio. extra de
re eccle. si alie. nulli. ideo i hoc fuari d̄z for
ma alienatōis: de qua habes ifra. in. iij. p̄te
ti. c. Si autē est p̄mutatio beneficioz cum
t̄palibz. puta cū bñficia inequalia i possesi
onibz p̄mutant̄. et ideo bñs beneficium plus

526

habundās petit sibi abijci certā sumā pecunie vel alteri? ut ad equalitatē veniat pmutatōis. p hoc fieri auctoritate supioris et q nō petat aliqd tpale ab altera ptiū. ex eo q suū bñficiū plus hz de iure spūali q aliud.

In his enī duobz casibz pmitteret simonia. pmo videlz si talis pmutatio fieret inf ptes sic abinuicē paciscētes q pmutantes sine officio supioris. secundo si etiā ex officio supioris fieret talis pmutatio et aliqd tpale daret ab eo q minus habz de iure spūali in suo bñficio et q plus hz in suo q hac rōne. ex de re. pmut. c. ad qōnes. **H**z si plus baret ex eo q aliud bñficiū in q fit pmutatio hz plus de tpalibz q precise hoc respectu fieret. et nō etiā pmet respectu spūalium iurū: nō esset simonia. **S**i aut fiat pmutatio simplr de bñficio ad bñficiū vel de ecclesia ad eccliāz cū suis iuribz et possessionibz tunc si fit hoc auctoritate q pactione ptiūz tñ est simonia: s3 si fiat ex officio epi nō est simonia. p enī epus trāsferre psonas et facē pmutationes: ptes aut de hoc abinuicē pferre nō debēt fm **Ell.** Inno. dīc q possent dicē epō tali meli? ppetēt ecclesia mea q mihi sua. q hmoi. **I**tez **Hosti.** **D**eb **Wil.** dīc q ptes que faciūt pmutationē pnt sibiinuicē intimare voluntatem suā absq pco aliquo. **I**o. at de iimo. super cle. ne cōcessione. de re pmut. dicit q glo. sup illud verbū cle. volentibz. arguit q tractat de pmutando p in ptes pcedere pmutatio: nem. **N**ec ob. c. quesituz. de re. pmut. quia ibi non loquitur de tractatu de pmutando s3 de ipa pmutatōe que nō hz expediti p ptes sed ex mero officio iudicis. q itez notat ibi **Paul.** **I**tez etiā dīc glo. bñf. cle. q i resignōne dicti bñficiū p expmi q illa fiat ex causa pmutatōis: et ideo fieri p fm **Wil.** quia ius hoc pmittit. ut sup. eo. c. vno. li. vi. **Q**uis ei de rigore resignatōe debeat esse libera q nulla dz esse adiectio. j. q. ij. q pio. tñ hoc pcedit ex eqtate scripta q preualet rigori ex q scripta est. **C.** de iudicijs. l. placuit. **I**tem etiāz dīc q quis **Inno.** dicat q ubi essent pbende vnus ecclesie prochialis q uniformis pbōis: s3 sola eēt diuersitas tpaliū. tñ posset canonic? cum alio canonico eiusde ecclesie pmutare pbendā sine auctoritate supioris: et vnū eē portale cū alio tpali. **M**a aliud canonica aliud pbenda est. **T**utius videt qd dīc **Hosti.** s. q. si fiat talis pmutatō sine auctoritate supioris. **C**um ei pbenda sit de annexis spūalibz. idē iudicium sicut et de spūalibz. **D**ic aut **I**o. de iimo. ante factū hoc eē tenendū ut tutius. et ne deē via fraudibz q simonijs. tñ post factū forte pcedēt opinio **Inno.** ar. nota in simili de elec. c. nihil ē. sup glo. j. **I**o. aut de lig. bñf. bñf. oīo necessariū ne duz honestū q fiat auctoritate supioris mouet. qz nēcia ē in pmutatōne collatio noua. ex eo. c. vno. li. vi. **E**t

ideo cū prebente sint ānexi iuribz canonicalibz: sicut ius canonicale nō p de vno i aliud trāsferri sine auctoritate supioris. sic nec pbenda. al' separatur ius canonicale a iure prebende: quod fieri non potest per pūatos.

De simonia que cō. §. viij.

mittit p mediatozē. **N**ota fm **Hosti.** in sumā q si quis offerat pecuniaz vel pces p me vel pmittat pecuniā si expse pcrabiri nō obest mihi. ex eo. c. sicut tuus. **D**ecus si me sciēte q psciēte. tunc dicō: interponē volūtātē meā. q ideo q tunc occultū sit simonia ē: et renūciare de eo si aīaz saluare volo. **S**i hō hoc fit me penitus ignorātē q ab inimico meo volente pmutōzē meā impedire de qua spā. nō pmittit simonia q ab me. ne ex dolo suo reponet qd intēdit. ex eo. c. sicut tuus. **S**i at amicus meus debet pecuniā p promōtione mea. simoniace pmoveor: s3 nō sum simoniaceus. s. cū fit me iūte: tñ renūciare teneor. ex eo. de simoniace. et. c. de regulis. **I**tem **Inno.** **H**z **Wil.** dīc. q si me nesciēte pmissa ē pecunia p mea promōtione quā postea solui vel etiā iam solutā restitui. licz gūter peccauerim. q licz in male factis ratihabitio retrotrahat q mādato cōparetur p tñ epō dispēsare. qz re vera si fui simoniace? i receptōe bñficiū. sicut notat **Tā.** cre. ex eo. sicut nobis. **C**ōcessio talis (ut dī in directorio iuris) censet simoniaca. q allegatur ibi ad itez **Der.** q **Hosti.** **A**icar. etiam in. iij. idem videt sentire. q sic teneat renūciare. **D**ic etiā **Inno.** sup. c. tanta. ex eo. q si qd obtinuerit ordinē vel bñficiū alio dante pecuniā nō ordinatozē nō est simonia etiam si sine pecunia nō erat obtenturus. ar. j. q. vj. **S**i aut ipse ordinatus pecuniā debisset etiā sine pecunia habiturus erat ordinem simonia est. ar. j. q. iij. c. vlf. q. vj. c. primo. **I**tem **Ell.** **Q**ui bat pecuniā alicui ex familiaribz plati ut det sibi ingressuz ad ipm cum intendat quid spūale ut ordinem vel bñficiū obtinere: simoniam neuter pmittit. **D**eb si bat ut faciat verbū p eo ad pfluendum vl' pfluendum prelato de collatione alicuius spūalis: simoniā vterq pmittit. j. q. i. quicunq. pecuniā aut quam recipit mediator simonie pro se retinere nō potest: sed dare debet ut dicetur in. §. se.

§. ix.

De transactōne que aliquan.

do iducit simoniā in spūalibz. **N**ota pmo qd sit. **A**d qd dicit doc. q est de re dubia. l. i. certa nec dū finita. nō gratuita pactō. ff. eo. l. j. l. itez at intelligas pntēz vl' futurā. qz etiam an litz fieri p transactio. **N**ota scdo q **Inno.** ex de trāsac. c. **D**ratuim. i glo. dīc sic. **Q**uidāz dicūt q in spūalibz p inuenire cōpositio: transactio nunq. **N**os licitam esse

bicimus transactione et permutatione in spiritualibus. dummodo ex utroque parte tunc inueniat spiritualis et nihil temporalis. ut i. c. statuimus. et c. decetero. et ex de decimis. c. ex multiplici. et de re. pmuta. c. ad quoniam. **I**tem bicimus de beneficiis si petant iure presentis. puta quod una ecclesia petit ab alia prebendam quaz hic ab sua collator petere. Sed si aliquis clericus petit sibi beneficium est licita transactio etiam si utriusque de spiritualibus. et eo. constitutus. propositio autem inuenire non potest. et ex eo. c. super eo. tal. f. q. ille clericus qui ius non habet vel non habet creditur penitus iuri suo renunciet sine aliquo datione. vel etiam quod alius ius huius recipiat in canonicum sine datione aliqua. hec ille. **S**i ergo fiat transactio in spiritualibus ubi fieri non potest ut in casu dicto. vel etiam ubi fieri potest. puta in spiritualibus cum mixture et interuentio temporalium erit simonia. Amicabilis autem propositio admittitur etiam ubi non esset licita transactio secundum Hostiensem. quod si fiat sine auctoritate iudicis personalis est: et ideo cum personis extinguatur. Si autem auctoritate iudicis realis est nisi per iudicem aliud dictum sit. sic loquitur ex eo. c. statuimus. Quis autem amicabilis propositio facta auctoritate superioris teneat mero iure. tunc restituetur ecclesia si ex hoc quiter ledaat. ar. ex. de resti. in inter. c. primo.

S. r.

De renunciatione. Nota primo quid sit. Dicitur hoc. quod est iuris proprii spontanea refutatio. Iuris proprii refutatio dicitur. quia iuri alieno renunciari non potest nisi cum quis esset constitutus procurator pro altero et super hoc habet speciale mandatum. Potest enim quis renunciare sicut per seipsum ita per alium nomine suo. ex de offici. dele. c. cum olim. Spontanea dicitur. quod si non esset spontanea sed coacta non obesset repetere volenti. ex eo. c. super hoc. **S**ecundo nota quod effectus renunciationis est ut quod renunciavit ad id cui renunciavit regressus non habeat nisi ex nouo iure procedat vel antiquo sibi restituto iure. ex eo. cum inf. et. c. ex transmissa. et. vij. q. i. quod piculosum. **N**ota tertio quod fieri debet in manibus eius a quo habet institutum et confirmatum. ex eo. admonet. Fallit tamen in episcopo qui non potest renunciare episcopatu nisi in manibus pape. ex de renu. nisi cum preterea. etiam non prescriptus dummodo electus et confirmatus. ex de ensa. c. in corpalia. Fieri autem communiter renunciatio debet in scriptis. vij. q. i. sicut vir. S. ecc. **N**ota quarto quod renunciatio officij et beneficiij ecclesiastici debet esse voluntaria. nam inuitus non cogitur renunciare. vij. q. i. quis. et debet fieri pure et absolute. ex de offici. dele. c. ex parte. Nam si quis renunciat alicui beneficio vel rei spirituali vel resignat aliquod spirituale aliquo temporalis dato vel promisso simonia est secundum Glossam. et Hostiensem. vij. q. iij. talia. Quod non precebat datio vel promissio sed sit sola intentio ut. f. solum renunciet beneficio hac intentione ut deest sibi aliquod temporalis aliter non renunciaturus. si monia mentalis est quod per solam penam aboleat. ex

eo. mandato. Sed ex quo nulla pactio inuenit: ab ecclesia non puniatur. Sed si quis renunciat beneficio ea intentione ut deest nepoti vel alteri nulla tamen de hoc facta pactione vel intentione nulla incurrit simonia. Renunciare autem beneficio ut deest alteri est simoniacum quod prohibetur. f. ex iure positivo. Sed non est hoc prohibetur simpliciter: sed secundum istum modum cum videlicet hoc ducit in pactum. i. q. iij. quod pio Wil. vl. inno. glossa. Si autem quis habet voluntatem deliberatam renunciandi beneficio cum intentione et proposito paciscendi ut alteri deest in illo est simonia mentalis. Effectualis autem est ab ecclesia puniendum cum precebat ab actu ipsam paciscendi in renunciatione. **N**ota quinto quod cum quis habet lras a sede apostolica super provisione sibi finenda de aliquo beneficio si renunciet talibus litteris per aliquod temporalem pecuniam vel pensionem facta pactione simoniacum est secundum Hostiensem. et Inno. Nam ex illis litteris habet ius ad petendum spirituale: talis etiam propter litteras et pensionem si per hoc recipiet pensionem. Sed si ex officio iudicis vel bonis viris mediantibus pure renunciat et ex altera parte aliquod temporale datur ei. non est simoniacum. ut colligitur ex de renu. c. sane. Similiter si renunciet talibus litteris ex eorum assignatione sibi spirituale. id est beneficium. non est simonia etiam si ex hoc pacto renunciet. Est enim quasi permutatio de spirituali ad spirituale secundum Hostiensem. et Inno. quod hoc notatur ex de rescriptis. c. ab audientia. i. glo. **N**ota sexto secundum Antonium de bu. super. c. non sine. de arbi. quod licet valeat propositio auctoritate superioris ut per beneficium quod dimittitur detur aliquod temporale. ex de preben. nisi. Non tamen valet ut detur aliquod auctoritate inferioris vel parisi in quem promittitur. Et sicut promittitur simonia per dationem pecunie per beneficium consequendo. ita i. eo et per eo cedendo. Et quod non valet renunciatio litis super beneficii alii pecunia suscepta per renunciationem. Dicit tamen in Antonium quod secundum Inno. ut deest pecunia super renunciatione litis non est ipse simonia sed aliquis. Sed quod hoc tenet species simonie ideo hoc reprobat. Declaro. Nam si daretur pecunia non habenti ius ut cederet liti hoc non esset simonia: acum nec iniquum. Sed si daretur per bono pacis non ex pacto primum sed promissione arbitrorum non in respectu ad beneficium. de transac. super eo. Sed si daretur ius huius pro redimenda iusta lite ab habente ius et in respectu ad spirituale hoc esset simonia. **N**ota septimo quod episcopus vel alius qui simoniace tenet beneficium veniens ad mortem si vult saluari debet renunciare secundum Hostiensem. mente. et in manibus professoris si non potest habere eum in cuius manibus ordinarie deberet renunciare. et sub hac conditione renunciabit si placuerit pape vel alteri ab quem spectaret collatio ei. Et si qualuerit vadat quietius ab eum et pareat ei. Et caueat ne mortem prebeat nec fructus sibi appropriet sed fideliter custodiat vel in utilitate ecclesie expendat. potest tamen vice

necessaria stricte recipe. bis. lxxvj. c. pasce.

De cautione vel pro. S. xj.

missione i collatione ordinis beneficiorum vel alio spūaliū. Nota q̄ oēs toc. in hoc pcor-
bant q̄ post ordinatōz factā vel electionē p̄-
exigi q̄ fieri cautio q̄ pmissio ab electo vel or-
dinato p̄ supiorē et p̄ capitulū siue electores
absq̄ vitio simonie nisi p̄cederet illa p̄mis-
sio ex pactione facta ante electionē de hoc.
q̄ tūc inducēt simoniā. viij. q. ij. Artalbus.
Et dicunt hosti. q̄ ill. q̄ post electionē ante
p̄secrationē q̄ p̄firmationē possunt supiores
requirere ab electis cautiones debitas q̄ bone-
stas. ex ē de elec. c. significatū. Et etiā electo-
res fm̄ ill. Et rō est q̄ post electōnē nil spe-
rat ab eis. Et nō solū capitulū et platus po-
tēt hoc exquirere s̄ etia rex dūmodo hoc nō
fiat ex p̄cedenti pactōe. Potest etiā tam ca-
pitulū q̄ supior post electōz ex cā inuenire
nouas cautōes et p̄missiones: dūmō sint ius-
te q̄ utiles. q̄ eas exigē a p̄secutionē. vel etiā
vacante b̄nficio p̄nt aliq̄ statueret electus
tenet illud seruare. Sed ante electionē vel
p̄motionē an possit requiri cautio vel p̄missio
aliq̄ Raj. q̄ Goff. q̄ ill. dicūt q̄ p̄nt a supiori
suo seu plato absq̄ vitio simonie: s̄ nō ab ele-
ctoribz. S̄ Wil. et hosti. dicūt q̄ nec a p̄e-
latis nec ab alijs a n̄ electionē vel p̄motionē
licet requirere cautionē absq̄ simoniā: q̄ ista ē
tutior opinio. Itē nota fm̄ Ricar. q̄ ille qui
pactū facit q̄ p̄mittit patri adiuuare filiū ut
ei p̄ferat b̄nficiū. vel si ipse est ep̄us p̄mit-
tit patri p̄ dando b̄nficio filio suo ip̄o filio
hoc nesciēt. si postea pactū obliuioni ēdens
dat illi filio b̄nficiū vel adiuuat eū ut ip̄i
p̄ferat. q̄ hoc facit pure q̄ iuitu pietatis nō
ē irregularis aut simoniac. q̄ talis fm̄ dei
iudiciū reputat recessisse a pacto re integra
et hoc nisi ex post facto illud q̄ in pactū po-
sitū fuerat sciens recipiat. Nec etiā ille repu-
tat simoniacus vel tenetur ad resignationē
b̄nficij q̄ b̄nficiū fuit p̄secutus ex p̄missi-
one facta patri q̄: scilicet daret filio tale be-
neficiū: si desisteret a tali vel tali malo.

De redemptione spi. S. xij.

ritualiu. Nota fm̄ Raj. q̄ spūalia sicut ven-
di et emi nō p̄nt. ita nec redimi. ex ē de simo-
c. querelā. nec aliq̄ dato vel p̄misso vel retē-
to possideri. Et intellige fm̄ Wil. q̄ talia nō
possunt redimi aliq̄ dato vel p̄misso videlicet
ei q̄ iuste possidet: nā dando ei q̄ iniuste pos-
sidet ab eo cui debent iuste redimi possunt.
hoc ē em̄ redimē nō spūalia s̄ veratōz suā.
Illa em̄ spūalia iam sua erāt: vñ redimens
decimas clericus a laico iniuste detinēt nec
volente dare nisi p̄ pecunia simoniā non cō-
mittit fm̄ hosti. Sed bene laicus q̄ recipit
p̄pter hoc pecuniā. Itē si alicui clerico vel

etia laico nullū ius habenti i electione: sed
malitiose volēti eaz ip̄edire quis dat aliquid
ne impediatur dicit Raj. q̄ si nōdū est ei ius
acq̄sitū. puta q̄ nōdū est electus simonia
est: secus si iā est ei ius acq̄sitū. ex ē eo. c. dile-
ctus si. Dic at Wil. q̄ si tali n̄ h̄nt aliq̄d ius
in electōe et volenti ip̄edire simplr ne fieret
electio aliq̄: posset totū capitulū dare aliq̄d
q̄ hoc esset redimē verationē suam. Sed nō
posset dare si ille ip̄ediret ne de isto vel illo
fieret. Itē cū q̄s est iuste excomunicat⁹ vel
suspensus vel inb̄dictus. si dat aliq̄d pro sua
absolutōe vel restitutōe simoniā ē in dāte et
in recipiēt. fm̄ Hug. hosti. q̄ ill. ar. j. q. j. c.
nullus. ex ē eo. nemo. s̄ ubi q̄s iuste ē exco-
municat⁹. suspensus vel inb̄dictus si dat aliq̄d
p̄ sua absolutōe vel p̄ restōe sui officij. b̄nfici-
ij vel p̄munitionis fm̄ Hug. xvj. q. vij. decimas
q̄s. i glo. q̄ hosti. simonia ē ex p̄te recipiētis
pecuniā si ex p̄te dātis: nā dās nullū ius ac-
q̄rit s̄ dat ut acq̄sitū retineat. q̄d licz. ar. j. q.
ij. q̄sitū. w. tñ dīc etiā dāte esse simoniacū:
b̄z em̄ recurrē ad supiorē. Itē si q̄s dat pecu-
niā q̄renti facē eū remoueri ab officio q̄ be-
neficio q̄d iniuste q̄ nō canonice obtinuit ut
iuste detinet ne hoc faciat simonia ē i vtro-
q̄. Sed si iuste acq̄siuit q̄ tenet q̄ iniuste quis
vult expellē euz: licz redimē verationē suā.
Et i dāte q̄bz nō est simonia s̄ i recipien-
te p̄ hoc pecuniā scdm̄ Tho. Itē fm̄ w.
si ecclesia mea vel prebenda me remōto al-
teri fuerit assignata. si p̄ p̄cio eam recupo vel
redimo simonia ē siue iuste siue iniuste fueri
amotus q̄ alius institutus. S̄ b̄z licz ei tueri
ius suū et pbare si p̄ iniuste electionē ut si
bi restituat. Et etiā ante priuationē liceret
cum iuste tenet redimē verationem suam.

De locatione vel cō. S. xij.

buctione i ecclesijs q̄ b̄nficijs q̄ v̄ditōibz fru-
ctui. Nota p̄mō q̄ nec ep̄i nec archidiaconi
nec aliq̄ plati p̄nt cōmittere vices suas sub an-
nuo censu. ex ē ne pla. vi. su. c. j. ij. q. ij. Cum
em̄ tale ius sit spūale nō est dubiū q̄ pro eo
aliq̄d dare vel recipe simonia ē. S̄ q̄ ep̄s cō-
mittat alicui pure q̄ simplr vices suas q̄ tali
vicario p̄stituat salariū nō est p̄c̄m s̄z poti-
us ad hoc tenet. xij. q. ij. charitatē. Et ut bi-
cit hosti. Sicut p̄ p̄missione iurisdictionis si
licz recipe certā pecunie quātitatē: ita mul-
tominus licz recipe quotā. id ē p̄te p̄uent⁹.

Nota sc̄do scdm̄ hosti. q̄ platus vel rector
ecclesie p̄biteris illis q̄s ip̄e cōducit vel lo-
cat fructus eccleie p̄mittere potest etiā curam
aiā: dūmō gratis q̄ sine pactōe aliq̄. in-
terueniēt auctoritatē ep̄i. ex ē de offi. vica. c.
ad hoc. Sine auctoritatē ep̄i imminēt p̄se-
ctione nēcio posset p̄mittere ad modicū t̄pus
vñ vitelicz vel paucos dies: s̄z nōdū. r. q. j.

p totū. q. nec pegrinari p sine licēcia epī. de
ple. dif. v. c. nō o3. **¶** Qsi p pecunia p mittēt vlt
locaret simonia ē. **¶** Nota tēcō q. cūz plat?
vendit oēs obuentōes ecclie comodū iuris
dictōis trāsīt cū alijs nisi fuerit exempta iu
risdictio: p se tñ iurisdictio vendi nō p nec
bz. hoc fm Hosti. **¶** Nota q. rō q. fm glo. su
per. c. ij. ne plati vi. su. platus iurisdictiōē
nō solū spūales imo 7 tpales tñ vendēs simo
niam p mittit. **¶** Qd dictū glo. ut dīc Anto. de
bu. itelligendū est de iurisdictiōe tpali quam
q. habet ab ecclia q iudicat qd spūale. vnde
respectu eius a q ipa iurisdictio bz depēdē
cia p iudicari spūalis vel ānera spūali: vñ
nō mīz si ipaz vendens p mittit simoniam.
¶ Qd aut dicunt Inno. 7 Hosti. sup. c. i. eo. ti.
q vendens iurisdictiōē tpalem nō p mittit
simoniā licz al grauē peccet. itelligē de iu
risdictiōe tpali quaz quis bz a p tate tpali
q nec respectu sue essencie nec accessorie nec
depēdēcie p iudicari spūalis. 7 iteo ibi nō
p mittit simonia. vñ prelatus si habet tpalē
iurisdictiōē in feudū a pncipe seu dño tpali.
si venderet nō p mittit simoniam quāq gra
uiter peccaret. **¶** Nota quito q cū loco tibi
eccliaz meā 7 cū sis pelsiōē locas opas tuas
ut ibi officios nō habiturus ibi al aliqua iu
risdictiōē non p mittis simoniam. ar. xij. q.
ij. c. charitatē. Et fm Wil. hic nō bz locū ppe
locatio 7 pductio: s3 pbitur bz gēis facē of
ficijs. 7 ille gēis expensas. Porro fm Goff.
si locatō fiat ultra tpus vite locantis. nō va
let ultra. q. clericus i beneficio ppat vusufru
ctuario q. s. non est nisi ab vitā. xvi. q. vi. il
lub. **¶** Nota sexto fm Inno. q cū locatō fit
ultra tpus vite locātis. si qdēz sit facta noie
ecclie 7 vtilit successor tenet ab illā. exē de
solu. c. pmo. 7. xij. q. ij. hec hmoi. Si af loca
tio ē facta noie ipius cuius ē ecclia 7 nō in
tēdebat eccliaz obligare n teneē successor:
s3 si pducto: siue emptor iaz aliqd soluit tūc
fm Hosti. teneē successor hēe ratuz inqtum
pecunia vlt ēēt in vtilitatē ecclie. **¶** Nota
septimo q licz rector ecclie possit eaz qnq
locare vlt tps vite. nunq tñ potest canonici
cus vlt vitam suā locare p bēdā suā. **¶** No
ta octauo q cleric? licite p vendere fruct?
bñficii sui ad modicū tpus. exē ne pla. vi. su.
c. fi. Ad totū aut tpus q venditor: tenet bene
ficiū vendere quīs nō sit honestū non tñ est
pbitū. ita tñ q nil spūale influeniat i tali
venditōe. exē de re. pmi. ab qōnes. potest tñ
gēis curam aīaz p mittere ei cui vendit fru
ctus. **¶** Nota nono qsi clericus vel religio
sus vendat panē oblatū in altari a ppo vel
ceram 7 alia sibi data elemosinalit et fruct?
decimaz n p mittit simoniam. q. spūalia non
sunt. nec i aliq peccat fm Archi. i rof. dum
mō de his vlt de alijs vlt suā necessitatē subue

ueiat paupibz ut teneē. xvi. q. j. qm. Et cau
te faciat ad scanbalū ipi remouendū. xj. q.
iij. inē verba. Panem aut benedictū vende
re simoniacus est fm Al. et multo magis ius
picipiendi decimas. q. spirituale est. j. q. j.

Dicto de pfectibus .S. ruij.

p bēnsis sub noie emptōis et venditōis in
qbo sepe p mittit simonia. Nunc declarandū
est q sint illa q dicunt spūalia. 7 que dicunt
ānera spūalibz. in qz emptiōne vel venditō
ne consistit ipa simonia. **¶** Sciendū igit q
spūaliū quedā dicunt spūalia p ppatōē ad
spūsanctū. 7 quedā alia p ppatōē ad spiritū
humanū fm Duran. i. iij. 7 Ricar. Et spūa
lium i ppatōne ad spūsanctū aliq sunt spi
ritualia p essenciā ut grā 7 vtutes ifuse. alia
p causā ut sacramenta. alia p effectū ut officia
eccliaistica 7 hmoi. Et spūalia p essenciā nec
emi nec vendi possūt. nec de iure nec de fco
qtum. s. ab efficacā trāsferendi et acqrendi
ea. q. non est hois ea transferre vel dare sed
dei. videtur tñ q de facto possint vendi 7 emi
qtum ad simoniā p trahendam ut dicit Pe.
de palu. in. iij. q. Simon mag? voluit simo
niace emere grāz illā aploz q erat caracter
epalis 7 grā miraculoz. s. q spūsanctus vi
sibilis descendeat. Similis scia 7 vtutes ac
qsite q dicunt spūalia p eēntiaz p respectuz
ad spū humanū nec emi nec vendi possunt.

Quedā alia sunt spū .S. xv.

ritualia p causāz sicut sūt sacramēta que sunt
causa grē. Quis fm Pe. de palu. in qlibz sa
cramēto noue legis sit vtus p efficacā spūa
lis ad causandū caracterē vel ornatū. est tñ
corpalis p eēntiā qz sic ē subiectiue in corpe
q nō ē nata eē in spū. Et ista qdē spūalia de
facto vdi pnt 7 emi nunq af de iure 7 licite
s3 cū vico simoiē. In mīmonio af qd ē vnū
de sacris licite dat 7 accipit pecūia noie do
tis absq vito simonie. n ex eo qdēz q ex tali
sacro non pferat grā ut notat glo. j. q. j. q.
qd. hoc ei falsū ē. s3 ptea qz mīmoniu non
solū est sacm s3 etiā nate officiū. et fm hoc
dat pecūia p mīmonio ad subleuandū one
ra ei? 7 n inqtuz ē ecclie sacm fm Tho. se
cūda scde. vñ et p bñdictione nuptiaz pbi
beē aliqd exigē licz spōte oblatū recipi pos
sit. exē eo. c. cūz i ecclia. Dic tñ Wil. qsi sa
cerdos aliqz puta ad quē spectat bñdictō nu
ptiaz non vult dare lñiaz alteri sacerdoti q
bñdicat nuptias nisi p pecunia. si quidez nō
intendat vendē lñiam bñdictōis: s3 puidere
sibi de portōne oblationū eū ptingēte nō est
simonia. Si tñ ex certa scia maiorez exigat
sūmam q presumat debē valere portio ipm
ptingēs merito psumi p q ipam lñiaz ven
dere voluit. **¶** Pro baptismo aut q non sit
banda vel exigenda pecunia expresse habes

530

j. q. j. baptizandis. An si sacerdos non vellet baptizare nisi p pecunia: in nullo casu est ei danda. Na si baptizandus est abultus sufficit ei ad salutem baptismus flaminis: si tunc moriatur. Si e puulus. i. tali casu ipe offerens vl' qcumq; alius p ipm baptizare: et debet si esset puer i piculo mortis. Sz etsi vel nesciret vl' si posset ali' baptizare nisi talis sacerdos bz potius dimittit pueru sine baptismo mori q pecunia dae sacerdoti p hmoi. Ad ei faciēda sūt mala vt veniat bona vt ait apls ad Ro. iij. Ita tenet Tho. scda scda. et in. iij. De. de tarā. et De. de palu. et glo. j. q. j. baptizandis. et Ricar. i. iij. q. tñ addit. Aliq dicūt q i tali casu nihilomin' posset dari pecunia ita tñ q dans nō intendit eā dare p sacro: sz p vitanda damnatōe pueri et ad remouēdā infantiā sacerdotis. Decus aut est de alijs sacmētis que sine piculo dānatōis ex cā dif ferri pnt. hec Ricar. que opio fuit. w. Posz etiam emi a tali sacerdote aq qua esset puer baptizābus si aq ipsa erat pur elementū: scus ac si eēt iam plecta vt ē aqua fontū baptisimaliū. tūc ei simonia eēt fm Al. et j. q. j. c. dictū. Eodem mō nec p pfirmitate nec pro crismate nec p extrema unctione licz exigē: sed spōte oblata licite recipiunt. Dicit ei greg? q eius oblatō nullā culpe maculā ingerit q nō ex ambiētis pcesserit petitiōe. j. q. ij. sicut epm. Etsi i his vel quibuscūq; alijs spūalibz aliq pfuetubine exigant quali pciuz rei spū ritualis cū intentiōe emēdi vel vendēdi manifestā ē simonia pcpue si ab inuito exigantur: sed si accipiant qsi quedā stipendia per pfuetubine approbata nō est simonia. si tñ nō sit eius intentio emendi vel vendēdi: sz intentio referat ad solā pfuetubis obseruanciā et pcpue qñ quis volūtarie soluit. In his tñ sol licite ē cauendū ab eo qd habet spz simonie vel cupiditatis. hec Tho. scda scda. et ex de vita et bone. cle. c. ab omi. Itē pro eucharistie collatiōe nō licz exigē vel ex pacto seu qsi precii aliquid dare. j. q. j. c. dictū. Pro celebratione at misse tanq precii nunq licitū est accipe vel dare. Sed fm Ricar. si sacerdos teneat celebrare puta qz hñs eccliaz vel beneficiū officiare tenet: tunc exigē est simonia. j. q. ij. c. vendētes. Si dō nō tenet et deficit ei suprus p accipe. j. q. j. iudices. Na et opas suas locare p siue ad diez siue ad annum. ex ne pla. vi. fu. c. fi. Qsi suprus habz et ad hoc nō tenet aut debet facē gratis aut cessare al' videt facere ex auaricia. et licz forte qñ nō tenet ab ista nō esset simonia eo q nō dē suis stipendijs militare. et j. q. ij. c. haritatez: tñ turpe lucz est qñ sit ex auaricia. vel saltē habet spm mali. Et i quolibet pōctoz intelligas q ipe gratis debet cantare vel dicē missaz. licz aliq p sumptibz recipiat. et

itez intelligas de alijs officijs dñis qd dictū est de missa. pcor Tho. scda scda Ricar. i. iij. dic q p aniuersario celebrāto nō licz facere pactū de pecunia banda. si tñ ex deuotiōe datur ecclie: ecclia teneat p illis celebrare p qbo dae fm q p recepto bñficio magis obligatā se videt. hec ille. Et seculares q dāt vl' dimittūt certā quātitatē pecunie p missis seu aniuersarijs fiendis incētes mori pte: quis i hmoi ex simplicitate taliter loquentiuz acsi vellent emē videt q pie sit interpretandū scdm eoz. f. q. tent p modū elemosine: sunt tñ ad monēdi de hoc et ne tent tanq precii misse. Itē nec p pnia seu pfessione debet aliq exigē. j. q. j. quicq. Et sacerdotes q audiunt pfessiones pncipali intendētes lucz pecunie etiāsi nō petant simoniā pmittūt mentales. Si aut exigunt al' non audituri pmittūt simoniā etiā ab ecclia puniendā. j. q. ij. q. pio. Sacerdos etiā qui nō vult dare licenciā suo pchiano alteri pfitendi nisi p pecunia simoniā pmittit fm Ricar. In absolutiōe at ab excommunicatōe vel suspensione aut infdicto si exigat pecunia qsi pena culpe pcedentis p qua fuit excommunicatus. suspēsus vel infdictus: factū quibz nō est simoniā nisi sub illa specie intentio sit corrupta. Sed si exigat tanq precii absolutiōis simoniā est fm Tho. scda scda. et De. et Hosti. Itē pro sacramento ordinis pmaxime phibet erigi pecunia et exacta psolui. j. q. j. c. cū ordinaret. et ex de simo. c. in ordinando. Dup quo. c. dic Antho. de bu. Nota tres psonas q i ordinatiōe requirunt. f. epus. minister. et notarius. Nota etiā q sicut pncipalis ordinatio dē esse gtuata: ita et omne accedens ad ordinatōes bz esse gratuitū. Et de epō claz est qsi recipiat aliq pro ordinatiōe p pactionē. puentiōē vel exactionē simonia est. j. q. ij. q. pio. et c. si cut epm. Quinimo si dē pecunia epō ne ordinat p simoniā. simonia ē ex pte ipsius epī sz non ex pte dantis fm Tancre. et Bar. brix. j. q. j. nullus. Minister aut in ordinatiōe de q loquit decretalis illa. i. ordināto. vel ē archidiaconus q habet examinare pmouēdos. vel est ille qui vocat pmouēdos fm doc. vel ille q respōdet in scrutinio ordinandi fm for. mā. c. ij. de scrutinio. vel est ille minister q legit euangelii. f. cū sit ordinatio fm Goff. et quilibet horz si pecuniā recipet p illo ministerio simoniā pmitteret. Sed de notario q scz scribit pmouēdos et postmodū facit litteras ordinis collati an liceat ei erigere vel recipe pecuniā pro tali actu. Circa hoc varie sunt opinionēs. Quidā dicunt q nō licet qñ habet notarius salariū de publico. Lau. dic qsi etiāz nihil recipiat de publico nil tamen bz recipe p tali scriptura qz simonia ē. vel ex pacto nil bz recipe. Sz si nō hac itē

tionem accedit. s. ad illud faciendum credit glo.
q. laicus possit accipere. i. q. ij. sicut epm. In
no. dic q. notarius p. aliq. accipere p. suo sa
lario d. tñ iustū sit qd p. cipit vel aliq. pl?
p. facti magnitudinē. vel cū nō valeret in
strumentū si alius notarius faceret. tūc no
tarius hñs tale officiū nō posset accipere s. ex
neus bñ posset p. cipere: nō peccaret. Quilibz
tñ habēs hoc ex officio sponte oblata bñ p.
p. cipere. Recitatis his opionibz idēz Anto. de
bu. in fine sic determinat. Tu dic clarius quia
qñ aliq. sponte offerē nō p. currēt aliq. pa
cto p. situto vel p. suctudie tunc licitū est il
lud recipere. ut i. c. dilectus. ij. eo. ti. Qñ vero
aliq. accipit vigore pacti. p. situtois vel cō
suetudinis. nō tñ recipiens est salariat? de
publico. i. tali casu nō licet recipere. ut i. c. j.
de m. g. r. Si aut nō est salariat? de publico
tūc distingue. q. aut officiū est de suba ordi
natis. nō licet recipere. aut nō est de suba
stancia nō tñ si salariū solutū puenit scribē
ti p. siderato labore n. negocij q. litate licita est
receptio. Rō est q. nō b. cogi suis stipendijs
militat. ut i. c. de offi. de p. scrip. Si aut sala
rium qd soluit nō puenit p. siderato labore n.
q. litate negocij. nō tñ nō est licita receptio imo
recipiēs p. mittit simoniāz ut b. fm doc. tñ p.
notarij facit stilus curie romane fm quaz
tarata sunt oia bñficia fm q. litatem ipsor.
hec ille. Itē fm Raj. q. nō hñs titulū rogat
p. s. ut ut p. nter eñ ad ordines ad titulū ec
clesie sue p. mittens ei q. nunq. in ecclesia sua
aliq. p. t. simoniā p. mittit. eo. ti. c. p. tuas.
Itē nec p. sacmētalibz licitū est aliq. recipere
ut p. bñdictione abbatū n. abbatissaz vel ve
lacione virginū vel p. aq. benedicta n. bñd. i.
fm De. de palu. Itē aut sacerdos possit ven
dere officiū potandi aquā benedicta p. pro
chia. Dic Wil. q. si talis sacerdos b. de p. lue
tubine ut possit tale officiū retinē et p. se vel
p. alium exercere et p. ouentus recipere nō est
simonia si illud quidez mittat ad firmam. al
simonia est vel saltem turpe lucrum.

Dicuntur quedā alia. §. xvi.
spūalia tercio mō. s. q. si effective fm Ricar. i.
iij. ex eo videlicet q. p. cedunt ex spūali g. a. n.
ab eaz disponūt. ut p. p. betare. p. dicare. i. gres
sus religionis n. bñd. vel q. sūt de actibz v.
negocijs spūalibz. ut docē. iudicā. testificari
n. bñd. Et hōz qdaz dicunt spūalia p. p. pa
tōnez ad spiritū sanctū ut p. ma. quedā p. cō
parationē ad spiritū humanū. Nota igit
p. mo q. p. actu p. p. betandi nō licet accipere p.
cuniā quasi p. ciuz. An et p. p. be veteris testa
mēti veri rarissime etiaz sponte oblata reci
piebāt ne vendē viderent p. phiaz. si accipi
ebant aliqñ: ad sustentatōz ipor. recipiebāt.
ut dic Hiero. j. q. j. c. iudices. vbi dic q. qren
tes pecuniā qui p. phas se fingūt ex hoc diuī

natores se eē ostendūt. id ē sortileges. ¶ Se
cūdo nota q. paupibz nō ē banda elemosina
p. oione ab eis fieda tanq. ex hoc q. s. intēbat
emē oioz eo: s. p. g. tuitū beneficiū b. i. tē
tere puocare aios paupz ad hoc q. g. tis et
ex charitate ad orandū p. cedāt fm Tho. se
cūda scde. Sed et si def. ex pacto pecunia pro
psalterio dicēdo ē ex p. sse simonia fm De. de
palu. nō aut si dare p. vigilādo sup. defūcto. s.
rōe laboris vigilie. esto q. ad vigilias seqre
tur dicē psalteriuz vel alias oiones fm Ho
sti. S. cū ordinatio ē in ecclesia q. q. vadit ab
talē horā tantū h. n. aliq. vadit ab illā ho: a
p. ncipalit causa lucrādi illud g. uiter peccat
n. simoniā quidē mentalē p. mittit s. nō eaz q.
ab ecclesia puniē cū nulla pactō intercedat.
ex eo. c. tua. fm Archi. nec tñ restituere o.
pecuniāz illā. ¶ Nota tercio q. p. p. dicatione
nō licet recipere pecuniā s. licet p. dicationi victū
recipere fm Tho. n. De. de palu. vñ illi q. p. di
cant p. ncipalit hac intentōe ut recipiāt pecu
niā vel laudē seu fauorē popularē simoniāz
mentalē p. mittūt. j. q. iij. nō solū. Sed si sup
hoc paciscunt simonia ē que etiā p. ecclesiāz
puniri p. t. Dic etiā Tho. in q. libet q. cū aliq.
p. tēdentes religionē siue scitātēz petunt a
sacerdotibz q. p. curēt eis pecuniā in p. rochia
sua ita q. sacerdos habeat inbe certā p. t. si in
hoc inueniat pactū simoniā p. mittit ipse sa
cerdos. q. p. suasio sacerdotis spūalis ē n. cre
dit ei eo q. sacerdos ē. et sacrilegiū est respe
ctu illoz religiosor. q. defraudatio ē elemo
sinaz respectu illoz q. dant. n. utriq. s. sacer
dos n. religiosi illi tenent de simonia. ¶ No
ta q. rto q. p. usu spūalis p. fatis siue p. lature
nō licet aliq. accipere. cū ei ille cui p. mittit spi
ritualis p. fatis ex officio obligeat ad usuz po
testatis sibi p. misse in spūaliū dispensatōe et
etiā p. sua sustentatōe statuta stipendia ha
beat ex redditibz ecclesiasticis. si aliq. accipet
pro usu huius p. fatis nō intelligeret locare
opas suas q. s. ex debito suscepti officiij b. im
pendē s. intelligeret vendē ipm spūalis g. cie
usuz: et sic eēt simonia Tho. scda scde. vbi su
pra. vñ nō licet aliq. accipere p. q. cūq. dispen
satōne: nec etiā p. hoc q. p. mittit vices suas.
nec p. correctōe faciēda. nec p. cessāto a cor
rectōne. nec p. minus puniēdo p. ctm. nec pro
crimine celādo iudice ecclesiastico. nec pro eo
purgando. nec p. visitando. Quis p. curatōz li
ceat recipere visitati et tēdicati: nec ut minus
bigne penitēte recōciliet. vel ut bigne peni
tēte repellat. In oibz his p. mittit simonia
ex p. tē bātis n. recipiētis si fiat ex aliq. t. p. ali.
scz pecuniā. precibz vel obsequijs fm Tho. n.
De. de palu. et ex eo. c. nemo. ¶ Nota quin
to q. dare vel accipere aliq. supiori ut seruet
iusticiā in cā spūali n. iurisdicōe ecclesiastica
fm De. de palu. et Raj. simonia est. q. sunt

532

accessoria spūalibz. Et itez ē dicendū fm **Al.** si agat sup tpalibz. et psona iudicās sit ecclesiastica q rōne ecclesiastice iurisdictionis teneat ad tale ius reddendū. **Sz** si iudex sit laicus et sup tpali iudicet nō est simonia. licet al' grauiē peccet. **Silr** testificari i causa spūrituali sicut est mīmonialis. de decimis. et hmoi p pecunia simonia ē. In alijs aē causis qsi nō simonia tñ iniustū ē. Et ex hoc seq̃ q cū sigillū iudicis nō sit nisi testimoniū iudicis: nō apparet quōd p sigillo suo iudex possit aliq̃d petē nisi forte ex p̃fās cere et sigillato ris et clericorū ab hoc deputatoz. **Duran.** in iij. **Sz** nō solū hoc ē illicitū: sz etiā simonia: cū in cā spūali et iurisdictione ecclesiastica. sz p stare p̃siliū ut iurispitus. vel p̃ociniū ut pcurator: ul' ab uocat' nō solū in cā tpali sz etiā spūali p pecunia nō est simoniā nec p̃c̃m fm **De. de palu.** et **Duran.** Et rō est qz cū nō teneat tales opas ex officio exhibē nō cogit de suo facē b̃ficiū. **x. q. ij. p̃carie.** **Nota** sextū qz p doctrina p̃t recipere pecuniā a scolariū doctor: nō qsi vendēs veritatē vel sciāz sz qsi opas suas locās: qñ videt ad hoc nō teneat ex officio suo. nā si ad hoc teneat ex officio itelligeret ip̃az vendē veritatē. vñ grauiē peccaret. sicut p̃z i illis qui instituunt in aliq̃d ecclesijs ad docendū clericos ecclesie et alios paupes p q ab ecclesia b̃ficiū recipiunt: a q̃bo nō licet eis aliq̃d accipere. **Tho.** scda scda. ubi sup. **Sed** **Hosti.** di. qsi m̃gro est annexū sufficiens b̃ficiū ul' salariū. nō licet ei a scolariū aliq̃d exigē. al' simoniā p̃mittit. **j. q. iij.** vendentes. sponte tñ oblata recipe p̃t. **Sz** si nō est annexū tale b̃ficiū ul' salariū qd sufficiat ei p̃t accipere collectas p laboribz suis. **ar. xij. q. ij. c. q̃cunqz.** Et videt qz nō solū ab exēneis possit exigē sz etiā a clericis ecclesie. non tñ a paup̃e cū ipse poti' debeat paup̃tati subuenire. et talis exactio nō d̃z ē coactoria ut qz nisi soluant expellat eos a scolis aut recipiat res eoz: sz poti' iopiaz suā exponat: et mltomagis p̃t exigē m̃gr vel doctor ubi nullas habet p̃uisionē a valentibz solue. qz nō teneat eis gratis seruire. Et hec oīa sūt intelligenda fm **Hosti.** qñ doctor ē sufficiens ad docendū: nā si insufficiens est nō ē ei ex debito puidendū sz ip̃t sibi culpā. **Concor.** satis **Raj.** **Imo.** et **Al.** p doctrina theologie aliq̃d accipere d̃c. **De. de palu.** in. iij. qz videt simonia qsi non de alijs sciencijs. **Nota** septimo qz fm **Raj.** cū m̃gr non vult pcedē festum alicuius sancti qd est colendū ac celebrandū nisi p pecunia data simoniā p̃mittit qz vendit spūale ab qd teneat. **j. q. iij. c. vendentes.** et silr si festū nō celebrandū vult festare nec vult legē in eo nisi p pecunia simonia ē. **Nota octauo** qz fm **De. de palu.** p licēcia docendi in q̃cunqz facultate dare vel recipe

etiā gratis oblatū nec p labore licet. **Sed** fm **Ricar.** q̃uis p dando talē licēciam exigere sit illicitū. ut ex de m̃grs: non tñ p̃prie ē ibi simonia. **Al.** glo. d̃c qz est qsi simoniā. **Itē** fm **fran.** de zan. sup cle. Si ep̃us p pecunia dat licēciā eundi ad studiū mortaliē peccat qz dat p p̃cio qd g̃tis d̃z. **j. q. iij.** vendentes. nō tñ simonia ē ibi sz turpe lucz. **Qsi** dat licēciā eundi ad studiū sz nō habēdi ibi p̃benda nisi p pecunia silr turpe lucz p̃mittit q̃uis **Dugo** dixerit ibi ēē simoniā. **S. xvij.**

Pro ingressu autez religionis siue monacho: siue monialiū nō licet aliq̃d exigē vel accipere qsi p̃ciu: sponte tñ oblata q̃ntacunqz sint nō infuēntē aliq̃ corrupta intentionē: licet recipe. et i hoc oēs doc. **pcor.** **j. q. ij.** sicut ep̃m. **Licitū** est etiā fm **Tho.** scda scda. si p̃t deuotionē quā aliq̃s oñdit ad monasteriū largas elemosinas faciēdo facilius in monasterio recipiat. sicut licitū est ecōuerso. aliq̃uē puocare ad deuotōz monasterij p̃t tpalia b̃ficia ut ex hoc inclinatur ad monasterij ingressū: licet nō sit licitū ex pacto aliq̃d dare vel accipere p ingressū monasterij. ut habet. **j. q. ij. q̃pio. bec.** **Tho.** Qd est intelligendū ita tñ qz illud tpale qd dat nō sit p̃ncipale motiū p̃t qd p̃cebat vel q̃rat religionis ingressus: qz tūc ēē simonia scdm **Al.** qñ p tpalia ēderent spūalia. **Sz** si monasteriū ē tenue ita qz nō sufficiat suis. an possit haberi intentio a religiosis illis recipiēdi tpalia vel etiā pacisci: sup hoc sūt varie opinionēs. **Quidā** enī d̃cūt ut **Al.** qz i tali casu oblati spūalibz g̃tis p̃nt habere intentionē recipiēdi tpalia ab ingrediente p sustentationē vite ip̃ius. et p̃nt etiā exp̃mere et pacisci de determinata sūma tpaliū. Et qd videt p̃trariū ex eo. c. qñ simoniaca sub paup̃tatis p̃tertu. intelligit fm **Raj.** cū hoc dicebant in fraude. vel scdm **Hosti.** qñ nō g̃tis offerunt spūalia sed recipientes faciūt pactū de spūalibz ad tpalia. **Isti** enī ponunt duplex ius ex ingressu monasterij p̃petere ingresso. **Unū** scz spūale. et hoc est vox in capitulo et p̃ticipatio bonorū qz ibi fiunt et hmoi. **Aliud** ē qz sustentatē p̃portionabilē de bonis monasterij. et de isto videt isti sentire qz possit fieri pactio. nō de p̃mo. **Sed** ista opinio nō videt multū tuta cū dicat simpliciter et sine distinctione. **j. q. ij. q̃pio.** Cesset om̃is pactio. cesset oīs p̃uentio. Et sicut d̃z de p̃benda qz q̃uis qd tempale sit. tñ qz ānera spūali. s. canonie vendi nō potest. al' ipsa vendita venditū itelligit illud spūale cui annexū est. ut d̃cūt **j. q. iij. c. si q̃s obiecerit.** Ita videt et de isto iure accipiēdi tempalia. id est victum et vestitum rōne monachatus. s. qz licet tpale sit: vñ et ab eo qd nō est monach' emi p̃t fm **Al.** puta cū q̃s laic' dat tantū monasterio ut in

recipiat sustentatōz vite. tñ in monacho se-
parari non p̄t a iure sp̄iali. tñeñ em̄ ei mo-
nasteriū puidere in tp̄alibz fm̄ possibilitatē
cū ipse desiderat in sp̄ialibz. Inno. etia3 dīc
q̄ indistincte etiā p̄tertu paupertatis nō valz
receptio cū pacto de pecunia: q̄ nō excusat
paup̄tas a simonia. p̄ decre. qm̄. Etq̄ pactū
q̄ non petat qd̄ de iure p̄muni p̄petit indu-
cit simonia. ar. eo. ti. p̄ tuas. Et de iure p̄mu-
ni. ex ē p̄st. c. cū oēs. In li. af̄ qui dī dīre
ctōriū iuris. li. iij. ti. xvj. ubi ēctat ista mate-
ria: q̄ rīf. An cū monasteriū ē tēnue et ni-
mia paup̄tate dep̄ssuz possit pecunia bari et
recipi sine simonia: ponit duplicē op̄ioez et
p̄cordat eas. Dic q̄ fm̄ Cline. tancre. raij.
io. Hosti. p̄nt hec ōba dicē illi q̄ sunt de cō-
uentu volenti in̄re. Nos libenē q̄ ḡtis reci-
pim? te ad p̄stōtiū sp̄iale: s3 cū bona n̄ra nō
sufficiat nob̄ q̄ tibi. porta tēcz vñ possis vi-
uere. vel sic. p̄uideas tibi vñ viuas. Tūc em̄
si ingredies monasteriū aliq̄ sua bona cōfe-
rat nō p̄mittit simonia būmodo pure fiat et
hoc ī fraude nō dicat q̄ sine aliq̄ pacto. ar. j.
q. ij. §. p̄mo. Nec ob. decre. qm̄. ubi dīc q̄ vo-
lētes p̄tertu paup̄tatis h̄mōi vitiū palliare.
Nā illud itelligenbū est qm̄ nō sic caute p̄ce-
dit fm̄ Hosti. et Goff. S3 si recipiētes pactū
faciūt et certū foz q̄ postq̄ p̄miserint nitun-
tur se p̄tertu paup̄tatis excusare: s3 hoc p̄ce-
rtu nō p̄ciē delinquēt. Nāz esset satius fa-
me mori. xxxij. q. iij. sicut. S3 Ber. bar. bñ.
inno. et Archi. dicūt q̄ nec ante nec post p̄
aliq̄ peti. j. q. j. eos. r. q. iij. siq̄s p̄bendā. Et
sic dicētes simonia p̄mittūt tam recipiētes
q̄ recepti etiā si ignorēt. j. q. ij. §. p̄mo. et ex
eo. qm̄. Et hec op̄io videt q̄tuz ab mulieres
approbata. ex ē de sta. re. c. piculose. li. vi. ibi
Districtius libemus ne ī monasterio ordi-
nuz nō mēdicantiū muliez decesso aliq̄ reci-
pianē in sorores. nisi q̄t poterūt de ip̄oz mo-
nasterioz bonis vel p̄uentibz absq̄ penuria
sustentari: si secus factū fuerit irritū decer-
nentes. Ubi dicūt Jo. an. et Archi. q̄ ex hoc
m̄lta mala sequūt in monasterijs talibz mo-
nialibz: q̄ p̄ hoc simonia p̄mittit. ex ē eo.
qm̄. Et nota q̄ non dīc comode s3 absq̄ pe-
nuria. nā posset sustentari q̄s comode de cen-
tuz florenis. r. cū. xxx. absq̄ penuria. Scdm̄
em̄ Pap̄. penuria dī indigēcia et rei famili-
aris necitas: ubi esset talis necessitas pos-
sent recipiētes dicē. nō possum? te recipere q̄
sumus ita paupes q̄ sine penuria nō possum?
vivere. q̄ si te recipimus nō tenēt receptō: s3
si h̄es unde viues q̄ appor̄tares tecū. libenter
te recipimus. būmō nō plus dicant. Nec di-
cant. tantū sufficeret tibi al' nō recipem? te.
quia esset pactū q̄ sequerē simonia si p̄pter
hoc mouerentur ad receptiōnē principalis.
ex ē. eo. tua nos. et in hoc casu vera est p̄ma

op̄io. Si aut̄ nō posset sustentari comode sed
tñ absq̄ penuria. forte nō possent ista dicē.
ex ē eo. qm̄ r. c. nō satis. et sic intelligit̄ secū-
da op̄io: hec ōia in dicto libro. Ant̄. 60 de
bu. sup̄ de eo. c. qm̄ simoniaca. recitat aliam
op̄ioz: et sic p̄cludit. Dic. si recipit̄ allegata
paup̄tate q̄ nō in fraude s3 ex pacto p̄cedente
est simonia. Si pacto nō p̄cedente s3 p̄stas-
tōe p̄missa tpe receptōis. tūc si p̄ditionat̄ re-
ceptiōnē ad dationē bonoz ē simonia. ut in
c. tua nos. Si receptio ē simplex. s3 de pecu-
nia soluēda ut viuat p̄stentē receptio n̄ est
simoniaca. Itēz q̄ m̄ltosfortius si nūl dī in re-
ceptiōne. et pecunia ḡtis offerē: hec ille. Et
his ōibz buē p̄nt p̄clōnes elici. P̄ia q̄ nul-
la pactio de tp̄alibz dī inuenire p̄ ingressu
monasterij etiam si monasteriū sit tēnue fm̄
p̄muniore et tutiore op̄ioz q̄ pene fm̄ om̄es.
Secūda ē q̄ si monasteriū sit habundās nul-
lus dī ibi esse ēctatus de tp̄alibz ī receptōe. q̄
hoc est p̄muniē abusione3. q̄ quāto mona-
steriū est habūdantiuz tanto volūt maiores
dotes: sponte tñ oblata p̄nt recipere. Et siq̄ez
h̄ent intentōz ad tp̄alia p̄nciplr nulla tñ in-
terueniēte pactōe vel p̄uentōe seu exactione
erit fm̄ Raij. simonia mētalis q̄ p̄ solā peni-
tenciā abolef: nec incurrit penas ecclesiasti-
cas. Si ḡtis recepta ē puella q̄ p̄entes post
receptiōnez nil volūt dare monasterio cum
tñ sit tēnue. dīc Hosti. q̄ p̄nt moniales agere
p̄ patrē pro alimētis filie. vel si est mortuus
pater. agere p̄nt ad p̄tes sue hēbitatis. ut in
Auten. de sanc. epi. nulla. coll. ix. Nō ei pri-
uari p̄t legitima p̄ ingressuz religionis nisi
si ip̄a sponte iuri suo renūciasset. xij. q. iij.
c. penulē. Si af̄ nullū fiat pactū sed taxatū
est q̄tuz ingredies debeat dare p̄ ingressu q̄
fm̄ hoc dat̄ simoniacū ē. et reprobat̄ tal' ta-
ratō fm̄ Hosti. ex ē eo. c. sicut p̄ certo. Itē si
fiat pactū de suanda p̄suetudine. ex ē eo. ve-
niēs. Item si ḡtis recipiat q̄ postea p̄pellat̄
ad seruandū p̄suetudine3. ex ē eo. c. Jacobo.

Didendum est etiā. §. xvij.
de q̄busdā p̄missionibz vel p̄uentibz q̄ ali-
qñ fiūt p̄ ingressu religiōis vel ingressu mona-
sterij collegij vel fr̄nitatis qñ inducūt simo-
niā. Ubi nota fm̄ Wil. q̄ si q̄s seruit religio-
is p̄ p̄missionē sibi factā. s. q̄ post certuz
t̄pus recipiet̄ ad religiōnē al' non seruitur?
simonia p̄mittit v̄q̄ pars. j. q. ij. §. p̄pio. Itēz
si recipiētes exprimūt p̄ditionē de aliq̄ dan-
do. et recipiendus timēs repellī si p̄diceret ta-
cet. p̄ponens tñ in mēte nil dare fm̄ Wil. in-
gressus simoniac? reputat̄. quia taciturni-
tas habet̄ p̄ p̄sensu ex q̄ non p̄dixit illicite
pactioni. de re. iu. q̄ tacet. li. vj. Itēz cum ti-
mens nō recipi dicit abbati. Si velletis me
recipere dare vobis bona mea. et sic habito sup̄
hoc p̄silio abbas cū p̄sensu p̄uentus recipit eū

534

fm. w. simonia ē saltim ex pte offerētis etiā si nō intuitu pmissiois est receptus. sicut no-
tat **Tancr.** ex eo. nob. **3tes Ber.** et **Hosti.**
nec ibi pē remanē. quod tñ intelligendū est
nisi secū dispense: teneat tñ ad aliud mona-
steriū trāsire si se religioni obligasset fm il-
los. ex de regu. c. pōrectū. **Sed** si talis hoc
simplr dicet nō intendēs ex hoc p tpalia ac-
cipe ingressus religionis s3 declarare intentōz
suaz. s. q. itendit trāsire cū bonis suis. 7 reci-
piētēs etiāz ab bona tpalia pncipaliē nō re-
spiciūt: i foro pnie nō video qre sit simonia-
cus 7 si i foro cāp. **Itē** siq3 pcurat q fili? ali-
cuius recipiat in monasterio non facta aliq
pventiōe 7 post receptiōez talis q pcuravit
hoc: sollicitat pēz illius ut pferat aliqd mo-
nasterio fm. w. ē quidē simonia qñ ille nō p-
curasset aliē illū recipi nisi qz spabat eū da-
tur aliqd monasterio. v. si tunc nō hoc spa-
uit tñ nūc petit dari aliqd monasterio p re-
ceptiōe ipsius. **S3** si nō ex hoc s3 al sollicitat
eū ut sit deuot? monasterio ut eē dē. 7 ex bi-
lectiōe orta ex receptiōe filij pferat monaste-
rio nō ē simonia. **Itē** monachi q dant aliqd
abbati vel epō p pōratibz hñdis. vel etiā ut
nō remoueat a pōratibz fm. w. si i illis pō-
ratibz ē aliqd spūale. 7 l3 p vel p pē dicat ap-
preciatōz vel causā primā 7 pncipalē simo-
nia ē. **Itē** si p receptiōe alicui? ponat pbitio
seu pactio ex vq3 pte. ingrediētis. s. ad religi-
onē. 7 recipiētis de aliq danto. s3 anteq recipi-
at vel acceptet recipi vq3 ps reuocat cō-
ditionē. et si gñtis recipit fm. w. nō est simo-
niaca receptio s3 licita dum tñ nō sit corru-
pta intentiō. s. q. nō obstante reuocatiōe prin-
cipaliē dat ingressus intuitu tpaliū: qz tunc
est ibi simonia s3 mētalis tñ. **Si** aē iaz rece-
ptus est añ reuocatōz ipso facto ē indignus
eo monasterio qz simoniacus ingressus. **Item**
si pmittat alicui q post bienniū recipiet si
tñ interim didicerit talez artē vel steterit in
scolis. 7 tūc sic recipit 7 non añ fm. w. 7 **Ell.**
nō ē simonia. qz pñte ē acsi dicere. **Indu-**
em? te si iterim reddideris te idoneū adiscē-
do tale qd. puto tñ qñ habere intentio ad
lucrū tpale illius artis de q fit pactū ut adi-
scat qz esset simonia p mun? ab obseq. **Itē**
siq3 dat bona sua alicui ecclesie seculari ut
in canonicū recipiat: si quidem hoc facit hac
intentiōe. pbitiōe 7 pacto ut retineat illa bo-
na pro prebenda 7 ipse in canonicū recipiat
simonia ē etiā in foro cāp. **Si** vō nullū pa-
ctū vel pventiō fiat s3 simplr dat et sic reci-
piet in canonicūz assignatis sibi bonis suis pro
pbanda hac videlicet intentiōe pncipaliē ut p
illa tpalia accipiat spūalia: simonia mental
ē. **S3** si puro deuotiōis affectu largit bona
sua ecclesie 7 rogat in canonicū recipi 7 illa
bona sibi p pbanda retineat. 7 clerici etiā hoc

libere faciāt sine intentiōe corrupta si est si-
monia sed licitū. hoc ex eo. c. tua nos. 7 fm
Hosti. **Der.** 7 **Ell.** **Itē** siq3 seruit i hospita-
li vel ecclia puta ad pulsandū cāpanas. fa-
ciendā matriculā 7 hñdōi p pecunia: siqdem
tali officio sit annexū aliqd ius spūale simo-
nia ē. **S3** si nō est ibi ius spūale nō est simo-
nia fm **Raj.** s3 posset ibi esse turpe lucr qñ
videlicet non est p̄suetū talia vendē vel emē.
S3 si p̄suetū hē talia locare 7 hñdōi pē fi-
eri. ix. q. iij. c. p̄questus. **Itē** de p̄finitatiō i
q̄bō statutū est q nullus recipiat nisi p̄mit-
tat v. iuret se datur tantū annuatim p hñdōi
batiōne nō habz locū simonia. qz hñdōi p̄f-
initates nō p̄nt vere dici religiones q. s. sine
sed quedaz p̄gregatiōes ad bñficiandū quibz
imo potius si talis batio tpaliū ab eis im-
ponat p elemosinis faciēdis. ut pro alendis
paupibz. p redimēdis captiuis et hñdōi. lau-
dabile est: 7 tales p̄finitates bone sunt. **dis.**
xlj. q. q. despiciat. **Et** si si opozz q semel in
āno vel mēse pueniant ad ectandū de salute
aīe. disponendū de agendis. et p̄ hoc fiant
expense. iustū est ut ponat inē se aliquā quā-
titatē. **Itē** qz p̄ p̄dictas cās p̄dictū statu-
tū videt licitū et bonū. **Tñ** ad omēs ambi-
guitatē tollendaz fm **Ell.** tutius eēt q hñdōi
statuta fierent sub forma affirmatiua. puta
si quis dederit tantū recipiat in cōfratrem.
7 nō p verba negatiua. s. qui nō dederit tan-
tum nō recipiat. **Sed** fm **Raj.** iuramentūz
in hñdōi non approbat prop̄ piculūz p̄iurij.

Quid autem agere. §. rir.

debeat simoniace religionē ingressi seu rece-
pti. **Tho.** 7 **Raj.** i sūma circa hñdōi sic dicūt.
Si simonia pmissa fuit scientibz ipis qui re-
cepti sunt. de suo monasterio debent expelli
sine spe restitutiōis: et debet ad agendaz p̄pe-
tuā penitentiā in locū artioris regule detru-
bi. ex eo. qm simoniaca. **Et** si nō iuenit ar-
tior regula bñt mutari i aliud monasteriūz
et eiusdē regule. qd si nō potest comode fie-
ri fiat saltē ad t̄pus. ar. lxxj. **dis.** valet. 7 po-
stea recipiant de nouo. **Si** aut simonia fuit
pmissa ipis ignorātibz sufficit q renuncient
loco 7 postea poterūt de nouo recipi muta-
tis tñ prioribz locis. ex eo. ex insinuatōne.
Et intelligūt **Raj.** 7 **Ell.** q p̄dictus rigor ser-
uandus ē etiā in occultis simonijs 7 in foro
pñali. licz si p̄stet de crimine p inq̄sitōz vel i
forma iudicij. ar. i dicto. c. qm. qd nūb loq-
tur de accusatiōe vel inq̄sitiōe. intellige tñ
occultā simoniā nō mētalez tñ que p solaz
pñiaz purgat s3 ab exē p̄cedentē. s. p pactio-
nem. pventiōē. vel aliqd simile. et si alijs p-
sonis. ex eo. occultū. **Cū** talibz aē fm **Raj.**
pē dici i fauorē religionis q epus potest bi-
spensare 7 i ordine 7 i loco. **Silt** etiāz pē bi-
spensare capitulū vel p̄latus eo. p. bñ tñ ipsi

nō fuerint p̄ticipes simonie. q̄ cū ex hoc sint puniēdi nō debent ex eorū facto p̄uilegium obtinē. imo vident̄ amississe p̄tatem recipiēdi talē. et illi q̄ nō peccauerūt acq̄siuissē. ar. ex̄ de elec. c. bone. Tales etiā qui. s. p̄miserūt simoniā in h̄mōi. et p̄ticipes eius ut p̄sanguinei q̄ dant dotes incurrūt ex cōmunicatōnez s̄m ex̄uagantē Urbani quā habes sup̄. p̄ma p̄t. ti. p̄mo. Nec absolui poterunt nisi a papa. Audiui tñ a fide dignis q̄ Martin' qñ tus habuit dicē q̄ n̄ vult has p̄sonas incur̄re censuras ecclesiasticas p̄pter dotes que dant a monialibz pro ingressu monasteriorum.

Quia circa anera spi. §. rr.
ritualibz etiā p̄mittit̄ simonia ut dictū est cū. s. p̄o eis dā q̄d cūq; mun'. Ideo de eis nūc videndū est. et p̄mo de b̄nificijs et p̄bendis que p̄p̄ officiū dant. Elbi p̄mo sciendū ē s̄m Tho. i. sum. et i. iij. q̄ circa collatōz b̄nificio et p̄bendaz si ep̄us anteq̄ alicui b̄nificiū vel p̄bendaz p̄ferat. ordinauit subēbere aliq̄d de b̄nificio seu p̄uentu p̄bende p̄ aliq̄ iusta causa et nō inuenit aliq̄ p̄uentio cū eo cui dare disp̄suit nō est simonia. Si aut̄ pactio inueniat ut ante vel post receptōz accipiat ab eo cui b̄nificiū p̄fert. vel aliq̄d sibi exhiberi de fructibz b̄nificij vel p̄bende req̄rit nō caret dicio simonie: q̄ idē est acsi ab eo mun' erigeret. Secundo nota s̄m Anto. de bu. sup. c. qui aliū. eo. ti. q̄ sicut nō licz pecuniā dari imediātē pro b̄nificio p̄sequendo. ita etiā nec p̄benda vacatōne b̄nificij ut postea p̄ferat: q̄ p̄ambulū est et via ad collatōnem. Item cum dicit sibi aliq̄ maiores canonici. canonizem? nepotulos n̄ros placeat tibi de meo et mihi placebit de tuo. vel de eo qui dicit. nunq̄ me viuente fiet canonicus in ecclesia nisi fiat talis pro q̄ rogauit. dicit Ray. q̄ simonia p̄mittit̄ in utroq; casu. naz canon dicit. Cesser ois p̄uentio. i. q. ij. q̄ p̄io. Item si dicat unus canonicus alteri. tu fuisti exaudīt? in vna petitiōe ego debeo exaudiri in alia. dicit Ray. q̄ si p̄ces sunt sp̄uales nō est simonia. ar. dī. lxxij. q̄ sc̄a. Si aut̄ sūt p̄ces carnales vel ex pacto quondā facto vel nūc faciēdo simonia ē. Et si i fundatōe eccl̄ie fiat talis cōstitutio q̄ dederit tantū in redditibz vel tantā quantitatē pecunie q̄ possint emi possessiōes taliū reddituū recipiā in canonicū et q̄ dederit habeat p̄bendam. Dic Wil. q̄ si fiat ita q̄ nō duret i p̄petuū s̄z ad t̄pus nec fiat i fraudē simonie. et ea sit intentio p̄stuentis q̄ nō p̄ rebz dandis s̄z p̄ncipaliē p̄p̄ diuinū cultū augmentandū et p̄p̄ deuotōez dantis recipiā ad sp̄ualia: tolerari p̄f. dum tñ ille q̄ recipiā sit dign'. Et si de pecunia p̄ electōe alicuius nō ab eo s̄z ab alio. et iā electio facta est a maiori p̄te de eo aliq̄d p̄dicentibz eo sciēte et nō p̄tradicentē. licz hoc sit sc̄m

de volūtate eius turbata: simonia p̄mittit̄ et resignare tenet. ex̄ eo Mathe'. Multo fortius si electio facta nō fuisset. ex̄ eo. nobis. q̄ licet eēt minor p̄s tñ se p̄nt opponē. q̄ forte fuerūt p̄tenti. ex̄ de elec. c. q̄ p̄pter. vel q̄ elect' erat irregularis et h̄mōi. et ita ius h̄ns vñ nihil ei dari d̄z. Similiē si ante electionē de pecunia ab aliquo ut ip̄i elegant Petrū eorū Petro igrante. et sic postea eligi electio tanq̄ simoniaca repellenda ē. nisi p̄staret illos q̄ fecerūt p̄missionē vel dolo vel fraude hoc fecisse. id est in dispendiū eius q̄ erat eligendus. Et quīs electores illū p̄pter datū nō elegerint s̄z erāt al' euz electuri. tñ q̄ nulla promissio nullaq; pactio debuit inuenire tūc ab amicis simoniaca reputat̄. i. q. j. placuit. hec oia i li. directorij iuris. Itēz Anto. de bu. sup. c. Matheus. eo. ti. q̄ et ponit ex̄ plus de volūtate turbata dicens. q̄ forte amico p̄sulēt r̄ndit. malebica ip̄e. da illi pecuniā q̄ secum sit in p̄bitionē. vel q̄ intendebat redimere verationē suā: sed intentio ex̄ p̄ actum inuenit nō excusat. vel fuit forte voluntas turbata. q̄ r̄ndit. Amice. q̄d a me q̄ris p̄siliū: fac q̄d videt̄ tibi. et id dixit animo turbato. Inno. etiā dicit q̄ siue iusta siue iniusta eēt p̄tradictio an p̄firmatōz licita non fuit datio pecunie. de elec. c. significasti. Q̄ si de pecunia p̄ electione alicuius i impatore vel regē vel rectore ciuitatis. quīs Hosti. dixerit esse ibi simoniā. verius tamē dicit s̄m alios q̄ sit ibi turpe lucz. et non simonia. q̄ tp̄ale est s̄m Tho. sc̄da sc̄de. q. lxx. Itēz cū dat pecunia a se vel ab alio eo sciēte et consentiente p̄ p̄firmatōe electionis: ē simonia s̄m De. de palu. nisi q̄s faceret redimēdo verationē suā. Sicut enī liceret iure ciuili redimē sanguinē suū. sic iure canonico verationē: q̄d fit qñ homo dat pecuniā nō ut aliq̄d ius acq̄rat sibi s̄z ne acq̄situm ius iniuste ipebiat̄. hec De. Si aut̄ p̄ p̄firmatōe vel b̄nificiōe vel p̄slectione dare pecunia eo nesciente vel p̄ voluntatē et p̄bitionē suā a qua nunq̄ recessit et pecuniā aliq̄s soluit vel p̄misit nihil d̄z ei nocere nisi eēt p̄sanguine'. vel nisi postea p̄senserit soluēdo pecuniā vel reddendo solutam. ex̄ eo. c. sicut. vbi dicunt Ber. et Hosti. q̄ si p̄sensisset simoniā p̄misisset. q̄ p̄sentire est q̄ncunq; p̄sentire ante vel post. sicut accipe est q̄ncunq; accipe ante et post. i. q. j. eos. q̄ i maleficijs factis noīe ei? ratihabitio retrahit et mādato p̄p̄at̄. ex̄ de reg. iu. li. vj. hec habent i directorio iuris li. iij. Nota etiā s̄m Fran. d̄z amb. sup. cle. post Paulū q̄ si impetrās b̄nificiūz petit sibi illud p̄cedi quīs videat q̄ nō debeat admitti sed reijci tanq̄ ambitiosus. tñ in iudicio ecclesie nō censet̄ ambitiosus. quia ius suūz p̄sequi. sicut noīatus in scrutinio q̄ petit

536

ex de elec. c. publicato. et electus q̄ petit cōfirmari. de elec. c. dudū. et p̄secratus in ep̄m q̄ petit palliū. dif. c. p̄sca. **¶** Sed in iudicio dei q̄ videt cor ex quo p̄ca p̄cedūt. ut d̄r Math. xv. iudicaf̄ s̄m intentionē et dispositōez ei⁹. **¶** Item emē vel vendere officia ecclesiastica simonia est. i. q. i. si quis ep̄us. ubi concilium Calcedon. iudicat simoniacos esse etiā p̄curatores rep̄ ecclesiasticarū et defensores et regule subiectos si p̄ pecuniā ordinant̄ seu instituant̄. et mediatores simoie. Et sicut dicit Urbanus. j. q. iij. saluator. noie procuratoris intelligit̄ rep̄ ecclesiasticarū administrator. ut p̄positus siue iconom⁹ qui. s. est ille q̄ p̄est rebo canonicorū. et vice d̄ns qui p̄est rebo ep̄i. Noie defensoris intelligit̄ aduocatus siue iudicis. id est q̄ p̄est causis eccl̄ie. siue aduocatus vniuersitatis et castalbus siue maior d̄ns q̄. s. h̄z curā rep̄ exterior ep̄i et iuter ep̄i sicut i eccl̄ia Bonon. In subiecto regule intelligit̄ archip̄sbyter. archidiaconus. canonicus. monachus et q̄libet ecclesiastico m̄cipatus officio. Et in his oibz dixerūt quibā ut Aug. et Bar. brix. semp̄ p̄mitti simoniā si emanē. et hoc q̄ p̄hibet. Alij ut dicit Ray. i. herentes p̄suetudini dicūt p̄babilius q̄ tunc est simonia i emptā administratōe q̄n h̄z annexū aliquid sp̄ualitatis: aliē nō. **¶** Sed ill. et addit q̄ aduocat⁹ castalb⁹ et iuter p̄ esse laicus. et tūc nihil sp̄ualitatis h̄z. Wil. ad dicit q̄ sp̄ est illicitū talia emere vel vendere q̄ p̄hibet. **¶** Et nota q̄ ille q̄ recipit beneficiū ecclesiasticū simoniace tenet s̄m Tho. et Ray renūciare beneficio. et si simonia p̄missa est p̄ ip̄m vel aliū eo sciente et non p̄trahente tenet restituere omnes fructus p̄ceptos et qui p̄cipi potuissent. xiiij. q. vj. si res aliena. ex de resti. spo. c. ḡuis. Generalit̄ em̄ possidens sine titulo tenet ad oīa damna et lucra p̄cepta et p̄cipienda. ff. de rebo v̄ditis. l. si nauis. Et intellige fructus q̄ sup̄sūt deductis tñ expensis q̄ fiunt q̄rendo et p̄suandorūq̄ fructuum gratia qui deducunt̄ tam a bone fidei q̄ male fidei possessore. et etiā deductis fructibus seu expensis in seruitiū vel utilitatē eccl̄ie factis. et idem videndū est de illo q̄ et si prius nesciuit tñ postq̄ sciuit nō statim renūciavit. ar. ex eo. de simoniace. dum tñ est bone fidei. possessor nō tenet de illis fructibus q̄s interim p̄sumit. s̄z cū scit tenet tñ de ex tantibus. C. de rei ven. l. certū. Et ut dicit Anto de bu. eo. ti. c. de regularibz. Si tales sūt ep̄i cedē vel renūciare n̄ p̄nt sine lnia pape. Alij inferiores cedē non p̄nt sine lnia suorū plato. rū. ex de renū. admonet. Si tñ nō p̄nt lniaz h̄ce debet aīmo al oīno renūciare. q̄ nō p̄nt penitē nisi malū ablatū restituāt. et sp̄ sunt in mora sicut fures. xiiij. q. vj. si res. Dicunt doc. q̄ imo in hoc cāu recurrit ad supiores.

interim tñ abstineāt de bonis eccl̄ie s̄m Inno. et Hosti. Dicūt etiā doc. q̄ inferiores plati et exempti renūcient i manibz pape tñ. **¶** Sed differūt ab ep̄is in hoc. q̄ ep̄i non renūciant in manibz legati s̄z sic abbates exempti. hec ille. **¶** Vide et etiā q̄ cū tali dispensari possit retinēte beneficiū simoniace et sine resignatōe dummo sit dispositus ille renūciare i casu q̄ nō obtineat dispensatōez sicut dicimus et de furto. q̄ et purgari p̄ etiā furto remanente penes furē. s. cum petit et accipit remissio. nem. h̄z tñ q̄citus potest huiusmodi petere dispensatōez et interim a fructibz ei⁹ abstinē. De renūciatione aut beneficii in extremis quomodo fienda ē habes sup̄. §. xij. De alijs penis huiusmodi simonie habes infra. §. fi. **¶** De sepultura circa. §. xij. quā aliqui simonia p̄mittit. Nota s̄m Hosti. q̄ sepultura sumit̄ multipl̄. Qñq̄ em̄ dicit sepultura offitū ecclesiasticū qd̄ impendit̄ sepeliendis. et hoc q̄ sp̄uale ē vendi non p̄. ut d̄r. j. q. i. c. dictū. xij. q. ij. p̄cipiendū. Qñq̄ sepultura d̄r ipsa fra in q̄ defunctus sepelit̄. et tūc si ē de cimiterio v̄di n̄ p̄ siue sit ibi aliq̄s sepultus siue nō. **¶** Tercio d̄r sepultura tūba marmorea vel lapidea. et hec vendi p̄ si sit pura. i. si null⁹ sit ibi sepultus. si at aliq̄s sit ibi sepultus locus factus ē religiosus nec p̄ v̄di. xij. q. ij. quēsta. et c. postq̄. **¶** Quarta d̄r sepultura fra pura ad vsum sepulchre deputada et hec v̄di p̄. xij. q. ij. auz. Pro ex quo igit̄ mortuorū nihil d̄r erigi s̄z pie d̄nt p̄suetudines obſuari. ex eo. ad nr̄z. Qñ clerici aliq̄ corpus sepelire nō vellent nisi fiat cautio eis ab h̄bido defuncti de redemptione eorū q̄ veniūt cū funere simoniā p̄mittūt. et mltomagis q̄n absq̄ pecunia hoc erigit̄ nolentes aliē sepelire. xij. q. ij. quēsta. Si aut faciūt pactionē de redimēdo lectū. pānos et h̄mōi etiāz añ portatōez ad eccl̄iam. p̄ hoc tñ nō est simonia s̄z licituz. cū illa sint tpa. lia. dūm p̄ hoc non neget̄ sepultura v̄l immisceat ius sepulchre. si nō vellent post sepulturā h̄bēs facē qd̄ debitū est. cleric⁹ p̄ agē p̄ eos. ex eo. c. ad aplicaz. **¶** Tercio circa p̄cessiones q̄s faciūt aliq̄ collegiatē eccl̄ie in obsequijs mortuorū data vel p̄missa pecunia vel alia re tpali al nō facturi. Nota s̄m Ray. q̄ si tenent clerici ad h̄mōi p̄cessiōes ex officio sic erigere aliq̄ simonia ē. j. q. iij. ventētes. Si nō tenent nō est simonia erigē. dum tñ nō intendāt hoc petē vel recipe tanq̄ precii officij: s̄z ut stipendiū sūptus. al simonia est si p̄ sp̄uali tpale accipent. **¶** Tercio cū est statutū in aliq̄ eccl̄ia q̄ p̄cessio fiat p̄ pecunia. dicit Ray. q̄ si statutū factū sit p̄ oba affirmatiua. puta q̄cunq̄ reliq̄rit collegio. x. habeat p̄cessiōē et al ad eā n̄ tenebat nō ē simonia. s̄z si statutū ē factū p̄ oba negatiua puta

q nulli fiat pcessio nisi q reliquit tantuz: si-
monia ē. q tollit officiū pietatis. s. q pcessio
nō fiat gēis vel p miori pēio. ar. ex ē iure
iur. Quāto psonā. Cōco: Tho. scda scda. Itē
cū apud aliquā eccliaz sūt bīsa cimiteria et
taxat p quāta pecunia q s ponat i tali cimate
rio. dic Hosti. q ē simonia. et eodē mō si crux
spālis portet ad funus. ex ē eo. c. audiuim?.

Vasa etiā sacra ut .S. rxiij.

calices. et vestes sacre. ut paramenta. palle. et
bimōi. an psecratōz qdēz simplr vendi pnt ut
alie res. s. post psecratōz qdēz spūalibz anera
sunt rōne psecratōis vendi nō pnt: sed rōne
materie referēto intentōz ab tpale nō ab spi
rituale vendi pnt ecclēsijs i in eadem forma:
sed laico siue priuato vendi nō potest calix
nisi conflatus vel cōfractus premissa prius
oratione. r. q. ij. s. hoc ius. bec. Al. s. p. De.
te palu. in. iij. dic q vasa sacra laicis vendi
non debent nisi pflata: quibz tñ possunt obli
gari. Et subdit. Itē ē de reliquijs q grā au
ri et argenti vendi pnt et obligari. nō aliter.
quia nemo martires bistrabat. nemo merce
tur. c. de sacrosanc. eccle. l. nemo.

Ius etiā psonatus .S. rxiij.

qz annerū est spūali ideo emi vel vendi non
pē. al. pmittit simonia fm Tho. et alios. Est
aut ius psonatus fm Hosti. potestas presen
tandi instituendū ad beneficiū ecclesiasticū
simplex et vacans. Et puenit hoc ius psona
tus fm Hosti. et Hosti. et Inno. ex fundatōe. s.
ecclē. totatōe. soli collatōe. ut. rxiij. q. vij. fi
lijs. r. c. qdēz. r. rxiij. q. ij. abbatē. vñ dñs.
Patronū faciūt dos edificatō fundus. Et bē
hoc ius psonatus qñqz abuoatō. qñqz vice
bñatus. qñqz custodia vel guardia. qñqz ius
frequētatiōis vel pcessiōis. hec oīa et similia
p eodē supponūt. ex ē de sta. mo. i. singulis. s.
vñ. Exēpla habes q dicat his noībz i iure.
Ex psonatu vero ppetit patrono qdūplex
ius. Prīmū est q ipse pē pntare instituendū
ad prebendas siue ecclēsijs nō collegiatas.
ex ē eo. fere p totū. In collegiatis vero nō ele
ctioni faciēde s. iam facte postulat assensus
pioni. ex ē eo. nobis. Secundū est q qñs prin
cipalis pñus i pcessiōe pcebit. rxiij. q. vij. pie
mētis. Terciū est q defensor pēcipuus ecclē
ē. et ideo tenet eā defendē ab oībo oppressoribz
rxiij. q. vij. filijs. Quartū ē qñs vergat ad mo
piā alendus ē de bonis ecclē. ut i dicto. c. fi
lijs. Et pē pñus laicus de pñsensu epī in ipā
fundatōe certū censum tenē. ex ē eo. pte rea.
Nō nil vñ bēz exigere nec ecclēsijs gūare i
aliq. ex ē de sta. mo. in singul. s. qñ pñus
est loc? religiosus. vñ aliq monachi i pprio
solo et pprijs expēsis ecclēsijs edificauerūt: bñt
in ea oīa tpalia sicut epō oīa spūalia. rxiij. q.
ij. sane. ex ē de capel. mo. c. pmo. et bñt nibilo

min? viāz pntandi. ex ē de sup. ne pla. sicut.

Dare igit pecuniaz vel accipe p tali pntati
one q ppetit pñonis simonia ē. Similiē ven
dere tale ius. s. pñonatus p se. vel etiāz vendē
villaz seu casale ubi ē ecclia cuius qā ē pñ
nus et rōne illius pñonat? aliqz plus petē si
monia ē. s. vendē simplr villā talē cū oīū
iurisdicōe quā ibi bēz quis ius pñonatus p
istū modū venditōis deueniat ad emptorē nō
ē simonia. Al. et Abrahaz q emit agrum ubi
erat spelunca duplex Gen. rxiij. in q loco bi
cunē fuisse sepulti pñi pentes. et psequens
loc? erat religiosus effect? rxiij. q. ij. Ebron.
nō arguit de simonia qz respectū habuit ad
agz nō ad sepulcr. sed ebron respēdit de
hoc. rxiij. q. ij. c. postq. qz intentōz habuit ad
sepulcr? ut ex eo aliqz plus petēt. Et quis
ebron gēis eius sepulturaz offerret. ppen
dit tñ Abrahaz q gēis recipe sine ei? offen
sa non poterat. et ppea pecuniā debuit in hoc
rebmēs veratōz suā ut dicit Tho. Item ius
pñonatus p se i feudū dari nō potest fm Ho
sti. s. cū vniuersitate puta alicuius loci vel
iurū alicuius dari potest. ex ē eo. cū seculū.

Itē nec simplicit? nec cum vniuersitate po
test pñonari obligari fm Inno. De alijs que
ptinēt ad ius pñonatus vide infra. i. iij. pte.

Pena autē simoniae .S. rxiij.

niacos in iudicio ecclesiastico et fm iura est
pncipali? triplex. Prima ē suspensio ab exe
cutōne ordinū. de qua quō qā incurrat et qñ
vide infra. i. iij. pte. ti. e. et hoc i corpe iuris.
Secūda pena ē. qz debz puniri si de crimine
pstitit i iudicio pena depositōis et ifamie.
rv. q. iij. sane. et ex ē de accu. inqstōnis. Ter
cia pena ē excommunicatōis. et hec ibucta ē p
extuagātes q ad qsdaz simonias. De pecuniā
at simoniace recepta qd agendū sit. vide sup
in. c. pmo. s. viij. De fructibz at bñficijs si
moīace receptor qd agendū habes sup. eo. c.
s. rxiij. Et nota ut dē in directōio iuris.
li. iij. ti. rxiij. qñ qā ordinat? fuit ab aliquem
ordinē ab epō de q audiuit pñs ex relatione
aliqz q pñisit vitiū simonie. et ideo nolebat
ab eodēz epō ab supiores ordines pmoueri.
pē quidē in suscepto ordine secure mīstrare.
sed p pscienciā ab supiores ab eodem epō nō
pmoueat nisi deponat psciā erroneam. qz
grauit peccaret licz i hoc inciderit ex psciā
nimis scrupulosa. ex ē eo. p tuas. ij. ubi dicit
glo. Ber. q nō ptabat illū epm esse simoni
acum. et ideo papa dicit q secure ministret in
ordine suscepto: qd em audiuit ab alijs cre
dere non debuit. Al. et Hosti. sup dicto. c. eli
cit quīqz notabilia. Prīmū est q ex varijs
bcis i alterius pñudiciū nō est psciā scdmā
da. Scdm ē qñ formata sit talis. ab cōsi
liū plati deponēda ē. Terciū qñ deponi nō
pē oīibz modis sequēda est. Quartū est

538 q̄ otus animi de scrupulosa p̄scia p̄ facere bonā q̄ i melius iformare: q̄ debilitas animi ē etia nūmia simplicitas ecōuerso. ¶ Quin- tum est q̄ i indifferētibz p̄ vnusq̄sq̄ put sibi placet p̄sciaz iformare.

¶ Caplin sextū de usura p̄ modū p̄dicatōis.

De usura inquit psal.
Non defecit de plateis eius usura q̄ dolus. Qd̄ videt̄ verificari q̄ de ciuitate terrestri q̄ de ciuitate sp̄uali ecclesie.

¶ Aliq̄ ei ē aliq̄ ciuitas i orbe in q̄ nō sit usura q̄ dolus. q̄ sic a sinagoga iudeoz transiuit usura ab ecclesiis xpianoz. dico q̄ ad nūmē seu baptisma receptū non aut̄ q̄ ad meritū q̄ opus fidei viuū. Om̄is enī ver̄ fidelis sūmope se cauet ab usurarū voragine que subas exhaurit q̄ animas deuorat p̄pter quod ip̄a mater ecclesie ex gentilitate p̄gre- gata. et ideo in cananea figurata p̄pter ma- gnicudinē fidei. merito clamat. Misere mei fili David. Filia mea male a demonio vera- tur. Filia ecclesie est quelibet p̄sona siue aīa xpiana quā ip̄a generat p̄ aquā baptismi: s̄ ista filia veratur ut i pluribz a demonio qd̄ dicit̄ māmona quod in p̄tata diuitie qua- rum illicite acq̄sitioni sup̄ oēs attendit usu- rarius. et ideo male veratur. Et q̄ male veref̄ ostendit p̄s. in p̄dicto versu. Alex̄ ei ma- le et valde male. tripliciter.

Primo p̄pter p̄tinuatōis piculosissimā q̄ no- taf̄ ibi. Non defecit.

Secundo p̄pter extensioē copiosissimā q̄ si- gnatur ibi. de plateis eius.

Tertio p̄pter palliationē seu excusationem fraudulentā ibi. usura q̄ dolus.

¶ Et ab illo ultimo incho. §. i.

ando dico q̄ in usurario ē palliatio et excu- satio sui vici multū fraudulētissima. et hinc sequit̄ magna q̄ mala veratio demonis i eo. Quid enī peius et dānabilio p̄ esse in hoīe q̄ excusare flagitiū suū: Ad qd̄ ostendendū p̄mi p̄ntes post excusationē sui p̄cti imme- diate de p̄biso fuerūt expulsi. Sed videam? p̄mo quid sit usura. et exinde quid sit falsa et fraudulenta excusatio eius. Usura fm̄ Goff. est quicq̄ sorti accedit p̄cedente itēntōe vel pacto. Tel fm̄ alios q̄ clari. Usura ē lucy ex mutuo p̄ncipaliter intentū. vti mutuo tibi centū florenos hac p̄ncipli intentōe ut ali- qd̄ plus vl̄ centū recipiā. vel si mutuo tibi certas mēsuras frumenti. vini q̄ olei q̄ h̄mōi q̄ usu p̄sumunt q̄ plus ex hoc exquiro q̄ ip̄m capitale i valore usurā p̄mitto. ut dicif. x. iij. q. iij. usura est. Diffinitōz p̄dictā habes de claratam in. c. se. §. ij. Et p̄imā quidē fraude q̄ dolū p̄mittit usurarius q̄n ex mutuata pe- cunia nō querit plus i pecunia nūerata suo

capitali s̄ in aliq̄ alio ut frumētō. vino. fru- ctu domus vel agri seruitio aliq̄ seu opis qd̄ vtiq̄ usura ē. ¶ Enī Ambro. Esca usura ē. q̄ ve- stis usura ē. q̄ quicq̄ sorti accedit usura est. et qd̄ velis ei nomē imponas usura ē. x. iij. q. iij. pleriq̄. Qd̄ intelligit̄ in mutuo cū. s. p̄ recipit vel sp̄at q̄ qd̄ mutuātū est i valore. q̄ ponit ibi Ambro. plura exēpla ostēns ibi fraude p̄mitti. q̄ sic usura q̄ dolus. i. fraus sit sunt. Et cū usura p̄trahat̄ in mutuo ne dete- ganf̄ ipsi usurarij de sua p̄uitate vtunt̄ frau- de multiplici eā exercentes p̄tractibz empti- onis. venditōis. pignoratōis. depositōis: sed in his q̄ recipit usura ex fraude. q̄ et mutuūz implicite. ut declarabit̄ in. §. v. et sic cū usu- ra nō defecit dolus: sed quod peius est volūe usurarij excusare facinus suū q̄ defendē tali rōne. Om̄e peccatū est p̄ aliquā legē. sed usu- ra nō est p̄ aliquā legē nec diuinale nec ier- nale siue naturalē nec humane. quoniam oēs iste eā p̄mittūt. q̄ sic apparet nō esse pec- catū. Nā in lege diuinale que habet̄ in sacra pagina dicit̄ dñs. Feneraberis f̄i tuo s̄ alieno. Ex q̄ auctoritate videt̄ q̄ nō f̄i s̄ saltim alienigenis ex t̄neis possit fenerari et iſideli- bus. ¶ Q̄tum ab legē naturalē h̄z regulam fundatā in rōne nāfali q̄ null? d̄z cū dāno alteri? vel iactura locupletari. i. vj. de re. iu. cū q̄ bi. usurari? fuit̄ p̄rio in mutuādo. nō- ne q̄ rō dicitat ut q̄ ip̄e debeat f̄uire mibi: q̄ cū mea pecunia Petrus negociando lucrat̄ ip̄e ad rōez. xv. vel. x. p̄ centenariō. nōne q̄ rō dicitat ut sim p̄iceps lucri ei? q̄ mibi sal- tem. x. vel. viij. p̄cedat: Nam al̄ locupletabit̄ ip̄e i cū meo dāno. q̄ cū ip̄a pecunia potu- issem q̄ ego lucrari. ¶ Leges q̄ ciuiles q̄ bu- mane dicunt̄ q̄ ab hoībz inuente iuste sunt. Iuxta illud puer. viij. Per me. s. sapiam re- ges regnāt et legū p̄bitores iusta decernūt. Ide aut̄ leges p̄cedūt aliq̄s usuras p̄cipue. ut E. de usuris. eos. Et sic ex oi lege videt̄ usura p̄cessa. vñ nec p̄ctm. Sed rei v̄itas ē fm̄ de- minatōz doc. q̄ usura p̄pe sumpta ut diffini- tū est sp̄ est p̄ctm q̄ mortale q̄ valde ḡue. Enī q̄ Ambro. bi. Si q̄s usurā accipit. rapinā fa- cit. vita n̄ viuūt. s. ḡra. in li. de bono mortis. q̄ c̄nsumptiue. x. iij. q. iij. si q̄s usurā. Et hoc q̄ ip̄a usura ē oi lege p̄hibita. s. nāfali. diui- nali q̄ hūanali. ¶ Et ad rōes iductas p̄ usu- rario hoc declarādo ad singulas r̄ndebit̄. Et p̄mo q̄tez ē p̄ legē nāfale. q̄ hoc triplici rōe. Primo rōne inatēctionis. ¶ Q̄tez ab p̄mā rōem claz ē q̄ Secūdo rōe appropatōis. ¶ Illud qd̄ est p̄ Tercio rōe fructificatōis. ¶ Illud qd̄ est p̄ iusticiā q̄ in eq̄litate p̄sistit ē p̄ legē nāfale: s̄ usura ē p̄ eq̄litate iusticie ex eo videlicet q̄ vedit̄ id qd̄ non est. fm̄ b̄m Tho. scda scda.

q. lxxviii. Pro cuius declaracione sciendū fm
eundē q. rep. q. in usum nrm veniūt. qdaz sūt
q. usus est ipaz psumptio. ut frumentū. vi-
nū et oleum et hmoi: quibz homo nō utit nisi
comedendo vel bibendo et sic ex toto psumēdo.
Alie res sunt q. usus et si nō sit ipaz psum-
ptio i se. est tñ eaz distractio. ut pecunia nu-
merata q. principalis est inuenta ad pmuta-
tiones faciēdas. ut hic plūs in pmo politice.
et sic vnto distractio cū in pmutaciones expē-
dit. Sūt et alie res q. usus nō est ipaz psum-
ptio v. distractio sicut domus. ager. iumentū.
vasa aurea et argentea et huiusmodi. usus
ei domus ē inhabitatio nō psumptio. sic cul-
tus agri ē cultivatio ad fructificandū nō dis-
tractio. et sic de alijs hmoi. Et ex isto scio ge-
nere rep. usus ipius rei seorsū pē pputari ab
ipā re et vnt pcedi sine alio. Pōt em̄ alicui
ēdi dñiuz domus vel agri v. sui vel iumentū re-
tento sibi usu vel fructu ipius ad vitā vel ad
aliqđ tps. ut sit aliqñ in donatōibz. et econ-
verso potest pcedi usus talū rep. retento sibi
dñio ut sit i locatōe agri. vinee. et pductōe
domus. et hmoi. Et ideo in hmoi licite recipiē
certū pcedi seu lucz p usu dato ipius rei re-
tento sibi dñio. et inter ab certū tps rehabita-
ex integro ipā re. S. i. rebo pmi et secūdi gene-
ris q. i. usus est ipaz psumptio vel distractio
nō pē pputari seorsū usus talū rep. ab ipā
rebo q. i. separabilis ē. et cuiusq. pcedit usus ta-
lū rep. ex hoc ipso pcedit et res. et p hoc i ta-
libz p mutū trāssert dñiuz. Sicut q. si quis
seorsū vellet vendē vinū et seorsū sum usum vini
vendēt eandē res bis. vñ et vendēt id qd non
est. ppter qd manifeste ē equalitatz iusticie
est. simili rōne q. mutuat triticū. vinū et ole-
um et hmoi. vel pecuniā numeratā. et vñ suū
capitale mutuatū aliqđ erigit vel principalis
intendit hie qd pcedi pē extimari. ē equali-
tate iusticie agit. q. petit sibi duas recōpen-
sationes fieri. vnā. s. restitutō equalē rei mu-
tuate. aliā vero ut pcedi usus qd dē usura et
sic pcedi est utpote ē ratio seu legē naturalē
ē iusticiā. Etum ab secundaz rōez claz ē
q. illud qd gratis natura dat ppiū alicui: si
bz sibi illud ab altero vendi. sed nāa dat ei
cui mutuat pecuniā aliquā industriā ut pro-
piā. et hāc industriā et actus ppos ipius reci-
piētis mutū sibi vedit dū vñ capitale mu-
tuatū plus erigit ipē mutuat. qd ē iniustū et
ē naturā appropriatōis q. debet viro industriā
q. ppa industriā sibi ppi. Pecunia em̄ in
q. ppa pcedi venaliū nullū pfert lucz nisi p
industriā vntis. vendē ē utilitatē pueniē-
tes ex pecuniā p mercatiū industriā ei cui
mutuata ē nūbil est aliud q. vendē sibi indu-
striā et actus suos: qd est ē naturā siue legē
naturalē. et hec ē ratio Scoti sup. iiii. sniaz.
bis. lxxviii. Etet etia tps illi vendē cui mu-

tuavit illud. s. q. pecuniā suā detinet qd ē etia
am ē naturā. cū nō magis sibi sit appropriatū
illud tps q. illi q. recipit mutū. Et hec rō ē
Eriso. bis. lxxviii. et c. et c. Etuz ad terciā
rōez. s. fructificatōis p. q. p usurā fit ut res
mutuata q. ex se nō generat fructū. pariat lu-
crū. qd est ē naturā. Nō ē aliud vidē ē lu-
crum q. fructus ipius rei seu p fructū ipius
aliqđ acq. sūt. Naturale est em̄ q. res q. gene-
rat fructū sp. crescat i valore cū ipso fructu.
atq. maior ē cū est sub fructu q. cū pmanet
sine fructu. cū igit usura res habētes de mī-
natū valorē a natura v. arte q. i eo exresce
nō pnt et p pns fructificare si pnt faciat ex-
resce in valore: seqtur q. faciat rez nō gene-
rant fructū parē lucz. Unde fm plm pmo
politi. usura bz a hmoi qd ē p. q. ē naturā
rei mutuabilis vult usurari? q. pecuniā ppat
qd miraculosū vidē: sed diabolicū ē. Et hāc
rōez tangē vidē Ambro. bis. Interdū etiā
usure arte neq. s. ex ipo auro auz nascit
bis. xlvij. sicut. Ad rōez ac usurarij rñdē.
Nā cū dic. q. sicut rō dicit q. ipē debeat pri-
mū subleuare et ei subuenire p mutū v. ali-
os modos cū p. ita etiā dicit rō naturalis
q. ipē cui mutuavit debeat eū adiuuare et eē
g. ex suicio ipenso dando ei aliqđ de suo
lucro. Reo. q. primū dicit rō. s. q. mutuet p
rimo indigent si p: sed g. sine spe lucri. se-
cundū etiā dicit rō. s. q. sit g. recipiens
mutū erga mutuantē. puta i reco. s. cōscento
bñficiū et cum p eū adiuuare qñ indiget vel
viceversa remutuato sibi v. p alia obseqa:
sed gratis nō ex pactōne. Nametli ei teneat
ad antidota naturalē. id est reco. p. s. cōscento
bñficiū hoc ē ex debito honestatis si necita-
tis. s. q. possz cogi i iudicio. Et id fm Tho. et
alios siqs mutualet alicui cū hoc pacto q. ei
tenere remutuare usurā pmittēt. q. vñ ca-
pitale suū aliqđ erigit qd p pcedi extimari
illa. s. obligatio q. s. p eū puenire i iudicio.
Ad aliā rōez cū. bis. q. qui recipit mu-
tuū ab eo locupletat cum dāno suo et de sua
pecunia. Reo. q. locupletat seu lucrat ille p-
cipaliter p industriā suā. q. pecunia ex se nō
bil lucrat vñ tenendo i capsa. pecunia etiā
illa nō est mutuat. s. eius q. accepit mutu-
um. q. in eū translātū est dñum. et si p. vñ
p. i negociatō vel aliud agēdo perit picu-
lo suo nō mutuat. Damnu at nō sustinet
nisi q. cessat ex hoc sibi lucrū: s. idēz damnu
habuisset si pecuniā in archa suasset. q. ibi
nō fructificat. Et si cum ea negociat? fuisset
potuisset amittē sicut et lucrari. substabat
em̄ tūc piculo vbi i mutuo nō substat. verū
si ex carēcia pecunie mutuate passus fuisset
damnu. puta cū oportuisset eum accipere ab
usuram vel vendē res suas minus iusto pre-
cio vel aliquo simili. tunc mutuat deberet ei

540

satissacē de dāno ei secuto ppter mutuū etiā si nō fecisset pactū de hoc. fm psciaz. non aē de industria sua lucy factū teneē cōmunicare cessante dāno. ¶ **Secūdo** usura est p legē diuinā. Et hoc p3 ex triplici scriptura q cōplectit legē diuinā. s. mosaica. pphetica et euāgelica. In euāgelio dicit dñs ipa q mē tiri non pē. Date mutuū nihil inde spantes. Lu. vi. nihil. s. qd precio possit extimari vlt suā fortē. nā beniuolenciā et amicitia liz spe rare q nō cadūt sub pñio. Qd verbū est pce. pñiū q tu. s. ad hoc q nō spei seu expectē lucy ppter mutuū. qz ibi esset usura vñ et mortale. Qd apte declarat Aug. sup ps. dices. Si feneraueris. i. si mutuū dederis pecuniā tuā a quo plusq dediti expectes accipe non solū pecuniā sed quicqd aliud siue triticū siue vinū et hmoi. fenerator. es. i. usurarius. et in hoc nō laudandus s3 improbandus. xiiij. q. iij. c. si feneraueris. In pphetis qz phibetur ipa usura. An et ps. describens pñtōnes necessarias ad regēscendū in mōte dei. s. supne patrie hanc vnā ponit inf ceteras. Qui pecuniā suā nō debet ad usurā. Qui g dat ad usurā nunq ascendet ad montē diuine glie nisi penituerit plene. Et Neemie. v. Incerpauit inq optimates et migrātus. et bñ eis. usuras ne erigatis qē. Et Ezech. xviij. inter scelera digna morte eēna ponit usurā dices. Qui ad usurā nō pmodauerit. i. āplius qēq n accepit. Ubi dicit Hiero. Putat quidaz tm usuras eē in pecuniā qd puidens scriptura diuina oīs rei aufert suphabūdanciaz ut plus nō recipias q dediti. xiiij. q. iij. c. putat. Et puer. xvij. Qui pgregat diuitias de usuris et fenore liberali qē. In lege mosaica qtu ad pte moralem q ad bec obligat. videt Leuit. xxv. Ne accipias a frē tuo usurā nec plusq dediti. Noie frīs intelligit qlibz prim. et rōe originis q vna est. s. a deo et rōne finis q vn est. s. de. ¶ Ad rōem aē usurarij rñdet cū. s. dicebat q i lege pmitteret usurā. qz illa fuit cōpatina pmissio q pmittere minus malū ne sequat mai. pmittere aut nō q pcebat ut licitū: s3 q nō puniē pena tpali. sed bñ puniē pena eēna. Permissum g fuit iudeis (ut auarīs) usurā exercere erga alienigenas ne crudeles existentes a fratribz erigerēt eos cōsumendo. Aliā rōnez habes infra. in. §. iij. c. le. Ad illā aliaz auctoritatē inductā. feneraberis gentibz multis qē. Ro. fm Tho. ubi sup. qz ibi large sumit fenus p mutuo tm nō pro mutuo ad usurā. Et vult dicē deus q si plus serualet leges erit ita habundās q poterit alijs mutuae et nō indigebūt mutuū accipe. ¶ **Tercio** usura est p legem humanā. Sup omēs būanas leges ē ius canonicū qd resultat ex decretis et decretalibz et scōz auctoritatibz doc. Ex caplo nāq. x. c. liz Cartagin.

qd incipit. **Seditionarios.** phibent usurarij ab clericatū pmoueri. bis. xlvj. Nullus aē phibet a pñtōne nisi p mortali vel p irregularitate. ut. xiiij. q. iij. et q. iij. i pluribz. c. et ex de usuris. p totū. pcpue. c. qz in oīto. hoc phibet ubi excomunicant publici usurarij q ad sacmēta pcpieda et q ad oblatōnes altaris et q ad sepulturā ecclīasticā: his oīto puant nisi restituāt. i. vj. li. de usuris. usura rñ. Priuānt pfectōe testamētōz et alijs multiplicif nisi faciāt cautionē. De his oīto plene habes infra. i. diuersi. §. vide ibi. Et de excomunicatōe quā incurrit sepeliētēs eos. s. publice usurarios nisi fecerit cautōz. habes infra i. iij. pte. ti. j. c. Aug. etiā di. An crudelior ē qui subibit aliqd vel eripit diuiti q trucidat inopē fenore. xiiij. q. iij. qd dicit. Et Ambro. Sine ferro dimicat q usuras flagitat. iij. q. iij. c. ab illo. Et Leo papa. Sic nō suo noie ita nec alieno licet fen? exercē. Fenus hoc solū exercē debem? ut qd hic misericordibz tribuim? a dño qui multiplic? in ppetuū mensurā tribuit recipe valeam? di. xlvj. sicut. Et de hac usura spūali et licita dicit Salomon. Fenerat dño q miseret pñio qz centū p vno accipietis. i. spūalia q excedunt in centuplo vnū. et vitā eternā possidebitis. i. euangelio Mat. xix. ¶ **Ad** ratem usurarij rñdet q leges ciuiles dant populo q sunt p maiori pte mali vel imperfecti. et intendūt pacificū pulcū ciuū abinuicē. Unde solū phibent expse vitari q sunt magis pñtatiua quilitatis et qētis tpalis. puniendo trāsgressores et cohercendo ab illis p penas. ut adulteria. furta. homicidia et hmoi. Aliā pmittūt nō ut licita pcedentes s3 nō ut alia vitia pcedita puniētēs et hoc ne peiora ptingāt sicut de meretricibz et hmoi fm Tho. ubi. sup. S3 lex diuina phibz oīe pētm ostendens puniri in diuino iudicio. Cum g lex diuina et naturalis sit sup oīes legē humanā. ut patz bis. viij. et ix. p totū. et canonica etiā sit pdicans ciuili. ut bis. ix. in his q spectant ad psciaz. et triplex lex diuina et naturalis et canonica pbebeat usurā oēm. Omīs lex ciuili q pmitteret etiā pcedēdo usuras annullat qtu ad hoc p legē diuinā et canonicā. Et si leges ille sint iuste q ad ciuilitatē vitē pñtis rōne iaz dicta. nō tm iuste sunt q ad ciuilitatē supnā adipiscendā ab qd o3 ab oīti vitio esse imūne. S3 et ipe impator dicit q sacre leges nō debignānt sacros canones imitari i mīmonum et usuris. ut i. Auten. ut cle. ap. ppi. epi. cōue. colla. vj. et ij. q. iij. §. hinc colligitur.

Qtu ad secundam. §. ij. pte q ē exētio seu dilatatō copiosa talis vtij. hoc notat ibi. de plateis ei. Platea ē locus ubi mlti pueniūt et loc? latus et patens. et lata ē via que ducit ab pñtōz. s. via cupi

Capitulum

[illegible]

Sextum

min⁹ iusto p^{ro} p^{ro} eo q^{ui} anticipat t^{em}p^{us} in sol^uu^{to} pretiū anteq^{uam} recipiat merces v^{el} victu^s alia p^{er} aliq^{uod} mēse^m puta dat pretiū t^{em}p^{us} veris⁹ recipit blabū t^{em}p^{us} estat^{us}. et hoc nisi substaⁿt^{ia} p^{er} piculū. ut q^{ui} blabū vel aliud p^{er} p^{ro}babil^{iter} plus vel minus vale^{at} dicto p^{re}cio q^{uo}d soluit. ut iⁿ dicto. c. i. ciuitate. **S**z q^{ui} emūt possessiōes vel domos m^ultominus p^{re}cio q^{ui} valeāt cū pacto q^{uo} iⁿfra certū t^{em}p^{us} ille v^{er}idit^{ur} possit reemē: vsu^s r^eputat^{ur} seu fraus vsure palliat^{ur} sub titulo emptionis. Qui etiā faciūt societate^m cum alijs siue mercatoribus siue artificibus siue agricolis circa mercācias vel artificiatas vel pecora^s et alia animalia volentes saluum esse capitale quo ad pecuniaz seu capita quo ad aⁿimalia vsura est et nō vera societas. xij. q. ij. p^{er}leriq^{ue}. cū glo. **S**z et diuersis modis p^{ro}mittit^{ur} fraus et dolus iⁿ h^{uius} mōi et iniusticia: de q^{ui}o d^{icitur} f^use habes infra. i. plurib^{us}. §. se. **I**n plate^{is} is tercijs q^{ui} sunt p^{ro}munē aⁿ eccl^{esi}as ibi omēs p^{ro}ueniūt. et diuites et paupes. et viri et muliēs. lufores. probigi. artifices. ciues et alij. Et ab omēs q^{ui} extendit^{ur} vitiū vsure vel p^{er} exerciciū ei^{us} vel p^{er} p^{ar}ticipatōez. Nā mulieres de q^{ui}o minus videt^{ur} si sunt vidue ne p^{ro}sumen^t dote^m earū vel deponūt eas mercatorib^{us} ad discretione^m et vsura ē s^{ecundu}m p^{ro}bicta. vel recipiūt ab hereditib^{us} p^{ro}iugis sui defuncti possessionem vsu^s fructuandā q^{ui}sq^{ue} reddant ei dotes: et vsura est s^{ecundu}m Anno. et l^{ib}sti. et alios. Si sūt nupte viris q^{ui} sunt obligati ad restitutiōez vsuraz ad quantū est valo^r: eoz sube. in vsura p^{ar}ticipāt victū et vestitū de his p^{ar}cipiēdo. Si sunt p^{ar}te^m nuptui tradente et dotes recipiūt de vsuris. viri eaz non p^{ossu}nt recipe^{re} tales dotes et si recipiunt tenent^{ur} ad restitutiōez illis quib^{us} f^ucerat obligatus ex q^{uo} oīa illius erāt obnoxia restitutiōi. Et ipa mulier soluto matrimonio tenet^{ur} ad restitutionē si non restituit vir s^{ecundu}m doc^{um} Ray. et alioz. De his oīb^{us} plene videt^{ur} infra i. §. plurib^{us}. c. se. Pupilli q^{ui} quorū tutores vel p^{ro}curatores eoz pecunias posuerunt ad discretione^m ubi vsura est s^{ecundu}m p^{ro}bicta tenent^{ur} ad restitutionē. q^{ui}is nō fecerint ipsi tales p^{ro}tractus t^{em}p^{us} quia luc^{rum} tale ipsi p^{ro}ceperunt. Et si non disponunt se ad restitutionē cum habent administratiōnem vsu^s bonoz iam sunt in statu bānatiōis: sed et ipsi tutores et curatores mortalis peccāt faciēdo tales p^{ro}tractus. et tenent^{ur} ad restitutionēz q^{ui}as utilitatē non sint inte^{re}c^{us}ecuti in casu q^{uo}d ipsi pupilli nō vellent vel nō possent satisfacere. ut notat Archi. d^{icitur}. f^ulvj. sicut nō suo. Item de quolib^{et} factore v^{el} p^{ro}curatore q^{ui} exercet negociā alioz faciēte h^{uius}mōi p^{ro}tractus. Qui etiā mutuant paup^{er}ib^{us} hac intentiōe vel pacto ut seruiant eis in op^{er}is agri. vinee et h^{uius}mōi. vel in op^{er}is bouz vel eq^{ui} vel alio seruitio corp^{or}ali. vsuram cōmittunt. de vsuris. c. consulu^{it}.

542

Filij q̄ et hētes q̄cunq; usurarioꝝ p̄ticipes sunt ⁊ tenent ad restitutōz. et si bona illa legata obnoxia sunt restitutōi. ut de usuris. c. Michael. nisi scerta eēnt ⁊ loca p̄ijs legata. Publici aū usurarij cū p̄sciencia diocesani ⁊ cautōe de talib; dñt disponē. ut de usuris. in vi. de q̄ vide infra. in. §. Illi etia; q̄ accipiūt mutuū ad usurā si faciūt sine legitima causa puta necitatis v̄ utilitatis rōnabilis: sed ad ludendū vel p̄bicalit̄ expēndendū peccāt mortaliē s̄m b̄m Tho. ubi sup̄. et alios doc. Notarij p̄ficiētes istrumēta i fraudē usuraz sciēnt ⁊ testes peccāt mortaliē. Itēz ē de mediatoꝝ ⁊ fuitib; eis i talib;. Advocati patrocinantēes eis in h̄mōi p̄tractib;. Om̄es hi digni sunt morte eēna. q̄ p̄sentiūt usure coꝝ opando ei. ij. q. j. c. notū sit. Faciētes q̄ statuta sup̄ h̄mōi et iudicantes s̄m ea ut capitanci. rectores ⁊ h̄mōi. ⁊ p̄bentes p̄silia ad h̄mōi statuta peccant mortaliē ⁊ sunt excoꝝ municati. de usuris. c. ex. gui. i. cle. Dñi etia; tpales q̄ p̄mittūt usuras p̄p̄ vna; certā q̄tā quā recipiūt inde. i. eadem sūt damnatōe. Et p̄fessores q̄ absolviūt sciēnt tales nō disponē tes satisfactiōē ⁊ emendā. Ecce q̄ innumeros illa;ant malebice usure. Et sic nō defecit de plateis om̄ib; usura. quia vel p̄ unum modū vel p̄ aliū inuoluit quasi uniuersos.

Tertiu quod p̄tinetur. §. iij.
in v̄bis p̄s. q̄d in p̄mo mēbro habet. ē p̄tinuatiō hui; viti; q̄ est p̄iculosissima. cū dī. Non defecit ip̄a usura: s̄z vsq; in finē vite p̄munif p̄seuerat. S̄z ut dicit Hiero. Si vsq; i finem vite i malis p̄seueram: assidue peccantium nō misereē de? dis. xcij. c. diaconi. Attēditur aut̄ ista p̄tinuatio p̄iculosissima.

Quia sine inēpolatiōe. **¶** In alijs p̄ctis nūq; hō aliq̄d Quia i finali duratiōe. nūq; hō aliq̄d eoz p̄tinuat.

Non enī gulosus sp̄ actu p̄medit. nec p̄tinue luxuria; lasciu; nec iracūbus p̄tinue irascitur: sed inēpolant actus suos. Sed usura sp̄ rodit et cōsumit paup̄um ossa. et de die et de nocte. ⁊ in festis ⁊ in feriis. ⁊ dormiendo ⁊ v̄gilando opaf: ⁊ nunq; defecit usura. Et cum p̄ctm suū usure mēti occurrerit ⁊ si dolet et p̄ponit usuraria; prauitatē dimittē ⁊ restituere. sed ip̄a lucra retinē: itēz et de nouo peccat mortaliē et totiēns quotiens. Tenet enī q̄libet ad p̄tendū statim de mortali cū mēti occurrat de q̄ adhuc nō habuit p̄tritionēz s̄m b̄m Tho. i. iij. ⁊ Ricar. ⁊ Bon. ⁊ De. de tarā. Preceptorie enī dī illud a dño. Cōuertimini ad me filij reuertentes et sanabo aduersiones v̄ias dīere. iij. ¶ Nō defecit secūto usura q̄ durat dū ille vinit ⁊ p̄ exercere. Cetera vitia inq̄t Hiero. cū senescēte senescūt: sola auaricia iuuenescit. ⁊ sup̄ om̄es species eius usura. Et ratū est q̄ in alijs peccatis si

quis vult penitē non habet nisi p̄teri ⁊ p̄ponere abstineē ⁊ sibi iniunctam p̄niam facere: que modicum quid est. S̄z usurarius sicut ⁊ quilibet alter qui accepit aliena iniuste vel detinet non solum oportet q̄ doleat et p̄fiteatur et p̄ponat abstinere in futurū: s̄z necesse est q̄ restituat aliena si potest. Nam ut alibi dicitur in iure. Non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum. de re. iu. Nec cōfessor. sacerdos. nec ep̄us. nec ali; sup̄ior; p̄lati p̄ sibi remittē ius alienū: s̄z ille cuius ē pecunia debita. Nimis aut̄ dūp sibi videt̄ ut redat que cū tanto labore acq̄siuit ⁊ q̄ bursam euacuet ac distrabat possessiones: et ubi asfuetus est viuē habundantē cū familia sua. ⁊ indui pompaticē. reducat se ad tenuē victū ⁊ vestitū. ⁊ q̄ dimittat filios paupes. ⁊ si p̄terat miser hō q̄ sicut nudus est egressus de ventre matris sue: ita nudus reuertet̄ illuc Job p̄mo. i. in terrā matrē oīm. Non attēdit q̄d ait p̄s. Fraē nō redimit. i. xpc noster frat̄ p̄būanitatēz nō liberabit talē mortuū in p̄cto p̄pter sua legata facta ecclesijs vel hospitalia facta. Redimet homo q̄cunq; q̄si dicit nō. nō habet deo placatōz suā q̄. Quāto at magis p̄seuerat i usuris: tantomagis aggrauat̄ p̄ctm eius. Et ut dī puer. xvij. Impius cū in p̄sundū p̄ctoꝝ venerit: p̄enit nec curat de aia sua. Et tanto sunt ḡuioꝝa p̄cta quāto aia; infelicē detinēt diutius alligatā. ait Greg. ex̄ de p̄sue. c. fi. Et p̄munif tales moriunt̄ ut aialia bruta v̄ aliq̄ terribili iudicio dei eis cōtingente rapti aliq̄ a temonij notorie. Sicut legiē de q̄daz usurario q̄ cū dormiret i lecto cū vxore subito exp̄gectus exiuit de lecto. Cū aut̄ ab vxore sua infrogaret̄ q̄d h̄et. ait. Mōdo raptus fui ante iudiciū dei ubi tot ⁊ tanta trībilia sūt opposita p̄tra me q̄ nesciui nec potui aliq̄d r̄dere. Cūq; fuerim diu ad p̄niaz expectat̄ nec huc vsq; volui dīnis ispiratōib; ⁊ p̄ceptis obedire. audiui nūc iubicē p̄ me sniaz p̄tulisse me q̄ datū in p̄ctatez demonij q̄ me dñt bobie ad eēna supplicia asportare. Quo dicto de p̄tica vili veste affūpta domuz rapido cursu egressus est. quē sui hincinde querentes tanēz in quodam monasterio monachoz matutinas cantantiū inuenerūt. Cūctis ḡ cum ad penitēciā inducentib; nec p̄ficē valentib; rōne aut exhortatōe vel p̄ce custoditus ē diligēte vsq; ad sextam hozaz. Deniq; cū p̄sanguinei eū ad domū reducē vellēt ⁊ ad quēndā fluuiū p̄ quē transituri erāt puenissent. viderūt quāndaz nauim rapido cursu p̄ fluuiū ascēdentem. a nullo ut videbāt p̄ducta. Sed ab usurario v̄sa est plena demonij q̄ ait. iō veniebant ut eu; ad supplicia eēna asportarēt. Quo dicto statim de manib; eoz a demonib; violēte raptus ⁊ in nauim p̄jicitur. et cursu rapido refracto subito disparuit cum temo;

nibo et preda preste nauis. Sicut ergo non defecit
 usure vitium in eo dum in hoc seculo vixit. ita non
 deficiet punitio gehene in alia vita: et sic mo-
 dum delicti erit et plagarum. ut beatus Hieronymus.
 xxv. **D**emum est periculosissimum istud vitium quod
 transiit ad successores. sicut lepra. **Die**si transi-
 sa est in posterum. **Alia** peccata non excedunt actus
 res eorum: unusquisque in iniquitate sua morietur. **Fi-**
 lius non portabit iniquitatem patris. **Ezech.** xviii.
 nec ire. nec supbia: nec inuidie. nec alia. **Sed** in
 usura sicut et rapina et omni illicita usurpatio
 filius et quilibet alius heres usurarii et rapto-
 ris et filij filiorum ab eis deuenerunt bona ipsorum
 obligata restitutioni: portabunt iniquitatem pa-
 tris usurarii. id est pena debita. non quibus pro
 peccato quod actu commisit pater. pro illo enim ipse
 solus pater portabit onus suum: sed pro peccato
 quod commisit filius eius vel quicumque heres ipsius
 retinendo bona aliena. in qua imitatur ipsum patris
 peccatum. **Et** sic de progenie et progenies in perpetuum
 obligatur heres usurarii vel alienorum detentores
 iniquitatem duram bona ipsorum. ab ulterius non te-
 net nisi de eo quod puenit ad eum quicquid credi-
 toribus sit satisfactum per solutio vel remissione
 in foro peccati. **C**aveat autem heredes talium. filij.
 nepotes. consanguinei. vel extranei. ne in hominum
 laborent crassa ignorantia: quod non excusaret
 eos a damnatione. **Sed** illud verificaretur eis.
 Ignorans ignorabit id est reprobabit: sola
 ignorantia inuincibilis eos excusaret. **Legit**
 de quodam usurario qui cum infirmus esset et gra-
 uiter ac filios duos habet visitatus a preloso
 preloso est: et non negauit peccatum suum. **Cui** cum de-
 clarasset preloso quod oportebat eum omnia mala
 ablata restituere: al saluari et absolui non pote-
 rat et filij ab hoc eum hortarentur ut posset et sac-
 cramenta suscipere et animam saluam facere: sciebant
 enim usurarios tractus eius. **R**espondit ille mi-
 ser. **Ego** non possum. quod si superuenerit non habe-
 rem ad manducandum: sed oporteret me mendi-
 care. **Si** moreretur et vos oportet ire ad ho-
 spitale. nihil enim vobis remaneret: quod omnia
 de usuris sunt. **Cui** illi. **Non** curetis de nobis:
 prouideatis salutem vestram. **Tacete** ait ille. **E**lo-
 ire potius et ab misericordia dei stare quam mercedem
 hominum. quod inhiant et in misericordiam sunt: deus autem
 clementissimus. **Sicque** in sua obstinatione misit
Quod attendens unus ex filiis hortatur est germa-
 num ad restituendum ne sequens preteritum damnatio-
 ne. **Cui** ille. **Si** pater meus usuras fecit ego
 illas non feci. **Volo** portione mea gaudere dum
 vivo: de futuro nescio quid erit. **P**ermanit ergo
 in vitio patris detinendo partem suam. **Alius** vero
 restituit certis personis: et incerta paupere ero-
 gavit. **Cum** autem in bonis duceret dies suos ex
 substantia fenestra in puncto ad inferna descen-
 dit moriens. **Alter** vero qui statum religiosum as-
 sumperat facta restitutione de parte sua quodam-
 die cum oraret vidit in visione terram aptam et in

profundum ignem maximum immensum flammam ex-
 tendentem. **Et** in profundo inferni inter ceteros vidit
 patrem suum et fratrem suum super eum quem pater frequen-
 ter maledicebat dicens. **Maledictus** et ceterum. quod propter
 te ut diuitem te dimittere huc deueni. **Et** filius
 respondebat. imo tu maledicaris quod propter te huc
 veni. **Si** enim non dimisisses mihi male acqui-
 sita: ego cauissim me ab alijs vitijs. **Et** sic sta-
 bant in ista altercatione. **Quod** ille cernens
 dominus laudauit de sua illuminatione quia
 restituerat. **Et** sic apparet continuatio eius. quod
 non deficit moriente usurario sed transit ad
 alios ut dictum est nisi restituerat.

**Capitulum septimum. ubi agit de multiplici
 modo usurarum. scilicet que committitur in mutuis expro-
 prijs et in pignori. et in securitatio et in societa-
 tibus et in locis animalium et in cambijs.**

Quia usure vorago que
 alias deuorat plurimas multas
 intricamenta propter fraudes abi-
 ventas. et difficile deserit propter
 obligatos restitutionis. ideo post summam de ea
 tractet. cum habeat etiam puenientiam cum ea in
 hoc. scilicet quod committi potest per triplex munus. a manu.
 lingua et obsequio. **Et** utrumque sola spe et intentione
 committitur. **Dicitur** autem usura quasi usus rei vel eris
 seu usu rea. datur enim ob usum eris. id est per
 cuniam vel alterius rei que usu presumitur. et
 ob hoc est rea et mala. quia datur propter il-
 lud propter quod dari non debet ut declarabit infra.

Diffinitur autem sic. S. i.

Usura est lucrum ex mutuo principaliter inten-
 tum. **L**ucrum dicitur proprie incrementum quod quis habet
 ex voluntaria permutatione ultra ea que prius sua
 erant. unde si mutuo uni homini. et de mea substan-
 tia ea intentione ut vel mutuatam rehabeat ab
 eo illa. et cum aliter habere non possem. non committo
 usuram. quod non intendo hic lucrum sed tamen quod meum
 de iure erat rehaere. ar. xiiij. q. iij. ab illo. **Ex**
 mutuo subdit. quod regulariter usura committitur
 in mutuo. **Quis** enim in alijs actibus sepe repi-
 atur usura titulo emptio vel venditio vel
 pignoratitio. et homini palliationis: ibi tamen est
 implicite mutuum. **N**am si cum vendo tibi cannam
 pannum valentem nunc unum ducatum: ex eo quod vis
 dilationem unius anni ad soluendum pretium. vo-
 lo propter istam expectationem unum solidum plus
 dicto pretio: ista venditio resoluitur in mutuum.
Ita enim est actus modo tu mihi dares unum ducatum
 tu pro pretio illius panni quem tu tibi mutuo per
 annum volo unum solidum: ecce usura explicata.
 ex de usuris. i. ciuitate. **Et** dicitur mutuum
 quasi de meo tuum. quia transfertur domini-
 um rei mutuate in eum cui mutuat et stat
 periculo eius. unde proprie locum habet in
 his que usu presumunt ut victualia. vel distran-
 bun et pecunia numerata. et ideo guardari non

544

de bz vlt restitutō capitalis. Secus at est in locatōne et pductōe domoz et agroz vlt equi- bouis et hmoi: naz bñuz nō transferē in ac- cipientē s; remanet penes bñm et ei? piculo stat: et iō licite spat et petis lucz p re locata vel comodata. Intentum addit. qd includit expssam pactionē. Naz et sine pacto et locuti- one sola intentōe cōmittit usura sicut simo- nia. Si enī quis mutuatur hac intentōe ut ali- qd recipiat ultra sortēz tpale. esto q nil que- rat: usuraz pmittit mēte. xiiij. q. iij. si fenera- ueris. S; si nil recipit ultra sortē. sufficit ut pñiaz agat de pco suo mortali. si aliqd ha- buit restituere o; nisi sibi remittat. Si vero qd mutuatur pncipalit ppter deū vel amicitia nō ppter tpale comodū. Et is q mutuū acci- pit ex sua liberalitate ut gñus nō pncipalit ppter mutuū donat ei aliqd hoc ei declarans q ei libere donat usura nō est. quia lucrū il- lud mutuans nō intendit. ar. i. q. iij. sicut. nō enī bz eē factus deterioris pbitōis sed melio- ris ppter obsequiū p ipso factū in mutuādo ut. f. donū ei gñis factuz recipe nō possit qui prius fm oēs potuisset. Pncipalit bz. ppter secundariā intentōez que nō inducit usurā. bz aut intentō pncipalis hic cū. f. magis mo- uet ab mutuandū ppter lucz: qd sperat sibi euenire q ppter aliud. S; intentō secundaria bz qñ si sperat aliqd sibi dari ab eo cui mu- tuauit ex sua liberalitate. tñ non illud eum mouet s; magis beniuolēcia ita q etiā si nō crederet sibi aliqd dari ultra sortē adhuc tñ mutaret. Sicut enī pncipalis spes et inten- tio ad tpale inducit simoniā. et nō secundaria in collatione spūaliuz. ut habet expresse dif. lxxxiij. qd enī pdest. i. glo. et dif. lix. si officia. Ita et i mutuo pncipalis intentō ad lucz in- ducit usurā et nō secundaria fm Lau. de ridol. et multos alios. Nec obstat. c. j. xiiij. q. iij. ubi dicit Aug. Si mutuo dederis a q plusq debi- sti expectes: fenerator es. hoc enī intelligit d expectatōe causatiua pncipalit mutui. Silr nō obstat. c. fi. xiiij. q. iij. ab id qd dictum est sup. de dato ex liberalitate. Na dictū. c. loqē cū aliqd dat ultra sortē ex exactōe actuali vlt saltim intentōnali mutuātis et si ex liberali- tate mutuum accipiētis. Et nota q intentio pncipalis ad lucz nō solū in pncipio mutu- atōis s; etiam habita postea si a pncipio nō habuerit: inducit usurā. puta mutuatur qd pri- mo mere ex charitate. post mēsem subintrat cogitatio mēte ei? de lucro sibi danto ab eo cui mutuauit. et ita inficit qñ nō sparet ali- qd recipe vlt sortem repetet mutuātū s; ppter illud lucrū spatū dimittit: certe talis usura- rius ē. ar. i. q. j. ferē. §. vulnerato. et si qd vlt sortē recipit qñ ille daret si exactus. s; ppa sponte: teneat restituē. Et hoc nisi mutuū ac- cipiēs i restitutōe eius et sciret vel credet in-

tenetōz illi? fuisse deputatā. tñ ex mera libera- litate aliqd dat p modū doni. et hoc sibi decla- rat q vult oīno q sit suū et p modū doni. tñ ei de pco penitē bz: sed ex q donatū sibi ē nō teneat restituē. S; si dedisset si ex libera vo- luntate s; ne reputaret ingtus. et ab illo vel ab alio si repire posse mutuū dubitat. si mu- tuans hoc scit vlt pbabiliē credit nō pē reci- pere qñ ex charitate mutuasset et ipe spō- te dedisset. i. nō exactus. et restituē teneat ac- ceptū fm Lau. de ribol. et ē sp mortale usura qz i iusticiā et charitatē et diuinā legez. S; il- lud videt. Nō furaberis. Noīe ei furti intel- ligit rapina vel oīs illicita usurpatō rei ali- ene que ibi prohibet. ut dicit Aug. xiiij. q. v. c. penale.

§. ij.
Et quia diuinaz naturalēqz
legē est i qua p hoīez dispensari non pōt iteo nec p papaz dispēfari possēt ut sine peccato usura exerceret. ut etiā expsse bz ex de usu- ris. Sup eo. ubi alexander terci? sic ait. Cū usuraz crimē vtriusqz testamēti pagina de- testet sup hoc dispensatōez aliquā posse fieri nō videm? Quia cū scriptura sacra pbibeat p alterius vita mētiri. multo magis pbibet- dus est qd ne etiā p redimēda vita captiui usuraz crimine inuoluat. Posset autē dispen- sari i exactis quo ab incertoz restitutōz fm doc. que tñ si fiat sine rōne quo ab psciaz nō puto q valeat. Nec excusanē iudei i exactōe usuraz sicut nec ab alijs pccis. Alud enī qd inducūt ad sui excusatōz tanq hoc sit eis cō- cessuz male intelligūt. Na qd dicit Deut. xxiij. Nō feneraberis fñi tuo ad usurā s; alieno. sa- ne est intelligendū. Per alienū enī aut intel- ligunt illi q erant finitimi eoz quoz terras eis dñs pcesserat ut cananei. et ab illis licite recipiebant usuras. nō ut usuras s; ut recu- peratōez iuris sui. ar. ex eo. c. j. sic exponit Greg. et Al. Sicut etiā mō a xpianis licite accipent usure ab eo q quē agit iustū bellū. cū etiā licet eum occidē. et ab hoc ē ter. Am- bro. xiiij. q. iij. ab illo. ubi dicit q ubi ē ius bel- li et usure. et ab illo exigit usuras cui merito nocere desideras. Et qñ aliq hoc exponat negatiue. id ē qz nulli debes velle nocē. ita et nulli fenerari. tñ aliq intelligūt affirmatiue ut notat ibi Archi. Nec inconueniens aliqd sequi cū illa nō sit ppe usura s; sui iuris re- cupatio. Si at talis ut usurā peteret nō ex- cusaret a mortali quantūcunqz ille habet de suo s; ad restitutōz nō tenere vltqz ad sui sa- tisfactōz. Aut p alienū intelligit quilibz qui nō erat de genere iudeoz. et tūc dicit q illa fuit opatiua pmissio q pmittit minus malū ne maius fiat. sicut etiā pmissū fuit eis dare libellū repudiij. et repudiare vrozē ad vitan- dum vxoricidiū. Sic et usura fuit pmissa eis

erga alienigenas ne simpli phibita maiori crudelitate crassarent in suos ut sue cupiditati satisficeret. Excusabant q̄ a pena tpali legis sed nō a pena gehēnali sicut nec a culpa mortali. En̄ dic Crisost. xxxj. q. j. hac rōe. in fi. Qd̄ em̄ p̄mittim? nolentes. p̄cipim? id ē p̄mittim? fm̄ glo. q̄ malas hoīm volūtas ad plenū phibere nō possum? ar. de hoc dis. iij. deniq̄. Et hoc de? declaravit p̄ p̄phetas. s. sibi displicet. ut ps. Qui pecuniā suā nō debet ad usurā. Et Ezēch. xvij. dī. Ad usuram nō p̄mōbauerit. Sed et si q̄s ratōne dicte p̄missionis vellet eos excusare p̄ illo tpe que tñ excusatio p̄munit a doc. nō admittitur. p̄nunc tpe gr̄e reuelat nō excusarent. xxxj. q. j. s. s. in veteri. Nam expresse oīs usura et lege canonica et lege euangelica phibet: q̄ leges om̄es astringūt. Dī em̄ Lu. vj. Mutuū dātē nihil inde spantes. q̄ auctoritas inducit in decretal. p̄sultit. ex̄ de usuris. ubi phibent usure. Et hec auctoritas habz duas p̄tulas. Prima ē mutuū dātē. qd̄ q̄tum ad eos q̄ p̄mōde p̄nt mutuare sine notabili detrimento sui status erga eos q̄ sunt i magnis necessitatibz p̄stituti et q̄si extremis videt esse p̄ceptū. q̄ si hoc dicim? de elemosina a fortiori i mutuo. ar. dis. lxxvj. In singul. al. at videt esse i p̄silio. Secda p̄tula auctoritatis est. nihil iñ spantes et hoc ē in p̄cepto ita tñ q̄ intelligat de p̄maria spe ut dictū est sup̄. et nihil referat ad id qd̄ pretio p̄ extimari. Nā bene p̄ ē bz spari p̄miū eternū exinde. si fiat mutuū ex charitate vel etiā veniuolēcia et amicitia p̄sone. in q̄tuz tñ amicitia nō ingēum causatiua utilitatis temporalis.

Item notandum**S. iij.**

q̄ licz q̄bz dixerint usuraz eē p̄cessaz i q̄bus daz casibz. p̄pe loquendo i nullo casu p̄cedit. Szq̄ in illis casibz q̄s illi ponūt aliquid recipi vlt̄ sortez. ideo q̄ p̄pter aliquā similitudinez large et ip̄prie sumēdo bē usura ibi p̄missa s̄z nō est usura. Illos aut̄ casus ponit hosti. in 6. in suma. videt. s. feuda fideiussoz p̄ totē stipendū clerī. Plenditio fructus cui velles iure nocere. Plentēs sub dubio pretiū post tpa soluens. Pena ne in fraudem legis p̄missionis gr̄is. Dans socijs pompā plus forte mobis datur istis. Exempla horū habes i iure. Nā de feudo habes ex̄ eo. p̄questus. De fideiussoze soluente. s. usuras q̄ possit repetē habes ex̄ de fideiusso. c. p̄stitutus. De dote i fructibz pignoris pro dote. habes ex̄ de usuris. salubrit. De stipendio clerici. i. possessio nis sue ab alio tēte et sibi pignozate. habes ex̄ eo. c. p̄mo. De venditōne fructuū habes ex̄ de loca. et p̄duc. p̄ totū. De acceptōe usure ab inimico. habes. xij. q. iij. ab illo. De venditōe sub dubio et sine receptōe precij. ex̄ de usuris. nauigati. De pena appōita i p̄tra-

ctibz diuinis nō in fraudem et exacta. habes xij. q. iij. c. i. legibz. De gr̄is oblatis et sine p̄cipali spe recipiētis mutui causatiua. habes ar. j. q. iij. sicut. De mutuata ad pompam seu ostentationē nō ad usum dic̄ Tho. scda scde q. lxxvij. puta vult aliq̄s ostēdere se h̄re multos denarios ab hoc ut creditores sui nō dubitent de eo. et sic aliq̄s sibi mutuatur solum ad ostentationē nō ad distrabendū. fructū seu emolumentū aliq̄s p̄cipe p̄. sicut posset de vasis argenteis vel aureis mutuatis vlt̄ alijs iocalibz ex q̄bo lucz iuste querere p̄. Apti declarabunt ista infra. Dic em̄ b̄s Tho. ubi sup̄. q̄ q̄ p̄cipalis vsus vasoz argenteoz et h̄mōi nō est eoz p̄sumptō. id eoz vsus licite vendi p̄. fuato sibi dñio eoz. Sz vsus p̄ncipalis pecunie est in p̄mutatōnes. vnde nō licet eius usum vendē cum hoc q̄ aliq̄s velie eius restitutionez qd̄ mutuo debet. Sciendū tamē q̄ secundarius vsus argenteoz vasoz posset esse p̄mutatio et talem usum eoz vendere nō liceret. Et similis posset esse aliquis vsus pecunie argenteę vtp̄ta si q̄s accomodet pecuniā signatā ad ostentationē vel ad ponendū loco pignoris. Et talem usum pecunie homo licite vendere potest. hec Tho.

Quis aut sit iudex**S. iij.**

p̄petens i causa usuraz Archi. i. c. qd̄ dicaz. xij. q. iij. ponit d̄sas op̄ioes. ubi approbat op̄ioz Lau. hug. et Goff. q̄ bz q̄ p̄ laicuz laic? iudex. p̄ clericū ecclesiastic? et hoc etiā placz Jo. cal. Sz glo. i. c. dispensatōsam. de iudi. in cle. videt sentire p̄ius. s. q̄ solus iudex ecclesiasticus bz iudicare. Pau. in cle. j. de usuris dixit op̄ionē Lau. et sequentiū verā ubi non referē qd̄ an id qd̄ peti sit usura. Et sic nō est qd̄ de phibito et p̄cesso. s̄z de soluto tñ vel si soluto. sed si est qd̄ an id qd̄ peti sit usura vel sub noīe usuraz recludat vel nō. tūc vera est op̄io alia. Hāc approbat Jo. de lig. et Fete. de Senis. Idē videt tenē Bal. d̄ pusio.

Sz q̄rif ad q̄s magis spectet de minimatio dubioz de usuris ab theologos vel canonistas. Ad hoc r̄ndet De. d̄ ancha. i. q̄bz q̄one disputata et tenet q̄ spectet ab canonistas. b̄c em̄ q̄ inēpretatō iuris natural' et diuini q̄ten? tendit ad moralitatē et dirigit actus n̄fos in deū p̄tinet ab canonistas. s̄z q̄ten? ius diuini tendit ad sp̄ualitatē et tuitionē fidei p̄ infiteles p̄tinet ab theologos. et sic cōcludit q̄ magis ab canonistas et iuristas q̄ theologos p̄tineat de minimatio de dubijs circa usuras. Sz nonsolū b̄s Tho. in q̄bz q̄libet. s̄etiaz Anto. de bu. q̄ fuit magnus decretalista dic̄ p̄trariū. s. q̄ declaratōes materiāz que respiciunt ius diuinū magis spectant ab theologos. et i hoc canoniste dñt ad eos recurrere usura ac est p̄ ius diuinū. et ideo magis ab theologos p̄tinet declarare dubia de usuris.

546

Prefea ad bonitatem fidei pertinet non solum credere sed etiam operari secundum illam. Si ergo ab theologos spectat interpretari ius diuinum in his que sunt fidei ut dicitur ipse. De. cum usura sit contra opera fidei ergo spectat ab theologos. Item. Bene est verum quod quod ab ea que instituta sunt per leges et canones per usurarios declaratum dubio magis spectat ab legistas et canonistas. De manifestis usurariis que dicantur et quod puniantur habes in fine huius capituli. Quere ergo secundum quod videtur expedire si promissit usuram vel in mutuo vel in pignore vel in deposito vel in emptio et venditio vel in societate et huiusmodi. et declara per exempla.

Nota ergo primo quod si quis **S. v.** mutuat aliquid eorum que usu consumuntur ut vitualia. vel distrahantur ut pecunia numerata non ad ostentationem tamen sed simpliciter mutuat cum pacto aliquid recipiendi ultra sortem. siue illud sit munus a manu. ut denarius fructus. et quicquid aliud quod preestimo estimari potest. siue munus ab obsequio ut seruicium hominis in laborando pro eo et huiusmodi. siue munus a lingua ut puta mutuat alicui ut porrigat per preces pro aliquo officio vel beneficio temporalium obtinendo. In omnibus his casibus usura promittitur. xiiij. q. iij. putant. et c. plerique. Item. Tho. secunda secunda. q. lxxviii. et tenetur restituere ei a quo accepit id quod habuit ultra sortem vel valore eius. In ultimo tamen casu cum. scilicet pro peccatis porrectas pro eo ratione mutui prosequitur officium aliquid puto quod debet at paupere erogare quod inde emolumentum perciperet deductis tamen expensis sui laboris ad arbitrium boni viri. Item pro omnia dicendum quod quis preestimo mutuat: et si non cum pacto tamen ea intentione principaliter ut aliquid ultra capitale recipiat quod possit preestimo estimari. Tho. ubi super. et. xiiij. q. iij. si feneraueris. Si si mutuat eo pacto vel intentione principali ut sibi in postea remutetur e contrario: usura est secundum Tho. et Do. st. ar. ex eo. consuluit. Licet tamen secundum Tho. mutuum recipere simul aliquid a mutuatore. Quis enim recipiens fuit mutui teneat naturaliter ab antidota. id est ab recompensandum fuit. ex de testa. c. cum in officijs. non tamen ex hoc simpliciter est obligatus quod ad hoc cogi non possit. Sed si hoc ducit in pactum promittens. scilicet remutuare ex hoc insurgit civilis actio que mutuas per cogit eum cui mutauit ad hoc. et sic recipit ultra sortem aliud quam illam obligatorem. Archi. post De. Sed et si quis ex mutuo gratia benivolentiam alterius. eo tamen fine principali ut amicus effectus sit sibi utilis ad acquisitionem temporalium usura est secundum Lau. de ritol. in tractatu quem fecit de usuris. que tractatus pluries allegatur in isto. c. Si autem principaliter benivolentiam intendit non est usura. quod preestimo si estimatur. Tho. et Jo. cal. Item nota quod cum quis mutuat uniuersitati licet Speculator direxit quod ex pacto inueniente in contractu mu-

tui initio cum uniuersitate posset evitare collectas ad quas interim uniuersitati tenebatur. Tamen Jo. an. et Jo. de lig. et Jo. cal. peccant hoc non simpliciter sed quod nulle certe collecte statute sunt. Secus autem in collectis certis. quod tunc usura est. ar. ex eo. nauigati.

¶ Item autem ex benivolentia

S. vi cia mutuat non propter temporale comodum si is qui mutuū recipit postmodum aliquid ei gratias et liberaliter dat non est usura nec peccatum nec receptio. ar. bis. xviii. de eulogijs. et i. q. ij. sicut. Sed quid si facta mutuat ex benivolentia debitor aliquid ultra sortem obtulit non voluntarie sed quasi coacte. puta dubitans ne si hoc non faciat indiget iudicari. ita quod alii nec illi nec alii inueniret mutuantem vel quod uis alia simili causa. nunquam recipiens illud committit usuram et teneat restituere. R. inter Lau. in dicto tractatu quod si mutuas dixit aliquid verba ad inducendum illum ad hoc. ex quo ille soluit aliquid ultra sortem. vel etiam absque hoc scit ut crederetur probabiliter illum non voluntarie dare. utique usura est et teneat restituere. ar. xiiij. q. iij. usura. Sed si tunc quod recepit mutuas illud pure recepit credens illum dare liberaliter et animo donandi discretio ductum et non ut usuram et non coacte dare quod uis tutius sit restituere puto quod non teneat ad restitutionem etiam si postea sciat non liberaliter dedisse. et pro se patet quod nec peccauit. et hoc nisi alii remordeat eum conscientia illa quod neget iuri conformare. quod tamen scrupulosum est magis laudabile ex quo timeat non timendum. Ratio huius est. nam ex quo tunc donatus et receptionis bonas fides habuit. licite recepit. et licite eius dominum in ipsum transiit non obstante dubitatione debitoris que ductus fuit ad bandum illi mutuantis horum penitus nescio nec aliquid penitus attemptanti. ex quo in tale dubium debitor fuit inductus. ar. de re. iu. factum. li. vi. Inducit exemplum de re obtemperata per legitimam prescriptionem. Nam mala fides pueniens prescriptioni proplete non facit quoniam obnoxium restitutioni: dummodo in cursu prescribendi se habuerit bona fide. hoc de. glo. xiiij. q. vi. si res. et. xiiij. q. ij. si ergo. Hanc dicit Jo. de lig. et c. promunez opioz canonistaz. Sic ad propositum si ille credidit debitor libere dare cum debet aliquid ultra sortem ut bonum non ut usuram licite retinet quod postea audierit vel sciuerit. Item. Et hoc intelligit ipse Lau. nisi talis credulitas fuisset crassa et supbia quod ex circumstantijs vir bonus poterit arbitri. puta si mutuas erat solitus non danti sibi aliquid emolumentum pro mutuo non amplius mutuate vel repetere mutuatam et debitor tunc non poterat restituere et huiusmodi.

¶ Item queritur

S. vii dans aliquid ultra sortem ubi nulla pactio inuenit presumatur gratias et liberaliter dare. et nunquam

recipiens psumat recta pscia et nō de puaata
 recipe: **R.** dicit Lau de ridol. Et ad primū mē
 brū dicit qñ tpe q aliquid ultra forte soluit
 debitu sortis extinctū erat alio nō dato pre
 sumit gratis dare. **S.** si durabat debitu pre
 sumet metu repetitōis sortis id actū. ar. de
 iureiur. c. debitor. Possent tñ tot q talia cō
 currere q psumptio talis cessaret. psumptō
 nāq psumptōe retundit seu elidit. de psump.
 c. illud. q mltosortit? si donatis scriptura cā
 taret q libere soluit et nō coact? cū tunc nō
 sit locus pietatis. q ita iam vidi psumptum p
 mltos doctores famosissimos. **S.** ego id de
 creto nisi p creditore usurariū pbaretur tale
 quid p quod de fraude pstatet. **E**ndi em sepe
 p expenciam q accipietes mutuo pecuniaz
 sunt in tanta q tali egestate q quicqd voluit
 creditores facit ut dilacionē habeant i resti
 tutione sortis q quicqd voluit scribāt q pite
 bunē. illa tñ verba pfectionis q liberalit de
 bit q opabunt hoc q onus pbandi dñum i
 aduersariū transibit. et interim illis stabit.
Ad secundū membz dicit q utiq psumit re
 cta pscia recipe. **R.**atio ē. q qñbz psumit sue
 salutis memor alio nō dato. j. q. vij. lancim?
Talia tñ possent dñi pbari ex qbo aliud di
 cere. **D**one em q talis psumit ab usura da
 re. **I**te q psumit qñ sibi nil dabat ultra sor
 tem mutuātū repetere vel depositū et dare
 illis qui aliqd bant et hmoi. quid iudicabis
 de tali nisi malū in pcedendo tñ nō sit iu
 dex pemptus. **h**ec Lau. In foro tñ pñali cre
 det simpliciter verbis ipsius recipietis i hmoi
 dubijs. sed in primo membro seu casu opoz
 tet magis respicere psumptōs. **S. viij.**

Item si quis mutuatur alteri ea
 intentione vlt pacto ut vabat ad molendinū
 suum vel furnum vel ad apotecā suam ad
 emendum. vel ut intret scolas sub eo et hu
 iusmodi al nō mutuatur? usura pmittit eti
 am si nō maior pretio sibi vendit ppter hoc
 seu plus ab eo q ab alijs petit. **R.**ō est qz cō
 mobitatē seu utilitatē in recipit q pretio ex
 timari potest. ar. x. iij. q. iij. c. si feneraueris.
 q ex eo. psumit: q teneat restituē. qñ rōe mu
 tui p? recepisset ab eo de re vedita vlt de ope
 suo q ab alijs pcepit. illud plus teneat resti
 tuē ei a quo accepit. si vero plus accepit ppe
 mutuū teneat paupibz erogare. nō qdēz illā
 mercedē seu precii qz etiā ille alteri debisset.
 s3 utilitatē quāz bz aliter. puta qz ex hoc mo
 lendinū suū vel seu furnus vel apoteca vel
 scolas habebūt maiorē pcursum psonaz tantū
 videlicet quantū reputat sibi vel reputare bz
 illud pmodū vlt illū bonorē ppe hoc q illi ab
 eo emerūt res vel acceperunt opas eius a q
 nō accepissent si nō mutuasset: nec debz pre
 tium illius pmodū illi restituere cui mutua
 uit. quia nil sibi deperijt. nililqz debet mutu

anti de suo quod alteri p mercede nō debis
 set. paupibz q dandū est fm Jo. an. et Jo. de
 lig. q Jo. cal. Si aut molendinarius vel ali
 us mechanicus dat pecuniaz hominibz ut va
 dant ad molendinū suū seu apotecā poti
 usq vicinoz. et tñ illi si alio iussent tantum
 tem laboris habuissent. et tantū de pensione
 soluissent vel ope fm Lau. de ridol. usura nō
 pmittit. quia usura materialiter generatur
 ex mutuo. hic aut mutuū non interuenit.

Item si quis mutuatur. **S. ix.**
 granū vel aliud blabum ad renouandū an
 tiquū. i. ut nouū p veteri recipiat si hoc fa
 cit ne suū sibi pereat q recipienti grām faci
 at nō est usura. fm omēs. **S.**ed si facit pnci
 paliter ut meli? recipiat. **J.** de lig. dicit eti
 am tunc non esse usuram nisi essent circum
 stantie metalis usure: puta si credit plus va
 liturū. vel nisi id quod mutualet esset quasi
 putrefactum q parum valens. **S.**ed tutior et
 communior opinio est q sit usura etiā sine
 illis exceptionibz. quia utile intendit ex mu
 tuo. extra eo. consuluit. et hanc opinionem
 tenent Raj. goff. et Hosti. in summis.

Item si dominus alicui? **S. r.**
 agri mutuatur rustico certā quantitatē pecu
 nie ad hoc ut colat eius possessiones si rōne
 mutui vult sibi rñderi aliqd plus de fructu
 vel opaz q facit si nō mutualet: usura pmit
 tit. x. iij. q. iij. putat. q restituē illud plus te
 neat. **S.**i dñs nil plus recepit rōe mutui nō est
 usura fm Greg. de ari. **N**ec obstat. qz dñs in
 tendit sibi ppter mutuū opas pñari p colo
 nos. et coloni eadez rōne illas opas exhibēt
 al nō exhibeturi. **N**az si sic mutuantibz exhi
 beant opas a colonis. ille tñ non sunt eis lu
 crū cum illas iusto pñio emant: et sic nō ppe
 tit hec diffinitio usure. ar. x. iij. q. iij. c. usu
 ra. **I**nducit etiā Greg. tale exemplū. **D**one
 q dñs pducit colonū ad vñū certū tñus pro
 iusto pñio q pretiū trabat ante q colon? inci
 piat opari eide. postmodū nolēt colono la
 borare nisi dñs mutuet certā quantitatē pe
 cunie dñs mutuatur ut ope al nō mutuatur?
 p q facto colon? opas illas p qbo solutū fu
 it: ipendit. eqdēz nō erit usurari? mutuās. qz
 nil ex tali mutuo lucrat: s3 recipit opas sibi
 debitas ex emptōe. **P**at3 etiā hoc p casuz de
 cret. extra eo. c. j. Lau. de ridol. ponit aliud
 exemplū puta occupasti rez meā vel p potē
 ciā tuā vim mibi vis facē in rebo meis vel nō
 restituas rē tibi mutuātā. pmodatā vlt loca
 tā: nec vis desiste vel reddē nisi mutuez tibi
 mille. q facto desistis vlt restituas. ē ne usura
 ex pte mutuātis: **A**bsit. nil ei lucrat. imo p
 bit. qz forte cū illis mille lucrus fuisset. redi
 mit em veratōz suā. q suū recuperat qd licitū
 ē. ex d simo. dilect. **E**t nota q qñbz hōz bz
 hoc itendē pncipalē. i. recōpelatōz sui iuris.

548

Queritur An sit licitū **S. rj.**
mutuare hostibus ad usurā. Ad quod rñdet
Lau. de ribol. post Greg. de ari. q. a nullo li-
citu est recipe ad usurā ut usura. sed ab ho-
stibz q. quos gerit iustuz bellum licitū est ex
mutuo recipe usurā non quibz ut usurā. id
est ut querat aliq. ultra capitale mutuatum
p. rñse ratione mutui. hoc enī mortale est q. uia
nō teneret ad restitutionē talis usure: quia
recipit qd suum erat. Nā tempe belli quicq.
cape potest ab hostibz iuste bellans suuz fa-
cit. S. ab hostibz licite recipit nō rōne mu-
tui s. iure dominij qd habet i illos. et iste re-
cupat rem suam quā non p. ab iniusto pos-
sessore nisi mediante mutuo recuperare. et sic
intelligit illud. c. ab illo. xij. q. iij. Ad hoc
faciūt notata p. Archi. xxij. q. ij. dñs. Si ei
pmittit a iure spoliare inimicuz imo et occi-
dere bñm iuste bellez s. eū. multo magis p.
hanc viā suū accipe. Et sic dicitur licitū fuisse
iudeis accipe usurā ab illis tñ finitimis na-
tionibz q. occupauerāt terram suā dataz eis
a dñio. tanq. ab hostibz. Nunc aut ipsi iudei
possunt a nullo recipe sine mortali: nec xpi-
ani a iudeis. Nāz nō sunt inimici nri in ciui-
li p. uersatione: et parati sunt seruire. ut dicit
xxij. q. viij. dispar. Quo aut ab aliis infide-
les (si vep. e) q. sunt inimici nri etiā illis ar-
ma inferre possumus tanq. occupatoribz re-
rum nrāz. de q. xxij. q. viij. c. si de rebus. et c.
dispar. xxij. q. viij. et p. Inno. et Hosti. ex de
voto. qd sup. his. Restat lōgefortius xpianū
ab eis licite posse vlē forcē accipe. q. suū ē
ut dixi qd recepit. Q. aut p. sarracenos et ali-
os infideles dñia et ēras possidentes licitū sit
bellū vlē a. rñs rñes facit q. ad defensam et
recupationē sit subtractor: q. licitum. iuxta
ea q. scribit Inno. i. c. quod sup. his. de voto.
vbi dicit q. vbi ēra fuit aliq. tempe xpianoz
bellum est licitū. occupauerūt enī a xpianis
quicq. tenet. nāz vbiq. terraz fuit laudatū
nomen xpi. vnde in ps. In omēz terrā q. Et
Acf. pmo. Eritis mibi testes. Et i ps. Ado-
rabūt eum omēs reges ēre: omēs gentes fui-
ent ei. xxij. q. iij. c. displicet. p. q. videt q. i eo
qd dixit Inno. i. dicto. c. qd sup. his. q. iuris-
dictio q. dñiuz possit ēē apud sarracenos nō
sit vep. et q. verior sit ibi snia Hosti. q. tenuit
p. rñm. et ea ibi approbat Jo. de lig. et p. munif
oēs doc. et ita etiā repio tenuisse Old. lau. de
ribol. Sed de materia belli habes in. iij. p. e.
diffuse ti. eo. etiā de bello conē infideles.

Item si q. iniuriat alicui p. **S. rj.**
qd recipiēs iniuriā ei inimicat: et ob hoc q.
iniuriā fecit oz subire certas expensas puta
p. florenoz i mense i famulis q. oz tenē ar-
matos. si is q. fecit iuriā mutuā iuriā pas-
so eo pacto vl. illa p. ncipali itentōe ut remit-
tat iuriā ut ei? grāz q. rat et p. psequēs veniā.

q. obēta cessant expēse p. bict. tal. fm Lau.
de ribol. n. videt usurā p. mittere. q. licitū ē cui-
libz redimē vep. atq. suā. de sumo. c. dilect. et
ita facit iste. Nec obstat si dicas. debet causā
delicto. q. nō redemit vep. atq. suam. qm si ille
peccauit iniuriā dando. et ille etiā peccabit
in vindicando. q. p. dei pcepta est vindictam
inferre. iste etiā nō lucrat s. tñ euitat dam-
nū qd subire oportet. xij. q. iij. qm multi.

Sed quid cū mutuans **S. rj.**
aliquibz eoz q. usu psumunt et distrabunt ut
pecuniā et victualia recipit tempe redditio-
nis rem illā maioris extimatiōis puta mu-
tuat vnā mensurā frumēti valentē medium
ducatur et eadem mensura reddit sibi: sed tūc
valet illa mēsurā plus medio ducatur: est ne
usura? Rñdet Archi. post Aug. xij. q. iij. si
q. clerici. et Jo. de lig. ex eo. in ciuitate. q.
nō. pro quo bñ facit lex q. dicit q. restitui d. z
res eiusdem bonitatis in q. itate. i. intrinse-
ca. s. nō est necesse q. sit eiusdē extimatiōis.
Imo si actū fuit quo tpe redderet. illius tem-
poris habebit ratō q. ad extimatiōis. al. habet
ratō tps q. fuit petita. ut notat glo. in dicto
c. si q. clerici. Si g. tenet recipe viliorē si fa-
cta ēē vilior: q. ad extimatiōis. q. nō peccabit
recipiendo p. rñosiorē. fm eū. Et hoc totū videt
intelligenbū qm intentō mutuatiōis est pura. i.
ad subueniēdū p. rño p. ncipali. Nāz si inten-
deret lucz i mutuo puta q. sperat q. plus va-
lebit tpe redditiois res mutuata q. tpe mu-
tui. et iteo mutuatur: usura ē. xij. q. iij. c. si se-
neraueris. Et ut refert Lau. de ribol. Circa
hūc casum quibā distinguūt sic. Aut ē veri-
simile q. ipa res mutuata n. erit p. rñosior tpe
solutiōis. aut de hoc p. babilē dubitat. et tunc
nullū vitiū. et hoc bñ p. baf. ex eo. c. si. Aut
ē verisimile q. erit p. rñosior. et tūc aut creditor
n. erat fuaturus pecuniā seu victualia s. in-
terim p. sump. seu distractus: et tūc ē usu-
ra. Aut erat fuaturus. et tūc aut creditor de-
bitōi aufert libertatē se liberādi: et tūc etiāz
ē usura. In hmoi ei casu se exonerare voluit
et debitorē onerare. Aut talis n. aufert liber-
tatē debitorē: et tunc nō est usura imo posset
mereri si debitorē bona intentione requireret
an terminū solutiōis ut soluat ne oneretur.
Sed si habz corruptā intentionē q. dicit. sibi
q. p. retinē vlq. ad terminū ut se a bāno re-
leuet licz nō auferat ei p. atēz liberādi et tūc
et si nō sit usura peccat tñ. et hec distinctō fm
q. dicit Jo. cal. innitit magne eqtati saltem
i foro p. nciali. Et hec faciūt ad materiā cam-
bioz p. venetias de q. b. infra Lau. de ribol.

Quid si debitor usurarij **S. rj.**
mutuauerit socio pecuniā eo pacto q. ipe
restitueret usurario sortem et usuras exinde
currētēs. ē ne talis usurari? s. heo. Quis Ar-
chi. i. c. usura. xij. q. iij. teneat simplr hunc

posse licite sic habere ex eo qd nō sit stipulatio
ut usuraz sed ut damnu euitet. qd videt esse
licitu. ar. de fiduciis. c. constitut. Perfectius
loquit Jo. cal. ex ē de usuris. nauigati. p. hāc
distinctionē. Aut talis secūdo mutans socio
sub dicto pacto aio intendebat tunc satisfacc
usurario creditori suo de illa pecunia sic se
cundo loco dicto socio suo mutuata. aut nō
tūc pmo casu nō est usurarius: nec peccat rōe
iaz dicta ab Archi. quia nō sit stipulatio ut
usuraz s3 ut damnu euitet: nec sibi aliquid
accrevit. xiiij. q. iij. si quis oblitus. ibi. aliq
icremēta. Nō enī tenebat cū dāno suo socio
subuenire. xiiij. q. v. si nō licet. Solū g euita
uit damnu qd erat euitatur? restituēdo. In
ducit notata p Inno. de usuris. c. pmo. f. q. si
teneris mihi ad centū i certo die. qz nō sol
uisti oportuit me accipere sub usuris ab alio.
tu teneris mihi restituē ppter dictaz rōez et
ppter moraz debitoris. In secundo vero casu
cū. f. nō intendebat tūc hic secūdo mutans sa
tisface suo creditori usurario pmo mutuati
cū cessent iaz dicte rōnes. talis peccabit. q. si
a socio usuras accepit ad restitutionem teneat.
Hec fin Jo. cal. Que qdēz distinctio ut eq sū
me placz Lau. de ridol. cū ista tñ declaratio
quaz subdit videlicet ut i pmo casu illud sit
vex qd debitor erat patus tūc oīno satisfacc
usurario suo creditori. q. ille usurari? erat pa
ratus satisfaccz recipere. q. sic poterat debitor
voluntate suā implere. Nam si usurari? nō
lebat tūc recipere mutuata pecuniaz q. quis de
bitor: vellet offerre. et hoc puta quia mutuo
ille accepit p sex mēfibz. q. ideo usurarius nō
vult recipere añ terminū nisi recipiat usuras
toti? tps. f. si oportet mutuata pecuniam re
manē penes ipm debitore. In hoc casu videt
itez dicendū qd i secūdo casu. f. q. sit usurari
us ille scdo mutans socio cū pacto q. exinde
soluat usura pro eo pmo creditori usurario.

Quid cū habere p. §. xv.

cū iā volebas ire ad nūdinas q. ibi merces
emere et ad aliū locū deferre vel seruare lu
cri causa certo tpe vel possessionē emere. tu
indigens pecunia illa recipis eam mutuo a
me offerens paratū te illaz restituē cū lucro
sperato i termino q. loco. est ne usura? Rñdet
Inno. i. c. fi. eo. ti. dic. q. licz qdā ptrariū bi
cant. ipse putat hunc ptractum usurariū nec
scit sic ptrahentē excusare. Hosti. vero in. c.
salubrit. dic q. talis ē mihi obligatus ad in
teresse illi? lucri qd facturus erā verisiml ex
pecunia dummo nil fiat in fraudem usuraz.
Jo. an. approbat dictū Inno. Et qd dicis de
interesse bz locū post morā debitoris. ptrariū
dicēdo pareē via apta ad fenus. q. hoc etiam
plac3 Jo. cal. B3 Jo. de lig. dic q. quis p mu
nē teneat cū Inno. ne via fraudibz apiat.
iple tñ credit verā opinionēz Hosti. dummo

nil fiat in fraude: tutum tñ est ab hoc abiti
nere Lau. de ritol. Qd etiaz dic Hosti. de lu
cro videt intelligendū deducto etiā dubio lu
cri. cū. f. potuisset etiā nō lucrī vel pde. q. añ
factū phibēdus ē. post factū vero i foro psci
encie ubi credendū ē p se sicut p se cū asserit
sine fraude fecisse videt posse ptrāfire. q. ei
licit? sit talis pctus simplr intuitu pietatis
factus nō in fraude usure. triplr pē probari.
¶ Prio rōne eqtatis q. pietatis. Nā equū est
q. pū in necessitate fuisse amico. Insuper iniquū
nō est si rōe capitalis quā iam in expssa iten
tōe q. qsi i facto habebat: fuisse intēns. ¶ Se
cūdo hoc licz rōe intēnitatis. Nā recētor mu
tui vlt pcessuz tps dño obligat. q. ille dñs
fuisse vsus ut capitali suo ita q. rea talis ex
tūc assumit rōz capitalis q. quis null? ex mu
tuo illo mereat. g. a simili. ¶ Tercio licet hoc
rōe utilitatis. Nā ex ē de usuris. nauigati. b3
q. q. p annū granū vlt pannū vlt alias merces
vendit apliusq. valeat tunc i certo fmino re
ceptur? aliqd plus p eisde3. si tñ eo tpe talis
pctus nō erat vediturus: s3 fuatur? vsq. ad
tps q. verisimilic credebatur tantū valituras
quantū vendit nō est usurari? Rñtō ē. q. pro
illo tpe futuro q. intendebat vendē bz rōnez
vendibilis q. nō ptunc. g. a simili q. pecunia ei
iaz bz rōez capitalis. pē ex ea rōne sue capi
talitatis exigit in pfato casu. B3 si ex casuz
necessitatis q. pietatis pēbo amici hoc facit tūc
eoīpo puicif q. potius vult vti ut usurario
mutuo q. in mercatibz ut vero capitali vñ
pctus erit usurari? sicut etiaz si quis mutu
aret alicui pecuniam cū pacto q. si in termino
pcesso nō restituat extūc teneat ad interesse
phabilis lucri. B3 si hoc facit q. credit illū
nō posse in fmino rebde ut sic inde lucreat:
usuraz pmittit. ar. xiiij. q. iij. pleriq. q. de re.
tu. c. certuz est. li. vi. ¶ Pctus si simpliciter facit
ad tollendā morā. f. debitoris. q. se pseruandū
intēnē. Sic etiam in pposito si indigencia
amici esset casus extreme necessitatis vel qua
si ita q. teneat ex pcepto. hoc sciens ad illi
subueniendū q. bandū. tunc nil bz expetē vl
tra capitale cum mltomagis teneat ad mu
tuandū q. ad bandū in casu huius necessita
tis. Quia g. homines seipsos amantes nimis
se decipiunt i huiusmodi. ideo poti? fm In
no. sunt dissuadendi isti cōtractus q. abmit
tendi etiam cum piam haberēt intentionēz.

Quid cū quis tradit §. xvj.

alteri centū ducatos mor in suis necessitati
bus expendendos sub hoc pacto q. sicut cōsi
miles centū ducati apud Titium mercatorē
legalē lucrabunt vel pdeat. sic isti centū du
cati illi traditi lucrent vel pdeant. est ne cō
tractus licitus: s3o. q. dubius reputat? q. po
tius usura sape fm ples doc. et hoc ppe tria.
pmo q. tale pactū i fraude usuraz aduentū

550 videat ut sub pallio qñ societatis latitet mu-
tuum cū spe lucri. secūdo qz ut p3. lxxviii. dñf.
Ejciēs. pecunia ex se sola minime ē lucrosa
nec valet seipaz multiplicare sed ex industria
mercantium fit p eoz negociatōes lucrosa.
tercio qd ē efficacius. qz de tribz ē vñū in di-
cto p̄ctu. Nā dicta pecunia aut est dñta per
modū mutui. aut p modū depositi. aut p
modū capitalis. ut. l. i. psona dñtis emptō-
nibz et mercatōibz depute. Si p modū mu-
tui tūc manifesta ē usura. qz i mutuo tñsser-
tur bñum in eū cui factū est mutuū: vñ nō
bz lucri vel pbē nisi sibi. Si p modū depōsi-
ti tūc ipsa reddi bz absqz oī lucro. qñ poti-
q eam seruauit remunerābus eēt. tñ ex for-
ma ipius ptractus ptz q nō est data p modū
depositi cū depositarius eā expendiderit. Si
p modū capitalis seu recte societatis. tūc in
pacto esset qz deberet eaz solis mercationibz
fidelitē deputare. qz hec vltima ratio fortitē p-
bare videt qz nō sit tradita dicta pecunia ni-
si ut mutui rōnez hñs. in quo spes lucri re-
probaē. qz usura. ut. l. c. p̄sultit. de usuris. Si
dicere nō esse mutuū nec depositū nec soci-
etas s3 p̄ctus innotatus. l. do ut des. do. l. tibi
centū ut des mihi tantū quantū qz. Rñberi
potest qz licet talis ptractus aliqñ licite pos-
sit fieri. l. do ut des. non tñ in dicto casu s3 in
fraudem videt esse usuraz. sicut qz fraus etiā
cōmittit in alijs etiaz licitis p̄ctibz ex se. ut
xiii. q. iij. pleriqz. cum glo. et huius snie fuit
Inno. de usuris. c. fi. et Jo. an. ibidem.

Quid cum aliquis mutuū. **S. xvij**
at certā quantitatē pecunie q recipit pmissi-
onem de re habitatione tñ sui capitalis. s3 ha-
bens res steriles vel debitorē q non pñt vel
male pñt soluere vendit illas vel iura illorū
debitorē receptori talis mutuū pro certo p̄cio
qd postea p̄cipit. et tñ re vera non fuisset ille
cōtractus venditōis al' celebratus nisi ppter
mutuū factū. nunq̄ usura ē: s3o. fm Lau. d
ridol. rescindit tanq̄ usurarius et in fraudez
usurariū p̄ceptus talis cōtractus. ut notat p
Bar. 7 Bal. in. l. cum allegas. c. de usuris 7
multo magis ē usura cū aliqz mutuās alteri
pecuniā simul 7 vendēs aliq̄ mobile vel im-
mobile plus petit ab eo iusto p̄cio rōne mu-
tui. xiii. q. iij. c. si feneraueris. Item pone qz
vnus pducit ab aliq̄ ad exercendūz opa sue
artis. puta lanificij. serici 7 hmōi. p annū p
salario. l. florenoz qd reputat iustum atten-
ta p̄ditione p̄sone 7 artis. Sed si ipē pducit
tali salario ponit i exercicio artis illius. c.
florenos de suis. recipit. lx. nunq̄ licite po-
test recipere: s3o. Quia aut ista. c. bat m̄gō
suo ab exercendū in arte p modū societatis
aut p modū mutui. Si pmo mō p modū so-
cietatis ita. l. qz substat periculo videlicet qñ
m̄gō negociādo vel laborāto cum illis pbat.

suscipiat p̄tz damni pro rata eū ptingente.
etiā nil lucreē cū eis. si in capite anni rema-
neat cū illo capitali ille nil accipiat de lucro
vnde nō. lx. feb. l. tñ pro suo salario habeat.
licitus est ptractus. ut notat glo. xiii. q. iij.
c. pleriqz. ff. p socio. l. verū. Si secūdo mō. l. f.
p modū mutui. usurarius est ptractus. quia
rōne mutui recipit ānuatim. x. c. ff. de usuris.
consuluit. In casu qz posito ut sic illicitū est
ex qz intendit salua esse sibi illa. c. 7 in om̄em
euentū vult. lx. p salario. manifeste ptz q. x.
exigit rōne illoz. c. depositor: sed qd verius
est mutuatoz. cum nō habuisset pro salario
suo nisi. l. nisi illa. c. posuisset i apoteca. vñ
de usura est. xiii. q. iij. si feneraueris.

Quid cum veniente ter. **S. xvij**
mino redditōis mutui vel al' solutōis pecu-
nie debite creditor nō vult concedere debitori
plongationē termini vel relaxatōz iuramē-
ti si iurasset ipē debitor: nisi data pecunia vel
alio eqpollenti: s3o. Si hoc agit solum rōne
fmini plongati 7 nō ob euitatōz damni sui
usurā pmittit etiāsi nō expresse exigeret. ut
habet ex de usuris. p̄sultit. Sed si hoc agit
ad sui indēnitatēz. puta qz oportet eū accipe
ad usurā vel vendē rem suā viliori p̄cio q va-
leat. qd nō fecisset si recepisset pecuniāz sibi
debitā: et tūc nō est usura illud damnuū exigē
a debitorē qd p̄cipit ex carēcia illius pecunie
sibi debite. Non ei debz ḡuari ex seruitio im-
penso fm Raj. Sed vtrum talis creditor
possit exigere a debitorē suo nōsolū damnuū
habitū sedetiaz lucz qd fecisset cū illa pecu-
nia si eā recepisset in termino debito: Ad qd
rñdet Pe. de ancha. sup. ele. ex ḡui. d. usuris.
et dñc. Credo qz nōsolū damnuū emergēs sed
etiā lucrum cessans potest accipi si ille erat
mercator q cū pecunijs cōsuevit negociari.
Et itez videt dicendū etiāsi non esset merca-
tor. sed tñ intēdebat oīno illaz pecuniā expo-
nere negociatōibz licitis ad lucrandū. Sec?
at eēt si psona eēt talis q ipaz pecuniā reti-
nuisset i archa. Et remittit ad notata. xij. q.
ij. c. si qd d. clericis. 7 l. c. p̄stus. ex de usuris.
Itēz videt sentire Tho. scōa. ij. q. lviij. cū ista
tñ p̄siteratōe quā ibi ponit videt qz nō bz exi-
gē tal' creditor: nec ille su? debitor tñef totū
lucz restitue siue dāc qd in spabat suis cre-
ditor cū illa pecunia negociādo acq̄rere. cūz
illud lucz nō eēt certū qz ipēdiri poterat. vñ
forte etiā de capitali āmitti: sed tantū tñef
quātū potuissz valē illud lucz i illo dubio.

Sed queritur An sit. **S. xiv.**
licitū aliquid ultra sortem recipe noie inter-
eē. Dic. si replemētū illius inesse venit ap-
plicandū tercio nō mutuātū: licitū est ultra
sortē recipe. Hoc ē dictū doc. ex de usuris.
c. primo. Exemplum. quando usuras soluo
alteri 7 has ut interesse volo repetere. Et ad

item facit qd ait **Gal. C.** de usuris. l. usuras. dicit ei. **Pone** q' emi a **Petro** lapides seu ligna vel alias res ex q' naturalit' nō p'cipi' aliq's fruct'. q' ut soluerē p'ciū accepi illud sub mutuo ad usurā ac vendēti solui. ipe autē nō tradidit mibi lapides seu ligna s' fuit in mora. nunq' tene' reddē illas usuras: **Reo.** Dicendū q' sic. tanq' inesse dāni emergētis. Et d' hoc habet' ter. notabil. ff. de acti. l. l. **Lutius.** Ite dicitū in silib' p'tractib' puta locatōis q' p'ductōis q' h'mōi. hec ille. Qnq' v'it applicandū p'mo. i. illi cui fors p'ncipalis est soluenda. q' tūc si debitor ē in mora applicare id est cape illud ab aliq' inesse est licitū. ex glo. sup. c. p'questus. q' notat **Jo. an.** in c. nauiganti. **Exemplū** pone i venditore q' emptor re si emptor sit i mora soluēdi p'ciū. Et hoc credo v'z siue inesse sit i dāno emergēte siue in lucro cessante. dū tñ illud lucz sit certū. q' ego sū patus vel apt' ad tale lucz. ut i c. nauigati. De hoc etia'z v'it qd habes post §. sequentē. i. fine. **Pone** casū. **Elento** tibi p'ciū q' tibi trado illud atq' inde p'cipis fructū. et tñ ad terminū p'uentū p'ciū mibi nō soluis. hoc p'supposito potero elapso ēmino repetere usurā. cū fructus rei vendit' facias tuos. et tñ mibi nō solui. Et ratō hui' est. q' nō accipio illud ut usurā s' ut inesse meum. ar. viij. q. iij. qm. Si etiā res vendita i pignus dare' mibi posses inde recipe fruct' eius elapso ēmino solutōis nō facie etiam si trāscendat quantitatē inesse. **Naz** licz talis res a venditore nō possit peti. tñ fructus ei' p'cipe p' postq' p' volūtate suā p'ciū rei vendit' detinet tanq' inesse. **Dz** p' mutuo recipiēdo possessoris i pign' nō licz fruct' possessoris iterim accipe nisi p' pte sortis q' usura.

Sed quid cū vendo §. rr.

possessionē meā cum nō des mibi p'ciū ei'. tecū facio pactū q' quicq' trabas mibi p'ciū recipiā interim fructus eius. **Reo.** Licz **Gal.** q' de. de **Ancha.** dicant licitū esse p'tractū. q' cū possessio fructificet nō videt' iustū ut emptor habeat utilitatē q' fructū rei empt' et venditor: nō habeat utilitatē p'ciū ut possit pecūia uti. ita tñ q' quantū emptor soluit de p'cio in futurū tantū venditor minus recipiat de fructib'. verbiq'ia. Si possessio emptorā centū floren. cum inte ad annuz dat sibi l. extunc venditor det sibi mediētate fructuum. et sic de alijs. **Sed** theologi nō approbāt dictū p'tractū. q' rōne dilātōis de soluendo p'cio viderent' haberi dicti fruct'. quod ab usurā p'inet. exē de usuris. in ciuitate. Item possessio substat piculo emptoris et de se est fructificabilis. nō at pecūia p'cij soluēda substat piculo v'editoris nec de se fructificat. et ideo p'solendū est abstine' ab h'mōi. Posset bene fieri pactū q' si infra certū terminum si

soluat emptor p'ciū extunc fructū recipiat venditor quousq' p'ciū sit solutū si hoc nō fiat in fraudem sed in penā. **§. rrj.**

Quid de eo qui mutnauit nauiganti vel eunti ad nūdinas receptur' ali' quid ultra sortē pro eo q' suscipit in se piculuz. id est si pecuniā vel merces inde emptas portauerit saluas. al' nihil recepturus etiam de sortē: **Reo.** p' distinctōē fm **Jo. neapol.** in q'libet. q' **Jo. cal.** q' aut illud ultra sortē recipit rōne mutui tñ. q' sic ē usura. nō obstantē q' piculū ipe suscipiat. q' iste ē casus etia'z. c. nauiganti. exē. eo. Aut recipit illud v'z sortē p' rōne piculi ut p'ciū piculi q' sic nō est usura s'z licitū. **Naz** etiāsi nō mutuaret et piculuz nauigantis in se vellet recipe licite posset recipe p'ciū piculi: nec ppter hoc q' ei seruitiū faciat i mutando efficiē deterioris cōditionis. Aut aliq' ultra sortē recipit talis mutuans p'tim rōne piculi et partim rōne mutui. q' tūc usura est q' tuz ab id quod plus p'cipit respectu mutui: et illud tale tenetur restituere **Jo. neapol.** et **Jo. cal.**

Quid de pena appo §. rrj.

sita in p'ctu mutui puta si non restituit inde ad certū t'pus soluat tantū recipiens mutuum ultra capitale. nunquid potest peti talis pena absq' usura: **Reo.** fm **Raj.** Si pena sit a iudice imposta ppter puniendā p'tumaciam debitoris q' nō soluit i termino cū posset non est usura. ar. rrj. dī. c. quanq'. ff. de iudi. l. q' auctoritate. Si etiā pena sit d' p'sensu p'tium in p'ctu appoita ad hoc. l. ut salte'z metu pene debitor soluat. usura nō p'mittit' nisi a p'ncipio fuerit p'ua intentio. ar. exē de arbi. dilecti. **Dz** tñ p'sumit' in fraude si ille al' p'suevit esse usurari'. vel si p' singulos mēses vel ānos dicat' pena p'mitti. ar. c. eo. statuitur tñ in iudicio ei' p'sessione q' p'maxime i foro p'sciencie. **Ite** **Hosti.** tñ in omī euentu nō videt' honestū petere penā. imo nec etia'z licitū qñ debitor sine culpa sua factus ē impotens ad soluendū. q' ideo puniri nō debet. Et itēz videt' dicendū de eo qd dictū est sup. §. an' p'cedentē. q' tuz ab lucz cessans. q' f. non debeat illud erigi qñ ex ipotencia ille nō soluit. **Altra** p'dictas penas positas. f. iudicialē q' inferē a iudice. q' p'uentionalē que ponit' in p'tractu de p'sensu p'tiū. est q' scia pena que d' legalis v' canonica de q' habet'. xij. q. ij. i legib'. q' i diuers' ciuitatib' ponunt' certe pene pecuniarie. Sicut obig'a cū statutū est alicubi q' tutor de pecunijs pupilli q' pueniunt ab manus eius teneat emere possessiones. vel r'ndere ei ab rōēz. v. p' centenario. si igit' tutor pecuniā pupilli exponat pro factis suis vel faciat negociatōes pro se teneat utiq' dare pupillo. v. p' centenario etiāsi cū

552

illis nihil ē lucratus. ex q̄ noīe suo nō pupilli ē negociatus cū eis. Iuste enī hoc statutū ē ne tutores ex malicia vel negligēcia sint i fidi pupillis q̄ male tractent subas eoz sicut frequē fit. Nec p̄ queri tutor si inde non ē lucrus. q̄ potuit emē de illis pecunijs possessiones vel noīe pupilloz exponē in iustis q̄ licitis mercatijz: tūc lucz q̄ damnu ēē pupilloz fidelit agēdo. S; si noīe pupilloz pecunia eoz exponat vel deponat ad usuram. pupilli tenent illas restitue. q̄ tutores insup tenent in casu q̄ pupilli n̄ vellēt vel nō possent. ut etiā b̄ infra. i. c. de coopatōe usure.

Quid si p̄munitas vel of. S. xxij.
ficiales hñtes curā de pupillis accipiat p̄munitate ipsas pecunias rñtendo eis ad rōez v. pro cētenario: Rñdet q̄ si eis iustis sit seu eis ad q̄s spectat videtur q̄ licite possint illa v. p. centenario recipe q̄ p̄videt p̄ hoc intēnitati eoz ex quo potuerūt emere possessiones vel tradere negociatōibz licitis ut bisposuit statutū et non fecerunt ut procurarent per hoc utilitatem communitatis.

Quid de gerentibz seu S. xxij.
pcuratōibz negocia stipendiarioz. s. i. recipiēto pagas p̄ eis q̄ faciēto alia obseq̄a. et cū hoc mutuādo eis i necessitatibz occurrētibz q̄ p̄ bis recipiētibz certū salariū. nunq̄d ē licitū: s;eo. fm Lau. de rīdol. Q̄tuz ad illud q̄ de q̄d p̄cipiūt tales p̄f laborē quē gerunt i pcurando eoz negocia nō ē usura s; licitū. S; q̄tuz ad illud q̄d p̄cipiūt p̄f mutuū q̄d ipendūt ip̄is stipendiarijs: usura ē. rñij. q. ij. usura. Q̄ at p̄fatus doctor dīc in p̄mo mēbro ēē licitū videt ielligēdū cū bellū ē iustū. Nā si maieste sit iustū. illicitū videt. cū coopaf malo q̄ bat opā rei illicitē. bi. lxxvij. c. culpā

Querendū est etiā. S. xxv.
quid iuris sit si q̄s in mutuādo pecuniā recipit aliqd in pignus mobile vel imobile. Ad q̄d dicendū si hoc fecit ad sui securitatem et nullū fructū intendit h̄c ex illo pignore puta q̄ ē aliqd locale n̄ est illicitū: s; si intēdit recipe utilitatē aliquā ex usu illi? pignoris rōne mutui. puta recipit domū in pignus ut agrū vel equū vel vestem. q̄ fructū hōz p̄cipit usura est: q̄ tenet restitue p̄ciū usura illius pignoris ip̄i pignoriati seu in p̄tem sortis cōputare. ex eo. c. p̄mo. Nota tñ q̄ si laicus tenet i iuste aliquā possessionē ecclēie q̄ impignorat ip̄az possessionē rectori ecclēie illi? licite q̄ absq̄ vitio usure iste rector poterit recipe fructus eiusdē possessionis ultra sortēz fm Raij. q̄ est casus capti. j. ex eo. q̄ ratio est quia tunc nō recipit clericus illud ut usuraz sed quod sibi debet. Et idē de possessione quā recipit laicus ab ecclēsia i feudo. Dicit etiā hosti. io. an. q̄ Jo. de lig. q̄ itez ē de possessio

ne laici q̄. s. si iuste retinēs pignorat eā dñō illius possessiois ille licite facit fructus suos.

Sed quid cum q̄s recipi. S. xxvj.
pit domū in pignus p̄ centū mutuatis usq̄ ab annū hoc pacto q̄ si nō soluit in termino statuto cabat debitū in cōmissuz. q̄ pignoratō cabat in venditionē. potest ne iuste tenē domū illā pignori obligatā eoz nō soluit in fīmo cuz tñ domus satis plus valeat: s;eo. p̄ distinctionē. q̄ aut mutuās i illo anno recipit usumfructū domus nō p̄putando i sortē: s; p̄ ip̄o mutuo. aut nō recipit usumfructum. s. pensionē. in p̄mo casu illicitū est et usura. ex eo. c. p̄mo. vñ restitue tenet illam pensionē vel p̄putare i sortē. et etiā domū tenet restitue nec p̄ sibi retinē elapso termino. q̄ p̄tus nō tenuit cū fuerit usurarius. et radice vitata nō p̄ fructus isti. s. lucri ori. ri. ar. j. q. j. ferē. S. vulnerato. Posit tñ post terminū petē infesse suū si damnicaret ex carencia sue pecunie. Similis si dānicatus est i faciēto illud mutuū. puta q̄ oz ip̄m accipe ab usura ab mutuandū amico vel par erat ex pecunia illa emē possessionē inuentā vel exponē licitis lucris. tūc posset petē infesse suū. In secūdo casu cū. s. creditor nō recipit usumfructū domus cū supfluitas valoris domus cedat i debitoris penā supposita veriusq̄ bona fide q̄ tractus mutui ē celebra. tus. licitū erit ut dictū est sup. de pena p̄uentionali. ar. de arbi. c. dilecti. Et hoc nisi fuerit i fraudē usuraz puta q̄ extimabat mutuās illū nō posse in fīmo restitue et sic in illud plus valoris domus sibi lucrari: tūc emē fraus usure ē. Sec? si hoc fecit ad coercēdam morā debitoris. Aduertendū etiā q̄ si a mutuante sub aliq̄ precio vel lucro vlt terminū detentū mutui p̄cedat. tūc eoip̄o p̄mittit usurā. q̄ ex tali p̄cessionē poti? fortit volūtarij mutui rōez q̄ iniuste detentōis. ad hoc de usuris. c. p̄sultit. Et hoc nisi illud peteret in p̄pensatōz damni sui q̄d inde recepit. cum tñ libentius vellet recipe illud mutuātū sed ille non p̄ sine notabili iactura restitue. S; cū socer obligat genero suo possessionē aliquā p̄ totē filie. claj est q̄ certū q̄ nō teneatur dictus gener p̄putare fructus possessionis in sortem. ut dīc expresse. c. salubrit. ex eo. cum. s. sustinet gener onera matrimonij. quia. s. eam ad domum ducit et nutrit.

Queritur etiā. Utz ge. S. xxvij.
ner si non recipiat pignus sed cautionēz de numeranda dote certa die. et interim recipit a socero ex pacto certos tenarios. puta ab rationē. vj. pro centenario q̄ huiusmodi. nū. quid usuram cōmittit: s;eo. De hoc sūt varie et p̄te op̄iones. Nā Jo. an. sup dicto. c. tenet q̄ nō sit licitum sed usura. quam opinionem

bicit Jo. de lig. p. veriori et securiori posse de-
fendi. **Sz** Pau. de cleaza. tenet p. trariū. f. q.
nō sic usura. rō est fm ipm. qz ex q in fauorē
mrimonii hoc inultus est ad subleuandum
onera eius. ut. f. gener recipiat fructus pos-
sessionis pignorate a socero p. dote nō ppu-
tando in forte si ipaz nutrit. ita etiā debz iu-
uari ille alit. **Et** ad rōnes q possent fieri in
trium q. f. decre. salubrit. solū dicit de pos-
sessione. et qz possessio ex sui natura ē fructi-
ficabilis. n. ac pecunia. **R**ndet ad pma qz
papa qstus fuit de possessione et de ea rñbit.
Idz rñdisset si fuisset qstus de pecunia. **Ad**
aliud rñdet qz sicut nec tra ex se fructificat
sed cū labore hois. sic et pecunia sil cū idustri-
bois et hoc pcpue cū eā inētebat tradē mer-
catōibz vel emē possessionē v. alio mō cum
ea licite lucrī. **Et** quis etiā fruct? possessio-
nis substat piculo multiplici et nō sic pecu-
nia. tñ vt i pluribz sic accidit qz emolumen-
tū ex ipa possessione recipit. **Opioz** Pau. vi-
det seq Jo. cal. et Pe. de ancha. **Sz** quia pma
opio tutor ē. ideo fm Lau. de ridol. salubrit?
est eā tenere. ex eo. salubrit. et hoc pcpue
qñ quis hoc volūtarie agit i sui maius pmo-
bum vel cū inētebat pecuniā ipaz resuare.
Anto. at de bu. dic qz pē intelligi hic text? f.
salubrit. cū illa dilato data erat ipi socero et
p hoc dabat pignus. **Et** hoc casu puto itē
si esset pecunia exoluenda si nō est in mora
qz. f. ex pentione differet solutio. tñ si cre-
do qz possit pacisci de infesse solutio. qz tale
infesse debet ppter morā que hic cessat ppter
tpis dilationē. non g. peti pē. Wil. dic. qz qñ
cunqz volo exigē aliqd p interesse añ moraz
vt qz facio pactum de soluēda forte in pasca
ita qz interim tantū noīe infesse soluat. hoc
casu nō potest dici i mora. qz obstat exceptio
ante terminū. ideo non pē dici nisi usura. qz
ppter dilationē tpis dati usura est. **Et** ppter hoc
dico qñ gener fecisset pactū p recipiēda do-
te ad certū terminū et interim pcpet fruct?
qz pputarent in forte. **Itē** dico i re pignora-
ticia cuius fructus sūt certi. qz forte illa res
est locata ad victū v. pensionē. vel talis res
est domus quā gener locat et recipit pensio-
nez. qz omēs istos fructus gener tenet ppu-
tare in forte. et sic limita hanc decretalem qz
bz intelligi vbi dos fuisset simplr pmissa po-
stea cū non soluere ad cautelā in eū sit ba-
ta possessio tūc pcedit decretalis. qz si dic ge-
ner ego sustineo onera mrimonii da dotem.
Ille socer dic ego si possum certe. si dicit ge-
ner. salte sustineas onera matrimonij. cer-
te si tunc datur aliquid loco interesse ppter
onera matrimonij licite percipitur dummo-
do illa onera sint certa. sic intelligo istā ma-
teriam. et **Anto.** de bu. sup. c. salubriter.

Sed quid de here. **S. xxviii.**

bito mariti ipso mortuo. nūq̄b habebūt hoc
pūlegiū q̄diu relicta alere tenet nec tenent
dote restitue. f. vsqz ad annū post mortē ma-
riti. **Sz** Dicit Jo. an. et Jo. de lig. post **Ido.**
sti. i. c. salubrit. qz nō. **Et** rō fm ipos. qz here-
des statim pnt se expēdē de mulie reddēdo
ei pign? vel re obligatā qd nō pē marit? ex
de iureiur. tua nos. ij. et qz soluto matrimo-
nio desinit esse dos.

S. xxv.

Quid si soluto mrimonio be-
redes mariti obligant mulieri p̄ditiū p dote
restituēda. nūq̄b mulier possit fruct? suos
facē nō pputando in forte. **Sz** fm Anno. et
Dosti. qz nō. naz usura pmittet. cessat em̄ rō
qz excusabat genex suscipiente fructus pos-
sessionis pignorate sine pputatōe i forte. **Sz**
g. cauta mlti et nō recipiat possessionē vel re
aliā in obligatōz. f. vel faciat ipam distrabi
v. repiat i solutū. ff. de re. iu. l. vt di. ab mo.
alioquin fructus forte extenuabūt. **Puto** tñ
qz vbi violentē detineret dos ab illis heredito
nec pē se iuuare qz nō fieret illi iusticia. ppter
potenciā illoz tūc mulier licite recipit fru-
ctus possessionis vel pecuniā sine extenuatōe
dotis. **Item** videt dicendū cum hēdes illi nō
possent sine magno suo detrimento restituē
dotem qz est in pecunia nec possessionē habēt
quā ei assignēt. et ppter hoc mulier ne nimis
grauet dimittit penes eos ad tempus. si illo
intervallo recipit ab eis alimenta cum non
habeat vñ aliunde viuat nō videt illicitum.
nō em̄ illud recipit rōne mutui f. rōne inf-
esse. cū si totos haberet inde viueret emendo
possessiones vel exponēdo negociatōi. **Pec?**
aut dicendū qñ hoc fieret ob utilitatē vtri-
usqz. illi vt magis possent cū illa pecunia lu-
crari. et illa vt ex integro suo capitali habe-
at lucz. nō tñ defacili p̄sultendū ne pareat via
fraudibz usuraz. factū tñ non p̄bennandū.

Sed quid de fructib? **S. xxx.**

quos ex pacto totali mortuo marito relicta
lucrat. nūq̄b licite recipit. **Sz** fm Lau. de
ridol. videt qz sic. ex eo qz rōne infesse puenti
pueniant ex mora debitoris totos non resti-
tuentis. et sic in locū penē. ad hoc glo. in. l.
cū allegas. **C. eo. ti.** que vult qz pena q̄renus
infest pē peti in q̄cunqz p̄ctu de mundo. **Nec**
obstat si dicat qz hoc ē infesse ex rem. quia
p̄munē totos dantur in pecunia. et de talibz
intelligo p̄dicta. f. in pecunia nō est bare qz
cadat in infesse nisi ex rem. ppter qd dico hoc
esse spāle i infesse pecunie qz lucz nō sit intra
rem qz nihilomin? pē peti ex p̄uentōe. iuxta
notata p **Bar.** et **Dal.** **Pē** etiā dici fm q̄sdā
qz hoc sit infesse bāni vitābi. qñ cū mulieres
habeāt de dotibz vinē si illas nō hñt o3 qz ali-
unde sibi victū q̄rant et sic bānu3 incurrunt
ab qd refartendū et restaurandū fruct? illi

554

ex pacto totali succedunt. **¶** Vel etiam p[er] dici q[uod] n[on] ut infesse p[ro]p[ri]e s[ed] ut penā p[ro]uentionalem exigūt. q[uia] licite cōuenire potuerūt. dūmodo nō in fraude usurar[um] que p[ro]fecto nequaq[ue] hoc casu ē presumēda ut de se p[er]t[inet]. **¶** Q[uod] at p[re]dicta sint de iure licita p[ro]bat[ur] aptius. Nam pone q[uod] tu mihi mutues centū cū pacto q[uod] teneat die tali tibi restituē. al[iter] dō noīe pene do tibi p[ro]fitem auctoritate p[ro]p[ri]a intrādi possessionē talis mei fundi ita q[uod] lucreris fruct[us] utiq[ue] fruct[us] qui al[iter] p[ro]putarent in sorte. in hoc casu nō cōputabunt in sorte si vere pure et nō in fraudem usurarū hec fuerūt celebrata: q[uod] enī v[er]o sorte recipio nō ut usurā s[ed] ut penā recipio vel infesse p[ro]uentū. **¶** Ad hoc faciūt notata p[er] Hosti. et Inno. nō tñ puto sanā illā p[ro]scienciam q[uod] pro mille q[uod] sibi debent p[er] totū fructus p[re]cipit possessionē longe i[n] gradum excessiue plus valentiū marie si al[iter] impotens est debitor: ad restituendū dotes.

§. rrrij.

¶ Sed quid si statutū h[ab]et q[uod] omnes teneant dotes mulier[um] post annū teneant dare alimētū vxorib[us] dotatis et marie duos denarios p[er] libra q[uod]libet mēse. an valeat statutū? **¶** R[es]pondet Jo. de i[ur]mo. sup[er] cle. ex graui. de usur. post Archi. q[uod] nō tenet. q[uia] i. c. salubrit[er]. b[er]t[er] q[uod] vir teneat alere mulierē p[ro]p[ri]a onera m[ar]imoniali[um] et ex hoc fructus nō p[ro]putant in sorte. et sic p[er]t[inet] q[uod] si nō extat m[ar]imonialiū non tenet. et p[er] p[ro]fitem quē si nō p[re]stat fuicia m[ar]imonialia nō h[ab]et b[er]e alimēta. **¶** Ad q[uod] facit q[uod] notauit Raij. in sūma. eo. ti. et Inno. i. dicto. c. Et ex hoc seq[uitur] etiā q[uod] talis statuentes incidūt in penā huius cōstitutionis ex g[ra]ui. f. q[uod] sūt ex cōmunitati. **¶** Fran. de zamb. d[icit] q[uod] tale statutū vel cōsuetudo p[er]t[inet] tolerari ut debeant alimēta tanq[uam] q[uod] interesse post morā in soluento. p[er] hoc q[uod] notat in regula dānu[us]. de re. iu. li. vj. et de fideiuss[or]. c. ij. Nō ei potest dici formalis usura ex q[uod] pactū de plus dādo nō infesse. et sic p[ro]fitem lui. **¶** Forte posset sic dici q[uod] si m[ar]it[us] p[er] dote[re] res habet et nō curat ut p[re]sequat illud luc[rum] t[ame]n a statuto salua dote. usuram p[ro]mittit rōne quā Jo. de i[ur]mo. assignat et Raij. **¶** S[ed] si vell[et] potius dote[re] s[ed] non p[er] q[uod] heredes mariti cū sint potentes nolunt. v[er]o non p[er]t[inet] restituē si ne notabili betrimēto. et hinc mulier q[uod] coacta vel ex pietate mota nō lucro nō recipiēs dote[m] p[re]cipit illud q[uod] dicitur statutū non cōmittit usuram rōne quā affig[er]t Fran. zamb. et p[re]cipue cū intendit ex illa pecunia totis emē possessionē vel exponē licitis lucris: et multo magis si nō habet al[iter] vnde viuat. **¶** De statuto dicendum q[uod] si statuēt[ur] hoc egerunt p[er] modum pene ad tollendum moram heredum in dote restituenda nō inciderunt in penā cle. ex g[ra]ui. al[iter] sic.

§. rrrij.

¶ Sed quid si gener possessionē sibi p[er]t[inet]

ignoratā p[er] totē cū omī iure q[uod] ibi h[ab]et p[er]cebit alij recepta ab eo sūma q[uod] sibi p[er] dote debebat. nunq[uam] ille poterit lucrificā fruct[us] p[ro]p[ri]os sicut potat gener? **¶** R[es]pondet Wil. Si gener aīo donādi trāfferat totū ius q[uod] habebat in pignore et hoc facit non p[ro]p[ri]e pecuniā quā recipit ab eo sedq[ue] p[ro]iunctus vel amic[us] eius est. et ille amicus nō ut lucres fruct[us] mutuat pecuniā s[ed] p[ro]p[ri]e charitatē aut grāz: absq[ue] dubio fruct[us] lucrificat absq[ue] v[er]o usure. al[iter] nō. **¶** Ante et dic Bal. c. de usuris. sup[er] sciam format questionē in marito q[uod] indigēs pecuniā accipit illā mutuo ab amico et ponit eū i[n] loco suū. **¶** Et tenet q[uod] talis nō gaudebit p[ri]uilegio mariti q[uod] ad fructus. q[uia] mutuatōne p[ro]p[ri]e mutuat p[ri]uilegiū quotiens p[ro]p[ri]a est immedia[te] causa p[ri]uilegiij.

§. rrrij.

¶ Item queritur cum q[uod] ex statuto ciuitatis vel p[ro]fuetudie dicitur q[uod] missus i[n] possessionē lucres fructus possessionis ad rōez. v. p[er] centenariū. si talis ita faciens recta p[ro]ficia illos fructus p[re]cipiat. **¶** R[es]pondet Jo. Lau. de ritol. Bal. d[icit] minauit q[uod] sic cū lucres illos fruct[us] noīe et rōne infesse. et hoc p[ro]p[ri]e nimia p[ro]p[ri]a maciaz p[er]t[inet] facit auctoritas p[ro]p[ri]a. **¶** Sed Bar. d[icit] q[uod] ubi ē talis p[ro]fuetudo q[uod] nō est bona. q[uia] p[ro]p[ri]a diuinū in fraude[re] usurar[um]. **¶** Q[uod]re d[icit] fructus p[ro]putatos in sorte[m]. **¶** Et subdit itē Lau. de ritol. si p[ro]supponamus fraude[m]: verum dicit Bar. s[ed] si oīo cessat fraus. tunc p[ro]cebit dictū Bal. **¶** Sic autē nō videt[ur] esse fraus. q[uia] in locuz pene legalis ut debitor cogat ad satisfaciendū. vel loco infesse p[ro]p[ri]e morā videt[ur] statutū vel cōsuetudo emanasse. **¶** Et hoc itelligo de eo q[uod] iuste missus est i[n] possessionē. nontū ex ordine s[ed] ex causa. **¶** Si enī in veritate creditor nō foret seu causa nō subesset. sicut recta p[ro]ficia capitale seu sorte retinere nō posset. sic neq[ue] fructus noīe interesse.

§. rrrij.

¶ Querendū est etiam ab his qui dant pecunias mercatorib[us] vel artificib[us] ut inde aliq[uod] lucrent quō dent. Nam si eā dant p[ro] modū depositi ut nō. penes eos pecuniā cōseruet vel etiam cū ea negociant ut placeat. ita tñ q[uod] in omīem euentū et p[ro]p[ri]a eis sit capitale saluū. id est restituendū integralit[er] ad placitū ip[s]or[um]: sed inde aliq[uod] lucri sperat b[er]e. al[iter] nō deponerēt s[ed] i[n] capsa suarēt. q[uod]uis nulla pacto infueniat v[er]o p[ro]uentū v[er]o p[ro]p[ri]a: usuram p[ro]mittūt. r[es]p[on]d[et] r[es]p[on]d[et]. q. iij. c. usura. nec excusat eos q[uod] ex hoc se exponūt p[ro]p[ri]o q[uod] mercatores penes quos deponūt aliq[uod] deficiūt et eis male fortūatis et receptitib[us] nec capitale aliq[uod] rebus. nō enī illud luc[rum] spant rōe p[ro]p[ri]o. s[ed] si dubitarēt de p[ro]p[ri]o nō deponerēt: s[ed] luc[rum] rōe mutui spāt ex mutuo ubi infuenit p[ro]p[ri]o. nō licet. ut exp[re]sse d[icit] c. nauigati. de usuris. **¶** Tenent[ur] g[er]o talia lucra sic p[re]cepta restituē. nō

obstante q̄ depositarij multū cū ip̄a lucrati
fuisſent. Nā lucrum industrie fuit non pecu-
nie. et periculo ſubſtabat amiſſionis ei⁹ qui
mutuū recepat cuius deponens nolebat eſſe
p̄iceps. Frequēter etiā i talib⁹ depositis ſi-
unt p̄tractus uſurarij q̄ fraudulētī i quibus
tenentur ip̄i depositarij ad reſtitutōz h̄ijs a
q̄bo extorſerūt. et ideo rationi p̄ſonū ē ut ad-
iuvēſ ab h̄ijs q̄bus et ip̄i uſuras dederūt ex
depositis pecuniar. q̄ ſic videt q̄ ip̄i deponē-
tes magis debeāt talia luc̄ depositarijs reſti-
tuere q̄ paup̄ib⁹ erogare. p̄ ſe em̄ retinē nō
p̄nt cū turpiter acceperit q̄ uſuraria intēde.

De maiori huius §. rrrv.

declaratōne. Nota q̄ q̄dā dixerūt uſurā an-
tī ſeu mētālē eē p̄ctm mortale. p̄ hāc exercē-
tes ab reſtōnē mīme teneri p̄ ſibi licite poſſe
retineri. puta cū q̄s deponit pecuniāz penes
mercatorē intendēs recipere inde aliq̄d emo-
lumentū capitali ſp̄ ſaluo de nullo tñ lucro
facit p̄actionēz p̄ ſimplr̄ dimittit diſcretōni
depositarij. ſi tñ credet q̄ nil daret nō depo-
neret. iſtud ap̄te eſt mutuū nō depositū et
ideo uſura. q̄ p̄ncipālī ſit p̄pter ſpem lucrī.
ar. riiij. q. iij. c. ſi ſeneraueris. et. c. pleriqz. u-
ſura iſtī mētālīs eſt q̄ nō p̄actōnal. Sicut
q̄ cum q̄s mutuū centū p̄ncipālī p̄pter ſpez
talīs lucrī ſine aliq̄ pacto uſura ē mentalis.
q̄ talē uſurā receptā ultra ſortē dicit illi nō
eſſe de neccitate ſalutis reſtituendam. Et hec
opinio fuit alexandri lombardi nō illius de
ales. et Scoti q̄ dī doctor ſubtilis. ſz certē in
hoc nō eſt tenenda eius opinio q̄ piculoſa aſe.
cū iura q̄ rōes q̄ doc. q̄ſi om̄es theologi q̄ ca-
noniſte ſunt p̄ euz ſeu hāc opioz. Ad illud tñ
p̄bandū inducit hanc rōēz ſeu exemplū. Si
q̄s gratis et liberalit̄ recipit in donū q̄d aſſe-
ctabat q̄ intendebat furari. q̄uis talis fura-
reſ mente non tñ ope. ita tñ q̄ ad reſtitutōz
merito obliget. q̄ a ſimili ſi q̄s lucrari intē-
dit ex mutuo q̄d dedit. q̄tā a debitoz ſuo ni-
hil erigit nec eū p̄ aliq̄d pactū p̄pellit. ſz gra-
tis q̄ liberalit̄ ab eo recipit aliquid. q̄uis ſit
uſurari⁹ mētē: non tñ ope cenſendus ē uſu-
rarius ita q̄ ſatiſſacē teneat. Sz ab hoc rñ-
det Jo. an. i mercurial. ſup regula pactū di.
q̄ int̄ caſuz furti q̄ uſure mētālīs ē maxīma
diſſimilitudo. Nā licet donatari⁹ i caſu furti
habuerit intentōz corruptā ad furtū. nō tñ
donatō cauſat ab ei⁹ furto. nec ē annexa illi
intentōi corrupte. cui⁹ p̄tū in mutuo cabit.
q̄ cū ex bono charitatis debeat fieri gratis
ſit p̄ncipāliter ex ſpe lucrī. cui quib⁹ vicioſe
ſpe eſſet⁹ ſequit̄ q̄d eſt lucz. q̄ ideo talis ad
reſtitutōz teneſ. Poſteſt q̄ alia rō ad itē aſſi-
gnari. q̄. ſicut datū q̄d tradiſ intentōe do-
nandi ſortit̄ verā rōēz toni q̄ amittit rōēz
mutui. ſi ſic mutueſ ex intentione p̄ncipālī
lucrī et ſpe eius. amittit eoip̄o rōēz mutui

gratuiti. et ſortit̄ rōnem mutui uſurarij. Ex
quo patz q̄ lucz exinde ſub tali intentōe re-
ceptū uſurariū eſt q̄ reſtitui dī ſm Jo. an. et
Inno. q̄ Archi. q̄ Doſti. q̄ Raj. Sz q̄ iura in-
diſtincte loquunt̄ q̄ uſure reſtituant̄ indi-
ſtincte q̄ uniuerſalit̄ nō ſolū p̄actōnales. ut dī
uſuris. c. cū tu. q. c. p̄ſuluit. q̄. riiij. q. iij. c. qd
dicā. riiij. q. vj. ſi res. Doctores etiā theolo-
gi ut b̄s Tho. pe. ricar. q̄ alij ſimplr̄ dicunt
q̄ uſure dñt reſtitui. Si q̄ uſura mētālīs uſu-
ra eſt q̄ p̄ euangelicā legē Lu. vj. Mutuū da-
te nihil inde ſpantes. et exp̄ſſe Aug. teſtaſ.
riiij. q. iij. c. ſi ſeneraueris. q̄ ipe Scotus hoc
fateſ: q̄ reſtituenda. niſi cū nil ultra ſortem
recepſſet. q̄uis hoc intenderet i mutuo ſeu
deposito facto. tunc em̄ peccaſſet mortaliter
ſed nihil haberet reſtituere.

Sciendūz inſuper §. rrrvj.

q̄ quidā dicūt p̄cedentes eſſe uſurā q̄ nō poſſe
ſibi retineri uſurā. ſ. mentalē ſz paup̄ib⁹ ero-
gandaz assignantes p̄ rōne. q̄ ille qui debet
dando ab illa ſe abſoluit. ſed hoc nō videtur
ver. q̄ q̄ cepit mutuū aut debet p̄ mobū do-
ni uſurario liberalit̄ q̄ nō p̄ncipālī rōe mu-
tui. hoc illi declarās p̄cipue poſt mutuū re-
ſtitutū. et tūc nō teneſ reſtituē nec paup̄ib⁹
dare. Dic etiā dicit Egidius de illo q̄ recipit
remiſſiōēz debiti ex male ablatis a creditoz
liberalit̄ ſine fraude q̄ vi. q̄uis nō ſit patus re-
ſtituē exact⁹ etiāſi p̄ valet ſibi illa remiſſio
ut nō ampli⁹ teneat. ſz teneſ penitē de ſua in-
diſpoſitōe in q̄ fuit. ſic i p̄poſito. Si aſ tota-
lit̄ vel p̄ncipālī dat̄ aliq̄d ultra ſortēz p̄pter
mutuū factū. ne ſi non daret egre ferret q̄ p̄
euz idignareſ. q̄ forte al⁹ nō inueniret mutu-
antē. auar⁹ q̄ ingtūz iudicareſ: tūc teneſ il-
lī reſtituē. Regularē em̄ eſt q̄ uſura reſtitu-
enda eſt ei a q̄ extorta ē dum ſciſ p̄ſona. Qd
etiāz ſonat ip̄m vocabulū reſtitutōis. dī em̄
reſtituē rē in ſtatū p̄iſtinū ſtatueſ. q̄d ſit dū
reddiſ ei a q̄ data ē. ar. riiij. q. vj. ſi res. Si
ei illā pecuniāz mutuātā exercuit i licitis ne-
gocijs lucz illud attribui dī q̄ deputari idu-
ſtrie ſue et labori cū etiāz ſubſtaret piculis.
Si i illicitis q̄ uſurarijs cū ipſe teneat reſti-
tueſ q̄d uſurarie accepit. p̄ium eſt ut adiueſ
recipiēdo ab h̄is q̄bo ipſe debet uſuras. vel il-
lis det q̄bo ille obligat cū ſcitu eius. nō tñ ce-
neſ illos querē ſz ſufficit illi reddē q̄ debet.
Sed ſi ſimplr̄ debiſſet pecuniā ad p̄ſeruā-
dū nō intendens inde lucz. q̄ mercator ſpōte
et ex ſua liberalitate daret aliquid. q̄. ſ. cum
illa pecunia luc̄tus eſt in negociando. nō eſ-
ſet uſura. ar. i. q. ij. c. ſicut ep̄m. ubi dī. Cuius
oblato nulla culpe maculā igerit. ſ. ſuſcipiē-
ti. q̄ non ex ambientis petiōe p̄ceſſit. et hec
uſura multū practicaſ in p̄bito tuſcie pallia-
ta ſub nomine depositozum: nec proprie iſta
ſunt deposita ſed mutua palliata ſub nomīe

556

depositi. Nam depositum vix stat piculo depo-
nētis nō depositarij nisi ex sua culpa amitte-
ret: nec lucy intendit deponēs intendens hūe
a depositario: sed potius eoduerso. p̄p̄ serui-
tium p̄seruandi. Et in casu n̄ro stat pecunia
ut dictum est piculo recipiētis in omni casu et
lucru inde bans recipiet. Et nec igrancia ex-
cusat a p̄c̄o. qz usura est p̄ ius binuz et natu-
rale cui? ignoracia neminez excusat. ut. j. q.
iij. §. si. nisi forte aliq̄s simplex ut mulier nō
credet esse usurā. nullo modo talia factur? si
sciret ibi esse usurā vel aliud p̄c̄m. talis etfi
excusaret? forte a p̄c̄o non tñ ab obligatōe
restitutionis. sicut pupill? excusat a p̄c̄o usu-
re nomine suo facit a tutore. cum nescit esse
peccatum. quia nondum est capax rationis.
non tamen excusat ab obligatione restitu-
tionis si usuras recepit a tutore.

Inquirendū est §. xxxvij.

etia de diuersis modis societatu quo fiant.
Et p̄mo querit. An bās pecuniā mercatori
ad mercandū vlt? artificij ad masias emendū
ut ex eis artificiatā faciat cū pacto vel etia
sine pacto. Et cū hac intentōe p̄ncipali q? ca-
pitale sit saluū et p̄p̄e lucri habeat. nūq̄d tal?
ē usurari? §. eo. fm Lau. de ribol. Sciendū q?
glo. i. c. pleriqz. xij. q. iij. tenet q? talis p̄c̄?
nō sit licit? ex q? p̄culū spectat ad recipiētē:
Et si p̄culū capitalis spectaret ad utrūqz tūc
cū societas cōtrahat p̄ talia verba tūc bene
ē licit? licitū est enī q? vn? socius ponat pec-
uniā et ali? opaz. et sic suppleat labore qd de-
est i pecunia. Et licz docti. in sūma velit de-
fendē q? etia si damnu suscipiet i se recipiens
talīs societas ē licita. et allegat. ff. p socio. l.
si nō fuerit. Et q? in alijs p̄tractibz valet pa-
ctum appositū p̄ter naturā p̄tractus ut bā-
nū spectet ad suscipiētē ut in p̄mobato et si-
milibz. et sic tenet ex vi pacti. qz p̄tractus ex
p̄uentōe legē accipiūt. de re. iu. C. 30 et
Accur. in dicta. l. tenet p̄trariū. qz talis non
ē vera societas: cū sit p̄ ei? naturā. Societas
enī est quēdā f̄nitas. ff. p socio. l. vep. vñ se-
quit? q? tale pactū nō sit p̄ter s̄ naturā cō-
tractus: vñ nō valet. de p̄ca. c. si. De natura
enī p̄ctus societatis est q? p̄tes sint eq̄les nisi
aliud sit dictū. nō enī negat quin agi possit i
contractu q? ab vnū p̄tineant due p̄tes lucri
ad aliū terciā. si is q? plus bz h̄e plus p̄tulit
societati vel pecunie vel ope vel cuiuscūqz ar-
tis. ut in dicta. l. si nō fuerit. al? secus rōne iā
dicta. qz. l. societas ē quobdā ius f̄nitis et
hec est rō sp̄alitatis. q̄re ex vi pacti talis so-
cietas nō valebit. q̄uis in alijs p̄ctibz pactuz
appositū teneat. vñ opio docti. in hoc nō est
tenēda cum nō sit equa s̄ opio p̄ia quaz te-
net Goff. et Jo. cal. Dicit enī Goff. Etia q? sit
vera societas: fac ut bāna et lucra sint p̄nia.
Intelligēda etia sunt p̄dicta ēē vera fm Jo.

cal. cū mercantia est licita. al? secus. et alle-
gat. c. p̄ v̄as. de dona. inter virū et vxorē.

Quid aut cū al? §. xxxvij.

quis tradit pecuniā negociatōibz vel artifi-
cibz ad exercendū in licitis negociationibz.
intendens etia se velle damnu p̄icipare ex
p̄mēs lucy: sed ob sui securitatem erigit a
mercatorē vlt? artifice instrumentū de pecunia
mutuata al? data nō sub noīe societatis sed
mutui vel depositi. nūq̄d talis p̄ licite pec-
pere lucy? §. eo. Videtur q? nō. qz vitiosus est
p̄tractus et p̄iculosus negociatōi vlt? artifice.
Nā posset talis tradēs pecuniā ad placitū su-
um mutare intentōz. et cum cōtinget merca-
torē p̄tere poterit totū capitale petere tanq̄
mutuatū ut cantat instrumentū. Posset etia
mori intestat? et hēdes erigēt fm tenorē in-
strumenti qd repirēt. Est etia hoc scanbaliza-
tiū p̄mōz qui sciunt illū p̄cipe fructū ex
mutuo: vñ inducend? est talis ad destruendū
p̄tractū mutui si vult p̄p̄e lucy. Et de sic p̄es-
ptis in p̄teritū p̄cedit se cū illo restituē-
do vel remissionē petendo et h̄mōi. Potest tñ
bene qd ob sui securitatē petē et tenere p̄gra
a mercatorē vlt? artifice talia. f. ex qd nō p̄ci-
pit utilitatē in v̄ento. Ad p̄uendū sibi de
capitali p̄ fraudes mercatorū dicentiū se p̄bi-
uisse cū nō p̄bunt. p̄ etia facē pactū q? vult
p̄tez bāni qd mercator incurret si sufficiē-
hoc ei ondat. Potest etia facē pactū q? exer-
ceat pecuniā suam in q̄busdaz locis et nō in
alijs et in q̄busdam mercantijs et nō in alijs.
et si secus ille fecerit et damnu patiat totum
suum erit: qz p̄tra pactū venit. Debet etia si
bi declarare q? solū in negociatōibz licitis pec-
uniā suam p̄mertietur. q̄si sciuerit p̄trariū
facere postq̄ ei hoc p̄stiterit non p̄cipiet de
lucro sed pecuniam suam repetat.

Interrogandū est §. xxxix.

etia ubi expedit de traditōne aīalium ad lu-
crū que p̄munie focciba appellat. licet aliq̄n
alius p̄ctus sit ibi imixtus et aliq̄n etia usū-
ra. Nota q? q? pecora tradi p̄nt multipl̄. Elno
mō ad custodiā: puta cū alicui danf. xx. ca-
pita pascēda sub certa mercede. vel etia sub
certa p̄cipatōe de p̄uentu gregis. et tūc fm
Wil. si dñs ipoz retinet sibi p̄culū aīalium
est p̄ctus locatōis et de se licitus. Et si nō reti-
net sibi p̄culū s̄ imputat p̄ductori. est illici-
tus. nisi forte illud damnu p̄cederet mere ex
negligencia custodie. Alio mō p̄nt tradi q̄si
p̄ mobū mutui: puta cū qd dat alicui rusti-
co. xx. capita cū pacto q? sint firma in nume-
ro vel i pretio ipoz in omīez eventū. et tūc si
totū lucy sit rustici sicut est damnu. licitum
ē fm Al. qz itē est acsi mutuasset ei pecuniaz
de qua emisset tot capita. Si aī vult p̄p̄e lu-
cri saluo suo capitali: usura ē. qz illud lucy
vult rōe mutui qd p̄bibeť. xij. q. iij. c. usura.

Esti quis vellet huc tractu foccidā vocare
erit iusta: et obligabit talis ad restōz. Alio
mō trabunt p mobū locatōis vel qsi vendi-
tōis modificatē. puta cum qd tradit certas
oves alicui monasterio sub hoc pacto q pro
quibet oue accipiat annuatim duos solidos
cum tñ fructus cuiuslibz valeat. v. vel. iiii. et
cū hoc q si oues tradite moriant. nihilomi-
nus remaneat monasteriū obligatū toto tpe
vite traditis acti omnes viuerēt. s3 post mor-
tem ei? oēs oues libere sint monasterij etiā
si nūerus eēt centuplicat. Et tūc fm dōsti.
et Jo. de lig. tractus ē licit. ab eo qsi euen-
tus mortalitatis sequat. monasteriū seu ec-
clesia nō pē petē restōnez cū nō sit lesa i tra-
ditōne. et hoc nisi iam oues fuissent infecte et
ad mortē paratē et monasteriū nō aduertit.
Consulte tñ idē dōsti. q i hoc casu sentiat
prez dāni. ne cū iactura monasterij velit lo-
cupletari. Aduertat etiā trabēs q i tali con-
tractu puentus pensus infueniat. qz si soli
abbatis vel cellerarij nō teneret monasteri-
um stare ptractui. ex ē de depo. c. pmo. Aliqñ
trabunt p mobū societatis. et hoc etiā varijs
modis. et qñq iuste et qñq iniuste. Et iuste
qñq ut cū vnus h3. xx. capita. ali? totidē vel
etiā becz et pūnicat adinuicē eas. et piculū
et emolumentū et expensas pūnicat eq̄liter
si equalit ponunt in societate. vel p rata fm
q ponūt. et pnt etiā tales puenire q de fetibo
recupent capita mortua vñ de velleribz emā-
tur capita ad augendū gregē. Iniuste at fit
hmoi societas cum qd bat certa capita ou-
um extimata certo pretio hoc pacto q rusti-
cus nō accipiat aliquas vtilitatē donec tra-
dens recept prius totā sortēz. hoc em pactū
fm Al. ē valde iniquū. sicut etiā si qd pacifica-
tur q ante q rusticus recipiat aliqd. restau-
rabit de fetibo oīa mortua. hoc em pacto est
qsi tradē oues imortales. Predictū casuz vi-
det for mare Lau. de ridol. in suo tractatu de
vfuris. et latius psequit. Querit em utrū
licitū sit dare pecora rustico cū pacto q tra-
dens recipiat omnes fructus pecorū quousqz
psequat totū suū capitale et extunc sint pe-
cora pūnia. Ro. q Jo. de lig. tenet q non.
Rō est fm eū. qz talis pmo vult capitale cer-
tū postea vult lucrū locare. S3 ipe Lau. dic-
q pūnis talis actus licit? reputat. et cre-
dit illū de iure posse multū bene sustineri. Et
ab rōez Jo. rñdet q ibi nō est saluū capitale
cū piculo tñ traditis peant. et ideo nō mīz si
maius emolumentūz pcept ex q plus piculi
sustinet. hec ille. S3 si qd bñ pñderat casum
positū videt q possit intelligi dupl. et pmo
mō erit illicitus si videlicet itelligat sic q tra-
dens dicta pecora velit capitale suū saluum
grege puenire. etsi non perit in pñti vult ni-
hilomin? prius de fructu pecorū suū capita-

le. et sic videt intellerisse Jo. de lig. ut patz ex
rōne ei? Secūdo mō pē intelligi sic q puen-
te grege tot? peat tradenti ipa pecora. s3 si nō
perit vult pū de fructu trabē capitale et ex
inde facē pecora pūnia. et fm istū modū vi-
det intellerisse Lau. de ridol. utz ex rōibz ei?
et approbat ut licitū. Presupponit iste Lau. q
totū piculūz. s. casuū fortuito sit tradentis.
S3 ubi piculū esset pductoris totum eēt usu-
ra. Si at piculūz esset pūne utriqz tūc etsi
nō sit usura. videt tñ iniust. ut infra dicef.
Sed clarius et tutius esset q tradet p qtuor
vel tribo annis pecora. et in fine tps equalit
diuidēt fructū cū capitali. ita q tradēs sub-
iret picula casuū fortuito. et recipiēs picu-
la seu dāna ex negligencia. In diuersis pa-
trijs fuit ista diuersis modis. S3 nota gene-
ralit fm hoc. q qñ pūnis ē pbitio in socie-
tate ut eq̄lit. s. picipēt lucz et dānuz ppoitō-
nalis licitū est. Secus ubi melior est pbitio
vnus q alteri. Et cū bant oues sub isto
pacto q ubi pirent p medietate peant tēn-
ti et p alia medietate recipiēt in oī casu. ubi
at nō peant pū debeat tēnens ex fructibz su-
um trabē capitale et exiñ sint pūnia: q ptra-
ctus coram celebrant. nō videt licitūz ex eo
q recipiēs pecora nimis gūat. Nā ubi male
fortunent ipse amittit duo. s. medietatē pre-
cij pecorum et laborem sue custodie. tradens
aut amittit vnum. scilicet medietatem pre-
cij pecorum. Ex quo igitur rusticus recipiēs
seu cōducens pecora substat pluri periculo
debet etiam plus participare de lucro.

Item queritur. Quid. §.rl.

iuris cū bat Petr? Jo. oues i foccidā p qui
quennū. et de pñetudine ē q in capite quin-
quennij diuidant oues cū fructibz. interim
aut oues naturalit pēunt. est ne Jo. rustic?
qui accepit oues in foccidā ad aliqd obli-
gatus De. Ro. fm Bal. de pu. in. l. j. c. pro
socio. In tali casu pē ptingē tale damnu tris-
plicit. s. ex natura. secūdo ex fortuna. tercio
ex culpa seu incuria. Et cū pmo mō ptingit
tale damnu. s. ex natura. nō tenet Jo. aliqd
restituē De. Et ratio ē. qz si fuissent etiā pe-
nes De. erant piture. Etsi fuissent oēs oues
cū bate fuerūt in foccidā estimate nō tenet.
qz in ptractibz nō ordinatis ad dñum trans-
ferendū extimatio emptionez nō facit. ut. ff.
p socio. l. cū duobz. et hoc p regulā trahitaz.
ff. de ptracten. emp. l. cū manusata. Si vero
ptingat tale damnu secūdo mō. s. ex fortuna
vñ pirent fortuito casu cui resisti nō potu-
it. puta ex aliqua guerra subito exorta pter
omēz extimationē. ter. dicit in pñdicto. c. §.
dāna. q piculū dz esse pūne. vñ si oues ex-
timatē erant. xx. libraz Jo. rusticus restitu-
et De. x. libras. Nā si nihil restituēt totum
dānum eēt De. quod esset illū ter. §. dāna.

338

qui dicit qd esse commune damnum. et sic aliter iudicatur de casu naturali: aliter de fortuito. Sed si damnum tale puenit ex culpa Jo. rustici. teneat ipse Jo. ad emendam totius quantitatis. quia ante societatis tempus diuidende omnes oues erant mere ipsius. De. licet extimare edite fuerint. Facit ad hoc. C. de pactis. l. si pascenda. et l. cum a nob. ff. p. socio. Si vero postquam omnes oues equaliter perire debebant damnum inuenit rustici culpa. sed Jo. tunc non tenetur. De. nisi ad dimidiam partem pertinet. quia plus enim non damificauit. hec Bal. Sed cum superius dixit qd Jo. teneat ad emendam totius quantitatis. credo intelligendum de quantitate capitalis seu eius quod constituitur vel ad plus etiam fructus inde persecuti si iam fructus erat secutus ad medietatem. quia alia medietas Jo. debebat esse. Et ex his patet quod damnum preedens ex natura spectat ad tradentem ab socidibus. Sed preedens ex culpa negligencie spectat ad recipientem ab socidibus. preedens vero ex fortuna spectat ad utrumque. quoniam est ex ipso tractu. Secus si aliter fuerit pactum factum inter partes. quia tunc statuitur pactioni. quia pacta ex pentione legem accipiunt. et pacta seruanda sunt. ex de pactis. c. primo. Et hec si iusta sunt ut non grauetur magis una pars quam altera.

¶ Sed queritur de bo. §. xli.

bus. Quid iuris cum De. edict Jo. boue et vitulum nutriendum usque ad annum hac videlicet conuentio quod in fine anni vendatur. et De. suus erat capitale. deinde diuidatur lucrum. nunquid est licitum? Actus. Seco. quod ab hoc quod sit licitus duo sunt necessaria. Primum est quod De. in se retineat piculum fortuitum capitalis. aliter illicitus est. Secundum est quod si alia minus venderent quam fuerint empti. non tamen Jo. teneat ipsi De. ad supplementum p capitali deficere. quia tunc esset capitale saluum. et persequens usurarius. Item pone quod De. locat Jo. duos boues volens quilibet mensem duas minas seu sextaria frumenti. et retinet sibi piculum dictorum bouum. nunquid est licitum? Seco. Talis actus est locatus. et tunc licitus si tantum sit lucrum quod respondeat utilitati quam potest haberi de bobo. aliter illicitus esset. Nam si nulla utilitas de bobo adueniret nil dare deberet. vel non tantum si deductis sextariis frumenti que dat locatori parum quid lucrum remaneret productori. aliter iniustus. Item pone quod De. locat Jo. duos boues estimatos cum hac conditione. scilicet quod Jo. laboret sibi in anno. xij. bubulcas terre cum dictis bobo et in fine anni boues vendi debeant. atque De. totum suum capitale prius extrahere debet. postea de residuo Jo. debet habere medietatem. nunquid est licitum? Seco. Licitus est si De. obseruat duo. Primum est quod retineat sibi piculum dictorum bouum. Secundum est quod promittat De. satisfacere ipsi Jo. de labore suo quo laborat terras suas. et hoc ad arbitrium boni viri. in qua satisfactione reputatur hoc

quod dat sibi medietatem lucrum bouum. Sed si nullum lucrum fieret de bobus. tunc De. recouperare tenetur pro expensis factis a Jo. de ipsa sorte bouum. vno predictorum deficiente tractus erit illicitus. Godez modo licitum est locare boues ab quarta parte lucrum et damni. dummodo locans boues laboranti permittat petenter satisfactum pro labore quem sustinuit siue fiat satisfactum ex parte dantis de expensis factis siue de sorte bouum si ibi non fuerit lucrum. alioquin contractus illicitus esset.

¶ Item queritur. §. xlii.

Quid iuris cum De. trahit Jo. unam vaccam estimatam. x. lib. cum tali pacto quod ipse Jo. teneatur ea et omnes fructus eius et fetum cum diligencia seruare et custodire supposito suis fructibus eius et fetum non alienare sine licentia eius. De. atque de fructibus eius et fetibus poribus tantum dare et assignare ipsi De. donec sit ipsi De. de proprio vacce integre satisfactus. deinde assignare dimidium in futurum de fructibus et fetibus talis vacce. et cum hac predicta adiecta quam si vacca vel fetus eius culpa ipsius Jo. aut nuncij eius quocumque modo perierint. ipse Jo. integre restituere teneatur. Si autem diuino iudicio aut fortuito casu predicta euenerint pertineat damnum ad ipsam De. Rursus dicendum quod talis actus finem habet licitus videtur. Nam licet De. prius recipiat sortem suam. tamen inconueniens non videtur cum in se suscipiat periculum fortuiti casus et diuini iudicii. Sed verior sententia est quod actus sit illicitus. Nam euidenter apparet quod multum potius est predictio locatoris quam conductoris. quia poterit euenire quod postquam De. suam sortem recepit vacca cum omni fetu et fructu periret. et sic de omnibus expensis et laboribus habitis circa vaccam ipsam Jo. nihil haberet. quod iniustum esse videtur. unde actus illicitus. Item quod si De. locat Jo. duos boues estimatos. xx. floren. pacto quod ubi consuetum est dare pro duobus bobus. xij. sextaria frumenti det ipsi Jo. tamen viij. ita tamen quod stet ad piculum tercie partis bouum. Seco. Licitus est. aliter autem non.

¶ Queritur de editione. §. xliii.

bouum. et primo sic. Dat quod boues rustico cum pacto quod dare debeat sibi pro eis. xx. sextaria seu cumulos grani in anno. nunquid est licitum? Rursus Lau. de ridol. Si locantur opera bouum et piculum deterioratus eorum subiit ipse locator licitus est actus. quia boues deteriorantur. Sed si vult locator boues recuperare precio quo fuerant estimati cum tradidit. nec vult piculum deterioratus subire quamvis piculum mortis naturalis. tunc actus erit illicitus finem Jo. de lig. quod ab hoc allegat. c. plerique. xiiij. q. iij. Iste tamen casus plene declaratur in se. dubio. Queritur secundo cum. scilicet quod locat boues alteri cum hoc pacto quod vult secum precipue lucrum et damnum et nihilominus vult. x. sextaria vel cumulos grani quolibet anno. est ne licitum? Rursus Lau. de

ritol. Dicendum videtur quod iste tractatus per bu-
plicitate intelligi. Uno modo sic celebratur ut locet
ille tales boues rustico ut cum illis campum su-
um araret vel plaustrum duceret vel aliud opus
sibi utile faceret ad placitum et emolumentum in-
te pueniens suum foret precise. Sed si boues in
fine anni facti essent deterioris conditionis et sic
minoris valoris pro medietate sibi cedebat in
dammum. Si vero melioris conditionis et sic ma-
ioris pretij pro medietate sibi cedebat in lucrum.
et tunc non obstante quod sextaria. x. grani de-
derit locatori nihilominus licet erit factus.
hec ille. Ad videndum intelligendum ut ipemet in-
tra ponit cum deductis expensis bouis
remaneat in aliquo lucro communiter ut sic illi. x.
sextarii de lucro pueniant. Probat autem hunc
tractatum esse licitum per istas rationes dicentes. Aut vis
quod iste contractus sit locatio aut societatis.
Si locatio. si opus erit licitum ratione de-
teriorationis. nec obstat quod pro medietate subij-
damus deteriorationis. quia satis est quod pro illa di-
midia et illius respectu nil soluit. Soluit ei
x. ubi si nihil subiret damni solueret. x. x.
sicut stat ab lucro ita debet stare pro parte pro
ad damnum. et sic non pro ea pro qua non stat ad
lucrum alio non datur. nec mixtum sit pro ea isto casu
solui. x. quia per in pluri lucrari. et sic est veri-
simile. cum emolumentum totum ex opibus pueni-
ens suum sit. videtur enim pro una parte sapere contra-
ctum societatis et pro alia parte factum locatio-
nis opus. sicut in simili dici posuit in c. ad
quodnes. de rebus pmiu. Aut vis dicere quod iste tra-
ctus sit mere societatis. et tunc ibidem. si quod licet
est. quoniam capitale stat ab lucro et damnum utri-
usque. Ad hoc. xiiij. q. iij. plerique. cum ibi nota-
tis. Nec obstat quod ego habeas precipua. x. in
anno. quod tu habes omne emolumentum ex opere
tribus bonis pueniens: unusque cum alio pensetur.
ar. de furt. c. pmo. Preterea si plus in societate
pono non mixtum si plus percipio. Alio modo prebi-
ctus factus potest sic celebrari ut videlicet ne-
dum communem abinuenit lucrum et damnum capi-
talis. et etiam lucrum et damnum opus. et tunc nihilominus
min? ibi videtur dicendum: si non per. Et sic dicere quod aut
tu personam operantem. et ego boues. aut abo po-
num? personam operantem. et vlt hoc etiam ego pono
boues. In primo casu aut opus persone preponde-
rant bono seu eorum valoris. aut e contrario. aut
sunt equales. primo casu presumitur quod in fraude usura-
rum et tanquam usura illi sextarii denarii annuatim et
effectiue licet non ex sui forma vel natura mutu-
um celebrabit. Erit ei actus tibi valoris boni per di-
midia mutuas. p. x. sextarii. et tu illi in so-
cietate posuisses. ar. de usufructu. c. i. ciuitate. et c.
psuluit. et c. si. Et ite dico in eodem casu. In secundo
autem dico sic? nisi iam ex alijs circumstantijs aliud
dicere oportet. ar. eorum que legunt et notant de
emp. et vendi. c. ad nra. et de pigno. c. illo vos.
et per Jo. an. i. additio de pecu. c. i. ciuitate. ti.

de usuris. Non enim est in natura societatis quod
plus pertulit societati vel pecunie vel ope vel rei
plus de lucro percipiat. ff. pro socio. l. si non fuerit.
Insti. eo. c. iij. de illa. al. secus. In secundo autem
membro principali quoniam ultra personarum operantem ego
pono boues. dicere ibidem et fortius. et hoc verum in-
telligo tam in hoc quod in preedicti casu quoniam tu re-
manes etiam in aliquo lucro et sic illi. x. sextarii
de lucro pueniant. Si ei nullum lucrum resultat
set ex hac societate et ego nihilominus habu-
issem a te. x. sextarios grani iam hic non per-
perem illos ex lucro. ex quo bene licitum est plus
conferendo plus percipere. Cum enim de natura tra-
ctus societatis sit quod partes sint equales habito re-
spectu ad quotas in societate positas. cum sit
quoddam ius fraternitatis. ut. l. v. ff. pro socio.
que equalitas erit aut que fraternitas ut tu nihil
lucraris et tu mihi decem de tuis trabas. Resul-
taret ergo potius ex tali contractu mutuum quam
fraternitas in effectu si recte consideres. esset enim
contractus huiusmodi in huiusmodi effectus quod pro
dimidia valore bouum tibi intelligar mutu-
asse. et propea volo. x. et tu in societate illa di-
midia vel etiam dimidia ope vel tota opus po-
nas ab comune lucro et damnum. ar. eo. c. i. ciui-
tate. et ibi nota per Glossam. post Jo. an. Nota tamen
quod dicitur. Wil. quod cum locator ultra illas measuras
quas habet bladi apponit pactum quod in casu mortis
productor teneat ab medietate damni. Et hoc
facit timens ne si ad hoc non teneret nimis et
indiscrete guareret boues et minus curaret de
eis. sed in alio firmius ponit quod sine culpa con-
ductoris periret. nil a conductore suscipiet de da-
no. quod creditur quod non peccaret nisi propter scan-
dalu eorum quod ignoraret eius intentum. Dicere etiam
am potest dari et azini et equum in focidam bestia mor-
bis. Sed ab hoc ut sit licita opus quod facta copu-
tatione expensarum et laboris custodie. i. habito
respectu ad quotas et periculum. non reperitur
deterioris conditionis unus quam alius.

Item queritur. §. xliij.
Quid iuris cum de locat. Jo. duos boues pa-
ciscens secum quod tibi quilibet mense unum sexta-
rium frumenti nulla mentione facta de periculo.
seo. quod si de. vult capitale firmum seu hoc in-
tendit: usura est. Sed si intendit et declarat in
se suscipere fortuitum periculum et diuini iudicii.
tunc licitum est. sicut etiam licitum est tradere
equum ad vecturam. Insuper tunc si morerentur bo-
ues per Jo. incuriam ipse Jo. teneat satisfacere. Quod
si facit super hoc instrumentum primo modo si pericu-
lum fortuiti casus vel incurie sit Jo. tamen. et
hac intentione ut Jo. habeat maiorem diligen-
ciam in custodiendo. sed mente intendens sibi
ascribere fortuitos casus ipse de. si sufficienter
sibi fuerit ostensus. tractus etiam est illicitus
per Wil. quod scandalizatiuus primorum cum ex
forma sit usurarius et intentione potest mu-
tare et subito mori. et tamen heredes ex vi in-

360

strumēti petere possent dāna casus fortui-
ti. Si si pactū fiat q̄ in omī casu siue icurie
siue fortuiti uterq; sustineat medietatē dam-
ni forte tolerari posset. q̄ cum casus incurie
p̄be debeat imputari p̄ductori ⁊ casus fortui-
tus locatori sit quedam recompensatio vni-
us cum altero ad vitandum litigia.

Queritur. utz hoc .§.xlvi.

fit licitū. Accipit Pe. ab aliq; pecuniaz mu-
tuo ⁊ p eo Martinus satisfacat seu scriptā se-
curitatis facit. ⁊ vult unū vel duos ducatos
p qlibet cētenario. Reo. Si satisfactor seu fi-
deiusso est fictus q̄. s. ip̄e est mutuator ⁊ sin-
git se ab alio facere mutuare ⁊ p fideiussio-
ne illa ficta unū vel duos ducatos petit: usu-
rā pmittit. xiiij. q. iij. c. usura. Si at est ver-
satisfactor q̄. s. alius est q̄ mutuat utrū licite
recipiat illa duo vlt unū. Lau. de ritol. argu-
it pro ⁊ 3. Nā q̄ sit usura pbat sic. Paria q̄-
dem vitentē mutuare vlt forte ⁊ certū quid
recipe. ⁊ penes creditore satisfacere et aliquid
a debitorē recipe. Nā ego p̄stuo te mei cre-
ditoris debitorē ppter qd a te debitorē p̄cipio
illos duos floren. et sic si soluo creditori tu
mibi ad restitutōez teneris tanq̄ debitor me-
us vere sortis: quod ḡ plus das usura videf.
q̄ p̄inde videf acsi mutuallesz q̄ hoc p̄cedit
cū pro te tuo creditori soluo. tantoforti? cū
nō soluo. Nō ei debeo esse melioris p̄bitōnis
cū non soluo q̄ cum soluo. Nec obstat cū in
casu nro etiaz in me suscipio piculū. q̄ si tu
illi nō soluis ego teneor soluere. qm̄ tu mibi
remanes obligatus ad reddendū. exf te fidei-
iusso. c. ij. Sed q̄ non sit usura videf. q̄ solū
in cōtractu mutui cabit usura. sed hic nō est
bare p̄tractū mutui sed p̄tractū innoiatū. s.
do ut facias mibi scriptā cautōnis. vel do ut
des illi p me si nō dederō. seu facio ut des. nō
em̄ ad mutuū respectus habef cū nulluz sit
pro pte recipiētis illos unū vlt duos floren.
sed ad seruiciū scripture securitatis quā tibi
facio. ⁊ sic videtur potius quedam venditio
crediti mei. Si fundamentum huius rōnis
faciliter destrui p̄f. nametli usura ex forma
nō cabat nisi in cōtractū mutui expliciti. tñ
usura ex fraude bene repif in alijs cōtractibz
ubi est implicitū mutuū. ut p̄ ex dictis sup̄.

Quid cū tu mittis .§.xlviij.

p mare vel p terras merces tuas ab aliq; p-
tes. ⁊ ego piculū in me suscipio et pro quoli-
bet cētenario valoris ip̄az meritiū puenio q̄

mibi trabas certā pecunie quātitatē. nunq̄d
sum usurari? Et rñdet Lau. de ritol. q̄ nō.
Nō em̄ est iste casus simil casui tēcref. nau-
ganti. q̄ ibi receptū vlt fortez directe p̄cer-
nit mutuū in q̄ sup̄abundācia reprobatur.
xiiij. q. iij. c. si q̄s oblitus. s. i casu nro si sic.
q̄ p̄cernit factū. i. securitatē. daf em̄ ut faci-
at. nō em̄ daf ppter mutuū cū nulluz infue-
nerit: s. p̄p id q̄ securat mercatores de mer-
cibz suis q̄s piculo marino vlt terrestri expo-
nit. Preterea nulla fors infuenit. ḡ falsū est
dicē q̄ vltra fortez aliq̄d p̄cipit. Nullū ei est
dāe edificii sine fundamēto. j. q. i. c. cū Pau-
lus. Potius at videf esse fctus locatoris. q̄ si
iste locet sub suo piculo ⁊ cū tali mercede cō-
ductoz hāz meritiū. quā ei eq̄tate ductus dis-
ces hūc subire picula sine lucro? Et sic p̄clu-
dit hanc sniaz veriorē. s. q̄ cōtractus de se sit
licit? Hanc dīc tenuisse m̄gm in theologia
frēm Franciscū de Ampulis ordi. minoy.

Cambia fiunt tripli .§.xlviij.

citer. ⁊ te qlibet eoz vitendū est si est licitū.
Elno mō fit sic. Campfor cambiēdo recipit
unū denariū p florenō bī cambiū minutū. ē
ne usura: Elidef q̄ sic. q̄ querif fruct? de pe-
cunia q̄ nō parit. ar. dis. xlvij. sicut bi. Jo. de
lig. dīc q̄ n̄ videf bī excusabilis. nisi attento
infesse. q̄ attēto subiecto pecunia ē inueni-
bilis nisi ppter cursuz monete. Concludit fi-
nalis q̄ ubi q̄s plus recipiat nō est bī tutus
in p̄scia. Sed Lau. de ritol. dīc q̄ si vep foret
hmōi cambia si fore licita. nimij dānaref.
vñ putat talia eē licita dūmō sine fraude ce-
lebrent: nec hic infuenit mutuū vñ nec usu-
ra: nec insup qd p̄tra p̄scienciaz edificet. Si
em̄ tibi cambio florenū bāto tibi monetā.
vel bāto tibi florenū accipio monetā. et in
p̄mo casu recipio mibi unū denariū veri va-
loris. in secundo volo unū denariū a te vltra
vex valorē. iam id nō retineo vel volo ut ti-
bi vendens pecuniaz que est inuēdibilis fm̄
Arch. xiiij. q. iij. c. p̄mo. Nec ad pecuniā re-
spectū habeo s. ab interesse meū rōne labo-
ris. opaz. pensionū. salarioz. factor ⁊ b̄sci-
puloz. q̄ pro hmōi arte exercenda subeo q̄ de
p̄po nō est decēs ut subeaz. nec i cassuz labo-
rare vel opari debeo i tui ⁊ alioz utilitatē.
Expensaz quippe laboris ⁊ itineris ratio est
habenda. exf de voto. c. magne. Et ista videf
fuisse snia Jo. de lig. si recte attendaf. Pōt
tñ in hmōi cambijs p̄mitti p̄cēm multiplici-
ter. nō solū cū sit hoc ex auaricia s. etia cum
dāne monete false vel icise vel diminute. mi-
rte vel etiaz cū nimis capiūt p hmōi cābio.
Quantum aut sic sumi possit nō p̄f bari re-
gula generalis defminare quātitatis vbiq̄.

fit ⁊ aliud cambiū .§.xlviij.

qd bī cambiū p lrās. et fit p istū mobū. Re

capit campfor centum in loco vno. puta Elenetia a De. restitui facit ipsi De. vñ alteri p eo i alio loco. puta Florentie centū sex florenos vel septē fm q plus vel min⁹ valēt. de hoc q querit. vñ sit licitum. Rñdet Lau. de ritol. q sic. Nō em vendit pecunia q est inuēdibilis: s; tantū hic soluit quantū ibi numerat. Na; tantū valet alicubi floren⁹ cum vno denario quātū alibi sine denario. Cur⁹ sus ei monet opat excessus i valore fm loz coz dīstāt. Plus ei valz floren⁹ florentin⁹ Florentie q alibi. q plus ducat⁹ roman⁹? Ro me q alibi. Opatur hoc q monetaz dīstāt. qñq em tantū valent Elenetia centū ducati quātū Florentie centū sex vñ centū septē florenti vñ plus vel min⁹. nō em plus soluit sed tantundez. Est q alia rō. f. piculi cui subijciē campfor aliqñ in missione monetaz de loco ad locū. et iō si minus aliqñ valet qd recipit a campfore in vno loco q illud qd reddet in alio illud plus sit rōne piculi q vt subueniat salarijs mistroz q pensionū q alioz in bmo arte nēciroz vt nō frustra opas ponat q sudorē ppiū in alioz utilitatē. Ad qd bene facit qd scripsit Tho. scda scde. q. lxxvij. arti. iij. Nō est q usura vel contra pscienciam.

Est tertiū genus. §. xlii.

cambiū qdē cambiū p Elenetias siue cambiū sicū vel cambiū ad libras grossoz. q sit p hūc modū. Ego egens h Florentie. x. libras grossoz recipio a te campfore florentino ibi dez florenos centum sex vel plus vel minus. sicut tūc Florentie cambia currūt q valēt. x. libze grossoz. et inde ad vñ mensem teneor tibi ad restituendū tantū quantū infra decē dies pputandos a die celebrati cōtractus valebunt. x. libze grossoz in ciuitate Elenetia. lū que aliqñ valent plus aliqñ minus. et sic aliqñ pbit aliqñ lucrat cambiens licet vt in pluribz lucrat. Et vt itelligas terminuz predictū. decē libze grossoz itelligunt centū ducati. Querit q vñ licitus sit talis ptractus. seo Lau. de ritol. arguit pio q p. et dicit sic. Aut vis dicē q hic interuenit mutuū. aut q pmutatio siue cambiū. Si dicis q mutuū cū reddat idē qd mutuat. f. tot libze grossoz hinc ad menses quot mō mutuanē. restat p cōsequens q hic nulla pmittat usura. na; nulla supuenit habundancia siue incrementum. xij. q. iij. c. pmo. q. iij. si quis oblit⁹. Nec obstat. imo poterit cōtingere. q incrementa suscipiat. cū si hodie p. x. libris grossoz centū sex florenos numeret hinc ad decēdū. i. ad decē dies forte valebūt centū septē. q sic inde ad mensem recipiet vnum vñ forte mutuat. Qñ et si vñ plus tunc tps valebūt dicte decē libze grossoz q sic vñ recipiet plus. non tñ sequit q ultra. x. libras grossoz recipiat: imo. x. tñ. Colle exemplū

in simili. Tu vides q valor florem alterat et variat de tpe in tps ex causis diuersis. na; aliqñ valz tres libras q sextecim solidos. aliqñ plus. aliqñ min⁹. Done q ego hodie tibi mutuem vñ florenū pio q tibi trado monetā q sic libras tres q solidos sextecim vñ in auro. q cambis q pcipis solū libras tres q solidos sextecim. et q facio debitorē in vno florenno. Inde ad mensem restituis vñ florenū in auro vel in moneta. et q tunc valet solidos decem q septē. dicitur ne ille solidus quē plus pcipio de florenno in auro restituito qui valet tunc decē q septē solidos vel restituito in moneta ad dictā rationē solidorum tece; et septem vsurarius. Absit a seculo. tantum em pcipio quantū mutuaui. f. vñ florenū vñ eius valorē. Qd af plus valeat tūc ille florenus nec tibi nocet nec mihi prodest. Na; si emisssem de illa pecunia tibi mutuata tempe cōtractus mutui vñ florenū et vsq; in hodiernū diem seruassem iam ex illo totidē. i. tres libras q decē septē solidos recipem. Sequere etia hoc inconueniens q si mutuaui ex charitate q pure vñ mobiu; gñi tūc valentē sex. hodie valentē septē. tantominus de gñno restitue tenearis. et sic ex gñitudine et charitate mea incōmodū reportare potero. Volebas em illud seruare i id tps q tu mihi restituis. qd si fecissem. illud plus qd tunc valet vendidisses. et q seruiui tibi mutuatū illud. si min⁹ tunc valeat dabis. tūc me damificabis. Ad predicta optime facit qd scribit Hug. q Archi. post cū in. c. si q clerici. xij. q. iij. Si at vis dicē q h infuenit pmutatio siue cambiū. longefort⁹ vide p cedē pclusio memorata. f. q nō sit usura. Qñ em usura ppe cōmittat in cōtractu mutui. cū hic nō sit mutuū s; pmutatio vel cambiū et sic pectus vicinus emptioni. gñ non est usura. Sed p primū. f. cum dicat hic infuenire mutuū. videt esse ter. i. c. nauigati. in pncipio. cū ibi notatis in glosa Lau. Et p hūc addi q cū dicebat. q idē reddit qd mutuat. f. tot libze grossoz: gñ nulla usura. Rñdetur q illas. x. libras grossoz spat capfor recepe i maiori valore q dederit. al nō mutuat. licz qñq nō illū recipiat. q sic ē ibi usura cū infueniat mutuū cū intentōe lucri. xij. q. iij. c. pmo. Exempla etia q ibi subdunt d florenno mutuatō vñ mobio gñi sūt dissimilia a casu nfo. qz et mutua illa ex charitate mouet ad mutuanbū q a cāu ptingit illū florenū vel mobium gñi plus valere qñ sibi reddet q cū mutuaui. ideo absq; usura pcipit cū nō intendēt lucrari: s; pio fuisse. Et in tali cāu loquunt Archi. hug. supius allegati. In casu autē nfo lucy pncipaliē intendit. et ideo usura. Conē secundū vero. cū. f. d. infuenire cambiū et non mutuū. facit. quia si

562

cōtractus cambiij equipollet quobammodo cō-
tractui venditiōis cum pecunia sit inuēdibilis
necnō q̄ ipius usus q̄ nō est aliud q̄ ipa p̄sū-
ptio ab ipa pecunia inseparabilis. et sic unū sine
alio vbi nō p̄t: nec etiā utrūq̄ sit tanq̄ alē
p̄ alterū crescat i valore. iuxta notata p̄ Jo.
an. sup̄ regula. p̄c̄m. de re. in. sequit̄ q̄ p̄t?
nō est licit̄. hec ille. Et his p̄t addi q̄ cū ar-
guebat̄ sup̄. usurā hic nō esse. q̄ usura p̄mit-
tit̄ in p̄ctu mutui. q̄ hic n̄ est mutui s̄ cam-
bium vel p̄mutatio. R̄ndet̄ q̄ usura ex frau-
de repit̄ etiā in alijs p̄tractibz cū est ibi mu-
tuū implicatū vñ querit̄ lucz. q̄ sic est i p̄po-
sito. Tandē post multa ip̄e Lau. hanc q̄onēz
sic cōcludit. q̄ sub spe lucz i intentōe plus
p̄cipiendi q̄ sit qd̄ tūc mutuat̄. q̄ ut pluris-
mū sic p̄tingit. et al̄ nō mutuat̄ ip̄e mutu-
ans. talia p̄petrant̄. cōsulo ut om̄es abstine-
ant. ar. eo. ti. c. i. ciuitate. Et remittit̄ p̄ ma-
iori declaratiōe ab quasdā alias q̄ōes ipius
tractatus que sup̄ posite sunt. ex quibz satis
clare haberi p̄t q̄ est usurarius p̄tractus.

Exercetur insuper in .§. i.

romana curia ali? p̄tractus a trapezitibz seu
cāpforibz curie quē cambiuz esse nūcupant.
s̄ usura magna ē. sic at̄ sic. Clericus p̄secut̄
de nouo beneficiū aliqd̄ p̄ expeditōe bullaz
ipius indigens pecunijs petit a cāpfore sub
mutuo certā sumaz. puta mille florenoz re-
stituendoz in patria. puta Parisius inde ab
sex mensibz i moneta ibi currenti. ei quē ille
statuerit: mutuat campfor. sed ultra lucrum
cambiij exurgens ex varietate valoris mone-
taz in d̄sis locis erigit ab eo q̄nq̄ vel octo
p̄ centenario. sicq̄ ei r̄ndet̄. Querit̄ utrū sit
licituz. Et q̄ liceat querūt aliq̄ p̄bare ad ex-
cusandas excusatiōes i p̄ctis triplicibz. **Primo**
rōe more. q̄ tūc veniūt usure soluēte nō
ut usure. **Secundo** noie infesse. nam h̄ndo illā
pecuniā cū ea luctus fuisset. s̄ nō h̄ndo non
potuit eā exercē. q̄ sic p̄sequit̄ damnu. ar. xij
q. ij. si q̄s de clericis. q̄ ex̄ de fideiussor. p̄ueit.
Tercio rōe piculi. q̄ p̄t b̄nficiat̄ mori in
via. q̄ sic possit cāpfor totū ammittē. vñ cum
magnis laboribz i exp̄sis rebz. ar. de usur.
c. nauiganti. ex notatis ibi p̄ Jo. cal. **Deb**
fatenduz ē usurā eē exp̄ssaz. q̄ ibi lucz spe-
ratur ex mutuo. qd̄ p̄tinet ad rōnez usure. ut
xij. q. iij. si feneraueris. q̄ ex̄ de usuris. p̄su-
luit. Et ad rōes eoz r̄ndet̄. p̄mo q̄ i casu di-
cto nō ē dare morā cū nondū aduenerit ter-
min? solutiōis fiēte p̄uent? Tūc enī veniunt
soluēte q̄n. i. post ēminū datū q̄s nō soluit.
vñ recipit tale bānū. **Ab** scdm̄ dicendū q̄
illud h̄z locū. i. de infesse q̄ ad bānū emergēs
puta si mutuans ip̄e accipet ad usuram. fm̄
Inno. q̄ Jo. an. **Q̄** si q̄s dicat etiā habē locū
q̄ ad lucz cessans ut i hosti. **De** de ancha.
sentiūt. Nec etiā hoc excusat in vitio usure

talē p̄tractū. q̄ dicūt p̄fati hoc esse vep̄ q̄n
mutuās oīno icēdebat ex pecunia mutua-
ta emere vnā possessionē iaz sibi pataz ab
emēdaz vel exercē in negociatiōibz licitis vñ
verisimiliter spabat lucrū: q̄ hic cessant. Nam
campfor n̄ icēdebat emē possessionē nec ex-
ercere i negociatiōe: s̄ in similibz mutuis i
bmōi. **Ad** terciū r̄ndet̄ q̄ ita cautos se fa-
ciunt p̄diuersas vias q̄ sunt q̄si securi de ca-
pitali. s̄ si esset piculū etiā non excusaret
cū rōne mutui hoc petant. ar. ex̄ de usuris.
nauiganti. Et q̄ lucz fenebre i restitutiōe
ni obnoxium. **Q̄** aut̄ p̄inas faciant et mu-
nera largiant̄ pro beneficiandis ab instanti-
am eoz p̄latis cū quibz habēt amicitiaz ipi
campfores ut opent̄ p̄ beneficijs obtinēdis
pro eis. hoc iam spectat ad simoniam. j. q. j.
qui studet. de qua supra dictum est.

Capitulum octauū de venditiōe ad terminū.

Venditione ad ter-
minū potest exponi illud p̄s.
Terminū posuisti quē nō trans-
gredieris: neq̄ cōuertent̄ opire
terrā. i. tu deus sicut alijs rebo posuisti ēmi-
nū. ita q̄ valor rep̄ que sunt venales termi-
nū pretij put̄ rō dictat: quē iusti boies non
transgrediunt̄ in augendo p̄tium. Neq̄ puer-
tenf. i. i. minuet̄ p̄tius ip̄i iusti i emēdo mi-
nus iusto p̄tio. opire. i. ad deuorandū et ab-
sorbandū terrā. i. paupez. **Triplex** est ēmin?
Est igit̄ primo termin? pretij iustificati. ibi.
Terminū posuisti.
Est secundo termin? pretij augmentati. ibi.
quē non transgredieris.
Est terciō termin? pretij minorati. ibi. neq̄
cōuertentur opire terram.

Primum pretium ven- **§. i.**
ditionis d̄i iustificatus et limitatū. Et circa
hoc prenotanduz est fm̄ Sco. in. iij. d̄l. xv.
q. ij. Pensatio valoris vsualium rep̄ vir aut
nunq̄ p̄t a nob̄ fieri nisi p̄ p̄ieturalē seu p̄-
babilē opioz. Et hoc q̄dēz nō p̄ctualiter: seu
sub rōne q̄ mensura idiuisibili in plus et mi-
nus. s̄ sub aliqua latitudine p̄petenti. circa
quā etiā diuersa hoim capita q̄ iudicia in
estimatione differre vident̄. Proinde varios
ḡdus i modicam certitudinē multūq̄ am-
biguitatis iuxta opinabilē modū in se inclu-
dit. Quis quēdā plus q̄ quēdā minus. Con-
cor. i. hoc Tho. Proinde aduertendū est q̄
bmōi p̄mi pretij iustificati i limitati p̄t etiā
distingui triplex limitatiōis gradus etiā ius-
st? **Prim?** p̄t notari p̄t. **Secund?** discre-
tus. **Terti?** d̄o rigidus. **Prim?** ē p̄tj mio-
ris. **Secund?** ē medioeris. **Terti?** ē maioris.
ūbigrā. **D̄l. x.** petie p̄mi eiusdē videt̄ boica-
tis. laboris. artificij. atq̄ expense. **D̄l. x.**

petiaꝝ fm varia capita ⁊ diuerſas ſnias cir-
ca illas a varijs varia estimatoꝝ fiet. Et tan-
dem repient ipſi estimatoꝝ circa illas tri-
pliciter variari vtpota. Quidam estimabũt
quandã illaz pti. l. ducatoꝝ. ⁊ hic pẽ dici p-
cij limes ⁊ gbus pius. Itẽz aliq. l. cũ dimidio.
et talis dici pẽ limes ⁊ gbus discretus. Qui-
dam vero aliq. l. ⁊ hic dici valet limes ⁊ gra-
bus rigibus ⁊ ſeuerus. Propter varietatem
g emptoꝝ ⁊ venditoꝝ aliq. iſtaꝝ petiaꝝ pan-
ni p pecunia nũerata vendẽt. l. ducatis. ali-
qua. l. cũ dimidio. et aliq. dabit pro. l. j. Nunc
aliq. venit nõ habens tenarios vñ pñtali-
ter ſoluat. dilatoẽ ſolutioẽ poſcit. ſi igitẽ
venditor tunc nõ ſtatim ſoluẽdus pẽ hmoi
pretij expectationez pretiũ augeat nõ tñ vñ
vltimũ limitẽ iuſti pretij ſed ſtat in ſũma. l. j.
ita q quãcũq. ſolutioẽ amplioꝝ tpe gratis
ſeu ex pacto expectaret nunq. ob hoc vltra
illũ limitẽ iuſti pretij aliq. accipet. n̄ eſt ibi
ex vi ſectus uſura fm ſniam magnoꝝ docto-
rũ. Actũ huius ē. q. talis n̄ vendit terminũ:
nec ppter expectatoꝝ recipit aliq. vñ iuſtuꝝ
pretiũ rei quaz vendit q̄uis nõ faciat grãm
remiſſioẽs pretij deſcendendo ab. l. q. quidem
libenter facẽt ſi ille ſolueret ſtatim. Itẽz ali-
ud eſt nõ facẽ grãz illaz pro eo q facit grãz
expectatoꝝ. atq. aliud eſt ppter hoc. i. ppter
expectationem ſimplẽ excedere pretiũ iuſtũ.
Stat igitẽ talis i limitẽ rigidi gbus q extra
iuſticiã eſſe mime poteſt dici. Sed ſi iſte ſol-
ueret ſtatim deſcendẽt vñq. ab limitẽz gra-
bus pii. i. vñq. ab. l. j. Notandũ inſup q cum
q. vendit merces quaſcũq. lanaz. linũ. pan-
nos. victualia et hmoi certo pretio maioꝝq.
ſit illud q. tunc valent cũ vendunt ex eo q.
nõ intendebat eas vendẽ ſed ſeruare vñq. ad
tẽpus quo pbabiliter estimabat tantũ tũc va-
luras vel plus quantũ nunc vendit ſed ad
inſtanciaꝝ alterius vendit. iſtud eſt etiã pre-
tiũ iuſtificatũ ⁊ licitũ. vt exp̄ſſe dicit. c. in ci-
uitate. de uſuris. Decus aũ ſi nõ intendebat
ea ſeruare ſz tunc vendẽ. vel etiamſi non eſt
pbabile ſeu veriſimile q. eo tpe q. volebat in
futurũ vendẽ tantũ debebant valẽ quantũ
nũc vendit. q. tũc habereſt reſpect. ab termi-
num nõ ad indemnitaẽ ſuaz: vñ eſſet uſura.
Itẽz dicendũ de emptoꝝe. ſ. q. ſi emptoꝝ dat p-
tium meritiũ anteq. recipiat merces ⁊ min.
dat q. tunc valent cũ emit ex eo q. eo tpe q.
recepturus eſt merces veriſimiliẽ estimat q.
min. debeat valere q. tũc cũ emit. vel ſaltem
dubiũ eſt vñ plus vel min. ſint valiture q.
ſit pretiũ datũ. pretiũ eſt iuſtificatũ ⁊ licitũ.
puta de menſe martij emit ſextariũ frumẽti
valentez tunc mediũ florenũ dandum ſibi de
menſe iulij q. estimat valitũ. xxx. ſolidos
vel eſt dubiũ ſi valebit triginta ſolidos. aut
etiã. xxx. vel plus ⁊ pbabile dubiũ. emendo

xxx. ſolidis nõ reputat illicitũ. ar. ab hoc. i.
c. in ciuitate. et. c. nauiganti. Decus ſi rōne
anticipatoẽs ſolutioẽs pretij añ receptioẽnem
meritiũ diminueret pretiũ tunc currens. vel
ſi diſimilitẽ estimaret minoꝝ pretio nõ poſſe
valẽ merces illas emptas q. ſit illud q. dat:
ſed bñ mltũ p maioꝝ pñtio q. tũc eſſet uſura.

Secundũ pretiũ rei. §. ij.

vendite dẽ augmentatũ ſeu multiplicatũ. q. d.
quidez ſit cũ a venditoꝝe q. emptoꝝ de re em-
pta pretiũ nõ ſoluit ſtatim ſed terminũ que-
rit. ideo venditor pretiũ petit vltra debitũ iu-
ſticie augmentatũ. verbigrã. Ault ppter tẽ-
minũ ſex menſiuꝝ de q. libz petia pñcti pan-
ni. l. iij. vel. l. v. ⁊ q. q. vñq. vltra. q. quidez manife-
ſta uſura eſt. ſicut p determinationez eccleſie
patz. vt exẽ de uſuris. c. ſoluit. Sedq. mer-
cantes iniuſti ad excuſandas excuſationes in
petiis p ſe hñe conant quaſdã in hoc deſenſi-
ones. ideo de eis cũ rñſonibz ſuis aliq. ſub-
iungam. ¶ Primo equidez dicit q. mercato-
ri lucrari licẽ exq. pro pñmũ otilitate labo-
ribo ⁊ expẽſis ⁊ multiplicibz piculis ſe expoſit.
q. iuſtũ ē vt in reportz lucz ppetens officio
ſuo. hoc quidez facẽ mime pẽ niſi in vendẽto
merces ſuas ſic pñũ taxet q. pẽſatis oĩbz la-
boribz. picul. ⁊ expenſis circa merces ſuas fa-
ctis vñ ſiendis lucreſ. x. vñ. xv. p cẽtenario.
Hoc q. agẽ non pẽ: niſi p expectationẽ ſolutioẽ-
nis vñq. ad hoc augeat pretiũ ſolutioẽs mer-
tiũ ſuaz. vt. ſ. penſata hmoi expectationẽ cum
ceteris circũſtancijs lucreſ finalitẽ. x. vñ. xj.
Ad q. rñdẽt q. iſtud n̄ eſt ſimplẽ vñq. ſ. q. in
oĩũ caſu liceat mercatori plus vendẽ q. ei cõ-
ſtiterit ſz aliq. oꝝ q. tantũtẽ vñq. aliq. oĩũ
etiã min. aliq. oĩũ etiã plus fm q. plus vñ min.
illo tpe q. vendit valet illa mercãtia. q. pce-
dit ex habũdancia vel penuria eius ⁊ fm q.
plus vel minus repit. et hoc pbat triplicite.
Et pmo dicendũ eſt q. licẽ mercator ſicut p-
bictũ eſt ppter pñctas cãs lucri poſſit. n̄ tñ
mõ licito. ſicut ptingit i vendẽto ad terminũ
et obſuando alios illicitos motos. ¶ Itẽ ſe-
cundo ſicut intuentibz ptz ex pñctis ſeque-
reſ q. dato q. mercator merces valoẽs cen-
tũ ducatoꝝ p mille ducatos emiſſet. tunc fm
pñctã poſitoꝝ poſſet p quencũq. illicitũ pẽ-
tũz illas illicite vendẽ ſic q. vñ mille ducatoꝝ
lucraret. x. vel. xv. p cẽtenario q. q. dẽz
patẽter irrõnabile eſt. ¶ Sequereſ etiam
tercio q. ſi i terra vel tpe maxie caritatie mer-
ces ſuas pñtio magno emiſſet: poſſet ppter hoc
i loco vñ tpe i q. merces ille eſſent viles ven-
dere illas etiam pretio maioꝝq. emiſſet ſaltẽ
ppter expectatoꝝ ſolutioẽs. q. quidez abſur-
diſimũ manifeſte apparet atz iuſtũ. ¶ Se-
cundo etiã dicit q. nõ intendũt merces ſuas
carius vendẽ ppter tẽpus. ſed ppter recuperandũ
damnũ quod ex dilatoẽ ſolutioẽs incurrit.

564

quia si p̄dictos denarios statim post meritū
venditor habent: possent cū eis iterim lucrī
qđ facē non pnt qz si statim soluunt. **Ad**
qđ etiā tripliciter r̄nderi p̄. Et p̄mo dicendū
qz si talis venditor in lucrari posset possibile
etiā foret nō lucrari. insup. p̄tere capitale.
nunc at qz nō stat i piculo talis damni. non
p̄ stare i certitudine talis lucrī. Insup. qz se-
cundo qz non haberet lucz de re nō sua. i. de
mutuo dato in emptōe. Pretea. qz tercio mer-
catoz non p̄ in pactū debucē recōpensatōez
dāni. qđ p̄litterat ex hoc qz sua pecunia non
lucrat ut possit vendē qđ nondū est. qz p̄ ab
habendo multipliciter impediū fm **Tho.** scda
scde. q. lxxviii. arti. ij. **Tercio** qz hoc dicūt
facē qz frequē apparet qz debitorēs nō sol-
uūt in tpe assignato. qz circa req̄sitionē taliū
denarioz qz eas facē magnas expensas aliq̄
etiā nunq̄ soluūt. qz recebūt vel fallūt. **Ad**
qđ dupliciter responde. Et p̄mo dicendū ē qz
licz multi q̄bo tal' termin' p̄cessus ē in ēmino
nō nō soluūt. multi etiā sunt q̄ in ēmino si-
bi dato soluūt. q̄tū pretiū qđ ip̄ t̄pus merci-
bus additū est non minuit ab his q̄ in dato
ēmino soluūt. q̄re eque utriq̄ vendē termi-
nū ineq̄litas qz iusticia est. qz iustus nō debz
ferre penaz iniq̄ seu mali debitoris. Elerū est
qz ex de fideiussō. c. puenit cōcebif rōne inf-
esse. si debitor non soluit i termino sibi dato
creditor seruari debet indēnis. nec tūc est ibi
usura. cū usura sit qz rōne mutui sperat lu-
crum. hic aut talis excrecencia non recipit
nisi rōne damni vitandi non lucrī habendi.
Ab illis q̄ qui in ēmino nō soluūt exigit re-
cōpensatōez sui dāni nō ab alijs. **Quz** ad ali-
am p̄tez sue excusatōnis. i. de his q̄ nunq̄ sol-
uunt vñ damnicant. Talibz r̄ndendū est qz
eoz p̄sciencia p̄ stare merito inq̄eta. cum qz
de tali ēmino dato culpā habeat. qz aīaz cum
substantia p̄bant. Nā nō cogunt talibz ven-
dere nec illis vendēt si crederēt illos nō so-
luturos. qz rōne dubij i mutuo qđ est ibi im-
plicitū nō licz spare lucz. ex de usuris. na-
uiganti. Nec est iustū qz in termino soluētēs
paciānt penā p non soluētibz ut dictū est.

Tertium vero pretiū .§. iij.
rei vendente b̄ minoratū. sicut p̄ i vendente
pannū vel equū pro centū florenis cū expe-
ctatōe t̄pis puta vnius anni. ei q̄ sibi mox ē
reueuditur? pro nonaginta tūc recipiēdis.
Quim em̄ dñs p̄ani vl' equi ēdidit illi nona-
ginta florenos et qñq; octogita s; manualit̄
tūc. Ille vero q̄ p̄mo emit nihil tūc soluit p̄-
mo dñs rei s; in ad annuz. patens igit̄ est qz
iō secund' reueudit p̄mo vendēti. p pretio
satis miori. qz sub q̄baz mutui rōne potiusq̄
sub reali veritate solutōis ēdidit ille sibi no-
naginta vel octoginta ab eo debens rehabe-
re centū quos ipsi p̄mo vendenti non soluit

tunc. p̄pterea talis p̄ctus usurari? est et om̄i
malignitate ac duplicitate plenus. ar. xiiij.
q. iij. pleriq; **Aduertendū** est tñ qz si quis
absq; intentōe reemēdi rez a se vendendā abs-
qz fraude vēdidisset equū p centū florenis et
tñ ab emptore simplicit̄ vendēti sibi sicut qz
cuicūq; emere volenti reuendēt illū p pretio
minori nō esset usura: posset tñ ibi esse p̄ctm
iusti pretij. Posset etiā hec reemptio taliter
circūstanciari qz nō esset ibi p̄ctm minorati-
onis iniuste. tñ talis p̄tractus fieri solet eti-
am in fraude usuraz. **Propterea** hoc vltimū
nō est utile p̄dicare nisi cū ista additōe. i. cū
p̄dicti emētes p̄tio minorato nō sint artium
et legitimaz mercationū qz ciuitatū p p̄rio
cōmoto destructozes. **Qz** qđ remediū habif
lanificibz et alijs mercatoribz q̄ ob id pretiū
ultra iusticiā minoratū nequeūt vendē pan-
nos vel merces suas quin multū amittāt
de capitali si ad terminum vendere nolūt bi-
tas merces. qñq; si nō vendant ad terminū
non pnt repire emptorē. Insup talis est qñ
qz i ciuitate p̄suetudo p̄ omni bono iā lon-
go tpe it̄roducta. **Ab** hoc dicendū est qz si ta-
lis cōsuetudo de dilātōe solutōis introdu-
cta sit p̄ omni bono qz nō in fraude usura-
rū. s; pro expeditōne mercantiāz. tūc distin-
guendū ē fm **Tho.** ut b̄ in. s. se. qz aut mer-
catoz merces suas vendit ad terminū ultra
quantitatē iusti p̄tij. aut nō. **Si** p̄mo modo
nō est dubiū qz p̄ctus usurari? est cū in eo ex-
pectatō t̄pis sub pretio iusto cabit. s. c. p̄su-
luit. ex de usuris. **Si** aut secundo modo qz fm
quantitatē iusti p̄tij vēdit licz terminū tra-
bat qz p̄ ēmino p̄tio maiori vendē videat nō
tñ ē ibi usura. Nec p̄mo obstat si p̄ miori p̄-
tio daret si statim sibi pecūia soluere. qđ qui-
dem p̄ p̄ simile i alijs debitis appare. quē ad-
modū si alicui aliqđ debeat ad certū termi-
nū qñ de eo qđ ē sibi debitū aliqđ dimittēt si
citius soluere. **Constat** nepe qz ille dimittē
sibi posset et tñ ab usura imunis esset ille. s. q̄
dimittēt de debito. et ille etiā cui dimittē reē
fm quosdaz. **Qz** hoc non semp creto ver. s.
q̄tuz ad debitorē soluētē ante t̄pus. s. qñ ex
anticipatōe solutōis debiti ille soluens susti-
net damnū. puta qz oportz eū accipere ad usu-
rā vel vendē res suas i viliori foro. q̄s refer-
uare volebat ad temp' cū plus vendunt vel
etiā cū nō tam ex anticipatione solutōis qz
ex quabaz liberalitate sibi remittēt: quod tñ
defacili nō est credendū nisi ex circūstancijs
sufficientibz appareat. **Secundo** etiā non
obstat si quis dicat qz ab denarios numera-
tos illa mercātia tantū nō posset vēdi quā-
tū cū p̄dicto ēmino assignō. qz res tantū valz
quantū vendi p̄. ut. ff. ad trebel. l. j. s. si hec
res. **Itē** qz licz plus p̄stiterit si cū tali ēmino
plus vendat qz euz denarijs nūcratis vendi

posset illud plus percipere vlti forte. **¶** Ad hoc dicendum quod presuppositis his que superius dicta sunt quod licet si ex natura actus et mercantie sit ex malicio mercatorum malicia et vendendo illicito modo terminum et minorando iustum pretium non obseruet iuste mercatoris via. tamen iustis mercatoribus relinquitur semita. quous obumbrata et arcta quod licito modo mercari possit. punde rebo sic stantibus si lanifex et mercator tantum vendit pannos et merces suas ad terminum per quanto venderet ad denarios numeratos si predictae impietates cessarent non sibi edificat ad gehennam. Et cum dicebatur quod tantum res valet quantum vendi potest. dicendum quod verum est si per tanto quantum valet permittit vendi. et non obstat malicie predictae. Cum predictis concor. Tho. in quadam sua responsione que hic ponitur.

¶ Et pro maiori declaratione. §. iij. ratione huius materie. scilicet vendendo ad terminum. Nota quod beatus Thomas. requisitus super hoc a lectore florentino. Et si in expectatione temporis de soluento pretio plus petatur quam si tunc soluat pretium cum res venditur sit usurarius contractus. Super quo collatione habita cum Agone cardinali. et quidam electo capuano sic per litteras respondit. primo dico quod presupposito quod consuetudo de dilacione solutionis usque ad spacium trium mensium sicut ponitur sit ad commune bonum mercatorum. scilicet per expectandis mercatoribus et non in fraudem usurarum introducta: videtur esse distinguendum. Quia autem venditor vendit suas mercancias ab terminum predictum ultra quantitate iusti pretii propter expectationem. aut secundum iustum pretii quantitate. Si primo modo non est dubium esse usurarium contractum. cum expectatio temporis sub pretio cadat. Nec potest esse excusatio si venditor sit seruientis per salarii suo potest minister quod dominus apotece cum ob nulla causam liceat per tunc expectationis pecunie ad pretium augeri. Si autem secundo modo non est usura. Nec obstat si per minor daret si statim sibi pecunia soluere tur. quod per simile potest perbari in alijs debitis. quod si alicui debeatur aliquid usque ad certum terminum. quod tuncque de eo quod est sibi debitum dimittitur si sibi citius soluere. postea cum cui debetur a peccato usure esse immunis. Licet enim plus debito accipere propter dilacionem temporis usuram sapiat. minus tamen accipere ut citius sibi soluat usuram non sapit. maxime ex parte eius que minus recepit. quous ex parte eius que minus datur: videtur esse aliquis modus usure cum per spacium temporis vendat. Tamen et in casu proposito plus esset timendum de usura emptori ut ante tres menses soluat si minus iusta estimatione pannos emit: quam venditori que minus accipit ut citius sibi soluat. Et quod etiam per quod sit ad secundum casum dicendum. quod si mercatores iusticie portantes pannos de Francia ut de eis usque ad tempus resurrectionis pretium expectaret plures vendant pannos propter expectationem predictam

quam valeant secundum commune forum non est dubium esse usuram. si autem non plus quam valeant sed quantum valent plus tamen accipere quam si eis statim soluere tur. non est usura. **¶** Item tercio casu etiam similiter dicendum videtur quod si illi qui pecuniam mutuo accipiunt cum usuris. illam usuram recuperare volunt plus vendentes pannos quam valeant propter expectationem predictam. non est dubium esse usuram. cum manifeste tempus videatur. Nec excusantur propter hoc quod volunt se suare inebenes. quod nullus debet se suare in demum mortaliter peccato. Et licet alias expensas factas licite puta in portatione pannorum possint licite recuperare non tamen usuras quas debent cum hec fuerit iusta datur. et per hoc etiam cum in habendo usuras peccauerit tanquam occasio peccandi usurarius datur. cum necessitas que ponitur. scilicet ut honorabili viuatur et maiores mercatores faciant non sit talis necessitas que sufficiat ad excusandum per se predictum. Per etiam a simili quod non potest in venditione pannorum expensas recuperare quas incaute et imprudentes fecissent. per etiam ex predictis quod in quarto casu querebatur. Nam ille qui ad certum terminum datur debet si ante terminum soluat ut ei aliquid de debito dimittatur: usuram committit videtur. quia manifeste tempus solutionis pecunie vendit unde ad restitutionem tenetur. Nec excusatur propter hoc quod soluento ante terminum grauatur vel quod ad hoc a creditore inducitur. quia eadem ratione possent omnes alij usurarii excusari. hec omnia beatus Thomas.

¶ Queritur de barocho. §. v. lis. Est autem huiusmodi quidam contractus qui sic fit. Vendit lanifex retagliatori. x. pannos ad terminum unius anni per pretio floreni quingentorum. venit ex transuerso Titius egens pecunia et peruenit cum retagliatore quod de pretio sibi trabat florenos quadringentos quinquaginta. et ipse pretentabit lanificem in die termini de quingentis. modo queritur. an talis contractus sit licitus. et ex quo per se vel ex cuius persona? Istam materiam tractat d. Lau. de flor. in suo tractatu de usuris. in tercia parte. et ei dicta de verbo ad verbum habet ponit. Dicendum est. Ex parte Titij non est dubium quod non est illicitum. nisi quoniam dicimus licitum vel illicitum mutuo recipe ad usuram. de quo habes infra. Ex parte vero retagliatoris dicamus quod aut vendit pannos ad rones quingentorum. et tunc est illicitum. aut ad rones quadringentorum quinquaginta. et tunc secundum. Ex parte autem lanificis dico quod aut dicti panni valebant tempore venditionis quingentos. et quingentos habuisset vendendo vocabulo alludens ad cotantos. et tunc contractus est licitus. aut tunc valebant minus quingentis sed propter dilacionem solutionis conuenit de quingentis. et tunc dicamus. quod aut dubium est an solutionis tempore plus vel minus forent valituri. aut certum est quod tunc illud vel plus sunt valituri aut minusque illud. in secundo casu non est dubium quod licitum est contractus. et similiter in tercio quod illicitum est. In primo vero dicamus quod est licitum si aliter non erat venditurus. aliter secus. ut

prodicta oia ex decretalibus in ciuitate. q. c. nauiganti. ex eo. Caueat sibi insup ab intentione deputata in his casibus in quo licitum affirmari. ut in hac nra decreta. psuluit. Ideo bñ psuluit papa i dicto. c. i. ciuitate. i. si. Et i hoc lanificio meis ppatior. q. quibus ut pcepi ad ptantos vendē nolūt eoq minusq ad terminū pcipēt. Tēz (q. mibi dicit) q. si venderent ad ptantos nō haberēt tantū de panniā quantū psuluerūt. rubis lane materia et alijs expensis infueniētibz pputatis. Adidēdū est. utp. saltē quantū eis psuluerit vel cōstat vendendo ad terminū pcipe valeant. Et videt q. sic. q. nūl ultra sortē pcipiūt. In triūm facit. q. tantū res valet quantū vendi p. ff. ad trebel. l. i. j. §. si heres. ff. ad. l. falci. l. querebat ff. de furē. l. si q. s. v. p. r. §. si. ad. l. rob. de iactu. l. i. j. §. p. r. o. nota ex de resti. cū cām. et in. c. i. ciuitate. sup. eo. §. si plus vendūt q. valeat nō obstante q. plus psuluerit illud plus pcipiūt ultra sortē. dico q. attento cōstito rubis lane tincture ac manufacture nō est verisimile q. lanifer debeat inde p. minori pretio vendē pannū q. sibi psuluerit quinimo pluri cōsideratis opibz p. sone ipsius lanificis. Si g. nō regit q. velit p. tanto emē hoc nō ptingit ex eo q. plus nō valeat pānus maxie cōsiderato q. retagliator p. pluri vendat et emptorē repit. Si g. ex ipostura retagliator v. l. alioz mercantium qui sil se p. pōnē debent q. nemo nisi p. tanto pānos emat nisi terminus pcedat. immo audiui q. sunt q. daz lanifices i pecunia plurimū habundantes q. plus cure in pecunie q. in aima ponentes sūt hōz causa. Nā pecunia nō egentes vendūt ad tminū p. maiori quātitate q. si venderēt ad cōtantes. p. hoc alij q. vellent vendē ad ptantos non repit q. ab eis velint emē nisi ad terminū. vel si emūt ad ptantos nolūt emē p. quantitate debita. ppter qd oportet tales vendē ad terminum sicut illi potentes. Obrem dico rebo sic se ita habentibz q. lanifer si p. tanto vendit pānos ad terminū p. quanto vendēt ad cōtantes si p. dicta cessarēt. q. nō edificat ad gebennā. q. quantū res valet p. tanto vendi potest. fator si p. tanto vendi p. mitti quantū valet. et sic defendi pnt lanifices prelibati. al. aut defendi nequeunt. Et quō est mari et quō pbari debeat rei valor vide notata p. glo. in. c. cum cām. de testi. q. p. d. meum. Jo. de lig. i. c. cū causa. de emp. et vendi. q. p. glo. et Bar. i. l. i. j. C. de rescin. ven. et in. l. si quos. eo. ti. Et facit etiam quod ipse Bar. notat in. l. p. tinuus. §. cū. ita. ff. de vbo. obli.

Item nota

§. vi.

q. cum aliquis vendit res pro pretio qd nunc currit et addit pactum q. si plus valebūt vsq. ad pasca vult illud plus. Si aut minus vale-

bunt si min' vult. fm Hosti. pculdubio vsurarius est. Item q. emunt a paupibz oues et boues q. illi forte nō habent et talia aialia locant eis. tales emptores si sciunt v. credūt hoc. §. q. venditor ille nō habeat: usurā p. mittit fm Al. Si si credūt eos hē et sine fraude emūt nō est usura. Itē q. nunc emūt certos equos tradentes emptori ab ipso venditore i certis nūdinis. si emanē minori p. tio q. estimē eos ibi valere: usura est. Si aut de valore verisimilit dubitāt. nō est usura fm Al.

¶ Sed quid cū quis nō. §. vii.

erat venditurus res in loco illo in quo quis vult emē ab eo: sed in alio ubi carius ille res vendunt. nūqd vendendo fm illud pretium loci quo volebat deferre usurā p. mittit: Rñ det Anno. post Raj. q. dicit q. nō: dummodo nō accipiat v. id qd acceptur' erat ibi quo portare volebat. q. quo iure p. carius vendere ppter dubiū tpis. eodem iure p. carius vendere ppter dubiū loci. ex eo. in ciuitate. Si hoc simile reprobat Hosti. tum q. nō est verisimile q. aliq. talem emptorē faceret nisi multū egeret. et sic via p. talē opinionē paratur figmētis. tum q. laboris et expensaz itineris hūda est rō. ex ē d. voto. magne. Jo. an. cōcor. has opiones di. q. si statim ille emptor soluit p. tius putat verā opioz Anno. si si differat solutio p. tius tūc videt pcedere rō Hosti. et cessare rō Anno. q. i dubio tpis p. p. modū puerire venditori et emptori. si hic nullū p. modū emptori. Et hāc distinctōz approbat Jo. cal.

¶ Quid si quis vendit. §. viii.

prediū cum tali cōditione q. vsq. ad tot ānos si reddit pretiū rehabeat p. diū: hō. fm Raj. hosti. et Ber. hic nō esse mutuū vñ nec usura scz ex forma. et emptor facit fructus suos q. venditio est. et hoc intelligas nisi talis venditio fuerit facta in fraudez usuraz. qd potest psumi si modicū est p. tius respectu valoris rei. ex ē de emp. et vendi. ad nrāz. Itē si sit in pacto q. restituaē aliq. plusq. fuerit p. tius. ex ē de pigno. illo vos. Itē si emptor cōsuevit exercē usuras. ut i dicto. c. illo. Si si emptor intendit realiē emere et iusto pretio. tñ dat illi venditori illā p. atēz reemendi. potius tñ vellet q. sibi remaneret prediū: nō est usura.

¶ Sed quid si quis emat. §. ix.

fructus siue segetes puenturas hoc anno de agro seminato: hō. fm Al. q. nō est usura ex forma p. tius. p. tñ fieri in fraudez usuraz. q. si dissimilit scit q. fruct' colligendi etiā pputato dubio q. pnt ipediri valebūt tūc plusq. illud qd nūc dat: fraus usure ē. Si at p. bilit dubitāt utp. plus vel min' debeāt valē nō est usura. Itē Hosti. et Al. Et eodem mō dicendū si quis emat fructus puenturos vsq. ad tres vel quatuor vel plures annos.

Quid de tractu quē .S.r.

obbiā vocat qui sic celebrat. Dant quidā cūdas monasterio centum cum pacto qd ab vitam suāz q cuiuscūq; ex eis ecclesia illa seu monasteriū det illis qlibet āno .xvi. dictaq; centuz sua sint. s. monasterij hoc abiectū qfi durante vita taliū: monasteriū voluerit cōtractū rescindē et dicta centū restituē optiōem habeat. et tunc a dicta ānuā solutio ne sit liberata. et ppter hoc omnia et singula bona sua monasteriū obligauit. est ne licit? tractus? Et posset videri q sic. qz quēdā emptio est illius ānuālis redditus. hic inueniunt pretiū. hic ē merces. s. certus redditus. qz ē. s. eo. fm Lau. de rēd. Eredo illicitū in casu quo ultra illa centū aliqđ habeat illudq; restitutiō obnorū. ut ei videat reddit? non ēd? stituit in re. nec ad rem sit relatio sed ad psonam licz bona pro obseruatōe ptract? obliget monasteriū. et sic nō vendit ius immo nūc de nouo orit et vendit quid inuendibile. s. pecunia que inuendibilis est. seu verius pectus innotatus celebrat. s. do ut facias. in q fraud videt inuenire de ptractu ad ptractum maxime attenta maximi lucri quātitate. et abiectōe pacti de restituēdo cū voluerit. ex qbz videt in effectu acsi mutuū cōtraissent. coadiuuat. licet etia sola de p se nō sit efficax ratio rōne incertitudinis. q in paucis ānis totū capitale rehabebit. Nec ē veri simile q in breui omnes moriant. **De Lau.**

Quid si quis emat red. .S.rj

bitum vnius castri vel aliū redditū ad vitā suāz vel suoz heredū vel al' ad incertū tps habendū. est ne usura? s. eo. fm Lau. de rēd. et Inno. eo. ti. i ciuitate. q dicunt tangendo hūc passūz q aliq dicūt et forte bñ qfi redditus pstituat an ptractū vel venditā actiōne siue fuerit pstitutus in re: puta in vino et possessione v' alijs hmoi. siue i psona puta serui liberti v' rustici. vel actione. vel nomine. Itē siue sint redditus certi. puta qui reddūt. x. siue icerti puta q reddūt quartaz pter fructuū q pēpiunt de aliq domo vel de opibz alicui? psonē. Itē siue sit pectus ppetuus. puta q extendit ad hētes pntiū. siue sit ad vitā hoīs. siue ad certū tps. puta vsq; ad v. ānos. Itē siue sit redditus in pecunia siue in alijs rebo siue in facto. reputat tales ptractus licitos. Ibi em̄ est licitus et purus ptractus venditōis. Est nanq; pretiū. s. certe pecuie quātitas. et ē merces. s. cert? reddit? .C. de sacrosan. eccle. l. i. ubem? .Dost. 60. ut refert Jo. an. in dicto. c. i ciuitate? dic simplr tenendūz q hmoi ptractus siue sint in ppetuū siue ad tps siue ad certū censum regulariē sūt pmissi dum nō celebrant i fraudem usuraz et v' dimidiū neuter decipiat al'

secus. de emp. et vendi. c. ad nrāz. et licz certū sit q vsq; ad .xx. vel .xl. ānos plus accipiat de redditu q sit ptiū qd dat. tñ hec certitudo nō facit illicitū ptractū venditōis. cū et hoc idē sit dare i venditōe alicui? possessiōis ubi certū est fm cās inferiores q pl? accipet i fra dictū tps de certis fructibz eius q sit ptiū qd dat. p ea et sine expensis v' labore dando ad fictum vel certū vel empbitosum. Nec obstat. c. i ciuitate. et c. nauigati. Nā ibi repēditū tñ qñ carius vendit merces ppter terminū quē dat plixū emptori ad soluendū pecuniā. vel qz p minori emit merces ex eo q statim dat pecuniāz et plixius tps. ex pectat merces. que sunt penit? illicita. s. i casu nō oīa sunt pntia. et id qd vendit. et ptiū et? .Est q conclusio Inno. q pdicta pcedant et sint vera qñ reddit? pstituti sunt an ptractū vel venditā actōz. hec ille. Et adde qd dicit wil. videlicet q quis pectus tal' nō sit usurari? ex forma. p' tñ esse illicitus vel ex pte emptoris si nimis puo pretio emeret pensatis circūstancijs de quātitate ptiū et valoris ipius usufruct? et verisimilitudine vite et? fm q cēt iuuenis vel senex. sanus vel infirmus. qñ. s. emēt ad vitā. **De qd si reddit? vel nomē ppter hoc de nouo pstituat in rebo v' psonis contrahentibz. puta qz dicit emptor. tu cōstituis tales reddit? in tali possessione vel seruo. v' facias q talis fatebit se debē mibi mille vsq; ab annum. et ego de illis mille. vel magis de actione p illis mille ppetue tibi dabo. l. s. eo Inno. refert quosdāz asseuerare hunc ptractum licitū. qz nō est hic mutuū s. emptō. Itē mlti casus pnt inuenire q iste emptor amitteret i hoc casu: puta si inops fieret. Subdit tñ Inno. q cunctis fidelibz ē pfulendū q a tali ptractu se abstineant. **De Lau. de rēd. l. dicit q sibi videt q Inno. potius senci at qd pfulit q quod refert. Et idē Jo. an. id ē q sit illicitus dictus ptractus. et vir videt quō sine fraude talis pectus possit fieri.****

Quid aut cū quidam .S.rj.

habuit recipe ab aliq centuz in certo termino. venit tercius emens ipsa iura cōtractus ptra debitorē p pretio. x. que nūc soluit. nunquid emptor pmittit usurā. s. eo. Si iste emit tantū minus quantū nunc est interesse suū. aut quantū vere estimandū. siue timendū ne ille debitor soluat. aut quantus ē futur? labor rehndi. nō est usura. Si vō al' vult diminuē pretiū solū ppter hoc q nūc soluit s. i futuro rehabebit plus: ē manifeste usura. Et nota q tal pactō iuriū pferit qñ iminēt de hoc litigiū si fiat p minori pretio nō valz. nec iste creditor poterit plus petē ab isto debitorē q in vitate soluit etiāsi residuū fuerit ei donatum. **C. mandati. l. p diuersas. et l. ab Anastasio. Qd p bono pmoni statutū ē ne**

568 **litigia emerentur vel mouerentur.**
Inter queritur cū quis. §. ruy.
 a debeat alicui dare. c. hinc ab annū. si credi-
 tor eius petit nunc sibi dari. xcv. et alia. v. si
 bi remittit. utrum ne sit licitū. Rñdeo Jo. de
 rip. ordi. mino. dic simplr et indistincte qd li-
 cet. Et cū arguit qd accipe aliqd vlt iustū
 pretiū in venditōne rei rōe expectatōis tps
 est usura. ut ex de usuris. in ciuitate. Et silr
 progare terminū solutōis nūc fiende et pro
 hoc recipe aliqd vltra debitā quantitatez
 est usura. ut eo. ti. c. pfuluit. et hoc qd vendit
 tps qd pmune oibo est. tum etiam qd est ibi
 mutū implicatū cū lucro. Nā idem ē in effe-
 ctu acsi creditor acceptā pecuniā tunc qñ si
 bi debet eā mutuat vsqz ad terminū proga-
 tū et p illo mutuo illud lucrū recipit. Rñdet
 ille p distinctōez quandā de tpe. Dicit em̃ qd
 est tps pmune. et est tps ppiū. Et tps cō-
 mune dī esse illud qd diffinit qd est mensura
 pmi mobilis. Etqz illud ita defuit vni sicut et
 alteri. cū pmune sit nō pē ut ppiū vendi. qd
 cōtingit qñ quis rōne tñ dilatōis tps i so-
 lutione fienda plus petit. vel cū in anticipa-
 tione solutōis fiende ante qd def merces mi-
 nuat pretium. qd repobat in dictis decref.
 Tempus ppiū dicitur esse qd ē ita mihi acco-
 modatū circa aliqd negociū qd nō alteri. si-
 cut cū debeo dare. De. c. hinc ab annū et non
 prius. istud tps vni anni qd ad vndum et
 exercendū illa. c. qd debeo Petro est meū ppiū
 um. qd mihi pcessum ad vndū illis put vo-
 lo et sic possum vendē ut meū. qd facio dum
 nunc soluento ipsi Petro do sibi. xc. vel cir-
 ca. Sz bñs Tho. in epla ad lectōez florenti-
 nuz dic simplr hoc esse usurā. ut p3 sup in. c.
 de usura in emptōne et venditōe. §. si. circa fi.
 Pro pleniori declaratōe posset sic distingui.
 Qd aut talis debitor dando illa. c. an tempus
 sibi pcessum in recipit damnum. puta qd cūz nō
 habeat in pmpu oportet eū accipe ad usurā
 seu vendē res suas min⁹ iusto pretio. seu qd
 intendebat seruare in futurū qñ plus verisim-
 liter erāt valitūre et hmoi. sed ad pces cre-
 ditoris nunc sibi soluit illa. xcv. et illa. v. sibi
 retinet debitor. qd tantundē est damnum quod
 ipse inde recipit ex anticipatōne solutōis et
 tunc nō est usura. qd nullum ibi ex hoc lucz
 psequit sz solū pseruat se indemne. Pecus si
 plus esset lucz illoz. v. qd damnum inde seqns.
 Aut ipse debitor intendebat nūc illa centum
 exponē in licitis mercatīs ubi spabat plus
 lucz habere qd illa. v. et viaz habebat ad hoc
 patam. et tunc dubiū est vtrum possit illa. v.
 subtrahē et sibi retinē presupposito qd lucrum
 spatum ex negociatōne cū illis centū cū suo
 dubio. f. de nō lucrando etiāsi tantū estimef.
 Nāz Inno. et Jo. an. dicitur illicitū hosti lici-
 tum assuerat cū Jo. d. lig. dummo non fiat

in fraudez. Quia g dubium. tene certū et di-
 mittere incertū. de peni. bis. vij. c. si quis. Aut
 debitor ex tali anticipatōe solutōis nec dam-
 num incurrit. nec negociari cū illis est par?
 nec sup hoc cogitat. sz solū qd puenit tem-
 pus vult sibi illa. v. remitti. tunc est usura. et
 ratio est. qd vendit tps. et mutū est ibi im-
 plicitū cum lucro intento. ar. in dicto. c. i. ci-
 uitate. et i hoc cā loquit bñs Tho. ubi sup.
 Illa aē distinctō de tpe pmuni et ppo nō suf-
 ficient euacuat argumēta. Nec apparet ratio
 qre magis tps debeat dici ppiū in hoc cā
 qd in alijs qd habent in dictis decref. Nec alijs
 theologi vel canoniste ponūt talē distinctō-
 nem. et ideo nō tenenda quia periculosa.

Alius tractatus cele. §. ruy.
 bñs in ptib cathalonie pcpue Barchmo-
 nie sub tali forma et mō. Titius indigens pe-
 cunia vendit Neuid. c. florenos auri anui et
 perpetui redditus sup omībo bonis suis vel
 sup aliqbo in specie et ad hoc bona illa obli-
 gat et fit pctus pretio cōpetenti fm pmune
 pretiū illaz regionū vel pauloplus vl min⁹
 et i ipso pctu expsse agit qd venditor p eodez
 pto possit i totū vl in pte redimē illū reddi-
 tū seu censuz venditū. Nūc querit. utz dicit?
 pctus sit usurarius? Ad qd rñdet. Itaz qd3
 tractat Inno. i. c. i. ciuitate. de usuris. Et ibi
 de3 alijs post eū plures. nihil tñ dicunt de fa-
 cultate redimēdi ipm redditum sz simplr de
 emptōne talis redditus. Et dicit Inno. qd em-
 ptio redditus iā formati seu cōstituti siue i
 possessionē siue in pecuniaz licita ē. Sed ab
 emptōne redditus nō formati nec antea psti-
 tuti pfulit abstinentū ut dubia utz sint lici-
 ta. Quidaz aut ut Ell. sic dic. Omittendo ar-
 gumēta dico talem ptractū esse licitū data
 etiā redimēdi facultate. Ratio est. qd talis cō-
 tractus ē mera et pura venditio et pro pretio
 ppetenti saltim licito. qd etiā in modico pto
 ptractantes licet seinuicem decipe. et est res q
 cabit i puitiuz qd pphana. nec emptor ex hoc
 cōtractu plus recipit qd ex legitimo ptractu
 emptōis. f. rem venditā. igit non est usura.
 nec video aliquā rōez dubitandī. Plus dico
 item. f. cē in redditu plus non pstituto. Quid
 em̃ refert qdum ad usuram an sit pstitutus
 de nouo. an sit pstitutus prius? Certe nihil.
 Nec pcedit occasio quā a sumit Inno. f. qd i
 nō pstituto ante nō videt merces in rerum
 natura et ita nō verā emptio que requirit mer-
 cetē. pretiū et pensus. qd dico cū reuerencia
 qd ē merces. f. ipse redditus qd ptractando psti-
 tuis et ius illud pcpienti ex illo pctu qd ac-
 qrit emptor. immo etiā sine mercede existēte
 in rerū natura fit emptō. vtpota in sola spe
 ut in actu piscandi retijs. qd siue capiat si-
 ue nō capiat. valz emptō. et tene emptor ad
 pretium. Et qd plus est. si captura in duplo

plus valeret q̄ ipm pretiū. nihilomin⁹ tenet
tractus. qz spei emptō est. Itē de p̄tu futu-
ro ancille vel pecubis. ut i. l. nec emptū. ff. de
cōtrahen. emp. Nec in hoc mihi videt in aliq̄
q̄mōlibz dubitandū. Qz ad addit in casu.
redimēdi p̄ eodē pretio. dico q̄ illud nō va-
riat p̄clusionē. qz hoc magis est in fauorem
vendidit. Nec in hoc casu p̄ notari usura
plusq̄ i emptōe p̄dij vel alicui⁹ rei cū. s. ven-
ditur cū p̄bitione ut venditor possit reemē p̄
eodē pretio q̄n. s. simplr sit nō in fraude usu-
rarū. Sed pone q̄ post tres vel q̄tuor an-
nos vel plures venditor redimit illū reddituz
et soluit emptori pretiū sibi datū. nunq̄d cū
tuta p̄sciencia emptor illo alio infamebio tpe
triū annorū vel q̄tuor retinebit illū reddituz
sic receptum. Scio q̄ multi dicūt q̄ nō. et q̄
debet cōputari in sortēz ut dī in pignore. Et
breuif dico q̄ licite retinet: nec tenet cōpu-
tare in sortē. quod sic p̄bat. Ita reddit⁹ re-
ceptio venit ex contractu licito etia3 abiecta
facultate redimēdi ut sup̄ dictū est. qz ex ta-
li cōtractu acquisitū est ius p̄cipiēdi redditū
illū et illius iuris factus est dñs. qz cōtract⁹
est licitus licz venditor possit redimere. et ad
emptorē p̄tinet p̄modū q̄ piculum rei vendi-
tē. igit ex illo iure p̄cipit de re sua q̄ suū p̄ci-
pit q̄ suū facit ac si de pretio suo fructus p̄ci-
peret rei emptor. igit licite retinet tanq̄ suū.
Sed pone q̄ iste emptor alteri vendit illū
reddituz qd̄ facere potest ut rem suam tamē
cum facultate redimēdi postea redimif ab
illo secundo emptore. nunq̄d primus emptor
reddet quod p̄cepit. Certe nō. qz suū recepit:
nec t̄pus p̄teritū subiaceret restitutioni. sed
futurū solū h3 illud ius p̄cipiēdi qd̄ redimi-
tur. De istis duobz p̄clusionibz q̄ licitus sit
contractus q̄ cum facultate q̄ sine facultate
redimēdi. et q̄ faciat fructus suos et nō ha-
beat p̄putare in sortē reputo q̄n exp̄ssum ca-
sum i. l. ij. in fi. et in. l. vbi aut. §. Julian⁹. ff.
de p̄bi. adiec. cū certe nulla sit differēcia in
emptōe redditus v̄l fundi. cū sit res cadēs in
p̄mertiū sicut q̄ cetera. si obstante regula iu-
ris p̄nis p̄ quā habet q̄ quicq̄d recipit ultra
sortem ē usura. qz illa h3 locū in mutuo in q̄
solo p̄pe locū h3 usura. licz p̄ quandā p̄sequē-
ciā extendat ad alios p̄ctus maxime q̄n fiūt
i fraude usurap. vel p̄ dilatiōne solutiōis plus
recipit: et vendit t̄pus. quia sic p̄prie ē usu-
ra. sicut in mutuo in q̄ pro dilatiōne t̄pis q̄
mutuū retinet plus soluit q̄ datum sit. ut i.
c. in ciuitate. de usuris. Et p̄ hoc r̄ndetur ad
dictuz. c. qd̄ loquit in pecunia debita cū pro
dilatiōne plus soluit q̄ datum sit. ut in. c. in
ciuitate. q̄ ex pacto. sicut in mutuo. Ad id
aut quod dī fructus cōputari in sortēz. ut i.
c. p̄mo q̄ secūdo. q̄. c. p̄questus. d̄ usuris. q̄ illa
c. loquunt in mutuo et etiā in pignore dato

pro mutuo. qz fructus pignoris merito p̄pu-
taf in sortēz. Itē creditor nō est dñs pigno-
ris neqz fructus recipit ex re sua s3 ex re de-
bitoris: sed nec h3 ius p̄cipiēdi illos fruct⁹
tanq̄ de re sua et suis. Secus i casu n̄o ubi
recipit ut iure suo q̄ tanq̄ suos q̄ i re sua seu
de re sua. s. de iure p̄cipiēdi qd̄ ius suū et sua
res est. Itē nō obstat euangeliū ubi dī. Mu-
tuū date nihil inte spantes Lu. vi. qd̄ dictū
extendit etia3 ad alios cōtractus. ut p̄t3 i. c.
p̄soluit. de usuris. quia illud v̄p est q̄n illud
agit principalit̄ spe lucri ultra sortē ut dicit
ibi glo. Idic at̄ p̄ncipalit̄ agit et emis reddit⁹
sicut si p̄bitū esset emptū ut habeat. Nec ei
in contractibz prohibet spes lucri imo p̄mu-
niter inest q̄ est licita. immo in mutuo sim-
plici et liberali licz sperare q̄ recipe remune-
rationem non principalit̄. al̄ esset usura. q̄
etiam naturalit̄ debet licet peti nō possit.
qz talis beneficencia mutui dati parit natu-
ralem obligationē. qz beneficienti benefacē
tenemur. ut in. l. sed i lege p̄missoria. §. cōsu-
luit. ff. de peti. heredi. Et si dicat quocunqz
sit p̄ talē redemptionē primus emptor rece-
pit ultra sortēz. qz redditus medij tempis. fa-
teor. sed suūz recepit ut sup̄ dictū est. Et licz
forsitan si esset emptor p̄suetus dare ad usu-
raz. presumif de fraude usurap. q̄ maxime si
emeret in se ut redimēt. q̄ ita h̄et illud lucz
intermedij tempis posset dici usura m̄talis.
licz non ex forma contractus. iuxta. c. in ci-
uitate. Sed ista p̄sumptio hic cessat. qz est
in libertate venditoris redimē vel non. q̄ res
est in piculo emptoris. qz emptor potest ve-
nire ad inopiam q̄ res obligate perire et ita
p̄beret emptor redditum. Si tñ esset certū q̄
redimeref et ex illa causa emeret ut redime-
ref. quanq̄ nō ex forma cōtractus tñ re ipa
illicitus esset q̄ h3 naturā usure. Hoc at̄ ces-
sat in istis maxime i p̄sonis ecclesiasticis. qz
sup talibz redditibz fundate et dotate sūt ec-
clesie quasi in spe perpetuandī. Et si talis cō-
tractus phiberef et redditus redimeref ec-
clesie essent destructe que nō haberent redbi-
tus nisi pecunias facile cōsumendas. Stan-
tibus aut illis cōtractibz licitis itē emunt
ex illis pecunijs alios redditus. Nec omnia
ille wil. non glosator Raj. sed alius nouus.
Quod iste asserit licitum contractum nō vi-
detur clarum sed dubiū et iteo cauendū.

Quasi similis questio. §. xv.

fit p̄ Alexan. lomb. excepto de redemptione
ip̄ius redditus. Querif g. an liceat emere
pecuniales reddit⁹ h̄bitarie seu ad vitā. Ad
hoc dicendū fm Alex. lomb. q̄ talis p̄ctus li-
cit⁹ esse p̄t. Ad cui⁹ itelligenciā aduertē-
dū est q̄ quadrupl̄ potest ēē vitiū in p̄ctu.
Primo ex cā materiali. Secdo ex cā efficienti.
Tercio ex cā formali. Quarto ex cā finali.

Primo p[er] esse vitium in p[er]tractu ex causa materiali. id est ex p[ar]te rei que emi[ss]e vel vendi[ss]e. puta quia res minime vendibilis e[st] sicut homo liber qui vendi n[on] potest. nec sp[irit]ualia p[oss]unt vendi: nec etia[m] vendi potest aliena res. Et s[ecundu]m hunc modu[m] p[er]tractus h[uius]m[od]i s[ecundu]m aliq[ui]da vitia s[un]t. q[uod] pecunia n[on] potest vendi. Et intantum s[ecundu]m eos talis p[er]tractus vitia s[un]t q[uod] ab actu emptio[n]is declinat et p[er]tractum mutui intrat in quo n[on] licet sperare lucrum sicut p[er]t[inet] ex de usuris. p[er]solvit. **S**ed p[otes]t ad hoc r[ati]o[n]i q[uod] in rebo nostris triplicia habemus bona. **P**rimo mobilia. **S**ecundo immobilia. **T**ertio aut ius in vtrisque. Et sicut distinguim[us] mobile et immobile et ius in vtrisque. ita ip[su]m ius vendi potest sicut mobilia et immobilia. Non g[er]o vendit[ur] ipsa pecunia sed ius p[er]cipiendi redditus illos pecuniales. Quis autem pecunia vendi n[on] possit transit t[ame]n cum vendito iure. **V**endimus eni[m] aliq[ui]d q[uod] vendi n[on] potest. et t[ame]n cum aliq[ui]d alio transit quod de iure vendi et emi valet. sicut ius p[ro]natus q[uod] sp[irit]uali annexu[m] est. et t[ame]n transit cu[m] venditorie ville v[est]i fundi q[uod] de iure v[est]i vendi p[otes]t. Sic in p[ro]posito casu p[ro]tingit. **V**endit[ur] eni[m] ius quo vendito pecunia transit. **I**us eni[m] p[er]cipiendi quolibet anno tale pecunie quantitate sub bonis ali[cuius] venditis siue hereditarie siue ad vita[m] ip[s]ius ementis. n[on] est pecunia sed distinguim[us] unu[m] ab alio. **V**eru[m] est t[ame]n q[uod] alia r[ati]o[n]e n[on] p[otes]t vendi pecunia q[uam] ius p[ro]natus. Pecunia ei n[on] p[otes]t vendi. quia mediu[m] est in venditione. **I**us aut p[ro]natus vendi n[on] potest q[uia] sp[irit]uali annexu[m] est. **S**ecundo potest esse vitium in p[er]tractu ex causa efficien[ti]. id est ex p[ar]te contrahentis. Sicut eni[m] q[ui]s fingit se emere illud q[uod] in pign[or]e intendit accipere. et t[unc] a vitio usure n[on] excusat[ur]. ar. ab hoc ex de pigno. c. illo vos. Et hoc m[od]o posset aliq[ui]s dicere q[uod] hic vitium est. q[uia] tantu[m]d[em] est sic p[re]bere sicut mutare. c. p. x. quolib[et] a[n]no. ita q[uod] sic p[er]trahens mutat indirec[t]e: et emptio[n]e[m] fingens mutu[u]m facit. Posset aut[em] dici q[uod] argumentu[m] n[on] cogit. q[uia] in tali p[er]tractu n[on] est mutu[u]m directu[m]. nam ubi mutu[u]m est mutuat[i]s ip[s]i mutuant[i]. in pretio obligat[ur]. **S**ed in tali p[er]tractu pecunia transit. et ius p[er]cipient[is] redditu[m] stat lucro et p[er]iculo ip[s]ius emptoris. Posset atq[ue] in hoc p[er]tractu incidere vitium ex p[ar]te p[er]trahentis p[ro]pter cupiditate[m] et auariciam eius. sed n[on] accidit co[n]tractui ex ip[s]ius p[er]tractus natura. **T**ercio q[uod] potest esse vitium in p[er]tractu ex causa formali. id est ex p[ar]te pacti app[os]iti hoc est q[ui] apponitur pactu[m] quod repugnat rei q[uam] transigit[ur] ita q[uod] ipsa res n[on] patit[ur] app[os]ui tale pactu[m]. et isto modo p[ro]tingit esse vitium in simonia. **A**lio modo q[ui] pactu[m] repugnat p[er]tractui. hoc aut[em] est q[ui] p[er]tractus gratuitus est. et tale vitium facit usura[m] si quide[m] est in hoc

q[uod] aliq[ui]d exigit ex pacto r[ati]o[n]e rei mutuat[ur]. Tale aut[em] vitium n[on] est in p[re]dicto p[er]tractu. cum ibi n[on] mutu[u]m sed vera venditio sit. **Q**uarto potest esse vitium in co[n]tractu ex causa finali. id est ex p[ar]te p[re]t[i]i. et tale vitium excludit[ur] ab isto co[n]tractu quanto p[ro]portio[n]at[ur] p[re]t[i]u[m] iuri quod venditur. et regulare siquide[m] est q[uod] p[er]tractus emptio[n]is et venditio[n]is illicitus e[st]. cum i[n] eo iuris naturalis equitas n[on] seruatur. Sed cu[m] talis seruatur equitas ita q[uod] n[on] est notabilis excessus p[re]t[i]i sup[er] rem vendita[m] nec e[st] co[n]uerso. t[unc] licitus est p[er]tractus. Non g[er]o negat[ur] q[uod] talis p[er]tractus vitari n[on] possit ex p[ar]te p[re]t[i]i. s[ed] t[ame]n sicut p[otes]t vitari ita rati ficari p[otes]t. **A**lio q[uod] modo p[ro]bant aliq[ui]d hunc p[er]tractu[m] licitu[m] esse. q[uia] licite p[otes]t quis emere p[re]bitu[m] p[ro] c. libris. et p[re]bitu[m] emptu[m] posset hereditarie dare alicui p[ro] se et p[er] hereditu[m] suis hoc pacto q[uod] recipiens p[re]bitu[m] obligaret p[ro] se et suis hereditib[us] dare q[ui]bet anno. c. solidos. et nihil differt in conspectu dei vtrum mutu[u]m habeat hoc mediate vel immediate. p[er]tractus igit[ur] licitus esse videt[ur]. **F**ateor t[ame]n q[uod] n[on] est honestus nec t[ame]n sicut est co[n]tractus quo emuntur redditus p[re]biales. **S**ed i[n] p[re]dicta ar. §. xvi. suunt quib[us]da[m] dicentes hoc ideo n[on] licere. q[uia] pecunia ad hoc inuenta est ut mediu[m] sit in emen[te] atq[ue] venden[te] et n[on] ut emat[ur] et vendat[ur]. p[ro]pter quod emens vel vendens pecunia[m] vti s[ic] ea ad finem ad que[m] n[on] est inuenta. et p[er]sequens peccat et maxime q[uia] talis p[er]tractus n[on] videt[ur] posse reduci nisi ad p[er]tractu[m] mutui. **R**atio huius est. q[uia] cum pecunia n[on] possit emi vel vendi. cu[m] sit n[on] extremu[m] venditio[n]is vel emptio[n]is. sequit[ur] q[uod] n[on] p[otes]t p[er]tractus iste reduci ad emptio[n]e[m] vel venditio[n]e[m]. **C**ertu[m] etia[m] est q[uod] locatio n[on] p[otes]t dici nec etia[m] p[ro]mutu[u]m. g[er]o ad co[n]tractu[m] mutui eum reducere necesse est. sed in eo sicut ex p[re]cedentib[us] p[otes]t n[on] licet sperare lucrum. **A**d hoc dicend[um] q[uod] sicut ex p[re]cedentib[us] patet hic n[on] emi[ss]e pecunia[m] sed ip[su]m ius. p[ro]pterea mutu[u]m minime dici potest. **I**tem q[uod] opponunt et dicunt q[uod] hic videtur accessus lucri ad fo[r]m[am]. Talis aut[em] accessus seu successus aut simul factus p[er]tractu[m] variare n[on] potest. q[uia] vtrobiq[ue] vti s[ic] ipsa usura. cu[m] usura sit quicq[ue] accedit sorti. sicut p[er]t[inet] x. iij. q. iij. pleriq[ue]. Sed si fiat accessus s[ic]l[icet] puta si quis dat. c. libras ut recipiat. xx. in vno a[n]no usura est. g[er]o eode[m] m[od]o si quis dat. x. ut recipiat. xx. in duob[us] vel trib[us] annis: usura e[st]. **H**oc quide[m] p[ro]tingit q[ui] emunt[ur] pecuniales reddit[us] in certis annis. lucrum n[on] solu[m] adequatur sorti sed etia[m] excedit sortem. Et q[ui]s talis excessus p[er] successu[m] p[re]ceptione[m] redditu[m] fiat. t[ame]n hoc co[n]tractu[m] n[on] ratificat sed p[er]tinet. q[uia] n[on] differt vtrum talis excessus successus vel simul recipiatur. **A**d quod dicen-

dū q' hic nō est accessus lucri ad sortē. qz in
venditione sicut p'dictū est totū de sorte est.

Queritur etiam. §. xvij.

Et licitum sit emere pignora a manifestis
usurariis: que ex lapsu t'p'is pueniunt ad eos
rōne usure nō solute ut quotidie sit. Et vi-
det q' nō. qz Ambro. appellat usurā rapinā.
ut p3. r. iij. q. iij. c. si q's usurā: s3 rem raptāz
nullus licite emere p' scienē. §. q' rē. In p'tra-
riū videt esse. qz nullū ius hoc p'hibet. cū p'
hibeat emere rem furatāz vel raptā. ut. C. de
furtis. l. in ciuile. Et qd nō est p'hibitū intel-
ligit esse p'cessus. ar. r. iij. q. ij. Ebron. r. §. se.
in fi. Ad hoc dicendum q' circa usurā du-
plex est opio q'tuz ad dñiuz eius. Aliqui em
dicūt q' in usura nō trāsserit dñiuz sicut nec
i furto nec i rapina. Cui' opionis sūt Alex.
de ales. r. Donoñ. r. Ricar. r. Seco. in. iij. dif.
xv. r. bi orbi. minor. Hugo sup. c. si q's. r. iij.
q. iij. idēz. Et fm hanc opioz n' bene possent
emi talia pignora. sicut nec res rapta: nec
recipi in solutione: si quis ab eo. f. usurario
deberet hic aliquib. qz q' debet ea posset con-
tradicare i illa repetere. quia ultra capitale
mutuatū usurario residuū valoris pignoris
qd est tantundē r plus: est usura. vñ etia3 in
dñio eius q' pignus debet. r sic nō posset ali-
enari sine volūtate ei' nisi quis diceret ipm
assentire eoq' tacet et nō p'tradicit. de re. iu.
li. vi. qui tacet. Sed ad hoc posset dici q' ta-
cet. qz nō potest alienationē impedire. Sed
alia opio est q' in usura transferat dñiuz li-
cet ppetat repetitio. Cui' opionis sūt Tho.
in suma. vl. goff. ber. r. glo. r. iij. q. iij. sup. c.
si quis usurā. Et hec est p'munioz opio. r mi-
bi magis placet. Et fm hanc videt q' possint
emi talia pignora. Nā q' nō possent emi pos-
set ēz ex duplici causa. Aut qz usurari' effi-
cere n' soluedo. aut qz p hoc fiet iuria dño
pignoris. s3 neutp. videt hic eē. Nā p' hoc n'
efficit usurari' min' soluēdo qz recipit pze-
tiū p pignore. qd tantundē valet vel q'si q'tuz
pign'. Idēz etia3 usurari' in pignore ius sui
capitalis. f. sortē mutuata. sicut ipē q' est ob-
ligatus restitutiō p' p'tiuz restitue. Nō etia3
vñ iniuria fieri dño pignoris. Sciētī ei' r cō-
senciētī n' sit iuria neq' tol'. de re. iu. li. vi.
S3 cū sciat dñs pignoris ipm alienari n' re-
putat sibi fieri iuriam si ali' emat: nec sup
hoc aliq's p'grit. et merito qz sic pactū volū-
tariū fecit cū usurario q' possz libere aliena-
re post tantū t'p'is. r pñitates r dñi p'mittūt
talια pacta r firma volūt ea hñi. qz al' null'
publice fenerari vellet si illa n' possent alie-
nare. vñ seq'rent multa incōueniēcia i ciui-
tati p'pter q' tollēda p'mittunt. Nō tñ impe-
diūt vel statuūt qn possint repeti usure r qn
possit cogi. qz q' hoc facerēt tenerent ad re-
stitutiōz in solidū. r q' hoc statuēt r q' statu-

ta hñi seruaret: eēnt excomunicati. et de
usuris. ex g'ui. i cle. Nullū etiā hoc. adhuc le-
gi q' asserat hoc illicitū r teneri ad restituti-
onē expresse. f. ementes hñi pignora: qd si
necessariū eēnt n' tacuissent sicut r de alijs ca-
sibz mentōz faciunt. Ad argumentū rñde
q' Ambro. sumit ibi rapinā large p' oī illici-
ta acq'sitōe ubi ppetit repetitō. vñ qz mate-
ria n' est usq'quaq' clara nemini p'sulendūz ē
ut faciat. post factū non p'tenandus. Et hoc
verū nisi pignora essent res furate vel rapte
vel res sacre que pignori dari nō possent.

Caplm. ix. de coopatōe r p'ticipatōe usure.

De cooperatōe r par-
ticipatōe usure quō r qñ tene-
at ad restitutiōz. Et p fundamē-
to huius fumenba ē illa regula q'
habet de iniū. et dam. da. c. si culpa. ubi dē.
Qui occasione damni dat: damnu q' debisse
videt. Pro cui' declaratiōe sciendū q' occa-
sio sumit dupl'r. Uno mō p eo qd est aliq'liē
inductiū seu causatiū alicui' effect'. s3 nō
sufficiēnt r efficacit. r ista ē p'p'ia acceptō si-
cut dē occasio subuersionis vel pbatōis na-
uis nauta q' ducit nauē ad aliquem locū ubi
supueniēte tempestate submergit vel ab ho-
stibz rapiē. qd p'babilit' estimari nō pote-
rat. r isto mō qui dat occasione dāni usure.
rapine. furti. r hñi. damnu videt dare sed
realit' nō dat. vñ nō tenet ad restitutiōz licz
peccat possit g'uit. Alio mō sumit occasio
p eo qd est inductiūz vel causatiū alicui'
effectus sufficiēnt r efficacit ita q' sine eo nō
seq'ret effectus r ista ē improp'ia acceptō. et
magis p'p' dē causa ad quā positā sequit' ef-
fectus. Et sic dē occasio seu causa submer-
sionis navis q' facit foramē in nauī ut inēret
aqua ad submergendū r sic euenit. Et dicē
causa seu occasio directa qñ hoc intendit. i.
directa aut qñ nō intendit s3 n' impebit nec
obuiat ne eueniat effectus cum p' r d3. sicut
nauta dē causa indirecta seu occasio subuer-
sionis navis cū p'mittit aquā intrare in na-
uim paulatim. vñ sequit' submersio cū possz
obuiare et debeat hoc facē cū ad hoc teneat
ut gubernator dato q' hoc n' intendat. Et sic
q' prestat occasione dāni in furto r rapina et
usura et alijs hñi. videt dare dānum ita q'
realit' dat: vñ tenet ad restitutiōz in solidū.
Fit tñ ab aliq'bo differēcia inē dante occasi-
onē seu causaz efficacē rapine. furto et hñi
usurpatōnibz violētis. r dante occasione effi-
cacē usure. ita q' sine eis nō fieret usura. Nā
in dante occasionem violente usurpatōni et
oīno inuolūtariē. omēs dicunt teneri i soli-
dum. s3 i usura dans occasionez in hñi bi-
cūt aliq' nō teneri nisi quantū de usura pue-

572

nisset ab eū. et hoc tñ q: nō oīno inuoluta-
riū acceptū sed mixtū voluntariū Wil. hoc
tenet. Alij dicūt q: idē est q: ab hoc in usura
qd in rapina. s. q: teneat in solidū etiā si nō
pueniret ad eum aliquid. et hoc tenet De. de
palu. in. iiii. et alij ut patebit infra. Et quia
hec opinio tutior est: ideo consulenda.

Queritur q. Quid de .S. i.

fuientibz usurarijs q: nihil hnt pter usuras:
s. eo. fm Wil. Credo q: pnt licite ab usurarijs
accipere mercedē suam si seruiūt utilit in rebo
licitis vl honestis aut necessarijs. Nā utili-
tas quā sequuntz usurarij ex ope fuientium
pensaē cū mercede quā dant seruientibz il-
lis: nec pnt dici paupiores ppter mercedem
datā fuientibz illis. cum loco mercedis ha-
buerint cōmodum opaz. Si aut seruiunt
de illicitis. nō credo q: debeant recipere merce-
dem de hmoi. Idem de cultoribz et alijs eorū
mercēnarijs. De. aut de palu. in. iiii. dicit q:
famulus qui qñ se locauit nesciuit esse usu-
rariū et nō seruiuit sibi in usuris mercedem
recipere potest. al' impuget sibi qui ei seruiuit
quem sciebat nil nisi de usuris habere. Itē
tamen dicit q: seruiendo in licitis et necessa-
rijs potest recipere mercedem.

Quid de eo qui cōsulit .S. ii.

alicui q: feneret vl qui mutuatur gratis fene-
rator vl feneret. vel cōtrahit societate cum
aliquo ad fenus exercendū vel qui mutuatur
usurario ut feneret et iste pcepit lucz. nun-
quid omnes tales tenent in solidū: s. eo. fm
Wil. Quidam dicūt q: q: inducūt illos ad fe-
nerandū q: al' nō erāt feneraturi tenent i so-
lidū. Si dō al' erāt feneraturi nō tenent nisi
q: tum ad eos puenit. Et subdit. Ego credo si-
ne puidicio q: i neutro casu talis inducētes
tenent nisi q: tum ad eos puenit. q: tum ad
hoc cōbitio eoz ē melior q: eoz q: vel pstant
fauore in rapina vel furto. q: ipi tenent eti-
am si ad eos nil puenit. Et hoc ideo. q: rapi-
na vel furtū fit simplr p voluntatem dñi: s. i.
usura puenit ad creditorem de voluntate dñi.
Nec inuenio iura dare actionē debitori ptra
hmoi inductores vel fautores ad repetendū
ab eis illas usuras q: ipi debitores soluerūt
illis inductis. sicut dant actionē p illos q: p
ope vel p silio fiunt furta vel rapine licz nil
ad eos puenit. Prima aut opinio tutior est
saltem qñ principales non essent soluenti.
Omnes em tales indubitanter sunt picipes
culpe. et hanc opinio tenet De. de palu.

Quid de eo qui accipit .S. iii.

usuras noie alieno ut tutor. curator vel pcu-
rator: s. eo. fm Tho. Sicut phibet alijs ac-
cipere usuras noie suo ita et alieno. dif. rlvj. c.
sicut nō suo. Et si accipit alieno nomine te-
net ad restitutionē si ille cuius noie accepit

non est soluenti vel nō vult restituē. Nā fa-
ciens et pntiens pari pena puniunt. ij. q. i.
c. notū. in fi. S. fm q: abbit hosti. ille i cu-
ius utilitate verum est pmo et principi te-
net. alius i subsidū. et hec indubitanter vera
sunt de tutore. curatore et pcuratore pro eo q:
pstant auctoritate talibz. Secus de eo q: nu-
dū prebz ministeriū. ut dī in se. §. pē dicen-
dum est qñ tutor vl curator p pupillis erigit
usuras ex pcepto factis usurarijs a pte pupil-
li. vñ si ab officio aliq: pmutatis ponit tu-
tor vel curator faciat pstationē coram epō
vel alijs q: nō intendit se intrinsecē de usu-
ris exigendis: nec se dō implebit. Similr
mulier vidua q: erigit usuras factas a mari-
to pro filijs. vel cū sit tutrix fil' cū alijs tuto-
ribz assentiat q: pecunie filiorz pupillorum
trahant ad usurā: tenetur in solidū. Itē
sciendum q: si ille soluit cui noie accepte sūt
usure ceteri liberant. Jo. d. lig. in. c. Michas
el. ex de usuris. dīc q: d' extorquet noie ali-
eno et partiario i quota nō est dubiū q: tene-
tur. s. ubi nō partiari? s. simplr extorquet
tūc nō tenet. hz aliq: dicāt eū teneri ubi mā-
dans nō est solutū. ut i dicto. c. sicut si suo.
hec ille. Et tēf tñ intelligendū id. s. q: teneat
q: nomine alieno fenerat. et si nō esset partia-
rius i quota tñ prestat auctoritate ut dixit
Wil. An psoles alicui? artis vel lane vel al-
terius q: pecunias q: hnt ex redditibz artis
tractare si eas mutuāt artificibz artis ipsius
vel alijs q: buscūq: ad rōz totz p cētenario siue
paz siue multū saluo tñ capitali. usuras cō-
mittūt: et tenent facere qd in se ē ut ars ipa
restituatur. al' ipi obligant ad restitutionē si
nil puenit ad eos ex eo q: actores fuerit p-
ctus si noie alieno. q: dant cāz efficacē. Et
ideo debz talis pecuniam p modū societatis
ita q: sit ars particeps damni sicut et lucri si
pingeret. et tūc licite fiat. si tamen in licitis
mercantijs vel artificijs exerceatur.

Quid de illis famulis .S. iiii.

qui de mandato dñor dant pecuniā ab usu-
ram debitoribz et suscipiunt pecuniā ab eis:
s. eo. fm Wil. Si nil ad eos puenit nō credo
q: teneant pceptū si illi dñi aliter p seipso
exercent usuras vel p alios exercent et si nō
p istos gerendo negociū. Idem De. de palu.
S. si sunt factores stantes ad dandū mutu-
um in psona usurarij ita q: apud eos resi-
det qñ principalis auctoritas suoz dñor seu
mgroz vel etiaz socij et partiales in lucro.
tunc si principales nō restituunt qui. s. inde
habuerunt lucz usurarij. obligant ipi fa-
ctores ex eo q: pstant causam efficacē. et hoc
fm Gerald. o. bi. hēmitaz. Et similr in alijs
ptractibz iniquis. ut in vendendo plus iusto
pretio rōne dilatomis tps. et decipiendo di-
uersis fraudibz cū. s. hoc faciunt i psona do-

minoꝝ suoz seu pecuniā dantiū. et ipi exer-
citiū pſone ponūt disponēdo facta apotece.
tenent in solidū si aliꝝ nō faciūt. qꝫ prestant
causam efficacē. Et fm Rodo. mgi et prin-
cipales qui ponūt pecunias si tales cautos
reddunt ꝫ prestant ꝫ nolunt ꝫ faciant ma-
los cōtractus excusant a pctō dum nesciūt.
Sed cum postea sciunt: tenent restituē pe-
cuniam ꝫ usurā vel alios malos pctus que
sitam que puenit ad eos. Cū etiā ꝫ pendunt
debēt pbiē talia. al' nō excusant a pctō.
Sed qd de illo qui sine illiꝝ mandato fene-
rat ab opus eius: Rdo. fm Wil. tenet ab re-
stituendū usuras. licz nīl ab eū puenit: fuit
enī vt actor ꝫ minister cōtractus usurarij.

Quid de illo qui cum .§.v.
vellem mutare gratis induxit me vt darez
sub usuris: Rdo. fm Wil. tenet sicut et ille de
q in pꝛecetenti. §. dictū est. quia indebitē im-
pebiuit vtilitatē pꝛimi ꝫ ei damnū adduxit.

Quid de notarijs qui .§.vi.
ſcienter sup usuris conficiunt instrumenta:
Rdo. fm Hosti. qꝫ piuri sunt. qꝫ omuniter ſo-
lent iurare qꝫ talia nō facient et sic ꝫ psequē
sunt ifames nec decetꝛo pnt testificari: nec
instrumenta ꝫficere. exꝫ de testi. licet ex qua-
dam. §. pmo. in fi. Si tñ ob hoc recipiūt pe-
cuniaz nō tenent restituere qꝫ receperunt eam
pro ope suo qꝫ is illicito. videt tñ qꝫ debeant
paupibꝫ erogare. ar. xiiij. q. v. c. nō sane. Sꝫ
vtrū tales notarij teneant ad restituendū usu-
raz de quibꝫ ꝫfecerūt instrumenta. Sup hoc
Gral. facit talē distinctionē. quia si ſcienter
faciunt instrumenta vel cartas de debito usu-
raz acti esset legitimū debitū. puta qꝫ facit
instrumentū qꝫ Martinꝫ mutuauerit Petꝫ o-
centū. hinc ad annū restituendos cū ſciat nō
mutuasse nisi. lxxx. vel. xc. qꝫ forte et si primo
c. debet. postea in occulto. xx. vel. x. reuocauit
a Pe. vt mutuus sit de illis. lxxx. vel. xc. tñ.
tunc tenet in solidum si ipi usurarij nō resti-
tuant. ꝫ hoc nisi facerēt in fauorē receptōis
mutui. puta qꝫ ille aliter nō volebat mutu-
are et Pe. multū indigebat nec poterat aliē
sibi puidere. tunc enī non teneret notariꝫ.
peccaret tñ mortaliter ſcienter hoc faciens.
qꝫ piurum incurreret faciens instrumentū
falsum ꝫ in fraudē usuraz. Ratio pmi est qꝫ
efficaciter coopat usure accipiente. Ratio se-
cundi est qꝫ intendit pncipalē pꝛimo indige-
ti subuenire. ar. xiiij. q. v. de occidēdis. Si
aut in instrumento est facta expꝫsa mentio de
usura. tunc nō tenet ad usurā restituendā. ꝫ
ratio. qꝫ nō efficaciter coopat ab illud. Itaz ꝫ
qd mutuū accepit ad usuraz in iudicio se iu-
uare vt nō soluat usurā. Etꝫ vbi cōsuetudo
essꝫ qꝫ p talia instrumenta cogentē hoies ad
soluendū usuras fripulatas a debitoribꝫ. tūc
teneret qꝫ is ꝫsuetudo sit iniqꝫ et statutū qd

sup hoc esset. Et in vtroqꝫ casu peccat mor-
taliter talia instrumenta ꝫficiendo ſcienter.

Quid de prelatis qui .§.vii.
subscribunt et sigillant ſcedulas usurarias:
Rdo. fm Hosti. Si ꝫlatus nō legit tenorē. vñ
etiā si legit ꝫ usura nō apparebat. quia forte
ibi posita est maior quātitas qꝫ mutuata sit
et ipse ꝫlatus nō diligenter ꝫsiderat: fatue
facit sed tñ fm veritatē non ꝫsentit. Si vero
legit et veritatē ꝫcipit ꝫiceps est pene ꝫ nō
cōmoto usuraz. Nam subscriptio in multis
approbationez inducit. exꝫ de sen. ꝫ. re. iubi.
cū inter vos. Itꝫz Goff. Testes qꝫ in instru-
mentis usurarijs qui ſcienter hoc faciūt ſci-
entes. i. instrumentuz usurarium tenent eo
moto quo notarij de quibꝫ dictuz est supra.
et hoc quia dant causam efficacem.

Quid de ciuitatibus .§.viii.
vel vniuersitatibꝫ mutuātibꝫ ad usuraz. nū-
quid singuli tenent ad restitutionē: Rdo. fm
Hosti. post Raj. Omnes qui sunt cōſcien-
tes puniunt: et ad restitutionē obligant ſin-
gulariter non tanqꝫ vniuersitas que animā
nō habet: nec tanqꝫ vniuersi sed tanqꝫ singu-
li. vij. q. j. c. sicut vir. xxiij. q. iij. c. si habes.
Et hoc vꝫ. quibꝫ hoc placꝫ in mente sua ra-
tiqꝫ habent ꝫ ꝫsentit vel pbiere pnt et nō
faciunt. Itꝫ. de lig. de hoc tractans dicꝫ qꝫ non
dubitat de regentibꝫ prohibere valentibus.
Secus aut de alijs non principalibꝫ guber-
natoribꝫ vel al' ignorantibꝫ nec inhibere va-
lentibꝫ. Et hoc vltimū dico verum nisi ꝫci-
cipauerunt cōmodum ſingulare et bursale:
quia tunc cōſentirent. Archi. etiā dif. xlvij.
vno verbo se expedit. bicens omēs et singu-
los teneri et esse in statu damnationis quoz
auctoritate sit et consensu. Et item si colle-
gium aliquod accipit pignus in casu nō cō-
cesso. de usuris. c. ꝫsultit. ꝫ. c. ꝫquestus. Wil.
dicit qꝫ illi tenent in solidum ad restitutio-
nem qꝫ preceptum vel auctoritatē ꝫstiterūt
sup hoc ita qꝫ sine hoc aliꝫ ciues nō fecissent.
Aliꝫ vero ꝫsentientes ꝫ peccent mortaliter
non tenent nisi de eo qꝫ puenisset ad eos de
usuris. vel inqꝫtum releuati sunt ab expen-
sis quas al' fecissent. Itꝫ Pe. de palu. in. iij.

Sed quid de quinqꝫ .§.ix.
pro centenariꝫ qꝫ bat tutor pupillo: Rdo. fm
Lau. de ritol. Si bat liberaliter. dicenbꝫ vt
in alijs sup. i. qꝫ potest pupillus recipe. puta
qꝫ tutor exercuit pecuniā pupilli in negoci-
atōnibꝫ licitis ꝫ lucus est bñ cū ipsa. ꝫ qꝫ is
capitale pupilli ſtaret sibi saluū ꝫpter quod
ille nō licite posset petere ultra forē. ipse tñ
tutor ex sua liberalitate spōte sibi donat. v. ꝫ
cētenario. Sꝫ si inuitꝫ bat hoc tutor qꝫ. ꝫ. co-
git ad hoc ex forma statuti hoc dictātis vel
al' tūc videt qꝫ sit usura. Sꝫ in ꝫriuz facit. qꝫ

574

hoc videtur non tanquam usura sed tanquam pena legis solui. ar. xij. q. ij. c. i. legib. Patet quod debuit emere de pecunia pupilli possessiones vel dare sibi. v. pro centenario. et sic communiter statuta disponunt. quod si verum est quod noster pene darent licite recipientes. hec Lau. Videtur posse dici quod si tutor potuit vel emendo de pecunijs pupilli possessiones vel tradendo ab licitis negociationibus ipsas pecunias tantum vel plus lucrari et mere ex negligencia omisit quod tanquam pena possit peti. Et multo magis si cum ipsis pecunijs tutor fecit facta sua propria vel negociatus est cum eis et lucratus. Si tamen prohibisset videtur quod debueret subire penam damni ipse pupillus. quod tamen non esset necesse si tutor potuisset vel possessiones emendo vel aliquid aliud sine periculo tantum lucrum habere. s. v. pro centenario. Et subdit Lau. per fatum. Hoc certum tene quod pecunia pupilli non potest creditur tutor ab ratione. v. vel alterius quod titulus anterioris vel posterioris pro centenario.

Sed queritur. Utrum. S. r.
pupillus possit dicere tali tutori. tanto tempore habuisti pecuniam mea propterea peto per a licitum lucrum. usuras nolo sed interesse meum et sic predictum lucrum se retineat vellem cum prestatum prestatum. s. q. non vult usuras. si hoc potest licite facere. Ad hoc quod dicitur sic. Pupillus talis facta prestatum predicta restituere non tenetur sed tutor. nisi usuraria quantitas excederet moderatum lucrum et interesse. tunc enim superfluum lucrum retineat non posset sed restituere deberet tutori illud superfluum. quia tutor restituitur de usuras. et sibi imputet improuidentiam suam. Si autem pupillus recipit predictas usuras restituere obligatur sed pro tutorem agere potest ac ab eo suum petere interesse. Si vero tutor pecuniam pupillo restituat nihilque ei dicat quod lucrum predictum usurarium sit. tamen lapsu temporis id dicat postea fuisse lucrum usurarium. tunc pupillus ei credere non tenetur nec illud restituere obligatur secundum quosdam. Et ratio est secundum eos. quia pupillus id non approbavit quod ille fecit: nec de usuris aliquid dixit tempore quo debuit. propterea ipse tutor tale lucrum reddere obligatur. Ista opinio videtur mihi quod multipliciter deficiat. Et quantum ad primum post factam usuram a tutore nisi esset statutum in ciuitate quod tutor debeat pro pupillis emere de pecunijs aliquam possessionem vel tradere negociationem. aliter pro modum pene debeat reddere sibi ab rationem. v. pro centenario. vel nisi ipse esset pupillus tamen capax rationis tutori prestatum est quod non exerceat pecuniam nisi in licitis lucris seu negocijs. aliter non credo quod possit petere aliquid interesse. sed lucrum usurarium pro tutore factum pupillus tenetur restituere. et imputet hoc patri pupilli quod talem instituit tutorem et non puidit in huiusmodi sicut potuit. Et cum ab secundum quod possit agere pro tutorem. credo verum esse si tutor exercuerit pecunias pupilli ad suum utilitatem vel ex negli-

gencia omisit exercere in licitis mercantijs vel rebus cum posset. Et cum ab tertio credo quod etiam post lapsu temporis cum sibi constaret clare lucrum sibi assignatum pro tutore fuisse usurarium tenetur pupillus restituere. nisi ut dictum est per statutum ciuitatis non emisset possessionem. vel aliter licite exposuisset pecuniam sed ad sui utilitatem usus fuisset pecunia pro usuras vel alios modos.

Utrum aut liceat**S. rj.**

creditori recipere debitum quod usurarius ei debet. s. r. fm Wil. Si bona fide credidit ei pecuniam ut ex illa modum suum faceret et lucraretur forte ex ea se liberaret. recipere potest quod mutuauit etiam si ille aliter non sufficit usuras soluit. Si vero alia causa credidit vel mutuauit: puta ad ludentem vel bandum meretrici vel histioni non debet ab illo recipere quod nec usuras extortas sufficit restituere. De. d. palu. dicit hoc verum quod sciens hoc agit. De illo autem quod habet causam lucrativam nisi in casu in quo elemosina fieri potest: debet quod tenetur in solidum si ille non sit solvendo. quia prout succedit loco rei. hec De. Etiam autem illi quod debet ex actu vel quasi. aut ex maleficio vel quasi possint hoc recipere ab usurario. s. r. fm Wil. Dicit. dum tamen res ipsas usurarias non recipiant. Et iteque dicendum de quocumque raptore vel fure.

Utrum aut liceat ma**S. rj.**

ritu recipere dotem a patre uxoris sue quod est usurarius. s. r. fm Wil. Si pater non sufficit ab soluendo ea quod habet de usuris. et maritus sciens veritatem vel huiusmodi ignorancia crassam pertrahit cum filia. non debet recipere dotem a tali patre. Si autem non putabat socer esse usurarium vel aliter esse solvendo quod tamen non erat: potest dotem in solidum recipere licet postmodum sciuerit veritatem. hec Wil. Et in summa pisana addit. Tutor autem debet quod sciens veritatem non recipiat dotem. aut si recipit: restituat illis quod potest tenebat. Si autem in veritate de alijs bonis socer erat sufficiens ad soluendum: tunc indubitanter dotem gener potest recipere. De. de palu. sic dicit. Gener quod dotem ab usurario recipit quod nihil habet nisi de usuris: tenetur reddere si sciens pertrahit. Si autem ignorans. non. quia pro oneribus matrimonij habet dotem: sed filia sic. quia nec contra naturam. i. legitimam potest tenere. Satis concordat Gual. ordi. heremitarum dicitur quod si pater dotauit filiam suam eo tempore quod erat soluendo. et postea non propter dotes illas est factus impotens ad soluendum. tunc maritus potest eam retinere. et pro mortuo ipso marito etiam ipsa filia potest eam retinere. Intelligitur enim dotasse de illis bonis que non erant obligata restitutioni. ex quo ultra illas dotes erat solvendo. Si si dotauit eo tempore quod iam erant omnia obnoxia restitutioni. gener quod hoc scit vel etiam laborat ignorantia crassa. quia. s. ille socer est publicus usurarius vel raptor vel aliter obligatus alijs. non potest recipere dotes. Cuius ratio est. quia de aliorum bonis

nis nullatenus finem deum potuit totari: quia nec elemosina dari. xiiij. q. v. nolite. Per hoc enim fit impotens ad restituendum. et sic ad damnum creditore prestat opaz efficacem: unde teneat restituere. et de iniuria. et dam. ba. si culpa. Et si filia usurarii talis vult totum ipsam restituere et eius maritus obstat nec patitur illam reddi. culpa erit viri non uxoris. si tamen ipsa proponat promittente marito totum restituere. Si autem e converso vir ultimum totum restituere et ipsa non vult: peccatum erit uxoris ita tamen quod non precipiet de bonis ipsius totis et proponat restituere quando poterit. ar. xiiij. q. v. c. si res. Si autem utriusque in non satisfaciendo volendo concordant: ambo sunt in statu damnationis. de re. iu. c. p. m. li. vj. In remediis tamen periculi dici posset quasi pater talis uxoris seu eius heredes haberet ad satisfaciendum certa ad sufficiendum: tunc si talis dos sua est in totum si magna tamen posset dioecesanum vel dispensationem incertorum finem discreti iudicii dispensare et marito ut pauperi cedere si indiget. et ipsi mulieri vium remanenti si aliunde non potest petere vivere. et multo magis si habet familiam seu filias maritare seu filios nutrire. Sed quod ad certa id est si bona patris usurarii vel raptoris aut hereditas eius non sunt sufficientia ad restituendum certis personis quod obligat tunc restituitur cum habet libertatem super hoc. vel petat remissionem a creditore ita ut pietatis si obtineat potest. aliter restituitur. nisi sit in extrema necessitate cum familia sua vel in magno periculo. et tunc proponat reddere cum poterit. vel paulatim si potest: reddat. et si impeditur ab hoc cum videret se in periculo mortis vocet virum et filios et protestetur quod restituant totum talem cum sit de usuris vel alijs male acquisitis. et sic poterit transire.

De profonetis seu §. xiiij.

sensalibus. Et peccant cum sunt mediatores ad finem. et ut teneant ad restituendum: Pro cuius declaratione nota duplicem considerationem. Prima consideratio est respectu ad mutuum indigentes. et sic dupliciter peccare possunt sensales. Primo si mutuum querunt ad usuram per his qui non indigent. sicut gerit in his qui dicunt de posita sed realiter sunt usure et alijs malis contractibus fieri solet. tunc peccant mortaliter. Et ratio huius est. quia cum mutuum sic accipiens peccet mortaliter. ut patet in se. §. et ipse qui peccabit qui coopabitur eidem. xj. q. iij. qui presentat. Secundo peccant sensales quando etiam necessitate cogente vel non cogente primum ad usuram mutuum tribuere renitentur inducunt. ar. et de homi. sicut dignum. Secunda consideratio fieri potest per respectum ad mutuum dantes. Secundum est generaliter dupliciter possunt tales esse mediatores. Primo cum stant per illis qui mutuum indigent et procurant ab illis qui pati sunt debent. tales non peccant. et multo minus restituere obligantur cum primo subvenire curent. et malo usurarii bene utantur. et lucrum quod inde percipiunt de suo

labore licite retinent. Secundo cum stat seu hoc facit sensalis principaliter per lucrum usurarii et per partem suam. Et isti non solum peccant mortaliter propter coopationem ad usuram: sed etiam restituere obligantur in solidum si ita coopati sunt quod absque ope illo prestatio illa usuraria mime facta fuisset. Cuius ratio est. quia secundum philosophum. iij. ethicorum. medium propter tunc extremis sapit naturam extremorum. ar. iij. q. j. c. notum. in si. Lucrum quod ipse percipit in debet pauperibus erogare. Et si in duobus primis casibus qui ponuntur in prima propositione seu consideratione. ar. xiiij. q. v. si sane. et c. qui habetis de malo. Vil. tamen tenet primum. quod tunc. scilicet ad obligationem restituendi usurarius. Et quis non sit usquequaque reprobandum hoc. tamen id quod dictum est ut tutius consulendum. scilicet quod teneant tales sensales.

Sed nunquid licet §. xiiij.

accipe mutuum sub usura: sicut. fm. Tho. scda scda. q. lxxviii. ar. iij. Non licet inducere aliquem ad mutuum sub usura. licet tamen ab eo qui patitur est facere et qui exercet usuram mutuo accipere propter aliquod bonum. ut est subventio sue necessitatis vel alterius. Et intelligit illud. non solum de absoluta necessitate sed etiam de necessitate utilitatis quam quis persequitur agentis negotia sua. Sed hac necessitate cessante cum petat sub usuris ad mutuum vel scotandum et huiusmodi. tunc secundum eundem est mortale peccatum. Sed de. de palu. sic dicit. Dicunt quidam quod in accipiente mutuum sub usura est duo considerare. causam. scilicet et modum. Causam si hoc facit motus iusta necessitate vel motus sola cupiditate augendi pecunias. sicut faciunt aliqui mercatores sperantes magis lucrari ex pecunia accepta sub usuris quam sit damnum quod eis sequatur de usura soluta. et loquor de mercatoribus qui absque mercatione habent unde decenter vivant. sed mercantur solum ex cupiditate lucris ut ex pecunia accepta sub usuris superflua congregent sibi. quia secus esset de mercatoribus illis qui non habent unde decenter vivant nisi ex mercatione. quia tunc quod sit propter mercationem sit propter iustam necessitatem. Ex parte autem modi similiter est distinguendum. quia aut talis petit mutuum absolute. puta. c. libras sibi tradi mutuo. aut petit cum determinatione usure supercrepantis. puta. c. sibi tradi sub mutuo pro. cxx. Hoc supposito dicendum quod accipiens mutuum sub usura absque iusta necessitate peccat. quia non solum peccat qui dat alij occasionem peccandi sed etiam qui scienter et absque iusta causa et necessitate proponit alteri materiam unde sumit occasionem peccandi: maxime quando credit dispositum ad tale peccatum. verbi gratia. Si mulier credit aliquem male dispositum ad percipiendum eam si scienter et absque iusta necessitate vel debita utilitate presentat se ei: peccat. Et unicuique enim mandavit deus de proximo suo. non satis autem displicet

576

alicui damnatio proximi si sciens pponit ei materiaz vñ sumit occasione peccandi. **T**alis aut est qui absqz iusta necessitate accipit mutuū sub usura. **g. 12.** Si aut hoc facit mortuus iusta necessitate. aut petit mutuū cū de terminatōe usure supercrescentis. puta. c. p. cxx. et sic credo qd peccat. quia nemo p̄f absqz peccato ab aliqz petere aliquid quez scit non posse illud dare absqz p̄fco vel non velle: sed usurarius nō potest dare mutuū cum pacto supercrescente sine p̄fco. **g.** nec alius potest sine peccato sic petere. **T**amē excusant illi qd sic petunt ex ignorantia vel inaduertencia. vel qd firmiter tenent qd al sine pacto supercrescentis usure mutuū non traderent. **S**i aut petant mutuū absolute. sed usurari nō vult tradere nisi cum usura. puto qd non peccat tūc accipiens mutuū sub usura. **C**ui ratio est. qd qd patit iniustum non peccat. qd est vey nisi p̄sentiat iniustum facienti. tunc em̄ non solū patit sed coagit. **S**ed accipiens dicitur mō sub usura patit iniustum: nec cōsentiens est facienti. **g.** non peccat.

Capitulū. x. de manifestis usurarijs.

De manifestis usura-
rijs. **N**ota qd usurarij manifesti sūt excommunicati nō simplr sed q̄tum ad tria. Quorū primū est qd. si nō dñt recipi ad p̄mutionē altaris. **S**ecundū qd nec dñt recipi eorū oblatōes. et si sacerdos recipit: reddē tenet et repellit. **ex** eo. c. qd in oibz. **R**aij. vel bz dari epō ut fm̄ p̄uidentia eius vlt restituat ei a qd extorta ē usura vel de paupibz. **H**osti. **E**t qd recipit oblatōnez a talibz debet ab executōe sui officij manere suspensus donec ab arbitriū sui ep̄i satisfaciatur. ut in dicto. c. qd in oibz. **A**lp. aut sit canon ferende sn̄e vel late. **H**osti. dicit qd benignius ē dicē qd sit canon ferende sn̄e nō late. **E**t hoc tenet **Der.** et **Jo. an.** in nouella. **D**ona vō et elemosine p̄nt a tali recipi si bz alia p̄ter usuras ita qd p̄ hoc nō efficiat nō soluēdo. **S**ecus aut qñ non h̄iet nisi usuras. qd tunc tales elemosine recepte vlt bona dñt dari eis a q̄bz usure extorte sūt vel ip̄is usurarijs reddi. **A**l. **T**erciuū est qd non dñt recipi ad ecclesiasticaz sepulturā si in hoc p̄fco decesserint. **ex** eo. c. qd in oibz. **E**t dicunt manifesti usurarij vel p̄ euidenciā facti: puta qd mensaz tenēt patam ad usuras. vel si de hoc sint in iure confessi aut p̄uicti **H**osti. **D**icit etiaz **Jo. an.** et **Archi.** qd satis p̄f dici usurarius manifestus si coram sacerdote et testibz publice fatet se usurarium. et usuras restitui mandat forte libz rationū tradens. **I**tem nota qd si usurarius manifestus est ita paup qd nō potest idonee cauē de restituendis usuris. dicit **S**pecu. qd daz tenē qd si sepeliat talis

etiā si peniteat. et sic seruabit rigor ab extorrem criminis. vel fiat ut dicit de rapinis et raptoze. **ex** d. rapto. c. sup eo. **Jo. an.** i. nouell.

Item nota

S. i.

qd manifesti usurarij nō p̄nt recipi ad p̄fessionez vel ad sepulturā quibz dicant se velle restituere. vel etiā si mandent i ultima volūtatē satisfieri. sed oportet qd vel de ip̄is sit satisfactū put eorū facultates patiunt. vel salte qd illis q̄bz faciendā ē restitutō si p̄festo sint. aut alijs qd illis possint acq̄rere. vel illis absentibz ordinario loci vel vices eius gerenti aut rectori prochie ip̄ius usurarij corā aliqz bus fide dignis. aut suo publico de ip̄ius ordinarij volūtatē et mādato idonee d restitutōne sit cautū. si qd sit manifesta illa exprimat. alioquin est moderāda arbitrio recipientis eā. ipse tñ si sciens moderet minore. tenet ad restitutionez residui. al null debz esse testis i testamentis eorū. nec recipere p̄fessionez vel impendere absolutionē vel ad sepulturā recipere. et testamēta eorū sunt irrita ip̄o facto. oīa hec habent i t̄rtu. **ex** d. usuris. c. q̄q. li. vi. **Q**ui autē dicantur manifesti usurarij habes i. iij. p̄te plenius. **I**tem dicit **De. de palu.** i. iij. simpliciter et indistincte. si qd usurarij in morte mandantes restitui si p̄nt tūc p se restitue nō liberant. tum qd ab ita tūc tenent. tū qd nō vident habē p̄fectā bonā voluntatē. qd legata et donatā causa mortis facta p̄nt reuocari. vñ si usurarius n̄ cauet p̄tale cautionē qua nō possit penitere si est vere penitens. **S**i aut sic excusat se i no testat creditōibz exponerant eos et approbado qd forte approbare nō poterant et sic facēt qd posset. tūc excusat. quia parua mora est usqz ad mortē m̄ vel cōualescenciā. **E**t extūc etiaz p̄nt executores in vita eius pcedere ad restitutionē. hec ille. **E**t dicit **Jo. an.** i ista decretali qd bz satisfieri ei a quo pecunia ē extorta vel eius heredi. et illis non existentibz paupibz erogabit. **ex** de usuris. cū tu. **D**icit tñ **Goff.** qd i tali casu debet publice poni edictum in locis a quorū incolis sunt extorte et qd om̄es a quibz sūt extorte usure veniāt. et si aliqz appareant q̄bz fides sit adhibenda pot restitui illis qd paupibz eroget. **ex** d. homi. sicut dignū. **D**icit tñ itez **Jo.** qd nō solum rector poterit ubi habitat usurari? s et multo magis rector prochie ubi habitat is cui faciendā ē restitutō p̄f recipere dictā cautōz. p̄f soliter etiā prochie ubi morā trahit usurari? et si nō sit ciuis vel incola p̄f recipere talē cautionē fm̄ **Jo. an.** **E**trum aut sufficiat p̄f stari istam cautionem cuiusqz sacerdoti etiā nō prochiali dubitatur. **E**t **Jo. cal.** cōsuluit qd sic. et qd ex ea roborabit testamētū. **R**ap? p̄cebit hoc de sacerdote ordinis mendicantiū audire p̄fessionē taliū usurarioz: s et alio

sacerdote nō prochiāli negat. **Rationē** hui⁹
diuersitatis assignat ex eo q̄ sacerdos de or-
dine medicantiū expōit⁹ ab auidētiāz cō-
fessionū ē iudex eius q̄ sibi p̄stet a iure dat⁹
p̄ privilegiū in corpe iuris clausum. de sepul-
c. dudum. i. cle. q̄ p̄m approbatus. **Sz** alie-
nus p̄biter prochiānū alterius audire non
p̄t. s. sine lnia. **Sz Lau.** de ribol. dīc q̄ an fa-
ctum cōsuluit dictū Lapi. post factū nō au-
det p̄bānare dictū Jo. cal. cū ex hoc nil depe-
reat his q̄b faciēda ē restitutio p̄sulatq̄ pro
aiabo usurariop̄ ad sufficiētiā. **Item** dicit
ibidē q̄ fūus publicus h̄ dī tabellio sic dicit⁹
nō q̄ sit fū⁹ s̄q̄ publicū exercet officiū. **Sz**
d̄ tabel. l. generali. hic nō tñ acq̄rit actōz ex-
tneo ex sua stipulatōe hoc casu nisi faciat de
ordinarij mābato. **Et** dī ordinarij ep̄us loci
ubi tegit usurarij. **Item** tñ in decano archi-
presbitero vel abbate. qui al. iurisdicōez h̄z
de p̄suetudine in spūalibz. **Item** dīc q̄ noīne
itonee cautōnis intelligunt fideiussores vel
pignora. al. verbū cautōnis nubam p̄missio-
nem designat. **Si** aut pignora vel fideiusso-
res bare n̄ possz sufficit q̄ cauet. ex̄ d̄ sen.
exco. c. fi. **Et** hoc maxie q̄n est dīsimile eū. s.
aliā bare nō posse. **Item** dīc q̄si recepta h̄mōi
cautione noīe eoz quoq̄ infest usurarij ma-
nifestus usuras repetat. nō audiet. q̄ possit i
animāz fauorē ep̄us istas usuras repetere q̄
recipere q̄ soluere illis a quibz petitor extor-
rat. **Et** itēz si nō esset manifestus dummodo
posset p̄bāri fm̄ Jo. q̄ Gerar. qui etiā dīcūt
q̄ ubi petitor est usurarij manifestus q̄si he-
res nō excipet. iudex ex officio suo eū nō re-
peller. **Item** aut q̄ sic satisdebit si conualescit
teneat restitutē ex satisfactōne fm̄ p̄dictos cū
etiā q̄ prius tenent. ex̄ de usuris. cū tu. **Item**
q̄ dīcūt testamēta eoz esse irrita. intelligit
etiā facta ad pias causas fm̄ Bar. in. l. j. c.
de sacrosanc. eccle. imo dīc itēz Bar. id verū
esse nedum i usurarijs manifestis: s̄etiaz in
quocūq̄ quē p̄staret in peccato mortali no-
torio decessisse. ut q̄ interfectus in furto. vel
q̄ seipm̄ occidit. xxij. q. v. placuit. **Item**
etiā de codicillis intelligit q̄ de qualibz alia
ultima volūtatē fm̄ Jo. an. **Item** si prius fecit
testamentū et postea cauet de restitutōe fm̄
Jo. an. i. nouella. q̄ Bar. recōualescit tale te-
stamentū ut in eo disposita valeant et debe-
ant. etiā quo ad sepulturā. **Sz** si ip̄e testator
post testamentū an mortē nō cauit de resti-
tutōibz usuris p̄ istū modū s̄z iussit hēdes tñ
satisfacē de usuris debē. cautio hēdis de usu-
ris restitutōibz post mortem testantis emissā
nihil valet q̄ opaf ad valibandū testamentū
s̄z tñ ad sepulturā h̄ndaz alio nō obstante.
Nota etiā q̄ diuerse p̄stitutōes synodales
sunt i diuersis dioecēsi circa istam materi-
am q̄ inuestigande sunt. **De excomunica-**

tione quā incurrūt sciēnt sepeliētes manife-
stos usurarios. vel etiā clericos locātes to-
mos talibz nō de illis locis oriundis. q̄ de fa-
cientibz statuta ē restitutōz usurar. habes
infra. i. iij. p̄te. **Et** hi omēs peccāt mortaliē.
q̄ canonēs. **Et** de locatibz dñis vel alijs q̄
buscūq̄ domos suas usurarijs ad fenerādū.
et sustinētibz i ēra sua manifestos usurarios.
vel collocatibz vel talliātibz iudeos vl̄ alios
q̄s sciūt nihil hēre nisi d̄ usuris. dīc **De. d̄ pal.**
in. iij. q̄ tenent restitutē pecuniā p̄ceptā ab
ip̄is usurarijs illis a quibz ip̄i exigerunt.

Sed queritur. Quid. S. ij.
iuris de eo q̄ cauere voluit s̄z nō valuit mor-
te p̄uentus an horā spatam: nec tñ p̄ eū ste-
tit: **R̄s̄det** sup hoc p̄sule. **Pal. d̄ pulio. q̄** de
eq̄tate canoica putat testamentū tale valē.

Item queritur. Si. S. iij.
corā ecclesiastico iudice trahens usurar cre-
ditor debitorē dīcēs q̄ q̄daz instrumentū q̄
corā laico pueniebat fore usurariū nil p̄ba-
uit q̄ p̄ usuris soluisset illi. sed bene p̄ testes
p̄bavit q̄ soluet factū euz illo calculo rōnis
quātitatē in istrumētō p̄tentā. nūq̄b impo-
net illi vicarij silentiū ne molester vigore
dicti istrumēti posito q̄ i ciuitate sit statu-
tū q̄ p̄ istrumēta n̄ admittat p̄batio de so-
luto p̄ testes: **Fete. de Denis** p̄sultit q̄ n̄. q̄
nō est i aliq̄ p̄te sui p̄batū instrumentū fore
usurariū nec q̄ creditor fuerit usurarius.

Item queritur. Vtr. S. iij.
sic itone? testis ad p̄bandū aliquē usurariū
scz is q̄ p̄bat se illi soluisse usuras: **Et** videt q̄
nō. q̄ silitudo causē a testionio repellit p̄so-
nas et ad iudicandū. **Fete. de Denis** tenuit
q̄ nō sit itone? testis. tū q̄ tales sūt singula-
res. tū q̄ de facto p̄po deponūt. q̄ sūt suspecti
rōne p̄modi q̄ ex futura snia sūt p̄cepturi.
Lau. de ribol. dīc vidisse id sic sepi⁹ practitari
in ep̄ali curia florentina. **Sz Pal. de pulio** i
quodā simili dixit q̄ ubi talis testis p̄testat
ex hoc testionio aliq̄ ius querē. q̄ n̄ admit-
tat. q̄ ex necitate q̄ certitudinalit expectat
p̄modū. ergo repellit tanq̄ in p̄pria re.

Item queritur. Si. S. v.
cantat ep̄alis p̄stitutio q̄ ab dicta taliū pos-
sit quis p̄pelli ad usurar restitutionē. nun-
quid si agat ad annullandū testimoniū vigo-
re decretal. quanq̄. ti. eo. li. vj. reputabunt
idonei: **Leo. Fete. sentit** q̄ nō. tum q̄ p̄stitu-
tio exorbitans a iure cōmuni nō excedit ca-
sum p̄p̄iū. tum q̄ fictio talis cōstitutionis
opaf q̄ crimen sit probatū sed non qualifi-
catum prout requirit constitutio.

Item queritur. Quid. S. vj.
iuris li usuras postulans ē quez opponit. c.

qz frustra. ex t. de usuris. patus est cauē de illis restituēdis. admittet ne si caverit? Sentit glo. in eo. c. qz frustra. qz nō. nisi casu quo magis causa prius suaderet q̄lis ē inopia. que opinio placuit Jo. Si ei ppter inopiā repellet ipm cui debz. ex t. eo. cū tu. q̄tofortius ex t. neuz. Hoc itēz firmat glo. in regula dolo. d. re. iur. Nec obstat illud. c. q̄q. in sua alina. tione. qz illud vep quo ab euitandas penas de quibz in ipa decretali disponit. Et talis si non inuenit pignora vel fideiussores pro cautione statuti suo sacramento.

Item si talis habet .S. viij.

vñ soluat vel al vñ possit cauē q̄ neutz vult facē. cū opposita exceptōe. qz frustra. si debet at audiri. quid faciet epus tunc? pmittet ne usurariū a quo repetebant usure illas retinere? Rñdet Lau. de rīdol. qz nō. sed psignabunt et deponent quousqz petens res suas restituat usurar. Inno. tñ dicit qz reus ille poterit pelli a iudice ex officio suo restituere illis a quibus agens extorsit.

Item si is quem .S. viij.

excipit qz si potest pete usurar qz ipse ē usurarius licz nō sit manifestus. nūquid nibilominus p̄ repellit? Dicit Card. qz sic. maxime si probez infra octo dies. ar. c. pia. de except. li. vi. Sed quid si qz in p̄sūa p̄fessus ē se usurar extorsisse: sed hoc est occultū. nūq̄d sacerdos debz isti negare sepulturā: hereditibz si volentibz ad dictū eius restituere: s̄eo. Non. quia non bz illū publicare. de peni. et remi. c. om̄is. Item sibi id dicenti nō crederet. vi. q. ij. c. placuit. Taceat g. vt. ij. q. viij. plerumqz. Debuit aut sacerdos illū inducere vt coram testibz p̄fiteret. qz caveret qz ab hereditibz exactione fieri posset. Item nota qz i directorio iuris bz qz quis usurarius mentalis sit inducendus in foro p̄nie qz restituat p. c. p̄sultit. d. usuris. i. foro ecclesie iudicābus male agere. inducendus tñ est qz nō p̄pellendus in iudicio ecclesie p̄ censuras vel alias penas vt sic accepta restituat: nec vt usurarius puniendus est. hec Ber. inno. hosti. qz Goff. Qd facit pro materia de positorū ubi ē p̄munis usura mentalis. Non tñ tales absolueni sunt nisi tales p̄tractus dimittāt: et sic recepta restituant. vt i. c. p̄sultit. Item pone. quēdā cōmūtas indiget pecunia qz iponit cuilibet p̄stanciaz. s. mutuo p̄mittens qz obligans p̄stantibz certa pignora qz certū lucz. nūquid p̄stantes p̄mittūt usuraz: s̄eo. ex q̄ coacte faciunt qz forte ppter hoc multā incōmoditatez icurrūt. i. qz libent ab hoc cessarēt si possent nō est usura. Bz iuxta hoc est aliq̄ dubitatio videlicet qz postqz ciuis p̄mo p̄stitit: veniat secundus qz emat iura a p̄mo p̄miori pretio eo qd soluit. nūq̄d ille secundus p̄mittit usuram: Rñdet vt in p̄cedenti. § Bartholome?

in p̄sa. s. diffuse habes istā materiā in. c. se.

Capitulū. xj. de materia montis i Florentia. imp̄stitor in Venetijs. et locor Janue. Circa licitū sit recipere tales redditus qz p̄munitas cōcedit annuatim soluentibz prestantijs. et an liceat emere talia iura.

Idendū est etiā de lu

cro seu redditu annuali quē reddunt q̄bz p̄munitates ciuibz suis p̄ collectis seu p̄stantijs solutis sibi p̄ eos: qz diuersimode noiant in d̄sis locis. Nam Florentie dicunt tenarij mōtis. Venetijs dicunt imp̄stite. Janue dicunt loca. Et Florentie quidē hoc seruaf circa istam materiā. Ciuitas indigens pecunia ciuibz suis onera imponit qz vulgarit ibi dicunt prestantie. ad qz soluēdas q̄libz inuitis p̄pellitur. statuitqz ciuibz quicqz restituat forte seu capitale suū quinqz bandos p̄ centenario. qz ita de facto a diu obseruauit: obseruatqz q̄tētibz. Appellantqz tales creditores montis. Et p̄tingit aliq̄n qz dictis creditoribz vel ab eis de iura h̄ntibz fuit tantū responsū de accessione p̄dicta vere sortis. qz tantū t̄pus qz aliq̄n accessio adeq̄ta est forti. aliq̄n nō in totū. aliq̄n excedit forte. Et insup maxime ab om̄ez dubitatōz tollendā qz exoneratōz p̄sciencie cuiuscūqz. qz vt tollat om̄is nerus quo q̄cunqz de ciuitate vñ comitatu florentino p̄ inscriptis vel eoz occasione ligatus vñ astrictus q̄motolibet dicere qz quo ad deū. p̄scienciaz vel ab mundū statuit qz quicqz p̄sum est p̄ ordinamēta dicti p̄munis dari debē talibz mutuantibz ab dictā rōnez p̄ dono damnis qz infesse seu p̄uisione vel merito dictorū creditorū intelligat dari debē qz recipi et deē qz recipiat qz peti qz recipi possit p̄ spontaneo mero libero dono qz donatōis titulo. qz taliter recipiat qz recipi intelligat quilibz talis creditor a p̄muni p̄dicto. et nihilominus etiā p̄ damnis qz vero infesse qz p̄ aliq̄li remuneratiōe qz vt benefaciētibz b̄nficiat. et ita et taliter illud totū recipiat unusquisqz talis creditor sicqz petere qz exigē valeat qz nullaten⁹ ab restitutionē aliquā teneat etiam qz ab conscienciaz vel ab deū. illudqz sic receptum absqz alio q̄uamine vt sibi vere donatū licite valeat obtinē. Statuitqz insup ipa p̄ntas h̄mōi talia credita cū iure p̄cipiendi h̄mōi accessiones alienari posse in alios. cū hoc tñ pacto qz ipi p̄munitati redimē liceat dictū debitū soluendū creditoribz p̄ redemptionē dicti iuris ad rōnez. xvij. p̄ centenario. qz talis creditor teneat reuendē dicto cōmuni ab om̄ez eius voluntate remanēte dicto creditoribz lucro facto vsqz ad t̄pus dicte reuenditiōis. hec oīa ab illo loco. Et insup maxie h̄ntur ex q̄bz

reformatione ciuitatis quā recitat p̄dictus Lau. de obo ad verbū. ¶ Circa istā matiam occurrūt plura dubia sup̄ q̄bo p̄sulti plures m̄gr̄i in theologia ordi. p̄dica. mino. et heremitar. ac etiā doc. canoñ. diuersa et p̄traria responderūt et scripserūt. Nouissime aū scripsit sup̄ materia hac satis diffuse. d. Lau. de ridol. i. fine tractatus quē fecit d. vsuris. ubi etiā posuit tractatus alior. de ista materia sup̄ q̄ format. viij. q̄ones et hoc ordine.

¶ Primo. Utrū recta p̄sciencia possint talia onera indici et ad eor. solutōez p̄pelli cū assignatōe incrementi p̄elibati.

¶ Secūdo. Utrū dicti solutōes onera memorata licite tale p̄cipiant incrementū.

¶ Tercio. posito q̄ nō. Utrū vigore donatōis. remissōis et liberatōis sup̄dictae excusent a restitutōe et liberent a peccato.

¶ Quarto. An dicti solutōes licite vendant ius q̄ h̄nt in dicto mōte vigore tal' crediti.

¶ Quinto. Utrū alij ab eis licite emanent.

¶ Sexto. posito q̄ sic. Utrū licite p̄cipiant incrementū q̄ p̄us p̄cipiebāt dicti creditores.

¶ Septimo. Quid d. illis q̄ p̄ alijs a q̄bo q̄n. q̄ certā quotā p̄ q̄libz floreno. q̄nq. nihil p̄cipiūt. soluūt prestācias. et in illoz loco quo ad tale creditū distribuunt.

¶ Octauo. Quid si p̄ntas sic nouos sibi cōstituat creditores. puta qz v̄dit annuū reditū ad rōnez qua r̄ndet creditoribz montis ad vitam ementis et alterius ab eo nominābi cum pactis de quibz sup̄ in fine casus.

Circa primum m̄gr̄i. §. i.

Guido de bello regalito generalis ordinis heremitar. p̄sultus. r̄ndit indistincte q̄ lex statuta tale lucz nō est licite instituta. et ideo nō obseruanda s; abolenda. probat. quia in diminutione reipublice. et p̄ p̄ns mala. patz aū. qz iam finalit. p̄mutas soluit duplā pecuniaz. allegat. d. iij. p̄uilegia. §. officiū. cū c. se. Itē qz lex talis nō est iusta nec utilis. ex q̄ p̄tinet plus privatū bonū singulariū p̄sonarum q̄ publicū ip̄ius p̄ntatis. et illud. c. exit aū lex. d. iij. Itē qz assignatōe dicti incrementi inuitant p̄ ip̄az legē hoies ad peccandū. qz inducit eos ad recipiendū v̄l sortem. Et si dicat q̄ lex talis ē instituta p̄pter bonū ciuitatis custodiendū et protegendū ad habendū pecuniā p̄ gentibz armoz i custodiā et p̄tectionē ciuitatis. et sic nō mala sed bona est. R̄ndet magister p̄dictus q̄ his nō obstantibz firme manēt rōnes sup̄ posite. eoz aliter et sine p̄cto p̄ ciuitas defensari. Nam subsistēte necessitate p̄ a sibi suppositis etiā inuitis iuste exigē auxiliū tam pecuniaz q̄ p̄sonaz. et ip̄i ad illud prestandū obligant et q̄tuz p̄stant tantū fm regulā iusticie et non v̄l rebabē debent. et sic faciēdo minus in expensis dicta p̄ntas ḡuabit. q̄ est p̄positus.

hec dictus Guido. §. Lau. de ridol. in dicto tractatu tenet p̄m. s. q̄ dicta lex sine statutu nō sit illicite factū. Et p̄rōe inducit illud q̄ dictū est sup̄. s. qz instituta ē dicta lex p̄pter bonū ciuitatis custodiendū et. Et ad id q̄ Guido p̄dictus dixit ad destructōez illius rōnis. R̄ndet q̄ et si p̄ntas valeat cōpellere ciues ad mutuandū absqz eo q̄ statuat ali quid dare ultra sortē: tū nō omne possibile est volibile. Sepe nanqz multa possumus que p̄ bono reipublice et pro fugiendo scandalo nō facimus. et merito. ar. ij. q. j. in p̄mis. cum similes coactōes quibz difficiles frequent con fuenrūt exitus h̄e. ex tē spon. regunt. Et melius est cum aliq̄li p̄scito et pace oim suis necessitatibz p̄uide q̄ p̄ h̄mōi coactōes et violencias nō sine forti et ḡui scandalo. Et si q̄ tem enormit ex hoc expiencia media dānificari q̄ttidie cernimus. imo et multos funditus destrui et ad extremā paupiez debuci qui ex hoc saltē aliq̄liter subleuant et p̄solant q̄ dicta q̄nq. p̄cipiūt ānuatim. et nisi hoc eēt. in despatōz forsitan ducerent. et i reipublicaz machinarent. et in ḡue aīe sue et corpis sui dispensiū. et reipublice piculū. Et si dicat. talibz et n̄ alijs si lex p̄uideat bñ est. R̄o. q̄ lex bz esse p̄munis p̄ reipublice utilitate ne alijs scrupuloso corde moueant. et duz foret atqz difficile vnū distinguē ab alio. hec Lau. p̄ q̄ destruit primā rōnez dicti m̄gr̄i. ¶ Preterea interest reipublice erga suos ciues taliter se habere q̄ nō deducant in paupiem. ut cū al opus fuerit sibi valeant subuenire. Si ḡ in damni restaurationem vel ex liberalitate ut alliciat ab bñ se habendū erga reipublicā aliquid ḡtis donat. et sic indubie utilitas reipublice p̄curat. quare illud improbandū ē. hec Lau. p̄ que destruit rōnez p̄dicti m̄gr̄i quā secūdo faciebat in oppositiū. Et etiā homines inuitent ad peccandū ex dicta lege. ut allegabat p̄dictus m̄gr̄i in tertia rōne. negat Lau. p̄siterato ei dic̄ ip̄e q̄ si q̄s vellet sua pecunia v̄l illicite plus lucrare imo etiam in licitis. quinimo et i possessionibz q̄ magis se cure sūt q̄ p̄ntati mutuari. nō ē dicendū q̄ p̄ hoc q̄. v. dari statuunt inuitant hoies ad vsurarie mutuandū. maxime cum dubiū sit ne dū de lucro s̄etiā de sorte p̄ncipali ne p̄bat tur capitale. Et p̄ hoc etiā tollit quēdā alia ratio p̄dicti m̄gr̄i in q̄ dicebat. q̄ p̄pter p̄mune defensandū n̄ est licitū facē aliq̄d v̄n deus offendat. v̄n nec vsurā facē vel ad vsurā inducere nō dispositū ab hoc. ut in casu n̄ro. R̄ndet v̄t iam dictū est et plenius infra dicef q̄ ibi nō est p̄ctus vsurari in ciuitate et ciuez recipientē ad rōez. v. p̄ centenario p̄ solutione dicte p̄ntatis i prestācijs. Itē si q̄s vellet adhuc dicere talem impositionē onerum illicitam ex eo q̄ b̄uissimobi onera sine

580

principis iussu indici nequunt. ut. l. j. c. d. exac. tribu. Rñdet dictus Lau. qñ generalez collectam camere fiscali applicandā nemo possit imponere sine pmissu principis. ut in pal. legata. l. tñ collectaz specialē unaqueqz ciuitas 7 vniuersitas p necessitate sibi incumbēte indicere pñ. ut. l. omnes. c. de ope. pub. Et sic Lau. pcludit istud statutū iustum esse.

¶ Quum ad secundam §. ij.

questionē cū. s. querit. An dicti soluētes dicta onera licite pceptiāt ieremētū. Rñdet magister Greg. de ari. general. hēmitaz. Et tñs hanc qñtionē sic sic distinguēs. Inqñrendum de intentōe mutuantiū. aut em̄ tales recipientes hñdī lucz aliquā intentionē lucri habuerūt. aut nullā. Si aliquā 7 tunc dicas tale lucz fore usurā. 7 sic mutantes 7 recipientes. s. ultra suū teneri ad restituēdū si pñt. et si nō pñt peccant mortalit̄ si nō habent intentionē restituēdi cū poterūt. et hoc siue talē intentionē lucrū recipiēdi habuerunt tpe facti mutui. quia. s. cū mutant pp̄ lucrum pceptiendū mutant. siue tpe illo tñ q̄ lucrum recipiunt. s. quia cum recipiūt illud recipiunt pp̄t lucrum prius factū. et itē si post quādoqz. Probat aut hoc sic ex diffinitionē usure. sic em̄ ipse diffinit. Usura est lucz ex mutuo intentū. s. sic ē in pposito. §. 2c. Et si queraf quōd tēpēndat talis mutuantiū intentū. s. eo. fm̄ cū. inqñrendo de intentōe pmutatis tale lucrū dantis vel dare statuentis. qñ illud dat vel dare statuit rōe mutui recepti seu recipiēdi seu vltēri? retinēdi. vel nō rōe mutui s. alia rōe vel causa. Et pmo casu si ipi mutuātes talē intentōem sciūt vel credūt usura ē 7 pēm 7 ab restituētionē tenent. Consentiant em̄ sic recipiendo intentōi pmutatis dantis. 7 ipi rōne mutui et pp̄t mutuū lucz intentūt. imo et si tunc nō haberēt hñdī credulitatē vel scienciā habent tñ postea post receptū i successu tps. nihilomin? ad restituēdū illa prius habita obligant. Nam exq̄ pp̄t mutuū pmutatis illud dat al nō datura. nō est iuste acq̄situz recipientibz nec i eo est translatū dñiū dicti lucri. Quinimo vltēri? dicendū fm̄ eum videt̄ qñ pmutatis nō pp̄t mutuū debisset et tñ ipi putarēt eā pp̄t mutuū debisse pcul dubio peccarēt nō restituēdo imo plus. qz si nec añ nec tūc nec postea talem hñt sciāz vlt credulitatē d intentōe pmutatis. nihilomin? si ex aliq̄b inditijs pñ eis inotescē intentio pmutatis vt forte ex eo q̄ mutuātibz statuit dāt tale lucz. 7 plus mutuātibz plus dari. et nō obstat q̄ alij ciues filia vlt matorā bona cōmutati ptulerit. id tñ in eis nō statuit nec aliquā remuneratōz pñmle psequit. vel ex pbabilibz alijs argumētis q̄ cum pñt nolūt aduertere vel inquirē. hñdī tales mīme nō

sunt obnoxij. cum affectata ignorancia non excuset. Si vero isto vel alio casu recipiens nullā haberet lucri intentionē neqz intentō dantis pp̄t mutuū posset vllō modo ex exterioribz inditijs apparere siue pceptēdi. et dāns diceret proliis nō pp̄t mutuū sed ex liberalitate dare. qz in recipiente nulla videtur corrupta intentio immixta esset a pco ipse recipiens 7 retinens. 7 ipm lucz non est usura. qz non fuit nec est intentū ex mutuo.

¶ In secundo aut principali mēbro pme distinctionis. s. qñ nullaz intentionē lucri habuerūt mutuantes 7 recipientes. dic ipse G. qñ proliis nec añ nec tunc nec postea illaz habuerūt nec insup vllō tēpē sciuerūt vel crederūt pmutatis pp̄t mutuū lucrum aliq̄d dare velle. nec intentō pmutatis dantis pp̄t mutuū dare facit. nec ex vllis pñ inditijs exterioribz apparē q̄ pp̄t illud dabit. 7 dāns dicebat se proliis non pp̄t mutuū sed ex aliqua rōnabili causa dare: vtpu ta pp̄t restauratōz damni qd forsitan mutantes inde ppeffi sunt. vel pp̄t beniuolēciam quā ipi mutuantes pmutati in mutando ostenderūt. vel etiā ex mera liberalitate pmutatis. tūc nullā pmitterēt usurā vel pēm nec ad vllaz restituēdū tenent. nō em̄ est h dare lucz intentū ex mutuo. quia i primo casu lucz cēferi nō debet sed potius quedā damni restauratio ad quā 7 n de usura tenet ipsa pmutatis que fuit ipius causa cōpellendo ad mutuandū pp̄t qd ipi damni ppeffi sunt. facit ad hoc. c. puenit. de fidei. iussu. Et hoc si ex illa causa tñ tale damni incurrerēt. al secus. 7 intelligit vt ipse declarat i processu dicte qñtionis nō solū de dāno qd pñt i diminituē pñbiti. s. etia de dāno qd pñt in nō acq̄sitōe lucri polliciti vel spati q̄ ad inuitē vel coacte mutuātes. vt dicamus q̄ tales sic coacte mutuātes ex tali mutuātōe de lucro ipediti qd licite negociando vlt alio mō licito acq̄sissent licite pñt exigē vel recipe recōpensatōz sui damni fm̄ iudiciū discretū prudētis viri pñderantis sit q̄tuz eo tpe alij similes negociatōz vel artem exercētēs cū eq̄li pecunia pmutis lucri sūt. habita etiam pñderatōe ad hoc q̄ laborē nō ipendit nec piculū subijt i hñdī cāu negociatōis vel artis exercēte pp̄t qd et minus bz bzē. Si at vltērius queraf qd pñmēdū sit in casu isto vtrū videlicet pmutatis dictū lucrū impendat p restauratōe damni nec ne. Ad hoc rñdet pñdictus mgr G. q̄ nō. s. pñsumit q̄ det pp̄t restauratōz damni s. potius pp̄t mutuū: 7 hoc pbat ex eo q̄ oībz mutuātibz dāt dictū lucz. nec ē verisimile q̄ oēs dānificent siue dānum paciant ex mutuo a se facto. Bz si aliq̄ dānificent nō tñ est verisimile q̄ eq̄lter. imo satis ē possibīle q̄ qui

minus mutuauerunt maius damnum passi sunt
etiam minus dant eis. quod nequaquam contingit si
propter restauratum damni daretur. Similiter non
videtur quod ex benivolentia dari presumatur seu cau-
sa remuneratio benivolentiae quam sic mutuan-
tes in mutando ostenderent praesentati. quod si ipse il-
las daret certe plus daret ei in quo maior as-
fectus benivolentiae probaretur. quod non fit. Preterea
illud lucrum si daretur foret soluta et praesentia et a
debito liberata quod tempore magis possit liberaliter
estimari. sed quoniam adhuc debitum manet ex quo sa-
tis presumi potest quod propter mutuorum tribuatur. Si
tamen si rei veritate propter remunerandam beni-
volentiam praesentia illud daret: laudabiliter
illud ageret. et licite etiam quibus daret reci-
perent. sicut licite amicus recipit ab amico
beneficium. Non enim propter mutuum et gratiam factam
praesentati debet fieri peioris praesentationis. haec omnia
supradicta sunt verba magistri supradicti licet abbre-
uiata. Ex quo ut dicit Lau. quod ipsa recitat col-
ligit ipsum magistrum sentire quod dicti praesentati credi-
tores minus licite tale recipient incrementum
id est ultra suum capitale cum interesse. et ad re-
stitutionem teneantur. Alius magister et genera-
lis ordinis benemita. s. frater Guido de quo supra
in praecedenti. §. de dicta materia quasi simili-
lia respondit: pelucet quod non solum a creditore ta-
lis pecunia vel foret principaliter accepta ab
eis et restituenda foret ab eorum legatariis et
heredibus vel emptoribus. ex quo enim talis contra-
ctus est in creditore intebit et illicitus: erit
et persequens in eorum successoribus. Probat autem
dictum tractatum esse illicitum quod ut usurarius ex
pluribus. c. quod habent. xiii. q. iiij. precipue. c. ple-
rius. q. c. usura. Item respondit et scripsit frat. Jo-
chenkot eiusdem ordinis. Sed ut refert Lau.
in praedicto tractatu hanc quoniam disputando
quodam magistro anglicus ordinis praedicatorum firma-
uit et determinavit praetarium. s. quod licite recipi-
at dictum incrementum a solutibus modo quo de-
clarabit. Et ideo dicit tenuisse et scripsisse alium
magistram ordi. mino. s. magistrum Franciscum de em-
polis. Item tenuit de. de ancha. in simili ma-
teria disputans. s. de impetibus Henetorum. et plu-
res alij iuris praefatores. Quia opus praesentiae
sequuntur praedictores et minores. rationes huius
assignant praedictus Lau. respondendo ad argumenta
facta in praetarium. unde sic dicit. Credo alio non
dato tales mutuantibus nebulam si coacte sed etiam
am si voluntarie mutuatur dummodo ex charita-
te non autem spem in lucro seu incremento praeparare et
principaliter. nisi secundario mutuent. immunes
esse a peccato et usurarum vitio: nec illi fore resti-
tutioni obnoxiosos. Sunt namque alij qui forsitan
ex causa lucri quod intendunt primo loco ad sic
mutuandum mouent et sic de his nulla dubi-
tatio quod. s. usura praemittit ex quo principaliter lucrum
intendunt. Sunt et alij qui principaliter mouent ex
charitate qua afficiunt reipublice. vel quia

coacti aliter facere nequeunt et de his est sermo
noster. et hi non videntur peccare. ratio est quia
tunc quis usurarius praemittit recipiendo aliquid vel
foret quoniam spe lucri motus principaliter mutu-
at. non autem quoniam non spe lucri principaliter et si se-
cundario. et hoc nisi iam debitor coactus in-
crementum solueret vel inuitus solutibus tempore
vel prius id in noticiam deuenisset creditoris.
Sed in casu nostro non spe lucri principaliter
quod motus praesentati mutuatur. imo ut praesentati
nitati impati pareat penamque inflicta effu-
giat. vel charitate et amore ut illi suis neces-
sitatibus subueniat al nullatenus mutuatur
et merito. cum in alia pecunia istam expende-
to longeplus verisimiliter lucrare. et magis
libere plurisque valoris foret. nec coacta est co-
munitas: quod cogi non potest a suppositis: nec
inuita soluit ipsa praesentati sed ex sua spon-
tanea voluntate iuste. honeste et rationabili causa
regulata ut in expressione casus supra demonstratur.
quoniam etiam et si iuste soluet id tamen creditoribus
non praestat. maxime cum primum in ista dicta refor-
matio asseueret praesentia ipsa. et in incertis si in
certis locus est praedictis. ff. de obli. l. co-
tinuus. licite ergo recipit. §. de. Si tamen benedi-
creditoribus in oppositu praesentiae remordet illas
quod deponere ac iuri praeformare nequirent. nisi ut
in simili inquit idosti. scrupulosa sit potiusque
theologica. satisfacciant omnimode praesentiae suae.
Ad rationes autem magistri Greg. supradicti sic res-
pondet eas destruendo. Nam cum ipse diffinitio usu-
ram dicat quod sit lucrum ex mutuo intentum. di-
minute est data dicta diffinitio. quod lucrum in-
tentum secundario non autem principaliter in mu-
tuo non inducit usuram secundum communem opinionem
et sicut ponens spem in lucro ex mutuo facto
secundario non principaliter: non praemittit usuram nisi
si inuita vel coacte soluet debitor. et illud sci-
ret vel crederet. quod non contingit in casu nostro.
quod nec praesentia quod est debitor cogit nec in-
uita soluit. nec principaliter ciues videntur mo-
ueri ad mutuandum ratione dicti lucri annua-
lis. s. v. pro centenario. quoniam illud sperent et
expectent. quod maius lucrum possent sibi per ali-
as vias procurare ut dictum est supra. Ad illud
aliud quod dicebat magister. s. quod intentum mutuan-
tium regulatur ex intentione praesentatis quod ipsis mu-
tuantibus non potest non esse nota. s. quod talis in-
tentio sit de praesentata. quod dat illud lucrum propter
mutuum. §. usura. Respondet Lau. quod id non semper se-
quitur. unde distinguit quod propter mutuum aliqui pe-
dari aliquid ut usura. et aliqui non ut usura sed ut
donum gratuitum tamen non ex ipso mutuo sed ex
seruitio sibi impenso et modo exinde percepto
vel lucro persecuto vel ex animi nobilitate quod
dam. et si sic dari sciat vel credat recipiens non
peccat. An autem sic credere teneatur vide supra in
§. Et cum dicitur quod ista non videtur fuisse intentio praesentatis.
quod si hoc est verum plus daret illi quod ma-

582

lorem q̄ minorē beniuolentiā ostendisset et
ga p̄munitatē nō habita p̄sideratōe ad quā-
titatē pecunie s̄ beniuolencie. 7 s̄lī plus illi
daret q̄ ex tali mutuo plus fuisset dānifica-
tus q̄ utrūq; de facto non seruaf. **R̄ndet q̄**
equū foret hoc. sed nō possent hec defacili in
noticiā p̄nitatis deduci. 7 ne aliq̄ scrupuloso
corde moueant. 7 scandala atq; inuidie ori-
ant si ad imparia iudicarent. iō sic piliter 7
ex memoratis causis mota oēs tractare de-
creuit 7 bñ. ar. l. bis. ut p̄stitueret. **Sicut in**
p̄simili videm? q̄ i collegio mgr̄op 7 ordina-
tor q̄ prior ē in tpe prior ē in sede et alijs nō
habita distinctōne an prim? sit doctior scōdo.
Inficiari aē nō possumus qn salim rōe lu-
cri cessantis vnusq;q; ciuis dānificet. **Et cū**
quilibz p̄pellat ab soluendū. qz nemo libenē
mutuat. 7 talibz s̄m dicta mgr̄i ipsius sit fi-
enda talis damni restauratō. ḡ p̄cluditur q̄
nemo est q̄ nō debeat tale lucz ut inesse cō-
sequi. 7 licet si dāc recipe possit. **Difficile** aē
esset p̄munitati 7 q̄si impossibile h̄ic noticiā
plenā quātitatis vel beniuolencie q̄ mouent
ciues ad mutuandū vel dānoz q̄ inde susti-
nēt ut s̄m illā fieret quātitas recōpensatōis
Ite ab illud ex q̄ dicebat mgr̄ p̄sumi p̄ cō-
munitatē de intentōe q̄ dat illud lucrū. qz. s̄.
p̄p̄ mutuz ex eo q̄ p̄ntas postq̄ soluta est
vera forā 7 a debito liberata nō p̄fert vlē tale
lucz. **R̄ndet q̄** licz vlē nō p̄ferat nō sequit̄ ḡ
ut usurā tribuat. cessat ei tūc damnu in mu-
tuatē. cessat p̄mobū in p̄munitatē. et satis ex
impenso fuitio remūeratus ē mutuās. al̄ di-
ceret i simili usurā p̄mittē is q̄ liberalit̄ mu-
tuauit mille florenos mibi mercatori sine vl
la principali intentōe vel spe remuneratōis
7 ego q̄ tenui illos p. r. annos. vel ex q̄bo lu-
crat? sum mille licitis mercātij. ex liberali-
tate 7 optia ductus discretōe videns qz ex il-
lis lucratus fui. sibi tñ donauī. viij. p̄ cente-
nario sub quolibet dictoz annoz. r. q̄s non
donauī i anno. rj. qz mille cum quibz lucra-
ri p̄sueui iāz sibi restitui. cuius p̄mū ē ipsa
veritas. **Mouet etiā dictus Lau.** tale dubiū
facti circa p̄dicta qd ibi sepe p̄tingit. videli-
cet. **Indicē** onus p̄stancie vl̄ accati cum in-
cremēto siue lucro p̄centi 7 p̄sueo. s̄. v. pro
cētenario ānuatum p̄cipiendo dūtaxat p̄so-
nis q̄ infra certū t̄pus soluerēt. nunq̄ soluē-
tes infra dictū t̄pus q̄ al̄ infra illud t̄ps non
soluissent: peccāt intantū q̄ ad restitutōz te-
nenē ei? qd p̄cepint ad rōz p̄dictā. **Ite** inbi-
cū onus de mēse Nouēbris. et statuit q̄ is q̄
soluerit ifra mēsez icipiat dictū lucz in kal̄
Ianuarij. q̄ dō soluerit post mēsez icipiat in
kal̄ Septēbris. peccāt ne et ad restōez tenē-
tur soluētes ifra mēsez q̄ al̄ infra illuz n̄ sol-
uissent: **R̄ndet q̄** quis cū nō tenet p̄ncipale
nec accessoriū qd illius sequit̄ naturā. de re.

tu. accessoriū. li. vi. nō tñ sic ē ecōuerso. s̄ se-
pe p̄mittit̄ quid accessorie qd p̄ncipalit̄ re-
probat̄. de p̄ben. p̄ lrās. in cle. **Ad p̄positū**
aut̄ ex q̄ mutuū in casu n̄ro qd ē principale
nō est corruptū. qz ad mutuādū nō sunt ta-
les ibducti spe vel intentōe p̄a dicti lucri: sed
ex charitate vl̄ ex coactōe. absit ut corrupat̄
accessoriū. sicut ē illud p̄us. s̄. infra mēsez ab
mutuandū ut p̄cipiat. vl̄ citius lucz memo-
ratū. ex q̄ enī tale lucz licitū ē nō est malū il-
lub appetē. **Insup** facit p̄dict? **Lau.** circa lu-
crū annuale qd dat p̄ntas ip̄a mutuanti-
bus quāda distinctōz. an. s̄. det. v. p̄ centenari-
o ut p̄munit̄ sit ab ea. an. viij. vel. r. sicut sit
aliqui in accatis 7 p̄stantibz. **Distinctioez**
etiāz facit inter ip̄os recipientes siue. v. pro
centenario siue. viij. vel. r. **Naz** q̄ ab lucrū
p̄decens 7 p̄suetum bari. s̄. v. pro centenari-
o si tali statuto ānuentes oēs vel aliq̄ ab suuz
puatū p̄mobū respererit: usurā in foro p̄sci-
encie p̄mittūt tales. s̄. annuētes ex tali re-
spectu. etiāsi n̄ ex tali respectu s̄z al̄ p̄p̄ bo-
nū finē si n̄ sine illis sufficerēt ad sic statuē-
dū. **Alij** aut̄ nō statuētes q̄ ab tale p̄suetum
lucz 7 p̄decens: nec etiāz ip̄i statuētes q̄ ab
publicū p̄mobū dūtaxat respererūt. **Quo** aē
ab lucz inusitatū 7 incōueniēs q̄enus ē da-
re excessū. s̄. viij. v. l. r. p̄ centū. i q̄ n̄ liberali-
tas vel damni restitutio sed p̄p̄ulla et neces-
sitata volūtas infuenire p̄sumit̄. indistincte
forte dicendū est q̄ q̄libz peccet 7 usuraz vi-
tio inuoluat̄ recipiēdo. nisi iam q̄s tantū et
tale damnuz incurrisset q̄ ascendēt ab illud
plus statutu bari vlē p̄suetū. qd si in aliqui-
bus p̄tingē posset non tñ in oibz ut videm?
expiencia mediantē. **In** quibz ḡ nō p̄tingit
stet regula sup̄ posita. cū nec liberalitas nec
dānificatio seu inesse rōne damni hoc casu
p̄currat. et si nequeūt inuari rōe legis q̄ debz
esse p̄muis 7c. ut sup̄ dixi i alio casu. **In** q̄bo
aut̄ tale damnu p̄tingit: procedat exceptio.
Quum ad tertium ar. §. iij.
ticulū quo querebat̄ ut p̄supposito q̄ dicti
soluentes seu mutuantēs non licit̄ p̄cipent
tale incrementum an vigore donatōis. re-
missionis et liberatōis sup̄dictē exculenē a
restitutōe 7 liberenē a peccato: **R̄ndet Lau.**
p̄dictus q̄ utiq; p̄ illā donatōnē liberant̄ a
restitutōe s̄z nō a p̄cō. **Ab** hoc enī ut tollat̄
p̄cēm p̄tritōe opus ē 7 p̄nia que fieri poterit
absq; illa restitutōe. qz restitutū censet̄ abla-
tū virtute remissōis p̄dicte. **Et** sic nō obstat
dictū **Augus.** qd ponit̄ in regula iuris. pec-
catū. li. vi. ut declaratū est sup̄. **Et** hāc p̄clu-
sionē etiā amplectit̄. d. **Lap.** d. casti. i. repeti-
tōe decref. i. ciuitate. d. usuria. **Ego** dubi-
to inq̄t ip̄e **Lau.** an sibi locū vendicet dicta
p̄clusio i eo qui statuit vl̄ decreuit vna cum
alijs de ip̄o talē remissōnē vel liberationēz

fieri illa fecit. et credo qd nō in foro pscien-
cie si habuit respectus ad pmodū vel infesse
suū qd hoc si alioz pscensus sine suo nō suffi-
ciebat alioqn secus qd ad restitutionē. sed ager
pniam eo casu pcurtione pcedente nō solū de
pcto quod cōmisit ad usurā mutuādo quod
nō tollit p solā remissionē quinimo nec per
restitutionē actualē. sctia de eo qd nō erat
patus restituere. et si remissio facta nō foret
sz in pcto pferuaret ex quo pscm auget. de
cōsue. c. si. qd presumit ex dictis. cū p exteri-
ora de iuricio presumat. de presump. c. ex
studijs. cum siml. Re autē aliter se habente
penitentiā agat de peccato tñ. et in hoc sue
pscience relinquit. Res em̄ sua agitur.

Ad quartum aut ar. §. iij.

ticuluz transendo videndū est. An videlicet
dicti solutes licite vendant ius suū qd ha-
bent in dicto monte vigore talis crediti. Ad
qd rñendū est fm̄ m̄grm̄ Greg. in dicto suo
tractatu qsi tantū quantū mutuauerit pce-
perūt in eo lucro qd illicite a p̄munitate p-
ceperūt. n̄ pnt. qm̄ iaz exinanita ē vera sors.
Ad qd allegat. c. j. ex eo. ti. Si nō tantū sz
minus. tūc vendē pnt quantū supest. q si si
totū supest qz nihil pceperūt. vel si aliquid h̄
p̄te mutū sed al licite iuxta supdicta post
eum totū vendere pnt. Et idē i dicto. c. in ci-
uitate. In secundo quesito p̄ne p̄ncipalis
qōnis firmat. d. Lapus de casti. predictus. et
ego idē dico i genere. Fateor siq̄ez q quic-
qd iuris hnt i dicto mutuo vel ad dictū mu-
tuū supdicto mōte licite vendē pnt. Ad sp̄ez
autē descendēdo. dico q plus iuris hnt sup bi-
cto mōte ex mutuo q p̄dicti senserint. qz
illicitū reputāt in q̄busdā licitū affirmāui.
ut late p̄ ex his q sup diffuse scripsi i secūdo
dubio p̄ncipali. q sic pl? vendē pnt q̄ ipi sen-
serint. Et pcedit dubiū p̄libatū circūscripta
remissione de q in dubio prime pcedenti. il-
la siq̄ez opat q i nullo sors extenuat ex lu-
cro. q sic vendē pnt illud ius qd hnt et quod
a principio habuerūt. Cum Lau. tenet m̄gr
Franciscus de empol. ordi. minor. et Pe. de
ancha. et quidā ordi. p̄dicatoz. s. q simplicif
vendere pnt dictū ius. Sed cum greg. p̄fato
ordi. heremitaz. tenent m̄gr Guido. q frater
Johes eiusdē ordi. q quidā alij ordi. p̄bica-
toz. Quintū pnunc dimittendo qz ultimo
ponet cū prolixius ceteris sit tractandū.

Quum ad sextū cum §. v.

videlicet querebat. Et p̄supposito q licite ta-
le ius qd hnt in dicto mōte solutes vendēt
et emētes emant. licite p̄cipiāt dicti emētes
illud icremētū qd prius ipi veditores p̄cipie-
bant. Rñet p̄dictus Lau. de ritol. q i omni
casu q primo loco mutuanus a p̄uitate licite
aliqd p̄cipit illud idē licite vedit illudqz li-

cite em̄ et p̄cipit siue sit sors siue accessio
siue lucy vel q noie velis nūcupare. q hoc sa-
tis itelligo circūscripta fraude q intentione
depuata. Et idē tenet Pe. d. ancha. in qōne
d imp̄stis Cenetoz. quā allegat q ipse Lau.
Idē q sentit m̄gr Franciscus ordi. hēmi. Co-
sulit tñ ipse Lau. qz dubiū. ideo ab h̄mōi ab-
stinendū. Sz p̄fati m̄gr ordi. hēmi. q valen-
tes viri ordi. p̄bica. p̄munitē tenent p̄trariū.
Inter quos vir p cūcta laudabilis. d. Jolies
dñici card. Ragulinus sup hoc p̄sultus rñ-
bit q bi qd nō coacti aut dant pecunias. aut
emūt bandas. aut emunt iaz solutas. si hoc
sponte faciūt pretiū qd recipiūt si lucrant:
sz ad restitutōz obligant. Et p̄ aliqū ma-
iori declaratōe dic idē q p̄stancie sūt sub q
duplici genere. Aliq em̄ fortassis a p̄ncipio
p̄munitati dederūt centū ut erinde quinqz ba-
berēt ānuatim. Aliq emerūt ab his q vole-
bāt solue terciā p̄te q h̄mōi ad p̄endū. Aliq
bo emerūt q emūt quottidie ab his q possi-
dent. Ceteri bo hnt in mōte qz soluerūt coa-
cti. Tres p̄mi nō pnt iuste p̄dictaz accepti-
onē vel pretiū sibi retinē vel redditum ultra
suū capitale. quarti vero sic. licet etiā apud
nōnullos q̄ues nec etiā isti. Nec etiam valet
dic ipse qd nōnulli etiā famosi dicūt videlicet
qz qlibet p̄ transferre ius qd h̄z in alium. q
q iuste recipit h̄mōi in quēlibet aliuz potest
trāsferre iuste. Naz aīo huius rōnis patitur
infinitas istantias. Papa etenim h̄z ius i pa-
patu et illud in aliū transferre non p̄. Ma-
ritus h̄z p̄atez corpis mulieris sue: tñ hanc
nemini p̄cedē valet. Requirif ad hoc q aīo
sit vey q tale sit p̄is quale q aīo. Sunt em̄
actus actiuoz in paciente bñ disposito. vñ si
cogat emptor ad emendū sicut coact? ē ven-
ditōr ad soluendū utiqz qz vterqz coactōe de-
tingit tēne poterit vnū sicut q alter. al nō.
Et subdit. Restat q̄ vidē cui restitutō pretij
vl̄ meriti receptoz de p̄fatis pecunijs sit fa-
ciēda. an. s. p̄munitati. vel veditōri. vel ei q p̄-
mo soluit coact? an sint inf̄ incerta censē-
da q paup̄ito erogāda. Et si q̄ez q̄s debet cō-
munitati centū sponte q libere ut in habeat
tres. v. vl̄. x. p̄nitati tēnef. Duo bo alia ge-
nera q male soluerūt: p̄nitati n̄ obligant ex
eo q p̄nitās iuste soluit licz nō rñteat q in-
uitus cui soluit. nā p coactis mutuis rite se
obligauit ad tantū p cētenario. Cōsimilif n̄
videt restō faciēda illi q coact? soluit. qz spō-
te emptori debet ius suū cui? tñ non fuit ca-
pax ut sup dictū ē. al̄ seq̄rent plura incōue-
niencia. Nulli etiā verti bz in dubiū q veditō-
tor q emeret ab alio nō est capax h̄mōi resti-
tutōis: vñ sibi fieri nō bz. Restat q̄ ut quicū-
qz emit de tali pecunia cū teneat ad restitu-
tionē in primo casu p̄munitati restituē bz. in
alijs duobz erogare debet ad pias causas et

584

paupibz Ihu xpi. hi em sunt mēbra pūnitatis et hi presumunt plus pati. aut propē infortuniam ciuitatis. aut ppter minus equas gubernationem. hec omnia ille.

Quintum ad septimum de .S. vi.

illis. i. qui pro alijs qñq certam quotam pro floreno qñqz nihil pceptentibz solunt pstantias. et in illorū loco quo ab tale creditū describunt. vtz licite faciant vel illicite. et ita q teneant ad restitutionē. Rñdet dicit Lau. post argumēta facta in hūm q soluit. q cū ibi nō sit pctus mutui s3 pctus innotatus. i. do ut facias. puta do tibi. v. ut pro me soluas et alia. v. tua et sic in totū. r. ad que sum cōmunitati obnoxius et a tali obligatōe me liberēs. i. ius lucri exinde venturi qd facta solutione spari pōt: sit tuū. i. accedē viderē dicit ptractus ad naturam emptōis i venditiōnis. et sic tenet cōclusiue istum ptractum licitum. dicit tamē q ptractus pmutiter tenet p vulgares. Et mihi hoc videt illud puerbum verum. Vox populi vox dei. vñ et tutior opinio est Jo. dominici q dicit hoc esse illicitum et usurarium ut patz in si. pcedentis. §.

Quintum ad octauum .S. vii.

cum. i. querit. Si pūtas sibi nouos pstituat creditores. puta q vendit annuū redditū ad rōez qua rñdet creditoribz montis ad vitam ipius ementis i alterius ab eo notābi cū pactis de qbo sup dictū est i formatōe casus. an hoc sit licitū. Rñdet Lau. dicens q. d. Lopus d casti. doctor eximius i. c. i ciuitate. hoc examinās finalit hoc pcludit licite fieri ab vqz pte dummo in fraudem usuraz non fiat. i. nō interueniat deceptio ultra dimidiāz iusti pti. ¶ Ego at subdit pdictus Lau. post argumēta pro q nō puto sic indistincte i simpli tutum vl appobandū. s3 ut valeat i fraudis psumptio cesset: opus esse credo pmo ut redditus ipse nō excessiuus s3 cōueniēs instituat. ¶ Scdo q de rebo pūnitatis. ¶ Tercō q nulla tē facultas pctuz resoluebi p maiori vl miori ptiō. ¶ Quarto q ptractus cū pmutate nō pſueuerit fenerari. Ex his q dico q si pmutas absq fraude legē facit p quā pstituit i bonis suis certos redditus deputans iuxta moxē officiales ad illos vendendū ad vitam alicuius vel sui vel alterius vel aliud indefinitū tpus ad rōez illaz qua rñdet creditoribz montis: nec id facit ad petitionē alicuius id pcurātis i cū ea ptractare volētis. s3 i genere nō habito respectu ad aliquē in specie. q tūc talis ptractus erit licit si inf eam i aliquē iniaf i etiā sit pactū de resoluendo etiā p miori ptiō. et eo casu p si bi vendicare locū: dictū bñi Lapi. qz an cōtractū erat pstitutus redditus i rebo et ad tpus incertū. i. sic nulla fraus psumpta. sed

si fiat id de nouo ab petitoz alicui in specie i inueniat inf hūc i illā tale pactū. tūc secus alio si dato qd fraude cessare faciat. Elbi dō redditus nō pstituent in bonis pūnitatis sed fiet relatio tñ ad psonā pūnitatis. tunc oīno psumere illicite talis pctus q inde fiet. Si etiā taz redditus q tpa foret certa. tūc fraus psumere ubi maior est certa quātitas quā i certo tpe pceptet a pūnitatē q illa q baret cōmunitati i pti. hec oīa que habent in isto. c. sunt exēcta de capitulo i tractatu pdicti. d. Lau. s3 abbreviata exceptis dictis. d. Jo. to. minici. pe. de ancha. et Anto. de bu.

Quintum ad quintum .S. viii.

qd querit. Utrū alij ab eis licite emant tale ius qd sup obmisim hic resumendū. Rñdet mgr Greg. pſatus. et dicit q inqrendū est de intentione eoz. qñ aut emūt intentionē pcepti bi lucz i pmutate. aut non. In pmo casu sic emēdo peccant i usurā pmittūt. qñ extic ipi mutuū dant. siue dant dilationē solutiōis intentione lucri. i. pro hoc facit casus. c. cōsuluit. exē de usuris. in secūda pſultatōe. In secūdo vero casu secus est. nisi alia mala intentionē vel ex circūstancia mala reddat eoz intentio inordinata. Dictā pclusiōz damnat. d. Lopus. de casti. qz cū querat itē mgr an licite emat a pmiis creditoribz oz intelligi qdē eo casu q ipsi venditores licite vendūt. q qñ nō licite vendunt alij non licite ab eis emūt. Sed qñ dicti mutuant licite vendunt ut quia nil ultra sortem receperunt sed in casu licito iuxta pmissa certe emere potuerunt alij ab eisdem: nec in hoc aliquā inordinatā intentionem habere vident fm eum. Rñdet ad rōnes mgr. nō videt vtz dicere q ex tunc mutuent. non em mutuū sed emptōis pctum inuenit. Nec etiā est vtz q tent dilationē solutiōis sed expectant dilationē datā a pmuti auctore suo. Nec insup vtz videt q si dicto casu emunt intentionē lucri q sic emēdo peccant. qz in ptractu emptōis nō est reprobata spes lucri. exē de emp. i vendi. cum dilecti. hec Lopus. Qd recitans Lau. dicit q iuri psona videt pclusio. d. Lapi. Illa tamē mgr pclusio p tanto fomentum habet viderē. qz fm eius opioz illicite tale lucrū pceptiant pmuti ipsi mutuatēs. Et qz tale ius mutui siue crediti ppter mutuū factū emunt se in locū mutuantiz subrogant. sup est ut si cut illi pecauerūt si spem pceptiendi lucz in mutuatō habuerūt tunc vel postea sic i isti. Unde licet in sui figura sit ptractus emptōis inf creditores pmutatis vendentes et eos ementes. tñ inf ipsos ementes i ipam pmutatē est effectiue ptractus mutui sicut pti erat inter ipaz i illos prius mutuatēs. Quē qdē effectū i nō verborū corticem vel cōtractus formulam considerat theologus i con-

liberare dicitur canonista. ar. d. iudi. c. dilecti. Et in his potissimum quibus aia releuatur. Naturaliter quidem subrogati eodem iure iudicantur quod et hi quibus subrogantur. xvij. q. ij. **Eleuterius.** Et ex predictis inferri videtur quod ne dum finem optionem magis circa perceptionem talis lucris finem optionis aliorum et mea de qua super in secundo dubio habes emptio huiusmodi reprobetur. quod patet ex predicto loco mutuantem mouentem vel ex charitate que reipublice afficiunt. vel ex coactione que eis ab ista inferretur. et nulla intentio lucris primarie. **Hic** isti mentes que ad formam tractatus et que ad vendentes. mutuantem autem que ad veritatem et quo ad communiter primarie moueri videntur ex intentione lucris. **Propter** ream ubique fit fraus de tractatu ad tractatus iudicamus tale tractatum non ut iacet eius forma sed ut iacet rei veritas. ar. ab hoc de emptio et venditi. c. ad nram. et. xij. q. ij. plerique. cum glossa: sic pergit in proposito. **Quia** videtur defacili rñderi quod nulla fit fraus de contractu ad tractatum. **Celebatur** enim tractatum emptionis et venditionis hic emens qui non celebraret tractatum mutui. ex quo enim nouit quod tu primo mutuas licite percipis illud lucrum sic persequens quod licite ipse illud percipiet emendo a te ius vel actionem ad illud. **Nullas** ergo adhibet fraude nec tractatum simulat imo palam contrahit. et ita pertrahit in mebulam sicut in cortice. quod vere facit quod verborum contextus intonat. et sic est intentio sua ut etiam statim declarabitur. si secus esset secus dicemus et credo dictum domini **Lapi** vix quod ad emptionem iuris quod habet vendens per vera sorte. de qua intelligitur dubium propositum. in huiusmodi enim mercimonij species est hic. etiam inuenit pecunia et res que venditur et vendibilis est. **Ius** enim et iura venduntur. ff. de heredi. ac. et ven. p. totum. emunt autem communiter cum p. xl. vel. l. vel. xx. finem tamen diuersitate et sic lucrantur ut vides. et tale lucrum spare in emptione alijs circumstantijs inuenientibus tale tractatum non habentibus defraudare non est improbatum. **Nec** obstat quod improbatum tractus ex quo minus iusto pretio saltem infra dimidia emunt. quod negatur quod minus iusto pretio sit emptum. quod imo quantum valet. **Si** ergo in hoc tamen spes et intentio versata est ementis nulla est usura. **Hic** si videretur pergressa est. scilicet ad lucrum perueniens quod est quod queritur in dubio. et eo casu precebe videntur rationes et intentio magis. **Hic** in tractatum facit. quod cum in casu quod lucrum a communitate statutum et porcinatum licite et ordinate statuatur. et illud primo loco mutuantis licite recipiat certis casibus finem cum. imo finem alios et me omni casu paucis exceptis iuxta superius annotata. et de hoc debeat formatum dubium intelligi. **concluditur** quod illud tale lucrum a communitate porcinatum non est illicitum vel usurarium. et per consequens quod sicut illud de quo dixi in mebro precebe spere vel appetere ordinate non est

usura vel peccatum. sic et istud ex quo licitum simpliciter est et mine reprobatur spere vel appetere. non est usura vel peccatum. **Tolle** exemplum. **Et** quid prebitum in pignus recipere per centum. vel fructus vel le lucrum usura est. et similiter si ego in locum tui me subrogo usurari? ero. **Sed** pone quod tu fructus illos ordinate appetas liciteque percipias. ut quod de pignoratitio in emptitium tractum transeat. **Quid** si et ego a te illud emens in tui locum me subrogo sub spe non tamen lucrum percipiendi ex vero capitali. de quo sine fraude et dolo tamen minus de quo sit dictum capitale iam non committitur usuram. **Nec** obstat quod super dicebat quod iste contractus et si in sui figura sit emptio et venditionis. tamen virtualiter est contractus mutui in ementem et communitatem. nec tamen valet penam cum de. **Idem** pro modo persequitur emens quod fuisse persequutus mutuantis si non vendidisset. siue ipse emens a principio communitati mutuasset. **Et** effectiue mutuum pertrahit. quoniam sepe pergit quod ex diuersis tractibus quorum unus est licitus alter illicitus quod eundem effectum persequitur. tamen falsus est quod unus sit aliter effectiue nisi per respectum ad factum quod quidem factum non est simpliciter attendendum sed una cum eius qualitate que habet naturam alterare sicut patuit exemplum paulo super de fructu quem quod persequitur ex tractu emptitio. et **idem** ex tractu pignoratitio. et tamen primum licitum sed secundum illicitum. **Sic** ad propositum quod vis effectiue **idem** pro modo persequatur hic emens quod persequeret si a principio mutuasset communitati. tamen non sequitur quod cum illa mutuum pertrahat. quod non per viam mutui sed per viam emptiois vere sine fraude vel dolo consequitur tale commutatum et non subrogatur mutuantis ut mutuantis sed ut emens illud ius a vendente.

Sed dices. **Pone** in **S. ir.**

tractatum est. c. consuluit. ex de usuris. et c. nauiganti. ff. de non. quod alia ratio reformat pactum. **Ideo** namque ibi vitiosus est tractus emptiois et venditionis et equo pollet tractui mutui. quod is qui erat aliter venditurus rem suam per. si tunc data fuisset pecunia. voluit. xij. pro dilatione solutionis. et sic est pinte acti illa. x. sibi mutuasset per duobus per illo tempore. et sic tempus vendidit. sed in casu nostro non sic. quoniam vendens tale ius quod habet per pecuniam mutuata vendit illud quantum tunc communiter valet. et ipsum ius tribuit emptori in presentem et etiam in presentem pretium recipit ipsum rei vendit: nec hic ulla inuenit ex parte pertrahentium dilatio seu pro dilatione vel anticipatio temporis maior vel minor quantitas et sic non vendit tempus. ut in casibus istis de reccetaliu. sed in casu nostro omnia sunt presentia. scilicet merces et pretium. quoniam si merces est ipse redditus seu ius vel actio que tantum valebunt vel ad minus valebunt sub sequentibus temporibus quantum modo valent. vel saltem est dubium et hoc sufficit ad hoc quod tractus sit licitus. **Operatur** tamen bene fateor

tale dubiū q̄ ipm ius minus valet et minus vendit. Est ei dubiū an et qñ sit rehabitur. et ppter hoc nō est libez s3 tali circūstancia agguatuz ipm ius qd vendit. et ideo minus vendit q̄ si eēt claz 7 libez. Minus ei venditur res onerata q̄ libera. sicut dom⁹ vel fra q̄ d3 alteri fuitutē minusq̄ libera vendit. Et sic p̄dictus Lau. p̄clusiue tenet q̄ emptio talis iuris sit licita de se. 7 q̄ licite possint emi talia iura ab alijs. 7 lic3 Lau. ab oēs rñteat rōnes tenentiū. s. talē emptionē illicitā. concludēdo tñ p̄suluū oībo q̄ debeāt se ab hmoi emptione abstinē. q̄ exq̄ docti viri in hmoi dñia sibi nuicēz fenciant negari non p̄ quin saltē dubiū sit talē emptionē licitā vel illicitā. Et iuris regula dīc q̄ i dubijs tutior via est eligēda. exē de spon. iuuenis. Et ad idē facit dictū Aug⁹. de peni. dif. vij. si q̄s. dicēs. Tene certū 7 dimitte incertū. **P**e de ancha. egregius doctor vtriusq̄ iuris Bonon. solēnter disputauit hanc qdēz. s. de imp̄stis Venetoz q̄ tñ similia sūt p̄stancijs Florentinoz de q̄bo est fmo. 7 p̄clusiue determinat nō solū licitaz eē p̄ceptōz dicti lucri vlt forē ipis mutuātibz p̄ntati: s3 etiā licite vendi 7 licite emi. Ad qd pbandū facit quābaz distinctōz quadrimēbrez. dīc enī q̄ qñq̄ fruct⁹ siue redditus q̄ emunf sunt icerti 7 t̄pus incertū vt emptō usufructus vni⁹ possessionis ad vitaz 7 iste p̄ctus de se ē licitus q̄uis possit deprauari p̄ circūstancias malas. Qñq̄ t̄pus est certū 7 reddit⁹ est certus: puta annuatim. r. corbes frumēti vsq3 ad. v. annos. vel aliū censuz annualē pecunie determinatū: puta. r. floren. ānuatim vsq3 ad certū t̄pus. Et tūc Jo. an. post. Hosti. 7 Inno. videt tēne q̄ p̄stituendo istū annuū redditū de nouo p̄ minori p̄cio emendo sit illicitū. Constitutuz aut sic redditū ab antiq̄ videt licite emi posse. Sed in addit. Specu. tenet q̄ qñ redditus sūt certi puta censuales nō submissi fortune. et t̄pus est certū. plus p̄trahi istū p̄tractuz ad usurā. Et hoc dictū intelligo dīc iste p̄. cū ipse census p̄sistit i pecunia. et p̄ hoc ifero q̄ si q̄s emeret dicta imp̄stita ad vnū. duos vel tres annos p̄ minori p̄cio q̄ p̄cepturus sit. puta. c. in anno p. lxxx: hoc esset usura. D3 cū reddit⁹ nō p̄sistit i pecunia s3 i fructu puta vino. oleo. frumēto. fuit op̄is. si p̄stitutū talis reddit⁹ creaf de nouo q̄uis p̄ miori p̄cio emat q̄ sit q̄s p̄ceptur⁹. si tñ remanet dubiū verū plus vel minus sit p̄cepturus credo valē 7 licitā esse emptōz. al se cus. Qñq̄ t̄pus est certū 7 fruct⁹ incertū. vt fruct⁹ agri vsq3 ad. v. annos. et hoc videt licitū lic3 verisimilī sit āplius p̄ceptur⁹ emēs q̄ sit pretiū qd dat et licet de nouo p̄stituaf. Qñq̄ reddit⁹ sunt certi 7 t̄pus est incertum puta ad vitaz vel in p̄petuū vt p̄ me et meis heredito 7 successoribz. 7 hmoi sunt talia im-

prestita. Et ita p̄clubit q̄ neq3 i ciuibz ad soluendū coactis neq3 i emptoribz ipoz imp̄stitor p̄trahit vitii usurariū: et licite posse tales reddit⁹ vendē. **A**ltra rōnes alias inducit q̄ Inno. hosti. 7 Jo. an. in similibz casibz hoc tenuerūt. Et idēz dīc tenuisse disputādo mḡm Nicolauz de anglia ordi. p̄dicatoy. et mḡm Franciscū ordi. minor. lic3 dñuz tēnuerit mḡ Petrus de strotijs ordi. p̄dicatoy. bec p̄. de ancha. **G**reg⁹ autē de ari. 7 Gui. et Jo. chenhor. omēs ordi. heremitarū tenēt q̄ emptō taliū iuriū cum receptis illi⁹ lucri simplr put dat p̄munitas sit usura. et q̄ nō possint licite recipere vlt suū capitale. sicut nec etiā ipi mutuantes poterāt recipere a p̄munitate vlt suū capitale mutuātū cū interesse. Magistri at ordi. p̄dicatoy p̄nter tenent. ciues exq̄ coacte soluūt licite posse recipere talē annuū redditū et etiā in p̄petuū: s3 nō licite posse emi. 7 rōes eoz causa breuitatis omitto. Et lic3 Lau. ab rōes omēs rñdeat tenentiū. s. talē emptōz illicitā. p̄cludēdo tñ p̄suluū oībo q̄ debeant se ab hmoi emptōnibz abstinere. q̄ exq̄ docti viri in hmoi cōtraria sibi nuicem fenciant negari nō potest quin saltē dubiū sit talē emptōz licitam vel illicitam. Et regula iuris dīc q̄ in dubijs tutior via ē tenenda. exē de spon. iuuenis. Et ad idē facit dictū Aug⁹. de peni. dif. vij. si q̄s. dicēs. Tene certū 7 dimitte incertū. **A**nto. de bu. sup. c. i ciuitate. d. usuris. postq̄ de fminauit de emptōne reddit⁹ certi fundi in p̄petuū vel ad vitam. an licitus sit p̄tract⁹: et p̄clufit q̄ sic. Sed Jo. an. sic subdit. Et p̄dicta faciūt ad illud qd sepius Venetijs reuocatur in dubiū. Ibi ei omēs hactenus cōtulerūt pecunias p̄ necessitatibz que occurrerūt. 7 deinde p̄munitas rñdit eis quolibet anno p̄ centenariū qñq3. v. qñq3 minus s3 capitale nunq̄ restituūt 7 vocatur imp̄prestita. Ille q̄ qui habet i p̄muni duo milia vel tria milia vendit alteri ius suū 7 emolumentum omē qd p̄cipit a p̄muni. q̄rif an iste sit licite p̄tractus: Ex p̄dictis patz q̄ sic: quia recipit redditū in pecunia iam cōstitutum. Itē idēz redditus crescit 7 decrescit et posset p̄mune in totum abolere si vellet 7 nihil rñtere. Itē non est maior redditus q̄ esset vnus possessionis immobilis. 7 sic videt q̄ licitus sit cōtract⁹. bec Anto. de bu. Dupius tñ in eodem c. ponit istud. Nota q̄ in dubio abstinenduz est ab illo cōtractu de quo p̄ p̄babiliter dubitari an sit licitus vel illicitus. quia bonap̄mentium est ibi culpam timere 7c. dif. v. ad eius. talis est hmoi emptio.

S. r.

Est hunc p̄tractū emptōis 7 venditōis qui fit de pecunijs solutis a ciuibz communitati que dicuntur p̄stancie

non esse illicitū. pbat magister Franciscus de Empoliis magister in theologia ordi. minorū triplici via. et pmo sic. Quisimōi tractat nullo iure phibeat diuino aut hūano. q̄ nō ē illi citus seu vitiosus. patet p̄na. q̄ nihil ē peccatū nisi q̄ p̄tra p̄ceptū iuris diuini vel hūani. aīns pbat: q̄ nec canonico nec ciuili nec diuino iure phibeat. Q̄ canonico vel ciuili iure nō phibeatur explicite vel exp̄sse: ex se patet. Q̄ etiaz nec implicite patet ex hoc: q̄ p̄muniter iurisp̄iti vtriusq̄ phant licitū esse. Q̄ aut iure diuino nō phibeat pbat p hoc: q̄ si phibeat potissime videret phiberi p illud verbum. Autuū dare nihil inde sperantes. quod verbum xpi est Luc. vi. q̄si p̄ hoc hic inueniat mutū et vsura et talis p̄tractus vsurarius reputat: sed hoc est falsū. q̄ sic pbat. Contractus vsurari? scdm̄ theologos ē cū ex vsu rei cui? vsus non distinguat p̄petuo a dominio q̄s lucra. ut cū ex pecunia q̄s vult habere lucrum rē illā alteri mutuādo. q̄ sic mutuando ut pecuniā non manet mutuans dñs pecunie mutuat. et p̄sequens si p̄ illa vel vsu eius aliq̄d vellet recipere ultra sortem. recipet pro non suo et sic venderet nō suū: et ad istū intellectū loquunt sancti doc. xliij. q. iij. per totū. In omni etiaz p̄tractu vsurario videt tēpus vendi: q̄ nō est plus suū q̄ alterius. In p̄tractu autē p̄dicto non exerceat mutū: sed emptō et venditio realiter. Est etia dare casus in quibz mutuādo talē rem cuius vsus non potest p̄petuo separari a dominio ut ē pecunia p̄t q̄s recipere aliq̄d vlt̄ sortē. ut rōne more post terminūz p̄cessum debitori. vel rāōne pene vel alijs modis quos ob breuitatem dimitto. **S. xi.**

Secundo d̄ dictus cōtractus nō sit illicitus et vsurari? (ut quibā dicūt) pbat sic. Quia aut dictus p̄tractus ē vsurarius inter vendentē puta Petru et ementē puta Johānem. aut est vsurarius inter Johānem. s. emētē et p̄munitatē: nō em̄ cabit vsura nisi inf vsurarie p̄trahentes. S̄z capiendo secundum membz. s. q̄ nō sit vsurarius inter ementē. s. Johāne et p̄munitatē que ē obligata Petro p̄stantijs solutis. pbat sic. Inter Johāne et p̄munitatē nullus ē p̄tractus. vel saltē nullus p̄tractus mutui. q̄ nullus p̄tractus vsurari? p̄na patet ex dictis. aīns pbat. q̄ mutui nō p̄stitit nisi ubi sit de meo tuū: q̄ est obligatio que re p̄trahitur accedente p̄sensu. S̄z q̄n Johānes dat pecuniā Petro venditori nihil dat ex hoc p̄munitati nec aliq̄d de suo efficiē coitatis. Confirmat hoc. q̄ p̄tractus qui sit inter Petru et Johāne possit de iure fieri etia ignoratē p̄munitatē. Ad q̄ etia p̄t addi tertia rāō. videlicet q̄ in cōtractu emptōnis iuris inter istos duos Petru et Johāne effectus eius q̄s agit ē ut p̄mobitas et utilitas crediti et actōis q̄s et quā vendit bñs in mōte

q̄ntū ē ex pte ipsius in illū emptorē t̄neat. Et ex hoc nō attingit vinculū exis ex pte debitoris nec etia vinculū obligatōis ex pte creditoris trāsit de eo in emptorē: s̄z exercitium sue actōis accommodat emptorē: ut ad suā utilitatem exigat q̄d debetur venditori. Concludēdo istud secundū membrū p̄dictē distinctōnis pro maiori declaratiōe sciendū est: q̄ taz inf venditorē Petru et p̄munitatē. q̄ inter Petru venditorē et Johāne emptorē debemus tria p̄siderare. Nam inf ipm Petrum q̄ soluit p̄stātias coitatis et ipaz p̄munitatē obem? at tēdere pmo p̄tractū mutui q̄ ille p̄munitati mutauit puta florenos. c. quos soluit in p̄stantijs. secūdo obligatōem ex tali p̄tractu infurgētē q̄ p̄munitas ipi mutuati tenet i dictis florenis. c. et etia ad interesse. et sic habet ipse creditor qui. s. soluit p̄munitati. c. ius exigendi et p̄cipiendi dicta. c. et interesse. tercio potest hoc petere et agere ut recipiat capitale vel dū nō dat capitale ut p̄cipiat interesse. Subsequēt in p̄tractu emptōnis et venditōis celebrato inter Petru et Johāne de illo credito mōtis. s. c. etia debemus considerare tres effectus ex illo infurgētes. quoz p̄mus est q̄ emptor habet actōis exercitiū quam habebat venditor noie ipsius venditoris ad utilitatem tñ ipsius emptoris. secūdus est quia a iure datur sibi una actō silis illi quā hēbat venditor que utilis appellat. et nō orit ex p̄tractu quē habebat emptor cū p̄munitatē: s̄z p̄ p̄tractū quē habet cū venditorē. cū habeat eam ex illo pmo p̄tractu venditoris vel a iure tantū absq̄ materia alicui? p̄tractus ex quo p̄cedit p̄prie. tercius effectus ē q̄ venditor tenet omnē utilitatē mutui. i. oē q̄d percipit de mutuo facto cōmunitati et actōis et iuris sibi p̄petitis et interesse dare actori siue emptori. Ex quibz inferē ad p̄positū clare apparere q̄ ius emptori p̄petis nō p̄cedit ex aliquo p̄tractu q̄ sit inter eū et p̄mune. et q̄ null? cōtractus inie p̄ illum actū cū p̄munitatē. nec p̄munitas efficiē p̄prie debitoris istius emptoris cū utilis actō quā habet suo noie et directa quā habet noie venditoris infurgūt ex pmo mutuo et emptōne siue p̄ emptorē absq̄ eo q̄ illud p̄mū mutui viciē siue alterē vel transferat in aliā p̄sonā. Esti dicat q̄ imo p̄cedit ex aliq̄ p̄tractu inf p̄munitatē et emptorē celebrato. q̄ totū videt vices assumē ex pacto cū p̄munitate celebrato rōne scripture q̄ de hoc fit. q̄a. s. obligat syndicus p̄munis et p̄sequens ipm p̄mune ad ista faciē dū hoc ē p̄ptori dādū. c. et infesse p̄ scripturā. R̄ndet q̄ syndicus nō ē factus ad celebrādūz aliq̄ cōtractū inf cōmunitatē et emptorē. s̄z solū ad faciendū firmū esse cōtractū inf emptorē et venditorē ut hoc facto etia inuito venditorē emptor hēat ius suū q̄d emit ab eo. et ab hoc tendūt oēs scripture q̄ sup hoc fiūt. non

588

aut ab faciendū nouū ptractus cū pmutatē
te. Et sic pcludit ista secūda p distinctōis. f.
q̄ inē emptorē et pmutatē nullus infuenit
ptractus usurari. ¶ Alia p distinctōis sup̄
dicte. f. q̄ inē emptorē et venditorē nullū inter
uenit ptractū usurari. sic pbat. Inē ipos. f.
emptorē et venditorē nullū ē mutuū. ḡ nulla
usura. nā usura in mutuū ptribit. aūs pbat.
q̄ iste ē ptractus emptōis et venditōis non
mutui ut patet de se cū nūq̄ rebabeat emptor
a venditorē illos. xv. florenos quos debet pro
pretio. c. q̄n tali p̄cio centenarius vendit. Ab
hoc etiā ibici p̄t scda rō. q̄. f. cū taz capitale
q̄ interesse in aliquo dubio pendeat. ḡ cum se
exponit piculo iste emens nullā p̄mittit usu
ram. Si. n. in dubio non penderet non baret
vnditor. c. p. xv. et insurgit huiusmōi dubi
um: q̄ in mera debitoris. f. pmutatis volū
tate p̄stite nō soluere vel differre et crebitor
leges dissoluere. Sit ḡ licitus talis ptractus
rōne talis dubij. q̄ cū in nullo is emens se in
nouet cū pmutatē: sed tūtaxat reddit aliq̄
liter dubios emat et licitos a venditorē. For
tificat tēco dicta ratō dubij p vnū file. Nam
et securans merces Januā vebendas et ppter
hoc. r. vel. xx. recipies put plus vel min⁹ gra
ue videt et piculosū sibi asscurati nil illicitū
facit. ḡ nec in casu nfo qui ē similis illi: quia
totū debitū qd̄ habet vnditor recipit emptor
dando illi. xv. f. p p̄tio. c. Si. n. nunq̄ recipe
ret a pmutatē aliq̄b iste secundus. f. emptor
sibi et nō primo dānum cederet. Sicut ḡ suū
esset dānum si nil recipet puta q̄a pmutas
deficeret in soluēdo. sic suū sit lucrū siue parū
siue multū recipiat. Sit et quarta ratō tlia.
usura non est nisi cū aliquis ultra fortē aliq̄b
recipit vel recipe intendit: f. respectu empto
ris nō est p̄siderare fortē vel aliquid vlē for
tem: q̄ totū ius venditoris et quo ad capitale
et quo ad interesse ē fors et cedit in fortē em
ptori: q̄ totum illud ius emit. ḡ nihil accedit
sibi ultra fortē. et sic patet q̄ inē venditorē et
emptorē nō interuenit ptractus usurarius.

Tercio probatur

§. xij.

q̄ dictus ptractus emptōis crebitor in mōte
nō sit illicitus ex iniusto p̄cio put pma facie
apparet ex eo videlicet q̄. c. p. xv. vndunt. et
multo forti⁹ q̄ non solū. c. f. c. cū lucro. f. reb
ditus ānualis qui dā a pmutatē p illis. c.
et sic nō infuenit iustū p̄tiū. Itē ex eo q̄ hic
videt tēpus vendi. q̄n rōne dilatōis talē emit
.c. cum lucro. p. xv. ¶ Et ab hoc r̄ntē. Ad
primū quidē q̄ latus infuenit iusticia in p̄cio.
Iusticia. n. p̄tij debet atēdi a tpe ptractus ve
tantum deē q̄ntum tūc valet: sed tantū valet
quātū vendi p̄t. nō aut quantū ē tunc valitu
ra et pro toto tpe sequenti: q̄ res nō debet estī
mari in venditōne nisi quantū valette mpo: e
ptractus. al' non posses licite emere aliquam

terram scdm equalitatē. Cū ḡ ius exigendi. c.
nō plus valet tunc q̄. xv. floren. ppter dubi
um videlicet qd̄ iacet non solū circa interesse
sed circa capitale. q̄ etiā q̄ patet q̄ tu vndens
non habes tale ius cū suo interesse plus cap:
vñ sequitur q̄ emis iusto pretio. Item res li
gata nontm valet q̄ntum libera. Exemplum
in domo que nontm valet cū circūstantia ag
grauante q̄ntū libera: f. fors illa. c. florenoz
ligata est circūstantia aggrauante cum tantū
rehabere non possis. ḡ non mirum si nontm
valet q̄ntum. c. floren. liberi. Esti queraē q̄n
tum minus valere debent: f. eo. quantū a sapi
entib⁹ et probis p̄sideratis circūstantijs ag
grauantib⁹ fuerit arbitratū et appreciatum.
Et cum in pposito nostro sic pmutatē apre
tiantur tantum p psequens valebunt. ¶ Ad
secundū dicas q̄ hic nō venditur tēpus. Non
enī emens bat. xv. cum intentōne plus habē
di in postez ex solo lapsu t̄pis. f. ppter dubiū
emergens in tpe rōne liquide periculi qd̄ in se
suscepit: et q̄ attendit lucrum pceptum esse
licitum. non autē ratōne temporis q̄ non est
p̄tium t̄pis sed p̄tium periculi in tempore.

Sed oppone nunc

§. xij.

ut argumēta tollam? q̄ in p̄trariū fieri p̄ue
uerūt. Et p̄mo fm quosdam sic. Certe si p̄m
pmutatē mutuās qui rōne coactōis al' lici
te illud infesse recipit nō foret coactus: f. vo
luntarie mutaret sub spe vel pacto t̄m reci
piendi. vel al' nolens recipe capitale cōmuni
tate volēte illud restituere usurā pmitteret. ḡ
a simili itē dicamus in hoc secūdo. f. emēte ab
eo qui pmutatē soluit pstantias. p̄na patz.
q̄ volūtarie itrat locū p̄mi q̄ ad ptractū mu
tui. Et ab hoc r̄ntē negādo q̄ iste intret lo
cū p̄mi q̄ ad ptractū mutui: nā nil mntua
uit iste emens pmutatē ex hoc ptractu quē
cu primo fecit. f. vnditor iuris sui qd̄ habz in
mōte: nec efficitur p̄prie crebitor pmutatis
p hūc cōtractū: q̄ pmutas p̄prie nō teneē ut
debitor sibi r̄ntere: nec legem sup hoc facit. f.
p ptractū emptōis intrat locū suū q̄ ad ius
exigēdi et p̄cipiēdi qd̄ habet. f. vnditor ex con
tractu mutui facto cū pmutatē. Sit ḡ bi
uersi ptractus esti quo ad p̄mōbū itē sequat
effectus: que quidē itēptitas effect⁹ nō habet
alterare naturā taliū ptractuū. Nec ē hoc no
uū q̄ q̄ ad dānum et p̄mōbū itē sequat effect⁹
in diuersis ptractib⁹ quoz vn⁹ approbat alter
reprobaf. Exemplū i ptractib⁹ pignoratitij
et vendititij. Concedis mihi mutuo. c. flore
nos p octo annos: et ego tibi cōcedo domum
meā valentē. c. florenos in pignus ut eaz in
habites p octo annos sine pensione et exinde
restituam tibi. c. florenos et tu mihi domum
meam. ecce vnus modus quo potest celebrari
hic ptractus. Alius modus ē. puta vendo ti
bi domum meam. c. floren. scdm q̄ estimatur

sed hac cōditiōne abiecta q̄ post octo ānos te-
nearis reuētere mihi eodē p̄cio si volā. Ecce
isti sūt duo biue: si p̄tractus q̄ ad formā p̄tra-
ctus: q̄ p̄m? pignoratīci? .secūbus emptīci?
sed quantū ad effectū p̄mobi vel dāni nō sūt
biue: si: et tū p̄mus reprobat q̄ pignoratīci?
et usurari? .secūbus approbat q̄ emptīci? .
ideo līcitus seq̄strata fraude intētiōnis . Sic
ad p̄positū fducēdo. licet idē vtile aut p̄mobi
vel dāni p̄sequat hic emēs dictū ius. c. floze-
noy q̄s habet sup mōte p̄munitatis hic ven-
dens qd al' etiam cōsecutus fuisset si volūta-
rie mutasset: nihilomin' nō seq̄it q̄ debeat
iudicari sic in vno sicut in alio. Nā in primo
iudicābus ē emēs recte p̄sciētie: q̄ facit con-
tractū līcītū. s. emptiōnis in q̄ līcītū ē sperare
lucy. q̄ desiderare: et sic ad restituēdē minime
obligat. S; in p̄tractu mutui cū ē volunta-
rius nō licet sperare lucrum. al' usurari? cō-
tractus ē. et ad restituēdē illi' lucri obligat.
Et sic ablatē sunt obiectiones primorum.

Oppone secundo. §. ruy.

ut tollant obiectiones secūdoz. Variatū p̄biti-
nis inducit varietatē dispositiōis: s; in tali cō-
tractu variat p̄bitū vendētis et emētis. Nā vē-
tēs ad mutuandū p̄munitati. c. quoy ibi ius
habet inuitus accessit et coact'. Emēs aut il-
la. c. seu ius eoz volūtarius hoc agit nō coa-
ctus. q̄ debet variari et dispositū. ut. s. q̄ ven-
tēs līcite recipiebat reddīt' ānuales. v. p̄ dā-
nis et interesse. emēs nō līcite recipiat ip̄e: q̄a
nō coactus ē emere. Probat aut p̄bitū āns
p̄ simile. Nā si gener q̄ habet in pign' a focero
possessionē p̄ totū recipiēdis non p̄putans
fructus in fortē p̄f onera m̄fimonij: aliū po-
nat in locū suū. ut q̄ ab eo recipit quātitatez
pecunie quā debet habere a focero p̄ totū. et
ip̄e dat sibi ius qd habet in illo pignore pos-
sessionis pro ip̄is totū recipiēdis. et cum hoc
possessionē eo modo q̄ habet. nihilomin' isti
secūdo fructus p̄putabunt in fortēz. q̄. s. ces-
sat p̄bitū que erat in primo. s. on' m̄fimonij:
qd patet. q̄ p̄m? ex eo q̄ q̄si coactus līcite re-
cipiebat fructus. que p̄bitio variatur in se-
cundo. i. in emptore. quia in eo nulla coactio.
Sed ab hoc rīdet q̄ nō ē simile. Qui. n. sub-
rogat genero p̄ p̄tractū emptiōis iuris sui ab
eo: oportet q̄ p̄putet fruct' i fortē. q̄ si aliud
fieret recipet lucrū ex sola expectatiōe tēporis
ad recipiendū suū. cū sit certus de suo p̄pter
pignus possessionis quā tenet: et sic venderet
tēpus quod ab usurā p̄tinet. S; non sic est in
p̄posito. q̄ emēs talia iura mōtis nescit an il-
lud lucrū receptur' sit imo et de capitali bu-
bitare p̄t. Si ḡ aliqd lucy p̄sequit nō est hoc
ex sola expectatiōe tēpis. sed ex anxietate seu
āneritate dubij et periculi in tēpe: et sic patet
q̄ casus positus ē dissimilis a nro. Possit
tū bene ad p̄positū adduci per hūc modum. ut

si quis deberet genero dare totos et p̄ hoc ba-
ret sibi fructus alicui' terre: sed tū esset in po-
testate sua dare vel nō dare. tunc si esset focer
malus debitor et dubitare de eo tam de solu-
tione totū q̄ dātione fructuū tūc posset alteri
totū ius vendere. et in sui locū in totū illū po-
nere. et tūc valeret talis p̄tractus et līcit' esset
p̄pter dubium periculi et laboris in exigēdo. q̄
ob rē etiā nō daret emēs tūc illi de toto simul
quantū foret sola dos: et sic non obstat.

Oppone tercio

§. rv.

ut tollant obiectiones tertioz. Sic vendunt. c.
floreni cu suo infesse p. rvy. et nōm ius exi-
gendū et p̄cipiēdi. Et hoc sic p̄bat. Illud emi-
tur qd scribit. sed. c. floreni scribunt empto-
ri. ḡ rē. Si sic rōne excessus videt iniustus et
illicitus p̄tractus talis: qd in assecuratiōe mer-
cātiā nō p̄tingit ubi nō ē excessus in lucro.
q̄ pueniēs tū accipi p̄suevit. Sed ab hoc
rīdet negādo q̄ in hoc p̄tractu vebant ip̄i. c.
floreni. q̄nimo vendit ius exigendū. c. floreni.
P̄nc vitem? q̄ in libro p̄munitatis scribit sic
videlicet q̄ tūc emit ius. c. floreni. vel alio sili
mō equipollētī. S; debere recipe. c. floreni. nō
ē. c. floreni: nec ē habere. c. floreni. Et sic potest
negari q̄ sit dare in hoc p̄tractu lucy excessi-
uū: imo datur equiualens pro equiualenti.

Ultimo superest

§. rvy.

ut ad quatuor exceptiones descēdamus. Oppo-
natur ḡ q̄rto et sic. Ite ē p̄tractus cert' et nul-
lo moto dubi'. ḡ usurarius. patz āns. q̄ val-
latus ē p̄tractus talis tot legibz tot scripturis
et cathenis q̄ videt animo inbissolubil. et sic
q̄ nullus debeat in ea dubitare. p̄na patet: q̄
cū emptor sit certus d magno lucro cū parua
pecunia videt p̄ p̄ns ex solo lapsu tēpis hoc lu-
crum p̄surgere. S; rīdet q̄ si talis p̄tractus
sit vallatus (ut dicif) tū q̄ sit magnū dubiū
negari non p̄t: qd satis videt p̄ experientia. Nā
vnde est q̄ aliqui valent plus aliqui minus
p̄dicta credita montis nisi p̄pter mai' et min'
dubiū vno tēpe magisq̄ alio: et multi sunt ibi
labores et expēse (ut asserūt experti). Ex om-
nibz p̄libatis sic demū p̄clude illa p̄glutinādo
q̄ est p̄siderare in ista materia. iij. puncta. Et
primū est q̄ hic ē p̄tractus emptiōis et venditiō-
nis et nō mutui ut sup̄ declaraf: ex q̄ soluunt
argumēta primoz. Est secūdo p̄siderare quō
in hoc p̄tractu vendit tam ius ad capitale q̄
infesse simul ita q̄ cadūt simul i fortē empto-
ri eo mō quo primus hēbat iuste: s; per aliū
p̄tractū distinctū specie a priori. p̄ qd tollunt
argumēta secūdoz. Est et terco p̄siderare quō
distinguit ius p̄cipiēdi. c. floreni. et. c. floreni.
q̄ nō sunt ibi cum vnū sit sine alio et vnum ē
maioris valoris alio: ex quo soluunt argumē-
ta terco arguentiū. Est quarto p̄siderare bu-
biū qd emēs icurrit in illo p̄tractu circa ius

590

exigēdi et p̄cipiēdi illā pecuniā quā emit a
vēditore. q̄ exp̄ientia hoc docet et sc̄itū exp̄i:
et sic solunt argumēta q̄to arguētū. Et sic
p̄cludit p̄fat' magister Fran. p̄tractū licitū.

Contrarium deter. §. xvij.

minauit alius magister in theologia ordi. p̄
dicatō. cuius rōnes p̄cipuas sūmatim ponit
do. Lau. sup̄dictus eas destrūto p̄ mobū glo
se i marginib. Et licz nomē ip̄e se dicat igno
rare vñ non exp̄mit: vocatus ē iste magister.
Dominicus de pantaleonib. de florētia. Di
cit aut̄ p̄mo q̄ quia nō oēs casus in lege re
periunt nō semp̄ debet req̄ri ius exp̄ssum: qm̄
plura sūt negocia q̄ vocabula. ff. d. p̄sci. obis.
l. rei. Cū ḡ talis casus non rep̄iat exp̄ssus in
iure. ideo aliquib. auctoritatib. et rōib. ut po
terō p̄clusionē dictā firmabo. f. v̄suraz sapere
emere talia credita in mōte. Ponit aut̄ circa
hoc tres p̄clusiones. Quaz p̄ma est: q̄ vendi
tor iuris sortis. i. crediti qd̄ habet in mōte. pu
ta. c. nō vendit illud infesse qd̄ bāf a p̄muni
tate mutuantib. nec vēdere p̄t. Secūda est q̄
inter p̄munitatē et ciuē ementē ē p̄tractus
mutui: seu ea que inter eos fiūt h̄nt vim talis
p̄tractus. Tercia est p̄clusio p̄ncipalis sup̄bi
cte materie. f. q̄ lucy qd̄ p̄dicti emptores a cō
munitate eo mō q̄ h̄nt ē illicitū et sapit v̄suraz.

Primam autē con. §. xvij.

clusionem sic pbat. Illud qd̄ p̄munitas dono
p̄fert mutuātio. f. emptori: non vēdit nec vē
di p̄t p̄ venditorē iure sortis. f. p̄munitas cō
fert dono emptori p̄dictū interesse ut dicē in
scriptura reformatōis facte sup̄ hoc a p̄mu
nitate. ḡ nec vendit nec vendi p̄t a venditore
iuris sui seu sortis. maior patet cū donū sit li
bera datio. ut patet ex descriptōe donatōis
quā ponit docti. dicens q̄ ē rei licite nullo iu
re cogēte mera liberalitate facta collatū. Mi
nor pbat. q̄ scribit in statuto ciuitatis q̄ ca
merarius q̄ recipit pecuniā gabelle teneatur
soluē cuilibet creditori p̄ dono q̄. Et suo mō
rato similis formari p̄t de bāno et interesse q̄
a p̄munitate bāf emptori. et sic nō vendunt
ab alio. ¶ Preterea qd̄ dependet ex mera libe
ralitate p̄munitatis vendi non p̄t nec vendit
sine eius mero assensu. f. illud infesse ex mera
volūtate p̄munitatis depēdet: nec bāf vendē
ti ius sortis assensus vendēdi dictū interesse.
ḡ nec vendit nec vendi p̄t p̄ ip̄m. minor patet
q̄ p̄ legem a p̄munitate factā nec simpliciter
ip̄a p̄munitas cogit dare ipsum infesse si nō
vult. nec inuenit p̄cessus a p̄munitate q̄ mu
tuato vendat. maior patet. q̄ nō p̄t vēdi ab
aliq̄ nō ē in eius p̄fate nec libertate nisi cū
assensu eius cuius infest. puta vētes trāffert
dominiū et p̄petatē rei vendite p̄ equivalenti
in ementē: sed hic vēditō sortis non trāffert
dominiū et p̄petatē illius interesse in ementē.

ḡ nec vendit illud. maior patet ex natura ven
ditōis et dictis aliō. minor patet cū fiat p̄ sta
tutū ciuitatis dicens q̄ camerarius gabelle ab
hoc institut' teneat et debeat dare singul' credi
torib. descriptis in libro. In illo aut̄ libro scri
buntur emptores et creditores. ¶ Preterea vē
ditō est p̄mutatō rei ad pretiū ex p̄uentōne et
pacto p̄tiū veniens: sed inter p̄fatos. f. vendi
torem iuris sortis et emptorem nulla p̄muta
tio fit ip̄ius interesse ad quocūq̄ pretiū et
nulla de hoc p̄uentio vel pactio interuenit. ḡ
nō venditur illud. maior patet ex descriptōne
venditōis. minor etiā patet quia ut dicunt
qui illa p̄mercia tractāt p̄sona mēbia tractāt
venditōem et emptōem pecunie montis nulla
mentōne facta de ip̄o lucro vel p̄uisione vel
interesse. Et apparet q̄ p̄munitas que p̄uidet
et facit statutū dat ex se sic emēt illud lucrū.
Mera autē rei venditō est que nec in cōtractu
nominatur nec pro ea aliquid datur.

Secunda conclusio. §. xix.

.f. q̄ inter p̄munitatē et ciuē ementē ē con
tractus mutui: seu ea que fiūt inter eos h̄nt
vim talis p̄tractus. Hoc aut̄ sic pbat. p̄mo p̄
mittit in facto id qd̄ facit ip̄a p̄munitas. Cla
dūt nāq̄ vēditō: et emptor ad notariū mōtis
qui sic p̄ficat scripturam. Talis asserēs se esse
descriptū in libro creditorū mōtis debet et p̄ces
sit pabolā et licentiā mibi tali notario tanq̄
publice p̄fone recipiēti et stipulatū p̄ tali et ta
li scribanis p̄ muni Florentie deputatis ab
scribēdū creditores de mōte. et q̄ntitates et pe
cunias q̄. in libris sup̄ libris dictorū credito
rū. et concludit q̄ emptor scribat p̄ scribanos
p̄munitas in libro dictorū creditorū loco et vice
seu nomine talis. f. qui p̄us erat creditor p̄mu
nitatis. et addit q̄ p̄dicti creditores q̄. possūt
eīsq̄ liceat ip̄or iura vēdere. p̄mutare. aliena
re. et quocūq̄ titulo sine causa trāfferre i aliū
scribēda in dictis libris. Et q̄ illi in q̄s dicta
iura trāffata fuerint: potiant b̄ficijs et iuri
bus quib. potirent dicti creditores seu qui re
cipe debent. Moto pbat sic p̄positū. Obliga
tio ex volūtate et ex pacto p̄furgens inf verū
creditorē et debitorē de sorte p̄cessa restituē
da instituit inter eos p̄tractum mutui: f. tal'
obligatō est inter p̄munitatē et ciuē emptorē.
ḡ q̄. maior pbat in glo. Ray. d. nego. secu.
ubi dicē q̄ p̄tractus est ultra citraq̄ obliga
tio ex volūtate partiū surgens. minor etiam
pbat ex sup̄dictis. Ex quib. patet q̄ inf cō
mune et ciuē est obligatō ut esse p̄t: et vnus ē
creditor et alter ē debitor ex ip̄az p̄tium volū
tate. Et similis q̄ inf eos sit pactū probat. q̄
pactū ē p̄missū ex p̄cordia p̄tium ut h̄etur in
Catholico. Apparet at̄ q̄ p̄mune p̄mittit em
ptori et se obligat d̄ sorte et lucro q̄. ¶ Preterea
scūs Tho. in tertia pte. q. xiiij. dicit q̄ in vbo
p̄trahēdi ip̄ortat ordo effect' ab causā. verbi

grā. Inter piuges cōtractus infimōij dicit obligatōez mutuā ut effectū in ordine ad mutuū p̄sensū qui est cā. q̄ inter quoscūq; est obligatō vere sortis p̄cessu restituēde de p̄sensu p̄tū. inter eos ē cōtractus mutuū: sed inf cōmune et emptorē ē huiusmodi obligatō. q̄ r̄c. utraq; ex superiorib; patz maior ex dictis. b. tho. minor ex scripturis adductis. ¶ Preterea arguo ex dictis oppositorū dicentū q̄ mutuū nō p̄ficitur nisi ubi ex meo fit tuus quia est obligatō que p̄trahit accedente re et p̄sensu. igit̄ cum de meo fit tuū cū acceptōne rei q̄ accessione p̄sensu ibi est mutuū: sed sic est in p̄posito. q̄ r̄c. maior loquētū ē. minor potest apparere nō solum ex dictis in principio huius conclusiōis adductis: sed etiā q̄ qd̄ tenes meū est. quia cū mihi debeas fors ex emptōe iuris de nouo scribat creditor et cōmunitas se debitorē esse obligat. et ego assentio ut maneat apud eā: et p̄mittit p̄uisio debiti mihi ut creditur. q̄ r̄c. ¶ Preterea inter quoscūq; sunt vel fuit ea que requirunt ab cōtractū mutuū inter eos ē p̄tractus mutuū: s; inter emptorē q̄ cōmune sunt et fuit ea que requirunt ab p̄tractū mutuū. q̄ r̄c. maior est nō. minor pbat. q̄ nō plus videt̄ requiri ad p̄dictū p̄tractū mutuū q̄ creditor. fors p̄cessu cōmuni. deinde debitoris p̄sensu. et obligatō inter utrūq; s; hec sunt inter p̄factos ut tam ex dictis q̄ ex facto apparet. igitur inter eos ē mutuū. Nec p̄t dici q̄ emptor nō p̄cedit sortē cōmunitati. cū d̄ sua voluntate et p̄sensu fors cuius ius est suum ex emptōne manet cum suo usu apud cōmunitatem. Nec p̄t dici q̄ p̄tractus nō fit cū cōmunitate: s; cum quibusdā officialib; cōmunitatis emptor tractat. q̄ si ex hoc negat̄ cōtractus: pari rōne negabit̄ fuisse inter p̄mos q̄ cōmunitatē q̄ p̄mi nō nisi q̄busdā officialib; cōmunitatis tractauerūt scriptib; et recipiētib; pecuniā. Nec p̄t negari talis cōtractus: quia fors non debet̄ emptori a cōmunitate imo de iure ip̄i emptori debet̄. Qd̄ p̄batur p̄mo. q̄ ei cui cōmunitas se obligat q̄ p̄mittit de sorte debet̄ ip̄a fors: s; emptori cōmunitas se obligat et p̄mittit de sorte. q̄ r̄c. maior patet. quia al̄ se obligaret iniuste et raperet si alteri deberetur. minor patet ex scriptura et statuto.

Tercia conclusio que §.rr.

est q̄ lucrum qd̄ hnt̄ dicti emptores a cōmunitate eo mō quo hnt̄ est illicitū et sapit usurā. sic pbat. ¶ Crebere q̄ p̄cedere sortē sub rōne crediti vel alicuius capitalis sola spe et intentōe lucri hnt̄ est usura: sed in huiusmodi p̄tractu p̄ceditur fors sub rōne crediti vel capitalis sola spe et intentōe lucri hnt̄. q̄ talis p̄tractus sapit usurā. maior est in. c. p̄sulu. de usu. ubi reprobat̄ spes lucri. Spes. n. et intentō ab voluntatē p̄tinent. illud q̄ qd̄ solū mouet voluntatē ab predictā p̄cessionem q̄ crebentiam

sortis r̄c. est lucy speratū. q̄ ibi est usura. maior istius p̄ simili nota ē. cū finis intentus sit mouens agentē ad actū. minor pbat. q̄ illud est cā quo posito vel amoto res vel actus ponit̄ vel amouet̄: s; illo lucro posito vel amoto ponit̄ vel amouet̄ dicta p̄cessio. q̄ illud lucy est sola et tota causa. Itā nō alit̄ p̄bo nisi si p̄fessionē hominū ita facientū. ¶ Preterea lucy qd̄ oportet restituere ē iniustū q̄ illicitū q̄ nō alia causa nisi q̄ usurarie extortur: s; lucy ex huiusmodi emptōe oportet restituere. q̄ r̄c. maior patet q̄ si iustū. nō oportet restituere. minor patz ex. c. supius allegatis. In p̄posito aut̄ nō ē alia cā restituēdi nisi q̄ usurariū. q̄ r̄c. Satis. tñ pbat hāc huius rōnis conclusiōē qd̄ hactenus fieri p̄suevit. ¶ Institueban̄. n. officiales ad remittendū cuilibet p̄fatū lucy: q̄ hēbat̄ p̄scientia sicut d̄ usura. ¶ Preterea sicut ut dicūt in p̄trariū arguentes q̄ non ē creditor in sorte siue cui fors nō ē debita nō est usurarius. sic p̄ oppositū arguendo qui est creditor in sorte et cui fors est debita si recipit lucy vel accessiōē sortis a cōmunitate moto supius allegato ē usurarius: s; p̄fat̄ emptor est creditor in sorte q̄ sibi fors debetur et accipit p̄fatū lucy interntū et datū p̄ sorte. q̄ ē usurarius. maior patet p̄. Ap. q̄ sicut negatō est cā nō cause: ita affirmatō est cā cāe. minor q̄ntū ad singulas suas p̄tes ē p̄bata superius. ¶ Preterea qui mutuū p̄cedit corrupta intentōne. s. inde hnt̄ lucy ē usurari: sed p̄fatus emptor p̄cedit sortē seu capitale corrupta intentōe. q̄ est usurarius et tenet̄ restituere. maior patz auctoritate iuris. d̄ usu. c. cōsulu. minor apparet. quia corrupta intentio scdm̄ theologos et iura vocat̄ q̄n mutuā p̄p̄ solam spem lucy ut fit in p̄posito. ¶ Est̄ dicatur q̄ in p̄posito nō ē p̄tractus mutuū ex forma: et ideo nō est usura. s̄eo. q̄ hoc non valet nec excusat. q̄ saltem ē usura ex fraude. ut ex. de emp. et vendi. ad n̄am. Et sanctus Tho. scda scde. q̄. lxxviii. dicit q̄ ubi venditur res plus iusto p̄cio p̄pter dilatā solutiōnem est usura. igitur ubi p̄pter sortis expectatōem interntū vel recipiē lucy vel expectat̄. usura ē: et sic est in p̄posito. ¶ Preterea si ponat quis pecuniā apud mercatorē et lucrum ānuatim scdm̄ p̄suetudinez recipiat iam hic usurari ē: et tñ nullus cōtractus inter eos est usurarius ex forma. ¶ Preterea succedens heres usurario nullū p̄tractum facit cū debitorib; q̄ tamē recipiens capitale cū lucro usurarius est. Nec p̄t dici q̄ non sit expectatō t̄pis q̄ venditor totum vedit simul emptori: q̄ nec venditor nec emptor possunt habere pro sorte sibi a cōmunitate debita illud lucy. quod p̄ retenta sorte dat̄ nisi in ēminis assignatis a cōmunitate: imo expectat̄ ut i statuto f̄m̄o ex eis de. ¶ Probantur predicta. s. q̄ ex expectatione

592

recipe pro sorte sit usura. xiiij. q. iij. ex dictis Aug^o Hiero. et Amb. Nec valet dici. emptor nō debet: qz verus creditor efficit iā dati. et si bi ex emptōne de iure debet. et in expectatōe sortis lucrī. ¶ Preterea ultra sortē mutuata vel pcessā etiam cū piculo suo (ut dicūt) erigit et expectat emptor: ultra sortem. q̄ est usurarius. maior habet ex pssē d' usuris. in. c. nauiganti. minor ē ex pta p quotidie facientes. Et quibz apparet q' exemplū positū per alios de dubio excusante nō valet. Dicunt. n. sicut possum licite securare mercationes tuas usqz Januā retinēdo super me dubium. et volendo. x. vel. xx. pro. c. plus vel minus fm quantitatē periculi. Sic in pposito quia totūz dubium quod tu habes super me recipio bando tibi tuum q̄. quia extunc si nīl vñq' recepo damnum meum ē. Istud simile vel exemplum non videt valere nec est ad ppositum. ¶ Ite. n. qui asscurat mercātiā recipit p̄tium sui periculi: sed nullā sortem pcedit vel mutuatur ultra q' pro eo lucrum accipiat aliqd ab eo quē de mercibus asscurauit. Sed in casu nostro emptor sortē pcedit et credit pro qua ultra aliquid querit. s. lucrum. Item securator meritiū querit lucrum ab eo cui merces asscurat et pro ea periculum intrat. Emptor autē de quo loqimur nō recipit lucrū: nec habet ab eo cui periculum sup se recipit: sed expectat et recipit et habet a pmutate p sorte ei credita et ei debita. Item videam' quē securat iste emptor. nō pmutatē: qz nō indiget. nō venditorem: imo infert ei dānum de tribu p̄tibo sortis cui ius emit: et de toto lucro de quibz si vēditor iā incurrit periculum nūc euasit. Item arguit p alios et sic. Quicqz pmutas ordinat. statuit ad hunc finē ut ptractus inf primū et secūdū habeat firmitatē: et illud pfirmat et nō imutat. q̄ si sine lege pmutatis ptract' ē licitus similis et cū lege factus ptractus erit licitus. ¶ Ad istud dico q' nō me intromitto utz inf primū et secūdū sit ptractus usurarius. Et dictum istoz. s. q' pmutas quicqz facit faciat ad firmandū ptractum inter illos duos factum nō videt mibi vep: qz pmutas non pfirmat ptractum d' q' nullā facit mentem: sed sic ē in pposito. q̄ n. maior patz. cum pfirmatō sit pcedētis quoddā pmemorare. minor apparet in scriptis pmutatis. si. n. pfirmaret exprimeret quē ptractum vel cuius cōtractum pfirmaret: sed nullū exprimit. q̄ n.

Solutiones etiā que. §. xxj.

dam que fiebāt p p̄dictos opponētes ad q̄sbaz rōnes que fiebāt in oppositū non videntur sufficētes. Et vna ratio eoz erat talis quia cum dicebatur q' si p̄mus volūtariē mutuaſset cōmunitati pro illo lucro hñdo esset usurarius. mō scōus intrat volūtariē locū p̄mi cum spe premij. q̄ n. Rñdetur p illos q' d' secūdo non

est lucz simile: qz nō intrat locū p̄mi quo ab ptractū mutui. qz nil mutuaui pmutati. et ex cōtractu quē facit cū primo nō efficit creditor pmutatis: cū pmutas ppe nō teneatur sibi rñdere si nollet: sed intrat locū p̄mi quo ad ius exigendū et p̄cipiendū quod habz p̄mus ex ptractu facto cū pmutate. Ista solutō salua reuerētia non videt sufficere: qz ut sup̄dictū ē. inf pmutatē et secūdū est cōtract' mutui: seu ea que fiūt inf eos hñt vim ptractus mutui. vel certe negari nō p̄t quin ipse secūdus sit verus creditor pmutatis nō tñ ex emptōne iuris p̄mi s̄ etiam ex p̄sensu pmutatis p̄sentientis et recognoscētis eum ut vep creditor in sorte p qua recipit lucrū ut intēdebat et sperabat p ipā sortē crebita. nec habet solū ius exigēdi (ut dicūt) sed ē creator sortis. libertas aut pmutatis nō excusat intētiōem et spem lucrī p̄cipiēdi p sorte quā pcedit et credit pmutati: que quidē spes et intētiō faciūt hōiem usurariū. Exemplum aut qd ponūt de pcedente domum et pcedente pecuniam p inhabitatōne domus satisfacit p nostro pposito. Concedēs. n. vsum domus qui estimatur pecunia licite potest recipere p̄tium. pcedens vero pecuniā nō potest recipere p eius vsum rem p̄rio estimabilē: et ideo scōus ē usurarius. et sic secūdus in pposito nostro est usurarius. Qñ aut p̄mus vendit domū et alter tradit pecuniā nil ultra expectat de illa pecunia. Sed nō sic in pposito: qz qui dat pecuniā emēdo ius sortis p empta expectat lucrū. s. p sorte crebita cui ius emit. Videt q' hoc exemplum p nobis potiusq' pro cōtrariū sentientibz. Et qd additur soluendo q' in ptractu emptōis licet sperare lucrū. sicut facit mercator de sua mercatōne: nullo modo videtur valere in pposito nostro. immo reputo periculosum: quia hic emit ius sortis que apud debitorem manet p lucro hñdo in poster in terminis assignatis: quod desiderare et emere non licet. Nec emit fors simul et interesse (ut isti dicūt) immo oppositum superius est probatum.

Aliud argumētum. §. xxij.

eoz fuit q' gener hñs a socero terrā in pign' p dotibz non cōputat fructus in sortem ppter onera m̄rimōnij si alius soluat vel emat a genero dotes debet fructus pputare in sortem. al' esset usurarius: qz cessat p̄bitō. s. onus m̄rimōnij ppter quod licebat fructus nō pputare in sortē et sic est in pposito. qz in emptōne p̄bitō p̄mi cessat ppter quā aliquis recipisse ultra sortem dicitur licuisse. Respōtent q' secūdus debet fructus pputare in sortem. al' reciperet lucrū et p̄mōdum ex expectatōe tpis ad recipiendū suū: cum sit certus ppter pign' equiualens. et sic venderetur tempus quod est usura. Addunt etiāz responsioni. Si deberet mibi dare dotes daret mibi ānuatim fructus

alicuius terre. et in potestate eius esset dare vel nō dare. tūc si esset malus debitor: et dubitaret de eo tā de dote q̄ de fructu. totūz possū alteri v̄tere et aliū in totū ponere loco mei: sed tūc talis emēs non daret tibi tantū q̄ntū esset sola dos ppter dubiū. et tūc statet ptract? ppter piculū vel laborem in exigēdo: hec sunt verba r̄ntentiū. Sed salua eoz reuerētia exemplū et ratio stant nō soluta. Patēs. n. est q̄ sicut in emente dotes a genero p̄bitōe matri monij cessante si nō p̄putat fructus in sortez est usurarius etiā p̄fessione r̄ntentiū. sic seq̄tur q̄ cessante p̄bitōe primi mutuātis pecuniā p̄munitati ppter quā licebat recipe pecuniā a p̄munitate in emēte ius sortis p̄mi. si recipiat illud lucrū et nō p̄putat in sortem erit usurarius. Itē sequit̄ ex v̄bis eoz q̄ null? ptract? dicat̄ factus. et ponat̄ q̄ nō fiat inf̄ ementes dotes a genero et socoz cuius est primo bare. tū si sic emens nō p̄putat ius in sortem ē usurarius. ita eodē modo si dicere q̄ emens ius sortis primi nullū cū cōmunitate faceret cōtractū si vllum lucrū recipiat et nō p̄putat in sortē est usurarius. Sicut em̄ ille licet cū illo nō p̄trabat si illud lucrū recipiat et nō p̄putat in sortez. ei tū ab restitutiōe tenet̄ cuius sūt fruct? sic in p̄posito inf̄ p̄munitatē et emētem. Concludit̄ q̄ recipiēs fructū ab eo cū quo nullū fecit ptractū tenet̄ ab restitutiōne. Qd̄ dero dicis q̄ v̄dit tēpus. et iteo ē usurarius nil vides valē. Quia p̄fessio sortis intentiōe corrupta et spe lucri vel fructus quē recipit facit usurā quicq̄ sit de tpe. nec securitas pignoris tollit vel facit usurā. cū etiā pignus hñs cum securitate si fructus p̄putaret in sortē nō esset usurarius etiā cū expectatiōe sortis in tpe. Nec vides q̄ anxietas dubij vel piculi. quia. s. nescit si aliquid p̄sequetur vel habebit facit licitū lucrum qd̄ querit v̄l sortē. patet ex̄ de usu. nauigati. Itē patet q̄ si mutuo pessimo et dubio debitori. c. p. r. ānuatim nunq̄ dubiū excusabit etiā si nunq̄ aliq̄d haberet. Ita in p̄posito quicq̄ sit d̄ contractu vbi fuit primo corrupta intentiō spe et intentiōe lucri qd̄ p̄sequit̄ est illicitus: et sapit usuram. Itē si hoc dubiū p̄munitatis excusat lucrū illud. vides q̄ possūmus ponere pecunias apud mercatores. cū plus sit dubiū apud mercatores q̄ frequētes defecerit et deficiūt q̄ p̄munitas q̄ ex q̄ cepit dare predictum lucrū nunq̄ subtrahit: etsi aliq̄n distulit postea suppleuit. Itē ex dictis vides q̄ regibz et magnis possumus credere et tradere sortē et h̄re lucrū cū sit magnū dubiū ne sibi sortem nedū sz et lucrū sibi retineāt et p̄nt hoc facere ut eis placeat. Qd̄ vero addit̄ d̄ venditiōe q̄. mihi dubiū facit. Si. n. gener reciperet dotes vel cessaret onus m̄monij nō posset recipe illos fruct? de bona p̄ficiētia. Itē p̄sideramus q̄ dotes sūt

generi p̄prie. fruct? aut sunt ei abuectitij et accessorij. si q̄ vendant nō erunt fructus ementis nisi sint accessorij et abuectitij p̄ sorte. et sic illiciti. cū nō esset in eo cā licita quā habz gener. Nec p̄t dici ppter dubiū cū sit secur? de pignore. Qd̄ aut̄ p̄ eos addit̄ exemplū et argumentū adductū q̄ esset in p̄fate debitoris dare vel nō dare q̄. n. excusat (meo iudicio) corruptā intentiōem emētis q̄ p̄ sorte vel dote data genero recipit ultra lucrū fructū possessio nis pignorate. q̄ etiā cū piculo nō licet aliq̄d recipe v̄l sortē. ut patz in dicto. c. nauigati.

Item arguebatur .§. rriij.
p̄tra eos q̄ sortē vendat. q̄ qd̄ scribit̄ in libris p̄munitatis hoc vendit̄: sz in libris p̄munitatis scribitur sortē. s. c. q̄. et vides excessiuum lucrū. R̄ndetur p̄ eos q̄ nō vendunt. c. nec ē habere. c. floren. nec ē excessiui lucrū: sz daf̄ equivalens p̄ equivalētī. Sz salua reuerētia alif̄ sup̄ dixit sic. Totū ius p̄mi q̄ ad capita le et q̄ ad interese ē sortē et cedit in sortez isti secūdo. q̄ totū illud emitur. q̄ sortē. c. floren. emitur. et ē habere apud p̄munitatē. c. floren. Et̄rum aut̄ sit pueniēs precium relinquo te: citendum. Scio tamen q̄ probi viri iudicāt prauum et iniustum pretium.

Item fiebat aliud .§. rriij.
argumentū p̄ eos q̄. s. inter p̄munitatē et ciuē emptorē vides esse pactū et p̄ p̄nsa usura: quod ipi diminute recitant. Arguunt. n. sic. Elbi p̄ scripturā fiunt p̄missiones et obligatiōes ex pte p̄munitatis ciuē emēti ciuē ex h̄is mor? ut habeat p̄missū lucrū emit iura primi et sit creditor p̄munitatis ibi vides esse pactū. sic ē in p̄posito. Per officiales. n. per p̄munitatem deputatos ad faciendum istas scripturas siue vocent̄ syndici siue aliter p̄fata p̄missio et obligatiō. pactū aut̄ ut sup̄ est allegatū vides esse p̄missum. q̄. et. Ad hoc argumentū r̄ndent q̄ syndici et officiales p̄dicti nō sūt instituti ad faciendū nouū ptractū inter p̄munitatē et ciuē. sz solū ad cōfirmandū ptractū factū inf̄ venditorē et emptorem: et hec est r̄nsio eorum.

Item super eo .§. rrv.
qd̄ de dubio dicebat̄ p̄ excusatiōe ementiū arguebat̄ in p̄trariū sic. q̄ ptractus q̄ vallatur tot legibz et scripturis et catenis nō vides eē dubius. Sz r̄ndent illi q̄ ab hec eo nō obstāte ē magnū dubiū. Qd̄ patz. q̄ aliq̄n plus valēt aliq̄n min? Et q̄re hoc nisi ppter dubiū? Sz hec r̄nsio p̄t deficere. q̄ non ē tū dubiū sicut dicūt. Nā ut sup̄ dixi et habui a mercatoribz. q̄ non ē tū qui mercatores ista tractāt. Ex q̄ p̄fata p̄missio vel lucrū dari cepit p̄ p̄munitatem ciuē nunq̄ defecit. etsi aliq̄n dilata ē sup̄pleta ē. Causa aut̄ quare plus vel minus valz ē defectus vel habundantia pecunie in ciuile. Quanto enim habent pecunias emūt et tunc

594

vendunt carius. qñ autē qui hñt sortes apud
pmunitatē indigēt pecunia: tñ emunt q vñ-
dunt minus. sicut etiā in diuersis locis plus
vel minus dat p cambio floren. te loco ad lo-
cū fm maiorē et minorē indigētia eoz p mer-
catōibz. **Cathenas autē securitatis et firmita-
tis de pñctis dyri voluntatē et potentia ciuū
regentiū qui hñt pecunias de pñctis in cō-
munitate: et querūt lucrū. et minus difficile
esset eis ista subtrahē et mutare eis inuitis
q si libentē pderent sortē et lucrū: deus nouit.**

Ex premissis appa. §. rrrj.

ret q pñctū lucz ementiū a primis nō est lici-
tum sed sapit usuram. Sed forte ipi emptores
possent excusari: quia pmune bat eis lucrū p
dono dāno et interesse. Et ista ut mihi videtur
nō excusant illud lucrum nec faciunt licitū.
**Aut. n. intelligit q illud lucrum vnū q idē sit
interesse et donū. aut donū solū. aut infesse
solū: sed nō pñt bñci donū et interesse simul. qd
pbo. Gñ. n. eodem mō sumpto non pueniūt
ea que nō sunt eodem mō sumpta: s3 donum et
infesse nō sumunt eoz mō. q simul vnū esse
nō possunt. maior ē nota p pñm. minor ē no-
ta: qz ratō doni ē q sit libez. rō vero infesse ē
q sit obligatū. ¶ Preterea pñma. qz cau-
se disparat sunt disparat: effectū nec puenien-
tiū eūz vel idē existentiū: s3 cause doni et in-
teresse sūt liberalitas et iusticia. q donū et in-
teresse sunt disparata. nec vnū q idē ē causa. q
vnū et idē nō est in illa. Probat secūdo q il-
lud lucrū nō est donū. Illud q qd dat mutui
sorte et nō aliter non ē donū. s3 illud qd dat
a pmunitate ē tale. q non donū est. maior est
vera: qz cadit sub obligatōne ut patuit supra.
Minor pbat: qz non datur alicui nisi debenti
recipere sortē. ¶ Preterea qd ex se cadit sub re-
stitutōne nō habet ex se rōnem doni: sed pñ-
tum lucruz ex se cadit sub restitutōe. q nō ha-
bet ex se ratōez doni. maior ē nota. cū donū sit
res inuēdibilis. minor pbat de facto cū inbi-
geat remissione ut bicif in themate. nisi forte
donū vellet appellare q debitor post solutōz do-
nat et moueat creditor q nō teneat ab resti-
tutōz. ¶ Probat terco q illud lucz nō sit pñe
interesse. dānū aut et infesse p eoz accipio in
pñcto pmunitatis statuto. Infesse ei bicif cū
aliqd alicui deest qd sibi debet de iure. Alii q p
infesse dat aliqd vlē sorte: cui aliqd abest qd
sibi debet de iure: s3 isti emptori nō abest aliqd
qd ei debeat de iure. q illud lucz qd dat ei vlē
sortē nō ē infesse. maior vera de iure ē. minor
apparet qz de iure bicif sibi sortē debet et illā
volūtariē credit cōmunitati. Añtē q ex pñ-
ctis dictū lucz illicitū et usuram sape et. Hoc
oia pñctus magister dñicus ordi. pñctat.**

Super ista mate. §. rrrj.

ria pñctus pñct. de senis. Altrū. f. sit licitum

emere dicta iura seu crebita q qñ habz in mō-
te pñter pñctas solutas. Rñdet q nō. s3 vsu-
rā sapit put repitit i pñctis suis sic declarās.
licet vulgari sermone dicañ. vñdo tibi. c. flo-
ren. quos mutuauī pmunitati. tñ in rei veri-
tate nō sic ē: qz in eoz ipō q mutuauī. c. ipi cō-
munitati trāstuli dominiū eoz in ipaz pmu-
nitatē cū in mutuo dominiū trāsterañ. sicut
patz in Insti. quibz modis pñtrahē obligatō.
in pñctio. in v. vñ etiā. Non pñt q creditor vñ-
dere ista centū cū non sit dñs ipōz. Nam sol-
dñs rei de iure vendere pñt sicut pñctū ē pñter
quod videt q in hoc pñtractu nō vendant nisi
iura creditorū que insurgūt ex mutuo et ex ipā
obligatōne pmunitatis. Videndum est q pñmo
que sit actoris intentō in cōtractu pñcto. Ad
hoc. n. dico q pñctualis eius intentō est ut
subintret et teneat locū primi creditoris vi-
delicet q ad hoc q ipē creditor sit creditor cō-
munitatis in sorte q vñditor recipit. v. p quo-
libet cētenario ānuati donec recipiat sortē:
pñt qd colligit manifeste q sub velamine em-
pñctis emptor sit liber et volūtariū creditor
pmunitatis ut vlē sortē grā mutui. v. recipiat
ānuatim. Dico q qz ratō qñe primi creditores
nō sūt vsurarij ē: qz ad mutuandū pmunitati
coacti sūt. Et qd non est licitū in lege necessi-
tas licitū facit. de re. iur. Ad non ē licitū sub
aliqua spe vel maxime intentōne pñmaria reci-
piēdi aliqd ultra sortē grā mutui mutuante
pmunitati. pñterea licitū ē aliqd accipere ultra
sortē. Nam sicut bicif. j. q. ij. in. c. sicut epñm.
Nullā. n. maculā oblatō suscipienti ingerit q
nō ex ambiētis petitiōne pñcessit. q pñctum ab
opposito iste qui libere et volūtariē cum spe et
intentōne pñmaria recipiēdi ultra sortē grā
mutui mutuante pmunitati vsurarius ē. xiiij.
q. iij. c. vsura. et. c. pleriqz. xiiij. q. iij. si fenera-
ueris. ex. d. vsu. pñsuluit. ¶ Preterea in iudi-
cio aīe ille vsurarij cēsendus ē q eo pñposito pe-
cuniā mutuante et credit licet pñctō cessante
ut plus inde recipiat. ut patz ex. d. vsu. pñ-
suluit. xiiij. q. iij. si feneraueris. s3 talis emptor
efficit creditor et eo pñposito pecuniā mutuante:
et licet oī pñctōne cessante recipiat vlē sortē
nec al' mutuet: sicut ex. ei' intentōne iā pa-
tet. q in iudicio aīe vsurarius ē. ¶ Preterea
secūdo sic pbat. Quicūqz alteri tradit quouis
mediatē pñtractu ut plus sorte recipiat usura-
ri' ē. sicut patz. xiiij. q. iij. c. vsura. et. c. pleriqz
s3 talis emptor huiusmōdi ē. sicut patz ex. inte-
tōne et affectu. q vsurarius ē credēdus. Gñfir-
mañ sic. Si talis emptor simplicif et absqz ve-
lamine aliqd fieret creditor pmunitatis ut re-
cipet ultra sortē vsurarius esset: s3 iste sub em-
pñctis velamine eq sit creditor ac si simplicif
tradidisset pmunitati. q vsurari' ē. ¶ Tercio
pbat pñctio aīdicta multiplici alia pñctio:
ne que ex pñctis colligi pñt. Prima est bec.

Primus creditor nunq̄ p̄t ponere p̄dictū em-
ptorē in loco suo cū omnibz illis circūstātijs
quibz est ip̄e cū ip̄e violentē creditor sit. **De**
cūda p̄clusio ē q̄ si talis emptor cogeref eme-
re a p̄munitate sicut extitit primus ab usura
excusatus esset ubi p̄ncipalit̄ nō esset p̄ctus
accipere ultra sortē mutui rōne sicut sup̄ius est
dictū. **Tercia** quoq̄ ē. Si tal' emptor daret
.c. p̄ illis. c. quinimo si daret q̄ ultra nō min⁹
usurarius esset: ex q̄ sola intentō recipiendi ul-
tra sortē gr̄a mutui hominē usurarium facit.

Quarta ē q̄ primū nō solum coactō s̄etia
intentō recta excusat. q̄ si placeret cogi illicitū
tū foret eo q̄ coactō transiret in volūtariū.

Quinta est. Non iteo q̄ libere emit q̄ credi-
tor volūtarius sit emptor iste usurarius ē: sed
q̄ intendit recipere ultra sortē. **Hec** ē sententia
Federici de Senis de verbo ab verbum.

Sum ergo in pre. **§. xxvij.**

dicta materia emptōis iuriū que h̄nt soluen-
tes p̄stantias seu collectas p̄munitati in ipsa
p̄munitate q̄ dicunt̄ Florētiē denarij mōtis.
Elenetijs imp̄stita. Janue loca. **Et** sit licitū
emere dicta iura sit magna p̄trouersia et va-
ria opinio inter sapiētes tā doctores in theo-
logia q̄ in iure. aliquibz dicētibz talē p̄tractū
sapere usurā et p̄ p̄ns illicitū: alijs p̄bantibz
licitū esse. **Notandū** ē qd̄ dicit. b. tho. in qua-
dā q̄stione de q̄libet: vitelicet q̄ q̄stio q̄ queri-
tur de aliq̄ actu utrū sit peccatū mortale vel
nō: nisi ad hoc habeat̄ auctoritas exp̄ssa scri-
pture sacre aut canonis seu dēminatōis ec-
clesie vel euidēs ratio: non nisi periculossime
determinat̄. **Nā** si dēterminet̄ q̄ sit ibi mortā-
le et nō sit mortālē peccabit p̄traciēs. q̄ oē
qd̄ est p̄tra p̄scientiā edificat ad gehēnā ut di-
cit̄. xxvij. q. j. §. ex h̄ijs. **Si** aut̄ dēterminet̄ q̄
nō sit mortale et fm̄ rei veritatē sit error su⁹
nō excusabit eū a mortali. **Sz** hoc secundum
videt̄ sane intelligendū qm̄. s. erraret ex crassa
ignorantia. secus si ex p̄babili. puta q̄ p̄sulit
peritos in tali materia a quibz sibi dicit̄ illud
tale nō esse mortale. videt̄. n. tūc in eo ē igno-
rātia q̄ inuicibilis q̄ excusat a toto. et hoc q̄
tū ab ea q̄ non sūt exp̄sse s̄ ius diuinū vel na-
turale. ut s̄ articulos fidei. decē p̄cepta et hu-
iusmōi: in q̄bz ignorās ignorabīs. ut ait apl̄a
q̄ bētur. j. q. iij. §. fi. **Est** diceref b̄ esse usurā:
q̄ usura ē s̄ decalogū. **Itē** usurā ē s̄ p̄cepta d̄-
calogi vep̄ ē reductiue: s̄ hūc p̄tractū ē vsu-
rariū nō ē clāp. cū sapiētes p̄traria sibi inui-
cē in huiusmōi sentiāt. **Cū** aut̄ dicit̄ igr̄atiam
iuris naturalis nō excusare: intelligit̄ d̄ h̄ijs q̄
exp̄sse p̄ se vel reductiue sūt s̄ ius naturale et
diuinū ut s̄ fidei q̄ p̄cepta p̄ euidēs rōnes vel
dēterminatōz ecclesie vel dēminatōz q̄ sentē-
tiā p̄munē doc. **Et** si de h̄ijs q̄ p̄ mltā media q̄
nō clara p̄ban̄ ē cōtra p̄cepta et articulos.

In huiusmodi er. **§. xxix.**

go q̄ in dubijs tutior via ē eligēda. ut dicit̄ de
spon. c. iuuenis. **Itē** p̄sulendū ē unicuiq̄ ut
ab emptōne taliū iuriū abstineat. sicut p̄clu-
dit p̄fat⁹ Lau. in suo tractatu de usuris. **Quis**
rōnibz p̄bet dictum p̄tractū sustineri posse ut
licitū. ut patz sup̄. **Et** sicut etiā p̄cludit Inno.
in simili p̄tractibz qui dubij sunt sup̄. c. con-
suluit. de usu. **Qui** aut̄ iam fecissent dictū cō-
tractū emptōis dictorū iuriū p̄sulendū esset q̄
si rescindere possent ip̄m p̄tractū reuocando
p̄munitati ip̄is salubre esset: q̄ qd̄ inde recipe-
rēt ultra suū capitale qd̄ posuerūt in emendo
pauperibz erogaret̄. **Et** si hoc p̄mode fieri nō
posset post receptā sortē suā ex redditibz an-
nualibz a p̄munitate pauperibz seu locis p̄ijs
legaret̄ fm̄ quosdam. ut Jo. bo. car. aut p̄mu-
nitati remitterēt ip̄m ius exigendi redditum
illū fm̄ alios. ut Guido. et Greg⁹. de ari. **Q̄** si
tale p̄siliū recipe recusaret quis reputās illa
licita esse ex rōnibz seu p̄silijs habitis a sapiē-
tibz circa hec. et p̄dicta iura emere intenderet
vel iam empta retinere. q̄ annuū redditū illoz
recipe ut licitū in p̄petuū: et alijs legare vel
vendere ad placitū. relinquēdus videt̄ iudicō
suo. nec p̄tēnābus ex hoc aut dēnegāda abso-
lutō tanq̄ p̄seuerans videatur in vitio usure.
Multo magis in p̄dicatōne in huiusmōi ma-
teria nō est p̄cipitāda sententia q̄ sit mortale
seu usurarius cōtractus. ut dicit̄ Cācellarius
Parisien. in generali loquēs de dubijs mat̄-
rijs de mortali. et hoc ne iniiciat̄ laque⁹ aiabo
xxvij. q. j. c. viduas. **Sz** nec etiā p̄dicare ex-
pedit licitū esse p̄tractū ne via paref̄ cupibi-
tati. **Sz** vel nil dicendū de tali materia. aut si
dicat̄ aliquibz ostēdendo dubiū esse et per p̄ns
p̄suadēdo ab abstinentia istius p̄tractus ut tu-
tior via eligatur. **¶** **Sed** p̄supposito etiā q̄
dictus p̄tractus esset licit⁹: illi qui vacāt em-
ptōni huiusmōi iuriū nō aliqua causa rōna-
bili ducti. s̄ solū ad augēdas diuitias et sue
cupiditati satisfaciendū. non vitēf̄ posse ex-
cusari a turpi lucro: qd̄ mortale ē et si nō obli-
get ad restitutōz. **Est** ita emerēt intēdentes
p̄ hoc p̄munitati mutare vñ parati ad mu-
tuandū volūtarie ip̄i p̄munitati p̄ illo reddi-
tu annuāli h̄nto: ab usura excusari nō posēt.
fm̄. c. p̄suluit. ex̄ de usu. **Hec** aut̄ si intēderet
emē ab habentē ius in monte seu imprestitis
et locis. sicut emuntur p̄edia q̄ iura licita. et
non mutare p̄munitati.

Insuper cū clerici. **§. xxx.**
et religiosi magisq̄ ceteri ab oī specie mali d̄-
beāt abstinere. ut ex̄ de vi. et bone. cle. c. **Cū**
ab oī. et fama eorū nō pollui: s̄ pollē debet in
p̄lis fm̄ Augu. xij. q. j. **Nolo.** et laicos quos-
cūq̄ in vita et moribz p̄cellere debeat. ut dicit̄
Dierō. viij. q. j. c. **Qualis.** iteo abstinere debēt
ab emptōne huiusmōi iuriū: ne hoc ab alijs
trahat in exemplū. **Q̄** si eis p̄ testamentum

596

legent vel alio pio modo cōferant si eis licet redditus habere licebit et istud possibere. Et sultius tñ facerent vendēdo ipi p̄munitati.

Quaem volentes .§. xxxij. p̄bare p̄tractū esse illicitū inducunt illud. In dubijs tutior via est eligenda. R̄ntē hoc esse verum de honestate et meriti maiortate nō de salutis necessitate q̄ ad oīa dubia. Alioqn oportet oēs fligione inire cū tutior via sit q̄ i seculo p̄manē. Et istud. s. religione inire utiq; p̄sulū nō p̄cipit. xxxij. q. ij. c. admonē.

Item cū dicitur a .§. xxxij. quibusdam q̄ exponere se piculo peccati mortalis est mortale s̄m. b. tho. in. iij. sed emere p̄dicta iura ē exponē se periculo peccati mortalis: quia dubiū ē ut ibi sit mortale. R̄ntē negando minore. Non. n. emere p̄dicta iura ē exponere se piculo peccati mortalis simpliciter loquēdo: sed bene cū ista p̄bitōne abiūcta s. dubitādo ibi esse mortale sumendo p̄prie dubium. cum. s. non magis declinat ab unā p̄tē q̄ ad aliam s̄m. rātionem. Sed qui emit p̄bita p̄t non dubitare d̄ hoc: sed opinari licitū esse ex q̄ per ecclesiam nō ē determinatū contrariū. et multi sapientes et p̄tici licitū asseuerēt: et multo magis q̄ crederet oīno talē p̄tractū esse illicitū peccaret mortalit̄ illa emēdo.

Item quod dicitur .§. xxxij. tur a quibusdā q̄ quidā papa moribz et sciētia p̄dictus dixit p̄tractum hūc esse illicitū. nō p̄pterea sequit̄ q̄ sit illicitus: q̄ talis papa nō determinauit illud papalit̄ s̄ magistraliter. ut dicit Aug. in quodā simili. et habet in glo. q̄dam in decref. Hoc. n. declarauit papa q̄ ut p̄uata p̄sona sentiebat circa illā materiā: nō aut ut papa faciēdo. s. decretū siue p̄stitutōez sup tali materiā: nam talis determinat sic facta p̄iudicaret et p̄ualeret auctoritatibz et dictis quorūcūq; doctoz. ut plene habet dī. xx. p totū. Qd aut dicit p̄ Gre. Bonap̄ mentius ē ibi culpā timere ubi culpa nō ē. dī. v. ad ei. valet ad hoc qd dictū ē sup. videlicet q̄ timendū ē ne ibi sit culpa. et ideo p̄sule abstinendū.

De solutibz aut .§. xxxij. ipas collectas seu p̄stantias p̄munitati q̄ ab receptionē annualis redditus quē eis p̄cedit p̄munitas p̄muniter p̄corbat q̄si omnes licitū esse ex q̄ coacti soluūt: tanq̄ quoddā interesse. i. dāni sui euitatō p̄ ipā pecuniā coacte mutuata tēf a p̄munitate: cū etiā ipā p̄munitas libere et expeditē et sponte p̄cedat illuz redditū p̄ modūz doni si interesse locū nō haberet. ex eo q̄ ciues vidēt obligari ad subueniendū sue p̄munitati et ad exponendū oīa sua bona imo et vitā p̄ salute reipublice. Quibā aut de ordi. heremitaz ut Greg. de ari. et Guido dixerūt p̄dictos mutuātes seu soluen-

tes p̄stantias p̄munitati nō posse recipere dictū redditum ānualem nisi quousq; recipiāt suā sortē cum inesse. i. dānis inde secutis et non ultra posse recipere. Sed p̄muniter hoc nō tenetur nec a magistris ordinis p̄dicatorū nec minorū nec a iurisperitis: s̄z in p̄petuū dicunt recipi posse. Qui aut volūtarij nō coacti solunt dictas p̄stantias p̄pter lucrū qd intēdunt habere ex redditu ānuale vsurā p̄mittūt: ex q̄ p̄ncipalit̄ lucrum intēdūt in illo mutuo. De cuius si secundario. hoc ē. iteo mutuāt q̄ coguntur. Sperāt tñ recipere illū redditū. vñ aliqn̄ tulū p̄solant non tñ ex illo lucro mouent̄ ab mutuanbū s̄z ex coactōne vel etiā ex liberalitate ad subueniendū necessitati sue p̄munitatis

1. Capitulū. xij. de Rapina.

Nolite sperare in iniquitate. rapinas nolite p̄cupiscere. diuitie si affluāt nolite cor apponere. ps. lxxj. Venerabil' p̄. Cassianus in collationibz dicit diuitias similes esse visco. Sicut. n. viscus iplicans auē ipedit ne possit sursum volare sed cadit ab terrā. et sic capis ab aucupe. ita amor diuitiarū implicat mentē ut nō valeat que sursum sunt querere et appetere. Sed si vult ad hec supna et spūalia se leuare relabif ad terrena querēda etiā rapiendo aliena. vñ capis tandem a d̄yabolo. ut ait apls. i. Corin. vj. Neq; rapaces regnū dei p̄sequēt. et rō ē q̄ faciunt d̄ caritatē p̄imi et d̄ p̄cepta dei quoz obseruatō necessaria est ad p̄sequendū regnū dei. Dicit. n. deus Ego. xv. nō furtū facies. Nomine aut furti intelligitur oīs vsurpatō illicita rei aliene siue oculta siue manifesta. ut dicit Aug. r̄m̄. q. v. c. penale. Et frequē accidit q̄ nō solum in morte oīa sibi auferunt: s̄z etiam in vita vel a dñis tēporalibz vel a stipendiarijs vel ab alijs. An dñs p̄ Isa. xxxij. Ne q̄ p̄baris. nōne et ipē p̄daberis: cū p̄sumatus fueris tēp̄tatem p̄daberis. Exemplum manifestū ab lram habemus. j. regū. iij. de Amalechitis qui cum fecissent magnā p̄dam et incēbiū in Bicelech ubi Dauid cū familia sua habitabat sed tunc erat absens reuersus ex p̄silio domini p̄lecut' est illos: et inuenit eos discubentes qui quasi festū celebrabāt diem p̄ cuncta p̄da et spolijs captis et eis oīa abstulit et fugauit. Et q̄ paucissimi sunt qui nō inuoluti sunt rapinis aliq̄ mō ideo p̄sile? rōnabilif dñō gr̄as referebat ab hoc vitō p̄gnosces se imūne. Deus gratias ago tibi inq̄: q̄ non sū sicut ceteri hominūz raptōres iniusti Lu. xviij. Nolite ḡ sp̄are r̄c. Gbi tria possunt notari.

Primo interdici p̄sidentia circa opulentiaz

tēporalem. ibi. Nolite sperare.

Secūdo excludif violentia d̄ substantiā mū.

598

nimia sollicitudine sunt congregatae non tñ sunt obnoxie restitutioni certe. Nā illa o3 certis psonis fstitue fm oēs doc. theologos 7 canonicos. Nec sufficit hospitalia vel ecclesias facē aut paupibz erogare. ut hētur exē. d. homi. si cut dignū. Et Aug. Neq3 si agis iniq ac ppe rā inuas ita quisq3 utat ut ex eoz fructibz laz gas elyas faciat ideo rapinas iustificat. xliij. q. v. c. neq3. S3 si restitutō fieda ē incerta tūc paupibz erogandū. et etiā al' illicita lucra et supflua. et hec in statu gfe sūt fieda ut fruct' pcpiat. Nā ut dicit sapiēs. Dona iniquoz nō pbat altissim'. nec respicit in oblatōibz iniq3 rū. nec i multitudie sacrificioz eoz ppiabit pccis. Elū 7 Job. xlvij. Que ē spes ypocrite ut auare rapiat: qñ dicat: nullā spem pnt hfe salutis. nī ex rebo raptis daret elyam: cū tēant ea poti' restituē. Nolite g' sperare in iniquitate.

Quintum ad secundum

S. ij. excludit ab homine usurpatō rez in eo qd dicit rapinas nolite pcupiscere. Sicut aut illi citū ē et pceptū desiderū rapine: ita 7 multo fortius ipm opus rapine. Et appetit' quibz rapine phibet lege diuina et puniē iudicō dei pccis. S3 op' rapine phibet lege diuina. patrie et humana. 7 in utroq3 foro dei. s. 7 mundi puniē qñ: qz pturbat nimis pacificū hoim pūctū. Elū dñs p Ma. lxx. capi. Ego dñs hñs obio rapinā i holocaustū. i. etiā si mibi ex ea fiat sacrificiū. Obire aut dei ē reprobare 7 punire. Et puniēdem raptorū ponit Amos ppha in caplo. iij. dices d eis. Nescierūt facē rectū: thesaurizātes iniquitatē 7 rapinas i edibz suis. Propterea hec dicit dñs de'. Tribulabit fra. i. corp'. et circuef. s. penis. et detrahēt ex te fortitudo tua. i. aia tua q ē fortis ad rapinas et alia mala: deorsū trahēt ad inferos. et dīri pient' ebes tue. ubi. s. sūt pgregate rapine.

Notandum autem

S. iij. q' quinq3 modis pmittit rapina. s. in usurpatō dominij: in publicis bellis. in manifestis latrocinij. in pedagij et gabellis indebitis: 7 in iustis tallijs et dānis. ¶ Quintum ad pñū cū aliq3 dñs vel punitas accipit vel detinet ciuitatē vel castz ecclesie vel imperij vel alicuius dñi nō iusto titulo: utiq3 raptor ē. 7 oē lucrū 7 censū qd inde pcpit 7 salarium qd inde pcpitū officiales 7 rectores ab illa: rapina ē. Rapine impioz detrahent eos. ait Salomon pō. xxj. i. deorsū tēbent ad inferos. sicut scribit de Alexandro. j. math. j. q postq pculsit Dariū regē pspaz et medoz pstituit plia multa et omniū obtinuit munitōes. s. p rapinā. 7 interfecit reges terre. et pcrāsiit vsq3 ad fines terre. et accepit spolia multitudinis gentiū. 7 obtinuit regiones gentiū 7 tñanos. 7 facti sunt ei in tributū. Elū refert Aug' in libro de ciui. dei. q cū quidā pirrata dictus Dyome

tes captus fuisset et Alexandro pñtatus interrogauit eū alexāter. Quare mare infestū haberet. s. pbandō p ipm: Cui rñdit libera cōtumacia. q' ea cā et rōne qua ipse totū mundū persequebat. Sed qz ego inquit paruo nauigio id facio: latro vocor. tu vero qā magna classe. s. gentium multitudine id agis diceris impator. Nā alia dñā nō est inter me et te. nī si qz ad hoc me necessitas cogit: te vero imēsa cupiditas. Demum mortuus est Alexander 7 detractus est cum rapina sua ad inferos.

Committitur secūdo

S. iij. rapina in bellis. Qui. n. iniustū bellū agunt: in oibz que auferunt ab eis 3 quos pñant rapinā faciūt fm. b. tho. scda sede. q. lxxj. arti. penulē. Qui aut iuste bellāt si ab hostibz laicis accipiāt nō pmittunt rapinā. S3 ab alijs capiētēs nō sūt immunes a rapina. puta si a psonis ecclesiasticis moratibz in ciuitatibz et locis alijs hostiū. nisi illis bonis ut victualibz hostes fouerent. vel loca eoz essēt incastellata etiā ecclesie fm Wil. et Al. seu si a viatoribus seu a suis victualia 7 alia (ut pñit fa ciūt) rapiāt. Elū Johs baptista dixit militibz. i. stipendiarijs petentibz doceri viam salutis. Estote pñti stipendijs vñs Lu. iij. Docēs inq3 Amō. sup Lu. Idcirco stipendia pñtuta esse militibz nebz supus querit pñt crassef. dis. lxxvj. c. i. singulis. Et ut dicit Aug'. militare nō ē peccatū. s. dō se: s3 pñt pñt militare hoc pñt ē. xliij. q. j. Militare. Etiā cū hoc fieret i bello iusto fm. b. tho. ubi sup. videlicz pñcipali itentōe cupiditatis 7 rapine: vñ oēs tles sūt in dānatōis statu. Vñ hodie pene in oibz stipendiarijs inueniē. Done (inq3 psalmista lo quēs de iniuste bellantibz. vel 3 plūm fidef) pñcipes eoz sicut Oreb Zeb 7 Zebee 7 Salmana. q existēs capitanei Madianitaz iniuste bellauerūt. 7 rapiēto bona eoz subiuga uerūt plūm dei. Sed p Gedeonem cū trecentis occisi sunt cum exercitibz suis centumvigintimilibz dicti pñcipes. ut hētur Judi. viij. 7 viij. De bello habes infra in tertia pte. ti. iij.

Committitur tercio ra

S. v. pina in latrocinij aptis. Tales erāt qui descēdēt a Ierlīm in Jericho expoliauerūt 7 plagis impositis abierūt semiuuo relicto. ut habet pabolice Lu. x. Et latrones quibz martini qui dicunt pirrate p mare pñantes quos cunq3 excomunicati sūt: nec absolui pnt cū aplicam sedē. Similē 7 latrocinātes p terrā q spoliāt seu rapiūt sua a romipetis et alijs peregrinis ecclesiis et loca sancta visitantibz. aut etiam eos q p suis negocijs vadūt ad curiā romanā ubicūq3 sit. vel inde rēdētes ad ppria. aut portātes ad curiā victualia. simili mō excomunicati sūt. ut infra hētur in quarta pte. ti. j. Alij vero latrones qui al' predant

ac etiam naufragates expoliât rebo suis: dñe
excommunicari. ut ex d raptō excommunicatōi.
Et cuz alios sceleratos ut homicidas. abul-
ros. pbitores et huiusmōi pfugiētes ad eccle-
siam ratōe emunitatis ecclesiastice debeat te-
fendere q nō pmittere ibi capi: istos publicos
latrones tueri non debet. ex de emuni. eccle.
Et hij quidem etiam in vita pñti male fortu-
nantur. Picut et duo latrones qui cum xpo
crucifixi sūt. ut habetur Math. xxvij. Et duo
pñces latronū. scz Rechab et Baana q por-
tātes caput Ithobeth filij Saul occisi ab eis.
fecit David eos occidi: et precisis eorum ma-
nibus et pedibus fecit suspendi. ut habetur. ij
Regū. iij. De multiplici pena horum raptō-
rum habes infra post sequentem. §.

¶ Quid ad quartum §. vi.

Erigentes vel imponentes noua pedagia vel
guidagia que. s. dari instituta sunt a viatori-
bus vel mercatoribus pro psonis vel rebo quas
deferunt: erigētes ipi sine licētia principis. i.
pape vel impatoris rapinam pmittunt et ex-
communicati sūt: nec citra sedem aplicam pñt
absolui. Erigentes aut pñta seu cum licētia
pñcis noua et non tenentes itinera secura
ex negligentia seu cupiditate ne expendāt pñt
quod viatores spoliānt: rapinam pmittunt q
tenentur ad huiusmodi damna. Erigentes a
pñonis ecclesiasticis per se vel alios gabellas et
pedagia p rebus suis quas nō deferunt causa
negotiationis: rapinā faciūt et sūt excommuni-
cati. ut de cens. c. q. li. vj. et hoc nisi haberēt
licentiā a papa: qd sit in terris ecclesie. Ante
et xpc cuz quādā vice intraret Capernaum
dixerunt qui exigebant ibi pedagium Petro.
Magister vester nō soluit dragma. i. illud qd
pmunitur soluebat p transitu in illo loco. Et
introeuntibz in domū interrogauit xpc Pet-
rū dicens Symbō. Principes ēre a quibz accipiūt
tributū vel cēsa a suis vel aliis: Rñdit Di-
mon Petrus ab aliis. Ergo subdit xpc: li-
beri sunt filij. iussit tñ ipm ire ad mare et sta-
terem quē inueniret in ore piscis hamo capti
daret erigentibz ad tollendū scandalū. ut ha-
bet Math. xvi. Ad inuendū q pñone religio-
se et ecclesiastice quales erāt xpc cū discipulis
ñ tenent talia soluere. Imponentes qz tallias
seu collectas seu pñtias dñi tpales vel ciues
alicuius pmunitatis pñonis ultra debitū rō-
nis nimias vel iproporionatas ex certa scia.
Similiter erigētes a subditis seruitia indebi-
ta in pñonis vel rebo ut opas in agris q vectu-
ras aliam rapinā pmittunt fm. b. tho. scda
scda. q. lxvj. arti. penlt. de quibz dicit Ezech.
xxij. Principes in medio ei? quasi lupi rapiē-
tes pñam. Roboam rex qui noluit alleviare
iugū seu onus ex actōnum gūe qd Salomon
pater eius imposuerat populo Isrl. ab pñnu
anbā pōpam et iactātiā curie sue amisit. x.

ptes regni sui. i. x. tribu. q exigebat pro eo la-
pidatus fuit a pñlo. ut patet. iij. regū. xij. Er-
gentes tallias a clericis sine licētia pape: ra-
pinā faciunt. q post monitōnem si non cessa-
uerint ab huiusmōi sunt excommunicati. extra
de imuni. eccle. c. non minus. et. c. aduersus.
Item ex de cens. q. li. vj. aduersus. de qua
excommunicatōe habes in. iij. pte ti. j. Quēcū-
qz aut rapina sit ex pñtis mortale peccatū
est: q psequenter ducens ad eternā mortē nisi
fiat de ea penitētia q institutū si pñt. An Ezech.
xxvij. dicit dñs. Si genuerit quis filiū latro-
nem rapientē rapinas qd. nūquid uiuet: s. tal
raptor: nō uiuet vita. s. grē. s. mortē moriet.
s. corporali: et inde eterna. Ergo rapinas nolite
concupiscere. De tallijs seu collectis pedagijs
et gabellis vide plene infra eodem titulo.

¶ In tercio principali §. vij.

psalmista docet remouere pcupiscentiā. i. amo-
rem diuitiarū quo. s. quis eis iheret ut ultimo
fini dicit. Diuitie si affluant. i. etiam si a deo
fluant p licitā acquisitiōem: nolite cor appone-
re. i. ibi pstituerē finē eas amādo ut principale
bonū hoc. n. esset frui eis. Naz frui fm magi-
strū pñmo sentētiā. bi. j. ē amore inherere rei
ppter se: qd fiendūz non ē nisi sūme trinitati.
Naz fm Hiero. impossibile ē ut pñtibz quis et
futuris fruaf bonis. i. gloria celesti. Et hoc ē
qd ait saluator. Difficile est diuitibz intrare in
regnū celoz Math. xviij. Loquit. n. de diuiti-
bus qui pstituit suum ultimū finē in diuitijs cui?
signum manifestū est: si apponat cor diuitijs
ita q ibi pstituat finem qñ ppter diuitias ac-
quirendas vel cōseruādas paratus ē facere p
dei preceptum. De hoc etiā intelligitur illud
Lu. vj. Ele eterne. s. dānatiōis vobis diuitibz
qui habetis pfolatiōem vestram. Nolite g cor
appondere diuitijs pstituendo ibi finem p mo-
dū fructū. Et ratō qre non sint diligēde ē: qz
ibi nō repit qd credif: s. decipiūt et ppterea
xpc appellat eas fallaces. Nā pmittūt felicitā-
te fructū pfecte: et pstant miserā dānatiōis
eterne. An Salomō ait Eccl̃es. v. Qui amat
diuitias nō capiet fructū ex eis. Fructus fm
b. tho. in in sūma. dicit a fruo: frueris: quia
fructus est ultimū qd desiderat et expectat de
arboze. Ante cōgrue sigt fructū dei que est
ultimus finis qui desiderat et expectat a nob
ex opibz nris. Est. n. ultimū in actibz glorie:
qz post visionem et tētibz seu dilectōibz sequif
fructū. An Job. xv. dicit dñs xpc. Posui vos
ut eatis. s. per bona opa viam mandatorū: q
fructū afferatis. i. psequamini eternā fructū-
nem. Huiusmodi autem fructū in se habet sā-
ctitatem. suauitatem. et puritatem. Sed qui
amat diuitias ut avarus de quo ibi loquitur
non capit ista ex eis. nam insatiabilis ē. Ante
Erisostomus. Ipsa appositio diuitiarū augeat
flammam. q maior sit cupido. Et Ambrosius.

600 Nec facietas vnq̃ aterit cupiditati. bi. xxxv.
ij. sicut hij. Secūdo avar? priua? suauita-
te: pp̃ qđ dicif Ec̃tes. v. Saturitas diuitis
.i. habūdantia magna nō finit dormire eum.
¶ Tercō puritate puaf. Nā vt dicif Ec̃i. r.
Avaro nihil ē scelesti? hic aut̃ aīaz suā vena-
lē habet. qđ patz qz p vno solido lucrādo ven-
dit aīam suā dīabolo p̃mittēdo mendaciū. p-
iuriū. et huiusmōi. Ergo exq̃ non capif fru-
ctus qđ intēdit ex diuitijs fm psalmistā. Diui-
tiē si affluant nolite cor: ap̃onere.

Et pro maiori declaratio. §. viii.
ratio materie huius p̄t sic diffiniri. Rapina .f. q̄ ē rei aliene non sacre in loco nō sacro illicita p̄ violentiā ab lucrum facta usurpatō. Declaratō aut̄ periculas eius nota q̄ usurpatio dicit actū in genere. ¶ Sciendū tñ q̄ rapina sumitur multiplicif. ¶ Elmo modo largissime et iproprie pro oī usurpatōne intebita siue rei tp̄alis siue rei sp̄ualis. et sic sumit̄ ab p̄bit. ij. Nō rapinā arbitrat̄ ē. f. xpc̄. H̄s esse le equalē deo. S; hoc fecerūt fmi p̄ntes: qui (vt dicit Aug⁹) voluerūt rape diuinitatē .i. dei equalitatē: et p̄biterūt felicitatē. Sed huius rapine xps soluit penā. et hoc ē qd̄ bicitur p̄ psalmistā. Que nō rapui tūc et voluebā. ¶ Secūdo sumit̄ minus large p̄ usurpatōne et acq̄sitōne vel retentōne illicita rei tp̄alis q̄ cumq; siue manifesta siue occulta. ¶ sic Amb. dicit. Si q̄s usurarz accipit rapinā facit. xiiij. q. iij. Et Aug⁹. ait. Si quid inuenisti et non reddidisti: rapuisti. xiiij. q. v. qd̄ tñ pertinz ab furtū. Et Iero⁹. Aliena rape p̄uincif q̄ ultra necessaria sibi retinere pbat. di. xxxij. §. j. qd̄ tñ intelligit̄ de sup̄fluo nature ⁊ plone. ¶ Tercio nō rapina sumit̄ p̄prie et stricte. f. p̄ usurpatōne rez violētā. et de hac xps phariseis ait. Pleni estis rapina Math. xxiij. Et fm̄ hāc acceptōem p̄pam hic diffinif. Un̄ in ea ponunt̄ differētie eius ab alijs usurpatōib. Rei aliene nō bicit̄ ab b̄ram rei p̄p̄e. Nam rē p̄pam si quis etiā p̄ violentiā accipiet ab eo q̄ ab eo abstulit dū alportat nō esset rapina. nec etiam postq̄ ab locū rapt⁹ se cōtulit et portauit: quia a male faceret cū posset in iudicio repetere. Nō sacre et in loco nō sacro subbiē: ab differētiā sacrilegij. quo res sacra auferē. vel de loco sacro res nō sacra. Illicita addit̄ ab differentiā eoz que etfī manifeste ⁊ p̄tra voluntatē eoz a quib; accipiunt̄ auferant̄. tñ licite tollunt̄ vt in bellis iustis: cū debito modo auferūt bona ab hostib; et cū al̄ debitū ab aliquo inuito publica auctoritate auferunt. ¶ Bi. n. nec rapina nec peccat⁹ ē. ar. xiiij. q. v. c. nō sane. Per violentiā additur ab differentiam furti quo nō manifeste sed fraudulēt̄ res capitur aliena. p̄ hoc. n. pl̄s distinguit furt⁹ a rapina quinto ethic⁹. qz furtū occultū. Rapina vero violentā usurpatōnem importat. ⁊ sic sūt

diuerſe ſpēs auaricie. Ad luxꝝ facta bicif ad
bꝛam raptus q̄ ē ſpecies luxurie q̄ mulier ra
piſ ad ꝑcubitum non ob lucrū. & quo infra.
Nota ſecundum. b. .S. ix.

Nota secundum. b. . §. ix.

Tho. scda lre. q. lxxi. q. rapina ē grauiꝝ peccatuꝝ fꝛto triplici rōne. ¶ Prima est talis. Furtuꝝ et rapina habent rōnem peccati ꝑter inuoluntariuꝝ qđ ē ex ꝑte eius cui auferꝛ res. q. i. 3 voluntate eius auferꝛ id cuius ē dñs. ubi g̃ magis repiꝛ de inuolūtario ibi maius peccatū. 3 maior: ratō inuolūtarij inueniꝛ in rapina q̃ in furto: qz violentia que repiꝛ in rapina directius opponiꝛ volūtati q̃ ignoratiā que inueniꝛ in furto: cum nesciꝛ eo res auferatꝛ: et ideo g̃uius peccatū ē rapina furto. ¶ Secūda ratō est qz ꝑ rapinā nō solū inferꝛ damnuꝝ sz etiā inferꝛ iniuria p̃sone. cum hoc agat in ꝑbāda ignominia ipsius p̃sone. et hec iniuria p̃sonalis ꝑponderat fraudi vel dolo que ꝑtinet ad furtuꝝ. ¶ Tercia ratō sumiꝛ ex pena a legibꝝ vtriꝝqꝝ peccatō ip̃osita. Nam fm̃ leges canonicas et ciuiles grauiꝝ puniꝛ rapina q̃ furtuꝝ. ut infra patebit. Quis autē bitat sceleratius esse ꝑmissuꝝ qđ g̃uius ē puniꝛ: inquit Hiero. xxiiij. q. i. non asseramus. Qz autē homines magis verecūdentꝛ de furto q̃ de rapina nō ē ex eo qđ furtuꝝ sit turpiꝝ i. grauiꝝ q̃ rapina. Est et verecūda fm̃ p̃bm. iij. ethicoꝝ timor: d̃ turpiꝝ actu. sz de bicit. b. tho. qz hoies sensibilibꝝ inherētes magis gloriāntꝛ de virtute exteriꝛi que manifestatꝛ in rapina q̃ de virtute interiꝛi que tolliꝛ ꝑ peccatū. et ideo minus verecūdanꝛ de rapina q̃ de furto. cū tñ magis deberēt de rapina erubescere. Rapinas g̃ nolite cōcupiscē ait psalmista. et multo magis nolite facere ex qđ g̃uius ē furto. a quo hoies ꝑmuniter se custodiūt. et grauiꝝ sume etiā puniuntꝛ. Et de pena infra poniꝛ.

De pena raptoris. §. r.

Nota qd cu3 qd rapit res alienas fm leges si
agať infra annũ civilis puniť in qđruptũ cõ
putata. .f. ipa re. **S**i aut post annũ: puniť in
simplum. ff. vi. bo. rap. l. j. et. ij. tenetur tamẽ
raptor ad istam penã postqđ fuerit pñatus
fm **T**bo. **S**i vero agať criminalis puniť ppe
tũm sine armis in tertia pte bonorum qđ in
famis. ff. de vi. l. j. **S**i autẽ cum armis puniť
deportatõe. qđ. f. de pto: tã in insulã et pbit
omnia sua bona. **I**sti. de publi. iu. l. ij. §. itẽ
lex iulia. Scđm canones vero multiplicat p
nitur. **E**t pma pena ẽ. qđ excomunicat ab illo
epo in cuius epatu fecit rapinã. ex. d. rapto.
et incen. c. ij. et. vij. q. ij. placuit. **T**ẽz denegat
ei penitẽtia nisi restituat ablata. vel securita
tẽ plenã faciat de rebẽdo si habeat vñ possit.
Si vero nõ haberet vñ possit. qđ distulit acci
pere penitẽtia usqđ ad mortẽ. qđ sic non p̃t sa
tisface. si petat pñiaz badiť ei et etiã viaticũ.

Si autem tecebat ipenitens, tunc et viaticum et sepultura negabit. ex eo. c. sup. eo. et. c. in lit. tunc. Si si non habet viaticum nec heredes nec p. pinq. voluit satisfacere. ipse tunc p. trit. facit qd p. licz. tunc. non p. uabit penitentia et viatico: sicut sepultura negabit. Qd statutum est ad terrorem aliorum. Presbiteri vero q. p. dicta fecerint se peliendo ipm et huiusmodi debent deponi ab officio et beneficio. ut in dicto. c. sup. eo. Sed tñ de istis raptoribus occultis non debet iste rigor seruari scdm Innocentium. ex eo. in litteris.

Item nota

q. q. p. cipiauit in crimine rapine vel furti vel sacrilegij vel alteri? iniuste dñificatiois mortali peccauit. Quibus autem modis fiat p. cipia? huiusmodi p. tines i. huiusmodi. Iussio. p. silio. p. silio. palpo. furtus. Participas. mur. non obstat. si manifestas. Et in q. tñ q. libet eorum teneat ad redem. vide nunc in declaratione eorum.

Item ad quinq.

casus primi versus dñ. talis regula q. si ex p. cepto alterius vel cōsilio vel p. sensu. i. coop. ationis. vel palpatōne. i. ablatōis laudādo eū. Item d. derisione vel vilificatione ut ad hoc in. bucat: puta q. dicit non esse bonū ad aliquē. et quia nescit rape et huiusmodi: et ex hoc dñ. nificas mouet ad dñificandum. Item dicit De. de pal. de detractore si p. ter detractōnem audiens puocatus dñificet detractum. Vel recursum. si receptōne furū vel rei furate ē facta rapina vel alia dñificatio iniusta: ita q. al. nō fuisset facta. vel etiā postq. est facta rapina vel furtū qñ ex receptōne furis vel rei furate impedit nō solum punitō s. etiā restitutō rei ablata fm De. de pal. vel cū dñificans habet recursum ad aliquē sicut ad pstantes p. trocinū ad nocumentū al. quilibet eorum p. se teneat in solidū. i. in totū leso seu dñificato etiā si nīl de rapina peruenisset ad eum aut p. se nīl dñi intulisset: et hoc quousq. illi leso fuerit satisfactū. Si autem etiā sine ope istorum. i. p. silio. mādato et huiusmodi fuisset nīlomin? facta rapina vel dñificatio. et nīl plus p. qd. cunq. opus illoz abdituz est non tenent nisi qñtū de rapina puenisset ad eos. Si vero ali. quid plus factum est ex mādato vel p. silio vel alijs huiusmodi: ab illud plus teneat in solidū. Et quod dictū est de iussione itez intellige qñ rapinā vel dñum noie suo factū ratū habu. it. bec De. de pal. Item. xj. q. iij. c. q. cōsentit. cū duobus. c. sequentibus. ex. de resti. spoli. c. cū ab setem. Item de p. silio in p. iudiciū ecclesiāz ut de collectis eis imponēdis et huiusmodi teneatur in solidū q. dat tale cōsiliū vñ sequit cū effectu talis impositō collecte clericis sine licētia pape. ex. de se. exco. nouerit. Itē qd hic dicit de p. silio rapine itē intelligit De. de pal. de p. silio vfure. et itez dicit de abuocato bante

malū p. silio etiam ex ignorātia. Itē dicit Ricar. de p. silio qd datur alicui q. non restituat aliena. vel quocunq. alio modo p. silio prestat in damnum primi scient vel ignorantia crassa sine quo p. silio talia nō fierēt. ar. de sen. exco. c. nup. in glo. Eōdē modo iniquoz statutorū q. sūt in dñum primo: fm Duran. tenent restituere totū illud dñum: et similiter p. sultores statutorū illoz. Itē qñ plures vadūt in simul ita q. unus nō iret sine alio ad faciendū aliqd furtū vel dñū vel bellū iniustum vbi inferūt dñum cū sit ibi p. sensus coop. ationis quilibet eorum tenetur in solidū de damno dato. S. si q. tales sequerēt ita q. sine eo etiā fuisset factuz dñum teneat solum de eo qd puenit ad eū et de eo i. quo dñificauit. ar. ad hanc distinctōnem. ex. de sen. et re. iudi. c. cū inf. et de sen. exco. c. inter alia. et. xj. q. iij. c. qñ multos. Notarij etiā vel alie p. sone qui destruūt testamēta vel alia instrumēta p. tinentia legata facta locis p. ijs: vel qbuscūq. p. sonis: vel debita alia que aliq. nesciūt seu p. bare nō pnt. vñ sequitur dñum q. talia nō soluūtur. tenent in solidū lesis. q. pstant cām efficacē. Qui vō occultāt ea studiose peccāt mortali: nec obent absolui nisi manifestēt ea cū oportet. Et licet aliq. dicāt eos nō teneri ad restitutōem q. heredes remanēt obligati legatarijs vel alijs creditoribus. nō videt hoc vep. cū pstant causā efficacē dñi sicut et primi dñi occulte ea tenent. et p. maxime cū heredes vel debitores hoc nesciunt: q. tñ nō obligant satisfacere. S. etiā si sciūt et satisfacere nesciūt seu nolūt: q. legatarij hoc p. bare nō pnt. Nec valet ratio eorum sicut patz in simili. Nam cū plures obligant in solidū: obligatō vni? magis principalis nō tollit obligatōem min? principalis. sicut obligatō pupilli ad restituendū vfurā quā fecit tutor p. eo nō teobligat tutorē si pupillus nō reddit.

Item ad tres vlti. S. xij. mos casus secundi vñ dñ. talis regula q. si talis mutus. i. tacens qñ videt fieri furtū et dñ. lose tacet cum posset ipebare. Et similiter nō obstat qui posset obfiste. Et nō manifestas i. qui scit vbi sit res rapta vel furata et nō manifestat etiā cū de hoc interrogat. In quolibet horum casuum si est officialis teneat in solidū cū teneat ad hoc ex officio suo etiā si nīl pueniret ab eū quousq. dñificatio sit satisfactuz. di. lxxvj. c. culpā. Et intelligit Deo. cum interrogatur in iudiciū et nō manifestat vbi sententialis res ablata vel al. iniuste possessa posset dñio restitui. ita tñ q. dicendo veritatem si iminet piculus sui status vel sue p. sone: talis teneat leso siue sit officialis siue priuata p. sone. ar. ad hoc. xj. q. iij. c. quisq. et ex. de fur. c. q. cū fure. Sed officialis etiā extra iudiciū infrogatus teneat si nō dicat. cū nō imminet sibi piculum sue p. sone. Si autem non sit officialis

602

ex qd ab hoc nō tenetur ex suo officio quia pec-
cet non tñ tenet ad aliquā satisfactōem dam-
nificatio **Tho.** scda scde. q. lxxij. et in quarto se-
tenciaz di. xv. et **Al.** in quarto. et **Al.** in glo.
ponit p̄dictos vsus. et sic exponit **Raj.** in su-
ma. et **Hosti.** i. suma. de peni. et remis. et **Inno.**
sup. c. sicut dignū. de homi. satis cōcordat. Et
De. de pal. in quarto ponit dictos versus. Et
istos tres ultimos casus sic declarat. **Mutus**
qui. s. scit ubi ē res abscondita et nō reuelat. Nō
obstas ille. s. p̄pter cuius culpā in nō purgā-
to puincia malis hominibz furta et latrocinia
mittunt: sicut tenet pastor p̄pter cui? culpā
lupus ouē p̄mebit. Nō manifestas. **Iudex** qui
de ea re quā p̄gnoscat debet p̄nūciare et sic ma-
nifestare ius p̄tū si non facit tenet. **Item** fm
Seco. in q̄rto. quia ab alicui? officiu? p̄tineat
obuiare malis et dānis que fiūt qñ hoc facien-
do ḡgeret in aliq? casu ad malū reipublice. pu-
ta magnū scandalū vel euitēs piculū p̄pe p̄lo
ne. tūc nō obuias nec tenet ad satisfactōnez:
nec etiā peccaret si obuiare pat? esset qñ p̄bi-
cta nō impediret. ar. di. l. ut p̄stiteret. **Sec?**
si non imineret tale scandalū vel periculum.

Et nota**§. viij.**

q si vnus dictor qui. s. tenentur in solidum sa-
tisficte integraliter de omni dāno expensis si-
ue incōmodo siue interesse omnes alij liberā-
tur: quia nō tenentur dānificatio. Nam bona
fides non patitur ut idem bis exigat. ff. de re.
iudi. l. bona fides **Raj.** host. et **Tho.** Et addit
Raj. bicens sic. Ille cui sic satisficit credo qd p̄t
et debet quantū ad iudiciū anime cetere actō-
nem illi qui totū soluit. non quide? ut ab vno
totū exigat nisi forte a principali sed pro par-
tito petat a singulis. q̄ntum aut ab for? p̄ten-
tōsum non tenetur cetere. ff. de admi. tu. l. si
plures. l. i. Tamen sicut dicit **Hostien.** siue sit
facta cessio siue non. alij qui nihil soluerūt te-
nent ex p̄scientia ad releuandū illum qd in so-
lidum satisficit quilibet in suis p̄tibz. Nam
soluens utiliter gessit eoz negociū. unde tenen-
tur habere ratū et ei satisficere. ar. ff. de nego.
ge. l. cū pecunia. et l. soluēdo **Tho.** quoq? scda
scde. q. lxxij. quasi dclatans dicit qd si ille qd fuit
principalis utputa princeps soluerit omnes
illi liberati sunt qui fuerunt cū eo ad dānum
faciendū inducti. Si vō alius restituit tūc il-
li qui sūt p̄ncipales. et illi ad q̄s res puenit te-
nētur restituere illi qd restituit ut videt intelli-
gendū qd si isti tales non restituāt ei ceteri te-
nentur pro suis partibz ut dictum est prius.

Et nota secundum**§. xv.**

Inno. in glo. sup. c. sicut dignū. ex de homi.
qd si spoliatus liberalit? dimittit principali ut
raptor vel p̄cipienti liberatus est p̄siliator et
huiusmodi. quia liberatus ē is qui p̄ncipalit?
tenebat et qui res habuerat. Sed si dimittit

p̄siliatori nō crebit ip̄e **Inno.** liberatos alios
ad quos res puenit nisi expresse intellere-
rit eos liberare: neq? etiā illi qui rapinā fecit
etiā si de rapina nihil habuit qd de iure natu-
rali et diuino cōsequēs ē qd sublato principali
tollatur accessorii. et nō ecōtra. ex. d. p̄sti. c.
trās lato. imo plus. quia si etiā liberalit? absol-
ueretur principalis nō p̄pter hoc absolut? est
p̄siliari? si aliquid ab eū puenit de rapina ni-
si et alius p̄ eo satisfecerit: et tūc iste p̄siliari?
in casu anime ei tenet? qui pro eo satisficet.
Concordat **Hosti.** et quia a p̄dictis omnibus
possit exigi pena quadruplici. ut de rapina et
omni furto manifestato. et d. alio furto pena du-
plici. tñ **Tho.** scda scde. q. lxxij. q̄si dclatās di-
cit. huiusmodi pene nō debent nisi postq? fue-
rit adiudicati p̄ sniam i qd casu pena vni? fm
Raj. nō liberat aliū. xij. q. ij. c. cū deuotissimā.

Nota**§. xvj.**

q si quis emit de rapina vel furto quod perti-
net ad participatōem rapine si hoc fecit scien-
ter aut p̄babiliter hoc crebēs. si hoc fecit cupi-
ditate acquirendi sibi ut. s. haberet vel vende-
ret alteri sicut vellet incurrat in multa mala
et incōmoda fm **Raj.** **Tho.** et al. **Primo** i-
distincte tenetur ad restitutōnez rei si habet.
vel valoris eius si nō habet. aut etiā si ex ipsa
re p̄pria reddita detegere? cum sit occultum:
tūc. n. sufficit valorem restituere. **Secundo**
nota libera? alienatō alteri. vel si res pereat
morte vel quocūq? casu. vel si auferat ei igno-
rant? aut violēt. et in hoc nisi rem ip̄az em-
ptaz de rapina vel furto obtulisset dño ip̄ius
rei tēpoze et loco p̄gruo et ille recipere noluit.
Tercio peccat mortalit? et rāto utriusq?
ē. qd furtū p̄misit rez alienā p̄tractādo inuito
dño. ff. de fur. l. i. Et fur semp ē in mora resti-
tuēdi. ff. d. p̄bi. fur. l. p̄ fure. §. p̄bi. **Quar-**
to ne p̄tū qd debet potest repetere ab eo cui?
est res. **Ar.** c. de fur. l. in ciuilez. sic dicit. In
ciuile rem d̄sideratis ut res agnitas furtiuas
nō prius soluatis qd p̄cium solutū fuerit a do-
minis. Curate ḡ cautius negociari ne nōtū
in dāna huiusmodi s̄zetā in suspitōez crimi-
nis incidatis. Nec p̄t se defendere rātone sta-
tuti sup hoc editi. qd tale statutū esset p̄tra de-
um. ar. di. viij. que 3 mores. **Quinto** etiam
tenet restituere omnē utilitatem quā habuit
vel h̄re potuit et etiā incōmoda qd sustinuit ille
cui? est res fm **Wil.** deductis tñ expens q̄s fe-
cisset utilit? circa re ip̄am. **Sexto** si resti-
tuit re deteriore qd cū ab ip̄m puenit nō libe-
rat. si in aliq? tpe medio fuit res melior: tene-
tur ad estimatōz pluzimi. ff. d. fur. l. in re fur-
tiua. et de resti. spo. c. quīs. Et hoc fm q̄sbz
intelligendū ē qñ res nō h̄etur. Si. n. res ha-
betur sufficit qd sit eq? bona sicut cū fuit abla-
ta. **Septio** qd nō p̄t agē 3 dēbitore de p̄cio
sibi dato. obstat em̄ sibi turpitudine sua. et hoc

nisi expisse cauerit. r. q. ij. §. hoc ius. in fi. **Secundū tñ Alex.** de ballis. in q̄rto. talis potest rem emptā restituere ventēti ut recipiat qd de illa debet. **Magis em̄ p̄t sibi puidere q̄ aliq.** debet tñ inducere furez ad restituendū rē illā dñō suo. **hec ille.** **Alex.** in foro p̄sciētie tenetur venditor rei q̄ sciebat rē furatā esse reddē emēti bona fide. **Et multo magis q̄ furatus ē teneatur reddere vel dñō rei si sibi satisfactū non ē p̄ emptores vel p̄sumptos eius: vel ei q̄ emit si ip̄e restituit.** In hoc tñ nō excusat ignorancia iuris. s. q̄ credebatur esse licitū emere ea que quis rapuit. **ex̄ de re. iu. c. ignorantia.** **Sz nec ignorantia facti crassa et sup̄ina.** puta cū q̄s tpe guerre iuste vel iniuste emit a stipēdar̄is calicē. pamenta. missale et huiusmōi. intendē lucrādi exinde. **Nam tenetur in totū fm p̄dicta. ar. xij. q. ij. c. Qui et humanis. xij. q. j. si cupis. et de cle. exco. mi. c. apostolice.** **Item dicē dum si sup̄ hoc nihil cogitabat. et sic p̄pter facultatē et temerariā simplicitatē emit: teneatur fm Ray. et Hosti.** Si autē primus raptor vel emptor vel p̄ncipalis f̄stituit plene rei estimatōnem cū toto interesse: ceteri qui emerūt vel dono acceperūt liberati sunt. **ar. ff. de euictis. l. si serui. agat tñ penitentiā quilibet de p̄cto suo. xij. q. v. Qui habetis. fm Ray. et Wil.** Si autē rem quā sciebat raptā emit volūtate restituēdi q̄si vtiliter gerēs negociū illi? cui? fuerat nō peccat: et p̄t ab expoliato petere p̄tium qd debet et quicqd̄ expēdit ab p̄seruatōz eius. Si quid autē lucratus ē cū ea re illud p̄tinet ab dñm rei q̄si res sine culpa sua peat vel amittat. **Potest etiā petere quicqd̄ soluit pro ip̄a re. et in iudicio anime credi talī emptori absq̄ p̄batione: sz nō in foro cōtentōso nisi hoc publice p̄stare. ar. ff. de nego. ge. l. censum?** Si autē talis emptor postq̄ fecit diligēti inq̄rere et nō potuit inuenire cuius esset illa res: quicqd̄ valet ultra id qd̄ expēdit p̄ ip̄a re: dā dum ē p̄ aīa illius cuius fuit et sic liberat? **ar. ab hoc. xij. q. ij. c. q̄tuor.** Si esset paup̄ posset a plato etiā ei ut paup̄i relinq̄ illud plus p̄rio soluto **Wil. et Hosti.** Si vero emit bona fide et cū diligētia adhibita nō teneatur restituere durāte bona fide. et emēdo ut p̄o cōmodo suo haberet nō peccat. **Esti durāte p̄sciētia non decepta et bona fide res perijt nō teneatur quia non erat in mora: et similiter si alienauit non teneatur: sz postq̄ p̄p̄t res fuisse vitiosam si inuenit dñm ip̄ius rei debet ei reddere. nec p̄t p̄tū petere ab eo. C. de furē. l. in ciuile. sz agat p̄ venditorē: p̄t tamē retinere vel petere expēsas q̄s existēs in bona fide fecit circa rē p̄seruandā vel meliorandā. et nō teneatur de fructibz tpe bone fidei p̄ceptis iā p̄suptis: sz de extantibz qui abhuc nō essent p̄supti ex q̄ malā fidē cepit habere secus: q̄a teneatur restituere Ray. in summa Hostien. in summa Wil. in glo.**

Sciendum si quis §. xvij.

p̄mebit vel al' p̄suptit de rapina vel furto. q̄ teneatur ab restitutōz ei? qd̄ p̄suptit si hoc sciebat. **Et itē de eo qd̄ accepit p̄ donatōz sciēs esse rē raptā. q̄. f. teneatur ab restitutōz nisi p̄suptisset anq̄ hoc sciret Inno. et Hosti.** imo etiā postq̄ cōsuptit nesciēs rē huiusmōi qm̄ q̄ donauit nō ē solūdo **De. de pal. Sz qd̄ si dubitat utrū illud qd̄ habuit p̄ donū vel p̄ emptōem sit de rapina furto et huiusmōi.** **Ad hoc bicit Alex.** de ballis. i. q̄rto. q̄ regulare ē q̄ homo talē rē restituere obligat qm̄ p̄sciētia dicitur q̄ sit res aliena vel qm̄ dubitat esse alienā siue obtinuerit p̄ donatōz siue p̄ emptōz. debet autē illaz restituere dñō cū p̄sciētia furis q̄ eā furat? **sz ut libere uterq̄. hec ille.** **Et ratio huius esse p̄t: q̄ null? se debet exponē p̄iculo p̄cti mortalis. sz retinēdo in tali dubio exponit se p̄iculo furti.** **Alex.** si nō sciret dñs vel nō inueniret: post debitā diligētiā inq̄sitōnis erogat pauperibz. vel sibi a penitentiario. i. p̄fessore si indigeret ut paup̄i assignet. **Et sumit hic dubiū stricte et p̄p̄e non large p̄ leui scrupulo.** **Q̄ si irrōnabiliter format sibi dubiū: puta q̄ emit ab eo qui rapuit ab inimicis i bello manifeste iusto. et cū alijs debitis circūstantijs: deponat dubiū ab p̄siliū sapientis.** **Q̄ si deponere non p̄t satisfaciatur p̄sciētie sue reddendo.** **Cōsulēdū ē tñ quilibet ut abstineat ab emptōne taliū: q̄ multa possunt occurrere dubia.**

Item nota secundū §. xvij.

Ray. in sū. q̄ vxores q̄ comedūt et bibūt et induūtur d̄ rapinis et alijs male acq̄sitis seu obligatis restitutōi tenent de oībz q̄ sic cōsumūt nisi in casu. s. cū agūt cām spoliatorū monēdo et inducēdo ip̄m raptorē ad restituendū faciendā. tūc em̄ nō tenent. **Nā q̄ alteri? negociū gerit vtilitē etiā ignorāti et absentī licite recipit expēsas siue secuta fuerit utilitas siue nō. ff. de nego. ge. l. ij. r. l. Pomponi.** **Et hoc intelligo p̄ eo tpe quo circa taliū correctōnem laborauerūt. nō q̄ vxor et familia possint viuere toto āno de rebo talibz p̄ vna admonitōe vel duabo: sed q̄ diu p̄tinue instāt opportunis horis.** **Satis p̄cor. Al. et Wil. et Hosti.** **Ante autē vel quomodo debeant viuere vxor et familia raptoris in predicto casu bicit Ray. in sūma.** Si ibi sunt aliqua de iusto potest de illis cōsumere vel expendere. si nō sunt aliq̄ aliūte sibi victū querat: vel ab amicis vel de p̄sanguineis vel opando vel etiam elemosinaz querendo. **Et item dico si aliqua sūt ibi de iusto sz vel ita mixta sunt q̄ nō possūt discerni. vel si possūt maritus non permittit.** **Q̄ si per nullum ex predictis modis victū inuenire potest restat ei triplex auxilium.** **Unum ē si potest habere de toto vel sponalitiō. i. donatione facta ei propter nuptias inde viuat.** **Secundum ve**

604

tenunciet talibz q̄ p̄nt p̄desse. vel etiā si p̄bati
potest denūciat ep̄o ut p̄pellat vxorē pascere
de iusto. ij. q. i. si peccauerit. exē d̄ pigno. c. ex
lris. Terciū auxiliū est ut si esset in arto possi-
ta potest etiā de rapina viuere: q̄ necessitas
nō habet legē. de p̄se. di. v. c. discipulos. Et si n̄
imineat extrema necessitas videt aliquatū
peccare: 7 ideo ad cautelā iniūgenda ē ei ali-
qua penitētia. exē de fur. si quis p̄ necessitatē
famis. Quicq̄ autē sic expēdit doleat animo.
et p̄ponat q̄cūq̄ potuerit restituere 7 vtatur
parcius. s. ad solā necessitatē. Potest etiā viuē
ip̄a et q̄libet alius cui raptor daret de p̄cio re-
rū raptarū q̄a v̄bidisset: q̄ p̄ciū rei furtiue nō
est furtum. Et hoc dico si maritus al̄ est sol-
uendo. Secus si nō est soluēdo. aut p̄ hoc fie-
ret nō soluēdo. hec Ray. Potest etiā uti alio
remedio scdm̄ p̄siliū sapientū. s. in casu q̄ bo-
na raptoris vel usurarij nō esset obligata oīa
certis p̄sonis s̄ q̄daz scertis. tūc de licētia ep̄i
qui ē pauper p̄r. di. lxxvij. ep̄s. p̄r uti talibz
ac si ep̄us distribueret ei ut paup̄i de illis in-
certis: parce tñ et cū timore. Hoc tñ videt ha-
bere locū q̄nto vir haberet vñ posset restituere
certa: q̄ restitutō incertorū fienda est prius
restitutio certis. Omnibz sup̄dictis alijs sine
dijz p̄r uti vxor usurarij si de usuris habeat do-
tem. et vir nihil habet nisi restitutōni obliga-
tum ratō rapine. furti. vfure vel alia d̄ causa
put dictū est. In oī tñ p̄dicto casu teneť vxor
debitum reddere viro. et ecōuerso: nisi subit
aliud īpedimentū ar. xxxij. q. v. si bicat. ffes
etiā p̄dicatores q̄ vadunt vel p̄uersant apud
usurarios qui nō hñt nisi d̄ usuris vel ap̄. ra-
ptores ut eos inducāt ad restitutōem siue per
p̄dicatōem in generali siue in sp̄ali p̄ persuasio-
nē excusant maxime si apud alios nō possent
pmode inuenire. exē de sen. excō. cū volūtate.
Et hoc intelligendū est cum moderamine 7 de
victu et vestitu et libris scdm̄ De. de pal. et si
sit spes probabilis de illorū correctōne. Item
si propter eorum expensas raptoribz nō sub-
trahatur facultas restituendi nec in toto nec
in parte ar. ij. q. vj. anteriorum. s. illud. w. et
Docti. De restitutōe habes plene infra i. ti. ij.
per totum. A iureis dicit Petrus de pal. q̄
non licet recipere propter scandalum.

De filijs et filiabus. S. rir.

et familia raptoris usurariorū et aliorū q̄ re-
stitutōni sūt obligati viuētibz de bonis ip̄orū.
Nota distinctōem scdm̄ Geral. ordi. heremi. q̄
aut usurarius ē soluēdo. aut nō. In primo ca-
su. s. cum ē soluendo et alia abhuc habet ultra
ea ad que satisfacere teneť: de illis viuere p̄nt
scdm̄ distinctōem tñ datam de vxore in hoc
casu. In scdo casu cū. s. nō est soluēdo. quicq̄
psumūt in p̄medēdo et bibendo 7 vestiendo re-
stituere obligant. Et ratō est. q̄ illū reddunt
impotentē ad satisfaciendū: et sic dāno p̄stāt

causam efficacem. Excusari tñ possunt tales
p̄pter quinq̄. Primo p̄pter pcuratōnem. i. cū
causā spoliatorū agūt. s. laboratō fideliter
7 frequēter ad inducēdū illū ad restituendū.
et hoc dū habet spes circa hoc de eo. s. ut resi-
tuat. al̄ non. Secūdo p̄pter recōpensatōem
. s. q̄ de suo tñ restituit q̄ntum ab eo accipit:
puta si ē filius tñ lucrat in aliquo exercicio
q̄ victū et vestitū ex suo lucro haberet. Si est
filia tñ laborat in domo q̄ vna p̄sona viuere
posset. et sic de famulis: tūc q̄ non teneť sicut
dicitur de emptōibz usurariorū 7 mercenarijs
eorū. Tercio p̄pter restauratōem. s. si p̄ponit
se restauraturos. et ab hoc se facultatē habe-
re p̄babiliter crebūt nec aliūde pmode viuere
possunt. Quarto p̄pter ignorantia q̄ nescit
re esse talē. s. furtiua. vel illū obnoxū huius.
mōi restitutōi: nec cām h̄z hoc sciēdi. S̄ hoc
videt v̄p dū est in illa ignorantia: s̄ cū postea
nouit videt teneri nisi esset ita pul' q̄ aliter
nutriri nō poterat. ar. d̄ p̄se. di. v. discipulos.
et exē de re. iu. Qd̄ nō ē. Quinto propt̄ ne-
cessitatē: q̄ in tali etate sūt filij qui aliē nutri-
ri nō p̄nt. Et si querat. ut pater alicui q̄ dū
viueret expēdit. c. florenos p̄ filio nutriendo
in studio 7 doctorando cū ip̄e pater nihil nisi
de usuris haberet. et cū esset obligatus ad re-
stitutōem usurarū in mille. legauit filio tñ q̄n-
gentos: quia plus tūc nō habebat. ut teneat
tur filius ad restituendū illos. c. florenos ex-
p̄ p̄sōs in studio. Ad qd̄ dicendū scdm̄ quosdā.
q̄ si pater erat nō soluēdo cū filius nutriebat
in studio. si filius sciebat patrē suū oīa habere
obligata restitutōi: q̄ male ablata esse scie-
bat. teneť. Si vero patrē credebatur de licite ac-
quisitis sibi puidere. nō teneť de p̄sumptis s̄
tñ d̄ extatibz puta libris d̄ ill' emptis 7 huius
mobi. Ego credo teneri etiā d̄ p̄sumptis 7 neces-
sarijs victus cū aliter sibi nō posset puidere.
ut d̄ h̄is que expēdit p̄ doctoratu 7 vestitu nō
necessario et alijs distractis sine necessitate.
Bona em̄ fides sua excusat euz a peccato pro
tunc: sed non ab obligatōne restitutōis.

Item nota

q̄ si quis impediuit aliquem dignū vel idoneū
iniuste. i. propter obū vel vindictā et huius.
mobi a p̄secutōne alicuius beneficij vel officij
vel muneris mortaliter peccauit. Et si quidem
iam erat p̄secutus illud beneficiū vel officiū
et ip̄e fecit reuocare tenetur ad restituēdum
equalem scdm̄ suaz facultatē. Si non dū erat
p̄secutus tenetur ad aliquā recōpensatōem
arbitrio boni viri Tho. scda scde. q. lxxij. Sed
De. de pal. in quarto sic dicit. Si aliquis im-
pedit aliquem a cōsecutōne p̄bende nō animo
ledendi: sed ut deē digniori vel eque digno sibi
vel alteri nō teneť ad restituēdum. Si autē fa-
cit hoc ut detur minus digno teneť non q̄ntem
tanti quantū valebat p̄bēda cum ab hoc non

esset persecutus: s3 pensatis pbitombz utriusq3 fm arbitriū bonoz. **De**cus aut ē in alijs do-
nis vel legatis in quibz nūq3 ē debitu3 legata-
rio vel donatario s3 tñ g3uitū. vñ si tibi dā-
tum vel iaz legatū (adhuc tñ reuocabiliter)
pcuro mihi vel amico dari nō facio tibi iniu-
riaz nec iniusticiā: q3 nō aufero tibi ius tuū.
Nihil. n. erat adhuc tibi debitum. **P3** p3bente
hñt distibui nō p liberalitatē sed p iusticiam
que respicit debitū. vñt meliori debent respe-
ctu minus boni: q3 inequaliter bonis locus ē
gratificationi. **hec De. de pal. Sed Ricar. et**
Seco. in. iij. de eo qui impediuit aliqū a p3e-
cutione beneficij p3bente vel alicuius muneris
quod erat in via habēdi faciūt talē distinctō.
nem. Quia aut hoc facit ex obio et causa dā-
nificādi primum: et tunc tenet ut dictū ē fm
Tho. 2. De. non ad totū illud bñficiū vel mu-
nus: quia nō est equalis valoris habere rē in
actu. et ppe esse ad habere. et maxime cū pos-
sit impedi: sed tenet ad aliquā recōpensatōz
ad arbitriū boni viri. Aut hoc facit nō cau-
sa obij et iniurie s3 causa p3ulendi et puidēdi
sibi vel amico suo de illius rei utilitate: et tūc
in nullo tenet si pcurauit p viam licitam. Et
hoc p3t patere tali exemplo. **Naz** si precido ve-
nas in fundo meo p quas teruiat aqua ad al-
terius puteū et hoc intentōe sibi nocēdi tene-
or ad restitutōz dāni. **Pi** aut hoc facio absq3
fraude. s. intentōe p3ulendi utilitati mee: ut
potē q3 mihi multuz ē utile hoc facere: nec p3t
p3ueniēti fieri sine p3sione dictaz venarum.
tūc in nullo teneor q3 nō iniuste dānifico eo
q3 ius habēā facienti utilitatez meā in fundo
meo. ff. d. aq3 plu. ar. l. si in meo. **Nec** obstat q3
rustici detinēs violēt ne suas opas exequa-
tur teneat ad salariū qd amittit. Et similē im-
pediens piscatōz aut aucupē a captōe pisciū
vel autū que sunt p3munis iuris: tenet eis ad
dānum datum. et hoc nisi rōne ripe vel terre
que sunt spālium dñoz 7 p3munitatū q3 face-
ret hñs. s. sup hoc auctoritatē. **Non. n.** **hec** sūt
filiā antedictis. nā hic auferē piscatōz et au-
cupi suos p3p3s vsus q3 erat utiq3 sui iuris. au-
ferē etiā fructū in eo3 vsu et q3li seminaliē cō-
tētus. **P3** si impediuit fructū alicuius agri
vel vinee puta effodiēdo semina vel destruē-
do vineas florētes 7 huiusmōi. q3 peccat mor-
taliē studiose hoc faciēdo et tenet ad satisfā-
ctōnez tāti qntū vendi potuissent fructus in
illo bubio. s. nōdū nati vel maturati: vñ mul-
tipliciter impediiri poterant **Tho. scda scde.**

De columbarijs. §. xxi.

Petr. de pal. in. iij. dicit sic. **Elise** q3 dñs co-
lumbos teneat restituere damna illata dñis
agroz seminatorz q3 colūbi dānificāt: nisi sit
vex qd quidā fingūt dicētes q3 colūbi quedaz
noctua cū granis pmedentes magis pfunt q3
obfint. **Dñs. n.** tenet emēdare dānum illatuz

a suo atali p3cise qñ est in culpa. al' liberaf dā
do ipm p nora. **Dile. n.** iudiciū ē q3 ad hoc de
suo 7 aiali bruto. **Un** semp admin' ad altēz
tenet. cū q3 dñs colūbarij sit i culpa sciēt sic
tenēs colūbos tenet in solidū. **hec De. d. pal.**

Capitulum. xiiij. de Rapina 7 p3cipantibz in
ea et tallijs seu p3stantijs que imponunt iniu-
ste 7 exactionibz indebitis que fiunt a dñis vel
officialibz eo3. et pedagijs. et gabellis.

De tallijs seu collectis.
impositōibz seu p3stantijs que im-
ponūt 7 erigūt dñi 7 p3munitates
a subditis vel ciuibz suis qñ sunt
licite et qñ illicite et p3 pñs rapine. **Notādum**
q3 quedā g3uamā q3 diuersi noībz nūcupant.
aut imponunt p3sonis ecclesiasticis. aut secu-
laribz. **Si** p3sonis ecclesiasticis ut clēcis 7 re-
ligioz et huiusmōi. nisi hoc fiat cū licentia et
auctoritate sedis aplice illicite 7 rapine sunt.
et mortaliē peccāt talia erigētes et tenent ad
restitutōnez. et si nō soluant vel occultent bo-
na ad subfugiendū hec onera nō ē peccatū.
7 sūt excomunicati tales erigētes vel recipi-
entes: 7 iponētes nisi cessauerit ab huiusmōi
exactionibz postq3 fuerit admoniti. ex ē de inu-
eccle. aduersus. de q3 excomunicatōe habes in
fra in q3rta pte ti. j. 7 ibi habes que etiā dicāt
p3sone ecclesiastice a quibz nō possit erigi. **Sed**
licetia hñt sedis aplice si fiant caus' iustis 7
mōbis licita sūt et nō aliter. **Un** et cū tpe fa-
mis cūctoz egīptoz terrā **Obarao** emeret pro
bādis. s. victualibz. atq3 sub eatē fame cūctos
fuituti subijceret sacerdotibz ita necessaria
subministravit ut nec possessionibz nec liber-
tate p3uarent et nudaren ē: dñō extūc pñci-
ante sacerdotes in oī gēte liberos esse oportē
re. inq3t **Granus. xxiij. q. iij. §. qñis.** et histo-
ria huiusmodi habet **Gen. xxxvij.** **Pi** talia
erigant a laicis tūc aut q3 ista erigūt 7 impo-
nūt hñt legitimū dominiū sup eos et iusto ti-
tulo possident eozum ciuitates vel castra. aut
vsurpatū puta q3 p3tinēt ad ecclesiā vel iperū
vel aliqū dñm 7 iniuste sūt ablata ab eis 7
volūtate eo3 detinent. qñ isto scdo mō. i. vsur-
patiuē hñtur tales exactiones 7 collecte: illici-
te et rapine sūt. et mortaliē peccāt erigētes 7
tenent ad restituōnem deductis tñ expensis
factis in utilitatē eo3 p3seruatōne ciuitatis
et alioz loco3 huiusmōi. **illi** aut a quibus
erigunt in non solutō vel fraudes abbiben-
to videlicet occultādo bona super quibz impo-
nūt nō peccant: dūmodo tñ caueāt a p3u-
rijs et mēdacijs et locutōibz circa huiusmōi.
Cauere etiā debent a scandalis si inte ptinge-
rent ex nō solutō. ar. xj. q. iij. c. inter verba.
Si autē habetur legitimū dominiū super eos
quibz imponunt hec onera. tūc aut p3 iniustis

606^a

causis imponit. aut p iustis. Si pmo modo
.i. p iniustis causis puta p faciendis iniustis
guerris et nutriēdis manifeste. vel si ē dñs ci
uitatis imponit ut habeat ad ludendū ad pō
patice viuendū cū familia ultra decentia sui
status ad pōge expendendū in puiuis enre
nijs luxurijs et huiusmodi. tales tallie et col
lecte p huiusmodi sunt rapine et tenent ad re
stitutionem nisi ea tñ erigerent que alias sunt
debita vel ex statuto vel antiq rōnabili cōsue
tutine licet male expēdant. Qui etiā ex sub
ditis ppa sponte soluerent p huiusmodi caus
et voluntarie assentiūt iniustis guerris pec
cant utiq mortaliter cū dñis suis consentientes
in malo. xj. q. ij. c. qui cōsentit. nō tñ rapinā
pmittit ipse dñs: nec tenent ipi dñi eis restitu
ere p regulam. Sciēti et cōscienti non fit
iniuria neq dolus. de re. iu. li. vi. Coactis aut
ad hec soluenda tenent. et si pnt subterfugere
soluēdem huiusmodi talliar sine scābalo non
peccāt. Si dñs iustis de causis imponant hec
onera tūc subdistinguebū p maiori declara
tione. Nā aut talis pplus a quo fit hec exactio
regis p unum. puta regē. ducē. marchionem.
comitē. pncipem. et huiusmodi. Aut p plures
sive ex nobilitate sive ex plebeis sive mixtim
ex utrisq. Et in primo casu cū. f. per unū re
gitur si erigat ultra ea que inf ipm et aīcesso
res suos et subditos suos et aīcessores eorum
puentū est ex pacto statuto vel p̄suetudine an
tiqua. et hoc ex fraude minis vel coactione di
recta vel indirecta a se facta vel a suis. Indi
rectū voco qñ denegat eis iusticiā. vel non de
fendit eos ut debet ut sic aliquid extorqat vel
insinuari eis facit q vult aliquid ab eis mor
taliter peccat rapinā pmittēdo: et tenetur ad
restitutionem fm Ray. w. Al. et hosti. ar. a cō
trarijs. di. xviij. q. ij. c. eulogij. Et subditi in tali
casu non tenentur ad danbū vel ad soluēdem
eor. vñ illa subtrahendo non peccāt si tamen
fiat hoc sine scābalo. Si dñs erigit dñs a sub
ditis ea de quibz cōuentū est cū eis p se et aīce
ssores bona fide sine dolo et coactione: sicut
fieri solet cū ville vel māfiones cōceduntur d
nouo colonis vel alijs psonis de quibz etiam
fieri solent instrumēta q continēt cēsum ānuū
vel alias seruitutes et pactōnes: tūc licite p̄
petere. et subditi tenentur soluere. Nam qlibet
in trahitōne rei sue potest ponere legem quaz
vult dūmō nō sit cōtra deū. ar. de pbi. appo. c.
vex. et. xviij. q. ij. c. Eleuterius. Dicit etiā cō
ciliū Africanū. Pacta custodiantur. exē. de
pac. Antigon. Si etiā dñs ulē pacta vel sta
tuta inter se et subditos sponte oblata recipit
non peccat: nec tenet restituere. j. q. ij. c. pla
cuit. fm Ray. et hosti.

.S. i.

Circa banc materiam sic dicit
.b Tho. in epla ad ducissam Brabancie. Pri

cipes terraz a deo sunt instituti non quidem
ut ppa lucra querāt sed ut cōmunē utilitatē
pplis pcurant: et ideo sunt eis instituti reddi
tus ut ex illis viuēt a spoliatiōne abstineāt.
En ezech. xxxv. dicit q pncipi erit posses
sio in Isrl et nō depopulabūtur ulē populuz
meū principes. Contingit aut q aliqui pnci
pes non hnt sufficētes redditus ad custodiē
dam terrā et ad alia que iminēt eis expedien
da rōnabiliter ipis pncipibz. Et in tali casu
licitū est ut subditi exhibeant vntē possit cō
munis utilitas pcurari. Et inde ē q in aliqbo
terris ex antiq cōsuetudine dñi suis subditis
talliā imponūt: que si nō sit imoderata absq
peccato erigi p̄t. Nam scdm aplm. nemo mi
litat suis stipendijs: vntē et principes q mili
tāt pmūitati negocia eius pcurādo debēt etiā
viuē d bonis pmunibz cōstitis. vel p reddit
deputatos. vel si huiusmodi defuerint vel etiā
si sufficētes nō sint qui sunt deputati per ea
que a singulis colligūtur. Et filis ratio videt
esse si aliq casus de nouo emergat in q opor
teat multa expendere p utilitate cōmuni vel
p honesto statu pncipis consuanto. ad qd
nō sufficiūt redditus pprii vel exactiōnes con
sue. puta si hostes terrā inuadant vel aliq
filis casus emergat: tūc p̄ter consuētā exacti
ōnes pnt principes aliquid exigere p utilitate
pmuni. bec Tho. Et tūc subditi qui absq vo
luntate dñi subberēt p fraudes vel alios mo
dos tales tallias debitas ex statuto vel cōsue
tute in antiqua rōnabili. vel etiā de nouo im
positas moderate ex causis exp̄ssis a. b Tho.
peccāt mortaliter furtū pmittēdo fm Ray. et
tenent ad restitutionem. En et Ray. dicit q si
indistincte sit positū in instrumēto puentis
aliq tale verbū. collecta. tallia. quēsta. et hu
iusmodi. intelligit q debet ea moderate petere
inspectis onere et facultatibz subditor. x. q.
.ij. c. fi. et exē de censi. cū apls. in fi. Glo. etiā
w. dicit ibi q cum in instrumēto p̄tinet q dñs
possit facere talliā ad iussū et placitū suū. aut
cū hoc ē ex p̄suetudine: moderatū ē ad arbitriū
boni viri inspectis facultatibz subditorum.

Donuntur casus

.S. ij.

speciales i quibz licitū est dñis exigere a sub
ditis ultra p̄suetū vel statutū. Et Ray. exp̄
mit qtuor. Primus casus ē quē etiam posuit
sn̄p. b Tho. p defensione patrie cū. f. iniuste in
uadiē ab hostibz. et maxime p defensione sue
ciuitatis castri vel ville. Ad hoc enī tenentur
oēs nōsolū res suas partiri s̄etiā corporaliē
laborare. munire se in castris. vel in ciuitate
vigilare. ut sic seipos et res suas saluēt. xxiij.
q. ij. c. fortitudo. et de emuni. eccle. c. puenit.
Secundus ē si dñs vult ire in exercitū indictū
ab ecclesia vel a pncipe p̄tra hereticos vel pa
ganos nec d suo absq qñ dāno possēt facere
expēsas necessarias: tūc enī potest a subditis

auxiliū moderatū petere. Tercius est si in guerra vel bello iusto ex pte sua capt' sit ab hostibz nec pē soluere redēptem petat ab eo absqz qū dāno. S3 si in bello iniusto captus esset nō posset redēptem suā erigere a subditis. Et si erigeret totā vel ptem tēneret restituere eis fm. b. tho. in p̄dicta eplā. Quartus ē si vellet ire ad principē p obtinēdo pūilegio spālīs p̄tēctōis p se et p eis nec posset d suo expensas ad hoc viles facē et necessarias absqz qū dāno: vel etiā si q alia filis cā emergeret: dū tñ semp moderate et nō ad gūamen eoz: cū caritate: et nō ex violētia exigēt. r. q. iij. c. vno. circa mediū. et de censu. c. cū aplis. ubi dicit. Prohibemus ne subditos suos talijz et exactibz epī grauare psumāt. Sustineamus aut p multis necessitatibz q aliquotiens supueniūt. ut si manifesta et rōnabil cā extiterit cū caritate moderatū valeat ab eis auxiliū postulare. Inno. etiā sup dicto. c. cū apls. dicit q subditi pnt p epm pelli ad pstandū auxiliū in necessitate. Glo. etiā Wil. sup illo vbo si q alia cā simil. addit alios casus dicēs q sūt aliqae aliē cause ofitate et p̄bate alicubi p̄ter p̄dictas. Sicut g quintus casus tres includēs qñ dñs maritat filiā suā: vel filium suū facit militē. aut flevat feudū suū. aut novū auct coopando. talia. n. vident respicere p̄modū subditoz p eo q cū dñs maritat filiā sibi acqrit amicos: et augēdo feudū fit ditor. et cū facit filium militem fit potērior ad tēfendū terram. tūc g plus potest petere dñs a subditis q ante. Nec credo q qui talia recipiūt dānandi sint ubi p̄suetū est vel p̄stitutū. dū tñ nō recipiāt ultra p̄suetum vel p̄stitutū. Si tñ aliquid est p̄suetū vel p̄stitutū et sic ad arbitrium erigi p̄suevit: cū moderamine exigatur. Concor. cū Ray. vl Wil. et Hosti. qui. Hosti. addit etiā sextū casum q est multiplex. s. circa refectionē pontius et viay: et qñ iusta causa dpaupatus ē. vel nimis obligat. vel q nō habet qd pmedat. In talibz et similibz bus tenent subditi dño subuenire. imo et vassalli dñt in huiusmōi se f̄cognoscē obligatos. Et hoc qñ ubiqz p̄probat p̄suetudo generalis que cū rōnabilis sit cēsenda ab oībz ē f̄uanda. Et i hoc etiā p̄cor. b. tho. ut patz i p̄cēcti. §. Si aut dñi vel officiales eoz aliq d̄ formam p̄scriptā extorqueant a subditis inuitis directē vel indirectē fm Ray. rapinā p̄petrant et ad restitutionē tenent. Similē siq plati ecclesiastici pcuratōem vel fuitiū aliq impēdant legato vel alij et plus a subditis extorqueāt q soluerint: rapinā p̄mittunt et tenent extorta restituere. et tantūdem de suis paupibz erogare. ut ex ē d̄ imu. eccle. quia pleriq. Dicit aut b. tho. in p̄dicta eplā ad ducissaz. q si id quod ab officialibz dñoz iniuste exactū est puenit ad manus eoz dñoz: restituendū ē vel certis

psōis si sciunt: vel in pias causas seu in utilitatem p̄munem si nesciunt. Si aut ab minus dñoz non puenit quod iniuste extortum est dñt nihilominus ipsi dñi p̄pellere suos officiales ad restitutionem similē faciendā ne de sua iniusticia lucz reporet. imo et tales sunt a dñis ḡuiter puniendi ut ceteri a filijs abstineāt in futurū. Sicut Salomō dicit q pestilente flagellato stult' sapiētior fiet. Idē Tho. Dicit etiā Ray. q si ex aliquibz circūstantijs videat ipis dñis impossibilis vel multū difficilis talis restitutio. satis videat q possit huiusmodi principibz et militibz p̄suli q in reconpensatōem remitterent eis de eoz assensu et libera volūtate aliqā fuitutem seu annuā p̄statōem in p̄petuum vel ad tempus ita q plenissime videat eis satisfieri. vel etiā facerēt in remissionē peccatoz illoz quibus tenentur aliqō hospitale vel opus similis pietatis cum p̄sensu tñ eoz si p̄t req̄ri. Item dicit Ray. q dñi qui nil recipiunt a subditis nisi tallias vel questus si d nouo est petita vel q̄sita talis tallia: nō debet exigere. et qd mala fide percipit debet restituere si potest. xiiij. q. vj. si res. Et item dicit si ab antiquo ē soluta sibi et antecessoribz suis: s3 nescit vel credit iniusta cā fuisse imposita. et p̄cor. vl. Abbit tñ Ray. q si ē verus dñs et nihil percipit penitus cū tñ videat vix credibile q ad minus iusticias recipit. debent subditi aliquid inter se statuē qd datur sibi in signum subiectōis ne al' inutilit videat esse dominiū rei sue penes eū. ar. optimum. xvij. q. ij. c. Eleuterius. et. j. q. iij. si q obiecerit. Et si dubitet de quātitate huiusmōi subsidij. Credo inquit Ray. q debent seruare quod in vicinis villis vel castris vel p̄uinctis obseruat. ita tñ q non gravetur villa illa. vel etiā eligatur illa p̄suetudo vel minus solut: qñ diuerse p̄suetudines reperiunt. ex ē. de cōsue. cū olim. et de censu. c. ex pte. Et dicit glo. Wil. q credi p̄t vel sciri p̄babiliter ex iusta cā ab antiquo fuisse tallia vel collecta imposita et exacta qñ sup hoc repit p̄fectū instrumētū. vel si est fuatū hoc a tpe quo nō extat memoria in p̄trariū p̄sumendū est fm quosdā q ex iusta cā fuerit imposita. ar. bi. xij. c. illa. Qd credo nisi sit violenta suspitō in p̄trariū: p̄fer tim cū dicat q in longissimis p̄scriptōibz nō oportet p̄bare titulū. Dicit etiā itēz Wil. q illi dñi qui hnt de p̄suetudine cū subditis suis q de mobilibz suis capiāt quantū volūt et qñ volūt. et cum suspicant eos velle transire ad aliū dñm oīno expoliāt eos. Si nō est certū aut si credat q n fuerit hoc ab initō legitime institutū. huiusmōi spoliatōes ipso genere facti male sūt videlicz rapine: vñ peccant q hoc faciūt et tenent ad restitutionē. Rez. Al. ad. dēns q p̄babile nō est huiusmōi p̄suetudinez nimis fuisse esse inductā de volūtate et p̄sensu

608

subditoy: s; p violentiā et coactōem lupior.
Sed si certū ē q ab initio fuit impositum tale
 onus terre sine malicia et fraude. s. q bñs pos
 sit capere q̄tum vult a subditis. et q possit re
 tinere oia mobilia si recesserint. cum quilibet
 possit imponere rei sue onus qd vult. videtur
 posse tolerari q̄ intantū utat tali p̄suetudine
 q non grauet ultra modū manētes vel inde re
 cedentes: nec teneat ad restitutōem. Si autē ci
 uitas vel castz regatur p plures simul sicut
 fit in multis Italic ciuitatibz. tunc cū ciuitas
 eget pecunijs p defensione sui in iusto bello.
 vel ppter alios casus occurrētes: p̄munis eli
 git aliquos ex ciuibz qui habeant imponere
 unicuiq; p rata ei contingente s; facultates
 suas. Et hoc fit tripliciter. Ino modo q̄ dicti
 ciues electi ad distribuendū dicta onera ipo
 nant unicuiq; s; q̄ reperit eum habere in
 substantijs et lucris debita inuestigatōe sup
 hoc facta. puta ad ratōnem vnius libre p cē
 tenario eoz que hñt. et huiusmodi. Et tunc si
 ex certa sciētia ob obiz vel aliud iponit ali
 cui ultra ratā ei cōtingentē s; ea q̄ rebus
 ē habere. rapinā facit et mortalitē peccat: et
 neq̄ ei satisfacere de illo pluri qd sibi imponit
 ultra debitū qñ ex sua impositōe ille recipit
 tale grauatōem. Cōtingit. n. aliqñ q̄ illi nō im
 ponit tāta tallia vel collecta vel pstantia qñ
 ta p illū imposita ē q̄ voluit sup debitū gua
 re: q. s. alij qui cū eo habent distribuere plu
 res nō pcorbāt cū ipō ita aggrauātō. Et tūc
 ex q̄ non dānificat licet hoc intenteret peccat
 quibz tñ mortalitē. ar. xxiij. q. v. Qui purare.
 sed nō teneat ad restitutōem. Si autē omnes vel
 maior ps pueniūt in iponēdo illi ultra debitū
 peccant mortalitē et tenent in solidū quilibet
 eoz q̄ grauat ad satisfaciendū de dāno. ex ē de
 iniurijs et dam. c. si culpa. Sed si minus de
 bito imponūt sciēt tanq̄ minus hñant q̄ cō
 pertū ē. veltia ex dissimulatōe vel negligē
 tia notabili nō querūt sufficiēt de substantie
 q̄ntitate quā habent quibz imponit pstantia
 peccāt mortalitē. et p̄munitati quibz nō te
 nent: q̄ p̄munitas etsi p vna vice nō colligit
 q̄tum indiget ponet itez et pluries s; m̄ taxā
 tñ factam ab impositōribz illi qui alleuiat ē
 p̄ debitū certū ē q̄ non tenent. imo potius
 ipse videt obligari illis qui imposuerūt in eo q̄
 p eo satisfacerent. vnde magis illis teneretur
 quibz iterū imponit vel pluries. S; quia est
 obscuz et nimis difficile regere quibz ex illis
 et inq̄ntū teneat. videt dicendū q̄ ad arbitriū
 boni viri debeat pauperibz erogare. precipue
 hñs qui sunt de numero eoz quibz imponun
 tur plus vel min⁹ s; m̄ q̄ntitatē subtractam ex
 iniusta diminutōe collectaz vni vel pluribz
 factaz. Et in eo casu cū s; m̄ q̄ntitatē substantie
 habet et lucroz imponit unicuiq; ciues qui
 occultant bona sua mobilia vel imobilia vel

fungunt minus valere. aut debita hñe ut min⁹
 imponat eis. furtū cōmittūt: et tenent p̄mu
 nitati satisfacere. nisi p̄babilis scirent qñ oia
 illud facē. s. occultare ptem suoz bonoz. tūc
 eis videtur posse excusari: qz omnia manife
 stādo ultra debitū grauaunt s; m̄ ratā p̄tingē
 tē. Cauere tñ debent in omnibz a mēdatijs. et
 multo magis a piurijs. ar. xxiij. q. ij. primum.

Secundo modo in §. iij.

ponit pstantia vel collecta ciuibz ab electis a
 p̄munitate ab huiusmodi. ita videlicet q̄ ipo
 nat unicuiq; nō solū s; m̄ bonoz q̄ntitatē quā
 reperit hoies habere s; etiā s; m̄ iudiciū ipoz
 imponentiū. i. s; m̄ q̄ crebūt illos hñe quibus
 imponūt. ita q̄ simpliciter p̄mittit p̄sciētē et iu
 ditiū iponentiū. videt tñ p̄munitas intendere
 q̄ iuste faciāt hoc unicuiq; videlicet pro rata
 sua. Et tūc si ex certa sciētia plus alicui ipo
 nūt q̄ debeat ut illi noceat. vel ut alios inde
 bite alleuiet min⁹ debito iponēdo peccāt mor
 talitē: et tenent omnes illi qui hoc faciūt satis
 facē de dānis inde secutis lesis. ar. de iniur. et
 dā. c. si culpa. de illo pluri ultra debitū p̄mu
 nitati soluto. Si autē ex errore alicui plus ius
 to imponūt crebētes illū multa plura habere
 bona q̄ manifestat. et s; m̄ illā q̄ntitatē quā
 crebūt ex p̄babilibz p̄dicturis imponūt et nō
 plus. videt excusari a peccato et ab obliga
 tōne satisfactōnis. dūmodo nō moueant leui
 bus p̄batōnibz et suspitōnibz et rumoribz bo
 minū et p̄cipue maliuoloz: sed p̄babilibz rō
 nibz vrgentibz facta debita diligētia al tene
 rent. s. grauaudo ex ignorantia crassa. ut in
 dicto. c. si culpa. in quo etiā debet atēbi fama
 et p̄uersatō ipius cui imponit. que si laudabi
 lia sunt s; m̄ p̄munē estimatōem tutius est sibi
 credere in hoc et s; m̄ assignata imponē q̄ p̄pa
 opinione moueri: qz humanū iudiciū sepe fal
 litur. de sen. exco. c. a nob. Secus autē est si fa
 ma illius vacillat. Si vero minus debito no
 tabilitē iponūt ex certa sciētia ob parentelā
 vel amicitia vel p̄uatam utilitatē. aut etiā ex
 notabili negligētia quia nolunt diligēt inq̄
 rere. vnde possent defacili inuenire illū multo
 plura habere q̄ ostendat s; m̄ que debent ipo
 nere. peccant mortalitē faciētes p̄ iusticiam
 et tenent satisfacere alijs q̄ inde plus quātur
 q̄ grauaunt si a p̄dictis fuisset soluta debita
 tallia. nisi forte hoc facerent. s. minus debito
 imponendo alicui. ne si secus fieret moliretur
 aliquid p̄tra p̄munitatē. vel etiā quia in pre
 teritum fuerit in huiusmodi supra modū gra
 uatus quasi in hoc volētes ei recōpensare de
 dānis. Occultates autē bona vel pauitiora as
 signātes q̄ habeat ex eo q̄ verisimiliter crebūt
 q̄ nō stabūt illi informatōni sed plus estima
 būt ipm habere. et sic plus imponēt qz de ci
 uitate sciūt et alios sic facere. videt posse ex
 culari. cauendo tamen a mēdatijs et piurijs.

Pecus si crederetur qd ex hoc non grauarentur
tra debitu. tunc. n. peccat et tenentur punitati.

Tercio modo impositio. §. iij.

Nitur pstantia sic. Cuius ad imponendum de
putatis assignat certa et determinata suma.
puta mille florenor. boio unius ptracte seu
vni? ptis ciuitatis iponeda cuilibet videlicet
p rata sua pportionaliter fm facultates suas.
et quia no clare sciri pt de facultatibz ponit
simpliciter in arbitrio illoz quantitas iponeda
ita tn qd pueniat ad dicta sumam mille flore
noz. Et assumunt ad hoc qnq septem et qnq
noue boies qnq etia plures. et p huc moduz
fit determinata impositio cuilibet. Quilibz. n.
illoz imponentiu facit scripta sua in secreto
et p se quantitate expment quā iponit cui
libet. Et collectis scriptis omniu imponentiu
abijciunt scripte ptinētes maiores sumam et
minores. et accipiuntur tres tn ptinētes su
mas medias totius quantitatē quaz ptinet si
mul assumptae ille tres scedule. tertia ps ipo
nitur illi ciui. puta si vna expmit vnu flore
nu alia duos alia tres florenos erit tertia ps
totius summe que ē sex floreni duo et hoc illi
iponeat. Si g iponētes habita sufficiēti dilige
tia ad sciendū facultates et lucra psonaz bo
na fide iponūt qntū credūt illi pportionaliter
debere ptingere etia si plus iponeretur qd ille
mereat. excusati videntur a peccato. ar. xxiij. q.
v. de occidēdis. Sed si intendūt aliquos gūare
et se et suos amicos alleuiare citra pignum
notabiliter: qui hoc faciūt peccat mortalitē i
singulis impositioibz boim in quibz hoc intē
dunt. p regulā. Qui occasione dāni dat dam
nū qd debisse videt. ex ē de iniur. et dā. c. si cul
pa. Et tunc vero ad obligatōem satisfactōnis ē
difficile inuenire qui teneant et in qntū ppter
intricatā materiā. Et si quidē oēs imponentes
pbiūt sibi et pcorbat qntū cuilibet velint vel
aliquibz iponere aggrauādo aliqz ex odio vel
ut amicos possint ultra debitū alleuiare oēs
sunt fures et latrones. et teneat quilibet in so
lidū notabiliter lesis ex cuiusmodi impositio
nisi postea exgrauarentur ut dicat in §. se. Te
nent aut pbiētis de oi dāno et inesse. put ar
gui a simili pt ex obis Ray. et Glo. sup. c. ij. q.
vj. qui dicūt iudicē dantē sciēti iniustiaz sen
tentia teneri ad satisfactōem de oi inesse pti
lese. Efficacis. n. ē causa dāni illi? no obstante
qd nil sibi inde acquirat. ut de iniur. et dā. c. si
culpa. Et qd teneat qlibet eoz in solidū quisqz
sit satisfactū. patet p ea que dicunt. b. tho. et
oēs alij in. iij. bi. xv. De coopantibz ab rapi
nas et dāna alioz sine quibz no fierēt. haben
da tn ē plderatō fructus. f. ānualis redditus
que inde pceptiūt soluētes pstantias ut fit Flo
rentie et Venet. Et hoc. n. minus leduē mul
toqz si nil soluētibz reddat? peccet. et sic p
psequens illi ad minus satisfaciendū tenent.

Si aut quilibet p se et in secreto ut facere te
nent fm intentōem punitatis iponit. cum
alique ex scriptis ut dictū ē abijciant. f. maio
res sumas ptinētes et minores. et sic solū me
die opent impositōem cuilibet ptingentē: nec
bū sciri valeat qd sit maior. minor qd abijcitur
vel media que opatur. difficile ē iudicare qd
ex illis teneat: de illis dico qui ex certa scien
tia intendūt ultra debitū grauare. Nam qd im
ponit fm qd sibi videtur ille de collecta mere
ri siue opentur sua scripta siue no opent. in
nullo videt teneri si diligentia addibuit. Alij
aut qui grauare intendūt ultra debitū siue
opentur siue non opentur eoz scripta: obli
gari videntur p affectū intentōis cū ope sub
secuto. ar. ex ē de biga. debitū. Tū etia quia illi
aliquo mō coopant et assentiūt dāno. ij. q. j.
c. notū. Tū qz in dubio tutior via est eligen
da. d. spon. c. iuuenis. Qui etia minus debito
imponūt tenent alijs qui ex hoc ipso grauānt
qd illud minus qd ei imponit debitū solui fm
rōnem refundit sup alios ad soluendum: nisi
forte hoc facerent ex hac pbitōne et cōsidera
tōne qd alij in preteritū fuerūt sup mobū et iu
sticia nimis grauati. et tam in isto casu. f. in
iuste alleuiatōis qd in pcedenti. f. nimie aggra
uatōis ubi obscurū est et valde incertū qntū
inde sequat dānum: tenent ad arbitriū boni
viri. vel saltim querere remissionem a lesis si
spōte haberi pt. Occultātes aut bona vel ostē
dentes cautiora habere: vel debita nō vera cū
merito habeāt dubitare etia cum hoc plus si
bi iponi qd mereant videntur posse excusari ex
quo cū multa iniusticia et iproporōne hec ipo
nunt. mēdacia tn semp vitāda. xxiij. q. iij. c. j.

Et quia post impositio. §. v.

Tione dictaz talliaz et pstantiaz cū publicā
tur repiunt multe impositōes nimis ipropor
tionate et enormes ex quibz sequuntur querele
plurimoz. ad lebandū scanbalū laudabiliter
puidetur qd eligantur exgrauatores qui possint
minuere de suma in pmoni posita puta mille
florenor certā quantitatē puta centū flore
nos minuēdo de impositōne facta eis quos ul
tra ratam sibi ptingentē grauatos inueniunt
put eis videt unicuiqz eoz pportionaliter fm
excessum grauaminis. Et cum plures ab hoc
assumant reiectis maioribz et minoribz quā
titatū exgrauatarū de medijs scriptis qd pmu
niter sunt tres simul multiplicatis tertia ps
totius ab ipositōne sibi plus p alios iniuncta
subtrahit. Si g p talem exgrauatōnez reducūt
ad equalitatē fm pportōem ut. f. remaneat in
tallia seu pstantia sibi pueniēti et debita. et
isti exgrauatores beneficiūt. Et illos qui per
prius p cōscientiā plus debito imposuerāt ab
obligatōne satisfactōnis liberāt: sed nō a pec
cato iniusticie ppetrato. Et qd petunt alleuiā
tōem cū sciāt se nō esse ultra debitū grauatos

assignantes rōnes sue aggrauatōis s; falsas. puta q; habent debita vel non tanta bona lucra q̄nta hñt et crebunt habere. unde exgrauatores mouent ab minuendū onus peccāt mortaliter ppter mēdatia et fraudes que vergunt in tetrimentū primor; eor;. s. qui veracit; sūt grauati nimis quib; inde minus pōt diminui de grauamine. Si vero exgrauatores pstituti pscientiā exgrauāt aliquem de q; iudicāt q; nō debet exgrauari: q; nō est sibi impositū ultra debitū peccāt mortaliter agentes p iusticiā distributiua. qd ē mortale fm. b. tho. scda scde. et vident; teneri p̄munitati quā damnicatē vel potius alijs exgrauandis q̄s ex hoc nō valent alienare vt intendit p̄munitas. Et si ex aggrauatis nimis vnum multū releuant aliū in nullo p iusticiā faciūt q; ptra intentōz p̄munitatis q; ē q; nō solū aliquib; s; etiā oib; grauatis pportōnabiliter dimittat; et diminuat;. Sed si in modico plus alleuiant se et amicos q; alios. videt; locus esse gratificatōni. Si. n. onus sibi impositum et decens queret iminui pmittens ex hoc et socijs iminuere et amicor; suorū indifferent. i. siue sint grauati siue nō. ptra iusticiā facit. Et in huiusmōi ppositiōib; pmissis et iuramentis factis p iusticiā peccāt mortaliter nec dñt seruare. xxiij. q. iij. c. i. malis. Et item est dicēdum etiā q̄ntum ad primos impositores de quib; dictū est in s. pcedentib; quo. s. ab istas colligatōnes iuramenta et promissiones iniustas siue intendant seruare siue non intendant.

De pedagys. guida. S. vj.
gis et theloneis. Pro declaratōne vocabulorum dicit Ber. in glo. in. c. sup quibusdam. d. vbo. fig. q; pedagia dicunt; que dant; a trāsēutib; s. pecunie i locis pstitutis a p̄ncipe. Guidagia dicuntur que dant; p ducatu per terrā alicuius vt securi; vabant. hec Ber. Hec etiā dicitur thelonea a thelos grece teriuata. qd latine vectigal dicitur. alicubi dicunt; vulgariter gabelle. alibi duane. Vident; q; hec instituta p expensis que fiunt a dñis terrarū. vel p̄munitatib; ad tenendū territorium eor; securum transeūtib; per mare vel terrā ne spoliēnt; vel ledantur in persona vel rebo. Addit etiā hys Ber. vbi sup. salinaria. q. s. dant; p sale. Et d; hys omnib; dicit q; solus princeps p̄t hoc pstitui et nō ciuitas. C. noua. vecti. institi. non po. l. ij. et. iij. Et q; dicit ciuitatem nō posse. videtur intelligendū sine licentia principis. Dicitur aut; hic p̄nceps impator. Ante et hosti. dicit in sūma q; solus rex romanor; p̄t pcedere pedagiū et nō ali;. De rege etiā s; frantie dicit q; in hoc eandē p̄tatem habet p p̄uilegiū. exē qui fi. sint le. p. venerabilē. Sed Inno. sup. c. inouamus. de cens. dicit simpliciter reges posse iponere noua pedagia. peccāt tñ si faciūt sine cā. videt; etiā q; multa ma-

gis q; papa possit hoc pstitui et pcedere p̄cipue i ēris ecclesie. Ipe ei dicit; p̄nceps. xiiij. q. iij. **Ad sciendum igitur. S. vj.**
qñ hec licite exigunt; vel nō. vel qñ iuste subtrahuntur et qñ nō licite. distinguendum est. pmo aut quia a psonis ecclesiasticis accipiuntur. aut ab alijs. Et si recipiant; a psonis ecclesiasticis. tunc aut exigunt; hec ab eis p rebus quas causa negociatōis deferūt vel deferri faciūt. et tūc licitū est ab eis recipere iusta pedagia et gabellas sicut ab alijs fm Archi. q; hoc notat per ar. a. p̄trarijs. de cens. c. q̄q. lib. vj. Item dicendū cū deferūt mercimonia aliorū noīe suo. i. dicendo esse sua. imo et puniri debent p prelatos suos de fraude et negociatōnis exercitiū cum sit eis interdicitū. lxxviiij. bi. fornicari. Aut exigunt; hec ab eis p rebo suis vel ecclesijs suar; quibuscunq;. dñmō nō causa negociandi trāsferri faciāt. et tunc erigi et recipi nō pnt a p̄ncipe seculari fm hosti. q; nullus secularis habet p̄tatem in ecclesiasticis rebo. exē de p̄sti. que in ecclesijs. Recipiendo aut; p se vel p alios rapinā pmittūt et tenent; ad restitutōem et sūt excommunicati. vt d. cens. fi. c. q̄q. li. vj. de q; excommunicatōne habes infra in q̄rta pte. ti. j. Ipe aut; p̄sone ecclesiastice occultatō ipas res q̄s deferūt per se vel per alios vt nō soluāt nō peccāt: q; ab hoc nō tenent; dñt tñ cauere a mēdatijs et scandalis q; solēt oriri cū talia dephendunt; nec tñ p hoc pnt; pena mulctari tanq; de fraude. al. obligarent; ad restituendū. Et p p̄stitutōez illam. c. q̄q. in. vj. olim erat; excommunicati et ipse p̄sone ecclesiastice soluēt; pedagia et huiusmōi. et tallias: s; ab tollēda scandala fuit reuocata q̄ntum ad istā p̄tem p clementinā. Si aut; erigāt; hec pedagia et thelonea a laicis. tūc subdistinguent; q; aut exigunt; p mercimonijs. aut p alijs rebo ab usu suū. vt bladū. vinum et huiusmōi. Et si p mercimonijs erigant;. iterū subdistinguent; nā aut antiquū erigūt. aut nouū. Si nouū nisi sit certus institutū esse a p̄ncipe p̄p̄e iminentem necessitatē nō licet accipere. al. rapinā pmittūt et ad restituendū tenent; fm Ray. et sūt excommunicati: nec absolui pnt; citra aplicam sebt. vt patz in q̄rta pte. ti. j. in. c. d. p̄cessu excommunicatōnū: que sit in curia in cena dñi. Si aut; sit nouū et institutū a p̄ncipe iusta de cā. aut etiā antiquū quob; scit; impositū ab hys q; potuerūt imponē et p̄sertim auctoritate ecclesie. aut nescit; a quib; sit institutū. credet; tñ ab illis institutū q; potuerūt. qd credi rōnabiliter p̄t cū nō extat memoria in triū. tūc si ē vel credet; esse iusta cā impositū. vt p defensione strate publice cōtra p̄dones in terra. vel piratas in mari. vel pro defensione fidei vel patrie p̄ paganos vel hereticos vel alia simili causa. et recipiēs tale pedagiu vel theloneum facit illud ppter qd fuit

impositū. sine scrupulo p̄sciētie p̄t illud recu-
pere fm̄ Ray. etiā si nō faceret tunc exp̄sas:
quia nō ē necesse. cū terra sit bñ purgata la-
tronib⁹ et in pace: patus tñ labores ⁊ expen-
sas facere si necesse esset ad tenendū patriam
securā. Probanē hec oīa. xxiiij. q. iij. si q̄s ro-
mipetas. et. xij. q. ij. c. vob̄ em̄. ex. de censi. c.
p̄uenit. de treu. et pa. c. inouam. ff. de publi.
et vecti. l. vectigalia. ff. locati. l. ex ducto. Si
autē sit antiquū et tñ auctoritate principis
inductū. vel etiā si nō facit illud p̄pter quod
institutū est. s. faciēdo qd̄ in se est ad tenendū
viam securā siue antiquū sit siue nouū et cum
auctoritate principis introductū fm̄ Ray. si
p̄t licite recipere. et recipiendo rapinaz facit. et
teneat ad restitutōem illis a quib⁹ accepit. vel
pauperib⁹ erogabū si illos ignorat fm̄ Ray.
De hosti. dicit in sūma q̄ nō teneat restitu-
ere si auctoritate principis ē inductus ubi cō-
staret q̄ hac de causa institutū ē. ⁊ qd̄ plus
est teneat ad plenam satisfactōem illis qui ibi
lebunt i p̄sona vel rebo si hoc accidit ex dese-
ctu suo. q. s. nō tenet patriā securā ut debet ⁊
p̄t. xxiiij. q. ij. c. dñs. et. q. v. administratores.

Non soluentes autē .§. viij.
dicta pedagia et thelonea cū iniusta sūt quia
s. non sunt instituta cū auctoritate principis
vel ex iniusta causa qd̄ tñ credi non debet nisi
p̄babiliter sciatur. vel etiā si iusta de causa ⁊ ab
hīs qui potuerūt. tñ nō seruatur illud p̄pter qd̄
fuit institutū. s. in tenēdo loca securā et huius-
modi nō peccāt nec tenent restituere fm̄ Ray.
q̄ cessante causa in exigente cessat effectus et
obligatō in dante. ⁊ illo nō seruante fidem nec
ip̄i tenent. l. xj. di. Datuimus. §. hīs oībo. ⁊ de
iureiurā. c. p̄uenit. Caueāt tñ a mēdacijs se-
per q̄ peccata sūt. Nō soluētēs autē licita pe-
dagia ⁊ thelonea q̄. s. sūt instituta a quib⁹ de-
bent cū iusta causa. et obseruata. rapinaz fa-
ciūt seu furtū fm̄ Ray. vñ tenent ad restitū-
endū illis quib⁹ talia debent. et agere dñt pe-
nitentiā de peccato huiusmodi: ⁊ de mēdacijs ⁊
piurijs ⁊ alijs vitijs additis. An apls Ro. xij
Rebbit oībo dñta. cui vectigal. vectigal. De
rum ad penas que inflicte sunt a iure p̄muni
vel municipalī p̄tra faciētes i huiusmodi frau-
dem: dupli vel quadrupli. vel amissionis il-
loꝝ mercimoniorū in quib⁹ fiebat fraus non
tenent in foro p̄sciētie nisi fuerint dep̄hensi ⁊
p̄bati fm̄ Tho. scda sede. et Wil. ⁊ Glo. sup.
c. f̄nitas. xij. q. ij. in fi. De non soluētib⁹
huiusmodi thelonea et pedagia in territorio
sarracenoz vel paganoz dicit Ray. q̄ si hoc
sit tpe treuge cū eis ⁊ de mercib⁹ nō p̄bibi-
tis. et ip̄i sarraceni seruāt fidem in defendendo in
territorio suo eos a latronib⁹ ⁊ piratis p̄ ma-
re cū teneant ip̄is infidelib⁹ soluere. fideliter
dñt talia eis restituere. vel si nō apte p̄nt pau-
perib⁹ disp̄sare ad mādātū ecclesie. Nā fides

etiā hostib⁹ suanda ē. xxiiij. q. j. noli. ⁊. xxij. q.
iij. in ocens. Item dñ. quod tñ intelligit glo.
Wil. cū p̄sentiūt ip̄i fideles ⁊ huiusmodi statu-
tis eoz aut pactis. ⁊ tpe guerre vel quo ad
merces p̄bibi-
tas. ut ferrū ⁊ ligamīa ⁊ huius-
modi. fraudādo i huiusmodi thelonea nō teneat
eis s̄ debent pauperib⁹ erogare. Ad quod tñ
fm̄ glo. Wil. nō sunt de necessitate cogēdi: sed
bonestate. Posti. aut in sūma dicit simpliciter ⁊
indistincte xp̄ianos nō teneri ad soluendum
hec thelonea sarracenis: quia nō subsunt eis.
Hodie tñ portātes non solū p̄bicta. s. ferrum
⁊ ligamina s̄ ⁊ quēcūq̄ mercimonia ad ēras
sarracenoz sine licētia pape. incidunt in ex-
cōmunicatōnem. cuius absolutio apostolice
sebi referuatur. et in alias graues penas: de
quibus habes in quarta parte titulo primo.

De pedagijs vero que .§. ix.

exiguntur p̄ blado vino et alijs huiusmodi: q̄
quis defert vel deferri facit nō pro mercimo-
nio sed p̄ usu. i. vite sue et familie sue ut dicit
Posti. q̄ nō debet solui aliqd̄ pedagiū: etiā si
p̄suetudo sit q̄ irrōnabilis et ideo nō tenēda.
De p̄bictis. n. rebo nō erigi debet pedagium.
Et q̄ nō datur pedagiū nisi d̄ rebo que causa
negociatōis vel mercimonij debunt. C. de ve-
ctiga. et p̄mis. l. vniuersi. Satis p̄cor. Ber. in
glo. sup. c. sup quib⁹lib⁹. de d̄bo. sig. Sic vero
Jo. in sū. con. et Bar. in sūma p̄sana In di-
rectorio sic dicitur. De hīs que ad p̄riū usz
emūtur. ut grā ruris colēdi. vel ad se defendē-
dum. fisco nullū pedagium deēt ut. C. d̄ vecti-
ga. l. vniuersi. lib. iij. ubi p̄traueniens decolla-
ri mandāt: q̄ nō exigenda sunt nisi de hīs q̄
causa negociatōis seu mercimonij deferunt
C. de vectiga. et p̄mis. l. vniuersi. Nec excusat
p̄suetudo p̄traria dum sit irrōnabilis ⁊ iniq̄
ar. di. viij. si p̄suetudinem. Ex hīs sequitur q̄
fraudando huiusmodi pedagia occulte portā-
do talia et nō soluēdo nō esset peccatū: dūmo-
do cessent piuria et mēdacia et scandala. Et si
pedagium et gabella sumat p̄ eotem p̄trariū
seruatur de facto in ciuitatib⁹ Tuscie. s. Flo-
rentie et alijs multis: q̄ de omnib⁹ p̄dictis
erigūt gabella. et cū dicta gabella sit imposi-
ta p̄ statutū ciuitatis p̄ modū cuiusdā tallie
seu impositōis ⁊ collecte pro expens⁹ fiendis
in utilitatē p̄munitatis. Dicendum q̄ ciuitas
exigens dictas gabellas p̄ victualib⁹ siue re-
gatur per unū ut ducē. marchiones. principē
et huiusmodi. siue p̄ plures de p̄plo. ut priores.
p̄sules. antianos et huiusmodi. si hñt p̄tatem
leges p̄tendi et ip̄onendi collectas. qd̄ est p̄su-
mendū: si ex more antiq̄ hoc faciat cuius me-
moriam nō extat in p̄trariū. videt etiam posse
ip̄onere solutōem dictaz gabellaz p̄ sui adiu-
torio et defensione. q̄uis. n. p̄plus aliquis nō
possit facere legē generalē: q̄ hoc ē impatoris
ut notāt Jo. et Archi. di. ij. lex. Speciales tñ

facere p̄t. et in hoc p̄sentit p̄nceps. ff. de iusti. et iu. legiones p̄p̄li. Sic etiā et collectā sp̄ales facere et ip̄onere p̄t p̄ suis necessitatib. q̄ si n̄ generalē ut ex actōem pedagiōp̄ sine licentia p̄ncipis. quinimo p̄ legē municipalē que dicitur statutū siue reformatō apud quosdam derogat legi p̄muni. ut patet i materia totū et successiōnū et alioy. Ad qd̄ facit regula iuris. Generi p̄ sp̄em derogat. de re. iur. in. vj. et sic si gabella includat sub noīe pedagiū vel sit itē non obstat q̄ lex p̄munis p̄bibeat exigi pedagiū vel gabellā d̄ victualib. et huiusmōi. q̄n̄ vel lex municipalis vel p̄suetudo p̄scripta habeat p̄riū. cum p̄suetudo rōnabilis et p̄scripta tollat legē. ut ex de p̄sue. c. vlf. Nec videt̄ irrōnabilis p̄suetudo cū sit necessariū p̄ exp̄sis supplendis p̄munitatis et ciuitatis defensionē: q̄ om̄es ciues d̄nt se et sua exp̄onē p̄ patrie defensione. Requirit̄ aut̄ licētia p̄ncipis ad ip̄onendū pedagiū: que videt̄ fore obtenta si extat p̄suetū. nec est memoria in p̄riū. Presupposita igit̄ licētia h̄ita a p̄ncipe si gabella nomīe pedagiū intelligat̄. et multo magis si gabella sit non ut pedagiū s̄z ut collecta. videtur q̄ teneant̄ hoīes solue gabellas d̄ victualib. et quibuscūq̄. et p̄riū faciēdo sit furtū. et tenent̄ restituere p̄munitati vel em̄itib. eas. nisi ista ex actō gabellay fieret ab h̄is q̄ non h̄nt legitīmū dominiū seu titulū iustificatum inibi. vel nisi illi qui fraudauer̄ alijs ip̄ositōnib. et mobis vlf. p̄p̄tēz eēnt ḡuati nimis. vel cū esset̄ ḡues gabelle et sine necessitate imp̄positae. et utilitate p̄munitatis: s̄z ad nutriendū pompā et auaritiā aliquoy p̄ncipū vel ciuiū. At solui d̄nt dicte gabelle. ut dictū ē. Ad qd̄ facit Aug⁹. Pactū intelligētis ciuitatis cōsuetudine vel lege firmatum. nulla ciuis aut p̄egrini libidine violes. di. viij. que p̄tra.

Capitulum. xiiij. de furto.

Proiecisti sermones meos retrosum. si videbas furē currebas cum eo. ps. xxxviii. ut dicitur di. xxxviij. Omnes p̄fallētes q̄tibie deo repromittim⁹. In iustificatōnibus tuis meditabor nō obliuiscar sermones tuos. Quod quidē oēs xp̄ianos obfuare saluberrimū est: s̄z p̄cipue hos qui ecclesiasticā p̄secuti sūt dignitatē. hec ibi verba sacre scripture dicunt̄ sermones dei. et iustificatōes. Sermones quidē dei: q̄ deus eadē v̄ba locutus ē p̄ factos suos. et q̄ deū mentiri vel falsū dicere imposibile est: cū sit ip̄a veritas. ideo sermones sui verissimi sūt. Et xp̄c ad p̄rem Job. xvij. Sermon tuus veritas ē. Iustificatōes aut̄ dicunt̄: q̄ ea fuata faciūt hoīem iustū et ondunt in p̄spectu dei et hoīm. Et de Zacharia et yrore sua Elisabeth dicit̄ Lu. j. q̄ erāt iusti am-

bo ante deū incedētes in omnib. mandatis et iustificatōib. dñi. q. d. ideo erāt et ostēdebant̄ iusti: q̄ obfuabāt iustificatōnes dñi. S̄z huiusmōi obliuiscit̄ nec in eis meditatur: q̄ nec ea seruat nec ea curat scire. p̄tra q̄s dicit dñs Osee. iij. Quia tu sciētia repulisti: et ego te repellā. Et Greg⁹. Qui ea que dei sūt nesciūt. i. mandata eius. a dño nesciunt. i. p̄probanē di. xxxviij. Cōtra quēlibz igit̄ hoīp̄ iuebit dñs dicens. Proiecisti q̄. ubi tria notauit.

Primo redarguit obmissionē p̄ceptoy in generali. ibi. Proiecisti q̄.

Secundo inuit v̄surpatem alienorū in particulari. ibi. si videbas furē.

Tertio ostendit p̄cipatē huiusmōi v̄surpatōnum. ibi. currebas cū eo.

Quod ad primum

S. j.

certum est q̄ illud qd̄ p̄jicitur tanq̄ inutile et abhominabile a se elongat̄. et qd̄ retro ponit̄ ut nō videat̄ sic collocat̄. Projiciunt̄ q̄ s̄mōnes dñi qui ad obseruatōne eoy se elongant: reputātes inutile et vanū et vile virtuose viuere s̄m mandata eius. Retro autē p̄jiciunt qui volūt ea scire ut licētius seu liberius peccent sine remorsu p̄scientie. Dicit̄ Job. xij. Recede a nobis. sciētiam viay tuay nolum⁹. Idij sunt oīm pessimi. Inf̄ s̄mōnes autem dñi p̄mi et magis necessarij sūt decalogi. et i uno ipoy p̄ceptoy. dñ. Nō furtum facies. Exo. xx. Nomine aut̄ furti intelligit̄ oīs illicita v̄surpatō rei aliene. ut dicit̄ Aug⁹. xiiij. q. v. penale. Cōmunis v̄sus omniū q̄ sūt in hoc mundo omnib. hoīb. esse d̄bit. dicit̄ Clemēs. xij. q. i. dilectissimis. Sic. n. deus instituit naturā humanā dans ei dominiū oīm cū ait. Dñamini volatilib. celi. piscibus maris. et bestiis terre. Gen. j. Ad dominiū oēs habuissēt: q̄ ita erat ratō bene ordinata et regulata q̄ nulla re v̄si fuissent nisi ad necessitatē vel rationabilē utilitatē qd̄ oēs sibi inuicēz voluissent. et sic nulla inf̄ eos fuisset discordia. et sic ponit̄ esse d̄ iure nature. i. p̄mitus institute p̄munis omniū possessio. ut patz di. j. ius aut̄ naturale. S̄z et natura viciata etiā de iure nature est in casu extreme necessitatis oīa esse p̄munia. et sic intelligit̄ illud Amb. Nemo p̄riū dicat qd̄ p̄mune ē. di. lxviij. sicut h̄ij. ubi glo. p̄mune. i. p̄mūcandū tpe necessitatis. Et si q̄s auferret aliqd̄ ut p̄uidet̄ sue vel alteri⁹ extreme necessitati cū nō posset aliē p̄uide i nullo peccaret nec alicui tenere: q̄ tunc illud ē suū qd̄ accipit. Nec ē p̄ qd̄ habet̄ ex ē fur. c. si q̄s. ubi ip̄onit̄ p̄nia furātī i necessitate: q̄ illd̄ intelligit̄ q̄n̄ si erat extrema necessitas et si aliq̄ indigētia. tūc ei n̄ licz aliena furari s̄z aliē sibi p̄uide etiā si oporteret eū medicare. Post naturā q̄ testitū iuste p̄uissē iure humano ut extra cal⁹ extreme necessitatis possideantur ista t̄palia diuersa a diuersis ut propria. Et de Augusti.

Unusquisque possidet quod possidet. Nōne iure humano? Nā iure diuino dñi ē terra et plenitudo eius. Paupes et diuites dñs d vno limo fecit: paupes et diuites vna terra supportat. Iure aut humano dicit. hec villa mea. hec domus mea. hic fructus meus. Iura humana iura impatorum sūt. q̄re: q̄ ip̄a iura humana p̄ imp̄atores et reges seculi dñs distribuit generi humano. bi. viij. c. quo iure. **Sed** p̄o maiori huius declaratiōe sciendū fm̄. b. tho. scda scde q. lviij. arti. j. et. ij. q̄ res iste exteriores q̄ possident p̄nt considerari tripliciter. primo q̄ntum ab eaz naturā et mutuatōem. scdo q̄ntum ab p̄fatem pcurandi eas et dispensatiōem. tercio q̄ntū ab v̄sū eaz et subuentōem. Et fm̄ p̄mū modū res ip̄e nec in cōmuni nec in p̄ticulari sūt hoīm s̄ dei. q̄ natura rep̄ nō subiciat potestati hoīm s̄ dei. cui ad nutū oīa obediūt. Et nō p̄t homo vtute sua mutare naturas rerū s̄ solus deus et ip̄ius vtute imēdiatē facit sūt mutatiōes miraculose rep̄. vt aque in vinū in nuptijs. Job. ij. ēge in serpente et econuerso. **Ergo**. viij. vel vtute naturali mediātē. vt in mutatiōe factis a magis Pharaonis. quā vtute deus indidit rebo in sui creatiōe. Quis autē deus p̄ncipalis dominū omnīū hēat. ordinauit tñ fm̄ suā p̄uidentia quēdā esse ad hoīs sustētatiōem et vt ea possideat. ita tñ q̄ ab eo habere recognoscat et nō a se. vt diues ille q̄ dicebat. Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos. Cui dictum fuit. Scilicet hac nocte aīam tuam repetit a te et c. Lu. xij. **Et**um ad secundū. i. p̄fatem pcurandi et dispē sandi ip̄as res tpales sic non solū licitū est sed etiā necessariū ad humanā vitā q̄ homo possideat aliqua vt p̄p̄ia: et hoc p̄pter tria. p̄mo q̄ magis sollicitus ē unusquisq̄ ad pcurandū aliquid et gubernandū q̄ sibi soli p̄petit q̄ ab id q̄ est p̄mune omnīū vel multoz: q̄ unusquisq̄ labore fugiens relinq̄t alteri id q̄ p̄tinet ad p̄mune. sicut accidit in multitudie ministrorū. scdo q̄ ordinati res humane tractantur si singulis imineat p̄p̄a cura alicui rei pcurande. et ecōtrario esset pfusio nō modica si quilibet indistincte q̄libet pcuraret cū plures pcurerēt ad eandē rem pcurandā et quilibet modo suo. tercio q̄ p hoc status hominū magis pacifice pseruat dñs unusquisq̄ sua re p̄tutus ē. Et nō videm⁹ q̄ inter eos q̄ p̄munis ex indiuiso aliquid possidet frequētius inter eos iurgia oriunt⁹ dñ. i. vni videt⁹ q̄ magis illa re vtaf⁹ q̄ ip̄e. vel q̄ min⁹ laborat p̄ ea. et huiusmodi. **Et**um ad tertīū. i. v̄sū istaz rep̄ et subuentōem. sic nō debet hō ip̄as res h̄re vt p̄p̄as s̄ vt p̄munes. i. vt ofacili eas p̄municet alijs indigentib⁹ etiā si nō patiant⁹ extemā necessitatē. Et apls. j. Thimo. vlt. Diuitib⁹ huius seculi p̄cipe facile tribuere. p̄municare. Ante **eriso**. Dñs nō h̄az rerū nos dños s̄ dispen

satores fecit. Cum igit ista tpalia vt ip̄a licite possideant. nullus debet sine bñplacito et voluntate dñi ip̄az rerū aliquid auferre. alioqn furtū facit et f̄mones dei retrorsum p̄iicit. Nec p̄t se aliquis excusare ex eo q̄ filij **Israēl** mutuo accipientes ab egiptijs vasa aurea et argentea asportauerūt ea secū sibi retinētes ea. vt habet **Ergo**. xj. **Doc. n.** iuste fecerunt ex eo q̄ ex dñi p̄cepto. Et nō Aug⁹. Nō hic quisq̄ sumendū exemplū putare debet ad expoliandum isto modo p̄mū suum. hoc. n. te⁹ iussit qui nouerat quid quēq̄ pati oporteat. Nec **Israhel** furtū fecerūt sed deo iubenti ministriū p̄buerunt. xij. q. v. c. dixit dñs. Cū. n. dñi sūt oīa nob quodāmo accōmobata. si cut dñs alicui rei p̄mobate alteri in accipiēdo ab ip̄o et p̄mobato alteri nō illi facit iniuriā. nec iste secundus diceret furari accipiēdo illud de voluntate dñi. Ita in p̄posito accipientes illa vasa ex p̄cepto dei non p̄miserunt furtū. **Hoc** aut deus iustissime disposuit p̄pter opp̄ressiones et iniurias quas hebreis fecerant egiptij. et vsurpatōes mercedis laboris eoz quasi in recōpensatiōez illoz dānoz. Sicut etiā nunc detinēti suū certitudinaliter qd alit⁹ re habere nō p̄t. si aliqd veniret ad manus ei⁹ qd illi esset et vñ nō sequeret⁹ scādālū vel piculū licite posset accipere. **Sed** si inde seq̄ posset piculū. et de hoc plene infra in. c. se. §. **Et**um ad secundū. §. ij. **Notat** sp̄alis trāsgressiō. cū dicit. Si videbas furem. Furtū ip̄ie importat occultā vsurpatōem. q̄uis vt dictū est large importat omnē vsurpatōem illicitā. Est aut triplex vsurpatō occultā. i. p̄sentie. doctrine et substantie. Et de prima dicit dñs Job. x. Qui ascendit aliūde q̄. i. p̄ ostium. ille fur est et latro. ostium p̄ qd ascendit per dignitatem vel regimen ad ouile ecclesie est xpc illic. Ego sum ostium. ait ip̄e. seu modus traditus per ordinatiōez ecclesie. Intrat ḡ per ostium qui suscipit regimen alioz p̄pter xpm̄ nō p̄pter mūbi faustū et avaritiam imitans ip̄m. vt. i. patus sit aīam ponere pro ouibus suis. nō lanam tñ querēs et lac tpaliū ab ouib⁹ suis recipiēs curaz fm̄ canonicas sanctiōes. qui nō sic pmouet ille fur est et latro. Occulte subtrahit aīas subditorū deo non habento curā de eis et mala exempla danto eis. Et si intrusus est nō illam curā habens a supiorib⁹. vel irregularis vel excōmunicatus vel suspensus vel interdīctus exercēdo curā q̄ntum in ip̄o est furatur aīas occulte subditoz absoluento cū nō possit. q̄uis oues nescientes excusent si al boni sunt. fructus q̄ beneficiorū furatur talis. vnde ultra mortale quod quotidie p̄mittit exercendo curam tenetur ad restitutiōem illoz fructū perceptorum sicut et fur de re furata. Et nō **Ita**. j. cōtra tales dicit. Principes tui. i. p̄lati. locij furuz.

Furtū doctrine est cū aliquis grām sciē-
tie et doctrine quā sine dubio habet a deo: q̄a
fm Aug⁹. q̄ bona prudentē loq̄mur a deo ē nō
nrā sapiētia: ip̄e tñ sibi p̄ arrogātiā ascribit.
En apls Ro. ij. Qui p̄dicās nō furandū fura-
ris. s. usurpando glām dei. **Furtū** etiā in do-
ctrina cōmittūt infideles. pagani. et heretici.
de q̄bus xpc. Oēs quotq̄t venerūt an̄ me. i. cō-
tra me. seu p̄ponētes doctrinā suā mee. fures
fuerunt et latrones. **Johs. x. Ubi Aug⁹. super**
Johs. **Fuerūt** quidā pharisei de vitijs et bru-
tibus multa subtilia tractātes. diuidentes. diffi-
nientes. rōnes acutissimas cōcludētes. libros
implentes. sapiētiā suā buccis concupan-
tibus ventilantes. qui etiā audent dicere ho-
minibus. nos sequimini. sectam nrām tenete: si
vultis bene viuere. **Sz** hī fuerūt fures q̄ren-
tes alas deo auferre. q̄ ante. i. p̄tra xpm vene-
rūt. i. p̄tra veram fidem et doctrinā eius. **Si-**
miles hīs sūt tpe moderno q̄daz q̄ sibi et alijs
p̄suadent sufficere sibi ad salutē ciuiliū viuere
fm quandā urbanitatē ex teriorē de interio-
ribus nō faciētes p̄sciētiā de vitijs et mādatis
ecclesie. **De** furtū etiāz p̄mittūt in doctrina
qui p̄dicant nō missi. d̄ quibz dñs **Matth. xxij.**
hec dicit dñs ad p̄p̄as. Qui furabant̄ verba
mea. **Prophete** dicunt̄ p̄dicatores fm **Gre.** q̄
furant̄ verba dei cum p̄dicant nō hñtes aucto-
ritatem. narrantes etiā multa sōnia et fictio-
nes sub specie reuelatōis facte a deo. et sic re-
cipiunt multas elemosinas cum hīs deceptō-
nibus. sed illas elemosinas furātur: et tenentur
ad restitutōem earū fm **Deo. et Inno.** **Fur-**
tū substantie est p̄p̄issime furtū cū occulte au-
ferē aliena substantia. sicut fecit **Judas** q̄ fur
erat et loculos hñs. ut dicit̄ **Jo. xij.** et ea que
mittebant̄. s. i. loculis. i. scarfella. portabat. i.
asportabat p̄tem furas et domū portās. **Sup-**
que ōba dicit **Aug⁹. Exemplū** dñi accipite cō-
uersantis in terra. q̄re habuit loculos cui an-
geli ministrabāt: nisi q̄ ecclesia illius loculos
hñtura erat: **Quare** furem admisit. s. **Judā** ni-
si q̄ ecclesia cū fures patiē toleret: xij. q. j. **Ex-**
emplum. **Ex** quibz ōbis monstrat̄ apte error
fratricellorū asserentium xpm nil habuisse in
mūdo p̄p̄ium nec in particulari nec in p̄mū.
cū dicat **Aug⁹. q̄** habebat dñs loculos quos
portabat **Judas.** **Et** ad quid idē **Aug⁹. declar-**
rat. q. eadē. in. c. **Habebat** dñs loculos a fide-
libz oblata p̄seruans et suorū necessitatibus et
alijs indigentibus p̄uicebat. **Ac** etiā error illo-
rum qui dicunt̄ apostolici detegit̄ dicentium
nil posse ut p̄p̄ium retineri et possideri cū sa-
lute aīe. **Cū** **Aug⁹. dicat q̄** ecclesia erat habi-
tura loculos. ecclesia. i. fideles etiāz clerici et
plati ecclesiaz licite poterant aliqua ut p̄p̄ia
possidere. ut patz. q. ea. c. **Ep̄i. et sequētibz** alijs
pluribz. c. **En** utiqz error p̄ heresi ab ecclesia
ē damnatus. **Declarat** etiāz ibi **Aug⁹. ex ip̄o**

facto xpi tolerāti **Judam** quē sciebat furem
q̄ dispensatores ecclesie ut plati et si male tra-
ctent bona eius male utendo et sic quasi furā-
do quia paup̄ibz ea subtrahunt quibz debent̄.
dñt tñ tolerari a fidelibz nisi i iudicio detegāt̄
et cōtēnent̄. **Demum** sicut **Judas** fur laqueo
vitam finiuit eternalis damnatus. ita fures
aliqui suspendunt̄ in vita. et nisi penitentiam
agāt et restituant si pñt: dānant̄. **Perpetra-**
tur aut̄ furtū circa substantiā tpalem multis
modis. **Primo** in rebo inuētis alterius et sibi
retētis. cui plenā declaratiōez habes infra eo.
ti. c. **De inuētis.** **Secundo** in rebo p̄scriptis s. ma-
la fide infra tēpus p̄scriptis. et hoc infra eo.
c. de p̄scrip. **Tercio** in rebo sibi p̄mobatis vel
pignorat̄is vel depositatis. qñ. s. p̄ voluntatē
dñi illaz utiqz eis ad utilitatē suam. **Et** de hīs
infra eo. c. de p̄mobato. et. c. de pignore. et. c.
de deposito. **Quarto** in scriptis alteri accē-
ptis vel retētis que p̄tinēt iura sua et credita
sine quibz nō p̄t sibi debita exigē et sua defen-
sare. **Quinto** etiā in rebo occulte subtractis.
et sicut dicit **Boetius** q̄ nulla peior pestis ab
nocendū q̄ familiaris inimicus. ita inf̄ fures
nullus p̄t ita nocere sicut domesticus latrūcu-
lus. **Et** hī sūt filij et filie cū accipiūt de bonis
pentum occulte p̄tra voluntatē eorū. **Aliores**
cū accipiunt de bonis viorū suorū sine p̄sensu
eorū ut tēnt p̄sanguineis vel alijs nisi p̄mies
elemosinas. **Serui** et serue de bonis dñorum
suorū sine scitu eorū. **Discipuli** negociatorū et
artificū. et factores. sine bñplacito suorū magi-
stroz et patronorū. **Socij** in apotecis cū acci-
piūt de p̄muni lucio sine scitu p̄sotorū ut sibi
retineāt nō ē dubiū oēs hos mortalit̄ pecca-
re. **De** hīs plene infra in. c. de furto. q̄ contra
p̄ceptum dñi faciūt quo p̄hibet̄ furtū. **Unde** et
dñs inf̄ peccata que coinquāt̄ hoīem. i. ma-
culāt aīam. qd̄ p̄p̄ie nō facit nisi peccatū mor-
tale fm. b. tho. i. iij. ponit ex p̄resse furta. hec
sunt inquit que coinquāt̄ hoīem **Matth. xv.**
Hoc etiā patz ex eo qd̄ dicit̄ **Zach. v.** hec est
maledictio que egrediet̄ sup facie oīs terre: q̄a
oīs fur sicut ibi scriptū est iudicabit̄. i. p̄bna-
bit̄. **Nullus** aut̄ p̄tēnatur fm iudiciū diuinū
nisi p̄ mortali fm. b. tho. scda scde. q. lxvj. ar.
ti. vj. **Qui** igit̄ furabat̄ ait apls iam nō fu-
retur s. magis opetur manibz suis ut hēat vñ
necessitatē tribuat patiēti. et etiā ut possit re-
stituere ablata ab que tenet̄ q̄tum p̄t. al non
posset digne penitē ut dicit **Aug⁹. xij. q. vj.**
Si res. **Sed** si q̄s auferret alteri aliqd̄ q̄ illa
re male uteret̄: vñ dānum ei non sequit̄ tpa-
le s. utilitas aīe. sicut auferēt occulte fucuz
mulieri. gladiū furioso. pecuniam vel pānos
luso: et delapidato: et huiusmodi. ne illa bi-
strabat male sed ad utilitatē domus cōuer-
tat non malefaceret. sicut et **Rachel** que fu-
rata est p̄tola patris sui **Laban.** ex hoc non

reprehenditur: qz abstulit illi occasionez idola-
trandi. Et hoc nisi ex ipso facto sequeretur gra-
ue scandalū alicuius. Si quis autē auferret a
diuite avaro vel usurario ut inde daret pau-
peribus nō p hoc excusaret a furto. ut expresse
ōndit Aug⁹. in quadā omel⁹. Forē aliqz co-
gitat q dicit. Multi sunt xpiani auari q cupi-
bi nō habeo pccm si illis abstulero q paupibz
dero. vñ illi nil boni agūt: mercede hñe pote-
ro. Sz huiusmōi cogitatio diaboli calliditate
suggerit. naz si totū tribuat qd abstulit addit
poti⁹ pccm q minuat. hec ille. xiiij. q. v. forte.

Quoniam ad tertium §. iij.

vbi notabat pccipatō usurpatōnis alienorū.
ibi. currebas cū eo. s. eundo ad furandū. Cur-
sus autē importat effectū magnū ad ipm fur-
tum. Dicit autē Salomon puer. xxviii. Qui
cū fure pccipat obit aīam suā. Triplex autē
rō assignat quare furtū ē peccatū grāte. Pri-
ma ē qz ptra caritatē agit q pñst in dilectō-
ne nō solū dei szetiā pñmi. Qd autē ē p carit-
atē mortale est. cū p eā habeat vita spūalis
aīe. pñtet. n. ad caritatē pñmi ut nō solum
quis velit ei bonū szetiā ad hoc opes. sed per
furtū nō opat quis bonū pñmo. imo pñrari-
um. s. nocumentū in rebo sz pñm subinuit
homies furantē pñret humana societas. hec
Tho. scda scde. q. lxxv. arti. vi. Decūda rāto ē
qz furtū ē ptra iusticiam que reddit unicuiqz
qd suū est. p furtū. n. accipit qd est alteri⁹ qd
sibi nō debet. s. auferēt. qd autē ē p iusticiā est
mortale. cū agit nō solū p bonū alicui⁹ szetiā
p bonū pñmune. vñ qz leges oēs puniunt furta
grauē. qz nocent bono pñmi. et fm aliquas
leges positivas municipales morte puniunt
tales. Scdm autē legē diuinā puniebant fur-
ta pena damni. qz debebat restituere quatuor
oues pro vna. quinqz boues pro vno. ut habet
Exo. xxij. et huiusmōi. Tertia rō est qz in fur-
to pñmittit dolus seu fraus. bñ. s. occulte acci-
pit quasi ex insidijs usurpando rem pñmi: sz
dolum qz fraude pñmittere vbi est notabile dā-
num pñmi nō ē absqz graui peccato. ps. Eli-
rum dolosū abhoiabit dñs. Est autē mortale
nō solū cū furat qd qd notabilis valoris est
in se. szetiā cū notabile impedimentū qz nocu-
mentū est ei cui auferit. ut. xx. solidi in se pa-
p sunt tñ paup multū est. Sz si quis in se pap
quid auferit patus et dispositus actualit⁹ mul-
tū auferre si pñmote posset furtū pñmittit qd
mortale est. Eli dicit⁹. Fur nō solum in ma-
ioribz szetiā in minoribz iudicat. Non em̄ qd
furatum est sed mens furantis attendit. xiiij.
q. vi. c. fi. Quob intelligit cū intēdit accipere
etiā multū. al in minimis nō pñe furtum nec
mortale ē. Qd autē dicit⁹ puer. vj. Nō grandis
ē culpa cū quis furatus fuerit. nō pñte rea di-
citur qz in se nō sit mortale: sz ut dicit. b. tho.
scda scde. q. lxxv. arti. vj. duplici rāto. primo

ppter necessitatē inducentē ad furandum que
vel diminuit culpā vel totalit⁹ tollit. cū. s. esset
extrema necessitas ut dicit⁹ ē sup. Eñ qñ hāc
rōnez assignās qre nō sit grandis culpe. sub-
dit Salomō. Furat. n. ut esurientēz impleat
aīam. scdo pñe pñtōnem ad reatū adulterij.
qd utiqz ē gñius. vñ morte pñit in lege diui-
na. Eñ d fure subdit. qz dephelus reddet septu-
plū. q autē adulē ē pñet aīam suā. Currit qz cū
fure q pñcipat cū eo in furto. Quob ut notat
Algo. carbi. sup. b. supdicti ps. fit nouē modis
pñtis in hīs versibz. Iussio. pñliuz. pñsensus.
palpo. fcurfus. Participās. mut⁹. nō obstās.
nō manifestās. Quos bñs ponūt plures do-
ctores. b. tho. scda scde. et in. iij. Alb. et aliq.
Sz eoz declaratōez habes plene in pñcēti. c.
d rapina. qd sufficeret p alia pñcēti. ibi. vi.
de. Idem enim iuris est in pñcipatōne rapine
et furti.

Cap. xv. de Furto. qz de multis speciebo seu
modis furti. et de inuētis que sibi retinentur
et de pignore. et de pñmobato. et de deposito. et
de locatōne. et pñductōne. et de pñscriptōne. quō
f. in hīs cōmittat furtum vel aliud peccatū.

Furtum est pñtrectatio
rei aliene mobil⁹ et corpalis frau-
dulosa iuito dñō lucrificiēdi grā
sive ipius rei sive vsus possessio-
nis vere. ut. ff. eo. l. j. Contrectatō ponitur in
pñdicta diffinitōne quia sine ea nō est furtū
etiā si interueniat voluntas vel verbum. tñ
per solam voluntatē erit quis transgressor al-
terius precepti. s. illi⁹. Non pñcupisces rē pñ-
mi tui. Rei aliene ponit in diffinitōe. quia in
re pñpria nō pñmittitur furtum. intellige nisi
alius haberet in re illa aliquod ius. puta cui
res erat pñgnorata vel pñmobata. quam domi-
nus fraudulose capiendo furtum pñmitteret.
ff. eo. l. Si res. §. Si is qui rem in principio.
Idem Tho. scda scde. q. lxxij. Mobilis et cor-
poralis dicit⁹. qz in rebo imobilibz ut in agro.
vel incorpalibz. ut sunt actōnes et seruītutes
nō cōmittitur furtum eo qz talia nō possint
pñtrectari. Fraudulosa dicitur qz cum aliquis
credebat rem esse suam que nō erat. vel si non
erat sua credebat qz etiam ab eo qui habebat
ibi ius posset accipere. nō pñmittit furtū licet al-
teneat. Insti. de vi. bo. rap. §. qz tñ. q. §. se. In-
uito dñō dicit⁹: qz si credit dñm pñmissurum et
subest iusta causa credēdi nō tenetur. Sec⁹
si nō subest. ff. eo. Si is qui. Et dicit⁹ dñs inui-
tus etiā si videat rē auferri qz nō pñtradi-
cat. ff. eo. l. penult. Si autē putat facē inuito
dñō qz tñ dñs vult. furtū quidē facit qz ad in-
tētiōem sz nō tenet ad restitutōnem. nec dñs
pñt petere obstante sibi sua voluntate. ff. eo. l.
Inē oēs. §. penul. Lucrificiēdi grā dicit⁹. qz si

616

quis alienā ancillā rapuerit nō causa lucris: s; libidinis nō pmittit furtū. ff. eo. l. i. **Item.** Ipius rei vel usus possessionis vere dicit. qā non solū pmittit furtū qui rei dominium vult lucrari: sed etiā qui vult in re ipsa lucrari usu & possessionē. di. l. i. **Qui** factū. ff. eo. l. i. qui inuēta. **¶** Quot sūt spēs furti: s; eo. due. Nā aliud est manifestum. s; illud cum quo fur dephenditur priusq; veniat ad locum destinatū. Aliud non manifestū cum quo non dephenditur. ff. eo. l. i. j. s. iij. **¶** Nota q; quedā remanēt in nomine generali. quedā sub spālī. veluti. **Sacri** legiū qd furtū est rei sacre. **Peculatus** qd est furtū de republica. xxiij. q. v. **Quid** g. **Abigeus** qd est furtū qñ quis dispergit gregē & in furat. **Plagium** qd dicit furtū hoīs. s; qñ qd libez hoīem sciēte vendit vel emit. ff. d. plag. l. j. et. iij. **Et** eodem modo si seruum alienum sollicitauerit vel asportauerit.

De furto in genere. §. i.

Notandum g; q; furtū pmittit quis qñ abstulit rem alienā fraudulēte & sciens nō esse suā occulte. & ē mortale nisi esset quid minimū. ut fructus ortor in puo valore et huiusmodi: q; tunc veniale nisi illud modicum abstulisset et intentione et notabili accipiēdi vel dānicādi si potuisset: q; tūc esset mortale s; m. b. tho. scda scde. q. lxxvj. arti. vj. & xiiij. q. vj. c. fi. **¶** Et tenetur etiā restituere rem furatam q̄ctius p̄t nisi illa a quo abstulit tantūdem habuisset de suo et nolebat reddere: q; in tali casu nō tenetur ad restitutionē s; m. hosti. nisi p hoc fieret alteri ḡuamen. peccat tñ talis ḡuit sic auferēdo si poterat in iudicio rem suā recuperare: q; nō debebat sibi facere iusticiā sed iudex. **Si** aut in iudicio nō poterat rehabē suū vel ppter defectū pbatōnis vel ppter tyrānidē vel potētiā ipsius. tūc etiam nec accipiēdo peccauit. nisi inde alijs scandalū pararet s; m. Tho. scda scde. **¶** **De** de pal. in. iij. & Henric. de San. **Ad** quod etiā facit dictū Aug. xiiij. q. v. non sane. **Quicquid** ab iusto sumit iniuriōse auferē. Nam pleriq; nec medico volūt impendē honorem suū q̄. **Et** qd dictum ē de furto. s; q; cū sine scandalo alijs rē sibi furatā vel aliud tanti valoris p̄t accipe ab eo qui abstulit qñ in iudicio recuperare nō posset non tenetur restituere. **Item** videtur dicendū d rapina. usu. ra. et fraudulētia. et alijs dānicatōib; iniuristis. **Et** q; bona fides non patitur ut idem bis erigat. tutum esset heredito suis declarare q; ille non teneat sibi p aliquem modū honestū. vel donare ei si quid debeat ille fur vel raptor vel al dānicans. **Et** hoc dico ne ille q; alienū detinebat psciētia ductus restituat illud male ablatū ei ex quo habebat ius suū et sic habebit bis suum. **¶** Pro maiori declaratiōe p̄dictor. **Nota** q; in quor casib; nemo sibi satisfaccere p̄t. **Primo** qñ iuridice vel aliter p̄t

suū rehabere. i. petēdo ab eo qui ē sibi debitor. vel ipm in iudicio pueniendo p pbatōnes satisfaccere q; habet. & sibi fieri sperat iusticiā: facit. n. tunc p ius exp̄ssū. ar. di. ix. **Impatores.** **¶** **Quicquid** g; legib; **Secūdo** in iudicio ordinario et p̄muni. **Nemo.** n. p̄t esse iudex in p̄pā cā. ut habet. **¶** **Ne** quis in p̄pā cā. l. j. qd institutū ē iuste. tū ne fur vel raptor dephensus se excusare posset dicēs se debere h̄re ab alio cui furatus ē. tū q; inde orirent scandalā & discorbie si extra ordinariū iudiciū q̄libet sibi satisfacceret. tū q; plus posset accipe q; qd debet habere dicēdo rem suā maioris p̄t q; sit et cā quaz abstulit minoris q; sit. **¶** **Tercio** in dubio. tūc. n. ē supioris sentētia requirenda. al accipiēdo cū se exponat piculo furti ex q; dubitat peccaret ḡuiter. ar. di. xxiij. habuisse. **Indecens** est et satis abhoiabile debet ut in re dubia certa de sentētia. **Quarto** cū verisile est inde scandalū primor generari et ḡuamē: puta q; vel capiet vel crederet q; q; innocēs ē illud furtū fecisset. **Nemo.** n. cū alteri iactura debz locupletari. de re. iu. li. vj. **Quinto** qñ ex hoc imineret periculū p̄pē fame: puta q; verisimilē estimari p̄t q; sciet et ut fur divulgabit cū nō possit pbare illū sibi esse debitorē cui abstulit. ar. xij. q. j. **Nolo.** ibi. **Qui** fides psciētie sue negligit famā suā nimis crudelis ē. **Sexto** si iminet ei piculū p̄pē p̄sone vel vite. puta quia posset accusari ut fur: q; hoc esset tēptare deū ar. xxiij. q. ij. **Queritur.** **Septimo** si iminet piculū psciētie: puta q; nō credit sibi licere s; furtū reputat. vel q; se exponit piculo p̄iurij patus piurare cū petere potuisset dicē veritatem. ar. xxiij. q. j. **¶** **Ex** hys oib; et. xxiij. q. v. **Qui** piurare. **Peccat** g; in hys casib; sibi satisfaccere. **Satisfaccere** autē seu restituere nō teneat nisi plus debito accepisset. vel nisi ei nō satisfacciendo sue restituēdo unum de quinq; ultimis periculis euenire posset cui tñ obuiare restituyendo. ar. ex. c. cum ex iniūcto. de noui op. nun. **¶** **Sup** eo. **Et** ratio hor; ē quia sic retinēs s; se vel p̄tra p̄ximū puerteret iusticiāz naturalem. **Item** nota q; si filiūfamilias abstulit de bonis parentū p voluntatē eor; furtum p̄misit. et si est quid notabile mortale ē. si coheredes haberet post mortem eor; vite obligari illis p eo quod ptingebat illos de sic ablati si sūt in notabili quātitate: nisi obtinuisset remissionē sup hys ab ipis parentibus. & multo magis emancipatus teneat. **Nec** potest filiūfamilias s; m. Ray. in sūma bare elemosinam de peculio pfectitū et aduentitū nisi crebat p̄fem p̄missurum. vel nisi sit de licētia patris in scolis vel in pegrinatiōe. **De** castrensi aut vel quasi castrensi p̄t. **Pro** huius declaratiōe nota s; m. Wil. **Peculiū** castrense dicit qd filiofamilias occasione militie a parentibus vel alijs donatur vel ipse in malitia acquirit.

Quasi castense est qđ filiusfamilias ex abuo-
catōne vel alio officio publico percepit: puta
si sit officialis seu rector et inde recipit salari-
um. Item dicit de medico. et similiter qđ pſoi-
teris et clericis ex offitio suo abuenit. Et in p-
dicto duplici peculio filius elemosē ut pſfami-
lias ut possit de eo facere elemosinā et facē ut
placet. **C.** de inoffi. testa. l. fi. Profectitū ē qđ
ex rebo pſis vel eaz occasione abuenit. ut fru-
ctus siue lucy. et in isto nil iuris habet filius
s3 pſ plenā ppetatem. ut insti. p. quas psonas
nob acquirit. **S. j.** Abuentitū ē qđ ex alia q-
cūq; cā filio abuenit siue a matre siue ab alia
extranea psona siue de alijs opationibz siue de
laboribz suis: et in hoc peculio seruaf filio p-
prietas. Esti pſ pſmoriat filij est: s3 viuēte pa-
tre habet pſ plenū usufructū. et de eo fili? te-
stari non pſt. ex ē d sepul. licet. li. vi. In bonis
aut que bz pater multomin? fili? habz aliquā
pſatem nisi qđ debet ali. et ideo accipit pſtra
volūtate eius furtū cōmittit. Item nota qđ si
vror occulte et p voluntatē viri debet de eius
pecunijs vel alijs rebo i notabili qntitate. no-
tabili dico s3m se vel etiā s3m pportem substā-
cia viri: qđ tūc furtum pmissit et mortaliē pec-
cavit si notabiliter debet pſanguineis suis si-
ue alijs lubis fucis vel alijs vanitatibz expen-
derit: et bando etiā pauperibz. isto modo pec-
cavit: qđ si non habet pſferalia sed dotes tñ
non pſt dare elemosinā p voluntatē viri. **Tho.**
scđa scđe. q. xxxj. In extrema tñ necessitate pſt
et debet subuenire etiā p voluntatē mariti dū-
mō tñ ipse ex hoc non incurrat notabile detri-
mentū sui status. lxxvj. bi. Nō satis. Si etiā
mulier ultra gubernatōem domus exerceret
artē aliquam lucrosā. ut aurificiū. lanificiū.
sericiū et huiusmōi. tunc de suo lucro posset et
notabiliter dare p pijs causis hñte et familia
vnde puenient aliūde sustentetur. **Alb.** De pa-
ne et de vino et huiusmōi que pſmunie pſueue-
rūt viri dare pſatem familie erogandi coipo
qđ nō pſbuerūt pcessisse vidēt: dūmō mote-
rate fiat. quimō si aliqñ pſbuiſſent pie pſt
interpretari. s. qđ intendant pro huiusmōi p-
hibere eas a nimio non a toto **Wil.** Si tamen
pſcientia sua eis dictaret qđ nullo mō pſenta-
rentur nō debent dare pſtra pſcientiā. Para-
feralia dicuntur qđ habet vror pſter dotes. ut
successiones hereditarie. legata ei facta vel do-
nata et huiusmōi. De pſferalibz aut possūt
disponere ut volūt mulieres nisi obſtet pſue-
tudo vel aliquod ius municipale. **Altra** pſedi-
ctos tres casus. s. extreme necessitatis in pau-
pere. vel cū mulier ē lucrosa. vel habet pſfer-
nalia. **De.** de pal. ponit etiā alios casus in q-
bus mulier pſt dare elemosinā et alienare sine
licētia viri. Primus ē ad vitandū dānu. si
cut fecit **Abigail.** j. regū. xvj. qđ mulier habz
pſtietatē in bonis pſmunibz sicut et vir. vñ si

p negligentia vel malicia viri videat sibi imi-
nere piculū pſt ipa obuiare. **Secūdu** si vir
sit fatu? tunc. n. dispensatō domus pſtinet ad
vrorē nisi p superiorē aliē ordinatum fuerit.
Tertius ē si vir absens nō posuit aliū dispē-
satorē domus sue loco sui. **Quartus** ē si p-
grinans vir expēsas taratas debet mulieri:
si vult sibi subtrahere pſt paupibz erogare. hec
ille in. iij. **Diq** aut furtive accipiūt ultra pſe-
dicta tenent ad restitutōez s3m qđ pſt. **Itē** bi-
scipulus cuiuscunq; artificis si abstulit vel de
pecunijs vel de ipis rebo venalibz sui magistri
vel si emens aliquid p suo magistro dixit plus
expēdisse qđ fecerit accipies sibi residuū pecu-
nie qđ furtū est. **Item** qlibet gerēs negocia al-
terius ut tutor. curator. pcurator. et huiusmōi.
fingētes se plus expēdisse in emendo vel min?
recepisse qđ recepint in vēbendo vel al dolose
dānificantes. **Item** qđ habet societate cū alte-
ro de lucro alicui negotij si sufficient s3m pa-
cta inita et iusticia sibi respōdit de pte illū cō-
tingente retinēdo d iure illius furtū pſmittit.
Sic etiā agricola partōnalis si non fideliter
et integre respondit suo patrono. **Item** stipē-
diarius etiā in bello iusto existēs si pullos vel
alia cōmestibilia abstulit ab homibz p quibz
pugnat vel blada collegit p equis pascendis.
vel al eos dānificauit: qđ furtū ē vel rapi-
na et ad restitutōem tenet. nec excusat si hoc
faciat ex pcepto dñi sui. bi. viij. **Que** pſtra mo-
res. In bello iniusto tenet inimicis de dānis
batis. De bello aut multa habes in tertia p-
te. in tractatu de dānis. ti. iij. **Item** qđ debet
opem ad furtum faciendum. et qui debet pſi-
lium. et qui receptauit fures tenent ultra pec-
catū ad restituentū s3m mobū tñ qđ dictus est
sup in. c. xij. d rapina. **Quid** si mulier fecit
furtū siue añ mrimoniū siue post et vir pſci-
pauit. aut vir fecit et mulier pſcipauit. nū-
qđ licebit vrori de rebo cōmunibz satisfacere:
s3o. s3m **Wil.** **Alb.** de pſuetudine regionis vir
et vror pſmunicat sibi credita et debita ex cō-
tractu vel maleficio: si res furtiua ab hec exi-
stit in eoz pſate. vror pſt illā restituere etiam
pſdicente marito. **Si** aut pſumpta ē pſt vror si
expſse vir nō pſtradicat negocia mariti geren-
do et seipam liberando estimatōem restituere
d pſmunibz bonis. **Prohibente** aut marito nō
credo qđ debeat facere huiusmōi restitutōem
cū non habeat administratōez rez s3 marit?
si tñ restitueret de rebo pſmunibz bona fide nō
credo qđ esset penitētia iniūgenda qñ p morta-
li. **Quid** si quis furat pſe necessitate famis
vel frigoris: s3o. **Si** ē extrema necessitas non
peccat s3 vñ iure suo. de pſe. bi. v. discipulos.
Ante pſt occulte subtrahere ut dicit **Tho.** scđa
scđe. q. lxxvj. non tñ pro se s3 p alio. **Nā** in tali
casu oīa sūt pſmunia. bi. xlvij. **Sicut** hij. **De**
hoc itelligendū ē cum aliē sibi puidere nō pſt.

bis

Nā si ab amicis vel etiā elemosinalis petendo inueniret et ex verēdicia nō peteret nō excusaret a furto accipiendo occulte ab alijs. Q. si nō sit extrema necessitas peccat quidē: s; p̄p̄ necessitatem attenuat peccatū. Et i tali casu intelligit penitētia q̄ imponit ex de furē. c. Si quis p̄p̄ necessitatē. De restitutōne siēda vide infra d restitutōe p totū. ¶ Quid si quis furat xpianos detentos a paganis ut eos liberet: heo. fm Ray. et Hosti. Si ē tēpus guerre in nullo teneē. xxij. q. ij. dñs. et. q. viij. Et pri dem. Si vero ē tēpus treuge teneē ipi paga no restituere nō hoīem p̄p̄ periculū aīe s; est matrem. similis etiā teneē de alijs male ablati. ar. xxij. q. j. noli. Si tñ pagani p̄pulerāt ab circūcisionē vel idolatriā vel aliqd mortale p̄c̄m tunc penitus ille liber factus ē. Et sic furans eū nō peccat s; mereē. ar. bi. liij. Nul la. S; est quis violentē vteret ācilla sua nec vellet dñstē: si aliē nō posset euadē tale malū licite fugere posset et dimitte dñm suū. ¶ Nū: quid xpiano q̄ detinet a sacraceno liceat furari: heo. fm Hosti. Si iste xpian? bū esset treuga frangeret eā et sic erat in culpa et fuit cap tus nec iminet periculū necessitatis nō licet furari sed teneē ad restitutōem. Nā talis iuste dñtēbat ut q; tpe belli captus ē. vel si imine at necessitas nō tenetur ad restitutōem.

De inuentis. Scien. S. ij.

bū q; d inuētis Diero. sic ait. Sciāt hoc vitū simile esse rapine si quis inuēta nō reddiderit xij. q. v. Multi. Et Aug. Si qd inuenisti nō reddidisti rapuisti. q̄tuz potuisti fecisti. quia plus nō inuenisti. q. ea. Et nota q; Diero. et Aug. in dictis auctoritatib; sumunt rapinā large p omni illicita usurpatōne. S; p̄p̄e lo quendo nō est rapina s; furtū dicē. ff. de fur. l. falsus. Et aduertēdū q; inuēta aut de p̄p̄ quo fuerūt in bonis alicuius nec habent pro derelicto. aut nunq; vel nō de p̄p̄quo sed ab antiquo ut thesauri. Si p̄mo moto tūc scdm Ricar. et Tho. q; res alienas inuētas q; de p̄p̄ quo fuerūt in bonis alterius et nō habent p derelicto accepit ut sibi retineat mortaliter peccauit si est quid notabilis valoris. et teneē nihilomin? ad restitutōem ei cuius ē. Q; si per se nescit cuius sit. faciat publice denūciari in ecclesia. et si nec isto modo repiret cuius esset debet pauperib; erogari nisi ip̄e inuētor esset multū paup. q; tūc posset cum licētia ep̄i vel penitentiarij sui vel p̄fessoris illud sibi retine re qñ. l. nō inuenit? cuius ē. S; si res inuēta nō fuisset in bonis alicui? aliqñ vel ab antiq; fuit ut in thesauris antiquis inuētis. qd iur? Dicit Tho. scda scde. q. lxxvj. q; res que nunq; fuerūt in bonis alicui? sicut lapilli et gemme que inueniunt i littore maris. et nō domestice aues. et pisces maris. tales res occupati cōce bunē. Et eadem ratio est de thesauris antiquo

tpe sub terra occultatis quoz nō est aliqua possessor nisi q; fm leges ciuiles tenent dare medietatem dño agri si in alieno agro inue nerint. De. aut d pal. in. iij. dicit. q; thesaur? in alieno agro inuētus p medietate restitue bus est dño agri: inuētus in suo agro suus ē. De p̄suetudine aut thesaurus vbicunq; inuē tus ē principis. Et dicitur thesaurus vet? de posito pecunie cuius non extat memoria. hec De. De eodem igif fieri p̄ elemosina: sed non teneē. Hosti. aut in suma dicit q; si thesauruz in p̄o fundo inuenieris sit tu? Itē si i alieno data opa: s; si nō data opa. medietate debeo dño fūdi. Insti. de rez diui. §. Item ea. Et. §. thesauros. Et. §. Itē lapilli. et. §. de thesauris. l. j. Res aut p derelicta bita occupati p̄cedit s. si sit mobilis et abijciat. Itē si imobil. Item Wil. Res aut q; iaciunt in mari ad alleuian dum nauim propter piculum vite non habē tur pro derelicto. unde restitui debent si scitur cui? sūt. vel pauperib; erogari si nescitur.

De pignore. Nota S. iij.

q; si q; ē vsus pignore accepto vñ habuit emolumētū tpeali si hoc egit p̄ volūtate pignora tis p̄misit furtū. si ex volūtate ei? p̄misit usu rā. nisi forte esset talis res cui? vsus sine p̄rio solet p̄cedi inf amicos sicut p̄mobatū libri. et in vtroq; casu teneē ad restitutōem vel restitu endū p̄riu illi? vsus Tho. scda scde. q. lxxviij. Et nota fm hosti. q; pign? ē obligatō rei licite et mobil? p debito inita. et tñsit in p̄fatez cre ditoris. S; p̄p̄oteca q; est etiaz qñ pign? s; rei imobilis nō trāsīt in p̄fate. q̄tū vero ad actū p̄sonalē nō differūt. Que p̄nt obligari vel nō. vide in sū. con. lib. ij. ti. vij. q. lxxiij. Prohibē tur aut obligari res sacre ut ecclesie. Itē va sa sac vel ornāmēta ecclesiastica. et hoc nisi ne cessitate vrgēte. i. in illis casib; i quib; p̄nt ta lia alienari. ex. eo. ti. c. j. Ecclesiastici etiam reddūt? et stipēdia nō p̄nt obligari sp̄ali puen tōe: s; a iudice p debito canonici ex cā iudica ti p̄nt obligari fm Anno. ex. d. fideius. c. pue nit. p̄trariū faciēdo furtū vel sacrilegiū p̄mit tiē. Itē liberi hoīs nulla ē obligatō: q; in hijs p̄sistit tñ obligatō pignoris q; d bonis nris fa cum? obnoxia. Fallit hoc in libero hoīe suspe cto et male merito vel in p̄o debito nisi debito cedat bonis. ex. d. de solu. Odoard. vel si tāta sit necessitas q; ducat p̄rem q; filiū obliget q; vendē possit. Fallit et in q̄busdā alijs casib; q; narrat Host. li. iij. scica. xxj. d. pig. Obliga ri aut p̄nt fm Hosti. ubi. l. tā res p̄ntes q; fu ture. et fruct? p̄dentes. p̄tus ācille. fruct? pe cop. et ea que nascenē. ff. eo. l. Que nōbū. Itē res corpales et incorpales. ut cautōnes et no mina debitor. ff. eo. l. cū puenit. Item possūt pignori obligari personales fuitutes et usu fructuos. ff. eo. l. Si is. §. fina. Item prediales seruitutes rustice non aut urbane fuitutes.

.ff. eo. l. Si is. Si quis autem res suas obligauerit. de pñcto et futuris sensisse psumit. Quis hoc non exprimat. ut. E. que res pig. obli. po. l. si. Si videtur exceptum esse qd spāliter obligaturus nō erat: ut puta vestis. suppellectilis et similia que i usu habebat. E. que res obli. l. j. Pignoraticia vero actō nō nascitur nisi de mūm tradita re creditori. Insti. quibz mo. re. contra. obli. §. ult. Notandū est qd qdū unus denarius remanet ad soluendū pignus? nūquid minus remanet obligatū. ff. eo. l. Qui plures.

a Et nota qd creditor teneat omnes fructus pignoris perceptos deductis expensis bona fide circa huiusmodi factis pputare in sortem. Si autē hoc facto sibi vult reddi suū a debitore scdm Ray. lib. j. ti. de usu. §. xij. plura habet auxilia. Primo videlicet p pecuniā mutua. tam petere p actōem psonalem coram iudice. E. de pig. l. Quis. Secūdo p pignus sibi dā. tū alteri i pignore obligare. E. de pig. l. j. §. ij.

6 Tercio p pignus etiā vendere inuito et contradicente debitore nisi debitum offerat. E. vēditorem venditōem pignoris obligari nō posse. l. j. et. ij. Circa venditōem tū est adhibenda distinctio: qz aut certa pacta fuerūt firmata inter debitorem et creditorem super venditōe pignoris in certo termino vel loco vel psona de hoc faciēda. aut nullo modo faciēda. aut super hoc nil puentum est inter eos. In pmo casu teneat creditor prius notificare debitori. et postea poterit vendere fm formā puentaz et nō aliter. In secūdo casu qn fuit pactū appōsitū de non vendendo etiā tunc p vendere sed debet creditor prius denūciare debitori ter ut soluat. et si nō soluerit: poterit vēdere postea. al si ante trinā denūciatōem venderet furti teneat. In tercio casu cum. f. nil puentus est sup hoc sufficit vna dñciatō. q postea elapso biennio poterit fieri venditō. Probantur hec. ff. de pig. acf. l. Si puerit. Ad satisfaciēdū creditori supradictis modis p cogi debitor p ecclesiam si est de foro suo. et etiā si nō sit de foro suo p modū denūciatōis ratōne peccati. ex de iudi. Novit. vel in modū reconuentōis tū. q. viij. Cuius in agendo. Est forte post inceptaz causam vellet debitor desistere a causa mota ptra creditorem videt qd ad petendū creditōis possit eū cogere iudex ecclesiasticus ut rñdeat coram eo vel satisfaciāt. extra de ordi. cog. Cū dilectus. Et nota fm Hosti. in sū. lib. iij. scilicet de pig. §. iij. qd hec infrascripta intelligunt pignori tacite obligata. si quis pmissit dōtē tibi. oia bona illius p illa pmissione tacite obligant. sicut q bona mariti p restituēda dote oia vxori tacite obligant. etiā vbi extraneus. i. is qui non habet in pfate muliere pstituit dotez. et nisi ipse extraneus ipam dōtem spāliter stipulē. ipsa mulier tacite stipulasse videt. nec p delicto viri debet vxor amittē dō-

tem suā. ex eo. ti. Ex lris. etiam si crimē lese maiestatis pmissit. E. ab. l. iul. maie. l. Quis. qd. §. prore. Item oia bona pductoris inuēta et illata in pnbio rustico dño sciente nisi ad tēpus inferant dño tacite obligata sunt p pñsione. ut. E. quibz cau. pig. cō. l. Quis. in agro urbano nō distinguit utrum dño sciente vel nesciente sint ablata. Item bona tutor et curator tacite obligant minoribz pro illoz officio si admistraverint inique. E. de abmi. tu. l. Pro officio. Item bona patris tacite obligant filiis p rebo aduentitijs. E. de bonis que lib. l. Cū oportet. Item bona mris puolantis ad secūdas nuptias sūt filioz prioris mrimo nūqz eis restituat que a priori marito lucrata fuit. E. de secūdis nup. l. Hac edictali. Item bona defuncti tacite obligant pro legatis q p fideicommissis. E. pmunia dele. l. j. Et nota qd si pignus paret vel deterioraret penes eū si hoc accidit sine culpa creditoris non tenetur soluere illud nisi actus sit q amissio pignoris liberet debitorem. Si vero paret vel deterioraretur culpa creditoris: tenetur creditor. E. de pignorat. acf. l. Que fortuitu. Item nota qd in casu in quo creditor iuste vendit pignus et bona fide si minus accipit q debeat habere p agere contra debitorem ad residuum. Si vero plus accipit tenetur restituere debitori. E. de iur. to. l. fi. hec Ray. al furtum cōmitteret si bi illud plus retinendo.

De comodato. Nota. §. iij.

q si alicui comodatum fuit aliquid ad certum usum et ipse ad aliud est usus: puta quia equus sibi comodatus est ut iret in villam et ipse buxrit in bellum sic furtum pmittitur. nisi forte ratōne amicitie poneret spem in ratihabitione: et tenetur talis ad satisfaciēdū si perijt vel deteriorat. ff. eo. l. Si ut certo hosti. et Goff. et in comodato non transfertur dominium sicut in mutuo. Est autem comodatum secundū hosti. alicuius rei ad aliquē spālem usum gratuita facta pcessio. Nam si merces interuenit transit in locatū vel alium ptractū inominatum. Comodare autē p qui q donare. comodari p cui et donari. et is qui obligatōem ptrahere p. Item nō solum platus sctia pconomus. Naz et talis phere p. r. q. ij. §. Hoc ius. Si si pupillo pmode nō teneat: licet aliū sibi obliget. ff. de actio. emp. et ven. l. Julianus. §. an penul. teneat tū pupillus inqum locupletior factus ē. sic et si psona nō ecclesie comodata fuit: teneat ecclesia qntum in utilitate eius usum est. hosti. Item si vtrū ad id ad qd ē sibi comodatū perijt. vel est res deteriorata: q tūc si grā vel voluntate ipsius cui comodatum est est comodatus. non teneat de casu fortuito nisi ipse fuisset in culpa. Exemplū ut si comodatus remisit p minus idoneum nuntiu. vel interuenit pactū q teneat. vel fuit in mora postq

debit rebbere: qz in quolibet horz teneſ ab ſa-
tisfactiōem. **P**icitur caſus fortuit? q̄ p̄uide-
ri non p̄t. ſicut incendiū. ruina. naufragiū. ra-
pina. et huiusmodi. **E**. eo. l. i. Teneſ autē de to-
lo et culpa lata leui et leuiſſima. exē de pmo.
c. j. Et dicif dolus machinatio ut ſi fecit pmo-
datarius ſibi ſubripi rem p̄mobatā. Lata cul-
pa ē cū dicit ſe nō intelligere vel ſe nescire qd
omnes ſciunt. ut ſi dimiſit rem p̄mobatam in
platea: et dicat q̄ non credebatur ſibi auferri q̄
ſic ablata eſt ei. vñ ei imputaſ et teneſ ab ſa-
tisfaciendū talis cōmobatarius. **L**euſ culpa
eſt deſidia ſeu negligentia. ut ſi rem p̄mobatā
poſuit in camera et dimiſit oſtiū apertū inde
recedens q̄ ſic ablata ē. **L**euſſima vero culpa
eſt que aliquo modo p̄uideri potuit. ut ſi rem
p̄mobatā poſuit in archa ſed nō firmavit cla-
ue. et ſic eſt ablata ei. unde ei imputaſ et tene-
tur ad ſatisfaciendū: ſed ſi firmavit archam
et adhibuit oēm diligentia tunc non teneſ.
Sed ſi ablata eſt res p̄mobata vel perijt ut ſi
frum tibi p̄mobauero ut domū tuā vel tectū
reficiat et cabens de machina moriatur. non
teneris niſi in culpa dephenderis etiaſ leuiſſi-
ma. qz. ſ. machina non fuit diligēſ ligata. ff.
eo. ſi ut certo. **S**i vero cōmobatū fuit ḡra cō-
mobantis tñ: ſi perijt vel deterioraſ cōmobat-
tari? teneſ d̄ dolo q̄ culpa lata. ut. ff. eo. **S**i ut
certo. puta ſi vroz mee mutuauī clamidēz ut
honeſte iret ad eccleſiā vel ut inde adducereſ.
Si aut fiat ḡra vtriuſqz teneſ de culpa lata q̄
leui. puta p̄mobauī tibi ciphos argenteos cū
amicos p̄munes inuitaſſes. ff. eo. l. In rebus.
hec doſt. in ſū. lib. ij. ſeica. xv. §. j. et Goff.

De deposito. Nota

S. v.

q ſi deſposito ſibi facto uſus eſt vel retinuit ſi-
bi vel alteri p̄ceſſit ad uſum quia tunc furtum
p̄miſit niſi hoc egit cū voluntate deponentis.
vel niſi erat res qua uſus eſt p̄ſtens in pon-
dere. numero. q̄ meſura non obſignata: qz in
huiusmodi non habet p̄prie locum deſposituz.
Item cum res deſposita apud eū exiſtes perijt
ſeu ablata ē ſi quidem doli p̄miſit vel latā cul-
pam teneſ. **D**e leuiſſima culpa teneſ ſi ſit in
mora vel aliquid accepit p̄ custodia. aut ḡra
deſpositarij fuit deſpositū. aut ſe obtulit depo-
ſitor: de caſu fortuito teneſ ſi pactuz vel mora
p̄ceſſit. exē eo. **D**ona. **E**lide in ſū. lib. ij. q̄ ti. vj.
q. xxij. **Q**uid ſit culpa leuiſ et leuiſſima. habes
ſupra p̄mobatū. §. primo. **E**x hijs viteſ poſſe
ſolui queſtio qua queriſ. **Q**uid cuz officialis
alicuius p̄munitatis vel dñi q̄ ſolet dici came-
rarius vel theſaurarius recipiēs pecunias in-
troitus ipſius p̄munitatis vel dñi gabellaruz
pedagioꝝ collectaꝝ et p̄dictas pecunias aſſi-
gnans cōgruo tpe alijs officialibz vel p̄ſonis
determinatis a dño ipſo vel a p̄munitate. puta
ſtipendiarijs et alijs ſuientibz eis. utz ſi pecu-
nia ſibi tradita per modū q̄ſi deſpositi ſi cū ea

negociēſ vel eam p̄mutet cambiēdo florenos
ad monetam vel ecōuerſo. vel mutuo trabens
uſurā recipiat. utz lucrū inde ſuſceptum fiat
ſuū: **A**b hoc dicendū q̄ ſi cōmunitas inde nil
lebaſ ſeu dñs illius pecunie nec etiā p̄ſone q̄
recipe debent ſua ſalaria. qz. ſ. tpe ſtatuto eis
ſoluif integre. illud lucrū ſuū facit ratē ſue
iſtutrie. et p̄cipue cū ſubſtet amiſſio eius pe-
riculo ſui. vñ et ſideiſſorē tales ſolent dare. q̄
p̄munitates hoc ſciunt et tolerant. qz res ē in
numero p̄ſtens et ponere nō obſignata. et
ſic non p̄prie deſpositū. **D**ecus aut eſſet ſi pe-
cunie amiſſio ſubſtaret periculo p̄munitatis
vel dñi qz tūc lucrū eſſet p̄munitatis ſeu dñi.
debuta tñ mercede laboris illius eā exercen-
tis. **I**tem ſi ex hoc exercitiū ſequereſ dānū crebi-
toribz dñi vel p̄munitatis qz eis nō ſoluif ſta-
tuto tpe ex eo q̄ camerari? pecuniā p̄munita-
tis vel dñi in alijs tenet occupatā. tunc teneſ
illis de omni dāno. q̄ peccat q̄ uiter p̄ volun-
tatē eoz differēdo ſolutiōem. **S**i aut in uſuris
exercet talē pecuniā peccat q̄ uiter talia per-
mitteſ ab quos ſpectat cū p̄cipies ſint pec-
cati cōſentiento. xj. q. ij. **Q**ui p̄ſentit. et teneſ
ipſe ad reſtitutiōem. et p̄munitas ſeu dñs ſi in
aliquid lucrī haberet quo ad illam p̄rem. **D**e
fraudibz autēz q̄s ibi faciūt dando diminutas
monetas: et de extorſionibz q̄a p̄munif multe
q̄ q̄ſi innumere minutie ſūt et difficile eēt iueni-
re p̄nt ea paupibz bari. ar. xij. q. v. **N**ō ſane.

De iniusticia in loca

S. vj.

tōne et p̄ductiōne facta vitendū eſt. **D**icif aē
locator qui rei ſue uſū alteri pro p̄tio p̄cedit.
ut cum loco tibi domū meā ego ſū locatoꝝ. tu
vero p̄ductor. **E**t etiaſ q̄ſqz dicif quis locare
operas ſuas q̄ſ offert ſe ad faciendū aliquid
p̄ p̄ticio. vel etiā q̄ſ accipit rē ut faciat in ea
aliquid. qd dicif inominatus p̄tract? **E**t p̄t i
huiusmodi p̄mitti peccatū multiplici. p̄mo ſi
locat rem vitioſāz ſcient. puta domū ruinōſā.
vel equū claudicantē. vel al' defectuoſū pecca-
uit mortalitē ſi inde ſecutū ē vel verſimilitē ſe-
qui poterat notabile dānū p̄ductor. et teneſ
ad ſatisfactiōnem de dāno ſubſecuto. et hoc q̄ſ
tale vitiiū vel talis defectus ignorabaſ a p̄du-
ctoꝝ. **E**lū et in lib. qui dicif **M**erebiana ſic di-
cif. **S**i locauī tibi p̄uenta mercede meū equū
ad vecturā ducendū **F**lorentie et reſtituendū
inde ad. viij. dies et equ? ateo vitioſus erat ut
p̄mote eo uti nō poſſes forte qz ceſpitabat vel
catebat vel ſelloꝝ ledebatur cū calcatibz urgere-
tur nō ambulabat vel male q̄ ſilia. **D**iſtiguē-
dum ē: qz ſi locauī certū. puta hūc equū q̄ ſcie-
bam vitioſum. teneor ab omne dānū et in eſſe
tuū. **S**i nesciebam vitioſum nō teneor. **S**i ſi lo-
cauī tibi incertū. puta vnū d̄ equis meis cum
haberem plures bonos et malos q̄ poſtea tibi
p̄ſitauī malum hoc ſciens teneor etiā ab omne
in eſſe. **I**tem teneor tibi ab omne impēſas q̄s

fecisti in equitacione. et tu teneris spaliiter ab ea que mecum puenisti. hec ibi. Item si locando domū vel agrū plus erigat q̄ debuerat cōstiteratis circūstantijs pcurrentibz que multe sūt peccauit plus vel minus fm q̄ grauaf pductor. Item si grauauit pductore exigendo pensionē siue mercedē rei locate ante tēpus debiti: q̄ iniquū est. fm Goff. in hoc seruari debet qd̄ inter eos actū est. Si vero nō apparet quid actum sit seruābus est mos regionis. q̄ si nō apparet vel ē varius. seruandū ē qd̄ minimū est vt. f. soluatur in fine āni. de re. iur. In obscuris i. vj. Item Azo. Item si dñs siue locator expulit iquilinū seu pductore de habitacione vel usu rei locate ante terminū puentuz inter eos in casu non pcessō peccauit et teneat ab satisfactōnem si pductor ex hoc aliquod dānum incurrit. Ubi nota q̄ in. iij. casibz licite locator p̄t expellere pductorem. Primus est si dom⁹ locata necessaria facta sit sue habitatiō. puta si domus in qua habitabat casu destructa est. aut si postea buxit vroz. aut similibz necessitas supuenit. quod intelligendū est fm Hosti. q̄ tpe locatōis illa necessitas nō iminebat. Secundus casus est si dom⁹ habz necessitatē repatiōis. et intelligo de necessitate orta post locatōem. et in hys duobz casibz est remittēda pensio p rata tps. Tercius si puerse pductor in domo puerles. vt si tenet porcōs i solario: vel nō ē in ea fm pactū pductōis. vel si deteriorēz faciat rē. puta si opa rustica suo tpe non exerceat. vel si malas feminas ibi teneat aut etiā puerlas. ar. in Auten. d. leno. §. Sancimus. vel ppter inimicitias culpa coloris octas dānum detur agro. vt si inimic⁹ eius arbozem exciderit. que exempla ponit Hosti. Et in hoc tertio casu dixerūt aliqui nō esse remittēdam prem pensionis p rata tps. Sz cōtrariū verū est: q̄ dñs teneat remittere. sed p̄t agē ptra inquilinū de dāno dato. Quartus ē q̄ inquilinus pensionē nō soluit p biēniū q̄ p̄t expelli si ab quinquenniū vel vlē pduxit. Et si locator p̄misit sub certa pena non expellē cōductore. intelligat p̄bitō si soluat pensionem ff. eo. ti. l. gro. dos. iij. casus ponit Goff. ex eo. ti. p. tōx. Item si pductor male tractauit rē sibi locatā. sic plus vel minus peccauit fm le sionē: et p̄cipue q̄ ex malitia vel crassa negligentia hoc egit. et teneat ab satisfactōnez. Item si nō solueret tpe debito cum posset: peccauit. Item si erigit locator a pductore satisfactōnem dāni de re locata in casu etiā in quo nō tenebat. vel ecōuerso. si pductor non satisfecit de dāno secuto in re sibi locata cū tenebat. Pro cuius declaratiōe nota fm Hosti. q̄ si dānuz p̄tigerit culpa pductoris vel illorū quoz opa vtiē: teneat ipe pductor. et in hoc etiā p̄tractu venit culpa leuis cū ḡa utriusq̄ celebretur. Quis quidā p̄trariū dixerint. vt Insti. quibus

mo. recōtrahit obli. §. si. An si auiga vel car roterius dū ceteros currus trāsire nō p̄mittit p̄tendendo si currū euerit et seruū vel bouē quē pduxerat quassauit vel occidit: teneat cōductor. debuit. n. se tpare et diligētius se habere. ff. eo. §. Itē querit. Sed si fecit qd̄ quicūq̄ diligens fecisset secutus erit. ff. eo. Si merces. §. Qui colūnaz. De damno vero dato ab alio cui obuiari nō potuit. nō teneat. ff. eo. Sed de damno. Similiter de casu fortuito nō teneat nisi fecerit spāle pactū Hosti. Item si locādo operas suas in faciendo aliquam rem intulit damnum dño rei d̄struendo in toto vel in pte ipam rem. si hoc p̄tigit culpa sua vel illorum quoz opa vtiē: teneat de dāno etiam ubi leuis ē culpa. vt si pductor colūnam trāsferendam pduxit vel dolia et similia si fracta fuerūt sua culpa vel suoz quoz. f. opera vtiē: teneat. Si autē adhibuit diligentiā quaz adhibuisset diligens paterfamilias non teneat. ff. eo. Si merces. §. qui et colūnam. Et licet de damno dato ab alio nō teneat: teneat tñ d̄ custodia. ff. eo. l. qui mercedē. Nam qui mercedē p sola custodia accipit teneat etiaz de leuissima culpa. ex ē de depo. Dona fides. De casu fortuito nō tenetur nisi ex pacto. Item si non laborauit tātū q̄ntum p̄mote potuit. vel faciendo moras vel pausas non necessarias. vel etiā non faciēdo opus diligētē. Item pastor teneat de custodia. ff. locati. l. qui mercedēz. Et si dominus bicat q̄ perijt culpa vel dolo illius et pastor negat fm Hosti. pastori incumbit onus p̄banbi. Nā cum ipe ratōne officij debeat custodiā habere si dicit amissam p̄bet abfuisse culpā siue doli. sicut argentarius p̄bare debet amississe rōnes. ff. de edendo. l. si quis de argentarijs. §. si. Itē in custode carceris. ff. de custo. et ex hi. re. l. si. cum alijs. Qui dolum allegat dolum p̄bare debet. ff. de pba. l. Quof. §. Qui dolum. Item si futor puerū quem pduxerat forma calcei taz vehementer p̄cussit vt ei oculus effoderetur: tenetur. quia leuis tñ castigatō est ei p̄missa. ff. eo. l. Item queritur. Item qui recipit palium meum et postea per errorem debet alteri: teneat. q̄ nō tollat error in facto p̄prio. ff. eo. l. Item si palliū. Item si vestimēta polliēda accepit et mures roferunt de culpa teneat. vt. ff. eo. l. Item querit. §. si fullo. Item si aliquid sartendū vel polliendū vel gēmam sculpendam vel includendam accepit: teneat. ex cepto si vicio materie frangat. nā tunc non tenetur nisi p spāle pactū. ff. eo. l. si quis fūdū. Eodem mō si vitulos pascēdos accepit. Item si me iuito nauta ponat res meas in alia nauī q̄ pduxeram et perijt: teneat nauta. ff. eo. l. Itē si queritur. Et nota q̄ in certis casibz fit remissio census siue pretij rei licite fm Goff. vt si pductor expellitur fit remissio pro rata tēporis vt sup̄. Itē excusat p̄p̄ vim maiorē cui

622

resisti nō potuit. ff. eo. l. Si ex pducto. §. ij. et
 iij. Item ppter sterilitatē afficientē pductores
 in agro incōmodo nisi sterilitas valeat ppen-
 sari cū ubertate precedentis vel sequētis ani.
 Et fiat hec remissio p rata temporis sterilita-
 tis. extra eo. ppter. §. fm Inno. et Hostiē. si
 aliquis locat operas suas tñi. vel locat opam
 et rem. vel accipit spēm ex innominato cōtra-
 ctu ut aliquid faciat in ea. totā mercedem re-
 cipit etiā si casu fortuito impeditus fuerit ni-
 si mora vel culpa possit sibi imputari. puta si
 opatus fuit alibi eo tpe q̄ inte ponit pmode
 opari. ff. de va. et extraor. cog. l. j. §. penul. Ca-
 sus vero fortuitus nocet locatori corpis i mer-
 cede ut non habeat nisi p rata. Item pductor
 agri vel domus vel alterius rei p̄t ipsam rem
 alteri locare. C. eo. l. nemo. et tunc res poste-
 rioris pductoris sunt obligate principali dño
 vsq; ad istā quantitātē quaz iste secundus cō-
 ductor tenet priori. ff. eo. l. si in lege. Item si
 pductor expēdit aliquid in re pducta necessa-
 rie vel utiliter agendo. edificando vel instituē-
 do fm Hosti. ager ptra locatorem ut ex pensas
 recipiat. ff. eo. l. dñs. al. sec. Item nota q̄ ma-
 gistri vel scolares tractantes cum aliquo ciue
 Donoñ. d. pductōne hospitij irrefutis iniqui-
 linis nisi tēpus fuerit elapsum pductōnis sūt
 excommunicati. ex de locato. Ex rescripto. De
 hoc habes in quarta pte ti. j. Item si aliquid
 possidet iure prescripto non extantibz pducti-
 bus omnibz que requirunt ad legitimā pre-
 scriptōem tūc rem furtivā habet vel raptā et
 sic peccat mortalitē et tenet restituere fm Wil.
 et alios theologos et canonistas. Pro cuius
 materie aliquali sz breuissima dclaratōne est
 sciendum q̄ pscriptō vel usucapio fm Ray. ē
 acquisitō dominij p cōtinuatōem possessionis
 tps a lege diffinitū. i. p spaciū tps diffinitū
 a lege. ff. de usuc. l. iij. Differunt aut pscriptō
 et usucapio adinuicē in hoc: q̄ pscriptō ē cir-
 ca immobilia ut agros. domos et huiusmodi.
 Usucapio circa mobilia ut atalia et huiusmo-
 di. xvi. q. iij. placuit. §. Quas actōes. Itē usu-
 capio ppletur triennio: sed ad pscriptōnem
 requirit plus temporis. ut infra patebit.

Ad prescriptionem §. vij.
 legitimā quatuor requirunt fm Ray. goff. et
 Hosti. Primum est cōtinuatō pscriptōis p euz
 qui pscript p tempus a lege diffinitū ut toto
 illo tpe sine interrupōne sit possessa. xvi. q. iij.
 §. pt. Tēpus aut a lege sup hoc diffinitū ē in
 pscriptōne longi tps: tēpus. xx. ānoꝝ inter
 absentes. et. x. inter pntes. In pscriptōne lō-
 gissimi tps est spaciū. xxx. vel. xxx. ānoꝝ.
 xvi. q. iij. §. pt. Et hoc intellige p laicos et p-
 uatas psonas. Nā p ecclesiam nō p̄t pscripti
 neq; ab alia ecclesia neq; a laico nisi spatio. x.
 xxx. annoꝝ. Contra ecclesiā vero romanam
 spatio centū ānoꝝ. xvi. q. iij. §. quas actōes. et

c. nemo. Et intellige presentes in eadē puin-
 tia existētes fm Hosti. et Wil. fm alios in ea-
 dem ciuitate. Secundū est bona fides. i. q̄ re-
 cipiens rem quā pscript credit tradentē esse
 dñm vel habere ius alienābi et sic erret in fa-
 cto et nō in iure. ff. de verbo. sig. l. bone fidei.
 Inno. et Ray. et hec bona fides requirit per
 totum tēpus pscriptōnis. ex de pscripti.
 Vigilanti. xxxiij. q. ij. Si virgo. Et nota q̄
 fm leges nō solū exigerat bona fides i pscr-
 ptōne longissimi tps. f. xxx. vel. xxx. ānoꝝ:
 sz etiā in pscriptōne longi tps. f. x. vel. xx. an-
 noꝝ non requirit fm leges bona fides nisi ab
 initio pscriptōnis. ut. C. de pscripti. xxx. vel
 xxx. ānoꝝ. l. Cū notissimi. et l. Si q̄s empf.
 xvi. q. iij. §. pt. Sed fm canones requirit bo-
 na fides in omni pscriptōne in quibet pte tps
 quousq; pscriptit extra de re. iur. Possessor. li.
 vj. Et in hoc leges ille sunt abrogate p cano-
 nes. ut dicit Jo. an. qd p̄t facē papa ppter pe-
 riculū animaz. ut. x. di. p totū. et ex de pre-
 scripti. Vigilanti. Terciū qd requirit est ius-
 tus titulus. et fm Ill. et Wil. dicitur iust? ti-
 tulus hic oīs actus per quē solet acq̄ri domi-
 niū. ut si verus dñs tradat rem: aut q̄ soluit
 ei ut debitum. aut quia emit. aut q̄ est heres
 institutus. aut intra res hereditarias habuit
 aut donatū est ei. aut per transactōes recepit
 siue pro derelicto habitam occupauit. aut le-
 gatum est sibi. aut datum est vizio in totum ex
 pte vxoris. aut pro socio. i. qñ buoz societate
 soluta diuidunt bona. i. facta diuisione cedit
 in ptem alteri aliquid eoz que bona fide pos-
 sidebant alienū. aut p suo ut cū quis inf mul-
 ta que habet sua habet aliqd alienū qd credit
 suū. Dicit tñ Hosti. q̄ iste ultimus titulus. f. p
 suo nunq̄ dat cām pscripti nisi aliqd supio-
 rum p̄tendat. C. de usuf. l. celsus. Sed cū ex
 de pscripti. Ad aures. et. c. vlf. nil dicat de titu-
 lo nō videt q̄ requirat sz sufficiat bona fides
 solū. Jo. an. sup heica. Possessor. breuiter dicit
 q̄ si ius comune vel pscriptō nō est p possessio-
 nem sufficit bona fides. al. necesse est allegare
 titulū et pbare nisi alleget pscriptō tati tps
 cui? p̄trarij nō sit memoria. ex de pscripti. c. ij.
 In sū. aut con. lib. ij. ti. v. q. vj. dicitur q̄ suffi-
 cit hēc titulus vep vel psumptū. et ideo soluuntur
 multa p̄traria. ex de eo. ti. c. de quarta. Et
 subdit Wil. q̄ psumptōem d iusto titulo sem-
 per habere p̄t secura p̄sciētia qñ ei nihil pba-
 bilitatis inotescit de p̄trario. Quartū qd re-
 quirit est fm Ray. q̄ res nō sit vitiosa. Et bi-
 citur res vitiosa si ē furtiua vel vi possessa quā
 nō soluz fur vel raptor sz nec ullus alius quia
 ab eis emerit vel al bona fide accepit p̄scribere
 potest vel usucapere. et hoc nisi vitium purgatum
 fuerit loco istius quarti. Hosti. et Goff. dicūt
 q̄ oportet q̄ sit res p̄scriptibilis. Ponūt at
 Ray. hosti. et Goff. in summis multa esse que

prescribi non pnt. Et in criminib? nullo tpe
prescribi pt: sed potius ex diurnitate tēporis
augent. ex. de consue. c. fi. r. r. q. v. Qd teo.
Item ptra obiam visitatōem pcuratōem que
debet rōne visitatōis pscrivere nō pt subbi-
tus. ex. de pscr. cū non licet. ex. de cens. c.
Cū instantia. Item ecclesie et cetera loca sac-
necnd decime et pmitie et oblatōes nullo iure
pnt a laicis possideri vel pscr. qz regularit
quod possideri nō pt. pscr. non pt. r. v. q. iij.
s. pt. Item limes prociariū vel biocesum vel
qd abberet limiti pscr. non pt. sed bñ limes
prebitor. r. v. q. iij. licet. Item publice pensio-
nes et fructōes agroz non pscr. a colo-
no. Item liber sō. r. v. q. iij. s. pt. Item repu-
blice que sunt in usu ppli romani vel aliarum
ciuitatū. vel platee. pontes. aqueduct. r. iue. q.
huiusmōi. nec. n. i. toto nec in pte hec pscr. b-
tur. ff. de vsuca. l. Alucapio. Hīs quatuor cō-
ditōib? pcurrentib? rem alienā pscriptaz cū
bona psciētia qz pt possidere fm Inno. hosti.
et Jo. an. et qñ oēs. Nā iure humano distin-
cte sunt possessiones. et res appropate bi. viij.
Quo iure. Et ius sic disponit qd illud qd pri-
erat alienū efficiatur suū iure pscriptōis.
Si quis vero habet sup hoc psciētiā scrupu-
losā ab pñliū sapiētis deponere debet. qz si nō
pt deponē restituat. et nullo mō teneat cōtra
psciētiā qz edificat ab gehennā. r. r. v. q. i. s.
Ex hīs oib?. De pscriptōne quo ad psciētiā
sic dicit Anto. de bu. in. c. quia pleriqz. Prescri-
ptio aut est mere obiosa que. s. solū est funda-
ta ex negligentia nō petētis. ut in pscriptōne
r. r. annoz. et huiusmōi. qñ in pscr. bēte deest
bona fides. et sic talis teneat restituere in foro
psciētie. Aut pscriptō nō est mere obiosa. qz. s.
nō est fundata sup pura negligentia ei? qz
pscr. bēte: sed sup terminis pscr. bētis et titulo
et bona fide. Et tunc qz tales pscriptōnes sūt
inducte p naturalē equitatē: sed ppter bonū
et equū publicū. sic taliter pscripta non teneat
pscr. bens restituere. et hoc tenet pñiū ca-
noniste in. c. vigilant. ex. de pscr. Et in re-
gula possessor. d. re. iur. in. vj. Theologi tenet
ptariū. et sic res ē in dubio. Satis eque dici
posset qz si acqrit rem titulo lucratiuo pfulē-
dum est ei qz restituat ubi nullā fecit expēsa.
S; si titulo nō lucratiuo. tūc si p ignorantē
et nō sagacem. pfulatur ut restituat. si contra
sagacem. cōsulatur ut nō restituat nisi resar-
cito pñio et expensis melioratōis: quia hoc
dānum est passus ppter negligentia eius cui?
erat res in nō recuperando. hec ille. Ray. autē
dicit simpliciter tali pfulendū qz restituat. Qz si
talīs nollet acqescere. nō audeat illi dare secu-
ritatē qz sit in statu salutis. nec audeat precise
distingere illū esse in statu dānandorū p iura
que hoc pcedūt. et sic seruaf ubiqz. S; Inno.
hosti. io. an. bern. goff. monalbus. ol. wil. ge.

ral. Jo. de rip. et Lau. simpliciter dicit licite
posse possidere talitē pscripta. s. pcurrentib?
dictis circūstantijs. et sic pñiū teneat. Quot
autē modis interrumpit pscriptō naturalit vel
ciuiliter et qñ relescit aut non currit. vide in
sū. con. lib. ij. ti. iij. q. c. r. r. q. se. Ibi dicitur qz
fm Ray. interrumpit pscriptō duob? modis. l.
ciuiliter et naturalit. Et ciuilit trib? modis.
Primo p libellū principi oblatū. et hoc valet
in annualib? actōib? que p hoc ppetuant. Et
fm glo. dicunt ānuales actōes: qz ultra ānū
nō durāt. Secūdo interrumpit pscriptō p qre-
lam iudici factā et secutā rei puentem: et hoc
in omnib? actōib?. Tertio p litis ptestatōez:
et hic modus in oib? actōib? valet. Et d. pscr.
r. r. an. vel ultra. l. fi. Item p oia est in qñ li-
tis ptestatōne. Donec exemplū ex. ut lite. non
pte. Qñ. vlt. mediū. Extra iudiciū etiā ciu-
liter interrumpit pscriptō. v. modis. Primo
mō p solutōem vsuraz debite pecunie. Nā so-
lutō vsuraz ut dicit glo. interrumpit pscriptōz
sup debito p quotāt ānos creditor cesset a re-
petitōne debiti. Interrumpit secūdo p secundā
cautōem factā a debitore. Et d. pscr. r. r. an.
l. cū notissimi. Tertio interrumpit p ptestatōez
cū nō pt pcedere aliq cā ipeditus. ex. de offi.
ordi. c. Pastoralis. et. r. v. q. iij. s. pt. Ista pte-
statō fm glo. pt fieri coram ordinario iudice
vel etiam coram publicis et honestis pñtis.
Interrumpit quarto p denūciatōem factāz co-
lono. i. p citatōem factā de parēto iuri coraz
iudice sup re quaz possidet noie alieno. ex. ut
lit. nō pte. Qñ. Quinto interrumpit p synoda-
lem pclamatiōem. ut cum sacerdos in synodo
vel cōcilio pñtiali vel generali pclamat qz
alius sacerdos tenet rē ad suā ecclesiā pñtē-
tem. ut ex. d. pscr. Sanctoz. Naturalit autē
interrumpit pscriptio p occupatōez aque et p
violentiā eiectōem vel etiā si res sit furto sub-
lata. ff. de vsuca. l. Naturalit. Cū Ray. cōcor.
Al. in omnib? pdictis. et Inno. in glo. sup. c.
Illud. eo. ti. Item notandū qz in septē casib?
bus nō currit pscriptio nec etiā interrumpit:
sed quiescit fm Ray. Primus ē tpe plati ma-
le alienātis qñbiū viuit et tenet ecclesiā ut di-
cit glo. r. v. q. iij. Si sacerdotes. Secūdo ē tpe
vacatōis ecclesie. Tercius ē qñbiū platus est
hereticus. et intelligendū fm glo. de plato eccle-
sie cuius res ab alio possidebat. ex. d. pscr.
Auditis. Quartus ē tpe scismatis. ex. d. pscr.
Cū vob. Quītus tpe excomunicatōis: qd intel-
ligo si nō sit negligēs in absolutōe. ex. ut li. n.
pte. Qñ. Cui? ratō est. qz excomunicatō non
pt agē ad infrupendū pscriptōez. Sextus ē tpe
etatis pupillatis. Septimus ē in tpe qz qñ legiti-
ma cā impedit nō pt agē. ex. d. appel. ex. rōe.
De hīs Inno. ex. eo. ti. sup. c. Ex transmissa.
ubi etiā specificauit d. tpe hostilitatis et capti-
uitatis. Itē nota qz ut dr in glo. r. q. j. sup. c.

sapientie. s. lapide pretiosum. et oia que desiderantur huic non valent parari. puer. iij. Sapientia autem dico stultitiam infusam tibi. et sic accipit promittit in sacra scriptura. Ipa prohibet in se omnes stultitias morales quibus in vita nil est utilius homini ut dicit ibi sapiens. Pecunia que emittitur est labor cohibendi et moderandi suas passionem. Nam ut dicit philosophus. stultus est scientia circa difficultatibus. Et Virgilius. Bursu attollere grabatū. s. ad virtutes. hic opus. hic labor est. Et in libro sapientie dicitur. Si quis stultitiam sapientiamque effodiens thesaurum inuenies. In effusione thesauri est labor in abiciendo terram. i. terrena affectu despicendo. est et desiderium thesauri magnū. est et profunditas que inuit humilitatem. In tercia regione. s. inferni merces que descendendo meditatione ad eas in vita punitur per emittit. i. remissio pene eterne inferni vel temporalis purgationis cuius quisque est debitor pro peccatis suis. Nō. n. est homo super terram quod non peccet. ait Salomon. iij. regū. viij. Nulla pretiosior margarita ex illa regione inde potest trahi. et utilior ista. s. venia. Multa. n. inde meditatio potest trahi ut agnoscere diuine iusticie. compassio ad illos et huiusmodi. sed hec utilior. Pecunia autem qua emittitur ista margarita pretiosa est penitentia. Et. n. dicit Leo papa. Venia non datur nisi correctio. de re. iur. in. vj. Et pleni? declarat Augustinus. de peccati. i. inquit. Neminem putes de errore ad veritatem de quocunque magno vel puo vitio ad virtutem transire posse sine penitentia. Per penitentiam. n. principaliter cordis et contritionem veram tollit culpa: et de pena debita plus et minus secundum quantum talem doloris. De ista igitur negotiatione spirituali intelligit quod dominus precepit dicens. Negociamini. Et ab hac exercenda dicit psalmista se intratum in potestias domini. i. in regiones sue potentie. suo exemplo nos ab item prouocans.

Reuertendo ad primum. §. ij. genus negotiationis. s. qua faciunt mundani quia plena est multis vitiis. ideo cauenda inquit vitiosa. quod ipse psalmista nos docet suo exemplo dicens. Non agnouit negotiationem. et hic est textus secundum aliam biblie translationem. In loco cuius nostra translatio habet. Nō agnouit laboratorem. hoc est exercitum iniquorum. De quibus dicit Baruch. iij. Filij Agar exquirunt proutentias que de terra est negotiatores. Tamen quod. Et ideo hac dominus prohibet dicens Iob. ij. Nolite facere domui proutentias domui negotiationis. Domus proutentiarum est nō solum ecclesia materialis sed multo magis spiritualis. i. collectio fidelium que tunc fit domus negotiationis cum fideles intendunt negotiationibus iniquis. Unde Crisostomus. de huiusmodi dicit quod mercator nunquam potest deo placere. Septemplex autem negotiatio est iniqua et cauenda large fumento.

Primo ratione finis cupidi.
Secundo ratione persone clerici.

Tercio ratione temporis feriati.

Quarto ratione sortitij iniusti.

Quinto ratione loci sacrati.

Sexto ratione mediij iniqui.

Septimo ratione materie mali.

opus necessario est malum. Si ergo finis negociandi sit principaliter cupiditas que est radix omnium malorum. negociatio erit iniqua. Sed per huiusmodi declarationem sciendum secundum b. thomam. secundam secundam. q. lxxvij. arti. iij. quod ad negotiatores pertinet mutatio rerum insistere. Importat. n. negociatio in facto quando mutatur. Est autem duplex mutatio rerum secundum philosophum in primo politicorum. Una quidem que naturalis et necessaria per quam videlicet sit mutatio rei ad rem vel rerum et denariorum propter necessitatem vite. Et talis mutatio non proprie pertinet ad mercatores: sed magis ad yconomos et politicos. i. hijs qui habent curare domum et familiam sue. aut ciuitati de rebus necessarijs vite. Hec igitur commutatio secundum philosophum de se est laudabilis quia habet finem honestum quod. s. deseruit necessitati vite humane. Possent tamen in ea committi diuersa peccata: sed illa sunt vitia hominum non artis in se. Alia mutatio est denariorum ab denariis ut in cabiendo. vel denariis ab merces ut in emptione et venditione. vel rerum ad res ut in permutatione: que dicuntur baratti. non propter res necessarias vite sed ordinata ab huius finem. s. lucrum ex ipsa permutatione consequendum: et hec proprie dicitur negociatio. Et quod quantum est de se deseruit cupiditati lucri que terminum nescit: sed in infinitum tendit. ideo secundum se considerata habet quidam turpitudinem in quantum in sui ratione non importat aliquem finem honestum vel necessarium de sui ratione. lucrum tamen quod inde queritur si non importet in sui ratione finem honestum vel necessarium nihil tamen importat in sui ratione vitiosum vel rationi contrarium. Unde ordinari potest ad finem aliquem honestum et necessarium. et sic efficere negociatio licita. puta si negociator lucrum quod querit moderatum. tamen ordinat ad hunc finem. s. ad sustentationem sui et familie secundum. s. statum suum decentem. aut etiam ut inde pauperibus subueniat vel etiam cum negociationem intendit propter publicam utilitatem ne. s. res necessarie ad vitam patrie desint et lucrum inde expetit non quasi finem sed quasi stipendium laboris seruatis alijs debitis circumstantijs de quibus dicitur. sic non potest contentari. Sed si finem ponat ultimum in lucro intendens solum diuitias augere in imensum et siibi reservare: in statu permanet damnationis. Et de huiusmodi negotiatoribus dicit b. thomas. esse intelligendum quod ait Crisostomus. super Math. Quicumque rem propter ut integram immutatamque vendendo lucratur ille est qui de templo eicitur. ut habet de. lxxvij. Quidam. quod verum est quod ultimum finem constituit in lucro. tunc. n. est extra ecclesiam que ab meritum. Nolite ergo facere deo. pa. m. de ne. Hic autem large sumimus negociationes et in se. huius. §.

626

Secundo negociatio est mala ratione persone cum
f. aliquibus personis specialiter aliquo iure prohibetur
quod fit cunctis clericis et multo magis religiosis.
et ne de. vel mo. p. totum. ubi non solum negociatio
sed et plura negocia ibi ponuntur eis inebdita.
Dicit etiam Augustinus. Negociari aliqui licet aliqui
non. antequam sit clericus licet. postquam effectus es
clericus non licet. bi. lxxviii. Fornicari. Ratio
est sim. b. tho. scda scda. q. lxxvi. arti. iij. quia
clerici abstinere debent non solum a malis sed
etiam ab hijs que habent species mali: quod in negocia-
tione contingit. et hoc tripliciter. Primo quia
negociatio est ordinata ad lucrum cuius clerici
debent esse preceptores. Unde Dierus. Negociatio est cle-
ricum ex inopia diuitie tanquam quibusdam pestis deuota.
bi. lxxviii. Secundo propter frequentiam nego-
ciatorum vitia: quia difficile eruitur negociator a
peccatis labiorum. ut dicitur Eccli. xxviij. Et Leo
papa. Difficile est inter ventis emetisq. pmer-
tu non inuenire peccatum. d. pe. bi. v. Qualitas.
clericus multum debet se cauere a peccatis.
iuxta illud. Ambulans in via immaculata.
Tercio quia negociatio nimis implicat mentem cu-
ris secularibus et per personam spiritualibus retrahit. Unde
apls. ij. ad Thimo. ij. Nemo militans deo impli-
se nego. secu. Ad idem bi. lxxviii. Consequens.
habent. n. frequenter vacare diuinis. Licet tamen cle-
ricis uti prima communicationis specie que ordi-
natur ad necessitatem vite emendo vel vendendo. Et
si emendo ad sui usum victualia vel libros et
huiusmodi. postea non indigendo hijs vel alia que
rendo empti carius vendant clericis que tunc plus
valent quam prius non peccant clericis vel laici. Si-
militer licet eis eandem materiam emere et inde ar-
tificialia facere. honesta tamen que congruat statui
suo. sicut emere ferrum rude: et inde facere ligo-
nes et vendere et alia honesta exercitia. non tamen
ex hoc dimittendo officia ecclesie. ar. bi. lxxxij.
Clericus. Nolite ergo clerici vel religiosi estia
negociationibus vacare. fa. do. pa. m. do. nego.
Tercio negociatio est mala ratione temporis festi-
ui. Quilibet. n. debet talibus diebus abstinere ab
opibus frivolis. iuxta illud Exo. xx. Omne opus
seruile non facietis in eo. Sed negociari propu-
tas in opera seruilia nisi emendo que sunt neces-
saria victui quotidiano: et de hoc habetur dis-
fusiue infra. Per huiusmodi. n. negociationem
non solum violantur festa sed frequenter omittuntur
diuina officia quibus vacandum est diebus festiuis.
De psal. bis. iij. dicitur. In illa sancta die festiua
nil aliud agendum nisi deo vacandum. Dicit tamen
De. de pal. in. iij. In nudum negociatio au-
ditis diuinis non quidem causa auaritie. i. congre-
gandi ad supfluitatem: sed aliqui fine honesto. f. ab-
puidendum ex lucro necessitati sue et familie nel-
dandum paupibus vel puidendum bono communita-
tis de rebo necessarijs. et filia. pnt tales excu-
sari: ex quibus prelati ecclesiarum sciunt et tolerant. De-
cus si sunt prohibere per aliquam excommunicationem et

huiusmodi. puenienti tamen puidetur per penas pe-
cuniarias a rectoribus: qui magis timent si eri-
gant. Quarto negociatio est mala ratione loci
cum. f. exerceatur negociatio in ecclesia. fit. n. ex
hoc magna irreuerentia loco sacro et personis deo
cuius est domus. Unde et dominus vendentes et ementes
in templo eiecit dicens. Nolite facere domo. pa.
et. sed dignius et sacrati est in tempore gratie templum
ecclesie quam templum Salomonis. Ibi. n. offerre-
bant altaria et sanguis iherosolymorum et vitulorum. hic
autem offerretur corpus et sanguis christi verum. Et cum
plura peccata preteritis in emptione et venditione
graviora etiam sunt ratione loci sacri sicut et alia
ibi perpetrata. Impebis etiam deus orantium
propter tumultum qui solet contingere in huiusmodi.
Sed quid de venditionibus ibi candelas. Dicens
vnde videtur quod clerici vel religiosi qui hoc faciunt
principaliter ad satisfaciendum deuotioni fidelium
qui solent eas accendere in honorem dei excu-
sari possunt. Si autem ad cupiditatem et lucrum prin-
cipaliter non videntur excusari posse a viro eis
prohibito negociationis et precipue in tali loco. si-
cut nec sacerdotes veteris testamenti in hijs que
vendebant in templo. Et in hijs quatuor casibus
prodictis quibus consulendum sit quod lucra facta in
huiusmodi pauperibus erogent. non tamen videtur
hoc esse de necessitate salutis. Et ratio est quod da-
tio et acceptio pecunie in huiusmodi de se non est pro-
hibita. sed actus negociandi non simpliciter sed in
tali loco. tempore et persona vel fine. licet aliqui con-
trarii dicant. non tamen inueniunt aliqui ius vel docto-
rem solennem hoc expressse dicentem. f. quod de necessi-
tate sit pauperibus dandum illud lucrum. Quod autem pro-
curatur hoc pauperibus dandum cautum est ab alijs alia
declarante esse. f. de necessitate vel consilij bone-
state. Nec. n. oportet omnem veritatem apire in pro-
bicationem propter periculum abutentium sententis ve-
ritatis qui per sunt ab conscientia bilatandam
quintimo et in interrogacionibus decet aliqui super
hoc prudenter eludere. ar. bi. lxxxij. In manda-
tis. Temp. n. tutior via consulenda sed non impan-
da. ar. xxvj. q. vij. Alligant. Quinto nego-
ciatio redditur illicita ratione mali sortis. puta si
mercatores inter se pueniant et pactum faciunt quod
omnes vendant tali pretio tales merces: vel vnus so-
lus vendat et si alij certam rem spiritum. tales si pa-
ctum faciunt quod vendant certo pretio preteritis et
non plus scietiam minus. sunt liberi. Iustum est imo
consilium. Hosti. quod ab hoc quod mercatores sua offi-
cia exerceant bona fide. de licentia sui episcopi sci-
ant quantum possunt lucrari in mensura bladi et vi-
ni et huiusmodi. vel quantum possunt per libra ultra id
quod emerunt vendere in recompensatione laboris
industrie et expensarum et finem pretium taxatum ab eo
vendant sine mendacijs et tunc erunt a peccato
negociationis. ex t. de emp. et vendi. c. j. Donum
et equum consilium est. sed quia consilium est non obligat.
cum consuetudo ubique quasi sit in petrarum. ubi tamen
siue per episcopum siue quod melius fieret prouideretur

per rectores ciuitatis .f. q. tarato pto ab eis
venerent victualia et alia q. sūt ad vsum ne-
cessaria si possēt mercatores seu vendētes ptiū
augē absq. peccato. **Sz** si pactū faciūt merca-
tores insimul q. certo pto vēdāt merces suas
et nō minus: nō tñ p hoc incēdentes se p sua
re indēnes cū iustū ptiū ponūt merito scdm
valorē illius tps q. lucē imoderata querere ex
nimietate ptiū pessime faciūt. **Et** dicūt hī mo-
nopolite a monos qd ē vn? . q. polite qd ē ven-
ditor. vel polis qd ē ciuitas qsi vnus sol? ven-
tēs in ciuitate. et tale pactū monopolitaz est
illicitū et a iure phibitū fm **Hosti. C.** de mo-
no. l. i. et cauef in dicta. l. q. exercēs tale offi-
ciū ptijs bonis expoliat? exilio ppetuo dāne-
tur. **Sz** q. etiā societatem facit cū eo quē nō
uit esse male psciētie et p fas et nefas negoci-
ari. licet ipse ab illicitis pmeritis caueat? q. so-
ciū abmoneat ab illicitis abstine? nō excusat
nisi phibeat inq̄tum p̄t et societate cū eo sol-
uat si p̄t. vel p̄stet si nō p̄t d. illicitis lucris
picipare nō velle nec illū in ipis se intromit-
tē. ar. bi. lxxviii. **Erro.** q. sup hoc debet inq̄re-
re ne labor et crassa ignorantia q. nō excusat.
Sz **Sexto** ē illicita rōne mediij. i. cū mediātibz
piur ijs et mēdatijs q. duplicitatibz negociat.
Ali **Castiodorus.** Ali negociatores abhoiabi-
les sūt corā deo qui iusticiā dei mīme p̄stera-
tes p imoderatū pecunie ābitū polluit mer-
ces suas plus piur ijs onerāto q. ptijs. bi. lxx-
viii. quid ē aliud. **Et** de piur ijs quidē non est
dubiu q. vtiunt eis etiā vnico piurio sciē-
ter. f. falsū iurāto q. peccāt mortaliū fm **Raj.**
et. b. tho. scda scde. q. c. arti. iij. q. exp̄sse p̄
ceptū dei faciūt notabilē irreuerētiā p̄mittē-
do. De mēdatijs aut dicit **Raj.** q. si hoc faci-
unt ut decipiāt etiā mortaliū peccāt: et tenēf
ab restitutōem ei? in q. deceptant. **Et** glo. dicit
ibi q. nō distinguit vtr? i modico vel i magno
decipiāt. **Creto** **Raj.** loqui de mēdatō ex q. q. s
incēdit nocere seu decipe in multo si possēt si-
cut in modico cū dicit esse mortale. Nam si in
modico tñ intendat decipe nō ē ratio q̄re de-
beat eē mortale. **Et** qd dicit glo videt referē-
dū ad factū nō ad intentōez qd ex mō loq̄ndi
patz. hoc ē cū etsi intendat decipe i multo. actu
tñ nō decipit nisi in modico q. nō p̄t. vel etiā
p̄t referri ad actū restitutōis: q. ita in modi-
co decipiēs tenet ad illō modicū sicut ad mul-
tū q. in multo decipit. **Sz** si quis mēdatō vtiēf
in emēdo q. vendēto ut p̄seruet se indēne? puta
ut vendat iusto pto rē suā. dicit p̄stitisse sibi
plusq. p̄stitit et huiusmōi. peccat talis venia-
lis fm **Raj.** **Sz** **Hosti.** dicit q. si hoc facit as-
sidue q. ex p̄suetudine mortaliū videt peccare.
Arguit a simili de ebrietate quā dicit **Aug?**
eē mortale si sit assidua. ut p. bi. xv. §. alias.
hoc tñ nō credo vey: q. veniale de se q̄tūciq.
p̄tinuet et multiplicet nūq. fit mortale scdm

Tho. scda scde. q. cl. arti. ij. **Et** de hoc supra in
p̄ma pte ti. vj. **Sed** bene disponit ad mortale.
Nec est simile de ebrietate. vñ dicit illud **Aug.**
exponit. b. tho. scda scde. q. ea. Est igit il-
lud mēdatiū veniale nisi abbatur p̄emptus.
Et idem dicendum de duplicitatibz que ibi fi-
unt et fraudibus. f. q. sit mortale vbi intēdi-
tur notabilis deceptio p̄oximi. al. veniale. de
hoc plenius infra. **Septimo** rōne mate-
rie mali. **Quedā.** n. negotia sunt que de se sūt
mala d. sui natura. ut vsura. simonia. q. huius-
modi. **Ali** **Amb.** Repiunt q. plurimi negocia-
tōne muneris mercari velle grām spūs sancti.
j. q. j. Repiunt. et horū negociatō. i. exercita-
tō omnibz phibet clericis et laicis fm **Raj.**
Quedā alia sūt q. non sunt de sui natura ma-
la tñ eis vtunt hoies ut in pluribz ad maluz.
ut facere taxillos q. cartas. laibos. fucos. q. hu-
iusmōi. q. ornamēta supflua vestiū. **Et** ab ho-
rum emptōne et veditōne et factōne debet q̄li-
bet abstine? et p̄maxime ab hīs q. sine pecca-
to mortali fieri nō p̄nt. seu quoy vsus p̄mit-
ter est ad mortale peccatū. **Et** sic intelligendū
qd dicit **Innocē.** in. c. **Frates.** de pe. bi. v. vj.
Falsa penitētia ē cū penitēs ab offitō. i. actu
negociali nō recebit: quod sine peccatis agi nō
p̄t. **Et** quod ait **Greg?** in omel. f. negocia que
ad peccatū implicāt necesse est ut ad hoc post
p̄uersionē anim? nō recurrat. de pe. bi. v. vj.
Negociū. Loquunt. n. d. mortalibz peccatis. Nā
si de quibuscūq. etiā venialibz intelligat nul-
lus possēt etiā licita negocia exercere. De hu-
iusmōi aut artibz q̄rū artificia sunt frequen-
ad peccata. dicit infra in se. c. **Quedā** alia
sūt dubia ut emē p̄stias solutas p̄munitati
ab alijs seu denarios mōtis. q. ip̄stita **Elene-**
tor. q. loca **Januens.** q. quidā dicūt licita. qdā
illicita et vsuraria. q. ab huiusmōi abstinentū
q. i dubijs tutior via ē eligēda. exē d. spō. **Tu-**
uenis. et de hac materia lati? sup eo. ti. c. viij.
et. c. xvi. **Ibi** ponuntur rationes ab vtranz
partem. et ideo non defacili p̄temnandum. et
sic quod tutius est p̄sulentū ut dictum est.

Quod ad tertiu p̄m. **§. iij.**
cipale. f. de negociatōne tpali modesta. **Scien-**
dū q. tūc negociatō ē licita qñ eā exercēt fm
iusticiā quā exigit de? ab hoībo nō fm iusticiā
hoīm. et hoc ē qd ait psalmista. **Memorabor**
iu. tu. so. f. in negociatō et alia opa faciendo.
Iusticia hoīm solū sibi cauet a magnis excef-
sibz deceptōis: puta ultra dimidiā iusti ptiū ir-
ritās tales p̄tractus. exē. de emp. et ven. Cum
dilecti. **Sz** iusticia dei nō p̄mittit etiā aliquā
quam deceptōem scienter factam. **Qui** autem
sequitur iusticiā hoīm nō memorant iusti-
cie dei. de qua dicit psalmista. **Memorabor** iu.
t. so. **Ali** sūt negociatores q. de templo ecclesie
militantis quo ad meritū eiciunt: et de tēplo
triumphantis ecclesie quo ad p̄fortium. **Ente**

628

Cassiodorus sup dicto 6. ps. Illi abhominabiles facti sunt. s. qui iusticiam dei minime considerant et p. minimū pecunie ambitus merces suas poluunt. Sicut autē seruatur iusticia dei. i. iusticia fm dei cū in negociatōe dāe iustū ptiū nō excessiū. et res integra debita nō sophisticata. aut cū ē pmutatō equa. Ita ecōtra negociantes largo sup̄to vocabulo p. mentibz et vendētibz. Tripliciter autē faciūt iusticiā dei.

Primo ex iniq. appreciatōe.

Secundo ex varia sophisticatōe.

Tercio ex illicita pmutatōe.

Primo ex iniq. appreciatōe. **Secundo** ex varia sophisticatōe. **Tercio** ex illicita pmutatōe. **Primo** sciendum fm Thō. sc. cūda scde. q. lxxvii. arti. j. q. emptō et venditō vidēnt̄ introducta p. cōmuni utilitatē utriusq. dū. s. vn. indiget re alteri et ecōuerso. sicut p. plm pmo politicoz pz. **Secundo** autē p. cōmuni utilitatē introductū ē nō debet magis esse vni q. alteri. et iō debet inf. eos fm equalitatē p. nistitui. Quātitas autē rez q. in vsū hoīm veniūt mensurat fm ptiū datū. ad qd ē inuentū numisma. ut dicit pmo ethicoz. et iō si ptiū excedat qntitatē valoris rei vel ecōuerso res excedat ptiū: tollit iusticie eq̄litas. hec Thō. et p. mittit pnter inq̄tas. Inq̄tas. n. dī q̄si ineq̄tas. i. ineq̄litas. Sz q. diligit inq̄tatem odit aīam suā. **Secundo** aliā trāslatōez inq̄t. psalmi. x. ps. et loquit̄ de aīa dei q. est volūtas ei. Et. et. x. q. ij. §. hoc ius. dī q. si in venditōe rei ecclesiastice plus offerat q. res valeat ecclesia recipere non debet: sz tm iustū ptiū. Et ratio ē fm Archi. in dicto. §. q. ecclesia nō debet tolū facere in ptractibz suis. ex de dona. Per tuas. Sicut igit̄ res nō pnt licite vendi plusq. valeat. nec minus emi pensato eaz valore i respectu ad vsū nrm et pbabile iudiciū humane estimatōis mensurantis valorē rei infra limites latitudinis ppet̄tis. Et p. maiori declaratiōe huius materie tria vidēda sunt.

Primo vñ accipiēbus sit debitus valor rei.

Secundo que sit latitudo ppet̄is valoris rei.

Tercio qd dicendū qñ sit excessus valoris rei.

Et p. declaratiōe pmi oportet tria p̄siderare diligē. **Et** pmi ē q. fm Thō. in. iiii. di. xv. duplex ē valor rerū. **Primus** ē valor naturalis. **Secundus** valor vsual. **Valor** naturalis rei ē fm bonitatē nature a deo in re creata. et hoc mō mus vel pulex vel formica plus valēt q. panis q. illa hnt vitā. aīam seu vsū. et nō panis vel etiā margarita. **Secundus** valor dī vsualis fm q. assumit̄ in respectu ad vsū nrm. et hoc modo qnto aliq. sūt vsibz nris utiliora: tātoplus valent. et fm hoc panis plus valet q. mus. Quia igit̄ acc̄ emēdi et vendēdi ad vsū hūane vite merito ordinat̄. iō rez q. sūt ad vsū hūane vite venaliū valor sumēdus ē scdo mō nō pmo.

Secundū p̄siderandū circa valorē rei ē q. ipe valor rez scdo mō accept̄. i. fm q. sūt ad vsū nrm i re venali tripliciter pensat̄. **Primo** ex ei' otuositate. **Secundo** ex ei' raritate. **Tercio** ex ei'

placibilitate. **Et** otuositas quidē rei atēdit fm q. res ex suis realibz otutibz et p̄petatibz ē nris utilitatibz otuosior: et efficacior. et hoc mō bonus panis tritice plus valet ad vsū nrm q. ordeati. et fortis equ' ad vecturā pl' valet q. azinus. **Secundo** pensat̄ rei venal' valor ex ei' raritate. i. fm q. res ex sue inuentōis raritate et difficultate magis necessarie sūt p. qnto videlicet ex eaz penuria maiorē ipaz indigentia et minorē facultatē hñdi et vendi habemus. **Et** Thō. Hiero. Omne rap. cap. di. xxiij. Legimus. **Et** fm hoc blabū plus valz tpe famis et caristie q. tpe q. multū habūbat apud omes. Sic qtuor elemēta ignis. aer. aq. et terra. vilioris ptiū apud oēs estimant̄ p̄p̄ eoz copiam q. balsamū vel aur. Quis illa de se sit magis necessaria q. vtilia vite nre. **Tercio** pensat̄ in re venali ei' placibilitas. i. fm q. magis vel minus bñ placet volūtati nre bñe talē rem et vti ea. **Et** n. put̄ hic sumit̄ ē rē in facultate volūtatis assumē vel bñe. et ideo non modica p. valoris venaliū rez ex bñplacito volūtatis p̄satur siue plus siue min' placente in vsū hui' rei vel illi' fm q. vnus equ' gratioz ē vni et alter alteri. et vnū ornamentū vni. et aliud alteri. et hoc mō vnus rē alteri viliore multū appretiat̄ et sibi reputat̄ pretiosam et caram et ecōuerso. **Tercio** p̄siderandū circa valorē rez ē q. valor rez venaliū vix aut nunq. p. a nob' determinari nisi p. p̄dicturalē et pbabilem opinionē. et hoc nō p̄dictalē sub indiuisibili rōne aut mēsurā in plus et min': sz sub aliq. latitudine ppet̄ti respectu tēpor. locor. et p. sonaz. circa quā latitudinēz diuersi hoies in estimādo differre pbāt̄. et hoc etiā dicit Thō. vbi sup. q. valor rez nō p̄sistit in p̄cto indiuisibili. vñ aliq̄ntulū plus aliq̄ntulū min' emē vel vendē nō tollit eq̄litatē vel iusticiā dūmō nō fiat excessus notabilis p. sciam. **Et** qtuor ad secundū. s. que sit ppet̄is latitudo valoris rei infra cuius limites possit ptiū extendi. **Dicendū** q. tripliciter hoc innotescere p̄t. ex iure. ex p̄suetudine. ex discretiōe. **Et** primo ex iure. q. si ptiū quo vendit̄ res excedat medietatem iusti ptiū seu ptiū quo emiē deficiat a medietate iusti ptiū: puta valet res. x. floren. put̄ cōmuni estimat̄. et si vendit̄ peti et recipit. xvi. vel cū valet. x. emptor emit pzo. iiii. cū dimidio. tunc fm iura cōtractus est null'. ex tra de emp. et ven. Cum dilecti. per iudicem irritandū vel facere supplere defectū pmissuz. verūetia sz esset minor excessus q. medietas iusti ptiū si sit notabilis vtiq. fm Thō. scda secūte. q. lxxvii. et Thō. in q̄to. di. xv. est ibi in iusticia et p. sequens peccatū mortale et restitutiō faciēda q̄tum ad eū p. que sit deceptio aduertē in ptiō multū excessiuo vel defecti uo. **Secundo** si fiat deceptio ignoranter: quia scilicet emptor vel venditor estimat tantum valere.

tūc nō est ibi mortale ex q̄ ip̄e d̄cipiē p̄ errore.
Bz tñ cū p̄pēdit vel sibi ostēdit: tēnef ad sa-
 tisfactōz. al̄ tūc peccaret mortalit̄ si nō vellet
 satisfaccē. **Q**d tōtū itelligē qñ defraudat iusto
 p̄cio emptor vel vēditōr ex errore seu iḡrātia.
 Nam si sciēs et abuerēs q̄ritatē excessus vel
 defectus: libere p̄sensit in tale p̄tū q̄ tractū.
 in nullo tēnef al̄ cū eo cōtrahēs cū sciat illū
 abuerē de excessu vel defectu p̄tij. Et ratō est
 q̄ sciēti et p̄sentīti nō fit iniuria neq̄ dol⁹.
 ut de re. iur. li. vi. Sicut. n. p̄t rem suam absq̄
 oī p̄cio dare et donare. ita etiā p̄t p̄ centesima
 p̄t iusti p̄tij rē suā vendē ad suū b̄nplacitū.
 et alteri p̄ quinta p̄t: et alteri p̄o iusto p̄tio
 tñ. Nec in hoc fit iniusticia ex p̄t alteri nisi
 cogeref venditor: ab vēdendū aliq̄ magna ne-
 cessitate ad hoc inducēt cū nō p̄t aliē sibi p̄-
 uidere. vellet tñ iustū p̄tū: s̄z inuenire nō p̄t.
 vel etiā magna leuitate ad hoc mouēt ut p̄-
 digus et leuis. tūc. n. secus dicendū. **S**ecūdo
 ip̄a latitudo p̄tij p̄t innotescere ex p̄suetudine.
 Nā ut dicē **S**co. in q̄rto. ubi. f. q̄ exp̄ientia sa-
 tis patet q̄ fluctuadiarie relinquit ip̄is p̄mu-
 tantib⁹ ut p̄fata mutua necessitate repueēt
 se mutuo dare equiuales: et hincinde accipe.
Duz quippe videt inf̄ hoīes p̄tractus eē in q̄-
 bus p̄bentes nō intēdant aliq̄ de rigore iu-
 diciali: qui ē ut tñ res emat vel vēdat q̄tuz
 valet: sibi mutuo relaxare. ut sic p̄munē p̄tra-
 ctū comitēf aliq̄ datū vera. Et hic mod⁹ p̄mu-
 tantū fundat q̄si sup̄ lege nature dicēt. **S**fac
 alteri qd̄ tibi vis fieri. **P**atis q̄ est p̄babile q̄
 qñ p̄bentes mutuo sūt p̄cti mutuo sibi remit-
 tere velint si aliquo mō: bñ tñ nō enomi defī-
 ciūt a p̄fecta iusticia. **T**ertio innotescit latitu-
 do p̄tij rez ex discretōne. **D**icatur. n. discretō q̄
 q̄ cū res in se valēs. r. tñ bñt ē cara q̄ vilis.
 ut. xij. si volo eā habere tem sibi nontñ. r. sed
 q̄tum sibi valet. ex q̄ ip̄e retinere volebat quia
 vilis ut. xij. **E**n et. b. tho. scda scde. q. lxxvij.
 dicit q̄ vendē rem plusq̄ valeat ē iniustū nisi
 in detrimentū ceteret vēditōris vendē. f. q̄tum
 valet: puta q̄ sibi multū ē ut il̄ illa res vel ne-
 cessaria. tunc enim vendere poterit plusq̄ res
 in se valeat q̄tum. f. valet ipsi venditor. **S**ed
 quīs emptor multū iuuēf ex re quā vult emē
 si venditor: inde nō bānificat ex carētia ip̄ius
 rei non p̄trea p̄t plus vēdere rem q̄ valeat
 in se: q̄ utilitas que sup̄uenit emptori nō ē ex
 p̄bitōne vēdentis nec ex p̄bitōne rei in se: s̄z ex
 p̄bitōne emētis. vñ nō debet vendē illi qd̄ non
 ē suū. **I**de3 **S**co. in q̄rto. Si tñ sua liberalita-
 te emptor vult aliq̄ pl⁹ dare q̄ valeat res q̄a
 inde multum iuuat: p̄t scipi. ar. j. q. ij. Sicut
 ep̄m. **E**tuz ad tertiū p̄me p̄tis. f. qñ fit ex
 cessus in p̄cio. quīs iuris? **A**d hoc dicendū q̄
 tripliciter p̄t fieri excessus in p̄cio rez venaliū
 vel defectus. **P**rimo quidē ultra dimidiū iu-
 sti p̄tij. et sic p̄tractū p̄t rescindere decept⁹ vel

restauratōz dāni sui petere ut dictū ē. **N**ec ob-
 stat si dicatur q̄ unusquisq̄ in re sua ē mode-
 rator et iudex s̄m iura. q̄ rei mee possū impo-
 nere p̄tium qd̄ volo: nec aliquis p̄t me cogere
 ad p̄taxatū p̄tium sicut nec etiā ad vēdendū.
Sicut etiā emptor nō cogit ad emendum nisi
 p̄cio sibi b̄nplacito. **S**icut igiē p̄tract⁹ emptō-
 nis et vēditōnis ē mere volūtarius. **S**ic etiā
 taxatō p̄tij venaliū rez debet esse voluntaria
 s̄m voluntatez vendētis et emētis iux̄ illud
 puerbū legale. **R**es tñ valet q̄tum vendi p̄t.
Ad illud. n. rñdeo. **Q**uīs q̄s nō cogat ad vē-
 dendū rē suā. tñ in actu et cōtractu vendēdi si
 vendē vult formā iuris et regulā iusticie ser-
 uare debet et eq̄tatis. Et iō in actu vēdendi si
 licet sibi rei sue statuere iniustū p̄tū et acci-
 pere: q̄ tunc nō ip̄onit rei ut simplicit̄ sue p̄-
 tiū s̄z ut in alteri p̄mutatē. **I**uuismōi aut̄ im-
 positō p̄mutatiue includit acceptōz p̄tij p̄e-
 ualētis. **A**ccipe aut̄ p̄ualens p̄tū ē iniustū et
 p̄equitatem. **I**nsup̄ s̄m **D**osti. quīs nō possit
 quis cogi ab initō rem suā vendē vel aliena-
 re. ut patz. **C**. d. p̄ben. emp. l. **D**ubū. si tñ expo-
 fuerit venalē et p̄tū offerat si p̄ iusto pretio
 vendere nō vult cogi p̄t p̄ iudicem q̄ iusto p̄-
 tio vendat. ff. de offi. p̄si. l. j. Et cum dicēf. res
 tñ valet q̄tum vendi p̄t: intelligit̄ de iure nō
 de facto s̄m estimatōem cōmunē s̄m **A**nto. de
 bu. **S**ecūdo excessus ē in p̄tractu huiusmōi
 qñ utiq̄ notabilis ē non tñ p̄tingēs ad medie-
 tatē iusti p̄tij. Et tunc aliqui dicūt licitū esse
 nec ad restitutōem tēneri: quia iura hoc per-
 mittūt. ut in dicto. **E**ū dilecti. de emp. 7 ven.
Quā opinionē sequi videt̄ **D**uran. ordi. m. i. i
 sūma sua. **S**ed hāc opinionē tanq̄ erroneā et
 piculosam saluti aīaz reprobant. b. tho. scda
 scde. q. lxxvij. Et **S**co. i. q̄rto. bi. xv. dicēs q̄
 talis sciēf decipiens iniusticiā facit et p̄ p̄ns
 mortalit̄ peccat: et tēnef ad restitutōz ei⁹ in
 quo decepit. **S**i autē ignorānt et ex errore. f.
 estimās tñ illā valere et huiusmōi tūc nō pec-
 cat: s̄z cū aduertit errorē tēnef ad satisfactōz
 dāni leso seu decepto: al̄ tunc peccaret si non
 disposeret se ad emendā. **A**d ratōem ab illis
 inductam de lege. **R**ñtet. b. tho. ubi sup̄ q̄ lex
 datur p̄p̄lo in quo sunt multi deficiēs a vir-
 tute. vñ solum p̄hibet ea mala q̄ hñt destrue-
 re humanū p̄uictū pacificum ea puniēdo. ut
 furta. adulteria. notabiles deceptōnes in cō-
 tractib⁹ ut deceptō ultra dimidiū iusti. et hoc
 cū punire p̄t absq̄ maiori scābalo. al̄ etiā illa
 tolerat. ut. j. q. vij. **Q**uoties. xxij. q. iij. c. **I**psa
 pietas. bi. l. **A**t p̄stituerēf. **A**lia autē p̄mittit
 nō q̄ licita sed inq̄tum nō punit ea: 7 hoc ne
 puniēdo sequerent̄ maiora mala. **S**ed lex bi-
 uina que dat oīb⁹ nil dimittit impunitum in
 hac vita. vel aliq̄ qd̄ sit virtuti p̄trariū. **E**n
 s̄m diuinā legē illicitū reputat si in p̄tractib⁹
 eq̄litas non seruaref: quob̄ sit plus vende-
 ndo

630

rem q̄ valuerit. vel min⁹ emēto cū sit p̄cipue
notabilis excessus in hoc. Cū. b. tho. p̄cor. 10.
de lig. et 70. cal. et plures alij canoniste dicē-
tes illā decretalē h̄re locū iure fori. non iure
poli: q̄ hoc ad vitanda multa litigia q̄ de leui
posset quotidie fieri. Terti⁹ excessus ē q̄n i
huiusmodi p̄tractib⁹ pap̄ fit dānificatō: ut q̄
pauloplus vēdit res vel paulomin⁹ emi⁹ ius-
to p̄tio. et tūc q̄uis quidā dicat indistincte nō
p̄mitti p̄c̄m nec teneri ad restitutōē eo q̄ p̄-
tia rep̄ nō p̄sistat in p̄cto indistincti: s̄z ha-
beat q̄ndā latitudinē in plus et min⁹. Clarius
tū videt dicēdū q̄ q̄ latitudo illa debet esse
p̄p̄ta. q̄ sic h̄z limites suos q̄ tū difficulē sci-
ri p̄nt. iō si quis in emēto vel vēdēdo excedat
aliq̄ntulū limitē nō agēs p̄ sciam: q̄. f. cre-
dit illud esse satis iustū p̄tū. q̄i rigidū n̄ pec-
cat nec tenet ad restitutōē: q̄uis aliq̄ntul⁹
excedat limitē iusti p̄tij. q̄ tūc h̄z locum illud
q̄d illi bicūt. f. oēm p̄tractū p̄comitari aliq̄le
donatōem et sibi uicē p̄tes remittē modicum
plus vel minus iusto p̄tio. S̄z si q̄s p̄ sciam
vēdat plus vel emat min⁹ iusto p̄tio. i. credēs
excedē sup̄mū q̄dum latitudinis p̄tij et si in
modico. nō p̄t excusari a peccato salti veniali
cū oīs deceptō q̄ fraus sit p̄c̄m. q̄ etiā teneat
ad satisfactōem: s̄z ex q̄ minutie tales sūt inu-
mere. et pap̄ inte etiā leuē p̄mū: debet il-
lud sic iniuste acq̄sitū paupib⁹ erogari. xiiij.
q. v. Qui habetis. Declarat p̄dicta p̄ Gēral.
ordi. here. et 70. de rip. q̄ si fiat diminutō vel
excessus iusti p̄tij in p̄tractib⁹ in modico nō ē
necesse restitutōem facē. Ad q̄d p̄bandū indu-
cunt triplicem rōnem. Primo quidem ratōne
p̄cis et saluatōis. Qd. n. ex p̄sensu et statuto
p̄muni et p̄muni oīm utilitate p̄cedit eo ip̄o
obtinē eq̄tatē et robur iuris p̄munis: s̄z p̄mu-
nis p̄sensu ac recta et discretā p̄suerudo vult
q̄ nō oīs excessus in talib⁹ restitui sit necesse.
et hoc iō: q̄ expedit tpali paci q̄ saluti sp̄uali.
Expedit quidē tpali paci: q̄ al' i finitē q̄rimo-
nie et litigia ex hoc orirent. Sp̄uali etiā sa-
luti hoc expedit. f. p̄munitatis et p̄tij et: q̄a
cū difficilimū sit ab huiusmodi p̄tractū excelsu
sibi se totalitē deputare: et maxime in homib⁹
imp̄fectis imbiatib⁹ lucris: ex quib⁹ et in q̄bo
maior p̄a p̄munitatis hom̄ p̄sistit. Periculo-
sissimū oib⁹ esset huiusmodi excessū sibi vendi-
care: et retinere nō liceret. Secūdo hoc itēz
p̄bat rōne mutue p̄corbatōis. Propria nāq̄
forma et rō p̄mutatiui actus ex utriusq̄ p̄tis
libero ac pleno p̄sensu inchoat et rectificat.
ita q̄ emptor vult sibi rē emptā potiusq̄ p̄tū
ei⁹. et vēditōr ecōuerso. uterq̄ etiam ex pleno
p̄sensu a se alienare incēdit p̄mū dominiū rei
sue illud i aliū totalitē trāsserēdo. Et si in aliq̄
p̄ter intentōem et p̄mū estimatōēz defraudat
citra tū excessū enōrmē lege diuina vel huma-
na p̄hibitū. vult nihilomin⁹ p̄tractū initū ra-

tū esse et firmū. ac si libere et exp̄sse om̄i tali
legi renūciaret in p̄tū faciēti p̄ q̄nto pro sua
tpali indēnitatē iō faciat alter sibi nihil inde
reddere obligat: q̄ ibi iā nō ē enōrmis. imo
forte nec ullus excessus: q̄ sicut potuit totūz
absq̄ oī p̄tio donare. sic potuit p̄ minori p̄tio
iuste vendē vel dare. Terti⁹ hoc probat rōne
humane estimatōis: q̄ quidē incerta ē ab me-
re iusta p̄tia p̄taxāda et ab p̄cise discernēdum
excessus et defectus iusti p̄tij. p̄p̄ q̄d licz p̄tū
in aliq̄ minuat vel excedat. nihilomin⁹ nulli
p̄po vel p̄muni iubit⁹ censet aut cēseri debet p̄
enōrmis. Nec sic f̄spectu iubitij n̄rī f̄cedit a mo-
deratā iusti p̄tij sub p̄p̄tēti latitudine mēsu-
rādi q̄n ip̄m aliq̄liter includat. sicut mustūz
vel vinū acerbū vel aliq̄lī acetosū nō sic rece-
dit a specie vini q̄n includat in ipsa. Et scdm
p̄co. in q̄rto. di. xv. eq̄litas p̄mutatōnū q̄ cō-
tractū nō p̄sistit i indistincti modio. imo in
medio illo q̄ iusticia p̄mutatiua f̄spicit maḡ
ē latitudo. et intra illā latitudinē nō attingē
indistinctū punctū eq̄ualentē rei in q̄cunq̄
q̄bu citra extrema fiat. iuste sit. Si quis autē
obstaret et diceret q̄ q̄cunq̄ in p̄tractib⁹ ē il-
licitū et p̄c̄m p̄ ius diuinū esse videt. q̄ sic nul-
lum robur ab eo obtinē videt. imo poti⁹ oppo-
sitū: p̄pter q̄d nullus illicite⁹ excessus p̄tij p̄t a
iure diuino acq̄ri peccātū in illo. p̄co. dicēdū
q̄ in huiusmodi p̄ctib⁹ sūt duo p̄cipue attēden-
da. f. intrinseca affectō. et extrinseca op̄atio.
Et q̄tum ab p̄mū. f. intrinseca affectōnem
sciendū q̄ p̄ q̄nto vult in p̄mū sciendū aliq̄ā
ineq̄litate ut. f. in huiusmodi p̄tractib⁹ meliorē
p̄tem habeat q̄ ille: p̄o tanto aliq̄ d̄ iniusti-
cia habet. q̄ si nō est mortale: q̄. f. nō notabil
sufficit aut p̄ p̄tū et p̄nalem satisfactōēz
aut p̄ purgatoriū ignē sicut et cetera venialia
expiari. Q̄tum ab scdm. f. op̄atiōem extrinse-
cā et p̄mutatōem licet f̄m veribicā estimatōēz
p̄tij sui p̄tineat aliq̄ntulā inequalitatē: re-
spectu tū ab p̄mū statutū q̄ ab p̄tēnsiūā
legem dei que p̄mittit aliq̄s minores defectus
ita. f. q̄ p̄ eos non punit ad mortē eternam et
ad libē p̄sensum p̄trahentiū: nō habet ineq̄-
litate. imo potius benignam et p̄cessoriam et
salutiferā equitatē. et ideo q̄tum ab hoc taz
diuino iure q̄ humano robur obtinet firmi-
tatis. Aliē oēs huiusmodi excessus p̄tij illiciti
erūt in acquirentib⁹ mortalis culpa: q̄ esset
usurpatō rei aliene inq̄tum aliene. Teneat
etiam quilibet venditor siue emptor om̄ē ta-
lem excessum restituere. et sic omnes qui hic
non restituerēt: damnarent. quod quidē ne-
quissimū et durissimū ē pensare. At p̄pter
prauitatem humani affectus ad talia tempo-
ralia inclinati. ac propter inequalitatem ta-
lium cōmutatōnū securius et iustius esset
omnem talem excessum scienter factum si ali-
cuius q̄ntitatis app̄tēabil⁹ foret satisfacere.

Aut si pui valoris sūt p aiabo illoz paupib?
erogare: qz in hoc plus pficeret fraudato. nī
si et ipe graui inopia laboraret. Idē tñ pōicā
ba cū magna discretōne: cū ppli ad dilatanā
p scienciā sint proni. et ideo que tutiora sunt
dicēda sūt. **Q**uā ad fraudes qz faciūt hoies i
negociāto: et illicitas pmutatōes dicēf i seqn
tito sub alio fōmone.

Capitulum. xviij. de varijs fraudibz:
que pmutantur in negociando.

De varia fraudatione
loquitur ppha dices ps. l. **T**ota die
iniusticiā cogitauit lingua tua. si
cut nouacula acuta fecisti dolum.

Ebi ultra frequētiā mali opis quā signat bi
cens. **T**ota die. et sniam dānatōis insinuat bi
cens. **P**ropterea deus destruet te in finē et euel
let te. **E**tiā i apls. j. ad **T**hesal. iij. **N**eqz qz
circūueniat. i. decipiat in negotiō frēm suū: qz
vindex ē deus de oibz hīs. **E**t de bestia quā vi
dit **J**ohes **A**poc. xiiij. dī qz faciet ne qz pos
sit vendē vel emē nisi qz habuerit caractere ac
nomē bestie. **B**estia qz dicēf a vastāto diaboli?
ē. caractere ei? qz ē imago ei? est fraus et dolus.
nomē ei? ē fallitas: qz mēbay ē. **A**bsqz ista ima
gine. i. fraudis dicūt mercatores nō posse vē
dere vel emē. **S**z ibi subdīf. qz accepit hunc
caractere bibet de vino ire dei. **E**t nota tria
mala qz facit dolofus seu deceptor in negociā
to seu vendēto. **P**rimū ē astutia in modis ab
decipiendū et exquirēdo. ibi. **T**ota die iniusticiā
cogitauit lingua tua. **S**ecundū ē fraudulētia
in excogetatōes exequendo. ibi. **F**ecisti dolum.
Tertium est malitia in decipiendos liniento.
ibi. sicut nouacula acuta.

Quā ad primum. **S. j.**

Sciendū qz licet astutia. fraus. et dol? possint
in actibz alioz pēfōz repiri. pmutius tñ in
vitiō auaritie cūca acq̄sitiōez tpaliū pfueuerūt
exerceri. **E**t ut dicat. b. tho. scda scde. q. liiij.
arti. iij. **A**stutia ppe ē cū qz ab pseqndū aliqūē
finē bonū vel malū vti? nō veris vijs seu me
dijs: s; simulatis et apparētibz. hoc at ē pēfō
qz p rōne rectā: vñ et p prutētiā. **N**eqz. n. etiā
ad bonū finē oportz fallis vijs et simulatis p
uenire s; veris et realibz. qd facit prutētiā. **E**t
qz silitudinē hū cū ea in eo. i. qz vti? ad pueni
endū ad finē intentū illis medijs qz pducūt ad
ipm. **S**z prutētiā debitis et iustis medijs et vti
tur ad bonū finē. astutia tēbitis medijs vñ ad
malū finē. ideo ipa astutia aliqū dī prutētiā
ppe dictā silitudinē: s; ipropriē. **E**tiā et puer. j.
dicēf. **E**t puulis dēf astutia. i. prutētiā. **E**t p
uer. xij. **A**stut? i. prutēs oīa facit cū pilio.
Sic g astutia p̄sistit i excogetatōe dēfay viay
simulatay ad aliqūē finē pseqndū: puta ut in
pposito ad decipiendū primum in tpalibz. **E**t

hoc ē qd dicat psalmista de iniq. **T**ota die in
iusticiam cogitauit lingua tua. lingua. i. corbis
exquirēdo et iuestigādo mēte quō iusta possit
facē et primum decipe. **S**z dicat dñs p pphā
Job. v. ca. qd recitat apls. j. **C**or. iij. **C**omphe
baz sapiētes. i. mūbi in astutia eoz: qz frequē
cum intendant decipere ipi decipiūtur.

Quā ad secundum. **S. ij.**

Notandū fm. b. tho. scda scde. q. liiij. qz dolus
ē executio astutie. vñ p̄sistit in executōe dicta
rum viay fallarū que excogetatur p astutiā.
et pncipali? fit p verba ab decipiendū. iuxta
illud ps. **L**ingua tua p̄cinabat. i. multiplica
bat dolos. qz et ab malitias corbis excoget
tatas ab decipiendū extendat etiam dolus.
iuxta illud **E**ccl. j. **C**or tuuz plenum ē dolo. et
ad opa deceptorā fm illud **J**iere. vi. **E**uncti
faciunt dolum. fit g dolus p verba et facta dece
ptoria. fraus aut ppe p facta. et sic habes dif
ferentiā inē fraude et dolo. et sic sumit cū di
citur exē de rescript. **E**t tenore. qz fraus et do
lus nemini dñt p̄ocinari. ut fraus referat ab
facta deceptorā. ad verba aut dolus. **E**t nota
fm **P**e. de pal. in. iij. **G**off. et **B**er. qz si dolus
dat cām p̄tractui: puta quis celat vitiū equi
quē exponit venalē vel laudat ipm ut in dēse
ctuosū. quē defectū si sciret emptor nullo mō
emeret. ut equū cabenē. piculosū. tunc quis
res illa valeat p̄tū: tñ qz venditor celatō vi
tiū occultū rei illius vel laudatō ut nō hñtem
defectū cū sciret tene? ad restitutōez p̄tū em
ptor: et reofferenti rē: qz ppter talē dolo p̄t re
scindi p̄tractus fm iura. **S**i aut dolus p oba
vel facta incidit in p̄tractū. qz. i. emptor emis
set illā rem cui? defectū nesciebat: s; nō tantū
p̄tū. tūc si res illa tñ valet nō tene? ei vēdi
tor in aliquo: qz ex qz volebat emē debebat emē
iusto p̄tio. **S**z si nontm valebat debet restitu
ere illud plus. **D**os dolos dū facit iniust? aua
rus per verba abulatoria plena fallatijs allu
ciendo vbiis humanis et reuerentibz ostenden
do se amicū emptoris et huiusmōi. **E**tiā ps. ppe
hoc assimilat eū barbitonfozi. et linguā suam
nouacule cum qua rābit pilos qui anqz rābat
acuit nouaculā super lapitem oleo litum. ita
auarus et fraudulētus oleo abulatōis liguā
acuit ad rābendum pilos. i. auferendū tpaliā.
Picit ergo. sicut nouacula acuta. i. lingua tua
fuit. **C**ōtra hos iprecat ps. dicēs. **L**iguis suis
doloze agebāt: iudica illos de. i. p̄bena eos de?

Quā ad tercio frau. **S. iij.**

Dulencia que p̄sistit in factis et p̄prehenditur
in dolo dum dicitur. fecisti dolum. i. operatus
es fraude. **S**ed ut dicat puer. j. **P**i molitūtur
fraudes contra animas suas. **E**st. n. ista frau
dulencia aliquāto mortale peccatus et ad re
stitutōem obligat si sit notabilis deceptō. **S**it
ergo fraudulencia.

632

Primo rei quidditate.
Secundo in sui quantitate.
Tertio in eius qualitate.
Quarto in soluendi tarditate.
Quinto in pretij ad res mutabilitate.
Sexto in bone intentionis prauitate.

Primus ergo de se. §. iij.

ctus fraudis ē in quidditate seu specie ⁊ substantia rei. ut si vendat auricalcū p auro. vn? lapis pretiosus p altero. vinū limphatū p puro. et huiusmōi. De q fraude p ea facientes iue hit de? p. Itā dices. j. ca. Argentū tuū versū ē in scoriā. vinū tuū mixtū ē aq. vbi alia ens. latō bz. caupones tui vinum aq miscēt. Hanc fraudē pmittūt in specie rei macellarij vctentes carnes hircinas vel caprinas p castratinis. Aromatarij vendētes vnū aroma mixtū cū alio p puro. cerā mixtā oleo p pura cera. vnū medicinale p alio. Et multi alij artificijs suis faciūt multas sophisticatōes. Si quis q scientē aliquā fraudē facit in huiusmōi decipiens vel intēdens decipe primum peccat. et ad restituendū tenet si notabilē ledit. fm. b. tho. scda scde. q. lxxvij. Sz si ignorans fieret talis deceptō. f. vendēdo vnā rem p alia cū. f. credat talē esse nō peccat. sz tñ tenet ad satisfactōes cū pcepit de errore. puta vendit qd anulū auricalcū p aureo credēs esse aureū. tenet euz ppendit de errore illi emptori satisfacē. Sicut etiā si qd daret alicui vnū grossum argenteū deauratū p vno floreno tenet dare florenū. Et ex hīs pz dicit. b. tho. vbi sup q illicitū est vendē auz vel argentū alchimicū p vero: tū qz nō ē adeo pur? sicut vey: tū etiā qz non bz easde ppetates. sicut ppetates letificādi. aut q nō valet ptra certas infirmitates. Si autē p alchimia fieret vey auz nō esset illicitū vendē p vero: qz nūq pibet artē uti aliquibz naturalibz causis ad pducendū veros et naturales effectus. sicut Aug? dicit in lib. d. trini. de hīs q fiūt arte demonū. Et qd dictū ē de vēditore idē intelligendū de emptore. cū. f. venditor crederet rem suam minus pretiosā: puta auricalcū qd ē auz. et lapidē vitreū q est pretiosus. Emptor. n. cū hoc pcepit peccat qūter si nō dat sibi ptiū ppetēs valori rei: sz fm est matrem vctentis: ⁊ tenet ad satisfactōes. Elep cū aliq sophisticat ea que vendūt ut se seruēt indēnes et cū aliquo lucro pgruo: qz si vendēret puras res et emptores nō vellēt dare iustū ptiū: qz alij vendūt talia sic sophisticata ⁊ mixta minori ptiō: vidētē posse excusari dū mō nō fiāt tales mixture qz nocēt humanis corpibz qd accidē p in hīs q vendūt in cibū et potū hoīm pcpue medicinalibz. Similif nō vidēt illicitū cū p talem mixturam res reddunt magis amabiles ⁊ nō nociue. Sicut audiui ptingē de vino greco qd aliqñ qñ ē purum qz nimis fumosū minus placet. cū vero

aqua miscet amabili? reddif: ⁊ libētius emūt hoies credēs tñ esse pur. bñt tñ vēditores in huiusmōi casibz min? vendē q si esset pur. al vēderēt aquā p vino. et sic de alijs similibz.

Secundo fit fraus in §. v.

quantitate. in pondere. numero. et mensura. 6
Cū dñs Deuf. xxi. dicit. Non habebis in sacculo diuersa pondera maius ⁊ minus. Et Leuit. xix. Nolite facere iniquū aliquid i iudiciū. in regula. in pondere. et in mēsurā. Et Osee. xij Canaan in manu eius statera dolosa. Canaan interpretat negociator. Dñ. n. pmittūt dolos ⁊ fraudes in mēsuris: qz nō habeāt iustas mēsuras et pondera: tñ fraudulenti vtuntur eis ad decipiendū. Et in pondere quibz fraus ē cū dat quis. xj. uncias p vna libra carniuz. aromatū. pisciū. lane. lini. et aliaz rez pōderabiliū. In mēsurā cū dat de panno laneo. vel lineo. vel. r. brachia vel vlnas cū dimidiō pāni p. xj. vel sextariū. vel minā victualū diminutā. vel metretā vini. olei. vel alterius liquoris nō plenā. In numero vt cū quis debet aliqs res in certo numero dare numez diminutuz tribuit. Oēs hī qui has scienter faciūt fraudes inique agūt ⁊ p dñm. de q dñs. p. xj. Omnia disposuisti in pondere. numero. ⁊ mēsurā. f. debitis. et tenent ad satisfactōem damificatis. vel si paz ē dare paupibz. Nota tñ qz vbi est d more patrie qz qui dat lanā vel linū ad vendū seu filandum accipiet ⁊ pputet filatū ad ratēm tredecim vnciaz p libra. qñ hoc scit q laborat illa filādo si non soluit sibi de tredecim vncijs nisi p vna libra. nō ppe est ibi fraus: qz non decipit cū sciāt sic sibi debere solui et sic intelligi pactū cum a principio sibi datur opus. Scienti. n. et pscienti nō fit iniuria neqz dolus. de re. iur. in. vj. qz turpis videt mos. Non aut sic excusant tabernarij dantes mēsuras vini diminutas. f. vsqz ad collū metrete: vel alterius mēsure cum sit de more. Nam emētes decipiunt cū intendunt habere plenā mēsurā et p volūtate eoz diminuit. nec p suetudo excusat qz dicenda est corruptela nisi hoc facerēt vt se pfuent indēnes. vel cum aliquo lucro rōnabili: q al nō lucrarent si plenas mēsuras darent: qz oporteret ptiū augere in quo nō inuenirēt emptores vel paucos. Item lanifices qui faciūt trabē pānos ad tractoriū ultra debitū artis vñ postea madefactus et tonsus vt moris ē retrahit ab longe minore mēsurā qz debet: fraudez faciūt. Et multo magis qui fm ratēm artis vendūt caligas euz faciūt pānū ex q eas formāt minus debito madefieri: ita qz postea ipsis futis cū vtiē emptor multū restringunt ⁊ decurtatur: peccant non paz: et fraudatis tenent ad satisfactōem cū cito lacerent et male defuiāt eis. Itē lanini. i. deferētes lanā vel linū ad filandū quibz pecunia dat a magistris suis vt

soluant ad rōnem tñ p libra: puta. v. solidos si minus soluit et illud sibi retinet fraude faciūt. Et si a filatrici auferūt min⁹ pūto vel debito pūto soluēt: illis dñt satisfaccē i futurū suppleō illud min⁹ datū eisde vel paupib⁹ erogādo si pax ē p q̄libet. vel nō bñ sciunt p sone. Si bō eis soluit puentū q̄ pgruū pūtiū: qd̄ eis rmanz de pecūia tenet m̄grīs restituē.

Tertio in qualitate .S.vj.

re p hit fraus. cū. l. vendunt carnes infecte p sanis. aromata antiq̄ta et sic dñt debilitata p recentib⁹. liber corruptus et falsus p fideli. et coriū fragile p durabili. vinū corruptū pro sano. dom⁹ ruitura p stabili et firma. animal infirmū p sano. pānus defectuosus p indefectuosus. et huiusmōi. De hīs dicit Isa. xxxij. Vasa fraudulēti pessima sūt. i. artificata. Et cū queris si teneat venditor semp dicit defectū rei quā exponit venalē. Rñdet. b. tho. scda secunde. q. lxxvij. q. defectus rei aut ē occultus. aut ē manifestus. Si occultus: tunc aut talis defectus reddit vñz illi? rei venalis impeditū vel noriū. aut nō. Et si quidē talis defect⁹ reddit vñz rei impeditū vel noriū: puta cū quis vendit equū claudicantē p veloci. vel hominū ruinosa p firma. vel cibū corruptū pro sano. peccat q̄uiter iniusticiā pmitteō in dolosa q̄ fraudulēta venditōne. et primū dānificādo ex hoc. vñ et teneat ad dāni recōpensatōem. p regulā illā. Qui occasiōē dāni dat dānū q̄ dēdisse videt. ex ē de iniur. q. dā. ba. Si culpa. Teneat q̄ manifestare vitiū rei nec p̄ celare. Si autē defectus rei nō impedit totalitē vñz eius nec reddit noriū. s. minus reddit rem vñz: si tēat de pūto q̄tum importat ille defectus celando defectū nō peccat: dñ tñ nō dicat mēdatiū: nec teneat manifestare vitiū rei si tunc nec iustū pūtiū inueniret vel etiaz emptorem. Potest. n. adhuc talis res esse utilis ad plura et si nō ad oīa ad que valeret existens sine defectu. Multo magis si defectus sit dē manifestus: puta quia equus ē monoculus. nō teneat manifestare: sed teneat pūtiū diminūere p illo defectu quē emptor ignorat nisi vñz ei? esset pūtiolosus vel norius. tunc. n. teneat dicere emptori illud ignorāti. imo nec debet ex ponere venditōni p̄cipue si estimet emptorem ex leuitate et p̄sumptōne non curare se pūtiolo exponere. vel alium in vendēto rem defectuosam decepturum. Nec ex hoc q̄ aliquis fuit deceptus in emēdo rē defectuosam credēs bonam. p̄t ipse similiter aliū decipere vendēto iniusto pūto ac si nullū defectū haberet. post q̄ defectum nouit. sicut nec licet furari alteri vel ledere: puta Petro ex eo q̄ Martinus furatus ē sibi. Pena. n. tenere debet suos auctores et nō alios. vñ vendēto plus iusto pretio sciēt ppter defectū teneat ultra peccatus satisfaccere emptori ignorāti defectū illuz. Quis

de lanificib⁹ vendentib⁹ pannos laceratos ab tractorium: sed remēbato ac si non haberent dictū defectū. aut etiam pannos intertos vel tinctos male pro bonis. vel vestes veteres remēbato ac si essent q̄si noue ut rigatterij q̄ ritagliatores faciunt: s̄eo. dicendū. Si tales non diminuāt de pūto q̄tum importat ille defectus: fraudem q̄ dolum ppetrant: q̄ tenentur ad satisfaccōnem. Mediatores quoq̄ seu senales qui sciunt tales defectus et p bonis et indefectuosis vendere faciunt: participes sunt peccati et sunt obligati ad restituētiem. ut de iniur. et dam. ba. Si culpa. De z facientib⁹ fieri pannos lineos vel de serico intertos cum eueniūt notabiles defectus in eis: siue ratiōe materie siue ratiōe forme seu texture qui tamē non percipi d̄facili possunt ab emptorib⁹. Secus autēz dicendum in omnib⁹ predictis casib⁹ quādo emptor p̄cipiens tales defectus vel non p̄cipiens volūtariē emit rē. et illo pūto peritus in negociando: quia intendit inde bene lucrari: puta i alio loco ubi care venduntur etiam cū talib⁹ defectib⁹. Sciēti em̄ et p̄sentienti non fit iniuria neq̄ dolum de re. iur. li. vj. Quid de ipis remēbato rib⁹ pānoz qui vident ex opere sue artis esse occasiō illius fraudis: quia ita subtilitē agunt q̄ non p̄cipi d̄facili p̄nt scissure pannorum: s̄eo. q̄ cum ars illa sit publica in ciuitate et toleret et ratiōabiliter: q̄ si nō fieret illa remēbato nec etiaz iustum pūtiū vellent emptores dare: vel etiaz forte nō ita d̄facili inuenirent emptores. vñ q̄ homines p̄nt intelligere pānos aliq̄n habere tales defectus. Manifestes insup p̄nt iuste vendere diminuēdo de pretio s̄m q̄ntitatem defectus. Qd̄ vñz faciāt vel nō faciant non habent ipi diiudicare. ideo non videtur posse p̄demnari sed tolerari.

Quarto in solutōis .S.vij.

diminutōne et tarbitate fit fraus seu damñū q̄ non soluit laboranti pro ope suo termino debito. qd̄ faciūt multi non tā ex impotentia q̄ ex auaritia: q̄a cū illa pecunia debita solui mercenarijs vel alijs volūt aliquo tēpore negociari q̄ lucrari. Sed hoc est ex p̄ssē p̄tra dñi mandatū dicentis Leuit. xix. Nō morabitur opus mercennarij tui apud te vsq̄ mane. Et puer. iij. Ne dicas amico tuo. vade reuertere cras: cum statim possis dare. cum. n. tales indigēt: sustinent inde plura incōmoba quorū illi sunt causa. Et hoc nisi nondū termin⁹ aduenisset solutōis fiende s̄m pactū et puentōnem. Et dñs vinee dicit in fine diei pcuratori suo. Voca oparios et da illis mercedē s̄m puentōnem factā. Aliq̄n etiam dat eis falsas monetas p bonis. aliq̄n etiam eis subtrahunt de debito diuersis vijs. Sed quid cum pe. volens soluere creditori: puta Jo. pro re emptā vel opere facto sibi vel vectura rerum vel

634 alia cā mittit eū ad campforē vel mercatores
q̄ hz suas pecunias vel sibi eas mutuat ut ipi
soluat. q̄ cāplērius vel ali' gerēs negocia ipi
mercatoris p eo soluit. Jo. ab instantiā et vo-
luntatē ipius. De. retinet tñ duos denarios p
libra p mercatore cāplērius ei'. nūquid ē lici-
tū: Ro. Si hoc hz p̄suetudo ciuitatis i huius-
mōi et creditōr hoc sciēs nō dicit: videt posse
tolerari et excusari rōne p̄suetudinis q̄ legem
facit cū ē rōnabilis. ut bi. j. p̄suetudo. Nō aut
videt irrōnabilis dicta p̄suetudo cū introdu-
cta sit respectu laboris numerātis pecuniā et
scribētis et expēsaz q̄s facit cāplor vel merca-
tor: pensiois exercētū artē p eo. Ro. n. expē-
saz et laboris hñda ē. ar. c. Magne. de voto. Et
nullus cogit suis stipēdijs militare. xij. q. j.
§. j. Si aut ultra p̄suetū accipet fraudē p̄mit-
teret. vel etiā si creditōr hoc nesciēs p̄ volūta-
tē suā et intentōez recipit illā diminutōez: nā
tūc mercedē laboris sui si vult cāplor ab eo. f.
De. cui' noīe soluit r̄cipiat nō a creditōre Jo.
q̄ integre debet recipe ius suū. ¶ Sed quis de
camerarijs vel depositarijs p̄munitatis in bi-
uers' officijs. ut mōtis vel gabellaz et huius-
modi hñtibz vel recipe pecunias a p̄sonis vel
ēdere eas varijs hoībz p̄munitate a quolibz
dātē vel recipiētē pecuniā ab eis erigūt ali' d
puta vnū denariū p floreno vel libra. nūquid
hoc ē lictū si hoc habz p̄suetudo a biu suata:
seo. dicendū saluo meliori iuditō hoc videtur
distinguendū. qz aut tales sūt salariati a p̄mu-
nitate et sufficiēnt fm laborē offitij et q̄litate.
aut nō sūt salariati vel diminutē et insufficiē-
ter salariati. In p̄mo casu nō credo posse exi-
gere vel recipe: qz ibi nō videt hñe locū p̄sue-
tudo cū irrōnabilis sit introducta ex mera et
imēsa cupiditate. vñ poti' dicēda ē corrupte-
la. bi. viij. p̄suetudo. Et sic credo talia sic extor-
ta seu acq̄sita ex debito pauperibz erogāda. ut
xij. q. v. c. No sane. In secūdo casu videt eos
posse erigere et p̄suetudinez eos excusare que
rātōnabilis est cum seruiat illis p̄sonis. et ne-
mo de suo cogitur facere bñficiū. ar. xij. q.
j. §. j. Si dignus ē mercēnarius mercede sua.
Quinto fit fraus in §. viij.
pecunie ad res mutabilitate: et ex hoc dimi-
nuit p̄tū debitū p̄missū: qz nō indigēs ali-
qñ talibz rebo p̄ducti in aliquo ope cū vendūt
minus p̄tū q̄ id qd p̄stitt eis. Et p̄ hos ait
Jacobus apls. v. ca. Ecce merces oparioz qui
messuerit regiones v̄sas q̄ fraudata ē a vobis
clamat p̄ vos. Sciēdū igit q̄ cū pacta debeāt
fuari. ex ē de pact. Antigon'. et pacta ex p̄uē-
tione legē accipiūt. id cū quis p̄ducit ad aliq̄d
opus si p̄mittit sibi dare pecuniā nō debet illi
dare victualia vel pānuz vel alias res nisi in-
q̄tum velit ipē p̄duc' sua sp̄ore. vel nisi alio
modo nō possit sibi soluere ex defectu pecūie:
sz tūc si ille nō indiget v̄su illi' rei: puta pāni

sz oportet vendē ut hēat pecuniā p alijs rebus
emēdis: illud dānū qd inde sustinet in minus
vendēdo debet p̄ducto: refarciri. ex q̄ pactum
fuit de pecunia et volūtari' alias res r̄cepit.
Sz si a p̄ncipio opis pactū in soluēdo sibi de
labore suo certo p̄tio i rebo: puta pāni. victu-
aliū. et p̄tim in pecunia: tūc si illas res qd sibi
bat p p̄te solutōis fm p̄uentōez v̄dit iusto p̄-
tio fm q̄ alijs v̄dit q̄uis ipē nō indigens eis
reuēdendo multū p̄bat: qz qd sibi datus fuit p
xx. solidis nō p̄t vendē nisi p xv. vel min'. in
nullo p̄mittit fraudē p̄ductor. qz sciētī et p̄sen-
tiētī nō fit iniuria neq̄ tol'. de re. iu. li. vi. Sz
si ipē vel ali' p̄eo: puta ritagliatoz p setariolo
dat pānum t̄xtori p̄ducto a setariolo maiori
p̄tio q̄ alijs vendat. de illo pluri certe tenef:
puta ritagliatoz v̄dit pānū alijs ab ratōez. x.
xx. solid. p brachio sz t̄xtori serici ab ratōem
xxij. vel pl'. quē pānū reuēdēs repit. xxv.
solid. certe setariolus tenef t̄xtori de tribz so-
lidis p q̄libet brachio pāni: qz pl' iusto p̄tio
tñ vendidit sibi ritagliatoz ab petiōez setari-
oli. sz d illis quinqz quibz min' v̄didit q̄ emit
nō tenef ei ex q̄ iusto p̄tio venditū fuit. et p̄uē-
tio inf illos talis fuit ut. f. in pāno sibi solve-
ret in totū vel in p̄tez p suo labore. Sz si ipē
t̄xtor: serici ab initō cū pactū fecit cū setario-
lo d pāno sibi dātō p labore suo scit q̄ ritagli-
atoz v̄det sibi plus iusto p̄tio: qz sic p̄munitē
fit et al' exp̄tus est: nō videt sibi setariolus te-
neri: qz in idem reuertit ac si setariolus a p̄n-
cipio faceret pactū cum t̄xtore dātū sibi tñ
q̄tum vendet pānum sibi datum: puta debet
sibi dare. x. florenos p suo labore: sz in pāno
de quo scit t̄xtor q̄ nō inueniet de ipō panno
vendens ipm nisi sex floren. unde ita est sicut
faceret pactū cum eo dare sibi sex floren. non
obstante q̄ dicatur de decē florenis: qz non in
pecunia decē p̄misit: sz in panno sibi p̄putan-
do talē q̄ sex florenos habebit. vñ et si t̄xtor
peteret tñ sex florenos a setariolo qz sic cre-
dit habitūz p pannū sic venditū: nō videt
setariolus malefacere. Est tñ satis turpis tal'
mob' vtriqz et setariolo et ritagliatoz et poti'
est reprobābus ut iniustus. Nota tamē q̄ si ex
hoc non accipit t̄xtor debitum lucrū de labo-
re suo fm p̄munitē estimatōez sz diminutū: pu-
tatur aut debitū lucz illud in quo p̄ueniūt in
pecunia puta. x. floren. sz qz paup' ē et opor-
tet eum accipere etiam multominus ut se et fa-
miliā sustentet. tūc vtiqz setariolus sibi tene-
ret dare sup̄plētū vsqz ab decē vel circa si dat
sibi pannū quem non vendit nisi sex: qz sicut
bignus ē oparius mercede sua ex debito iusti-
cie. ita et p̄ueniētī mercede: al' esset p̄tra equa-
litate iusticie. sicut in p̄tractu emptōis et
venditōis est iusticia et peccatū cū res emi-
tur minus iusto p̄tio ex necessitate v̄ditoris.
Sz si q̄ntitas sex flor. reputat p̄grua merces

sui laboris videat posse illud si turpis inuētū
admitti. Verū q̄ talia p̄munie inuēta sūt ab
decipiendū et opprimendū paupes. iō inducēdi
sūt setarioli et ritagliatores q̄ abstineāt a ta
libo. et ex factis huiusmodi fraudibz satisfaciāt
lesis. vel paupibz erogēt si nō ḡuauerit notabi
liē terrores. ar. xiiij. q. v. c. Qui habetis. et. c.
Non sane. Et item dicendū de alijs p̄bucen
bus laborantes ad alia artificia et exercitia.
Sed de setariolis et terroribz dictum est. q̄a
huiusmodi multum florentie practicaē.

De facto fraudis est in §. viij.

opibz de genē bonoz cū. f. q̄s in eis q̄rit aliud
q̄ gl̄iam dei iuxta illd apli. Oia in gl̄iam dei
facite: puta remuneratōem i mūdo. p̄p̄ quod
d̄r̄ d̄re. xliij. Maledict̄ ois q̄ facit op̄ dei
fraudulē et tēdibiose. Qd̄ exponēs Greg?
viij. lib. moral. dicit q̄ triplex fraus p̄mittit̄
in bono ope qd̄ ē op̄ dei cū. f. intēdit̄ remune
ratō ex eo ab hoīe. Et hoc primo a cor̄e. f. ut
hēat amicitiaz et gr̄am hoīm. iō aliquis boni
opaf. sed fallax gr̄a d̄r̄ puer. vlt. Qui. n. hoc
q̄rit sepe (ut ait Aug?) ab eo offēdit̄ deus ne
offendat̄ amic̄. Deus aut̄ ait psalmi. dissipa
uit ossa eoz. i. opa in genē stūosa q̄ hoībz pla
cēt. Sedo ab ore. cū. f. ex bono ope q̄rit laus
humana. qd̄ p̄hibuit xp̄c dicens. Cū facis ele
mosinas noli tuba canē an̄ te Math. v. i. noli
publicare ut lauderis. Quia enī dicat̄ q̄ me
moriam iusti cū laudibz nō tñ ip̄e req̄rit eā sed
deus illi eā tribuit ut nō solū a deo s̄ etia ab
hoībz viuēs et mortu? laudē. Tercō ab ope
cū. f. q̄s aliqd̄ bonū facit ut a deo remunerē
tp̄aliē. i. ut p̄p̄ere. ieiunat seu orat et huius
modi facit ut p̄lequat̄ el̄yam vel ecclesiasticā
dignitatē. vel alios p̄fiteat̄ o sua bonitate d̄
cipiat tp̄aliē vel sp̄ualiē: talis ypocrita ē. Et
o huiusmodi d̄ns dicit. Ne vob̄ ypocrite q̄ siles
estis sepulchris dealbatis q̄ apparēt hoībz spe
tōsa Math. xxij. Qd̄s ḡ tales q̄ fraudes faciūt
i ope dei. i. de genē bonoz: maledict̄ dei icur
rūt. Eonē o viro iusto d̄r̄. xxxij. Deus q̄ ex
cutit man? suas. i. opa. ab oī munē. i. cordis.
oris. et opis. nil. f. q̄rēs ab hoībz ut finē ip̄orū
opuz nec gr̄am hoīm nec laudē nec f̄nitoria.

De permutationibus §. r.

rep̄ ad res in negociatōe que vulgarit̄ dicunt̄
baratti: puta dat lanifex setariolo duos pan
nos laneos estimatos ab eo. c. floren. et p̄ hīs
setariol? dat lanifici pānū sericū estimatū ab
ip̄o. c. floren. siue mercator dat lanifici lanā et
setariolo sericū. et p̄ hīs lanifex dat sibi non
pecuniā s̄ pānos laneos. et setariol? dat pan
nos sericos in tali estimatōe in q̄nta receperit
lanā vel sericū. nunq̄ ē licitū. Seco. Si pure et
absq̄ fraude p̄tū fiat pmutatō q̄ntitatis p̄tj
vel q̄litas rep̄ ē factus pmutatōis et licit? qz
a iure approbat? simpliciter in tp̄alibz. extra de

rep̄ p mu. p totū. Si aut̄ fiat fraus. aut hoc ē
in ip̄is mercimonijs q̄ ab q̄litate. aut in esti
matōe p̄tj. Si in q̄litate rep̄ pmutatay. tūc
si ē fraus ex p̄te vnius tñ: qz. f. dat alteri pā
nū laneū vel sericū seu lanā vel sericū multū
defectuosa s̄ itēndez ei? cū tñ ip̄e recipiat res
ab eo nō vitiatas: utiqz peccat mortalit̄ et te
nēt satisfacē notabiliter letēs. exē de iniur. et
dā. da. Si culpa. Et si ltr̄ mediato: seu sensalis
q̄ nouit huiusmodi fraudē: qz coopatur fraudi
ij. q. j. Notū. Si aut̄ uterqz intēdit̄ alterp̄ d̄cipe
et ab utroqz dat alteri res defectuosa p bona
utroqz ignoratē fraudem alteri? uterqz peccat
mortaliter p̄pter malā intēndez. xxij. q. v. Qui
piurare. Etum aut̄ ab satisfactōem p̄t h̄ h̄re
locū p̄pensatō ut vn? alteri nō teneat si in tā
to d̄ceptus ē vnus s̄ intēndez suā q̄ntū alē.
Si vero uterqz ut practici scirēt defectus rep̄
pmutanday nō videt̄ ibi esse fraus: qz sciēt̄ et
p̄sentiēt̄ nō fit iniuria. de re. iur. li. vj. et alter
alteri nō tenet. Si aut̄ fit d̄ceptō in p̄tio: qz
excessiuū ponit suis mercimonijs. tūc si vn?
eoz excedit in p̄tio et nō alter. q̄ excedit pec
cat. et obligat̄ satisfacē si ē notabilis excessus
nisi hoc alē p̄pendat q̄nt sic velit facē pmuta
tōez. tūc videt̄ nō teneri. p regulā Sciēt̄. i. vj.
Si aut̄ sciēt̄ uterqz excedit i p̄tio i estimatō
suas res: qz alē de altero hoc credit et p̄gno
scit cū quotidie hoc practicēt: puta mercator
de lana quā dat lanifici valentē tūc. xc. flore.
fm currēs p̄tū erigit. c. vel circa. Et lanifex
de pānis laneis q̄s dat mercatori p sua lana
erigit. c. cū nō valeat nisi. xc. vel circa. cū alē
p̄babiliter sciat de altero q̄ iniustū p̄tū erigit
de sua re. videt̄ h̄ h̄re locū p̄pensatō: nec ibi p̄p̄
esse fraudē cū itēndat se p̄seruare intēnes nō
alterp̄ ḡuare. tales tñ abinuentōes sūt ex cupi
ditate inuēte. et iō vitatē.

Capitulū. xviij. de multiplici falsificatione.
et ibi agit de falsificatione in mensuris. in po
teribz. in monetis. in scripturis. in bullis. in
instrumentis. et in fetibz filioz.

De falsificatione potest

induci illud ps. lxj. Mendaces filij
hoīm in stateris ut decipiat̄ ip̄i de
vanitate i idipm. Elbi tria possūt
notari. Primo defectio veritatis. ibi. Mēda
ces filij hominum in stateris. Secūdo intē
tio nocibilitatis. ibi. ut decipiant ip̄i. Tercio
p̄secutō penalitatis. ibi de vani. in idipm.

Et a secūdo inchoando §. j.

clay est q̄ qui utunē mēdatō ab hoc faciūt ut
decipiat̄ et fallat. qd̄ patet ex diffinitōe eius.
Nā diffinit̄ a magistro sinay. in. iij. qd̄ ē falsa
vocis significatō cū intēndē fallēdi. Et quia
fallē et d̄cipe aliū est p̄tra vel p̄ter caritatē et
legē naturālē: qz null? vellet ab alio decipi. iō

636 omne mendatiū peccatū ē ⁊ vitandū. **Alī** **Iste**
tor in sinonimis. **O** mēdatiū fuge. q. oē mē
datiū peccatū ē. Decipit aē aliqñ seipm quis
corde cū facit sibi errorēaz psciam de aliq vel
male iudicat d alijs. **O**re. cū dicit quod scit vel
estimat nō sic esse. **O**pe cū silat vnū actū pro
alio. **E**t vt ait **Amb.** xxiij. q. v. **C**auete. **O**ēs q
dicūt mēdatiū filij sūt diaboli. **D**e ipō. n. dicit
tur **Jo.** viij. **M**ēdat ē et p̄ eius. i. mēdatij pri
mus inuētor. **E**t corde quibz mēdatiū dixit cū
ait i corde suo vt dicit **Isa.** xiiij. **S**ilis ero al
tissimo existimās puenire ad gloriā p virtutē
ip̄am. **O**re vsus ē mendatō cū dicit p sp̄entē
pmis parentibz. **N**equāqz moriemini ⁊c. **Gen.**
iij. **O**pe aut cū fm **A**postoluz ip̄e sathanas
transfiguratur se in angelum lucis.

Quod ad primum. §. ij.

Certū ē q in oi mendatō deficit veritas. 7 cū xpc sit veritas discorbat ab eo. vñ cū xpo nō p̄t esse aliq̄s cū mendatō. **1^a n. Apoc. xiiij.** de sanctis q nō ē inuentū mēdatiū in eis. **Dunt** aut mēdaces. **fi. ho. in sta.** **Statera** aut ē q̄daz regula recte mēsurābi res cū ē iusta statera: s3 mēdaces **fi. ho. in sta.** **In statera** quibz cōfciētē vel opinionis infmalis. **In statera** snie iudiciali. **In statera** mēsure material. **Pri^{ma}** mē ē cū qz iudicat de aliq̄ sm suā p̄sciam in q̄ frequē falli nō recte estimando. **Uñ Dierzo?** Nō afferam? stateras dolosas vbi appēdamus qd volum? p arbitrio nro bicēte hoc graue. hoc leue. **S3 afferam?** diuinā staterāz de scripturis sanctis tanq̄ de thauris bñicis et i il la quid sit gūius appēdam? **xxiiij. q. j.** **S3 mē** daces **fi. ho. in sta.** faciētes sibi leuē p̄sciam vt nullā de gūibo p̄ctis. seu malis. vt de adultēio. ppter qd sequi falsus p̄tus. aliq̄ et supposito alieni p̄tus q̄. **Decidā** ē in iudicō vbi snia ē q̄si statera. **Uñ Greg?** **xlv. di.** **Ois** q iuste iubi cat staterā in manu gestat. **S3 mēda.** **fi. ho. in sta.** p iniustas snias. **1ª Tertā** ē statera mēsure material. de q puer. **xj. bf.** **Statera** dolosa abhominabilis ē aī dñm. **S3 mēda.** **fi. ho. i. sta.** qz faciūt aliq̄n falsas mēsuras et pōtera: vel eis vtunt. **Numisma** etiā sm plīm dñr mēsurare venaliū: qz tñm monete bāz q̄tus estimaf res ēē valoris. **S3 mēda.** **fi. ho. in sta.** falsificā: to monetas: vel falsē vēcto. **Scripture** etiām hoīm pñt dici staterē qz p eas q̄si mēsuraf seu declaraf qd alicui sit p̄cedebum. **S3 mēda.** **fi. ho. i. sta. f.** bullas falsificāto. **Instrumenta** 7 alias scripturas. **Et** de hīs oībo in se. §. declarabif.

Deum aut̄ ad tertiu .S.m.
principale ostēdit quid temū eueniat istis men-
dacito in stateris et falsificantibz: hoc videli-
cet qz cū ipi decipiat. ipi tantē decipiunt. Sz
ubi in mobico decipiunt qz in terrenis. ipi in
multo qz in eternis a diabolo decipiunt: non
ppentēs se inte puari gloria. et eterno igne

puniri. Et sic intelligit illud ps. De vanitate
in idipm pccetores. s. mendaces. de vanitate. i.
falsitate q̄ vntat ad decipienbū. in idipm scī
bunt. s. in deceptōem. Magna. n. deceptō ē qua
decipiunt a diabolo: q̄ dum intēdūt et sperāt
ex suis deceptōnibz citari et gaudē. intē sūme
d̄paupant et tristant cū demū ī pūcto ad in-
ferna descendūt: p̄ hoc igne etno cruciābi.
vbi nec gutta h̄re aq̄ valēt in refrigeriū. sicut
d̄ biuit epulone postulat v. Lazar⁹ descen-
dat ad eū et aq̄ gutta refrigeraret linguā ei⁹.

De falsificatione mo. **S. iij.**
nete Abb. l. j. sup. c. Qto. de iureiura. sic dicit
fm glo. in dicto. c. No licz sine pcessu pncipis
seu i mpatoris cubē monetā. ut in l. ij. et. m. d
fal. mo. fm Bar. et c. y. ibi. Et hoc vey nisi ci
uitas vel pnceps inferior pscriptisset hoc per
tñ tps de cui? initio nō existat memoria. ut in
c. Sup qbusdā. de vbo. sig. vel nisi esset talis q
pscriptisset iura impij. ut Hispanie reges q vt
dicit glo. bi. l. iij. Chalētinian? nō subiacet im
perio: qz te hostiū fauicibz regnūz eruerūt.
Falsaf aut moneta multiplicif. vt i glo. dicti
c. Qto. q sic varie punif. Uno mō falsaf mo
neta pncipis de nouo cubēto. q tal debz puzi
vt. l. ij. c. de fal. mo. Secūdo falsaf qz cubēto
monetā ciuitatis vel inferioris a pncipe. q ta
lis capite punif. vt. c. d fal. mo. l. j. Tertio cū
qs nō fabricat de nouo monetā: s3 fabricatā
cubif. f. minuēdo. vel tigit puta monetā ereaz
vt appareat aurea. q tal punif ultio supplio.
vel bat ad bestias fm pbitēm plone. ut in l.
Quicūq. ff. de fal. mo. ¶ Itē notandū scdo q
hñs ius cubendi monetā dī fraudare cōs tribu
mobis. Primo fm Inno. q certū pōas ut
pncipio p qlibet denario temif d mābato pā
cupis. q illā sic diminutā mābat postea recipi
ac si primi pōbetis esset. Secūdo mō fm In
no. q abiectōr cubif monetā multominoris
pōderis vel valoris q ēēt: deductis tñ expens
factis p ea fiēda. Et sic vult Inno. q tñ debz
valē moneta in forma qtuū in materia valet:
deductis tñ expens qz auctoritate psta d suo
facē nō tenef. Imo si pnceps inbiget poeit in
hñe aliqd lucrū ut sic min? valeat q materia
etiā deductis expens. Et hoc vey si exē regnū
nō spargere monetā tal: qz tūc. f. exē regnū
spargēdo sequere dānū etiā nō subbitop. In
primo aut casu credit Inno. q possit pnceps
minuē monetā cū pnsu ppli: qz qlibet p re
nūciare iuri suo. vij. q. j. c. qpericulofus. s3 bi
cit esse piculofus: q dicit sufficē pnsū magna
tatis. Fatef etiā Inno. Iniam ppli nō sufficē
qn moneta illa ē expēdēda exē regnū. Tertio
mō fraudaf fm hosti. extrisecus ut qz prin
ceps bonā monetā reprobaf vel eādem vel mi
nus valentem subijcit ad hoc ut de reprobata
bonū forz bēat. et illā pflari faciat q cubi.

Quintum ad vsum false .S.v.

monete. Nota q̄ sciens expēdes falsā monetā videt q̄ teneat pena. l. cornel. de fal. q̄ regula riter ē deportatō et oīm bonorū publicatō. ser uis vero ultimo supplītō puniē. **Sz** Bar. bi cie hoc pcedē qm̄ expēdit nūmos plūbeos vel stagnēos. q̄ de illis tñ facit mentōez illa lex. al' puniē pena exōrdinaria. hec oīa Abb. f̄y.

Nota tñ q̄ vbi q̄s i aliq̄ loco vbi monete di minuti pōderis min' valēt fm̄ illā diminutōez emit debito p̄cio: et postea illas portat ad lo cū aliū vbi tñ valēt q̄tum integre monete. et ita indifferēt expēdunt et accipiunt et intm̄ eas p̄putāt q̄tū integras. vt in quibusdā ciui tatibz regni. ex q̄ plus vēdit eas q̄ emerit: nō videt in hoc peccare cū nulli dānū inferat et sibi ex sua industria et labore lucr q̄rit. sicut accidit de alijs mercimonijs q̄ pl' minusue va lēt in vno loco q̄ in alio p̄ regulaz. Sciēt. de re iur. in vj. **Sz** q̄ bonas et integras monetās diminueret et sic diminutas portaret ad talē locū: utiq̄ fraudē facēt et p̄ legē. et teneat talis lucrū paupibz erogare. xiiij. q. v. c. Non sane.

Dicit etiā nō excusareñ a p̄cio q̄ monetās malas et diminutas sciens dāt p̄ bonis: etiā si sibi dāt essēt p̄ bonis: et postea p̄pendit de diminutōe valoris. n. n. p̄t absq̄ p̄cio fraudis alteri dare p̄ bona et integ: q̄ culpa alteri? et error suus non debet alteri nocere. Culpa. n. debet suos tenere actores et nō alios.

De falsificationibus .S.vj.

in ponderibz et mēsuris. Ex p̄cilio Magūtī. dī. Ut mēsure et pōtera iusta fiant supple sta tuimus. et infra. Si q̄s iustas mēsuras et iusta pōtera lucri cā mutare p̄sumpserit. xxx. dies in pane et aq̄ peniteat. exē de emp. et ven. c. ij. in glo. Insup puniē fm̄ leges. f. ciuiles. l. cor nel. de fal. **Hec** p̄nia hic tarata forte locū ha bet cū puicereñ i iudiciō ecclesiastico p̄tēto. Nā in foro p̄nie itē iudiciū ē de ista sicut et de alijs taratis in canonibz. vt. f. sit arbitria. ar. de pe. di. j. Mensurā. et. xxiij. q. vij. **Epa.** Et bubū non ē qm̄ talis peccet mortaliē cū agat p̄ iusticiā et in dānū primorū. et teneat de oīm dāno iñ secuto satisfacē. exē de iniur. et dā. ba. Si culpa. **Q̄** si scire nō posset p̄p̄ multitudi nē p̄lonaz et varietatē: teneat paupibz erga re p̄cipue si i p̄uo illos lesit. Teneat etiā ad re mediandūz inq̄tum p̄t sine piculo sue p̄sone vel maioris scandali. vt. f. auferant de medio dicte mēsure vel pōtera falsificata. vel ate quent. Et item dicendū de eo qui eis. f. falsifi catis sciētē vsus fuerit. f. q̄ peccat grauitē. et de eo in q̄ ali' dānificat p̄ hoc sibi obligat.

De falsificatione in .S.vij.

scriptis. **Sit** autē hoc vel i bullis papalibz vel instrumētis vel in lris et alijs scripturis. Et in bull' papalibz seu scriptis dī falsa esse p̄ sur

reptōz. et p̄ nouā fabricatōz ei'. et p̄ iuris in terptatōez. **Per** surreptōez q̄bē dī falsa bul la vel rescriptū seu carta cū. f. in petitiōe grē seu bñficij de q̄ ibi sit mentō aliq̄d tacitū ē. qd si fuisset exp̄ssum nō esset p̄cessum: cū ē sugge stū falsū q̄ tacito forte nō fuisset p̄cessū. et tal' dicit falsari'. ff. de fal. l. si q̄s obrepserit. Et cū hoc studiose fit et aduertēt nō est bubium q̄ mortale et graue p̄mittit. Non tñ talis in cibit in excomunicatōem latā p̄tra falsarios bullaz fm̄ Ricar. in q̄rtō d qua infra dicitur. caret tñ p̄modo illius grē. puta. supplicatū est pape q̄ det beneficium curatū alicui cum ba beat etatem legitimā. f. xvj. annos. et hoc est falsum: q̄ scit illū nō h̄re. xxiij. vel cū supplica tur p̄ bñficiō cōferendo illegitimo tacito q̄ sit illegitimus. talis grā sic surreptitē obtenta nil valz ac si nihil obtinisset. Clerū in. c. Su per lris. de rescrip. sit distinctō vt videlicet qm̄ p malitiā veritas tacetur et falsitas suggeri tur: nullum p̄modū ex lris impetrās p̄sequit. Qui autē hoc facit p̄ ignorantia et simplicita tem si tacuit talē veritatē vel exp̄ssit talē falsitatem q̄ exp̄ssa vel tacita nō ipetrasset illas li teras alicui' grē item iuris videt esse. Sed si etiā vitate illa exp̄ssa vel falsitate n̄ dicta etiā lras grē alicuius ipetrasset salti in forma cō muni tūc nō caret p̄modo earū totalis: s̄ tñ fm̄ rigore iuris iudicat ex eis nō fm̄ formam earū vt ibi dicit. **Un** dicit glo. q̄ ad hoc vt rescriptū teneat nihil debet sup̄primi ex hjs que mouere animū principis pnt ad dādū rescri ptū vel denegandū. Qui autē falsam cartam fabricat de nouo si ē bulla papalis vel rescri ptum talis deponit et degradat' tradit curie seculari. si ē clericus puniēdus. f. morte. extra de cri. fal. **Ad** falsariop. et ē excomunicat' ipso facto. extra eo. **Ad** falsariop. Et ponūtur i. c. Licet. eo. ti. septē modi falsitatis p̄gnoscente. De hac excomunicatōe habes in q̄rta pte. ti. j. **Secūm** autē leges pena falsarij hec est. depo sitō et oīm bonorū p̄fiscatō in libero. in seruo pena est mors. ff. de fal. l. j. Et hoc vep in fal sante p̄ se rescriptū principis. **Falsātes** alias lras ecclesie excomunicant. Quo autē ad for p̄sciētē vlt mortale grē p̄missū teneat falsari' siue testamēti siue instrumenti cuiuscūq̄ siue scripture vt in libris mercatorū. vel sciens vtrū talibus de oī damno qd inde alicui sequit siue sit notarius siue testis siue coopator vel faci ens hoc fieri. exē de iniur. et dā. ba. **Si** culpa. Et oē emolumentū qd inde recipit teneat resti tuere: q̄ fur ē et latro. xiiij. q. vj. **Si** res. et in multis locis ē excomūicat' p̄ synodales. Qui etiā sciens vtrū fals bullis icidit in illū cano nē. et vlt mortale teneat ad restitutōz si iñ ali qd utilitatis p̄cepit. **Ite** nota fm̄ glo. sup. c. In memoriā. di. xix. q̄ carta falsa p̄ iuris de terminatōez vel interpretatōez dī cū scribitur

638

maiorē ptem vel oēs fuisse pntes q̄ tñ nō fuit
pñs. ut exē. de hys que fi. a. pla. sine pñsu. ca.
¶ Qto. 7 talis fallari? suspendiē offitō 7 bñficiū
ut exē. de testi. tā lris. Itē dicit falsa carta q̄
nō habz testes inscriptos. ut exē. de pcura. c. j.
¶ Nota fm̄ Hosti. q̄ testes dicunt inscripti qñ p
aliū scribunt. S3 subscripti dicūt qñ ppa ma
nu subscripserūt. Et qñ quis scit scribere p se
oporet subscribere in instrumto. S3 si nescit
scribē tūc p̄t p aliū subscribē. exē. de sen. et re.
iudi. Cū inf. Itē dicit falsa carta q̄ bz subscri
ptōes s3 varijs manibz notatas et q̄ nō est p
fecta eadē manu. ut exē. de pñs. Cū olim. nisi
ex hoc sit ibi dñfitas q̄ sit ibi calami vel attra
mēti mutatio. ut i. Auten. de fide instru. 7 cau
te. in pñ. Itē dicit falsa si ē alieno sigillo sig
ta dūmō habuit p̄m. ut exē. de appel. signifi
cavit. Itē dicit falsa p̄p̄ falsa gmaticā. ut exē.
de rescript. Ad audientia. Itē dicunt false si
sūt suspecte 7 eis nō iponit fides. ut. C. de pba.
l. Tubem. Itē dicit falsa si sigillū ē fractū. ut
si nō ē annus indictōis appositus. ut exē. de fi.
de instru. Inf dilectos. Itē si sunt impetrate
lite pendēte. ut exē. de testi. Cām. Itē si filiū ē
ruptū. ut exē. de cri. fal. Licet. Itē si sūt impe
trate sine mādato dñi. exē. de rescript. Nō nulli.
Itē dicunt lre false si eps appellat filiū. vel
si papa vni loquit̄ i plurali. ut exē. de cri. fal.
Qñtū gñi. Itē dicit falsa seu bulla falsa si ap
paret fuisse rasā vel mutatā et talis deponit.
exē. de cri. fal. Ad audientia. Dec oia in glo. i.
c. In memoria. bi. viiij. S3 qñtū ad istud vici
mū. s. de rasura. et illud aliud. s. de falsa gma
tica dicit Durā. o. bi. mino. i. sūma. q̄ hoc in
telligit in rescriptis pape. exē. de rescri. ad au
dientia. Alia aut instrumta nō viciant p fal
sam gmaticā. An in pñlegijs et testamentis
falsa latinitas nō nocet. dñ p̄stet de volūate
testatoris. ut. C. de testa. l. Errore. Et hoc iteo
q̄ lre papales transeūt p multas manū. Nam
legūtur pmo in petitiōe. scdo in notula. tertio
in lra grossa. hec Wil. et Job. rrrv. q. viiij. c.
Aplice. S3 si bz defectū lre vel sillabe nō vici
atur p̄p̄ hoc. c. Ex pte. exē. de fi. instru. nisi sub
tracto lre aliū sensū inducat q̄ dicit̄ intē. c.
Itē dilectos. exē. de fi. instru. Itē instrūm vici
atur si bz scripturā inēlineare vel rasurā i lo
co suspecto qñ lre sūt apte. secus si sūt clause.
hec ille. Itē dñ instrūm falsū si est dñi alteri
ex eadē pte plato. ut exē. de fide instru. Impu
tari. S3 nota q̄ instrūa vel attestatōes cū iue
niunt false p pte. vtz in toto reprobenē. Glo.
Jo. sup. c. Si ad scripturas. bi. viiij. arguit p
et p. tantē soluit dices q̄ si plura capla ibi cō
nera sūt. vel vnū ē accessoriū alteri. vno casto
seu falso pbato: pnera 7 accessoria cassā. Se
cus si diuersa et sepata sūt. Nec distincto pba
ff. de nego. ge. l. Cū ab eū. et. ij. q. vj. Si qñ. §.
Diffinitiva. S3 Bar. briy. dicit. Ego crebo q̄

si aliq̄ falsitatis repiatur in instrumto totū
reddit suspectū. ut. ff. de fide instru. l. ij. hec ibi.
Quarto fit falsifica § viij.
tio in p̄tulo cū. s. supponit alienū partus exē.
de peni. 7 remi. Officij. et. ff. ab. l. corne. d. fal.
l. Qui falsū. Et itē dicendū qñ mulier iuga
ta habuit filiū p adulteriū quē maritū estimat
suū. ¶ Nota si mulier pcepit p adulteriū: vel
supposuit sibi alienū partū q̄cquid expēderet p
nutritiōe et gubernatiōe illi creature. 7 ab id
in q̄ succederet putatio p̄ri teneē totū ab re
stituendū: q̄ furtū p̄misit q̄tū possibile ē. De
hoc tñ sic dicit i sūma Ray. Tal mulier debz
laborare quibuscūq̄ modis p̄t ut legitimi be
retes nō fraudent de bēditate p̄na caute tñ.
Reuelare. n. simpliciter marito vel etiā ipi spu
rio vel supposito nō expedit absolute. s. et sine
distinctiōe. ut dicit ibi glo. tū q̄ forte inde pue
nirēt homicidia 7 adulteria. tū q̄ maritū for
te dimittēt eā. 7 nō valētes forisā p̄tinē vq̄
adulterare. tū forte q̄ nō crederēt sibi. Ita g
pcedat. Reuelet factū suū in penitētia sacer
doti p̄ochiali vel alteri magis p̄to. 7 postea
cū ipo vel sine ipo reuelet epo in pñia. Et tūc
eps vel etiā sacerdos si tātē discretus vel ma
turitatis sit. vel q̄d tūc? ē. abo diligēt inq̄rāt
simul. 7 caute si spuri vel suppositū sit bō spū
lis et timēs deū. Quo inuēto vocet eū secreto
corā muliere. etsi videbit expēdie p̄cepto pri
us sacramto a muliere q̄ nō calūniōse pcedat.
et etiā ab illo q̄ factū secretū teneat poterūt
reuelare sibi et inde p̄sulē q̄ ingrediat religi
onē vel q̄ trāsserat se ad longinquā regionē
et sic nihil p̄cipiat de bonis illi quēz credebāt
esse p̄rem. hec Ray. Itē Wil. 7 Hosti. Et ad
bit Hosti. q̄ etiā ipa mulier p̄t marito reuela
re si non timet sibi piculū. sicut sūt aliq̄ mu
lieres que dñant viris. et etiā aliq̄ sciētibz vi
ris adulterant et filios ab alijs susceptos sciē
ter ipi viri nutriūt tanq̄ suos. Et i huiusmōi
casu p̄sulendū ē q̄ reuelet marito 7 sic eo assē
tiētē absoluta ē mulier q̄tū ab restituētes: q̄a
p̄cessū ē marito dispoñe de suo sicut placz. hec
Hosti. Si vero illi spurio vel supposito non p̄t
reuelari sine piculo. vel etiā marito. aut etiā
si facta reuelatiōe tali filio fm̄ dictā formā
nō vult acq̄escere p̄silio: tūc iniūgat mulieri
q̄ de sponalitiō suo 7 alijs rebz q̄s habz vel in
futurū h̄re poterit satisfaciāt iuxta posse do
lens semp de peccato. q̄ si nō p̄t plene satisfacē
pponat firmē in aio q̄ satisfaciēt q̄cito pote
rit. et sic erit in bono statu. ar. rrij. q. v. Doc
videt. et exē. de peni. 7 remi. Officij. ubi ponit
talī casus. Dicta aut satisfactio fiat mediāte
p̄sona discreta secrete 7 caute 7 sub huiusmōi
vbis. Quedā p̄sona teneē vob in hoc accipi
te. Itē Wil. et Hosti. q̄ etiā addit q̄ satisfaciāt
etiā hereditibz ab intestato vel etiam scriptis
s. in testamto. Satisfaciēt etiā ut dicit Inno.

illis quibz dissimilis crebit q̄ sua fliq̄set. vel si
hoc nescit: de p̄p̄o. Q̄ si mulier nō h̄ret
q̄d baret. tūc fm̄ Inno. si h̄z p̄batōes p̄ q̄s re-
leuare posset successores p̄dictos a dāno quobz
h̄nt sua occasione h̄z eas adducē nisi intē eēt
sue malū puentur. tunc. n. nō h̄z facē: q̄ mi-
nus malū ē dānum rex q̄ corpoz et aīaz. Et
itē ē in silibz. Si dō nō h̄z p̄batōes: sileat. ij.
q. vij. **Plerūq̄. Fili? aut huiusmodi spuri? vel**
supposit? (ut dicit Wil) nō tenet soli mulieri
credere: p̄cipue cū multe sint malicie et falla-
cie mulier. nō si in sana p̄scia p̄seuerat credo
in toto q̄ excusat p̄ ignoratiā inuicibilē facit
deceptōis de p̄cipiēdis. Si dō honestas femie
et alie p̄babiles circūstātie faciūt ei p̄babile
p̄sciam de veritate facti: et vult tutiorē viā tene-
re nil ulterius p̄cipiat. De p̄ceptis aut et iam
p̄sūptis q̄dū habuit bonā fide. p̄sūptū Raf. q̄
restituatur vel p̄ponatur vel remissionē petat per
aliquā aliā p̄sonā tacito negotio. Dicit tñ ab
hoc nō esse talē cogendū si defacili non p̄t ab
hoc iudici. h̄z de p̄sūptis. Al. simpliciter dicit ta-
lē nō teneri. Satis p̄cor. Jo Neapol. i. q̄libz.
Et addit nō solū si piculū p̄sone iminēt. s̄etia
amissiones fame: et sine piculo vite nō videt
q̄ teneat manifestare si hoc p̄bare non p̄t.

Quinto fit falsificā. §. vij.
tio in iudicio ut qñ iudex p̄ leges et iura p̄nu-
tial. sicut iudex i sniando iniuste. ff. eo. l. j. vel
qui falsā legē vel canonē cui? auctor ignorat:
allegat. sicut faciūt interbū aduocati iniustā
cām de fēdo. ff. ad. l. corne. de fal. l. i. vel etiā
corruptos testes. aduocatos. et iudices. ff.
eo. §. j. h̄z de hoc pone sp̄ale. c. sequēs.

Capitulū. xij. de Iniusticia q̄ fit in iuditijs. et
q̄ ad iudicē. et q̄ ad accusatōrē. et q̄ ad reū. et q̄
ad testes. et q̄ ad aduocatū. et q̄ ad p̄curatōrē.

De iniusticia que fit in
iuditijs q̄ frequētius ex avaricia
p̄cedit. fm̄ illō **Titoli lib. sniay.**
Cito violat iusticia auro. xj. q. ij.
Paup. An et dñs i veteri lege mādauit iudi-
ces institui q̄ oberint avariciā. Conē aut iniu-
ste iudicātes iuebit p̄salmissa dicēs ps. lxxij.
Alsq̄ iudicatis iniquitatez. et facies p̄cor su-
mitis: iudicate egeno et pupillo. Abi tria no-
tanē. Primo reprehendit platō iniusta sniarū.
ibi. Alsq̄ iudicatis iniquitate. Secūdo arguit
acceptō indebita p̄sonaz. ibi. et facies p̄cor
sumitis. Tercio p̄cipit subuēntō miserabiliū et
oppressoz. ibi. iudicate egeno et pupillo.

Quem ad primum. §. j.
Sciendū q̄ iniquitate iudicare ē iniuste et inīq̄
iudicare. **De. n. iniquitas qñ ieq̄tas. i. n̄ eq̄tas.**
Eq̄tas aut ab quā intendē sp̄ h̄z iudex fm̄ iu-
ra ē seueritas iusticie dulcore misericōdie tp̄ata.

Inīq̄ q̄ iudicat q̄ ē eq̄tas et iusticia iudicat. et
hoc multipl̄. Primo iudicādo eū q̄ nō ē sibi
subiect? ut laicus clericū. et p̄lat? nō subditū
sibi. Conē cui? p̄sūptōez iuebit apls Ro. xiiij.
Tu a ē q̄s es o bō q̄ iudicas alienū suū: An et
in figurā dñs p̄cepit q̄ sn̄s p̄ alienū agruz
nō mittet falcē in messē alienā. s. falcē iudicij
in n̄ subditos: ut exponit Greg. vi. q. ij. Scri-
ptū. Secūdo inīq̄ iudicat q̄ de h̄ijs q̄ deo sunt
resuata iudicat. ut de occultis. Eñ apls. j. Co-
rin. iij. Nolite an̄ tps iudicare q̄sq̄z veniat
dñs. Et Urban? papa De manifestis q̄tē loq̄-
mur. secretor. n. p̄gnitor et iudex ē deus. rrrij.
bi. Erubescāt. Tercio inīq̄ iudicat q̄ postposi-
to ordie iudiciario iudicat. An p̄ multa. c. ij.
q. j. p̄cludit Gran. §. h̄ijs oibz. q̄ null? ē p̄tē-
nābus nisi iudicio ordiabilis hito. aut p̄uicāf
aut se reū p̄fiteat. Et Job. rrrij. dicit de se. Cāz
quā nesciebā diligētissime examinabā. Quar-
to inīq̄ iudicāt q̄ p̄ pecuniā sn̄as p̄ferunt. cū
bicat Aug. Nō licet iudici vēdē iustū iudiciū.
xj. q. ij. Ad hoc etiā facit et optime q̄d h̄z. q.
ea. Qui recte. Eñ p̄ tles iuebit Micheas p̄pha
ij. ca. dicēs. Iudices et? in muneribz iudica-
bāt q̄. Et paulopost i punitōz talē crimis b̄r.
Idcirco Dion qñ ager arabif. Quīto inique
iudicat q̄ ex leuio suspitōibz n̄ sufficētibz
batōibz sn̄iam profert. q̄d siendū nō esse dicē
Melchietes papa dicēs. Primo sp̄ oīa diligētē
inīq̄te: ut cū iusticia et claritate diffiniatis.
Neminē p̄tēnetis an̄ vep et iustū iudiciū. nul-
lū iudicetis suspitōis arbitrio. In cui? figurā
et exemplū dñs cū audisset clamorē sodomop-
te eoz vitō noluit iudicare seu p̄ferre sn̄iam
cū oīa sciret nisi p̄us oculis videret p̄ āgelos
inquirens. ut p̄z Gen. xix. Sexto inīq̄ iudicat
q̄ ad iudicandū nō zelo iusticie vel rōne: sed
passione mouet obij. amoris. timoris. vel am-
bitōis. sicut iudei ex odio. Pilat? ex timore i-
iusto p̄ xpm̄ p̄cesserūt. An. j. Pet. ij. ca. b̄r. Tra-
tebat at iudicātū se iniuste. Eñ Greg? dicit q̄
q̄tuor modis p̄uertit humanū iudiciū. Timo-
re: dū metu p̄tatis alicui? loq̄ p̄timefcim? Cu-
p̄bitate: dū p̄mio animū alicui? corrupim?.
Obio: dū p̄tra quēlibet aduersariū molimur.
Amore: dū amico vel p̄p̄inquo p̄stare aliquid
intēdimus. xj. q. ij. Quatuor. Septimo inīq̄
iudicat qui existēs i similibz peccatis vel gra-
uioribz: et p̄cipue notorijz reos p̄tē at. Ad q̄d
facit q̄d ait apls Ro. ij. In quo aliū iudicas
tripm̄ p̄tēnas. i. p̄tēnabile ostendis. Hoc enīz
aliū scābalizat fm̄. b. tho. scda scda. q. rrrij.
q̄ nō videtur facere ex iusticia: sed ex supbia
et ostētatōe. An et dñs d̄ adultera dixit Job.
vij. Qui sine peccato ē v̄m p̄mus in illā la-
pide mittat. Nō tñ debet crimia dimittē ipu-
nita: s̄z p̄ponere emēdatōez i se. et cū hūilitate
p̄tēnare. et non peccabit. Idinc et Amb. super.
B̄ti imaculati. ait. Iudicet de alterius errore

640

qui nō hz qd in seipō p̄tēnet. Iudicet ille q nō agit eadē que putauerit in alio puniēba ne cū aliū iudicat in se ferat sniam. Iudicet ille qui ad p̄nuntiandū nullo odio. nulla offēfione. nulla leuitate ducat. Et isra. **D**iscite iudices seculi quē in iudicādo tenē debetis affectū sobrietatē iniquā et sinceritatē. iij. q. vij. iudicet. De p̄cessu aut iudiciario q d p̄libo peccatis q fuit in iudicādo. habes infra i tertia pte ti. ij.

¶ Quidam ad secundum .S. ij.

p̄ncipale acceptō psonar̄ respēdit. cū dicit. facies p̄cor̄ sumitis. q. d. malefacitis sumitō facies p̄cor̄. Sumē facies p̄cor̄ ē respicere ad psonas potētes. et diuites. et nobiles. quia cōmuniē sūt p̄cores. et sic nō fm merita cāe s3 ituitu potētie. diuitiar̄. p̄sanguinitatis. amicitie et huiusmōi. p talibz iudicare qd p̄tinz ad acceptōz psonar̄. S3 ut d̄t ex̄t d re. iur. li. vij. Accipe psonā i iuditō nō ē bonū: imo p̄hibi- tū dicit dñs. Et magnū ita et puū audietis. Dñt. n. iudices dñm oim et supmū iudicē imi- tari. d q ait De. apls. act. v. In uitate cōpi q nō ē acceptōz psonar̄ dē. vel etiā qz facies si- gnificat p̄ciam. fm illud Treñ. iij. Denigta ē sup carbonē facies eor̄. i. p̄cia p̄cor̄ tur- pis effecta sordibz vitōz. Sumē facies p̄cor̄ in iuditō ē iudicare fm p̄ciāz quā sibi faciūt p̄cores q nō curāt agē p̄ iusticiā dñmō fuiāt et cōplaceāt amicis. et diuitias et glām p̄se- quant. Refert De. de pal. in. iij. q. in franciā dū quidā fobēt in agro suo iuenit hūanā lin- guā uiuā loquentē. Et inērogat q̄s esset. Re- spōdit fuisse linguā hois pagani q iudex fue- rat a diu in paganismo mortu⁹ et sepult⁹. et qz nunq̄ dederat sniam iniquā. iō deus refuauē rat illā aiām in illo mēbro sue lingue quousqz baptisimū recipet. En rogauit q significaret hoc epō loci ut ueniret ad baptizandū eū. et hoc esset signum uitalis p̄dictor̄ si ipā lingua baptizata subito in puluerē reuertere. Ad- uocāt itaqz ep̄s cū clero et iplo. Et post locu- tōem ipius lingue de p̄dictis corā oibz bapti- zata subito resoluta ē in puluerē. Mel etiā su- mē facies p̄cor̄: ē iudicare de rebo fm appa- rentiā put faciūt p̄cores nō fm ex̄stētiā et put sūt. Contra quos ait saluator. Nolite iu- dicare fm faciem sed iustum q̄. Ioh. vij.

¶ Quidam ad tertium .S. iij.

Mandas iudicibz ut debeāt subuēire paupibz et pupillis dī. Iudicate egeno et pupillo. ta- les. n. cōmuniē opprimunt ab alijs. An iusto. i lib. sniaz. Paup̄ dū nō hz qd offerat nō solū nō audiet: s3 etiā p̄ iusticiā opprimet. xj. q. iij. Et p̄ Ta. dñs ait. Pupillo nō iudicant. et cā uidue nō ingredit ad eos. Nō sic egit Traia- nus impator et si ethnicus: sed cām uidue sibi querelā ponētis de filio occiso a filio ip̄i im- peratoris pacient audiret et iustissime iudicā-

do sniauit. Sic filie Salpbaat quinqz orpha- ne in petiōe sua iuste fuerūt a iudice Moysē ppli isrl audire et exaudire. Sic scūs Iuo bri- tanus cās orphanor̄ et pupilloz p̄ potentes efficacitē dēfēbat. Et scūs Luduic⁹ rex frā- cor̄ ipor̄ guamā diligentissime subleuabat. Tenent. n. iudices ad hoc ex offitō. De ip̄is ei dicif. Meritas cū mīme dēfēfā: opprimē. Ne- gligere quippe cū possis p̄turbare p̄uēfōs ni- hil ē aliud q̄ fouē. Nec caret scrupulo societa- tis occulte q̄ māsifesto facinorū dēfinit obuia- re. di. lxxij. Error. S37. Gnanus pbat qz ui- duis et orphanis tenent ep̄i auxiliū p̄stare. et p̄ iprobōz violētias p̄tēctis p̄ociuū nō nega- re. di. lxxvij. p totū. Ibi dicit glo. qz uiduis. pupillis. libetis. et oppressis. tenet p̄lat⁹ p̄oci- niū p̄stare. Et sup. c. Licet. di. ea. dicit glo. qz paupum et oppressor̄ cāe et p̄grinor̄ spectāt ad eccliam. ex̄t d̄t obo. sig. Sup q̄busdā. Spe- ctāt etiā ad iudiciū regis. ut. xxiij. q. v. Regū ē. Itē tutelā miserabiliū psonar̄. pupilloz. or- phanor̄. et uiduar̄. oēs p̄nt suscipere clici et mo- nachī. ut dicif di. lxxvij. c. Peruenit. cū glo. Monachi tñ n̄ sine licētia suor̄ supior̄. Dñs tē etiā p̄mittit eas iuuare. ps. Viduā ei⁹ bñdi- cēs bñdicā q̄. Et ps. Orphāo tu eis adiutor.

¶ Notandum autem .S. iij.

qz in iudicijs p̄currūt quinqz genera psonar̄. f. Iudex ad sniandū. Actor ad accusandū. Re⁹ ad r̄tendū. Testis ad p̄bandū. et Abouocatus seu p̄curator ad dēfendendū. Et quilibet horū ex auaritia p̄tingit p̄petrare p̄cīm qd cōmuni noie iniusticia nūcupat. An de singul̄ horū vi- tendū ē. Et p̄mo iudex p̄mittit iniusticiāz cū p̄fert iniustā sniam. et hoc p̄t esse p̄ certā sciam. aut p̄ ignoratiā. aut p̄ negligētiā. Et cū hoc facit p̄mo mō. f. abueritē peccat mor- talitē et multū gūit: qz agit p̄ tēu cui⁹ offitō fū- gis. dñ. n. dei ē iudiciū. et p̄ bonū p̄mūe qd cō- seruat et p̄mouet p̄ iusticie executōez. et p̄ cari- tatē et iusticiā erga illū p̄ quē p̄fert sniam. et gūit ē rapina. vñ tenet ei de omī infesse i cāu qz ille p̄ q̄ dedit sniam iniquā nō uellet vel nō posset satisfacc. Rō est qz occasione seu causā efficacē dedit dāno illius. Et qz occasionez dat dāni dānū qz dedit videt. ex̄t d̄t iniur. et dā. da. Si culpa. An glo. sup. c. Hoc etiā placuit. et. q. vij. dicit qz si iudex p̄dolum. vel grām. vel obitū. vel p̄ pecunia male iudicauit: punitur i uerā lris estimatōem. et infamis efficit. C. de pe. iudi. q. ma. iudi. l. ij. Et ultra f̄stitutōz fm leges multas alias penas sustine debet. Et qz uis in foro iudiciali nō cogat ad restitutōem vel alias penas nisi p̄uictus vel confessus: tñ in foro penitētiā seu p̄sciētie absqz p̄uictōne tenet ad restōem ois dāni leso ut dicitū ē fm Ray. et Hosti. et Ell. Et debet ei imponi p̄nia tanq̄ p̄ gūissimo crimine. xj. q. iij. c. Quicūqz.

Si autē esset talis iudex ecclesiasticus incurres-
ret etiā penā suspēnsionis ab exercitiō officij
p annū. De q̄ vide infra in tertia pte. ti. viiij.
Si vero p ignorātiā iniuste iudicat. tūc aut
ex se iudicat sine assessore. aut d̄ p̄silio assesso-
ris. Et si pmo mō. s. ex se. et ignorātia illa est
crassa et supina: q̄ nec p se sciebat qd̄ p̄muni-
ter debebat scire. nec ab alijs curauit iuestiga-
re tūc fm Ray. et Ell. et glo. io. fm leges tene-
leso in q̄tū bonū et equū videbit religioni iu-
dicāti. Et de va. et ex tōr. cogni. l. fi. In iudicio
autē aīe creto inq̄t Ray. q̄ teneat ad r̄stitutō-
nē ut in pmo cāu. Rō h̄ q̄ in culpa fuit cuz
sciuit vel scire debuit se insufficientē: q̄n iudi-
care p̄sperit. ex t̄ de iur. et dā. ba. Si culpa.
Si aut fuisse ignorātia pbabil' i eo: ut q̄ fa-
cta debita diligētia ad inuestigandū a peritis
de p̄silio eorū tulit iniustā sniam p iusta siue
sciēt male et iniuste p̄sulētib. siue q̄ erat ma-
teria variāz opi. et illi fm suā opi. quā rectā
putabāt p̄suluerūt: excusat' ē iudex p̄cipue dle-
gat' fm Ell. et etiā ut videt ordinari' nil omit-
tēdo d̄ ptingētib. ad inuestigandū veritatē rei.
Si dō iudex hoc fecerit d̄ p̄silio assessoris qui
asserbat talē sniam iustā excusat': q̄ in eo ē
ignorātia pbabil' q̄ excusat. ar. di. xxxv. §. fi.
Danf. n. assessores iudicib. p̄p̄ sciam eorū ut
p̄sulāt ignorātib. iura. Quis. n. n̄ possit esse
iudex ecclesiasticus nisi hēat mediocrē saltem
sciam. ut ex t̄ de elec. Cum nob. et di. xv. c. j. in
glo. Tū i seculari iudicio si h̄z p̄suetudinē cāp̄
siue p̄tā iudicādi p̄t p̄mitti cā iura iqrāt et
p̄t eē ordinari'. Et de iudi. l. Certi. iur. ubi d̄r
q̄ milites p̄nt eē iudices. De iudice etiā dele-
gato dicit Ell. q̄ sepe ē ignar' iur. qd̄ etiā no-
uit delegās: s̄ rōne bonitatis delegat sibi cām
et talis si tulit iniustā sniam bona fide et p̄silio
pitoy. nō teneat ad satisfactōez. Et idē videt dī-
cendū de arbitris q̄ ad snias iniustas. Si dō
tulit iudex iniquam sniam siue ordinari' siue
delegat' siue arbitet. q̄. s. et si erat sciēs tū ne-
glexit reuolue libros et studē materiaz. vel si
nesciebat p se neglexit querē p̄silia pitoy etiā
si eēt delegat' nō excusaret' ab obligatōe resti-
tutōis p̄t lese p suā iniquā sniam etiā si cre-
debat iustā fore fm Ray. et Ell. Itē si fuit ne-
gligēs iudex ab assumēdū idoneū assessorē: q̄a
elegit ignorātez aut boiem male p̄scie fm cō-
munem opinionē. siue hoc fecerit ex avaritia
ut min' expēderet in salario bāto. siue ex ami-
citia ut fuiret amico p illo rogāt. siue ex in-
curia vel alia cā. nō excusaret' a restitutōe: q̄
in culpa fuit. ex t̄ de iur. et dā. ba. Si culpa.
Si aut assūpsit q̄ p̄muniē tenebat bon' et suf-
ficiēs. vel dā sibi a supiore ita q̄ de ei' p̄silio
h̄z iudicare. tūc excusat' iudex a p̄cto et restitu-
tōe ferēdo iniquā sniam quā credebat iustā
ex p̄silio assessoris ipi'. S̄z ipē assessor teneat
in solidū p̄t lese p̄sulento seu ostēdo sniam

fore iustā. si hoc facit mala fide et p̄sciam. ut
etiā bona fide: s̄ ex crassa iqrantia aut negli-
gētia. ff. q̄ q̄sq̄ iur. l. ij. et hoc fm Ray. hosti.
et Ell. Itē nota q̄ iudices seu officiales iudicā-
tes i caus' usuraz. ut Florētie officiales mer-
cātie si p suā sniam cogūt ad solvēdū aliquas
usuras. vel non ad repetendū solutas peccāt
mortalit' et tenent ad restitutōez: q̄ p̄stāt cām
efficacē bāni. ex t̄ de iniur. et dā. ba. Si culpa.
et si hoc facerēt ex statuto vel p̄suetudie tales
officiales sūt ex cōmunicati. ut in cle. Ex q̄ui.
de usur. Itē iudex si accipit pecuniā ut iu-
dicet siue ut nō iudicet. siue ut iudicet male si-
ue iudicet bene peccat mortalit' cū teneat gra-
tis officiū suū exercere. ar. xiiij. q. v. nō sane.
Pecuniā aut illā retinē nō p̄t. S̄z quid debeat
facē d̄ tali pecunia. habes infra in tertia pte.
ti. ix. Ubi etiā habes utrum possit penas debi-
tas reo relaxare vel augere vel minuire.

Actor siue accusator

§. v.

requirit' i iudicio. q̄ ut dicit Amb. iudicis n̄
ē siue accusatore bānare. ij. q. j. De manifesta.
Et hoc nisi crimē sit notoriū. Cuidētia. n. pa-
trati sceleris clamore nō indiget accusatoris.
ij. q. j. De manifesta. Fama. n. publica eū excu-
sat. S̄z q̄ is q̄ vocat aliquē ad iudiciū q̄relaz
ponit. aliquē de cā criminali seu crimie. aliquē d̄
civilī seu de rebo t̄pali. In criminali b̄r accu-
sator. in civilī p̄suevit dici actor. Quis etiā in
criminali etiā actor dicat'. Triplicif' aut p̄tin-
git talem peccare. Primo calūniōse agēdo. s.
ipōnēdo alicui falsū crimē ex malitia. vel pe-
tēdo aliq̄ bona tanq̄ sibi d̄bita q̄ novit p se vel
ex p̄silio pitoy sibi nō debere. et talis in utroq̄
casu peccat mortalit': agēs d̄ caritatē primi et
d̄ iusticiā. et piurus est p̄muniē. et de oi bāno
in secuto teneat leso mō sibi possibili. ex t̄ de in-
iur. et dā. ba. Si culpa. et. xiiij. q. v. Nō sane. i
fi. et. q. vj. Si res. q̄ si bānificat i bonis t̄pa-
lib. illa debet restitue. Si in fama vel p̄sona.
q̄ accusatus de crimie iniuste et p̄uict' falso.
infamat de facto et occidit vel mutilat vel al-
lebit in p̄sona. d̄z sibi satisfacē put p̄t: ab ar-
bitrium boni viri. nō tū teneat se manifestare
post factū si inde sibi piculū vite iminēt. S̄z
si ē in p̄gressu cāe: debet dimitte et nō p̄sequi.
Secundo peccat actor iordinatē desistēdo a p̄-
secutōe cāe inchoate. s. p̄uicatio. i. aliā p̄tēz
videlicet accusatū abinuādō collutēdo cū eo
disimulādō vel nō inbucēdo legitimas p̄batō-
nes q̄s h̄z d̄ reū et acceptatō falsas excusatōes
rei qd̄ h̄z locū in crimib. aut etiā ex toto d̄-
sistit a p̄secutōe cause sine debito ordine iuris
qd̄ b̄r tergiversari. Et hoc facit corrupt' pe-
cunia a reo et amicis ei' aut p̄cib. eorū indu-
ctus. et tunc peccat mortalit': q̄ facit d̄ rēpu-
blicā: cui bonū p̄uicet p̄ punitōem criminū
qd̄ ille impedit fm .b. tho. scda scda. q. lxviiij.
In causa aut civilī seu ubi agit de t̄poralib.

642

qz ibi nō intēdit nisi inēbitas actoris seu ac-
quisitio iuris ipi actoris. et qlibet renuntiare
p̄t iuri suo. vij. q. j. q̄ piculosus. iō absqz p̄cō
p̄t desiste a p̄cōtōe cāe sue. siue p̄cōbāto cū
eo. siue ad vitādū expēlas et gūamā litigio-
rū. Tercio mō actor offendit cū q̄si hēat iustā
cām criminalē siue civilē p̄ inēbita media cāz
p̄sequit̄ v̄tō mēdatijs in iudicō. vel falsū in-
strumētis et testibz q̄ pbatōibz alijs ne amittat
iustā cām. qd̄ etiāz mortale ē fm̄. b. tho. scda
scda. q. lxxvij. vñ nullo mō licet. xxij. q. ij. Fa-
ciat. Cley si in obtinet victoriā cāe ex q̄ certū ē
de sue iusticia cāe nō teneat ab satisfactōz alci
pti nec etiā in expens placiti cū ille iniuste
perauerit eū. Si at actor in cā civili estimat
se ius h̄re: qz sic sibi d̄r ab aduocatis q̄ p̄tis
vel etiā dubitat de iure suo: nec in p̄cessu cāe
p̄gnoscit d̄rū. etiā si cām h̄ret iniustā n̄ pec-
cat placitāto. Quis meli⁹ facit p̄cōbando vel
dimitteō. Nemini. n. facit iniuriā q̄ v̄tē iure
suo dicit lex. Ceti obtinet victoriā cāe non te-
neat satisfacē dū hoc igrat: qz p̄babilis igrātia
excusat eū. bi. xxxvij. §. fi. Sed si postea cer-
tificat de errore suo: tūc teneat ab restitutōez
illoz bonoz. et hoc nisi iā bona fide p̄scripse-
rit. ex ē p̄scrip. p̄ totum. In cā aut criminali
nisi sit bñ certus de crimie et posset legitie p̄-
bare: nō excusaret a p̄cō mortali accusādo:
qz exponit se piculo magno sui vel primi siue
cā sufficienti. Item nota fm̄ Anto. de bu. sup.
c. Quia pleriqz. qz cū q̄s siue actor siue re⁹ ali-
qua tenz ex iniusta snia bata p̄ eo a iudice q̄-
uis lex positua ei assistat: tñ qz lex natural
resistit. qz nō d̄z q̄s locupletari cū aliena ia-
ctura vel dāno. de re. iur. li. vj. Locupletari.
iō teneat talis restitutē sic h̄ita. etiā si nō pec-
ratōe ipi obtinētis cām: s̄ sola iudicis igrā-
tia obtinuit. et ille q̄ succūbit n̄ appellasset:
q̄si videat ille acq̄uisse ex q̄ a snia nō appella-
uit lesus: qz talis nō ē ver⁹ s̄ p̄suptus p̄lesus.
ut no. de sen. et re iudi. quod n̄ sufficit in foro
p̄scientie. hec ille. Quod intelligendū videtur
qñ talis sufficienter nouit sniam iniustā fuisse
se datam pro se: siue tunc siue postea.

Reus concurrit in iudicio. §. vi.
ditō. D̄r. n. reus is q̄ accusat seu impetit sup
aliq̄ re siue iuste siue iniuste. Et tal tripliciter
p̄t peccare et mortalit̄. Primo dicēdo falsita-
tē vel tacēdo veritatē. ut cū iudex ex q̄rit ab eo
vitātē fm̄ ordinē iuris. siue in cā civili. s. cuz
agit de aliq̄ re tpali. ut cuz inērogat si pecu-
niā mutuo accepit ab actore. vel si n̄ restituit
mutuatā. sciēs se accepisse hoc negat. vel f̄sti-
tuta asserit. vel etiā in cā criminali cū accusat
et sūt semi pbatōes. vel cū infamia exorta er-
ga aliquē sit inquisitō sup hoc etiā i cāu mor-
tis: negat se p̄misisse maleficiū p̄petratū pec-
cat mortalit̄ tal. Et rō ē fm̄. b. tho. scda scda
q. lxxij. qz facit p̄ debitū iusticie et hoc ē mor-

tales. Pertinēz aut ab debitū iusticie ut q̄s obe-
diat suo superiori in h̄is ad q̄ ius sue p̄latōis se
exēdit. Superior aut ē iudex respectu ei⁹ q̄ iu-
dicat. et iō ex debito teneat accusat⁹ iudici ex-
ponē vitātē quā ab eo fm̄ formā iuris erigit.
hec Tho. Si aut nō esset legitim⁹ iudex: puta
qz h̄z dominiū usurpatū cū nō sit superior ei⁹:
nō videt facē p̄ iusticia si nō obediāt ei in di-
cēdo veritatē. peccat tñ dicēdo mendatiū. Et
mortalit̄ si peieraret vel in nocuitū notabile
primo inferret. Sicut etiā si esset legitim⁹ iu-
dex et nō inq̄reret fm̄ formā iuris: puta quia
impetit de debito pecunie siue aliq̄ infamia ex-
orta vel occasione: inq̄rit ab eo de homicidio
vel furto. tūc nō teneat r̄nere: s̄ p̄t p̄ appella-
tōem vel aliē subfugē iudiciū ei⁹. nō tñ debz
mēdatiū dicē fm̄ Tho. Accusat⁹ aut vel inq̄si-
tus iuridice de vno maleficiū q̄ p̄uict⁹ p̄t inq̄ri
et de alijs. qz teneat veritatē dicē fm̄ De. d. pal.
in. iij. Secundo reus p̄t peccare mortaliter
calūniose se defendēdo. naz isto mō etiā si h̄ret
iustā cām peieraret: qd̄ semp ē mortale. nā in
cā etiā criminali iuramētū de calūnia p̄stādū
ē. ex ē iura. ca. c. Inherētes. Pro cui⁹ decla-
ratōne dicit. b. tho. scda scda. q. lxxij. qz aliud ē
veritatē tacere. aliud ē falsitatē p̄ponē. Porū
p̄mū in aliq̄ casu licet. Nō. n. quis teneat oēm
veritatē dicē: s̄ illā quā ab eo p̄t et debz erigē
iudex fm̄ iuris ordinē: puta cū p̄cessit infamia
sup aliq̄ crimie. vel aliqua indina apparuerit.
vel cum p̄cessit pbatō semiplena. Scdm̄ autē
f. falsitatē p̄ponere nullo mō licet. Ab id autēz
quod licitū ē p̄t quis p̄cedere vel p̄ vias licit-
tas q̄ fini intento accommodas quod p̄tinet ad
prudētā. vel p̄ vias illicitas q̄ p̄posito fini cō-
gruas qd̄ p̄tinet ad astutiam que exerceat per
fraudem et dōlū. et p̄mum quidē laudabile. se-
cundū vero vitiosum. Reo igit licet se defendē
occultādo veritatē quā p̄fiteri nō teneat. per
aliquos cōueniētes modos: puta qz nō r̄nereat
ad que r̄nere nō teneat. et hoc nō ē calūniose
se defendē s̄ prudentē euadere. Nō aut licet vel
falsitatē dicē vel veritatē tacē quā dicē teneat.
nec aliquā fraudē adhibere: qz fraus et dōlus
vim h̄nt mendatij qd̄ ē calūniose se defendere.
hec Tho. Cūcūqz q̄ quis haberet iustā cām
s̄z qz nō h̄z pbatōes sufficientes amitteret in
notabile detrimētū sube vel p̄sone. nō p̄pterea
licet sibi dicere mēdatiū vel inducere falsū te-
stem vel falsum instrū vel aliquid huiusmōi.
al nō excusaret a mortali. Tercio peccat reus
p̄ appellatōem iniustā. videlicet cū q̄s appellat
a snia cā afferēde more ne p̄ eū iusta snia fera-
tur: peccat mortalit̄. qz hoc ē calūniose se de-
fendē. Talis. n. agit p̄ iusticia qz officiū iudi-
cis ipebit. vñ ei iniuriā facit: et etiā aduersa-
rio suo cui⁹ iusticia inq̄tū p̄t p̄turbat. Et iō
sicut d̄r. fi. q. vj. Dīno puniēdus est cui⁹ iniu-
sta appellatō pronuntiatur. et teneat etiā ab

satisfaciendū de dānis et expēsis. Sec^o si appel-
lat ex p^{re}dicta iuste cāe. q. i. credit se h^{ab}ere iustā
cām. hec. b. tho. ubi sup^{er}. Itē p^{re}dicto ad mor-
tē si iuste hoc fit non licet ei se defendē p^{er} violē-
tiā et huiusmōdi. al^{iter} esset mortale. nō tñ tene^{re}
facē vñ sequat^{ur} ei mors: puta manē i loco car-
ceris si iuenit aptū. vel nō p^{ro}medē p^{re}dicto ad
mortē p^{er} famē si cibo ei occulte offerat^{ur}. H^{oc} cō-
tēnato iuste ad mortē licet resistē p^{re}dicto. iu-
dici. sicut i latronib^{us}. et se defendē: nisi forte p^{ro}-
scādālū vitādū cum ex hoc aliq^{ui} g^{ra}uis turbatō
timere^t. hec. b. tho. scdā scde. q. lxxv. arti. iiii.

Inducitur etiam te. S. vii.

stis in iudicio. Et tripliciter p^{er} peccare. Primo
dicēdo falsitatē sciēti. et talis peccat mortalit^{er}
fm. b. tho. scdā scde. q. lxx. tū q^{ui} facit p^{er} iusti-
ciā leuēs bonū p^{ro}muē vel p^{ri}mu^s. tū q^{ui} facit
p^{er} octauū p^{re}ceptū exp^{re}ssē. q^{ui} d^{icit}. Nō loq^{ui}ris p^{ri}-
mū tuū falsū testimoniū. Ro. ix. tū q^{ui} p^{ro}-
rat. Nā testis iurat. al^{iter} nō crederet sibi q^{ui} tēcūq^{ue}
religionis sit. ex^{cept} eo. Rup. Et iurare debz fm
Rap. et Hosti. q^{ui} d^{icit} totā veritatē quā nouit
de re illa. iij. q. ix. Idcirco tamē. et q^{ui} non admi-
scent falsū nec aliq^{ui} de suo adijciēt. iij. q. ix.
Dura. Item de quorūdā p^{ro}suetudine addit^{ur} (et
bñ) q^{ui} nulli p^{re}dicto testimoniū. iij. q. iij. S. Itē
in criminali. Potest tñ remitti iuramentū de
p^{re}dicto p^{ri}uū. ex^{cept} eo. Tuis. nisi in cā m^{is}monia
li. Testificādo insup^{er} falsū aduertent tene^{re} ad
restitutōem omniū q^{ui} exinde p^{ri}mu^s amisit p^{ro}-
p^{ri}uū testimoniū. iij. q. vj. S. res. et. ij. q. j. No-
tū. Secūdo peccat in testificādo cū id q^{ui} est
sibi dubiū asserit sibi certū. et tal^{iter} peccat mor-
talit^{er}: q^{ui} exponit se piculo peccati et dānicā-
tōis alteri: cū possit d^{icit}u^m eē ei q^{ui} d^{icit}. et etiā
peierat cū iuret se scire illud q^{ui} nescit. Nā nō
admitteret ei testimoniū si nō diceret se scire.
quinimo solēt testes interrogari: vnde et quō
sciāt. Esti interrogati de cā scie nō dicāt non
valet testimoniū. iij. q. iij. S. Item solaz. et in
Auen. de testi. S. Et licet dubiū. et tenent ad
restitutōem si iñ p^{ri}mu^s iniuste dānicāre^t.
Debet q^{ui} bō in ferendo testimoniū fm. b. tho.
scdā scde. q. lxx. id de q^{ui} est cert^{um} p^{er} certo asserē.
et id de q^{ui} est dubi^{um} subdubio p^{ro}ferre. Tēp^{er} q^{ui} ex
labilitate humane memorie p^{ro}g^{ra}uit q^{ui} q^{ui} repu-
tat se q^{ui}q^{ue} certū de eo q^{ui} falsū est. id si q^{ui} cū
debita sollicitudine recognōtis estimat se eē cer-
tū de eo q^{ui} falsū ē nō peccat mortalit^{er} hoc as-
serēs: q^{ui} nō dicit falsū testimoniū p^{er} se et ex in-
tentōne: s^{ed} p^{er} accidēs p^{er} id q^{ui} intēdit. hec Tho.
H^{oc} nec tene^{re} ad restitutōem dānū passio. ar.
xxij. q. v. De occidēdis. Non aut excularet a
p^{re}dicto si ex ip^{re}meditatōne et negligētia si nō
ex malitia d^{icit} falsū: nec etiā ut videt ob re-
stitutōem si inde p^{ri}mu^s dānū incurreret. ex^{cept}
de iniur. et dā. da. Si culpa. Terc^o peccatuz
p^{er}mittit^{ur} et mortale cū pecuniā accipit p^{er} testi-
monio ferēdo etiā si p^{er} testimoniū veritatis.

Et nō huius est q^{ui} exp^{re}ssē facit p^{er} iura. cū hoc
p^{ro}hibeat et valde iuste ad vitandū corruptōez
veritatis p^{ro} pecuniā. An dicit Aug^{ustinus}. q^{ui} non
licet testi vendē v^{er} testimoniū. xiiij. q. v. Nō
sane. et multo magis peccat cum accipit testis
pecuniā ad falsitatē dicendā. vel occultandā
veritatē. Potest tñ testis accipere expensas tñ
ab eo qui eū p^{ro}ducit: puta si ex testimonio fe-
rēdo dietā facit. vel etiā opam suā et lucrum
dimittit. et huiusmōdi. iij. q. iij. S. Aleturis. Ac-
cipiēdo aut pecuniā p^{er} testimonio restituat ei
a q^{ui} accepit. nisi ille d^{icit}isset ad corrupendū te-
stē. nā tūc ei bz dari in cui^{us} iniuriā accepit. v^{el}
paup^{er}ib^{us} erogari. Quarto peccat in omissio-
ne testimoniū cū ferri bz in utilitatē p^{ri}mi.
Pro cui^{us} declaratōe distiguendū ē fm. b. tho.
scdā scde. q. lxx. Nā testimoniū sup^{er} aliqua re
quā q^{ui} nouit. aut ab eo requirit^{ur}. aut nō req^{ui}-
rit^{ur}. Si requirit^{ur} tūc subdistinguedum: q^{ui} aut
requirit^{ur} auctoritate sui sup^{er}ioris cū ei teneat^{ur}
obedire. aut nō auctoritate sui sup^{er}ioris. Esti
p^{ri}mo mō. i. auct^{or} sui sup^{er}ioris cū ei obedire te-
neat^{ur} in h^{is} q^{ui} p^{ro}tinēt ad iusticiā. tūc sine du-
bio tene^{re} ferre testimoniū in h^{is} d^{icit}ur in
quib^{us} erigit^{ur} ab eo testimoniū fm ordinē iur^{is}:
puta i manifestis et quib^{us} p^{re}cessit infamia. Et i
huiusmōdi omittendo testimoniū ferre peccaret:
q^{ui} p^{ro} obiam agēt. et p^{ro} caritatē nō iuuatō p^{ri}-
mū vel bonū cū debet. H^{oc} si exigat^{ur} testimo-
niū ab eo in nō manifestis et de quib^{us} nō p^{re}cessit
infamia. nō tene^{re} ferre testimoniū. Si at re-
quirat^{ur} testimoniū ei^{us} nō auct^{or} sup^{er}ioris: tunc
ad liberandū boīem ab iniusta morte seu qua-
cūq^{ue} pena vel falsa infamia vel aliq^{ui} dāno te-
ne^{re} nihilomin^{us} ferre testimoniū. Ad q^{ui} facit
dictū psalmiste. Eripite paup^{er}em: et egenū de
manu peccatoris liberate. Et illud Inno. Ne-
gligē cū possis p^{ro}turbare puerfos nihil aliud
ē q^{ui} fouē. Nec caret scrupulo societatis oculi-
te q^{ui} manifestō crimini desinit obuiare. lxxv. iij.
di. Eror. Si nō req^{ui}rit^{ur} sup^{er} hoc. et iñ videt seq^{ue}
iniusticiā et dānū p^{ri}mo notabile in p^{ro}sona.
fama. vel suba: tene^{re} facē q^{ui} in se ē ut verita-
tes denūciat ei q^{ui} p^{ro} ad hoc p^{re}esse. Iuxta illud
puer. xxiiij. Erue eos q^{ui} ducunt^{ur} ad mortē. Et
Ro. j. Digni sūt morte nō solū q^{ui} faciūt s^{ed} etiā
q^{ui} p^{ro}sentit^{ur} faciētib^{us}. Et. xx. iij. q. iij. oñdit cum
plurib^{us} alijs. c. Et in p^{re}dicto casu fm Rap. de
dāno etiā sacerdotes et alij cl^{er}ici et religiosi te-
nent^{ur}. xiiij. q. ij. q^{ui}q^{ue}. nisi sit talis cā in q^{ui} nō li-
ceat eis ferre testimoniū. ut in cā sanguinis.
Itē Al. S^{ed} sup^{er} h^{is} aut q^{ui} ad p^{re}dictatē alic^{ui}
p^{ro}tinēt nō tene^{re} fm Tho. bō ad testificandū nisi
cū a sup^{er}iore p^{ro}pellat^{ur} fm ordinē iuris: q^{ui} si cir-
ca hoc veritas occultat^{ur} nulli ex hoc spāle dā-
nū nascit^{ur}. etsi imineat piculū accusatori nō ē
curandū: q^{ui} ip^{se} se in hoc piculū spōte ingessit.
Alia aut rō ē de reo cui piculū iminet eo no-
lēte. Wil. etiā d^{icit} q^{ui} in odios^{is} exceptōib^{us} vel

644

crimino nō p̄sueuerūt testes p̄pelli posse l3
q̄nq; cōpellant ut in inq̄sitiōibz. De hīs dō q̄
in secreto p̄missa sūt alicui ut p̄beat q̄s testi
ficari etia3 rēq̄situs. dicit. b. tho. scda scde. q.
lxx. q̄ si q̄s hoc bz in secreto p̄ p̄fessionē .f. au
ditā. nullo mō p̄t testificari q̄ nō scit hoc ut
bō. et mai⁹ ē vinculū sacri q̄ p̄ceptū hoīs. Bz
si ex p̄fessionē ei p̄missa sūt sub certo. distin
guendū: q̄ si sūt talia q̄ statī cū veniūt ad no
ticiā hoīs dñt manifestari: puta si p̄tinet ad
corruptōz multitudis corpale vel spūale3 vel
ḡue dānū alicui⁹ p̄fōne. vel si qd aliud ē quod
p̄palare tenet: bz manifestare testificādo vel
māifestādo vel denūciādo: q̄ p̄ hoc debitu nō
p̄t obligari p̄ secreti p̄missū. iuxta illd. In ma
lis p̄missis rescide fidez. xxi. q. iij. Si aut sūt
talīa q̄ q̄s p̄be nō tenet. vñ p̄t ex hoc obliga
ri q̄ sibi sub secreto p̄mittūt. et tūc nullo mō
tenet ea p̄be: etiā ex p̄cepto supioris testificā
do. Et rō ē q̄ suare secretū ē d iure naturali.
nec p̄t hōi p̄cipi illd qd ē de iure naturali.

Aduocatus p̄ocu §. viij.

rator. et iuriscōsul⁹ peccare p̄nt multiplici.
¶ Et p̄mo aduocatus si sciēte defēdit causā3
quā nouit iniustā fm. b. tho. scda scde. q. lxx.
peccat ḡuiter. i. mortalit. Et rō ē q̄ illicitū ē
coopari alicui ad malū faciendū. p̄sulēdo. ad
iuuādo. vel aliū p̄stēdo. Tñ bñ Ro. j. Digni
sūt morte nōsolū qui faciūt sz etiā q̄ p̄stēdūt
faciētibz. Bñr etiā cū a p̄ncipio cāe credit iu
stā et in p̄cessu videat eā iniustā peccat ḡuif
defēdēdo eā. nō tñ bz eā p̄be ut. f. iuuat alia3
p̄t. vel secreta sue cāe alteri p̄ti reuelet: quia
malefaciēt et p̄ fidelitatē. Bz bz eā defere dicit
to cliētulo q̄ nō bz iusticiā. vel eū ab cetendū
inducē. vel ad p̄ponendū cum aduersario sine
sui tñ dāno. Et tenet talis ab oē dānū qd alte
ra ps ex ei⁹ auxilio incurrit. bec Tho. Item
Ray. et allegat. l. rē. C. de iudi. Et itē statuit
Greg⁹. r. ¶ De restitutōne videtur intelligē
dū in casu in q̄ cliētul⁹ suus q̄ obtinuit victo
riā cause nō vellet vel nō posset restituē. Naz
et ille cū recepit utilitatē cause iniuste p̄nci
palit tenet cū hoc nouit. Bz si ignoraret pu
ta q̄ aduocat⁹ nel p̄ti dicit eū ius h̄re videt
excusari cū laborat hac ignorātia. bi. xxx. vij.
§. fi. Insup si dixit cliētulo iustā eū h̄re causā
quā nouit iniustā. si cām p̄bit: tenet ei de ex
p̄fōis factis sibi et alijs in litigādo. Secus ac
si ip̄e cliētulus p̄gnosces cām iniustā3 voluit
eā defēde. ex ē de iniur. et dā. ba. Si culpa.
Secūdo peccat aduocatus in defēdēdo cau
sas cū ē ignorās vel negligēs. Nam si assumit
iustā cām et ex ignorātia notabili vel negli
gentia sua q̄ nō laborat in reuoluēdo libros
ut inueniat veritatē 7 cliētulus amittit cām:
peccat mortalit. Et rō ē q̄ notabiliter nocet
primo cū possit 7 debeat iuuare: nec d̄bit se
ponere ad illud officiū vel actū ab qd nō erat

itōne. ex ē de iniur. et dā. ba. Si culpa. Et te
net ab restitutōnem dāni inde secuti clientu
lo suo fm Ray. et Hosti. Si dō defēdit cām
iniustā quā credit iustā ex ignorātia notabi
li utiq; peccat mortalit. Et rō ē q̄ exponit se
piculo ḡuis dāni p̄rimi: vñ et piculo peccati
mortalis. Et si obtineret victoriā cāe tenet
ab satisfaciendū p̄ti lese. ¶ Tertio peccat mor
talit aduocat⁹ si allegat falsa p̄scia3. vel in
struit falsū testē. vel inducit clientulū suū ad
negandū veritatē etiā si defēdet iustā cām. 7
alif obtinere nō posset victoriā. Et rō ē quia
fm Aplm Ro. iij. Nō sūt faciēda mala ut eue
niāt bona. Nec vñ licet itēbitis mebijs ut ve
niat ab bonū finē. Ad restitutōnem aut nō vi
det teneri. Bz si abstulit bonā cām et iustam
aduersario p̄dictos motos vel p̄ cauillatōem
suā. vel ip̄m ḡuauit in petēdo dilātōes sup
fluas. vel faciēdo positōem duplicē vel cauil
losam: tenet talis i solidū ab vep interesse. i.
offic dānum fm Hosti. Greg⁹ de cōmuni etiam
statuit in sup̄dicta p̄stitutōne q̄ id qd aduoca
tus recipit inq̄ aduocatōe vel p̄silio: tenetur
duplū restituē. 7 nihilomin⁹ de dānis tenetur
satisfacē lesis. Et itē3 statuit de pcuratore. Et
iuriscōsultus in dādo p̄siliū sciēter in cā quā3
nouit iniustā. si opat victoriā cāe illd p̄siliū.
sñr ab oia dāna. Non aut si credit iustā et bz
cām credēdi. ex ē de re. iu. Nullus ex p̄silio te
net nisi fuerit fraudulētū. in. vij. Si aut cā ē
dubia vep. f. p̄tineat iusticiā nec ne dū sibi re
manet dubia vsq; ad diffinitōem cāe. licet ad
uocato. pcuratori. 7 iuriscōsul⁹ iuuare scdm
b. tho. vbi supra. et Wil. ¶ Quarto peccat ab
aduocatis et pcuratoribz et iuriscōsultis cir
ca receptōz imoderatā salarij vel indebitū mō
fm. b. tho. Quis. n. licite possint petē salariū
ut mercetē sui laboris. Eñ et Aug⁹ dicit q̄ li
cet aduocato vendē iustū p̄ociniū. et iurisp
to vep p̄siliū. xiiij. q. v. Nō sane. non tñ debent
petere imoderatū. ¶ Attendit ac moderamē
salarij fm Ray. circa q̄tuor. Primo fm q̄nti
tatē cāe. Secūdo fm laborē aduocatōis. Ter
tio fm sciam et facundia aduocatōis. Quarto
fm p̄suetudinē regionis. Scdm hōz p̄sidera
tōem p̄t maius et min⁹ taxari salariū. ut. iij.
q. vij. §. Apud urbē. 7 ar. xij. q. ij. Cōcesso. 7. c.
Eulterane. et extra de p̄ben. De multa. Con
cor. tho. et Al. Ante in hoc non p̄t dari certa
regula de q̄ntitate salarij. Et subdit Ray. q̄
ex q̄ causa est icepta nullū debet facere pactū
cū litigatore quem in p̄pam recepit fidem: q̄a
posset esse occasio magni periculi. iij. q. vij. §.
Preterea. q̄ fm glo. qñ videt cām in periculo
tūc cogeret cliētulū suū inire pactū cū eo ba
re sibi salariū ab libitū. Tñ Al. Petē q̄ p̄t sa
lariū moderatū ab initio litis vel post factū3.
Et si a p̄ncipio nō ē factū pactū de fīatū sa
larij p̄t fm Hosti. aduocatus cogē cliētulum

per iudicis officiū ad dādū debitū. Dicit etiā
Iſoſti. q. non licet paciſci de certa pte litis. ſ.
qta: puta decima vel ceteſima. albz ei inſidici
for? .i. exercitiū aduocādi. **C.** de poſtu. l. Si q
aduocat. **S.** de quāta licet paciſci. i. certa
quāitate pecunie dūmō non excedat debitū.
Qd dicit Aug? q. licet vendē rectū pſiliū. ut
ſup̄dictū ē. intelligit Ray. et ill. qn laborat i
uolūto liberos q. ſtūdēdo q. diſputādo forte cū
alijs pitis. Al? ſi ſine labore poſſet rñdere cre
dūt q. nil debeat recipē ſz gratis rñtere. **Sed**
Iſoſti. reſtrigē hāc ſntiam qn petēs pſiliū eſt
paup. Nā ſi ē diues p̄t petē ſalariū. ar. xiiij. q.
v. Nō ſane. **Si. n.** n. laborat: tūc laborauit in
p̄teritū ſtūdēdo q. diſcēdo. **Ite** aduocātes vel
pcurātes ſciēnt in cā uſuraria peccāt mortā
lī. Eſt ex eoz aduocātōne vel pcurātōne qd
ſentētiā ad ſoluēduz uſuras vidēt teneri ad
reſtitutōem. ex ē in iur. et dā. dā. **Si** culpa.
Qnt etiā peccare in mō aduocādi cū. ſ. dicūt
obprobria. et terſiones et huiuſmōi. q. p̄hibēt
ut. v. q. iij. In loco. et. iij. q. vij. Infames. ſ. ſi
quis adeo procar. **Sed** de hoc et pluribz alijs
habeēt infra i. tertia pte. ti. vj. Et quō dñt ad
uocare p paupibz. ſfra. e. ti. c. d. In hūanitate.

Capitulum. xj. de Acceptōne pſonaz.

Quia in iudicijs de qui
bus tractatur ē ſup̄. rep̄it̄ frequē
vitiū acceptōis pſonaz. qd nota
uit pſalmi. in eo qd inductū ē ſup̄
in autē illa. Aliqz iudicatis iniquitatez: et fa
cies p̄cor ſumitis: qd vitiū eſt i iuſticiā di
ſtributiua: et frequē ppetrat. qñqz ex aua
ritia. qñqz ex affectu ſeſuali amicitie vel pen
tele. **Ite** nūc agendū de hoc hic ē: qz p̄cīm et
multū nocēs bono p̄muni. **Prohibet** in lege
diuina dū dñs **Deus. i.** nō accipietis cuiuſqz p
ſonā. **Ab** hoc vitiū r̄p̄m fuiſſe imūnem teſtāt
ſunt diſcipuli p̄ſileoz cū herodianis dicētes.
Nō ſp̄cipis pſonā hoīm **Matth. xxiij.** Et poſſet
ſic deſcribi q. acceptō pſonaz ē vitiū q. id qd
ex debito iuſticie ē alteri p̄ferendū exhibēt p
ſone nō ob meritū ei? ad ipām rē: ſz ob p̄bitōz
ipſius nō p̄gruentē ad ipām rē. **Propterea** ac
dicē: ex debito iuſticie cōferendū. qz in hijs q
dant mere ex liberalitate nō ex debito: nō hz
locuz acceptō pſonaz ſi dāz magis vni pſone
q. alteri: puta donat qd de bonis ſuis centum
amico vel p̄ſāguīneo rōne amicitie vel pente
le q. nō donat ex t̄aneo q. ſit ſit melior vlt̄ ma
gis egeat. hic nō ē acceptō pſonaz ſi dāz ma
gis vni pſone: qz ſuū ē qd dāt et nemini debet.
et in re ſua vnusqzqz ē moderatoz et iudex. Et
ex hoc probat. b. tho. ſup̄ eplam ad **Ro. ut** ait
Apl. i. ca. nō ē pſonaz acceptō ap̄d deū. in
eo videlicet q. p̄cor quolibz relinqt i ſuis pec
catis. q. ſbā ad ſe vocat dādo eis grāz ſuā quā

nō dāt reprobis. Nā acceptō pſonaz ut dictū
ē opponit iuſticie. vñ locū hz in hijs que dant
ex debito qd attēdit iuſticia. **Deus** aut non ex
debito ſz ex grā vocat p̄cores ad p̄niam. **Eni**
ad **Ro. xj.** **Si** ex op̄ibz iā nō ex grā. **Et** ab **Titū**
ij. Nō ex op̄ibz iuſticie q. fecim? nos ſz ſm ſuā
miſericordiam ſaluos nos fecit. **In** talibz aut bñſi
cijs gr̄tis datis libez ē nō ſolum deo ſz etiā hoī
bare cui voluerit. **Iuxta** illud **Matth. xx.** An
nō licet mihi qd volo facē: **Signant** aut ſub
biſ. Nō ob meritū pſone qd. Nā ad eū q. habz
diſtribuire vel dare aliq. ex debito diſtribueba
p̄tinet q. det illa ſm q. repit meritū ſeu apti
tudinē in pſonis p̄gruentē rei q. dāt. **Nā** ſm
b. tho. ſcda ſcda. q. lxij. **Ad** iuſticiā diſtribu
tiua ſpectat diuerſi pſonis diuerſa tribuē ſm
p̄portioz ad dignitates pſonaz. ut. ſ. vnicuiqz
deſ ſm q. ē i eo p̄petas digna ad id qd dāt. **Si**
igit qd in dāto p̄ſideret p̄petatē illā pſone p̄p̄
quā id qd ei p̄ferē ē ei debitū nō ē acceptō pſo
naz. **Sz** ſi qd p̄ſideret in eo cui p̄ferē nō illud
qd dāt ſit ei p̄portio natū vel debitū ſz ſolū hoc
q. iſte bō **Petr?** vel **Martinus** puta amicus
vel p̄ſāguīne? vel ſibi vtil. hec erit acceptō p
ſonaz. **Sz** ob p̄bitōem nō p̄gruentē ad ipām
rē. hoc dñs. qz ſm. b. tho. ubi ſup̄ p̄ſigat aliquā
p̄bitōem pſone facē eā dignā reſpectu vni? rei
et nō reſpectu alteri? **Sicut** hec p̄bitō. ſ. p̄ſā
guinitas ad vñā pſonā facit eaz dignā ut ſibi
plus dimittat d̄ p̄mōialibz bonis q. ex ſnee
pſone. **Sz** ipa p̄bitō nō facit eā dignā ut p hoc
p̄ferat ſibi ob eā d̄ bonis eccliaſticis ſeu offi
cijs et bñſicijs qñtū alijs pſone aptōri vel pluſ
q. alijs qz nō ē p̄ntela p̄bitō p̄gruens ad talem
rē. ſ. bñſicia vel officia eccliaſtica. **Et** p̄petrat
hoc vitiū in officijs et bñſicijs p̄ferēdis in iu
dicijs exercēdis et in honoribz exhibēdis.

Et quantum ad colla. ſ. i.
tōem bñſicioz querit. **Altrū** platus peccet in
p̄ferendo bñſiciūz bono p̄m̄miſſo meliori.
El etiā utp̄ peccent eligētes aliquē in platū
mū? bonū p̄m̄miſſo meliori. **Et** videt q. ſic.
qz dicit **Hiero?** q. qui p̄ſtantior ē ex omī p̄lo
qui doctior. qui ſanctior. qui in omī ſtute emi
nētior ille eligat ad ſacerdotiū. viij. q. i. **Licet.**
Tunc t̄pis p̄muniſ ſacerdotes habebāt curaz
aiaruz. q. nō eligēdo talē: peccat. **Et** rñdet. b.
Tho. in quabā qōne de quolibet. q. qd p̄t dici
melior dupliciſ. **Eno** mō ſimpliciſ. **Alio** mō
ſm quib. **Simpliciſ** aut dicitur melior: qui ē
ſanctior et plus hñs de caritate. **Sed** qd dī
citur melior: qui ē melior ſm aliquē reſpectū.
Contingit aut eſſe aliquē melior ē ſimpliciſ
i. maioris ſanctitatis q. nō ē melior qñtuz ad
hoc q. p̄ficiat i ecclia: ſz ali? minoris ſc̄titaris
erit melior eo i ſgimie: qz forte magis ecclia
iuuare poſit. vel p p̄ſiliū ſapie. vel p auxiliū
potētie. vel qz deſeruiuit in ecclia. **Nō** ḡ te
neſ platus dare bñſiciū vel officium meliori

646

simpliciter: s3 meliori q ad hoc. nō p̄t esse q p̄ferat unū alteri nisi p̄t aliquā cām q si p̄tineat ad bonorē dei et utilitatē ecclie iā q̄tū ad hoc iste ē melior. Si at illa cā nō p̄tineat ad hoc erit acceptō p̄sonar. q̄ tātō ē ḡuior q̄tō in rebus dīnis cōmittit. hec Tho. Et q̄ qd ē direce ē iusticiā ē mortale. et acceptō p̄sonar. dī recte ē iusticiā distributiua. iō ē mortale. Notandū etiā q̄ q̄uis minus boni simplici possit p̄ferri magis bono in regimie ecclie: q̄ utilior. n̄ tñ si sciat malus esse q̄uis possit iuuare ecclia p̄ sciam vel potētiā: q̄ in huiusmōi p̄maxime requirit bonitas vite. al̄ si ne peccato cura exerceri nō p̄t. hoc. n. nō esset p̄ferre minus bonū s3 simplici malū. q̄ p̄ns q̄ nō ē idoneus nō bz p̄ferri ei q̄ est aliq̄ mō idoneus. Tñ q̄ Albus magn' dicit exp̄sse q̄ p̄mouēs ad ordinē vel curā pastorale vel aliq̄ bñficiū ecclasticū sciens idignū absq̄ dubio peccat mortalit̄. Nec nobilitas excusare p̄t ut p̄moueāt malus: q̄ q̄tō nobilior: tanto nocuior. Et si dicat q̄ alius nō sit ita utilis. oīno ista rō nō valet. q̄ utilitas spūalis tpali p̄po nēda ē: nec excusat paucitas mīstroz ecclie. hec Albus. Ad argumentū rñdēt q̄ utiq̄ (ceteris paribz) bz eligi et assumi ad p̄laturā doctior: et sāctior. cū. f. sit ali' ita ut ille ecclie sicut ceteri. Bz ubi ali' esset utilior in gubernatione licet min' doctus et sc̄tū tñ bonus. cū in huiusmōi debeat intēdi utilitas ecclie: ille pot' bz p̄fici. Glo. tñ sup dicto. c. Licet. dicit q̄ Hug. tēpat dicta p̄p̄tū q̄ ponit Hiero. viij. q. i. q̄ debet esse sc̄tū et doctus. sufficit. n. q̄ sit bonus. Et ē aliq̄s eoiū bon' q̄ nō ē malus. ex ē de p̄sump. Dubū. Alij tñ dicūt sp̄ meliorē esse p̄ferendū. lxj. bi. Nec emeritis. et. lx. xv. di. c. fi. Et q̄uis Jo. ad hēat op̄inōi Hug. tñ. b. tho. sc̄da sc̄de. q. lxij. arti. ij. tenet aliam op̄i. dicēs q̄ q̄tū ad p̄sciaz necesse ē eligē semp meliorē vel simplici vel in p̄p̄tione ad bonū p̄mune: q̄ alius h̄i nō p̄t magis idoneus. verū q̄tū ad hoc q̄ electō nō possit ipugnari in foro iudiciali sufficit eligē bonū: nec teneē eligere meliores. q̄ sic oīs electō possit ipugnari. Et etiā aliq̄s dēat eligi de gremio ecclie de iure p̄mū. p̄tērea statutū ē: q̄ p̄sumit q̄ talis dbeat esse utilior: q̄tū ad bonū p̄mune quia f. magis diliget eccliam in qua est nutritus fm. b. tho. Nō tamē p̄ hoc tollitur q̄n de alia ecclia possit assumi si utilior habeatur.

Queritur secundo.

S. ij.

Alp̄ platus ecclie possit cōmittē p̄sanguineo suo curā sue ecclie postposito meliori. Et videt q̄ nō. Nā dicit Hiero' loquēs de Moysē. q̄ instituit successorē sibi in regimie Ibm naue nō filios suos. vel p̄sanguineos. Nulla p̄sanguinitatis rō nulla bita ē p̄templatō p̄p̄nq̄tatis. p̄p̄nq̄s agro et p̄bioz relinquit hereditas. Gubernatō p̄p̄i illi f̄daē quē de' elegit qui. f.

beat spiritus dei. viij. q. i. Si g. Et sic videt q̄ p̄p̄nq̄s nō sint danda bñficia ecclastica. Rñdet. b. tho. in quada qōne de qlibet q̄ aliē dicendū ē de p̄sanguineo eque idoneo. aliē dēo sanguineo minus idoneo. Si em̄ p̄sanguineus sit eā idoneus. p̄t platus p̄ferre p̄sanguineū. nisi forte ex hoc scandalū oriā. vel aliq̄ exīn malū exemplū accipiāt. ut q̄n p̄babilē timeat q̄ alij plati inducent hoc exēplo ad dandum suis p̄sanguineis min' dignis. Rō hui' ē: q̄ in hoc q̄ det p̄sanguineo eque digno nil depit utilitatis ecclie. vñ in hoc licet satisfacē amorī naturali: qui caritati p̄trarius nō ē s3 magis caritate informā. Et hoc figurat Gen. xvj. ubi Pharaō dixit Joseph d' fr̄tū suis. Si nosti in eis viros industriosos institue eos magistros pecorū meorū. Si dō sit minus idoneus p̄sanguineus plati. nō debet eū p̄ficere ad curā ecclie postposito meliori. hoc duplici rōe. Primo q̄ infidelis agit disp̄sator: q̄ negociū dñi sui gerēs rē eius non meliorat cū possit.

Secundo q̄ hoc videt p̄tinē ad acceptōem p̄sonar: q̄ p̄bitō p̄sanguinitatis nō ē p̄bitō p̄tineas ad curā ecclie q̄ nō obtinet iure sāguis s3 dīno munē. Esset aut p̄bitō faciēs ad negociū circa dispensationes p̄rimonialū bonorū. Tñ si ep̄s d' p̄rimonialibz bonis magis p̄tineat suo p̄sanguineo min' idoneo nō ē acceptio p̄sonar: s3 si rōne p̄sanguinitatis magis p̄tineat d' p̄rimonio crucifiri nō caret vitio acceptōis p̄sonarū. Con. item Tho. sc̄da sc̄de. q. lxij. arti. ij. Jo Tho. dicit. q. ea. arti. i. q̄ p̄tinet ad acceptōem p̄sonar si q̄s p̄moueāt ad p̄latōz vel misteriiū aliq̄e q̄ diues ē. vel q̄ cōsāguine' vel amicus ē: q̄ diuitie vel p̄ntela nō ē p̄bitō faciēs ad cām p̄p̄t quā ille dignus sit tali dono. f. p̄latōis vel misterij: s3 sufficiens scia cū bonitate p̄tinet ad acceptōem p̄sonarū fm Jo. Neapol. i qlibet. Disp̄sare p̄tra iura p̄mūia vel p̄ticularia sine cā rōnabili magis circa unā p̄sonā q̄ aliā: puta q̄ ē amicus vel p̄sanguineus vel diues et huiusmōi. ut si disp̄set an legitimā etate. vel p̄moueāt. vel hēat curā aīaz. vel dignitate. aliquid. q̄ amicus. vel p̄sanguineus. vel diues. vel potēs. et huiusmōi. nō aut paup' et extraneus etiā si sit p̄ori aptior. vel si abbas vel p̄or disp̄sat cū subditis aliq̄o in esu carnū in ieiunijs et vigilijs et laboribz. nō q̄ magis indigeāt. vel alia rōnabili cā: s3 q̄ magis sūt cū eo astricti. Si quis etiā h̄ns distribue aliquaz elyā collegij vel p̄mūitatis vel testatoris nō dat illis q̄s credit magis indigē: s3 amicis. vicinis. vel p̄sanguineis min' egētibz etiā p̄tinet ad acceptōem p̄sonar. Silr i p̄ferēdis officijs secularibz p̄ viā scrutinij vel aliē si q̄s admittat p̄bēto fabam seu assensū n̄ h̄ijs q̄s idoneos iudicat: s3 eis q̄ sūt amici vel p̄sanguinei. vel ut sūt amico in huiusmōi. ad acceptōem p̄sonar videt p̄tinere.

et grauius peccat. ar. bi. lxx. Miramur.

In honoribus etiam .S. iij.

hoc vitiiu repit cū. s. alijs honorat nō ratōne
ututis quā i se hz vel salti repitāt s3 rōne di-
uitia: vel alicui? vanitatis. Pro cui? declara-
tōne dicit. b. tho. scda scde. q. lxxij. ar. iij. q. cū
honor sit qdā testimoniū d' utute ei? q' hono-
rat. sola utus ē debita cā honoris. S3 sciēdū
q' alijs pōt honorari nō solū p' ututē p'iam s3
etiā p' ututē alteri? Sicut pncipes et plati
honorant etiā si sint mali inq'tū gēst psonā
dei et pmutatis cui p'ficiūt. fm illud puer.
xxvj. Sicut q' mittit lapidē in aceruū mercu-
rij. ita et q' tribuit honore insipienti. Quia. n.
gētiles rōne vel rōcinatōem attribuebāt mer-
curio. Aceruū mercurij d' cumul' rōcinij in q'
mercato: mittit aliqñ unū lapillū loco centū
mercariū. Ita etiā honorat insipiens q' ponit
loco dei et loco toti? pmutatis. Et eadē rōne
pentes 7 dñi sūt honorādi p' p'icipatōez di-
uine p'bitōis: q' deus ē oīm p' 7 dñs. Venes
aē honorādi sūt p' signū ututis qd ē senect'.
S3 hoc signū qñq' deficit. Diuites aut hono-
rādi sūt q' maiorē locū i pmutatis obtinēt
et nō p' diuitias suas. An itez. b. tho. in. xj.
q'libet. ubi ponit et qrit. Et p' honorari diui-
tes magis? alios p'neat ad acceptōz psona-
rū. Rñt dices q' duplex ē honor. Prim'. s.
q' debet alicui rōne sui p' p'iam ututēz si-
cut ē p' mēdatō. reuerētia 7 huiusmōi. 7 ad hūc
honorē diuitie nūq' faciūt. vñ si talis honor
alicui exhibeat: erit acceptō psonaz. An dicit
Alari? marin? q' honores q' ututibz debent
sicut triūphi et alij huiusmōi. apō romanos
antiq's nulla pecunia emi poterāt. Ali? ho-
norē q' debet alicui fm statū quē hz in repu-
blica. Sic. n. i psona respública honorat. Et
p' hoc reges et pncipes honorant fm illud.
j. De. ij. Regem honorate. Et q' in respública
terrena diuites statū obtinēt altōez. iō ciues
celestis biellm qñ i Babilonia pegrinātes te-
bēt eoz inter q's puerisq' morē gerē. ut dicit
Aug' in lib. de ciui. dei. Et sic diuites honora-
re illis dūtaxat honoribz q' ad exteriorē pui-
ctū p'inet nō ē malū. S3 in hjs q' p'inent ad
fidē xpi p'cm ē p'ferre diuites paupibz. sicut
sūt mīstratores sacroz. hec Tho. An si quis
vellet audire p'fessionē diuitū et nō paupēz.
vel nō ita diligēt. aut tradē eucharistiā. aut
ordines. aut alia diuitibz et nō paupibz. esset
psonaz acceptor. Si q's aut pus audiret vel
poti' diuites q' credit eos magis indigere vel
maiorē fructū in seq' vel nō ita paciētē expe-
ctare sicut paupes. nō p'inet hoc ad acceptōz
psonaz s3 ad debitā discretōem. Et hinc ē fm
b. tho. scda scde ubi sup. q' facili' dispensat in
mīmonio in gōibz p'sanguinitatis et affinita-
tis p'hibitis circa excellentes psonas q' circa
alias. Fit. n. hoc p'pter sedus pacis firmandū

quod magis est necessarium cōmuni utilitati
circa excellētes personas q' circa alias.

In iuditijs quoqz .S. iij.

p'hibet acceptō psonaz. An et puer. xviij. d'f. 6
Accipe psonā in iuditiō nō ē bonū. Qui? rō ē.
q' p' hoc corripit iuditiū. et p' p'ns iusticia.
Nā fm. b. tho. scda scde. q. lxxij. ar. iij. iudiciū
ē act' iusticie put. s. iudex reducit ad eq'litatēz
iusticie ea q' ineq'litatē facē pnt oppositā. Per
sonaz aut acceptō ineq'litatē qndā hz inq'tuz
attribuit alicui p'one p'pter p'ortem suā in q'
p'sistit eq'litatē iusticie. et sic corripit iuditiū.
p' acceptōem psonaz. An et regula iuris d'f.
In iuditijs nō ē psonaz acceptō hūda. de re.
iū. in. vj. An et Nicola? papa dicit. Necessē est
fm sacraz scripturaz documēta ac fm iusti-
cie tramitē. et accusatū simul et accusatorem
abesse. Et unā p'cm qntacūqz et qlicūqz p'dita
sit auctoritate sic p'orlus audiri ut alteri p'ti
nullū p'uiditiū irroget. iij. q. ix. Necessē. Et d'f.
notari p'taria. xlv. d'f. Cū btūs. ubi dicit q' le-
uite et sacerdotes nō sūt nisi p' gūibo excessibz
corpaliē flagellādi. cū tñ mīores clerici etiaz
p' leuibz ōberibz subijciant. ar. ad hoc d'f. xl. c.
j. 7 d' offi. d'lega. Dane. Jo. an. i glo. sup dicta
Reica sic soluit. In penis differt dignitati et
p'one. ut in dicto. c. Cū btūs. et de trāsac. c. fi.
Itē in sebedo 7 assurgēdo. ut d'f. lxxv. c. Nō
os. S3 in iuditijs vel snia nō ē hūda acceptō
psonaz s3 i eis ē eq'litatē suāda. ut dicit Reica.
Itē in p'nie exhibitiōne. ut. xx. vj. q. vij. Sacer-
dos. Item in fide xpi suscipiēda. de p'se. bi. iij.
Nec quēqz. et in alijs sacris. ut d' p'u. suo. c. j.
Et i paupēz receptōe cū sufficē possim? xliij.
di. c. Quiescam? et huiusmōi. Et nota q' licet
iudex nō bēat uti acceptōne psonaz ut hic. tñ
utile ē in arbitrijs iudicem g'osum h'fē. ut de
offi. dele. Cōsultit. Caueat tñ ne i faciēda g'ra
incurrat penaz cōstitutōis. de sen. et re iudi.
De cetero. Jo. an.

Capitulum. xxi. de Sacrilegio
ing'tum p'inet ad auaritiā.

Sacrilegium quādoqz

ponit iter spēs luxurie. ut cū op'
eānis exerceat a clericis vel reli-
gios 7 monialibz seu a laicis cum
eis. Aliqñ ex ira vel obio p'cebit. ut cū pcutit
iuriose clericus. Aliqñ aē p'ueit ex auaritia. ut
cū q's rapit sac's res. vel de sacro loco. Et fm
hūc respectū iter vitia ad auaritiā p'netia h'
ponit. Sic aē diffinit seu d'scribit sacrilegiū
i. q' ē sacre rei lesio seu violatō. Iusto. tñ d'f. q'
sacrilegiū d'f. ab eo qd legit. i. furat q's sacru.
Nō p't pleni? sic d'scribi q' ē vitiiū q' irreuerē-
tia exhibet psonis vel locis vel rebz sacris. Et
q' sacz d'f. aliqd ex eo q' ordinat ad dei cultū.
et ex hoc q' aliquid deputat ad cultū diuinū

648

efficie qđdā diuinū. sicut et illud qđ ordinat
ad finē bonū fortis rōnē boni. et sic ad illud
tale sacz debet qđā reuerētia qđ referē in deū.
Et hinc sequit qđ oē illud qđ p̄tinet ad irreue-
rētiā rez sacraz p̄tinet ad iniuriā dei et hoc
ē p̄c̄m et hz rōnem sacrilegiū. bec. b. tho. scđa
scđe. q. xcix. arti. j. Est aut spāle peccatum
sacrilegiū distictū ab alijs: qz in eo repit spā-
lis rō deformatiōis: qz. s. violat res sacra p ali-
quā irreuerētiā et opponit otute religiōis. ita
qđ ipa irreuerētia et debonoratō qđ fit rei sacre
dī violatō. Dicit aut honor ē in honoratē nō
in eo qđ honorat. ut dī. j. ethicor. ita irreuerē-
tia est in eo qđ irreuerentē se hz q̄uis etiā nihil
noceat ei cui irreuerētiā p̄bet. vñ q̄is res sac i
se nō violat. tñ q̄tuz ē in ipō sacrilego violat
eā. Dicit et purpura regale indumentū facta
honorat et glorificat. et si qđ hāc p̄forauerit
morti dānat q̄si p̄ reges agēs q̄uis nihil agat
in p̄sonā r̄gis fm̄ Damascenū. Ita si qđ rem
sacrā violet ex hoc ipō p̄ dei reuerētiā agit.
Repit aut sacrilegiū in pluribz generibz pec-
catōz seu materijs. s. in luxuria. i. homicidio.
in rixa. i. furto. in rapina. et huiusmōi. Nec tñ
ex hoc sequit qđ sit spāle p̄c̄m. Nō. n. ē inco-
ueniēs vnā spālem rōnē p̄c̄i repiri i pluribz
generibz p̄c̄oꝝ fm̄ qđ dīsa p̄c̄a ad fines vni?
p̄c̄i ordinant. sicut etiā et spālis rō alic? otu-
tis p̄t repiri in pluribz materijs vel generibz
otutū a qđo impat. sicut ieiuniū aliqñ impat
ab abstia. aliqñ a castitate. aliqñ a religione.
Quocūq; ḡ genere peccati qđ faciat p̄ reuerē-
tiā sacris rebo debita: sacrilegiū formalit cō-
mittit: licz materialit sint ibi alia genera pec-
catōrū. Interdū tñ repit sacrilegiū sepatū ab
alijs peccatis eo qđ act? nō hz aliā deformati-
tē nisi qz res sacra violat. ut cum iuter rapit
aliqñ malefactorē d loco sacro quē in alijs lo-
cis licite cape posset. bec. b. tho. vbi sup. ar. ij.
Diuiditur autem sacri. S. j.
legiū in dīsas p̄tes vel spēs fm̄ dīsas rōes sā-
c̄ritatis rez sacraz qđo irreuerentia exhibet.
Tāto at aliqđ sacrilegiū ē mai? quāto res sac
in quā peccat maiorē obtinz sc̄itātē. Attri-
buit at sc̄itatas et p̄sonis sacris. i. diuino cul-
tui dedicatis. ut sūt clerici et religiosi. et locis
sacris. ut sūt ecclie. et rebo qđbuslibz sacris. ut
sacra. r̄liq̄e. vasa sac et huiusmōi. Et qz sc̄itatas
loci ordinat ad sc̄itātē hoīa. iō ḡui? sacri-
giū p̄missū in p̄sonā sacā qđ locū sacz. Sunt
tñ in vñ qz specie diuersi ḡdus sacrilegiū fm̄ bi-
ueritatē locoꝝ et p̄sonaz sacraz. Graui? n.
ē sacrilegiū p̄missū in sacerdotē vel p̄ sacerto-
tē qđ in subdiaconū vel diaconū. et ḡui? i ep̄m
qđ i sacerdotē. Dīl? ḡuius ē sacrilegiū p̄missū i
choro vel circa altare qđ in alio loco ecclia-
stico. Dīl? etiā tertia spēs sacrilegiū qđ p̄mitti-
tur circa res sacras. hz dīfos ḡdus fm̄ dīfita-
tē ḡdū rez sacraz. inf qđ sūmū ḡdū obtinēt

sacra qđo hō sc̄ificat. et inter ea eucharistia qđ
p̄tinet xpm̄. Et iō sacrilegiū qđ p̄mittit circa
eucharistia ē ḡuissimū inf ea. post sacra sc̄dm
locū tenēt vasa sacra ad sacroz susceptōz. Ex
inde imagines sacre et reliq̄e sc̄toꝝ in quibz
venerant vel honorant qđāmo ipse plone sā-
ctoꝝ. Deinde alia qđ ad ornatū ecclie p̄tinet et
mīstroz. Demū qđ sūt deputata ad sustētandē
mīstroz siue mobilia siue imobilia. Quicūq;
p̄ aliqđ p̄dictōz peccat: sacrilegiū p̄mittit. bec
Tho. vbi sup. arti. iij. An et Pius papa dicit.
Sicut qđ ecclia dei vastat et ei? p̄bia et dona-
ria spoliat et iuabit: fit sacrileg? sic ille qđ sa-
cerdotes ei? iūequit sacrileg? iudicat. Nō ḡ
ui? p̄c̄m ē fornicatō qđ sacrilegiū. Sicut ḡ
ui? ē p̄c̄m qđ p̄mittit i deū qđ qđ in hoīem. sic
ḡui? est sacrilegiū agē qđ fornicari. xvij. q. iij.
Dicit. Qz p̄c̄m carnale p̄missū a religiof sit
sacrilegiū hī. xvij. q. j. Impudicas. Itē omne
p̄c̄m qđ p̄sona sac p̄mittit materialit et qđ p
accitēs ē sacrilegiū: qz aliqđ mō ē p̄ sanctitatē
ei? An Hiero. dīc. qđ nuge i ore sacer totis sūt
sacrilegiū vel blasphemie. Formalit at et p̄e
solū illd p̄c̄m sacre p̄sone ē sacrilegiū qđ agi-
tur directe p̄ ei? sc̄itātē. ut si hō deo dicata
forniceat. Dī etiā. xvij. q. iij. qđ qđ disputat de
iuditō p̄ncipis dubitat an honore sit dign?
quē p̄nceps elegerit ē sacrilegiū qđ intelligit
large fm̄ qđā noīs ex c̄fionē. Nā cū bonum
p̄mūe ḡctis sit qđdā dīnū. ut dī. in. j. ethicor.
An et antiq̄ rectores rei publice diui vel dīni
dicebant qđ bīne p̄uitēte mīstri. iō qđ p̄tinz
ad irreuerētiā p̄ncipis. s. disputare d ei? iuditō
an oporteat ipm̄ seq p̄ qđā silētibinē dī sa-
crilegiū fm̄ Tho. vbi sup. arti. j. Idē d̄ papa. et
hoc nisi p̄staret illud ē p̄ deū. Wil. aut cū dī-
sputat de iuditō intelligit. s. de iuditō p̄ncipis
reuocādo in dubiū qđ dēfinit. Cōmittunt
etiā sacrilegiū qđ p̄ bīne legis sc̄itātē aut ne-
sc̄iēdo p̄mittūt. aut negligēdo violāt et offen-
dūt. ut dī. xvij. q. iij. si qđ suatē. S. Qui aut.
Qđ large dī sacrilegiū fm̄ Tho. Et intelligit
qđ legē dei qđ ipugnat ut bētie? et blasphem?
qđ ex hoc qđ nō credit deo incurrit infidelitatē. et
ex hoc qđ dīne legis oba ipugnat sacrilegiū ē.
De pena p̄tra sacre. S. ij.
gos. Nota qđ p̄plex ē pena. Prima ē fm̄ Ray.
ex cōdicatō aliqñ maior. ut i sacrilegio cōmissō
p̄ iūctōz manuū violētā in clericū. ut. xvij. q.
iij. Si qđ suatē. et p̄p̄ incēdiū. vel p̄p̄ effra-
ctōz ecclie vel loci sacri. Aliqñ incurrit minor
ut in exēbente p̄ vim pfugietē ad eccliam vel
locū sacz de ea. ut. xvij. q. iij. Minor. et alijs. c.
Et hoc recte statutū ē. ut p̄ qđ peccat qđ p̄ bec
et torqat. ut dī Sap. xj. Peccat. n. talis p̄tra
p̄sonas vel loca sacra. et ideo iustū ē ut arceat
a sacris et ecclia fm̄ Tho. Secunda pena ē
pecuniaria etiā ab ecclia iustuta et hoc etiā
recte. Nam sc̄dm Tho. cum pene sint quedam

medicines multi sūt q̄ paz curāt d̄ penis spūa
libo. magis aī timēt debiti mūdo penas pecu-
niarias. 7 iō addita ē talis pena ut magis ar-
ceat a sacrilegijs timore salte huiusmōi. Qua-
lis aut et q̄nta sit ista pena et cui p̄soluēda p̄
sacrilegio p̄missio in p̄sonaz vel loca sacra vel
rebo. h̄f. xvij. q. iij. Si q̄s in atrio. 7 Si q̄s cō-
tumax. et Si q̄s deiceps. ubi ponunt diuerse
pene pecuniarie. aliq̄n p̄sonis lesis. aliq̄n lo-
cis sacris violatis applicante. Et dicit Wil. q̄
ille diuerse pene sūt posite fm̄ diuerfas p̄sue-
tudes ecclīaz. Et idē dicit Ell. vel q̄ arbitrio
iudicis puniāt. 73. r. q. ij. De viro nefādo
p̄ sacrilegio p̄missio circa res sacras imponit
pn̄ia septēnis cum certa forma ibi descripta.
Hodie tñ arbitraria ē. sicut et alie. ex̄ de pe.
et remi. Deus q̄. Tertia ē pena p̄sonalis. Nā
fm̄ leges si atrox iniuria fiat p̄sone ecclīasti-
ce. dicit Ray. q̄ pena ē decapitatio. 7 de epi. et
cle. l. Si q̄s. Al iudicis referuat arbitrio mo-
derāda p̄ q̄litate p̄sone. rei. loci. et t̄pis varie-
tate. ff. ad l. iul. pecul. l. Sacrilegij. S̄anus
etiā dicit. xvij. q. iij. Si q̄s suadet. 7. se. Qui
de ecclīa vi aliq̄ue exemerit. vel i ipa ecclīa lo-
co vel cultui sacerdotibz 7 m̄stris aliq̄d iurie
sp̄ortauerit: abistar publici criminis 7 lese ma-
iestatis accusabit. 7 p̄uict siue p̄fess capitali
sn̄ia a rectoribz p̄uictie feriet sicut i li. c. legif.
ti. d̄ epi. 7 cle. l. Si q̄s i hoc gen̄ sacrilegij 7c.

Qui detinent legata .§. iij.
facta ecclīis vel alijs p̄ijs locis 7 nō soluūt
sacrilegiū p̄mittūt large tñ sumēdo. Et h̄le-
ro. Amico aliquibz subtrahē furtū ē. Eccle-
siā vero defraudare sacrilegiū. xvij. q. ij. Gloria.
Et tales multū differēdo utiqz peccāt. Quis
enī nō noceat hoc aiabo defunctoz q̄ illa lega-
uerūt q̄tū ad merituz dignū p̄mio gl̄ie: q̄ ex
ipa ordinatōe ecclīe fiēt p̄secuti sūt meritū.
nocet tñ q̄tū ad expiatiōem penaz q̄bō ē debi-
tor: q̄ nō ita cito euadet vel subleuabit. vñ di-
cūt necatores aiāz. xvij. q. ij. Qui oblatōes.
Si tñ fieret pua dilatio ex cā rōnabili: puta
ut res vēdenda multo maiori p̄tio vendere q̄
tūc. et sic inde mai⁹ suffragiū elemosinaz p̄se-
quere: tūc laudabili fieret. hec Tho. in q̄li-
bet. 73. nota fm̄ Jo. Neapol. in q̄libet q̄
heredes vel executores testam̄toz q̄ differunt
notabili exeq̄ legata ad pias cās ex negligē-
tia vel auaritia q̄ ē eis icōmobū: peccāt mor-
talit. quod pbat duplici rōne. Prima ē q̄ in-
ferūt notabile nocumētū aiabo defūctoz q̄tū
ad expiatiōem a pena qd nō min⁹ videt q̄ in-
ferre nocumētū magnū corpibz. hoc aī utiqz
mortale: q̄ p̄ caritatē seu pietatē. Secūda est
q̄ tales mādanē excommunicari. ut patz. xvij.
q. ij. Qui oblatōes. s̄ nullus bz excommunicari
nisi p̄ mortali. et in quibz dā bioceffio ē exco-
municatō lata p̄ sinodale. vñ sup̄ hoc inuesti-
gandū. Item q̄ alienat vel emit sciēt̄er bo-

na ecclīe imobilia vel mobilia p̄tinentia ad
cultū diuinū. ut pamēta. calices. 7 huiusmōi.
in casu nō licito vel in casu licito s̄ nō fm̄ for-
mā ecclīe. que h̄f. r. q. ij. §. Hoc ius. et. c. Si
q̄s ep̄us. 7 ex̄ de re. ecclīe. nō alie. Nulli liceat.
et. c. Monasterioz. in cle. peccat mortalit: q̄a
agit p̄tra ordinatōnem ecclīe et in dānū ec-
clīaz. etiam si iusto p̄tio emeret: sacrilegiū
p̄mittit. et nō tenet alienatū. Et de huiusmōi
alienatōibz ecclīasticis et mō eaz habes in-
fra in tertia pte. R̄t faciētes statuta cōtra
ecclīasticā libertatē sacrilegiū p̄mittūt. Et
ip̄onētes clericis 7 p̄sonis ecclīasticis tallias
sine licētia pape. exigētes p̄bagia 7 gabellas
ab eis. 7 seculares trabētes eos ad iudicia sua
et capiētes 7 huiusmōi. Et quō vel q̄n sint ex-
cōmunicati. p̄ huiusmōi. h̄es i q̄rta pte. ti. j.

De sacrilegio p̄missio .§. iij.
multipliciter p̄ diuerfas gētes 7 sacra p̄li dei
loquit̄ p̄. dices. Deus venerūt gētes in hēdi-
tatē tuā. polluerūt templū sanctū tuū: posue-
rūt h̄rlm̄ in pomoz custodiā. Scdm̄ glo. cō-
tinuā q̄tū ab l̄am deplorat psalmista sacrile-
gia p̄mittēda circa tēplū dei et deuastatōnem
h̄rlm̄ p̄ p̄lm̄ gentile. Scdm̄ aut̄ sensū sp̄ualē
sacrilegia que fiūt: 7 alia mala in tēplo sp̄uali
ecclīe p̄male viuētes. 7 pie petit liberatōem
ab ip̄is malis. Ter aut̄ fuit illud tēplū Salo-
monis p̄phanatū et ciuitas h̄rlm̄ depopula-
ta. Primo p̄ Nabuchodonosor sub Detechia
rege Iuda. q̄ cū exercitu caldeoꝝ capta ciui-
tate h̄rlm̄ muris destructis incēdit templum
et abstulit vasa eius. ut h̄f. iij. Regū vl̄. Se-
cūdo p̄ Antiochū regē tpe Machabeoz q̄ndō
idolū posuit in tēplo adorandū: qd̄ templū iā
fuerat reedificatuz sub Abra et Zorobabel.
3. de eo h̄f. templū plenū erat illicitis 7 scor-
tantiū cū meretricibz. ij. Mach. iij. Tercio per
Titū et Vespasianū p̄ncipes romanoꝝ post
mortem xp̄i inde ad q̄draginta ānos. q̄ euerſa
fūdus ciuitate tēplum etiāz diruerūt fm̄ q̄
xp̄c p̄nunciarat dicens. Dilatis has magnas
edificatōnes. s̄. tēpli. Nō relinqueſ lapis super
lapidē qui nō destruaf. Et q̄uis tpe Dauid
nōdū esset tēplum edificatū iherosolimis. vñ
7 nec p̄phanatū s̄ post m̄lta tpa. tñ uti in lo-
cutōne tpe p̄terito p̄ futuro p̄f infallibilita-
tē dīne p̄fctie. in cui⁹ libro p̄ h̄e legūt p̄phetādo.
Sensus ē 7. O teus. gētes. i. gētiles. venerūt
i. venient 7c. polluerūt. i. polluent. Sp̄iri-
tualiter aī de tēplo ecclīe et h̄rlm̄ militanti
notari p̄nt tria genera sacrilegioꝝ deflenda.
Primū p̄petratū i abusione sacroꝝ. ibi. De-
venerunt gē. in here. tuā.
Secundū opatū in violatōne sacroꝝ locorū.
ibi. polluerūt tēplum sanctū tuū.
Tertiū exercitatū in usurpatōne bonoꝝ ecclī-
asticorum. ibi. posuerunt h̄rlm̄ in pomoz
custodiam.

650 **Quem ad primum.** §.v.

Sciendū ē q̄ hereditas dei dī p̄lus fidelis eo q̄ possideat a deo p̄ fide q̄ grām sicut hereditas ab hēte. **¶** Nī ip̄e dicit p̄ Ezechielē. Hereditas mea isrl̄. s. ē. **¶** Isrl̄ interpretat̄ vidēs deus. et sūt p̄lin fidelē q̄ videt deū p̄ fide. **¶** Del etiā hereditas dei dī clerus deputat̄ diuinis officijs. vñ clerici grece latine sois vel hereditas dī fm̄ **¶** Isrl̄ dī. xij. c. j. **¶** Qui clerici dī hereditas dī: q̄a tales sic viuē dnt ut spālī prōgatiua scitatis possideant a deo. **¶** Sz de vtriq̄. s. fidelibz q̄ clericis p̄sideras psalmista multiplicē sacrilegiū eoz gemēdo dicit. **¶** Deus gētes. i. gētilis viuētes. vñ et gehēne dediti: venerūt in hereditatem tuā. i. in xpianissimū et clez. **¶** Sic. n. gētes. i. pagani nullā reuerentiā hnt ab sac̄menta vel sac̄ eccl̄ie: q̄ nō crebūt esse sac̄a vel sac̄a nec alicui? dntis. **¶** Sic clerici q̄ p̄lus xpian? nullā reuerentiā verā oñdūt hēre ab sac̄a et sac̄ eccl̄ie ex hoc p̄mittētes sacrilegia multa. **¶** Et gētilis suis sacris falsisq̄ exhibebāt multo maiore reuerentiā q̄ fideles veris sac̄is. **¶** Qd̄ oñbit diffuse p̄ mltā exēpla. **¶** Elaleri? marim? in p̄mo lib. c. j. **¶** Eñ et ibi narrat q̄ cū in tēplo deo veste quebā ōgines essēt deditate ab nutriendū ignē. una ex eis sup̄ hoc posita q̄ p̄misit ignē extingui ex negligētia occisa fuit. et alia plura ibi. **¶** Et q̄tum quidē ab sac̄a maximū sacrilegiū est circa abusū maximi sac̄i. i. corpis xp̄i. **¶** Qd̄ quidā p̄petrāt vñdo ip̄o i maleficijs q̄ beneficijs. **¶** Eñ et in croniciis legitur quendā sūmū p̄tificez in sanguine xp̄i fuisse venenatū. **¶** Ab sacrilegiū etiā p̄tinz sumē indigne. i. cū p̄cto mortali quocūq̄ obio. fornicatione. usura. et huiusmōi. eucharistiā. **¶** Talis enī fm̄ **¶** Aplm̄. j. **¶** Cor. xj. iudiciū sibi māducāt q̄ bibit: cū mortale sacrilegiū p̄mittat. **¶** Judas ex indigna p̄municatōe p̄secut? ē hūc fructū: ut iniquitatē p̄ditiōis p̄ceptā executioni subito mādaret. **¶** Inteq̄ ex magnitudie mali despar? laq̄o vitā finiret. **¶** Sacrilegiū etiā incurrit sacerdos cū mortali tractās q̄ admistrās ecclesiastica sac̄a et alia. **¶** Eñ in figurā p̄cepit dñs in veteri lege in applicatōe leuitaz q̄ filiorū Aaron ab misterii sacerdotij q̄ raderēt pri? oēs pilos corpis sui q̄ lauarent: ab designandū q̄ etiā a p̄ctis cogitationuz criminaliū que signant p̄ pilos dnt se purgare p̄ nouaculam p̄tritiōis et aquā p̄fessionis. **¶** Propterea. n. ut dicūt hebrei **¶** Oza q̄ tetigit archā dñi q̄ eucharistiā significabat cū iclinare d̄ plaustrō bobus recalcitrātibz subito morte corrept? ē p̄p̄ irreuerentiā: q̄ nocte p̄cētēti vroz p̄gnouerat. **¶** Elidē etiā magna irreuerentia et q̄si sacrilegiū stare añ altare in faciē sacerdotis et curiose et fixe aspicere in sac̄m et q̄ facit sacerdos. **¶** In huius figurā mandauit domin? in lege sua veteri q̄ archa nō nuda s̄ vestita. i. coopta traderetur leuitis deportanda. ita ut

null? de ip̄lo eā vidē nubā posset. **¶** Et q̄ Bethsamtē eā nubā aspererūt. cū. s. in terris p̄bistinoz in finios isrl̄ a bobo f̄ducta ē: moritui sūt. lxx. viri. q̄ l. milia plebis. ut b̄. j. **¶** Reg. vj. **¶** Insup̄ vti aqua baptismali vel aq̄ b̄ndicta vel crismate vel oleo sc̄to in sortilegis vel in incantatōibz q̄ huiusmōi ē magnū sacrilegiū. **¶** Et s̄l̄ iterare sac̄a nō iterāda. ut baptismū. p̄firmatōem. et ordinatōem. vel etiam in ip̄is vel alijs iterare formas sac̄oz sine cā rōnabili. vel materias eoz ineptas p̄parare. ut vinū q̄si marcidū et farinā nō b̄n purgatā vel q̄si corruptā vel huiusmōi. nō absq̄ sacrilegio ē ḡui. **¶** S̄l̄ ex incuria dimittē eucharistiam corūpi. **¶** Vasa q̄ sac̄a et vestes sac̄as et alia ornamēta eccl̄ie. q̄ multo magis reliq̄as sc̄toz irreuerentē tractare. vel imūdas tenē q̄ laicus vti in suis repetitōibz hys q̄ sac̄ata sūt magnū sacrilegiū ē. **¶** Et q̄tū huiusmōi deo displicet: oñbit **¶** Danielis. v. **¶** Elbi legē q̄ cū Balthasar fecisset apportari vasa aurea q̄ asportauerat p̄ suus vel auus Nabuchodonosor d̄ tēplo dei de b̄rlin et eis vteret: vidit digitos scribētes in pietē d̄ eum. **¶** Mane **¶** Tebel **¶** Phares. p̄ que vba sūt sibi significatū ut Daniel exposuit q̄ ei auferendū erat regnū: qd̄ nocte sequētī euenit. **¶** Nā ingressō **¶** Dario cū exercitu suo i ciuitatē capta ē. et ip̄e Balthasar interfectus. **¶** Quā historiam recitat canō de p̄se. b̄. j. **¶** Elestimetā. ab terrore ut caueant sibi laici ab usu et tactu taliū. **¶** Q̄ ḡteetabilis ē incuria quorūda clericoz q̄ calices p̄mittunt rubigine destrui tobaleas et pallas altaris et corporalia turpissima remanē. casulas q̄ alia pamēta totalit̄ dilacerari. **¶** Et tñ ip̄i miserimū nō paterent talibz vestibz indui. aut talibus tobaleis mēsas suā parari. **¶** Et quibz sūt ista nisi sacrilegia et magna irreuerentiā ab sac̄a q̄ sac̄a: et iō magna punitōne digna diuina et hūana. **¶** Pro istis q̄ ingemiscēs p̄s. ait. **¶** Deus venerūt gētes in hereditatē tuam: q̄ in eo ostēdūt se gētilis q̄ infideles q̄ ita irreuerenter se hnt ab sac̄a q̄ sac̄a tua. **¶** Et hoc de primo.

Quem ad secundum. §.vj.

s. sacrilegium p̄missum circa loca sac̄a dicit. **¶** Polluerūt tēplum sanctū tuū. **¶** Tēplū dicit a tēplando. q̄ ad hoc institutū est ut p̄tēplē ibi deus orādo. et p̄tēplando. q̄ meditando. **¶** Eñ p̄s. **¶** Adorabo ab tēplū sanctum tuū. **¶** Et xpc̄ **¶** Luc. xix. ait. **¶** Scriptum est. s. **¶** Isa. lvi. **¶** Domus mea domus orōnis vocabit̄. **¶** Quis. n. de? cui spūs sit non capiat loco nec locū ex se requirit ut exaudiat qui ubiq̄ est. tñ in veteri et nouo testamēto voluit habere spālē tabernaculum vel tēplū seu ecclesiā ad cultū suū p̄p̄ ip̄os adorantes hoīes qui sunt corporales ut. s. accēbētes ab ip̄m locū cum hac cogitatōne q̄ loc? ille de putatus est ab colendum et adorandū: teū cum maiori reuerentiā et affectu accēderēt

et manerēt in eo. et in psequenē efficiat? oīo
nes hoīm exaudirēt. ut dicit. b. tho. pma scde.
q. cii. Ex bñdictōne aut et multomagis ex cō
secratōe ipsius tēpli recipit locus qñdā virtutē
ut diabolus nō tñ possit imaginatōibz vitōz
hoīes infestare. ut dicit. b. tho. scda scde. Sed
istō tēplū materiale polluit seu violat p mlti
plex sacrilegiū. et multomagis tēplū rōna
le. Ad qdē pmaxime dicit tēplūz dei hī q sūt
dīno obseqō mācipati. ut clerici et religiosi cō
secrati. vel p solennē pfessionē. vel p ordina
tōem. Et in religio bñ sacra et ordines sacri. et
caste viuētē ad qd illi tenent ex voto. tēplūz
sūt spūsancti. inqt Lucia vgo et martir. Et
pmo quidē violat et polluit tēplū materiale
p op carnale ibi ppetratū ita q indiget recō
ciliatōne pcpue fm hosti. cū ē manifestū. Et
sic pphanatū fuit tēplū dei ab Antiocho rege
de q dicit. ij Mach. iij. q tēplū erat luxuria ple
nū et pmetatōibz et scortatiū cū meretricibz.
vltroq se mulieres ingerebāt faciētes int? q
nō licebat: s; nō euasit impunit? ipius rex de
tāto sacrilegio. Nā in itinē pstitit? cecidit in
curru suo et omibz scaturitōibz corpus ei? in
tolerabili fetore exercitū gūās corpaliē et eter
naliē mortu? ē in maximis doloribz. Et etiam
ibi residēt mulieres pate in bitu meretricio
ad capiēdas aīas. iuuenesq discurretes ad p
uocādum eas. nōne magnū sacrilegiū videt?
et domū oīonis fieri spelūcā latronū: ut dicit
cel illd pphē. Ocul? meus depōat? ē aīaz meā.
q ut ait vītas ipa q mēiri nō pōt. Qui viderit
mulierē ad pcupiscendū eā iā mechat? ē eam
in corte suo Mach. v. Et q etiā ibi tripudiēt
vel ludant: multomagis sacrilegiū ē. et male
pērculā a pco mortali. Tēplū aī hūanale
corpi clericoz et religiosoz cū violat p opa
carnalia sacrilegiū ē tāto sceleratū qnto per
ipū ē tēplū dei q dom? materialis cū ibi esse
tialit inibet: et p grām in creatura rōnali.
Quicūq violauerit tēplūz dei ait Apl. i. Co
rin. iij. dispdet illum deus. i. in diuersas ptes
pbt. aīam. s. ad inferos iudicādo. famā subē
bendo. et subām diminūdo. Cōmunif. n. cles
male fortunant? et efficiūt ifames. Si. n. spō
sus terren? sufferre nō pōt spōsam suā adulter
rare s; repubiat. aliqñ etiā occidit cū adulter
rio. multomagis cretēdū ē xpm gūissime in
bignari q sponsa sua. s. aīa clīci vel religiosi
alteri adhereat. et p carnalia opa fidē ei fran
gat. Et hoc ē qd dicit Greg? de huiusmōdi. Si
ei inē hoīes solet bone fidei ptract? nulla rō
ne dissolui. qtomagis pollicitatō ista quā cū
deo pepigit. s. p votū solui sine vīdicta nō po
terit: xvij. q. j. Et vbas. Et ad hoc plurimūz
inducūt accessus ad monasteria monialiū cū
vanitatibz mltiez et tripudiā q sūt ibi et pui
uā. et pfabulatōes rex mūdānaz. ut clīcorū
et religiosoz nimia familiaritatē cū eis. Et

in decret. cauet q rat? bz esse ab eas accessus
et cū mag cautela et breuis oīno locutō. xvij.
q. ij. In decima. Dñ g dicit p. Polluet tēplū
scm tuū. Secundo polluit seu violat tēplū
dei matiale p sāguis effusione violēt ibi sa
ctā. et indiget tūc recōciliatōe. de pfe. bi. j. Ele
stūta. In hoc sacrilegiū incidit Joas rex iu
da q fecit lapidare Zachariā filiū Barachie
i. Joabe sumi sacerdotis inē tēplūz et altare.
ut hī. ij. palipo. xvij. p. q male fortunat? ē.
Ad sacrilegiū etiāz pmet ex trahē de tēplo p
vim pfugiet ad ipm siue ppter debitu siue ppter
maleficiū qdcūq. Talis. n. ibi bz esse securus.
nec pōt p vīz ex ēbī nisi esset public? latro. xvij.
q. iij. Dicit. vel nocturn? dpopulatoz agroz.
vel iniuriā fecisset loco sacro. ex ē de imu. ec.
Inē. Tēplū rōnale polluit et violat p sacri
legiū q manus inicit violētās in clericū vel re
ligiosū vel religiosaz. et talis nōsolum peccat
mortalit? s; etiāz icidit in exōcātōz maiorē.
nec pōt absolui cū setē aplicam si iniuriā fue
rit enomis: puta vulneratōz. incarcerationz.
notabile pūssione. xvij. q. iij. Si q suatēte.
Itē si hostilit? qz insequit cardinales. Itē si
facit bāniri vel exilio tradē epm loci. de peni.
Si qz in cle. Et de hīs exōcātōibz declara
tōnem habes diffuse in qrtā pte ti. i. c. ij. et. iij.
Tertio sacrilegiū pmetit et polluit dei tēplū
p incendiu vel effractōz ipi? vel loci religiosi.
qd factū ē a Nabuchodonosor circa tēplū dei
ut pbrerat ps. dicēs. Incenderūt igni factua
riū tuū: s; in bouē ex hoīe puerus ē ut dicit
Aug? ppter supbiā suā. xvij. q. iij. Aīoz. Ni
chanor strēnu? i armis bux exercit? Antiochi
qz minatus ē destrūē tēplū dei: vict? ē et occi
sus i bello cū exercitu suo a Iuda machabeo.
et dextera quā exēderat p tēplū pmināto su
spēs ē p tēplū. et ligua eius p pticulas auibz
tradita ē. ut hī. ij Machab. Propter hoc etiā
incurrit exōmunicatō maior. ut ex ē de sen.
exō. Tua. et. c. Cōquesti. Et de hoc habes dif
fuse in qrtā pte. ti. j. De multiplici etiā pena
hoz sacrilegorū habes sup in eo. c. s. xij. Cō
mittit insup irreuerētia locis sacris p alios
modos. ut faciēdo de eis stabulū p iūmīs. aut
tabernā ad pmetendū vel bibendū. vel lecti
sternia ponēdo. vel victualia et supellectilia
extra casū necessitatis. et emēdo et vēbendo in
eis. quod tanq sacrilegiū detestādo xpc eiecit
flagellis emētes et vendētes nō quidē in tēplo
s; in atrijs tēpli. qd minus ē. Refert magister
in historijs scolasticis q postq magn? Dom
peius deuicta Iudea et facta tributaria Ro
manis. stabulari fecit equos in tēplo dei iē
rosolimis. semp postea fuit deuictus. et demū
decapitat? q pus fuerat fortunatissim? Theo
doric? etiā narrat q quidā Iulianus prefect?
oriētis apud Antiochiā. intrans ecclesiā
minxit contra altare dei. Sed paucis diebus

652 interiectis visceribus putrefactis interijt emit-
tens stercorea pos. Per istos g. modos fideles
polluerunt templum sanctum tuum domine. Sed contra
statuit ecclesia. ex. d. inu. eccl. Decet domum.
li. vi. q. ad ecclesiam sit humil' et deuot' access' :
nec ibi fiat parlamenta nec iudicia vel vanilo-
quia: sed auditio et meditatio attenda diuinorum.

¶ Quartum ad tertium. §. vii.

principale. Sacilegiu ppetrat circa res ipas
ecclesiarum eas auferendo vel etiam eis abutendo.
¶ In dicit ps. Posuerunt huiusmodi. i. ecclesia: in po-
morum custodiis. An fruct' sunt in agro sit aliqui
aliqui tuguriu ad habitandu p custodiendis illis:
sed ipis recollectis deseruit tuguriu: et sic ex se
paulatim ruit. Loc' etiam ubi custodiuntur poma
in domo e. communis loc' vilis et desolatus. Sic
plati vel seculares ostendunt hunc aliquam curam de
ecclesiis quoniam e. tempus messiu: vel vindemiaru ut
decimas et oblatas recipiant et fruct' possessio-
nu: sed hijs pceptis non ampli' curant de eis pmit-
tentes destrui et rueri: cum tamen sint iura vna ex
quatuor ptribus redditu ecclesie debet pueri in
reparatione fabricae. ut. xij. q. ij. Quatuor. Locus
etiam pomorum satis patul' e. et plures accipiunt
de familia vel domo. et mures etiam robur. Sic
bona ecclesie familiares p sanguine et q. ea pecu-
rant furant et homines bestiales etiam psumunt. Sed
ut dicit Hiero. Ecclesia defraudare sacrilegiu
e. xij. q. ij. Gloria. Vinc et bonifacius papa ait.
Nulli licet ignorare q. o. q. d. dno psecrat. i. ba-
tur fm glo. siue fuerit ho. siue aial. siue ager.
vel qcquid fuerit dno semel psecratu. i. batu.
scdm scorum erit dno. i. ab usu sacerdotu q. dnt
sancti esse ptinebit et ad ius ptinet sacerdotu.
Propt' qd inexcusabil' erit ois q. a dno et eccle-
sia cui ppetuit. aufert. vastat et inuadit vel ca-
pit. et usq. ad emendationem ecclesieq. satisfac-
tionem ut sacrilegus iudicetur: et si emenda-
re noluerit excommunicetur. xij. q. ij. Nulli.

¶ Quatum aut displi. §. viij.

ceat deo auferre res ecclesie: vel de templo res
alias manifeste ostendit p exemplis Deliodori.
¶ Dic. n. cu fuisset missus a rege Hierosolima
ut acciperet multas pecunias q. audiuerat esse
in templo dei. cu itraisset in templu ut eas aufer-
ret: apparuerunt ei tres angeli in forma huana.
¶ In quide eqster amat' cui equus pibito an-
terioribus pcuties pecc' Deliodori in terra pro-
stravit. Alij vero duo sequentes pedestres ipm
accipientes flagellauerunt acerrime: ita ut mor-
tuis fuisset nisi Onias sumus potifer p eius
vita orasset. quod et obtinuit. ut h. ij. Mach.
Narrat et Justin' q. Brēmis dux galloz venit
cu. lx. milibus. p grecos. et spolijs hoim faciat
ad deorum templa anhelabat volens rape q. i. templo
Apollinis pretiosa erat. Athenes igit supbo ha-
buit obuias quatuor milia hoim q. nihil potuerit
p tñ exercitu: sed potuit deus qui sua iniquas

intentos pgnouit. Na subito facto terremotu
pmayimo et catere pte motis Parnasi ubi tem-
plum erat: oppressit magnam ptem exercit'. de-
inde grado et pluuia catere de celo: exterruit.
et ipse Brēmis ex dolore seipm occidit. sicq. re-
liqui fugientes mortui sunt ut vn' non remane-
ret. Dionisius quoq. dñs magnus et tyrannus
in Sicilia ex potissimo dominio ad tam
tam deuenit miseriam ut in senectute sua magi-
ster fieret puerorum ad quam miseriam crederet deue-
nisse: q. cultura deorum pemptit. ut dicit Ale-
xander. ¶ Dicit etiam sacrilegiu nosolu cu au-
feret sacra de loco sacro ut calices. paramenta.
et huiusmodi de ecclesia: sed etiam cu tollitur
sacru de non sacro. ut pdicta existencia extra
ecclesiam vel locu sacru. Et insup cu aufertur
non sacrum d. sacro. ut qui furat in ecclesia q.
non sunt sacra ut pecunia: siue ecclesie siue se-
culariu psonarum ut. xij. q. iij. Quisq. Hiero.
etiam dicit q. clerici qui pnt sustentari de bonis
parentu. et d. bonis ecclesie volut nutiri: sa-
crilegiu incurrit et pmittit. et p abusu taliu
iudiciu sibi manducant et bibunt. xij. q. i. Om.
¶ Ad intelligit q. nō deseruit ecclesie ipi fm
glo. vel etiam si deseruit ecclesie. que ab eccle-
sia recipiunt in malos usus uertunt. ut in lu-
dis focarijs et huiusmodi. ¶ Surpantes psona-
tu. aut bona vacantiu ecclesiarum ultra sacrile-
giu sunt excommunicati. ut habes in q. ta pte ti.
j. ¶ Nō soluētes legata facta pjs locis. facientes
statuta p ecclesiasticā libertate. vel iudican-
tes fm ea alienantes bona ecclesiarum vel mona-
steriorum p debitam formā. Euentis clericos ab
iudiciis secularia sacrilegiu pmittit. de quibus
vide sup. eo. c. §. iij. q. incipit. Qui detinet.

¶ Capitulum. xij. de Prohibitione.

¶ Prohibitio ponitur a Gre-
gorio in lib. xij. moral. in filiis
auaritie: q. p. munit pcedit ab ea.
¶ Et p. describi sic q. sit qdam tece-
ptio facta p dñm vel familiares suos: in bānu
reip. vel psonarum: aut manifestatōe secretorum eorum.
¶ Et de hac pphans ps. p. xpm p. Iudā patrata
in psona ipsius xpi sic ait. Homo pacis mee i
q. sperauit: qui edebat panes meos magnifica-
uit super me supplantationem. Elbi tria viden-
da sunt.

¶ Primo coniunctio familiaris. ibi. Homo pacis
mee in quo spa: qui ede. pa. meos.
¶ Secundo pbitio criminalis. ibi. magnifi. supplā.
¶ Tercio offensio psonalis. ibi. sup me.

¶ Quartum ad primum. §. i.

Sciendū ē ut dicit Boetius q. nulla peior pe-
stis ab nocendu q. familiaris inimicus. Et rō
ē: q. cu ab eo quis sibi nō cauet multipliciter
p. nocere. Dabit aut xpc familiaritatem cum

Juda: qz cū eo p̄tine puerfaba. 7 familiari-
tas ei? oñdī in dicto v̄su ex tribu. f. ex beniuo-
lētia. ex p̄fictia. 7 ex benificētia. Beniuolētia
ad eū notat cū ait. Homo pacis mee. i. cum q̄
hēbā pacē. utpote qz meū ip̄m feci discipulū.
7 ex sp̄ali amore 7 beniuolētia in aplm eleger-
rā ut esset ex sacramento duobenario nūero sena-
torū: vñ q̄to secreta sūt f̄serata. Eos (inquit ip̄e
eis) dīci amicos: qz vob̄ oīa nota feci. **Joh.**
xv. Cōfictia insinuat cū addit. in q̄ sp̄auit. i.
p̄fidi. Sed q̄rit aliq̄s quō xp̄c sp̄auit seu p̄fi-
dit in **Juda** cū scriptū sit **Niere. xvij.** Maledi-
ctus vir q̄ p̄fidi in hoīe. Cui citi r̄ndē q̄ p̄fi-
ctia q̄ iducit maledictōz dīnā seu p̄probatōz
ē p̄fictia inherētie final' cū. f. q̄s ita p̄fidi in
aliq̄ ut totū suū adiutoriū ab eo expectet **Sic**
aut xp̄c: i. nulla p̄fidi creatura. nec etiā electi
ei? **Est** aut p̄fictia suffragātie iſtralis. 7 ista
ē licita et necēria hūane puerfatiōi. Nullus. n.
sibi p̄fidi sufficit. vñ indigēs alteri? ope oz q̄ p̄fi-
bat de eo q̄. i. iſtraliē eū iuuabit in eo qd̄ re-
q̄rit. **Sic** xp̄c sp̄auit in **Juda**. i. p̄fidi. i. oñdī
se p̄fide de eo inq̄tū sibi p̄misit suae loculos
vbi p̄suabant pecūie xp̄o elyaliē bāte ad pui-
tēdū necessitatibz suis 7 suorū (ut dicit **Aug.**)
ac si esset fidelis. cū tñ sciret eū furē. vel ut dī-
cit glo. p̄fidi nō p̄ se s̄ p̄ mēbra sua. i. ap̄los q̄
credebāt iudā ip̄m eē fidelē et bonū ut ceteri.
Benificētia ad eū declarat dīcēs. q̄ edebat pa-
nes meos. **Triplix** autē panē ei xp̄c debet ab
esum p̄ maximo b̄ficio. f. Panē doctrinale.
Panē sacramētalem. Panē materiale.

Panē doctrinalis est. S. ij.
lacra doctrina vitatis. d̄ q̄ **Eccl. xv. d̄.** **Eiba-**
uit illū panē vitē. et intellectū. **Et Eccl. xj.**
Mitte panē tuū sup̄ ensentes aq̄s. i. porrige
doctrinā eis q̄ sūt in aq̄s tribulatiōnū ut robo-
rent. vel in aq̄s p̄pūctōis p̄ccōz ut spe solē
vel eis q̄ calcāt et deserūt delicias delectatiōnū
ut in sp̄ualibz delectent. **Istū** panem edebat
Judas q̄ frequētissime imo cōtinue audiebat
doctrinā xp̄i inducentē ad p̄ceptū terrenorū.
Et ip̄e etiā cū ceteris aplīs ad p̄dicandū eam
missus fuit. ut exp̄sse dicit **Aug. i. q. i.** **Xp̄c.**
P̄z tātē b̄fictie oblit' vitatē p̄fidi. **Ipm** at
imitantē p̄dicatores q̄ vitatē in mēdatiū mu-
tāt falsa p̄lis p̄dicāto ut placeāt. vel vitatē
necīas cū ex p̄bit reticēdo ne displiceāt. **Unde**
Crīso. **Non** solū ille p̄bitor ē vitatis q̄ ensgre-
diēs vitatē palā p̄ vitatē mēdatiū loquit: sed
etiā ille q̄ nō libere p̄nūciat vitatē quā libere
p̄nūciare oz aut nō libere vitatēz defēdit. quā
libere defēde puenit: p̄bitor ē vitatis. **Nā** sicut
sacerdos debitor ē ut vitatē quā audiuit a deo
i scripturis sacris libē p̄bicz. sic laic' debitor ē
ut vitatē quā audiuit a sacerdotibz pbatā qd̄
in scripturis defendat fiducialiter. qd̄ si nō fe-
cerit: p̄bit veritatē. **hec ille. xj. q. ij.** **Nolite.**
Xp̄c aut est veritas. 7 sic p̄ similitudinē dicit

p̄tere xp̄m. **Et** hoc q̄ ad necessaria ad salutē.
7 cū extat necessariū. **Nō. n. sp̄ oz** nec decz oz
vitatē dīcē vel p̄lis p̄dicare et si nunq̄ debeat
mendatiū dīci etiā ad p̄fectū audientiū: quia
(ut ait **Aplūs**) **De?** nō ibiget n̄o mēdatō.

Panē sacramētales. S. iij.
ē p̄cipue eucharistia. **En** de ip̄so loquens dñs
Ihs Joh. vj. ait. **Panē** quē ego dabo caro ē
p̄ mūdi vitā. **Et ps.** **Panē** angelorū māduca-
uit bō. et cibaria misit eis in habūdātia. **Et**
p̄terito p̄ futuro more p̄phico. i. māducabit. 7
mittet: panis aut angelorū ē de? **Cibaria** aut
dicit in plurali: qz nō solū i sacrali panē ē de?
s̄ 7 caro xp̄i. et sāguis. et aīa. **Hūc** panē p̄me-
dit **Judas** in vltia cena. f. eucharistie cū alijs.
En Aug. sup̄ psalteriū. **Xp̄c** qd̄ fecit nob̄. i.
quale exemplū tribuit q̄ tātā paciētia suū p̄-
bitorē v̄lqz ad mortē sustinuit ut ei p̄mam eu-
charistia p̄o ore p̄fectā suis manibz ēderet: j.
q. j. **Xp̄c.** **P̄z** tanti b̄ficti ingtissim' mor' ip̄m
p̄bit osculo. qd̄ nūc dāt in missa in signum
cōmunionis: qz ē sacm vnitatis et pacis. cui
assimilant sumētes sacm cū p̄scia mortalis
p̄cti. et incōtriti accebētes ut amici 7 osculā-
tes 7 sibi viuētes p̄ cōmunionē: s̄ ēdētes eū in
man' inimicorū p̄ malā dispōnēz. i. demonū et
p̄ccōz quibz sūt pleni q̄tū i eis ē. **En** **Viero.**
Dic mihi sacerdos. dic mihi clerice. quō eistē
labijs quibz osculat' es labia meretricū oscu-
laris filiū v̄ginis: **D** iuba. osculo filium hoīs
trabis: **Et** assimilat tales **Jude** p̄bitori. **Et** tē
de accedentiis cum alijs criminalibz.

Panē materialis. S. iij.
nō in scriptura sac' p̄phendit' oē necīum ad
vitā hūanā. **Et** hoc mō debem' intēde cū po-
stulam' in oīoe dīnali. **Panē** nīm q̄tibianuz
da nob̄ hodie. i. in p̄nti tpe. **hec** sūt nob̄ necīa
ad vitā p̄is. 7 vinū. 7 oleū. 7 vestimētū. 7 alia
necīa. **Hūc** panē edebat **Judas** sibi ad dñō p̄cu-
ratū. **Et** vīde mirabilē dñi clemētia et b̄fictē-
tia: qz eū sciebat inclinātū ad cupiditatem ut
posz satisfacc sue auaritie aliq̄līc ne oīno ca-
rēs pecunia iducere ab faciēdū p̄bitōz p̄mi-
sit sibi loculos ut in posset auferre aliq̄. p̄mit-
tēs min' malum. f. furti. ut cessaret a gūiori. f.
p̄bitōis ex ip̄a rei dispositōe. **P̄z** ignis auari-
tie nūq̄ dicit sufficit. puer. xxx. **Ab** tātū eum
nephās auaritia burit ut m̄gīm b̄fictorē et
dñm summū ventēdo p̄deret p̄ vilissimo p̄cio.
Hūc aut pessimo p̄bitori p̄pari oñbit **Deba**
p̄ pecunia dīcētes falsa testionia in iubitjs et
huiusmōi. 7 discordātes a vitate p̄ sua p̄mobi-
tate. **En** sup̄ **Mar.** sic ait tractās illud **Mar.**
xij. **Abijt** **Judas** ad sūmos sacerdotes 7 p̄sti-
tuerūt ei pecuniā se daturos ut eum p̄deret.
Multi hodie **Jude** scelus: qz dñm et magistru
suū deumqz per pecuniā vēdidit velut imane
et nepharium exhorrent: nec tñ cauent. **Nam**

654

cū p munerito falsū q̄ quēlibet testimoniū bī-
cūt. pfecto q̄ veritatē p pecunia negāt deū p
pecunia vērūt. *Ipe*. n. dicit. *Ego* sū veritas.
Eū societate fr̄nitatis aliq̄ discordie peste cō-
maculāt. deū p̄dūt: q̄ deus caritas est. Qui ḡ
veritatis et caritatis iussa sp̄nūt: deū q̄ ve-
ritas et caritas ē p̄dūt. *Maxime*. n. cū nō in-
firmitate vel ignorātia peccāt: s̄ in similitu-
dinē Jude querūt oportunitatem. *et*. *ij. q. iij.*
Abijit. Non tñ intelligendū ē vt p̄dicti ita gra-
uiter peccent vt Judas et̄i dam̄nabiliter.

¶ Q̄tum ad secundum. §. v.

Notat p̄bitō criminalis. cū bī. Magnificauit
i. magnā fecit. supplantatōez. i. deceptōem. In
euāgelio bī *Joh. xij.* vbi hoc dictū allegatur.
Qui māducāt panē meus leuabit p̄ me calca-
neū suū. q̄ ē assumptū ex alia ēnlatōne. et in
idē sonat. Lauabit calcaneū q̄ res multū p̄mi-
tur. i. erigēt p̄ me ad p̄culcandū me in mortē
p̄ p̄bitōez suā. Est aut p̄bitō magnū scel' sū
me obiosū deo et hoībo. *Nil*. n. ita nocz būane
q̄eti et bono p̄muni. hīc oriunt maxima obia.
scādala. homicidia. latrocinia. ciuitatū et re-
gnor̄ exterminia. *Fit* aut p̄bitō tribu mobis.
Primo in rebo et dominij. *Secūdo* in capie-
dis vel occidēdis p̄sonis. *Tertio* in reuelandis
secretis. *¶ Primo* fit p̄bitō qñ q̄s manifestat
res occultas dñi sui. amici. vel noti sui. mali-
tose alijs vt eas auferāt. et p̄cipue inimici sui.
vel etiā cū ciuitatē vel castz dñi sui vel amici
opac vt amittat. et ipe vel ali' iniuste accipi-
at. *¶ In* vtroq̄ cāu vlē ḡue mortale p̄petra-
tū tene' talis ad restitutōez oīs dāni. tā ip̄is
dñis et amicis suis q̄ alijs in dānificatis: etiā
si ipe nullā utilitatē inde sequat. p̄ regulā il-
lā. Qui occasione dāni dat dānuz inferre vi-
det. *et* d̄ iniur. et dā. dā. *¶ Si* culpa. et. *ij. q. iij.*
Qui p̄sentit. cū glo. Talis fuit p̄bitō *Abfalo-*
nis q̄ sub specie voti implēdi traxit ad se p̄lm
Et p̄gregauit in *Ebron*. et facta p̄iuratōne p̄
p̄rem: p̄bitōrie abstulit fignū p̄ri suo *Dauid*.
p̄z p̄citus recepit qd̄ meruit. nā remanente
suspecto in quercu p̄ capillos sub q̄ eq̄ster trā-
sibat. *Joab* hoc audiēs tribu lanceis eū inſe-
cit. *¶ Hystoria* habes diffuſe. *ij. regum. xvij.*
Secūdo fit p̄bitō circa p̄sonas vt capianē ab
inimicis vel occidant. *Sic* *Dilaba* p̄bitit *Sā*
p̄sonē. Nā cū ad iportunā ei' req̄sitōem mani-
festasset ei in q̄ erat fortitudo ei'. vocatis ad
se p̄bilisteis ei' inimicis a quibz accepat pecu-
niā: p̄bitōrie caput ip̄ius *Sampsonis* dormi-
entis in genibo ei' abradi fecit. et excitatū tra-
didit p̄bilisteis. vt scribit iudic. *xvj.* *Sic* *Joab*
osculās *Amasa* sibi obuiāt vt amico: gladio
p̄bitōrie occidit eū. *ij. Regū. xj.* Et *Dauid* p̄
lras p̄bitōrie fecit *Uriā* occidi. *ij. Regum. xj.*
Sic *Judas* osculo filioz hoīs edens iudeis vt
caperēt et occiderēt: magnā fecit supplantōez
i. deceptōem magnificauit. *¶ Tertio* modo fit

p̄bitō circa secreta reuelata. vt cū q̄s p̄silia et
secreta tractatus dñi sui vel ciuitatis sue re-
uelat inimicis vel alijs quibz nō debet. *puer.*
xj. Qui ābulat fraudulēt reuelat archana:
qui aut fidelis ē celat amici p̄missum. Si q̄ tñ
aliq̄ illicita tractaret in nocumētū alicui' vel
allquor̄ p̄ iusticiā nō malefaceret reuelando
eis talia secreta vt sibi possēt cauē ab iniustis
nocumētis. modo tñ debito et q̄tum fieri p̄t si
ne scādalo. *ar. xij. q. iij.* *¶ Ostēdit. et* *bi. lxxij.*
¶ totū. et *xij. q. v.* *¶ Hoc* videt. *Exēplū* in *Chusi*
q̄ simulās se amicū *Abfalonis* vocat' ad p̄-
liū dissipauit p̄siliū *Achitophel*. qd̄ erat p̄ri
Dauid ac reuelauit ei q̄ tractata fuerūt in cō-
silio p̄ filios *Abiathar* vt sibi p̄uideret. vt bī
ij. Regū. xvij. *¶ Heliseus* etiā p̄ba reuelauit re-
gi *Ish'el* p̄silia secreta regis *Syrie* d̄ hīs in q̄-
bus iuste q̄rebat illi nocē. hoc tñ habebat ex
reuelatōe sp̄s sancti. *iiij. Regū. vj.* *¶ Si* cū q̄s
peccatū alicui' notabile occultuz manifestat
alijs publice corripitōe siue socius siue p̄lar'
dicit' p̄bitōr. *¶ An* Aug'. *¶ Si* eū. *¶ occultū* pec-
catōr ius publice arguere nō eris correptor:
s̄ p̄bitōr. *ij. q. j.* *¶ Si* peccauerit. *¶ Silt* si sacer-
dos occulto peccatōr etiā ex cōmunicatōe tene-
get in publico sacra vel abſtineat a p̄muniōe
ei': publice p̄bitōr ē criminis. Et hoc p̄hibet. *vi.*
q. ij. *¶ Si* tñ. et multo magis q̄ bz in p̄fessioe ma-
nifestās: p̄bitōr ē. et punit' si p̄uicet. *et* d̄ pe.
et re. *¶ Dis.* *¶ Si* q̄s etiā lras clausas alicui' le-
gat aduertēt vt sciat secreta ei': p̄bitōr est et
mortaliē peccat. nisi forte ex quadā subita le-
uitate vel igrātia faciat. cū illi notabilē inu-
riā faciat. et scādala multa possēt euenire. Et
hoc nisi legens esset platus eius. vel ali' spem
ponens in ratibabitōne. vel nisi esset manife-
stus aduersari' eius dubitans ne aliquid ibi
tractetur p̄tra eum. Debit. n. scribēs sibi p̄-
uiderē ne deuenirent ad manus aduersarij.

¶ Q̄tum ad tertium §. vj.

p̄ncipale notat offēsiō p̄sone xpi. ibi. sup me.
Maxima pena ē hōi cū videt se p̄bitū ab ami-
co et bñficiatō. Et ḡ nulluz gen' pene deesset
xpi passioni. iō p̄misit se p̄bi ab amico. vñ vt
singularē penā suā exp̄mēs ip̄az p̄bitōez *Isa*
in vltima cena turbatus ē spiritu. i. alterat':
et multū afflictus cōsiderans penam ip̄ius p̄-
bitōnis fiēte per *Judam*. *Sicut* ḡ patienter
tulit p̄bitōnem suam. sic et nos debem' ferre
deceptōnes et p̄bitōnes patienter.

¶ Queritur. Cum quis §. vj.

possidet iuste aliquā ciuitatez vel castz: q̄. i. si
vsurpauit a vero et legitto dño si ciuis vl' sub-
bit' tñ iusti possessoris vel ali' occulte opet
vt amittat tñ: ciuitatē vel castz et scupet ve-
rus dñs ei' si peccat: Ad qd̄ rñdet q̄ aut hoc
agit ex cupiditate vl' odio. aut ex zelo iusticie.
Si p̄mo mō puta q̄ in p̄sequē p̄mum tpale

ut fieri p̄suevit in huiusmōi: nulli dubiū q̄n
peccet mortalit̄. **R**adice enī infecta intentō
nis peste cupiditatis q̄ est rabit̄: omniū ma
lor nō potest seq̄ inde nisi fruct̄ mortiferus
dānationis. ar. i. q. j. ferē. Non tñ tenebitur
ei q̄ iuste possidebat q̄si amisit. qz rem suaz
p̄prio dño restituit q̄si nō debito moto. Unde
et **A**hner capitaneus exercit̄ **I**sbofeth. quia
ex indignatōe p̄cepta p̄eū p̄ iusta reprehen
sione acetia spe tpalis remuneratōnis quesī
uit trahere dñiuz regni isrl̄ quod iuste tene
bat **I**sbofeth filius **S**aul. **D**avid ab quez te
iure spectabat dño illi cōcedere: iusto dei iu
dicio p̄bitore a **J**oab occisus ē. ut habet. ij.
Reg. iij. Si aut̄ ex zelo iusticie mouet tota
liter vlt̄ etiā p̄ncipaliter: qz spat̄ etiā scdario
inde p̄seq̄ aliquā remuneratōem tpalez q̄uis
p̄ncipaliter inducat̄ ex iusticia nō videt̄ pec
care: qz quibet debet p̄mum iuuare ex cari
tate sicut i p̄sona ita in rebo. Et ad hoc vide
tur facere qd̄ ait **D**amas^{us} papa. Qui potest
obuiare q̄ p̄turbat̄ p̄uersos q̄ non facit: nihil
est aliud q̄ fauere i pietati eoruz. Nec caret
scruplo societatis occulte q̄ m̄ifesto facino
ri desinit obuiare. xxiij. q. iij. Qui potest. Et
q̄uis p̄ncipalit̄ hoc itelligat̄ de hys q̄ habet
publicā p̄tate q̄ ad hoc tenet̄ nēcio ex eoruz
officio. tñ etiā alij p̄nt facere hoc ex q̄dā ca
ritate. qz hoc q̄n ver^{um} q̄ legitim^{um} dñs n̄ potest
alio moto recuperare suā ciuitatē vel castruz
p̄supiorē vel aliū. Et ex tali p̄bitōe dñsimilit̄
credib^{ile} nō sequi mors vel scandalum alicui?
Unde **J**oiada sumus sacerdos et iustus dñs
miniū regni iuda qd̄ sibi usurpauerat **A**tha
lia t̄yrānice ab ea abstulit̄ facta cōiuratōne
p̄t̄ eā scēte et iuste. q̄ instituit **J**oas filio **O**cho
zie q̄ erat tunc septē ānorū ad quem de iure
spectabat. ut h̄. iij. **R**eg. xj. Sed si hec fieri
nō p̄nt sine mortibz hominū q̄ p̄turbatōnibz
et scandalis alijs. nullo moto hoc at̄ptā
bū. **A**n **A**mbro. Si nō potest alteri subueni
ri nisi alter lebat̄: cōmodius ē neutz iuuare
q̄ ḡuare alterz. xxiij. q. v. Deniqz. Et qz raro
et q̄si nunq̄ ista fieri p̄nt sine morte hoīm et
multis scandalis. ideo nemī p̄sulēdū nec p̄bi
candū hoc agē cū sp̄ abstinē oporteat clicos
a p̄silijs et coopatōe vbi mors hoīm potest ac
cidere etiā p̄ iusta causa. tñ p̄pter vitandam
irregularitatē. tñ p̄pter scādalū hoīm quod
inde sequit̄. tñ p̄pter horrozē effusiois huma
ni sanguis. **A**n **G**reg^{orius}. Si i morte longobar
dorū me miscere voluissē hōbie longobar
dorū gens nec regez nec ducē habet. sed quia
teū timeo: i morte cuiuslibz hoīs me miscere
formido. xxiij. q. viij. Si i morte.

S. vi.

Queritur. **E**t hostē capitale alicui?
tomi vlt̄ p̄mūtatis iuste agētis vel bellātis
p̄tra ipm dñm vel ciuitatē sit licitum p̄bitō
rie occidere. puta p̄ venenū q̄ huiusmōi p̄

pinatum a suis familiaribz. **A**d qd̄ videt̄ bu
cendum q̄ nulli licet p̄uate p̄sone aliuz occi
dere q̄cunqz moto etiā quantūcunqz malum
q̄ nociuū: nisi in bello iusto vel se defendendo
si hoc nō sit p̄bitorie. Et ratio est qz p̄tra dñi
p̄ceptū est. ar. xxiij. q. v. De occidendis. q. c.
Si nō licet. Sed nec etiā inducere aliquem
ad p̄pinandum venenū hosti. qd̄ non sit con
muniter nisi p̄ familiares q̄ amicos: qz nulli
licet inducē aliū ad mortale cū sit p̄tra cari
tate. Nec faciendā sūt mala ut eueniāt bona
fm **A**plm. Qd̄ fieret si aliq̄ suasiōe vel pro
missiōe q̄s instigare ad huiusmōi. sicut nec
licet inducē aliū ad mutuandum ad usuram
q̄ ad hoc pat^{et} nō sit fm. b. **T**ho. i. sūma. **O**ffe
rente aut̄ se aliq̄ ad hoc faciendū cū iam pec
catū sit in eo. nō videt̄ illicitum uti mala vo
luntate ei^{us} i bonū suū ei aliq̄ promittendo
ob liberationē suaz ab hoste iuste grauante
ipm. **I**nti ei iustū bellū p̄tra aliq̄ licet oc
cidere eū fm **A**ug. xxiij. q. j. Quid culpatur.
ac etiā uti iudicij. xxiij. q. ij. c. **D**ñs. Sicut ḡ
pato ad fenerandū licet ab eo accipere mutu
um ad usurā ex causa aliq̄ honesta fm **T**ho.
Et fideli q̄uis nō liceat infidelem inducere
ad iurandū p̄ falsos deos. tñ ad firmandum
pactum secū sup̄ negotio iusto licet uti iura
mento tali ei^{us}. qz hoc nō ē inducē illū ad ma
lū s̄z malo ei^{us} uti ad bonū suū. Non enī p̄cto
ei^{us} se sociat q̄ p̄ demonia iurat s̄z bono pacto
ei^{us} quo fidez seruat. i. fidelitatē fm **A**ug. xxiij.
q. j. **A**ouet. **A**d similitudinē dei qui vtitur
malis hominū i bonū gl̄ie sue inde bona eli
ciens. Sic ad p̄positū videt̄ posse dici q̄ ma
la voluntate illi^{us} familiaris se ad hoc offerē
tis ad huiusmōi licitū sit uti ad liberatōez sui
iustā: sic audiui a p̄tis. Nec istud p̄bicandū
vel p̄sulendū ne paretur via p̄bitōnibus et
homicidijs. q̄nimmo et post factū iponenda
esset p̄ntia aliq̄ ad t̄rozē q̄ cautelā. ar. xxiij.
q. ij. **A**n lectū. Sed vbi talis hostis haberet
iusticiā q̄ iuste ḡuat vlt̄ bellat p̄t̄ talē vlt̄ du
biū ē q̄s habeat iusticiā: nullo mō licet. Si
af alicui aliq̄ d̄ sub sigillo secreti seu cōfess
ionis extra tñ p̄fessionē. vel cum exactione
iuramenti sup̄ hoc ut secretū teneat. si illud
reuelet sine causa v̄gētē q̄ rātionabili peccat
mortaliter faciēs p̄t̄ ius naturale. Sed si te
nendo illud secretū inde seq̄ v̄silit̄ potest no
cumētū notabile reipublice corpaliter vlt̄ in
tractatu p̄bitōis ciuitatis vlt̄ sp̄ualiter vel in
disseminatōe alicui^{us} erroris fidei q̄ morū vel
etiā nocumētū p̄ticularis p̄sone. ut cū queri
tur mors alicui^{us}. tūc subit̄ causa v̄gēs q̄ rō
nabilis reuelābi secretū. Et ideo nō obstāte
q̄cūqz p̄missione vel iuramento manifestare
debet ut obuiet̄ malo. nō tñ p̄ accusationem
si p̄bare nō potest. ij. q. viij. **O**lerūqz. **A**d p̄ de
nūciatōnem eo mō q̄ fieri potest meli^{us}: nec i

656

hoc peccat nec piur? ē. qz ut hic regula iuris in. vj. Non ē obligatorium ptra bonos mores pstitū iuramentum: nec tenent in hmoi casu seruare ordinem fraternae correctionis ut scz pmo moneat qz. fm. b. Tho. scda scde. q. lxxix. nisi certus esset d emēdatōe p secretā ad monitōnem. De hoc tñ pleni? vide. infra i. ti. ix. i. c. vj. de negligētia fraene correctōis. De reuelatōe pfectionis habes infra i. tertia pte.

a. ¶ Sed qd si qd lrās alicui directas q ab eo p lectōne eaz dilaceratas et pietas recolligat iunctas ptes insit? legat? heo. Si ut sciat se creta ei? faciat curiositas ē. Si ut sibi pvideat prudentia humana est nec pccm. Cuilibet ei sibi licitum ē accipere rem q habet p derelicta. cui? est talis lrā. Esi bñ Venetij hoc ptingisse. Cū quibaz magnus mercator lrās accepisset a pto oriētis ut emeret aromata multa ciuitatis qz futurū erat ut pccum multum cresceret eoz qz inde transmitti non poterāt illis tpiō. Ille plectā lrām dilacerauit et in terrā frustra piecit. nil alicui dixit intendens illud facē de q cauet? rebbebat. Sed ali? tenuis mercator lre illi? frustra collegit et simul suis pto coaptauit q legit. Quo facto cum hoc a nullo sciret accessit ab omēs apothecas que habebāt hmoi in grosso venalia q certo pccio currente dato termino totū emit. Cūqz mercator magnus cui lre directe fuerant iret ab emendū. inuenit oia vendita. Interrogat de psona emptoris. Miratur nesciens factum: sed temū pcepit. Dicqz lucrum magnū qd ille spabat ex hui? emptōe ali? sua industria sibi pcurauit sine iniuria ei? nec sibi in aliquo tenebat. Sed tñ casum. Quid si quis malitiosē intendēs nocē alteri scribit lrām birigendaz alicui ut suo amico admonēs eum ut emat multum d aliquo mercimonio. lana. serico. aromatibz et hmoi. quia erūt cara i futurū. qd nouit falsū esse. q pmittit sibi cadere in aliquo loco publico ubi frequētat aliquis quē obio habet ut eam inuentā legat: q talia emat ut inde multū pbat. et totū hoc sequit? heo. Talis utiqz grauiter q mortali? peccat i tendēs primo nocē ptra caritatē agēs. d pe. bis. j. c. Nūqz. cū. c. se. Non tñ tenet satisfaccere de dāno. qz nō debet occasionem efficacem dāni. extra de iuri. q bā. ba. Si culpa. Nō enī ita leuiter debuit credere sibi. q iputet suam leuitatem. ¶ Sed qd cū ciuis vnus vni? ciuitatis q fidelis iuratus cuiusdā pncipis sciuit machinatōne ciuitatis p pncipē q ecōuerso. pncipis ptra ciuitatē: cui debet citi? reuelare. pncipi vel ciuitati? heo. fm. Jo. Neapol. in qz libet. x. Sciendū pmo ē q machinatō stricte q ppe accepta sonat in malū. Est enī maluz seu iniqua excogitatō ptra aliquē. Sed large q pmuter accepta ē idē q excogitatō alicui? mali iuste vl? iniuste inferēdi alicui. et sic acci-

piendum est i pposito ut qd pposita latius de terminet. Que qdē qd potest distinguī in. vij. casus. qz aut vtrazq machinatio. s. principis ptra ciuitatē q ciuitatis p pncipē ē iusta. aut vtrazq iniusta. aut pma ē iusta q secūda iniusta. aut ecōuerso. pma ē iusta q secūda ē iniusta. aut ē dubiū d vtrazq an sit iusta vl? iniusta aut est dubiū de pma sola. s. si est iusta vel iniusta. aut de secunda sola. Primo igitur cuz. s. vtrazq machinatio est iusta. dicendum q neutram talis debet reuelare. Rō est quia bonū bono nō est pxiū. qd ē est impeditiū boni tanq ei pxiū est malū q illicitū: sed talis reuelatio inqūtu ē ex natura sui ē impeditiua talis machinatōis iuste. q ē mala q illicita. Esi bicere? q talis q iurauit pncipi reuelare omē pñliū q tractatū ptra se factū: q ideo ex vi pñti iuramēti tenet reuelare talem machinationē: Rñdet q iuramentū nō est vinculum inqūtatē: unde ex nullo iuramēto aliquis obligat ad aliquis illicitū. Talis autē reuelatio illicita esset. qz impeditiua iusticie: q ideo nō tenet ad talē reuelatōne rōne iuramēti. Secūdo bo casu cū. s. vtrazq machinatio iniusta ē: dicendum q vtrazq talis debet reuelare. Ratio est qz qlibet debet ipēdire malū iniuste inferendū ei quē debet diligere. cū diligē aliquē hoc iclubat. s. velle q pcurare ei? bonū. q ipēdire ei? malū. Sed bonus ciuis debet diligere suā ciuitatē: q pñliari? iurat? pncipis bz diligere talē pncipē. q bz malū vtriusq ipēdire reuelando machinatōez iniustā ptra vtrūq factam. Esi diceretur q talis iurauit nō reuelare secreta ipsius pncipis. Responset ut sup in pcebeti casu. s. q nō tenet ad tale iuramentum nisi qn nō reuelare esset licitum. In casu aut nō est illicitum: unde non tenet ad obseruantiam iuramenti. ¶ Sciendū q cuz ciuitati q pncipi est reuelanda machinatio p se facta: si querit cui citius. Responsetur q si pnceps pñt tali soli ciuitati: citius debz reuelare ciuitati q pncipi. Cui? rō est quia illi plus obligatur quē debet magis diligere: sed talis magis debet diligere talē ciuitatē q talē pncipē. Et rō ē. Propter qd vnūqzqz q ille magis: s. bō debet magis diligē pncipem q aliā singularē psonam: quia pnceps gerit psonā ciuitatis. q magis debet diligē pmuta tem sue ciuitatis q talē pncipē. Sed si pnceps pñt nō solū tali ciuitati sed toti regno vel regioni in q est talis ciuitas. citi? debz reuelare tali pncipi q tali ciuitati. Cui? rō est qz illi plus obligat reuelare quē tenetur magis diligere: s. tal? magis debz diligē talē pncipē. q qz. Bonū enī toti? est magis diligēdū q bonū pti: sed bonuz talis pncipis cum sit estimandū bonū toti? regni. se habz ad bonū talis ciuitatis ut bonū toti? ad bonum pti. In casu autē dubio an sit iusta vel iniusta

utraq; vel altera machinatio: supponē debet
talis q; sit iusta. Cui? rō est q; qntū ad boni-
tate & malitiā idē iudiciū ē de actu elicto in
teriori. & de actu impato exteriori. q; act? in-
terior habet bonitatem & malitiā ab exteriori
ut ab objecto. & exterior ab interiori ut a pnci-
pio. Itē g iudiciū qntū ad bonitatem et mali-
tiā ē de machinatōe interiori & de bello exteriori.
Sed i casu dubio an bellū inductū a pncipe
sit iustū vlt iustū: subdit? debet bellare p sup-
ponēdo bellū esse iustū. Et simile ē d ciue re-
spectu ciuitatis. g idē dicendū ē de machina-
tione. Et q; i casu dubio subdit? debeat bella-
re ab re q; dñi sui. dicit Aug? & habetur
xxij. q. i. Quid culpa? Cū em dubia sint sp
in meliore pte interpretanda. ut dicit Beda. &
habet ex d re. iu. Estote. Potissime hoc ob-
seruandū ē in factis plator. q; inferioris nō ē
de factis superioris sui q; ei incumbit ex officio
suo iudicare. Itē nota q; nō ē sile d machi-
natōe sua pncipē: & de machinatōe ciuita-
tis reuelāda pncipi. Et hoc ppter duo. quia
null? potest licite esse sibi causa mortis: sed
alteri? sic & reuelādo suā machinatōem de q;
n accusat nec denūciat eēt sibi causa mortis
sue. Sed q; in pte sua ē vtilis a pria
machinatōe desiste. & resiliēdo spediēt malū
pncipis: s; nō ē i pte sua q; talis ciuitas re-
siliat a tali machinatōe. Ad alios casus q; su-
pra sūt positi tracti de pmo: ex dictis potest
sumi responsio.

Caplm. xxij. de Turpi lucro. & ibi de ludo
aleaz. et de alijs ludis. p mobū pbatōis.

De turpi lucro de quo
dicit Aplūs. Neq; turpe lucrum
sectantes. i. Thimoth. iij. Quis
Aplūs loquat ibi de pmouendis
ad orbines sacros: tñ & oēs fideles debent hoc
seruare ne sint sectates turpe lucy. cum hoc
sit spēs auaritie q; oib; phibet. Dicif autem
turpe lucy stricte lucy qd fit ex ope aliq; p-
hibito a lege diuina vlt hūana ipa tñ datōne
vel acceptōe pecunie nō vetita. ut ptingit in
acq̄sitis p meretriciū. pccubinatū. histriona-
tū turpē: & p tomeamētū & huiusmōi. Talia
em opa phibita sūt. nō aē accipe vel dare p
huiusmōi pecuniā nisi inq̄ntū fouet quis in
pccō. Largi? tñ dē turpe lucy: lucy qdcunq;
illicitū siue ppetat restō. aut erogāt paupi-
bus. siue nō ppetat restō. Et sic turpe lucrū
ē nō solū qd sup dictū ē. sed etiā acceptus per
simoniā. p vsurā. acetā acceptū p iudicando
bene vel male. aut p testificādo. & acq̄situs
p mercimoniā illicita. et p ludū alez. Et fm
hāc acceptōz. x. iij. q. iij. Qm mlti. cū duob;
se. c. Sed d acq̄sitis p vsurā dictum ē supra.
De acq̄sito p simoniā qd fieri debeat p sup

in. c. pmo. Et de acq̄sitis p iudicando in. c. de
iusticia. Dic pmo de ludo. Sed pmo notāduz
est q; cū ludus iporet quābā festiua actō
nem triplex est ludus.

Primus pueniens ex magna deuotione: & hic
pamandus.

Secundus ptingens ex hūana recreatōe: et hic
tolerandus.

Tercius pcedens ex diabolica suggestōe: & hic
euitandus.

Quod ad primū

S. i.
iuitat psalmista dices. Omnes gētes plaudite
manib; iubilare deo in voce exultatōis. Quē
ludum exemplo suo facere docebat cum lude-
ret ipse & oīs isrl coram archa dñi. ut habet
pmo palipo. xij. Saltans nudus et psallens
ob deuotionem et affectum eximius ad xpm
quem intellexit figurari in illa archa domi
in qua erant virga. manna. et lex mosaica:
designantia deitatem potentissimam. carnez
purissimam. animam sapientissimam xpi.
Nichol vxori eius que ista videns desperit si-
gnanti synagogam olim dei sponsam despici-
enti xpi humilitatem et veritatem misterio-
rum eius dixit ipse Dauid. Ludam et vilior
fiam plusq; factus sum: et humilis ero i ocu-
lis meis. ij Reg. vi. Ante & ipsa Nichol olim
multum dilecta a Dauid punita est a deo sa-
cta sterilis vsq; i finē suū. Sic synagoga p-
fua phidia steril facta est bonis opib; vsq; in
finē mūdi. Sedus ludus ē cū q; utit ali-
quib; oib; vlt factis solatiis ob recreatōez
sui & alioz. ita tñ q; nil turpe ibi misceatur.
vel deo iniuriōsū aut pmo nec gūitas ai to-
taliter resoluat. Et talis lud? ptinget ad stus-
tē eutrapelie. Cū em anim? laborat interiori
bus curis & cogitatōib; sicut corpus exte-
riō exercitijs q; stutis est finire: idiget ali-
qñ qere sicut corp? refectionē sua. Qd pcuratur
p talia dicta vel facta solatiōsa: que dicūtur
ludus. Dis g vtendū est s; parū. sicut sal p
pdimētō fm plm. Hinc & sapiēs. Interpone
tuis interduz gaudia curis. Sic legim? bfm
Iobem euāgelistā aliqñ ludentē cum auicu-
la. et bfm Anthoniū gaudentē cum fratrib;
suis. & p exemplū ptnui tractatus baliste idē
frāgentē si nō relaxaret corrigentē sup hoc
facto scandalizātes. De hoc ludo dē Zach.
viij. Ciuitas replebit hominib; ludentib;. Et
Math. xj. Silis est generatō hec pueris in fo-
ro ludentib;. Ludi pueroz ad recreationem
eoz sunt iuenti: ppter qd pueris dicit sapiēs
Lude troco. Ad huius. s. recreationem sunt
iuenti aliqui ludi p adolescentib;. ut lud? pi-
le. Alij p iuuenib;. ut iactus palī. cursitatio
& huiusmōi. Alij p viris. ut ludus scachoz.
qui ludus nec etiaz clericis est phibitus fm
Lau. tñ ad tollendum scandalum laicorum
coram laicis non debent huiusmōi agere.

Distrionatus honest? p bñis scipue tgalibz
p platis catuli & simie. licz poti? solatia sua
in scripturis deberet querere. iuxta illud. 1.
Machab. xij. Hñes solatibz libros scfos i ma-
nibz nostris. ¶ Terci? ludus pcedes ex diabo-
lica suggestione ē lud? ubi sūt turpes repñ-
tates. ut mimoz. vl' piculosa & noctua exer-
citia. ut to: neamēta. palestra. et lud? alee. et
hñoi. Et qz hñc sūt plena pñis dñc Aug'. de
penitente qz colibeat se a ludibz. de peni. dist.
vi. & scfi viri ista euitauerunt. An Thob. iij.
dixit Sara. Cum lubetibz nō me miscui: nec
cū his q̄ ābulāt i leuitate q̄. Et Hieremias.
In mebio ludentiū non sedi. Et ad hoc ptinz
picere abinuicē sara. sicut in quibz dā locis
in carnispruiuo vel alijs festis. qd nō est bubi-
um esse mortale. ppter picula sequētia.

De ludo alee vidē. S. ij.

ba sūt tria. Primo utz sit pñm. & an mortale
vel veniale. Secdo utz qd acqñt p ludū talez
sit restituendū ei a q̄ acqñtū ē. Tercō utz cū
nō sit restituendū an sit d necessitate salutis
paupibz erogandū. vl' de honestate pñlij. Qd
aut sit pñm ptz ex hoc qz phibet p legē cano-
nicā & civilem. ut ff. de aleato. p totū. in Au-
ten. d sanc. epi. §. Interdicim'. & extra d vita
et hone. cle. Clerici. ubi dñr qz clerici ad aleas
vl' taxillos nō ludāt nec hñoi ludibz itersint.
Et q̄uis. c. loquatur d clericis. tñ & laicis p-
hibet: unde ibi vacat argumentū a contrazio
sensu. Et hoc qz alibi nō solū clericis sed etia
laicis phibet. ut bis. xxxv. c. j. ubi dicit. Ep̄s
aut presbiter aut diaconus alee seu ebrietati
deseruiens aut desinat aut certe damnet. Sub
diaconus vero aut lector aut cātor similia fa-
ciens aut desinat aut pmunione puetur. Si
militē & laicus. ex canonibz apłoz. ¶ Circa
hoc caplm notābū pmo qz lud? alee fm Wil.
itelligit ois ludus q̄ initit fortune ut lud? ta-
xilloz. Et itē videtur d cartis vl' naibz q̄uis
sit ibi aliquid industrie pncipaliter tñ est for-
tune. Ludus aut scachoz non est fortune sed
industrie & ob recreationez inuentus. An nō
phibit? fm Ricar: nec etiā clericis fm Lau.
Ludus etiā pñle non est fortune sed exercitij.
¶ Nota scdo qz lud? alee ē pñm mortale fm
Raj. qd pbari potest ex pena. Nullus em̄ dz
deponi vel excōmunicari nisi p mortali dō vel
psumpto: sed ludēs ad aleas debet deponi vel
excōmunicari fm illum canonē. Ep̄s. ergo q̄.
Qd creto verū qñ ex cupiditate quis ludit. s.
pncipaliter motus non ob recreationem: sed
ad acqñendū & qd notabile p ludū. Nam ludē
qd modicū ut pueri faciūt vel ob recreatōem
et moderate non videtur mortale. Unde. ff. de
alea. l. si. dñ. Qd in puiuo descēdi causa po-
nit in eā rē familie ludē pmittit. Et hoc etiā
inuere videt text'. c. illi? ex mō loquēdi. dñ ei

deseruiens. illud tenotat frequentiam. i. val-
de & frequenter debitus ludo. qd sit pmuniter
ex cupiditate. Et q̄uis Wil. dicat qz tunc est
mortale qñ ducit in psuetudinem. istud de se
nō videtur verum. quia psuetudo etfi aggra-
uat pñm non tñ mutat spēm pñi vel genus
ut d veniali fiat mortale fm. b. Tho. sicut etiā
vitium ebrietatis cui ludus equipatur in pe-
na etiam pro sel' commissum aduertenter est
mortale: sed frequenter hoc faciēs videtur hoc
agē ex cupiditate. ¶ Nota terco qz illā penā
nō sustinebit. s. depñis vl' excōmunicā nisi bu-
cat hoc i psuetudinē fm Raj. imo etfi sit as-
suetus ad hñoi debet pñs admoneri. etfi ad-
monitus non cessauerit tunc puniendus illa
pena. Neqz em̄ p mortali q̄s est excōmunican-
bus nisi fuerit contumax fm. b. Tho. in. iij.
¶ Nota q̄rto qz hñc itē videt in subdiacono
sicut et i diacono dicitū quo ad penā illā fm
hosti. extra de ser. nō ordi. Miramur.

Quum ad secūdū. S. iij.

Nota fm. b. Tho. scda scde. q. xxxij. ar. vij. q. i
tribz casibz teneat q̄s restitue qd acquisiuit p
ludū ex iure diuino ita qz nō debet paupibus
erogari sed restituere nisi cū nescirent vel non
inuenirent pñone. sicut accidit i alijs restitū-
tionibz. Et pñus est cuz acqñt q̄s ab his qui
rem suā alienare nō pñt. Et q̄ sint illi Raj.
ponit exempla. ut furiosi. pñgi. miores. xv.
ānis. & maxime pupilli. & mentecapti. furbi.
& muti. & ceci. et qui ppetuo morbo laborant:
qz enim tales rebo suis supesse. i. puidere non
pñt bandi sunt eis tutores vel curatores. In-
sti. de cura. §. Furiosi. Et qd dictū est de pñ-
gis videt intelligendū de his quibz rōne pñ-
galitatis dati sunt eis curatores a iudice: et
nō de alijs. Serui etiā cū qd habēt sit bñoi
rū alienare nō pñt. S. & religiosi si q̄ haberēt
ad vsū suū vel p administrationez. illa tñ do-
nare vl' alienare nō pñt illicite ut i ludibz. vñ
q̄ eis vincerēt etiā platis ad restituēdē tene-
rēt monasterijs vl' platis. Clerici q̄tū ab res
ecclesie cū paupz sint. xvj. q. j. Qm̄. alienae
illicite nō pñt ut i ludibz. Filij famul. q̄ eman-
cipati nō sunt a pñe: alienare nō pñt per lu-
dum vel alios motos nisi peculius castrense
vel q̄si castrense in q̄ ut bñi eius censentur. Et
qd sit peculius castrense vel q̄i vide sup. Dist. 7
viores si nō hñt pafernalia alienare nō pos-
sunt. Qui ḡ acqñt ab his p ludum restituere
tenetur tutoribz vel curatoribz vel platis aut
bñis eoz fm Tho. Raj. De. de pal. & alios ni
si forte sit quid modicus de quo pñm posset
qz eoz supiores ut patres tutores & huiusmōi
nō curarēt. ¶ Secdus casus ē cū acqñt p frau-
des puta utendo falsis taxillis vel alio modo
decipiendo. Nā hoc restituendū ē ei qui amisit
vl' bñti curā ei? reputat em̄ hoc ut furtū. ar

ab hoc. xiiij. q. v. **Nō** sane. i. si. fm **Tho.** et **Raf.**
Tercius ē cū qd attraxit aliquē ab ludū p vī
 vel nimā īportunitatez siue in pncipio ludi
 siue in medio cū ali' vellet dimittere et non si
 nit: tūc etiā teneat restituere fm **Tho.** et **Raf.**
 qd ab hoc iducit. c. **Non** sane. **Quartus** casus
 ē qn. si ludū volūtari' cū volūtario ex cupi
 ditate non p fraudez et vincit ab eo qui alie
 nare potest res suas. **Secundus** ubi diuīf legibz
 pialibz v' municipalibz phibētibz huiusmōi
 ludum et mādanibz possē fieri repetitionem
 amissōz in ludo. vt. ff. de alea. l. si: nec huius
 modi leges sunt p dissuetudinem abrogate qd
 ab restituēdez: et tūc circa hoc sūt varie opini
 ones. **Aliq** em̄ dicūt qd teneat qd restituere
 sic acq̄sūt p ludū si videlz p sniam iudicis ab
 hoc fuerit artat' seu pbenat'. al' nō teneat: et rō
 ē qd talis restitutō ē pcepta i penā lucrantū
 ex tali lucro. **Nec** iura qd de hoc loquuntur di
 cūt qd talis teneat restituē ipso iure: s3 qd pos
 sit repeti. **Aliq** em̄ licite potest retinē aliqd
 anq' p sniaz iudicis reddere ppea. qd tñ p
 sniam iuste latam reddē necesse ē. sicut p3 de
 penis aliorū iurium. **Et** abbit **De**. de pal. in
 iij. ab hoc qd talis sibi retinē nō potest sed bz
 paupibz erogare an sniam iudicis. et tunc
 nō tenebit si i iudicio repetat: si potest pha
 re erogātem factā paupibz. s3 p sniaz o3 qd
 restituat: nec sufficeret paupibz erogare.
Alij dicūt simpliciter et indistincte nō eē re
 stituendū: sed d' necessitate paupibz erogan
 dū. **Et** hoc fm **Placen.** et **Algo.** Assignat pro
 rōe. cū turpitudine vtriusq' ex pte vtriusq'. melior
 est pbitio possidentis. ff. de pbi. ob tur. causā
 l. iij. et iij. **Secundus** dicit hoc forte habere lo
 cū cū debi aliquid vt turpe qd faceres. **Sec**
 si debi trahendo vbi lex ptractū phibet con
 trarium est. vt. **C.** de agri. et cens. l. **Quē** ad
 modū. **Et** idem dicit **Hosti.** **Tertius** dicunt
 qd tali iure durate sic acquisitū ē simpliciter
 restituendū ei a qd acquisitū ē ex iure positio
 qd iura phibet nō solū ludū: s3 et acq̄sūtē p
 ipm. **Et** malefidei possessor: dē qui ptra leguz
 iura merca. **C.** de agri. et cens. l. **Quē** admo
 dū. **Nec** est opinio **Azo.** et **Glo.** sup. c. **Epus.**
 bis. rrrv. et c. **Clerici.** ij. de vi. et hone. cle. **Et**
Hosti. dic qd fere oēs doctores hoc sentiunt.
Hāc opinione firmat et seq̄. b **Tho.** vbi sup.
 et in q̄rto sniaz. bis. xv. **Et** **Ricar.** i. iij. sc3 qd
 ē restituendū ab illis qd sūt talibz legibz astri
 cti eis a qd acquisitū ē si sciunt durate tali
 iure in suo robore et nō abrogato p dissuetu
 dinem. et hoc nisi qd lucrat' fuerit ab eo qd eū
 attraxit ab ludū. in qd casu nō teneat illi resti
 tuere qd amissit s3 erogare paupibz. **Ide** **Raf.**
Quartus dicūt vniuersaliter restituēdez sic
 bā. s. etiā in locis vbi hoies non subiciuntur
 legibus impialibz. **Et** rōne assignat quia. s. f.
 talis restitutō in iure cananico iplicite ē po

sita. **Nam** leges ipiales non p̄rias bino iuri
 aut p p̄riā rōnabile p̄suetudinez approbatas
 obseruandas esse iura canonica decreuerunt
 vt p3 bis. r. **De** capitulis. et i alijs. c. **Sec** ius
 ipale phibet talē acq̄sūtē. g. rē. **S3** ab hoc
 posset rñteri qd quis ius canonicū p̄firmet
 iura ciuilia iuri bino vel cananico non con
 traria. nō tñ exēdit obligationem illoz iu
 rium ab eos qd eis nō sūt subiecti de iure vel
 antiqua p̄suetudine. **Nec** etiā ita firmat quin
 possint p p̄rias p̄suetudinē abrogari sicut et
 ius canonicū. **Aliq** etiā abrogat. vt bis. iij
 c. **Statuim**. c. 3. s. se. **Et** hac opione omis
 sa magis placet opio. b **Tho.** sup̄dicta.

Quintum ad terciū. §. iij.

.i. cū qd lucrat' i huiusmōi ludis cū volūta
 rio valēte alienare et sine fraude et qd legibz
 pialibz nō sunt astricti vel alijs municipalibz
 bus pariformiter phibentibz huiusmōi lu
 dum. vel si sunt huiusmōi legibz astricti. tñ
 sunt p dissuetudinez abrogate quo ab factū
 restitutōis quibz agendū de tali lucro. **Circa**
 hoc due sunt opiniones. **Aliqui** em̄ dicūt il
 lud paupibz erogandum de necessitate et non
 posse sibi retinere. **Alij** vero dicūt hoc de ho
 nestate p̄siliij non de necessitate fiendū. **Et** qd
 uis p̄ma opinio sit securior. et ideo poti' p̄su
 lenda. nō tñ videt' de necessitate iponenda vt
 ppter hoc teneget' absolutio nolēti hoc facē
 qd nō crebit sibi necessariū esse ab salutez. **Et**
 ab hoc faciūt dicta doc. **Nā**. b **Tho.** et **Ricar.**
 in. iij. nil dicūt de erogātōne paupibz fienda
 qd ab eos qui nō sūt astricti legibz ipialibus.
 vel etiā cū essent p dissuetudinem abrogate.
Et **Joh.** an. et **Joh.** cal. sup. c. **Clerici.** de vi. et
 hone. cle. dicūt tutū esse talia paupibz ero
 gare: nō tñ dicūt fore necessariū. **Item** **Mo**
 nal. et **Alca.** et **Alex.** angli. **Fran.** de zam. bi
 cūt posse defendi talē opione. s. qd nō teneat
 oīo talia paupibz erogare: qd p̄suetudo potu
 it dñiuz p̄dentis i vincen tem transferre. **Jo**
 de jmo. ista allegat et nō reprobat. **Raf.** etiā
 in sūma sua dicit qd licet mlti sapiētes dixēt
 acq̄sita p lutos aleē nō restituenda s3 paupi
 bus erogāda. tñ moto sic seruatur qd nec ad
 erogandū paupibz sūt cogendi s3 fieri potest
 de huiusmōi elemosina vt de acq̄sito p mere
 tritiū: qd utiqz p̄siliij non ipaf **De**. de pal. in
 q̄rto dic aliqz tēne qd qd nūc nō ē locupletior
 amplius non tenetur qui. s. p̄bitit qd p ludū
 fuerat lucratus phibituz lege humana. quia
 talis non erat obligatus paupibz ratōe ali
 cuius recepti ab eis vel pmissi in eos. **Igitur**
 ne pareatur via ludis et turpibus lucris. in
 huiusmōi casu consulendum est et persua
 dendum ad erogandum pauperibus et preci
 pue quātum ad illud quod remanet in lucro
 ultra perbita in eo. et alia saltim paulatim
 et per interualla temporū. nō tñ cogēdus. et

660

multomin? hoc pōicābū s3 q' paupibz sit ero-
gandū. De acq'sito p' tozneamētū dīc Ricar. i
iij. q' nō tenet q's restitue. q' eccl'ia et si pbi-
bz tozneamētū n' tñ acq'sitōz p' ipm. Un d3 pau-
pibz erogari d' p'silio tñ magis q' ex pcepto.

De ludo alee per mo. §. v.

a cum pōicatis p' induci illud p's. xxx. Audi-
ui vitupatōez multoz p'morantiū i circuitu.
Cōmorant in circuitu nō solū hominū astā-
tium lufozes firmi ipsi manentes: sed ex ipso
actu ludi. Fit enī ibi q' quidā circuit' cu3 fit
q'bā discursus p'ciendi et resumendi eodē
tarillos: tūc finit vnus lud' qñ puncta illa
ex ipis iactatis apparēt q' p'mo visa sunt. Si-
cut enī figura circularis finit cum ad p'mum
punctū a quo inchoata ē p'discursū quēdāz
redīt. Fit etiā circuitus quibā i lucro ipius
bū qd' vn' amittit ali' vincit. et post discursūz
plurimūz qui p'mo amisit qd' p'diderat reuin-
cit: gaudet cū vincit. tristat cum p'dit. Et ite-
rūz letat cum vincit. Et apte dicit' p'morāf.
Nō enī p'tēti sunt p' horam morari in ludo sed
p'morant' totalit' .i. morant' tota die: et qd'
pei' ē toto tpe vite sue. Qui enī huic assuescūt
dimittere nesciūt. Dñ g' dīc psalmista d' hoc.
Audiui vitupatōem tē. Ubi tria notari p'nt
de hoc vitio.

*Primo q' est in mūdo abhōiabile. ibi. Audi-
ui vitupationem.*

*Secūdo q' est in seipso insepabile. ibi. cōmorant-
tium.*

*Tertio q' est diabolo associabile. ibi. in cir-
cuitu.*

Quem ad primū. §. vj.

b Non est q's aliqd' vitium qd' reddat hoies ita
infames et abhōiabiles sicut lusus. Null' con-
fidit de lufore: nec vult eū in socium alicuius
artis. q' sp' haberet timere ne furaret sibi vt
posset ludere. Tales g' lufozes et vitupant ex
suis pessimis moribz xpianitatem: et vitupe-
rant ab homibz. Et hoc ppter multa scelera
enormia q' repiuntur in ludo et ex ludo. Vere
vitupabilis est lufor et stultus cum vilissime
seruituti se subicit: dum tarillū q' deum suū
p'stituit. et ab hoc astringēs se vt faciat qd' ille
iusserit. Si videris inquit Dñ. murem velle
dñari alij muri. nunqd' tenes risum: quanto
magis ridiculū est qñ os caninū dñat homi-
nē. Nam de ossibz canis fiūt tarilli: qd' os est mi-
noris valoris et p'dictis q' q' mus dñat homi-
nē. Sed et lufor largit' ab pceptum tarilli qd' nō
largiret' ab pceptū dei. et plus etiā q' fuerit.
Dñs Martin' largit' ab p'silium dei. q' non
solū dat medietatē clamidis sebetiaz tunicā.
corrigiam et camisiam ab mandatum tarilli.
et nudus sequit' dñm suū mundū vel diabo-
lum. et qd' peius est q' cū debet abnegare deū
illū. f. tarillū postq' cognouit et exptus ē ma-

litiā ei'. potius e3 abnegat deū verum vitu-
pabiliter q' ei nil nocuit s3 oīa bona fecit et vi-
dicat se de eo q' est absq' culpa. O quātū viti-
vitupandus ē q' manibz suis se p'dit quem dei
fili' manibz cruci affixis acq'siuit. Un Bern.
in p'sona xpi loquēs ait lufori. Ego te acq'siui
manibz cruci affixis: et tu consumis te ma-
nibz decijs dedicatis. Inde maxima ingrati-
tudo. Alij est dare actū in q' pcurrant tot ma-
la quot ex ludo. Quot enī in tarillis sūt pun-
cta tot scelera ex eo pcedūt vnū graui' altero
et ideo nō mirū si vitupant a deo et toto mun-
do. Nā p'mū p'cm q' p'mus p'ctus sine q'
nūq' repit' lud' ē amissio t'pis. Et quis istud
multis leue videat: tñ sapiētibz etiā et bñicis
g'ue reputat'. Un Bern. Nulla maior iactura
q' t'pis amissio: nā recupari nō p't. O q'male
poterūt reddē rōnē deo d' tpe q' toto die. et ali-
qñ etiā noctē adiūgūt: circa ludū imorantur
Oīe t'pus tibi ipensū req'ret a te q' sit ex-
pensū. inqt Bern. Et nō solū amittūt ipi lude-
tes t'pus sed et alios amittē faciūt qui. f. talia
aspiciūt. Nec ei tales sūt sine p'co. Et ex hoc
dimittūt diuina et alia spūalia opa. Et quid
interim cogitat ludētes respicientes nisi va-
na: Sed de q' cogitatis inutile. dñ. Secun-
dū vitii p'cedens ex ludo est blasphemia. In
nullo exercitio ita frequēter blasphemā de'
et tota curia celestis. Qd' vitii nō solū est mor-
tale sed valde g'ue adeo q' dñs in lege sua mā-
dauit. Quicūq' blasphemauerit nomen dñi:
morte moriatur. Et corpus quidē morte cor-
pali: anima autē morte nisi penituerit infer-
nali. Et aliqñ terribilia iudicia facit de' con-
tra tales. Aliqñ oculi talium ceciderunt sup
mensam luforiam. Aliqñ verati sunt fortiter
a demonibz. Aliqñ os iuersū ē horribiliter. et
hmōi. et tñ vt ipse ait. Nomen meum iugiter
blasphemāf. Tertiu ē p'tumelia. Nā p'tu-
melias sibi inuicē dicūt. Et quia ista et multa
alia mala ibi fiunt ppter qd' a legibz punit' ē
et phibent' ludi. Rectores qui ista dissimulat
et nō puniunt q'tū i eis est grauiter offendūt.
Nam vt dñ. dñ. lxxxij. Negligere quippe cum
possis perturbare pueros nihil aliud est q'
fouere. Et premititur ibi. Error: cui nō re-
sistitur: approbatur. Quartum est dissipā-
tio substantie temporalis. vnde merito figurat'
per adolescentiorem illum p'digum qui rece-
dens a domo p'na dissipauit substantiā suāz
Luc. xv. Frequenter videmus hoc ptingere
vt iuuenes emancipati vel defunctis p'entibz
et aliqñ etiam viuētibz magnas diuitias
pentum p' ludum cito consumunt: et ad ma-
gnā miseriā deveniūt. Nam si aliqñ vincunt
p'tem acq'sitoy p' ludū dant eis qui mutuant
mensam luforiam et tarillos. vel socijs ludi:
p'tem expēdūt in tabernis et luxurijs et cō-
uiujs. Et p'mittit oēs lufozes in p'cessu t'pis

bicūt se plus amisisse q̄ acq̄siuisse. **Sed** 7 ea q̄
vincūt sibi retinē nō p̄nt: sed vel restituē vel
paup̄ibz dare. **Qui** aut̄ declaratōez vite h̄ su-
pra i mediāte. **Quintū** ē ecclie p̄ceptus seu
iobediēcia. Nā ecclia phibet ludū aleaz nōso
lū clericis sebetiā laicis ateo q̄ nisi correct⁹
se emēdauit debeat ex p̄mūicari. ut h̄ bis.
xxv. **Ep̄s.** Et etiā p̄ ius ciuile. ut. ff. d. alea. p.
totū. Et potest dici lud⁹ alea ois lud⁹ q̄ int̄it
fortune p̄ncipaliter etiā si fiat ibi aliqd̄ d̄ obu-
stria. sicut lud⁹ taxilloz. cartaz. 7 alia h̄mōi
Dicit aut̄ x̄p̄c **Lu. x.** Qui vos sp̄nit. f. platos
ecclie i suis obinacōibz me sp̄nit. **Sextū** ē
furtū. Nā q̄ sūt debiti ludō cū nō habēt ad lu-
tendū furā. vel a pentibz occulte accipiendo
7 furtū ē. v. a vicinis v. a magistris si i exer-
citijs sūt artū mechanicaz: ludēto aut̄ si p̄-
būt tenent̄ restituē furata q̄uis amiserint.
Si vincūt augēt furtū: vñ 7 furata tenentur
restituē a q̄bo accepit: 7 lucrata p̄ ludum ab
bis q̄ n̄ p̄nt alienac̄ ut filiūfamil. 7 alie certe
pone: 7 furata restituē tenēt̄ bis q̄ h̄nt curā
eorz. Nō furtū facies inq̄t dñs: qz talis dign⁹
ē suspensio. **Septimū** ē gula criminalis.
Qui em̄ vincūt. sicut male acq̄sierūt pecuni-
am. ita male expēdūt. qz vadūt ab tabernaz
vel faciūt puuia: 7 i vitio gule plurima p̄su-
mūt 7 i crapulis. **Sed** socij 7 familie 7 vxores
luzoz nō nisi cū mala p̄sciētia p̄nt comedere
7 bibē 7 vestire d̄ acq̄sitis p̄ ludū cū debeāt re-
stitui v. paup̄ibz erogari. **Atēdite** vob̄ a cra-
pula 7 ebrietate. ait x̄p̄c **Lu. xxi.** **Octauū** ē
homicidiū. Nā luzozes aliqñ d̄ obis veniūt ad
obera. de oberibz ad vulnera. de vulneribz ad
homicidia. De mltis etiā diebz n̄is auditū ē
q̄ occisi sūt in ludis. **Sed** q̄ effuderit sāguinē
hūanū effūdetur sanguis illi⁹. ut d̄ **Gen. ix.**
Talis em̄ cap⁹ a iudice oc cibis 7 ipe. v. etiā
a sāguineis illi⁹ vindictaz de hoc faciētibz q̄-
uis male: qz mihi vindictā 7 ego retribuā ait
dñs. **Alere** maledicta res lud⁹ vñ tācuz scelus
oīē. **Nonū** ē iuidentia fraternalis. Nam q̄
p̄bit cū videt burā suā vacuā 7 ei⁹ q̄ sibi vici-
plena 7 alioz etiāz ludētū. iuidet de pecunia
illi⁹ tāta 7 cupit q̄ ipam pbat. Cū etiāz videt
vicinos v. alios habūbare diuitijs iuidet 7 do-
let q̄ ipe n̄ habeat q̄ ludē possit. **Sz** fugiam?
inq̄t **Basili⁹** iuibis q̄ pign⁹ ē gebēne **Job. v.**
bī. **Paruulū** occidit iuibis. **Decimū** est
caristia rep̄ q̄ sequit̄ in domo sua. Nam modo
deficit panis. modo vinū. modo lectus. modo
vestimentuz vxoz: q̄ pignorat vt ludat. **Inde**
p̄queritur vxoz: 7 familia irascit̄. **Ipe** male-
bicit se 7 alios: et sequunt̄ multa mala. Et sic
nulla par v. quies potest ēē in domo illa. Nō
est par impijs. dicit dñs **ysa. xlvij.** **Anteci-**
mū est laudatio mala. Nā qui viciat laudat se
de malo. 7 aliqñ de eo q̄ decepti sociū 7 ipe nō
p̄pedit. laudat etiā a mūdānis tanq̄ strēnu⁹

luzoz 7 bon⁹ magister. **Sed** q̄praua 7 bestial
ista laus: cū se laudat de re diabolica. **Lauda-**
tur p̄cor i desiderijs aie sue. inq̄t p̄s. **Sed** ex
hoc vt subdit. **Exacerbauit** dñm p̄cor. i. puo-
cauit ad irā 7 se ad puniēdū seipm. **Quode-**
cimū ē mēdaciū. **Q̄t** mēdacia dicūt ibi a lu-
tētibz et ab aspiciētibz. **Sz** vt dicit **Ambro.**
Omnes qui dicūt mendaciū filij sunt diaboli
xxij. q. v. **Cauete.** Et qd̄ per mendaciū acq̄-
ritur cum ibi sit fraus restituē tenēt̄. 7 vt eis
magis crebatur mendacium abbūt iuramētū
7 sit piuriū: qd̄ est sp̄ mortale 7 grauissimum
p̄c̄m cū sit aduerterē i ludō siue extra ludū.
fm **Tho. in sūma.** **Tercūdecimū** est negle-
ctus. Nam luzozes p̄pter hoc vt habeant ma-
gis tempus ad ludēdum negligunt diuina.
7 missas 7 vesp̄as. oracōes 7 p̄dicatōes. nī-
si forte orent vt deus faciat eos vincere. **Sed**
nescit diuina iusticia p̄ociniū dare facinori
seu criminibz. vt dicit **Criso⁹.** Negligūt festa
seruare. quia in illis p̄maxime ludūt. 7 plura
p̄c̄a 7 grauiora cōmittūt q̄ si terrā colerent
qd̄ est festa violare. **Opus** seruile nō facietis
in eo **Ero. xx.** **P̄c̄m** est op⁹ maxime seruile.
Quartūdecimū est obiu. Nā obiuē eos qui
eis vincūt. aliqñ obiuē seipos se aliqñ verbe-
rantes: obiuē qd̄ peius est dēū q̄ non facit eos
vincere. Et itantū insurgit obium vt qd̄ non
p̄nt scelesti hoies facere i p̄sona sua: in figu-
ris faciūt pcutientes. expuētes 7 h̄mōi. **Sed**
deus oñdit sup̄ hoc pluries magna miracula
qz de h̄mōi figuris aliqñ exiuit sanguis: ali-
qñ tales a demonijs arrepti sunt 7 horribili-
ter vexati. Obiūt 7 hoies rep̄bēdētes eos de
tanto scelere. iuxta illud. **Obio** habuerunt lo-
quentē. Et p̄s. **Posuerūt** aduersū me obium
p̄ dilectione mea. **Quintūdecimū** est p̄tici
patio sceleris. **Istud** em̄ p̄c̄m a multis p̄tici
patur. Nam q̄bant eis pecunias ad ludēdū
p̄ p̄te lucri. utiqz mortaliter peccāt. 7 tenent̄
de eo qd̄ puenit ad eos q̄ mutuāt eis etiam si-
ne p̄te lucri malefaciūt. et si nūq̄ rebūt. licet
iuste merent̄. cū sint causa mali. **Qui** aspici-
unt ludētes nō sunt imunes a p̄c̄is multis
curiositatis 7 vanitatis. **Sed** 7 p̄ntes q̄ non
castigant filios ludētes ḡuiter peccāt. **Digni**
sūt morte nōsolū q̄ faciūt sebetiā qui consen-
tiūt facientibz **Ro. j.** **Qui** mutuunt taxillos
vel q̄ in domo ad ludēdū locum p̄stant p̄tici
pes etiam sunt mali. **Sextūdecimū** est qd̄
litigiosa seu p̄tentiosa obalis bum. f. vnus di-
cit sua p̄c̄ta apparuisse. alius negat. vnus bi-
cit vnū. ali⁹ p̄trariū: 7 ex p̄tentōne insurgūt
ptumelie 7 oba inordinata. **Contra** verbosos
noli p̄cedere obis ait **Cato.** **Multū** ergo q̄libet
debet sibi cauere a p̄tentōibz que pducunt tot
mala. **Decimūseptimū** est rapina. **Ali-**
qñ em̄ q̄si violenter trahit vnus aliū ad ludū
vel volentez recedere inuitū tenet. vel falsos

662

tarillos submittit. et tunc est tanquam rapina et restitue tenet quod sic acquisit ei cui dicit secundum legem omnium diuinam et mundanam. Sed omnium hoc accidit qui una die vicit alia die perdit. ut merito possit de eo dici. **Ele** qui perbaris. nonne et tu perbaris ipse. q. d. sic. **Ei** tamen qui sic attrahit inuitum vel decepit. non est restituendus quod perdidit: sed paupibus erogandum. **Decimum** octauum est scandalum. Nam hoc videtur vitiu infectiuum. Cum enim quis videt alium ludere ubi nihil cogitabat de ludo inclinatur ad similitudinem. Et precipue cum filij sint inclinati et apti ad imitandum mores parentum vitando premissum ludere. blasphemare. clamare. et alia mala facere que producit ludus. sine freno ad talia assuescit. et sic scandalizatur filios et alios suo exemplo ludendo. **Sed** dicitur **Matth. xviii.** Qui scandalizauerit unum de pusillis istis que in me credunt expedit ei. i. melius est ei ut suspendatur mola azinaria in collo eius et demergatur in profundum maris. **Decimum** nonum est tristitia que in eo est tanta si perdit quod nil boni libet ei agere. quoniam aliqui intrant desperationem et occidunt seipsos. Tristitiam etiam non modicam afferunt omnibus diligentibus eos de actu ita turpi et piculoso anime et corpori infamiam coram deo et mundo. **Et** dicitur **Aug.** de penitentia. v. c. i. qui per se reuersus ad penitentiam in cetera debet hoc desistere de tristitia magis quam debet bonis de suis malis operibus. **Aligesimum** est usura maxima. Si enim quis per centum que exponit mutuo recipiendo. x. vel. v. p. c. dicitur usurarius. quod dicendum est de eo qui ponit se ad ludum cum decem florenis et in eadem die lucrabit per ludum centum florenis: certe videtur maxima usura. unde et per se retine non potest: sed vel restituere in certis casibus. vel pauperibus erogare in alijs. Si autem perdit sibi imputet et sue fatuitati. Usurarius dicitur **Chilo.** super omnes est malebictus. **Aligesimum** primum est vituperatio. Contra illud quod ait **Aplius.** ij. **Cor.** vj. Non vituperet ministerium nostrum i. seruicium que seruimus christo. Sed per ludum fuit diabolo. Sicut ei deus inuenit. xxj. **lras** primo. Nam alie postea sunt superabundantes: ad proponendas bibliam ubi est omnis sapientia reuelata. Ita inuenit diabolus: tarillum bibliam suam ubi posuit. xxj. puncta tanquam **lras** suas nigras ubi in usu eius reperit omnis malitia peccati. Quod enim est malum quod inde non sequatur? Non deficit ibi quod est summe abhominabile. scilicet sodomia. Nam adolescentuli miseri ut habeant ad ludendum assentiunt omni turpitudini dantibus eis pecunias pro ludo. Non ergo debet dici christianus qui debitus est ludo cum vituperet nomen christi.

Quintum ad secundum

.S. vij.

scilicet quod est inseparabile tale vitiu ab homine: notatur ex hoc quod dicitur. comoratiu. Non enim tales transeunt sicut faciunt electi transeuntes de terrenis

ad celestia euntes de otio in otio que sursum sunt quarentes: sed que sunt super terram quarentes comorantes in terrenis. i. secundum corde et ope morantes in eis. Corde quidem. iuxta illud psalmus. Oculos suos statuerunt declinare in terram per coribus. i. extinguibile desiderium et sitim. Ore in super. iuxta illud ysaia. xxix. De terra mutuetur eorum eloquium. Et **Ioh.** i. Qui de terra est de terra loquitur. Ope autem. quia omnia faciunt ut dicitur sustinentes multa picula et labores. ut in eis illud visceret psalmus. Tabescere fecisti sicut araneam animam eius. fecisti tu deus. i. permixisti animam auari ex qua auaritia precebit ludus. tabescere. i. deficere. sicut aranea que se euiscerat ad faciendum telas quibus capiat muscas. Sic auarus et lusor presumit se ad excogitandum malitias et operandum quod possit alios decipere et sibi acquirere. Nec mirum si lusor comoratur in vicio non recedens ab eo. Nam secundum philosophum in libro ethice cor. ex multis actibus vitiis sicut et virtutibus generatur habitus que est de difficili mobilis a subiecto. et generatur habitus ab hoc ex iteratis actibus dilatare et firmare magis. et dilatare habetur i. ei actibus magis ac magis delectatur. et delectatio perficit opus. Sic lusor frequentans ludos ita delectatur in eo ut tota que suam felicitatem videatur ibi ponere. Et quia consuetudo est que altera natura. sicut naturalia tolli non possunt ita que i. consuetudine ducta ut ludus. vix possit homines auelli ab hominibus que consueuerunt per huiusmodi vituperari et presumi. Consuetudo autem in malum non minuit peccatum sed auget. ut dicitur. xxiiij. q. i. **Pubenda.** Tanto enim sunt grauiora peccata quanto animam infelicem diutius detinent alligata. extra de preceptis. c. xi. Et ratio est secundum **Thomam.** prima secunda. et alios docet. quia cum peccatum consistat in voluntate. quanto quis cum voluntate magis effrenata et fixata in malo peccat. tanto grauius peccat in eodem genere peccati. Sed ludus omnium est consuetudine ut faciunt lusores sunt effrenatissimi et firmitissimi in auaritia et alijs malis que comitantur ludum. unde grauissime peccant. Et bis tenum euenit quod psalmista ipsemet dicens. Fiat comoratio eorum deserta. et in tabernaculis eorum non sit que inhabitet. Comoratio lusorum est in baratterie loco: sed illa est deserta ab hominibus. i. ratione vacans. Nam nullus qui sit bonus ciuis vel rationabilis persona ibi puerlat: verecundaretur ei ibi videri. Solus bestie ibi sunt. i. bestialiter viuentes. sicut bestie habitant libenter in deserto. Comoratio etiam ubi habitant. scilicet in domo sit deserta. Bene hoc sciunt paupercule oves talium et familie. que tales ut habeant ad ludendum expoliant domum vestimentis et utensilibus et omnibus bonis ut non sit que inhabitare ibi possit. Mirabile est et horribile considerare que sit istud vitiu inseparabile ab homine cum est in eo habitatus. Et ideo caueat sibi quisque ne talibus miscatur. Unde inquit. Ibi vituperatione multorum

cōmorantiū vsq; ab morte toto tpe moran-
tium in huiusmodi.

¶ Quid ad terciū .S.vij.

facit illud vitium associari demonijs. qđ in-
nuis cū dī. i. circuitu. Opus diaboli est circu-
ire. Unde Petrus in p̄ma canō. c. v. inquit.
Aduersari? vester diabolus tāq; leo rugiens
circuit. Sicut g; lufos repiūt se in via dia-
boli qđ ē circuit? ita i. i. tēmo cū eo. f. i. infer-
no. Un̄ ysa. lxxv. Qui ponitis fortune mēsam
q; libatis sup eā. p̄pterea binumerabo vos in
gladio. Ponūt mēlas fortune q; ludūt expo-
nētēs se fortune siue p; tarillos ludēdo siue p;
cartas. Et isti feriūt gladio diuine vltōis in
inferno. Un̄ i. i. cartis siue naib; sūt figure nō
solū baculoz. tenarioz. cuppa; s; gladioz.
ad inuēdū q; ex ludo sequūt cupiditates. po-
tates vsq; ad ebrietatē. verberatōes. et vul-
nera: et tēmū gladius mortis eīne. Ducūt in
bonis dies suos. inq; Job. xxj. i. in pūcto ad i-
ferna descendūt. Alitē lufos bona q; ma-
gna bona ista t̄palia cometerē. bibē p; ludos
acq̄rere i. iste ē circuit? vite eoz: s; i. pūcto ad
inferna descendūt. Ipsi querūt decipere alios i.
pūcto tarilli. q; diabolus decipit eos in pūcto
tpis qđ ex pectat ad penitendū s; eis deficit.
Un̄ i. puerbaliē dī. Per vno pūcto pbe Mar-
tino lacapa. Et ibi i. inferno faciūt circuitū
cū diabolo. quē dicit ipse Job. xxiij. Transi-
būt ab aq; niuiū ad calozē niuiū. q; ecōuerso
intelligendū ē a calore iēso ad frig; niuiū.

¶ Queritur quid iuris .S. ix.

cū altercatō duob; puta Petro q; Martino
sup aliquo rei euentū p̄terito vlt futuro. puta
morte alicui? dñi vel aduentu alicuius prin-
cipis. vñ? ut Petrus asserit mortuum talem
bñm. vel ventur; talē p̄ncipē ad talē ciuitatē
infra certū tēpus. q; si secus fuerit obligat se
Martino batuz cētū. ita tñ q; si ita ē vt asse-
ruit Martin? q; tenebat p̄tariū viceuersa te-
neat dare Petro centū. vlt min? fm puentōz
abinuicē factā. vtz tale lucz sit licitū: s; eo.
nō. s; turpe lucz dici potest p̄cedēs ex avari-
tia q; nulli deseruiēs vtilitati: s; vanitati q; p;
bigalitati. Non tñ restitue o; d; nēccitate: sed
paupib; eroganduz vt audiui a pitia. Et hoc
magis ex p̄silio q; ex p̄cepto. ar. xiiij. q. v. c.
Non sane. q. c. q; habetis. Et videt habē fili-
tudinē aliquā ad ludū q̄tū ad futurū euentū.
Nulla em̄ lex mādat restitutōez in huiusmodi
et si lex diuina q; naturalis p̄bebeat oēm actū
auaricie q; illicite acq̄sitōis vt meretricij et
tēneamēti q; huiusmodi.

¶ De acquisito per me .S. x.

reticiuz qđ p̄tinet ad turpe lucz sciendū est
fm. b. Tho. scda scde. q. xxij. q. Ricar. in. iij.
q. Pe. de pal. in. iij. q. glo. sumariā. xiiij. q. v. i.
p̄ncipio. q; nō debet restitue s; potest d; eo fie

ri elemosina. q; p̄sulenbū ē illud paupib; ero-
gari n̄ tñ tenet d; necessitate. q; si lex diuina
vlt canonica p̄bebeat actū p; quē lucrat. non
tñ ipam acceptōnez vlt datōez. Qđ aut ecclia
p̄bebeat recipi oblatōes taliū q; i. veteri lege
intelligit hoc de oblatōib; ab altare: qđ fit i.
testatōem criminis vt illa magis erubescat q;
desistat: et ne ecclia videat approbare talia
scelera. Et itē dicendū de acq̄sito p; p̄cubina-
tū q; sōtomiā q; adulteriū eadē rōne. tamē q;
sūme oīa iura testant sōtomiā: iteo magis
inducendū ad bandū illud paupib; . Quidaz
tñ dicunt q; acq̄sitū p; adulteriū est bandū ei
in cui? iniuriā est factū. f. viro cū ipse est ino-
cens: sed occulto modo bandū ē ei ne ei inno-
tescat adulteriū. vel nisi etiā e; vroz fidem
fregisset: tūc em̄ paupib; ē erogandū. S; vi-
det itē dicendū qđ de alijs turpibus lucris. f.
meretricō q; huiusmodi. Si q; tñ vel si qua ac-
cepissent aliqua bona in notabili quātitate
ab his q; alienare n̄ p̄nt. f. a religiosis. seruis
pupill. et clericis quo ad bona ecclesiastica:
restituē tenent his q; habet curā de eis vlt ec-
clesijs aut monasterijs eozum. Que etiam in
huiusmodi turpitudine vt cōtingit p; fraudes
q; importunas extorsiones habuisset tenetur
restituere ei a quo habuit etiam laico vlt ha-
benti curam eius si non est sui iuris. ar. xiiij.
q. vj. c. Si res.

¶ De facientib; vel .S. xj.

venditibus gladios. lanceas. balistas. vene-
na q; huiusmodi quib; homines vel lebuntur
vel moriuntur utrū sit licitū eoz opus vlt lu-
crū: Nota. fm Ray. distinctōem. p̄mo quo ad
intentionē eoz. scdo quo ad ipa opa. ¶ Et
ad primū sciendū est q; si tales hec faciant vlt
vendant p̄pter hoc vt homines talib; abutā-
tur. vel si scienter vendāt vel donent talibus
quos sciunt vel credant abusuros. mortalitē
peccāt q; grauissime. q; omnia peccata que oc-
casione illarum rerum ab alijs p̄petrant sibi
imputant. q; rei sunt apud deū omniū aīarū
q; p̄pter hoc peunt. xj. q. iij. c. Precipue. xxvij.
q. ij. c. Si tu abstines. Item cum sint coopā-
tores omniū scelerum inde cōmissoz: iteo de-
bent p; oīb; penā sustinere. ij. q. j. c. Notum. i.
fi. Si aut dicant se habuisse bonam intentō-
nem. q; f. credebāt aliū emere talia p̄pter ali-
quē licitū vsum. vel hñs animū indifferētē
nihil sup hoc cogitabat. vlt ignorabat q; eēt
illicitū talia facere vel vendē. tunc subdistin-
guendū. q; aut ille res sūt que ad humanum
vsum p̄nt esse vtilēs. vt arma in bello iusto.
cultellus ad incidendum panem. Quedā etiā
am venena apponuntur a medicis in quibus-
dam medicinis. vel etiam in coloribus aptā-
bis et huiusmodi. aut ad nullum vsum vtilēs
sunt nisi ad peccandum. sicut quedam vene-
na mortifera ad nullum bonum vsum vtilia.

664 Et in pmo casu nō dico ipm peccare dūmō
nō habeat intēdēz corruptaz ut dictū ē. nisi
forte ex q̄litate p̄sone vel temporis cogsceret
vel p̄babilis sibi dīcāret p̄scientia q̄ ille non
querit illam rem nisi ad malū p̄petrandum
tūc enī nō debet sibi vendere p̄ talē p̄sciētiaz.
xxij. q. v. c. De occidēdis. 7. v. q. v. Nō oīs.
In scdo aut casu peccat faciendo vel tenēdo
vendo vel al' alienando res tales. xxj. q. j.
c. j. de cōse. dis. v. f̄ucare. ar. de libello famo-
so quē nō debet q̄s ostendere sed destruere. al'
peccaret grauius. v. q. j. p̄ totū. 7 ē optima. l.
ad hoc. ff. de p̄traben. emp. l. 1. Q̄ sepe. ubi po-
nī talis regula q̄ flagitiose rei. i. que nullo
mō p̄ abbdēz alterius rei p̄ esse utilis vsui
hūano. nec emptō. nec mādatū. nec societas
valē p̄. Et oīa mala q̄ inde sequū p̄nt isti i
putari. Concordat i predictis Tho hosti. et
Inno.

De balistarīs.

§. xij.

Nota q̄ ars sagittarij seu exercitiū phibet
sub pena excoicatis ex ē sagit. c. unico. qd
pmūf īelligit d̄ bello iusto et p̄ catholicos.
Nā p̄ īfideles v̄l etiā fideles i iusto bello licitū
reputat. Nā i bello iusto n̄ refert q̄tū attinz
ad iusticiā v̄p apte v̄l ex īfidijs q̄s pugnet.
xxij. q. ij. Dñs. Et pugnare cū balistis videt
esse pugna ex īfidijs. S̄ q̄tū ad excoīunica-
tionis penam tenet pmūter doc. q̄ sit canon
ferēt nō late īnie siue bellū sit iustū siue iu-
stum. c. cōminationes eplas. l. j.

De factorib' 7 ven

§. xij.

ditōib' aleaz 7 taxilloz 7 cartaz seu naibo-
rum. fucop. fertoz. seu coronarū mulierum.
capilloz capitis. stāpatōib' pānoz. 7 hmoi
ornamētōz. qd iuris. libet dicendū d̄ facto-
rib' vel vēditōib' aleaz. taxilloz. cartaz. q̄
q̄ v̄l i plurib' hoies vtunt̄ bis ad p̄cīm mor-
tale p̄p̄ avaritiā. ideo nō videt tales posse ex-
cusari a mortali. vñ nec absolūdi nisi talia
dimittāt. d̄ peni. dis. v. falsas. 7. c. f̄ratres. 7.
c. Negociū Wil. etiā dic q̄ nō ē securū d̄ tali-
bus viuere quoz vsus ē vt frequēti' ad pecca-
tū qd īelligo de mortali. 7 ē turpe lucrum.
Sed de factorib' vel venditoribus fucorum et
alioz ornamentoz videtur dicendum q̄ ven-
dendo bis de quibus scit vel credit q̄ vtantur
ad puocandū ad lascīuā ē mortale. quia co-
opant̄ tali in crimine. ij. q. j. c. Notum. Quod
tñ non debet defacili credere nisi appareant
signa manifesta vt in meretricibus. Nemo
enī est iudicandus īmemor salutis eterne. de
p̄se. dis. j. Tūbemus. Elbi autē hoc ignorat v̄l
non p̄siderat sed solum de vanitate aduertit
cū talibus possint mulieres vtī cum peccato
7 sine p̄co 7 cū mortali 7 cū veniali secundū
intēdēz earum 7 quātitatē excessus. Et q̄
intēdēz earum vt in pluribus sit lascīua vel

mortal' supbia aut īanis gloriā: durū est bu-
cere 7 temerariū iudicare. Qñ etiā sit tan-
tus excessus q̄ faciat mortale difficile est dis-
cernere: vñ nō videt q̄ in huiusmodi peccet
mortaliter. Anus enī ē ista facē vel v̄dere
q̄ portare: sed ista portare seu vtī vt fucis qd
videt p̄cipue inter ornamenta puocantia ad
lascīuam. de se nō est mortale fm. b. Tho. se-
cūda scde. q. clxiv. Elbi etiā dicit q̄ q̄ mulie-
res licite p̄nt se ornare. vel vt conseruent de-
centiam sui status. vel aliquid etiam addere
vt placeant viris suis. ideo artifices talium
ornamentoz non peccant in vsu artis hmoi
nisi forte abinueniendo aliqua supflua et cu-
riosa. Nec tñ hoc faciendo dicit esse mortale.
Sed si dicatur q̄ querunt alijs viris placere
vt in plurib' saltim ad inanē glīaz. Dicendū
q̄ īanis glīa ex genē suo ē veniale fm. b. Tho
scda scde. q. clxiv. licet aliqñ possit ēē morta-
le. Persuadendi sūt igit tales ad dimittēdum
opa 7 venditēz talīū vanitatū. nō tñ cogen-
di p̄ negatōz absolūtōis. Dubia enī i meliorē
p̄t sūt īterpanda. ex ē d̄ re. iu. c. Estor. De
īpo aut vsu ornatus dices. infra ti. vj.

De arte histiona

§. xij.

tus. 7 de factione instrumentozum musicorū
7 vsu eoz. Dicendum fm. b. Tho. scda scde q̄
ars histionatus de se non est licita. q̄ ordi-
natur ad recreatōem 7 solatiū hoib' exhi-
bendū. quod necessarium est vite humane. si-
cut sal cibo p̄ condimēto: dūmodo fiat locis
temporibus et modis opportunis et a perso-
nis laicis. al' peccatum esset. vñ tēpore peni-
tētie in loco ecclesie a p̄sona ecclīastica. v̄l cū
iuria dei vel primi. Qd si fieret cū v̄bis tur-
pibus vel actibus turpia rep̄tantibus v̄l cū
incantatōibus 7 tunc est illicitū 7 mortale.
Et talia exercentes non sunt absolūdi nec
pmūcandi. Et de talib' loq̄tur Ciprian' i. c.
Pro dilectōe. d̄ p̄se. dis. ij. Et Aug' dis. lxxvj.
Qui veneratōib' donāt. vbi dicit q̄ dādo talib' o-
pecuniā p̄ ope suo est magnū p̄cīm. quia so-
uentur i scelere suo. 7 p̄tinet hoc ad turpe lu-
crum. vñ 7 paupibus erogandum de consilio
tñ. sicut etiā acq̄situm p̄ artē mathematicam
i. diuinatōiam. vt. xij. q. v. c. Qui habetis.
cum. c. sequenti.

Q̄tum ad faciētes

§. xv.

Instrumenta musica. Cum vsus eozū de se sit
licitus ita 7 formati 7 venditū. Potest tamē
multipliciter esse p̄cīm in vsu eoz. vñ ad la-
sciuiam puocandū vel nimiaz cōplacentiam
sensualē. p̄maxime aut i diuinis officijs pul-
sare in organis ballatas 7 cantiones laicales
videtur magna dei irreuerentia. Nec ita debz
placere clerus populo ad aures quob' disp̄li-
ceat deo mīscendo carnalia diuinis officijs.
Que enim cōuentio xpi ad Betial: Et si mul-

ti nō ppendūt de cantionibz. aliqui tñ mun-
bani et vāni pēpiūt: unde trabūtur magis ad
carnalia q̄ ad spūalia. Et Ciprianus dicit.
Eogitatio carnalis et secularis hominis abse-
dat. s. tempore orōnis et diuini officij. de cōse.
bis. j. Qñ. Atq̄ autem mortale vel veniale sit
ipsi viderint qui hoc faciunt.

De emētibus tem. §. xvj.

potē melliū blada et tpe vindemiarum vinūz
et alios fructus vt postea cari vendant i fu-
turū. Dicit canon hoc esse turpe lucrū cū sit
ob cupiditatē non ob necessitatē. xiiij. q. iij.
Quicūq. Sed ill. in tractatu suo plenius di-
stinguit. Dicit ei q̄ hoc sit aut propter bonū
pmūe. aut ppter bonū puatū. Si ppter bonum
pmūe. sicut Ioseph emit frumentū tpe habū-
dantie vt possit pūtere patrie tēpore fami-
e. xij. hoc meritorium ē. Itē Ray. Si autē
ppter priuatū cōmodum tūc tripliciter. quia
aut hoc sit ex prouidentia timens ne postea
habeat in futurum emere si indiguerit cum
carius erit. et tñ postea cuz nō indigeat sicut
credebat vendidit cariusq̄ emerit sed nō ca-
riusq̄ vendatur in foro: et hoc licitum est.

Itē Ray. et Wil. et Inno. Et multo fortius si
hoc facit ex pietate vt. s. ex lucro vōditionis
inde prouideat pauperibz: dum tñ moderate
hoc faciat ita q̄ p caritatem pmūitas non le-
datur. Sed p hoc fieri scdm iusticiā cōmu-
tatiuā vt faciunt mercatores. et licite possunt
p opa sua recipe lucrum vt sustentent dūmō
nō intendant caritatis inducere. Itē dicit Wil.
et addit maxime si aliud gen^{us} negociatōis nō
nouit. nec al' habet vnde viuat vel sustentet
cū familia sua. Tertio mō fieri p hoc ex aua-
ritia ita q̄ vn' tantū emit de hmoi et congre-
gat q̄ postea cōpelluntur homines emere ab
eo ad placitū suū. et ideo vendit care vt vult
et isti enormē peccāt ptra primū et pmūita-
tem. et tales qui victualia vel alias res aut
etiā monetas emūt vt caritatis inducant. vo-
cat Ray. nebandas beluas. et mortale est.
fm Wil. siue a clericis siue a laicis fiat: s3 g^o
uius i clericis Inno. et Hosti. dicūt q̄ q̄ emūt
victualia vt cari vendant tēpore indigentie
q̄. s. emerunt nulla utilitate pensata scilicet
pvisionis sue psonē et familie vel subuentio-
nis paupum: sed ex cupiditate. vtiq̄ peccāt.
nō tñ tenent hmoi lucra restituere certis p-
sonis: sed debent paupibus erogari fm Ray
vt. xiiij. q. v. Qui habetis. cum. c. se. Sed hoc
fm Wil. verum est de honestate consilij nō de
necessitate. sicut de alijs turpibus lucris bi-
ctum est.

Sunt et alia plura §. xvij.

turpia lucra vt in mittendo vel portando ar-
ma vel lignamina vel quecunq̄ mercimonia
ab terras soldano subiectas: et tales ultra pec-

catū turpia lucra incurunt ex cōmūcatōne
cui' absolutio pape referuat. et de hoc vide in
q̄rta pte. ti. j.

Lucrū quod quis §. xvij.

psequit in seruendo usurario i arte illa. pso-
neta cum est mediator in malis contractibz.
Miles in seruendo in bello iniusto q̄tum ab
stipendium suū. Notarius in faciendo instru-
menta usuraria. Et breuiter q̄dcunq̄ lucroz
q̄ q̄s recipit p ope quo seruit alijs in illicitis.
Lucrum etiam q̄ q̄s facit in opando vt
vendendo diebz festiuis vel i ecclesijs vt alijs
locis indebitis. Recipientio etiam pecuniam
ob electionem alicui' in aliquam dignitatem
tpalem dicit Wil. q̄ est turpe lucrum. et con-
sulenbum q̄ paupibus detur. Quis Hosti. bi-
cat hoc simoniacum.

Capitulum. xxiij. de Inhumanitate.

Oduratio contra mi-
sericordiam seu inhumanitas po-
nitur filia auaritie a beato Gre-
go. in libro moral. et ab Iherozo. et
a beo Tho. scda scde. Et p̄sistit vitium istud in
hoc q̄ q̄s nō subuenit primo in necessarijs vi-
te cum p̄. q̄ pmūter pcedit ex auaritia ex
eoq̄ amat plus substantiam tpalem q̄ propi-
um suū. Et talis deficit a faciendo elemosi-
nas corpales q̄ cōtinent in hoc vsu videlicet.
Elisito. potio. cibo. rebimo. tēgo. colligo. con-
to. Loquens psalmista de subuentione propi-
mi per quam excluditur vitium istud obdu-
rationis contra misericordiam sic ait ps. xl.
Beatus qui intelligit super egenum et paupe-
rem: in die mala liberabit eum dominus. to-
minus conseruet eum et viuificet eum et bea-
tum faciat eum in terra: et non tradat eum i
manibus inimicorum eius. Naturale est enī
cuilibet appetere beatitudinem et vitare mi-
seriam que est ei contraria. Sed cum per ob-
duracionem contra misericordiam efficiatur quis
miserrimus quia damnatus. Dicitur enim
Math. xxv. q̄ ibunt bi sc3 immisericores in
supplitiū eternum. et per miserationes. et
elemosinas debite factas consequatur beati-
tudinem. quia misericordibus dicitur Math
xxv. Elenite benedicti patris mei p̄cipite re-
gnum. Esuriui enim et deditis mihi mandu-
care et c. Ideo extirpandum est istud vitium:
et elemosina debito modo facienda est vt per-
ueniatur ad beatitudinem. quod innuit ps.
dicens. Beatus qui intelligit. Elbi tria notā-
tur.

Primum q̄ inhumanitas est eradicanda p rō-
nabilis elemosine erogationem. ibi. Beatus
qui intelligit sup egenū et paupem.
Secundum q̄ crudelitas hec est eliminanda

propter horribilis sine euasione. ibi. in die mala liberabit eum dominus.

Tercium quod iniquitas hec est effuganda propter penitentiam vite fructificationem. ibi. dominus preseruet eum.

¶ Quartum ad primum §. i.

ostendit quod vitium hoc est eradicandum per hoc quod peritiam suadet. scilicet subuenire pauperibus. Quomodo enim potest aliquid efficari suaderi quod cum ostendit ex eo beatitudinem adipisci. Beatus inquit qui intelligit. Contraria enim mutuo se expellunt. Sed non sufficit dare elemosinam nisi de debito modo. An. Ecce. vii. dicit. Et fac elemosinam ne despicias donec inuenias iustum. id est neas eam tantum quousque debite possit erogari. Et hoc notat psalmista. cum ait. Deus qui intellegit. id est intellectu et ratione prouidet pauperibus et egenis. Ordinem notauit Ray. ponens circa hoc distinctionem. dicens esse discernendum inter penitentes elemosinam. Aut petunt quasi ex debito. ut predicatorum et plati. Aut simpliciter per corporis sustentationem. In primo casu distingue. quod aut sunt noti aut non. Si sunt noti et postulat eos missos vel constitutos ad platuram recipiendi sunt. id est ad Cor. ix. Qui altari deseruiunt cum altari participant. Et non alligabis os bouis triturantis. Si vero sunt incogniti et dubitatur an eis tale officium sit processu. primo debet examinari an ita sit. quia circa maiora maius periculum vertitur. Non enim eis tantum temporalia sed spiritualia accipit: id est quod vertitur periculum magnus. dis. xlii. Quiescam. Possent enim falsa dissimulare ut heretici qui simulacrum sanctitatis. et cerretani qui multa mendacia fingunt. In secundo casu cum. scilicet petunt simpliciter per sustentationem corporis iterum subdistingue. quod aut potes habundare seu prouidere omnibus. aut non. Si omnibus sufficis. omnibus indistincte subuenire debes habundantibus indigentiam. Inuitat nos ad hec exemplum Abrahe et Loth quia omnia indifferenter recipiebant: inter alios etiam angelos recipere meruerunt Gen. xix. Et in hoc casu dicit Crisostomus. Quiescamus ab hac absurda et diabolica et peremptoria curiositate. scilicet discernendo inter pauperem et pauperem. Non enim ex vita eorum quos recipis mercedem tibi retributurus es deus: sed ex voluntate et honorificentia multa et misericordia et bonitate. dis. xlii. c. Quiescam. Et quod dictum est de dando omnibus indistincte ad sustentationem ubi quis sufficiat. intelligendum nisi recipientes elemosinam abutentur. ut puta vel male expendendo. vel propter hoc trahere se negligentem prorsus de prouisione sibi facta. ar. v. q. v. c. Non omnia. Indigentibus autem ab mortem quantumque malis. obstinatis excommunicatis. hereticis. iudeis. et infidelibus alijs semper subueniendum est. et ab omnibus etiam si oporteret furto accipere cum non inueniret aliter ad subueniendum. dis. lxxvi. Pasce. In secundo vero casu cum. scilicet si non potest omnibus sufficere dicit Ambrosius. nouum esse consideranda. scilicet fide. quod fidelis preferendus est in-

fidei. quod intelligendum videtur ceteris paribus. et precipue equalitate indigentie. Causa quia illi qui tenentur captiui ab hostibus sunt alijs preferendi. Locum. ut si captus propter debitum iustum excrucietur in carcere: nam si omnino debet misericordia: iusto amplius illis. Tempus. nam si tempore afflictionis sue nil a te impetretur: si tempore quo ducitur ad mortem. Modum. ut non totum nec vni sit omnes opes effundantur sed discrete dispensentur. et hoc nisi alijs ex toto vellet mundum deserere. ut religiosi. Exemplum in Heliseo. Et si potest pluribus sufficienter trahere. melius est quod uni tantum dare. sed non melius est vni vel paucis ad sufficientiam quam multis ad insufficientiam et quasi nihil secundum Theobaldum. ubi super. Necessitudine. ut propeque sanguinis extraneis preferantur. Debilitatem. quia claudum. ceci. et inualitudinarius alijs preferendi sunt. Nobilitatem. id est vercumbiaz que ingenuos prout natales. Etiam. quia senes iuuenibus ceteris paribus preferendi sunt. hoc plene habes dis. lxxvi. Non satis Theobaldus. secunda secunda. q. xxi. dicit Exhibito caritatis et beneficii ad magis prope quos et attinentes magis est extendenda. Sed propeque vniuersis bonis ad alterum potest attendi diuersimode secundum diuersa in quibus sunt homines adinuicem promoucant. ut sanguinei in natura. li coherentes. ciues in ciuili. et fideles in spirituali. et sic de alijs: et secundum diuersas prout sunt sunt diuersa beneficia impendenda. Nam vni cuique est magis impendendum beneficium pertinet ad illam rem secundum quam est nobis magis coniunctus simpliciter loquendo. tamen potest variari secundum diuersitatem locorum et temporum et negotiorum. Nam in aliquo casu magis subueniendum est extraneo puta in extrema necessitate quam patri non patienti illa necessitate. Item dicit Theobaldus. ubi super. quod nullum benefactoris est beneficium sicut parentum. Ideo penes in recompensandis beneficijs sunt omnibus alijs preferendi. nisi necessitas ex alia parte preponderet. vel aliqua alia comitatio. puta promissus utilitas ecclesie vel reipublice. An in extrema necessitate magis essent deserendi filij quam penes.

¶ Quartum ad secundum §. ii.

Sciendum quod per misericordiam elemosinarum euadit finis horribilis damnationis qua dicitur. Ite maledicti in ignem eternum. De elemosina enim dicit Theobaldus. xii. Elemosina a morte liberat: et ipsa est quod purgat peccata. Et hoc est quod ait psalmista. In die mala liberabit eum dominus. scilicet a penitentia. Dies mala dicitur dies iudicii particularis et vniuersalis que mala est reprobis propter damnationis finem duram contra eos publice latam. Contra autem ut dicit Iacob. ii. Iudicium sine misericordia. scilicet liberante. fiet illi qui non fecit misericordia inhumanus existeret. An ps. xlviii. de diuitie auaro ait. Non habet deo placatus sua. et precium redemptionis anime sue laborabit.

Ebi tria de eo notantur.

Prīmū q̄ deo extat irconciliat⁹. quia non dabit deo placationē suā.

Secundū q̄ a p̄cto extat inextipatus. q̄ nec p̄ciū redēptionis aīe sue.

Tertiū q̄ in eternum durat cruciatus. quia laborabit in eternum et viuet adhuc in finē.

¶ Cum ad p̄mū dicit **Greg⁹** in orōne de eo. **Deus** q̄ culpa offenderis p̄niā placaris. Sed medicamentū forti⁹ q̄ opatur in penitētia est. **¶** misericordia elemosine. inq̄t **Ambro.** de peni. di. j. Medicamentū. **¶** An in figurā h̄ dicit **Jacob** de **Esau**. quem timebat propter offēsam. Placabo eum muneribus **Gen.** xxxij.

¶ P̄niā enī placat munerib⁹ elemosinaz. **¶** S; i human⁹ cū n̄ det elemosinas ex auaritia ip̄m placare nō p̄t. et p̄ p̄sequēs remanet inimicus

et nil q̄ facit boni p̄t deo esse gratū. **¶** Et tūz ad secundū dicit **Nabuchodonosor** peccatori **Daniel**. Peccata tua elemosinis redime **Da-**

niel. iij. **¶** Et **Ambro.** Peccatis tuis venūdāt⁹ ea. f. diabolo. redime te pecunia tua. f. p̄ ele-

mosinas. d̄ peni. di. j. Medicina. **¶** Sic igit̄ pec-

cator p̄ elemosinā p̄tritis quā dat aīe sue li-

berat se a fuitate diaboli et p̄cti quo ad culpā

¶ Ita p̄ elemosinā quam dat paup̄i liberat se a

pena debita supplicij. Sed immisericos non

dat elemosinā interiorem nec exteriorē. Et

ideo quia non dabit p̄cium redēptionis aīe

sue remanet sub seruitute diaboli i peccato.

¶ Et ex his sequit̄ tertiū. Nam ex quo nō

placat hic deum quē offendit: sed cum pecca-

tis accedit ad diem malam iudicij in fine vi-

te sue. i. postea in fine mundi. **¶** Deo in die ma-

la non liberabit eum dominus: sed dicit ei cū

alijs. **¶** Ite maledicti in ignem eternum. i. quo

fm̄ psalmistam. laborabit in eternum crucia-

tibus. Et quare non libere⁹ a damnatione in

illa die assignat p̄ causa inhumanitatem di-

cens. **¶** Esuriū et non dedistis mihi manducāe

Matth. xxv. **¶** Visitari debet infirmus et tri-

bulatus ut cōsoletur verbis. adiuuet in cor-

poralib⁹ obsequijs. subleuet si indigeat tempo-

ralibus substantijs pro medicis et medicinis.

¶ Et sicut d̄ **Job.** v. Visitans sp̄m tuā i. pri-

mū. nō peccabis sed p̄miz mereris. dicen-

te x̄po. **¶** Infirm⁹ fui et visitastis me. **¶** Sic ami-

ci **Job** visitauerūt eum de paup̄atū et i firma-

tū ut p̄solarent eum. Sed quia reprehenderūt

eū dicentes p̄pter p̄pocisim p̄cūssum et humi-

liatū: deo displicuerunt. **¶** Potari debet siti-

bundus et qui indiget. iuxta illud **Ro.** xij. Si

sitit inimicus tu⁹ potū da illi. et multo magis

beniuolis **Matth.** x. Qui potum dederit vni ex

esurienti panem tuum. **¶** Nomine enim panis

intelligit̄ omnis cibo. **¶** Dignant̄ dicit̄ frāge. i.

p̄tem da. ut videlicet fm̄ **Ambro.** di. lxxxvj. c

¶ Nō satis. **¶** Nō totū q̄ sibi eripiat: s; q̄d habet

cū paup̄e p̄tiat̄. **¶** Vel etiā frange. f. plures par-

tes faciendo da pluribus. **¶** Melius est enī dare

multis ad sufficientiā q̄ vni ad sup̄habundā-

tiam. **¶** Panem dicit q̄ ē p̄mūis cibo: q̄ non de-

bent paup̄ib⁹ fieri lauta cōiuiua. **¶** An **Aug⁹**.

dicit. **¶** Dent paup̄ib⁹ vilia diuites: et ipsi utant̄

delicatis. di. xij. **¶** Non cogant̄. **¶** Tū dicit non

alienū. i. de male acq̄sitis que debent restitui.

¶ Nam ut d̄ **Eccl.** xxxij. Qui offert sacrificiū

f. ecclesie de suba paup̄um q̄si q̄ victimat fili-

um an̄ p̄rem suū. xij. q. v. **¶** Imolans. **¶** Diues

epulo quia micas panis **Lazarō** nō debet: in

inferno sepult⁹ guttā aque habere nō potuit

Luc. xvj. **¶** Tegere. i. vestire nubū. **¶** Sub quo

p̄p̄endit̄ om̄e coop̄imētū cor⁹: et necessariū

et vsui aptum **ysa.** lvij. **¶** Cum videris nubum

opi eum. q̄d ostēdit **Job** optime se seruasse di-

cens. **¶** Si desperi p̄tereunt⁹ eoz non habuit

vestimentū. et abiq̄ op̄imento paup̄em. si non

būdixerunt mihi latera eius. et de velleribus

ouīū meaz calefactus est: humerus meus a

iunctura sua cadat **Job.** xxxj. **¶** Et de **Thabita**

que erat plena opibus bonis et elemosinis d̄

Act. ix. q̄ vidue flentes ostenderunt **Petro**

tunicas et vestes quas eis ip̄a faciebat: ex q̄z

p̄passione **Petrus** mortuam suscitauit. **¶** Sic

Johānes baptista admonebat turbā dicens.

Qui habet duas tunicas det nō h̄nti **Luc.** iij

¶ Pro vna enī tunica ut exponit **Hiero⁹**. intel-

ligit̄ vestimentū sibi necessariū et familie sue:

p̄ alia intelligit̄ alie sup̄flue vestes que sunt

paup̄ibus dante. **¶** Et enī ait **Ambro.** **Nudorūz**

est vestimentū q̄d recludis. f. sup̄fluum. di. f.

xlvi. **¶** Dicit hi. **¶** Nō subuenientib⁹ enī de vesti-

mento dicit in iudicio x̄pc **Matth.** xxv. **¶** Nub⁹

fui et non cooperuistis me. et ideo. **¶** Ite male-

dicti et. **¶** Colligere in tomum peregrinos

ad **Heb.** vi. **¶** Hospitalitatem nolite obliuisci.

¶ Per hanc enim quidam placuerunt deo. an-

gelis hospitio receptis. sicut ptz de **Abrahāz**

et **Loth** **Gen.** xix **¶** **Job** etiā ostendit se huic

vacasse opi dicēs. **¶** Foris nō mansit pegrin⁹:

et hostiū meū viatorū patuit **Job** xxxj. **¶** Et hoc

fieri debet h̄ylariter. **¶** **Petri.** iij. **¶** Hospitalēs

iucē sine murmuratōe **Hiero⁹**. **¶** Om̄es hospi-

tes aduenientes leta fronte suscipim⁹: et eis

petes abluim⁹ p̄ter hereticos. **¶** Similiter quia

multi discurrūt trutāni et cerretani et latrū-

culi: et ideo caute in h̄mōi agendū ne dānifi-

cetur. **¶** Dicit̄ enī. xij. q. j. **¶** Ad hec. **¶** Mus i pe-

ra. ignis in sinu. serpens in gremio: male re-

munerant hospites suos. **¶** Ecōtra domos ho-

spitib⁹ clausas in sodomis ignis celestis con-

sumpsit. di. f. l. j. **¶** Sic et ignis inferni in-

humanos hospites deuorabit: quib⁹ dicitur.

668

Dospes fui et non collegistis me **Matth. xxi.**
Est sextū opus misericordie corporalis redimere captiuos. et eos q̄ detinent apud infideles redimere maxia misericordia ē. cū ibi piclites nō solū corpus sed etia aīa: p̄ quo etia calices cōflari et vendi suadet **Ambro.** dicens. Ornatus sacroz est redemptio captiuoz. Et vere illa sūt vasa preciosa: que redimūt aīas a morte. Ille ver? ē thesaurus: qui opatur qd sāguis xp̄i opatus est. **xij. q. ij. c. Aug.** Et item etia dicitur ex snia septe synodi vniuersalis que habet ea. **q. c. Aplicos Paulin? ep̄s Nolan?** vir sāctissimus. ut refert **Greg?** in libro dialogoz. qz p̄ receptiōne filij vidue se fuituti subiecit infideli. Omnes captiuos xp̄ianos q̄ detinebant ab infidelib? longobardis petijt a rege et obtinuit liberari et remitti ad propria. Eos quoqz qui detinent in carcerib? p̄ debitis et p̄cipue sine culpa sua redimere pro eis soluendo creditoribus vel mutuando magna elemosina est. Et multo magis q̄s debet debitoribus suos quos nouit ipotētes ad solū dum ex misericordia relaxare: qd bñs p̄cepit dicens **ysa. lviij.** Dimittite eos qui p̄fracti sunt liberos. Illos etia q̄ iuste ponunt ab carcere res inuare ut absoluant q̄libet p̄ posse debz laborare. sicut fecit **Abtemelech** eunuchus regis **Betechie** pcurās precibus suis et obtinens a rege **Dieremiam** p̄phetam missum in lacum. i. puteū sine aqua ad instantiā sacerdotum p̄pter veritatē quā p̄nunciabat futurē captiōnis **Ierosolimo.** inde extrahi et sibi p̄uideri ex quo multum deo placuit. ut h̄ **Diere. xxxviij.** Insup a fuitute liberare seruos p̄cipue postq̄ effecti sūt xp̄iani et credi potest eos bñ vsuros sua libertate est magna misericordia. sicut et ip̄a seruit? ē magna miseria. **Un̄** et **Greg?** dicit q̄ salubriter agūt si hoīes quos liberos ab iūcio natura ptulit. et ius gētiū iugo substituit seruitutis. in ea qua nati fuerāt manumittētis beneficio libertati reddebant. **xij. q. ij.** Cum redemptor. ubi ponit exemplum ad hoc inuitans nostrī redemptoris qui nos diaboli captiuos libertati donauit. **Altimum opus misericordie corporalis ē cōdere. i. sepelire mortuos** **Thobias** sepeliēs etiam p̄ceptum regis **Senacherib** mortuos d̄ populo suo: et aliqñ dimittens prandū ut hoc exequeretur. nec timens minas vel pericula mortis: p̄pter hoc multum deo placuit ut sibi dixit **Raphael** angelus **Thob. xij.** Et ex magna miseria cecitatis et paupertatis deuenit ad illuminationem et magnam p̄speritatē cum filio suo. **Filij Jacob** cū magna diligētia fecerūt officiū sepulture ip̄ius. ut h̄ **Gñ. xlē.** Et in penaz dictū fuit de iniq̄ **Joachim.** Sepultura azini sepeliēt **Diere. xxiij.** Azin? manet insepultus. Deuote etia mulieres marie cum **Nichodemo** et **Joseph** multum con-

menbant de sepultura pie et gloriose exhibita xp̄o **Matth. c. penult.** Ad hoc etia facit qd bñ. **xij. q. ij. c. Ebron. et. c. se.** Et quis sepultura mortui non p̄ferat mortuo q̄tum ad sensum quem corpus non habet post mortē: p̄pter qd saluator nō ponit intra opa misericordie i iudicio requirēda. Illa em̄ tñ ponit que subueniūt vite hūane. tū etia non memorat ea. quia homines ex se ad hoc inclinant ex humanitate et ex utilitate ne corpa infecta aerē inficiāt. tū fm̄. **b. Tho. scda scde. q. xxxij. p̄tinet** ad de functū qd de ei? corpe agat. tū q̄tū ad hoc q̄ uiuit in memorijs hoīuz cuius honor debone statut si maneat insepultus. tū q̄tū ad affectum quē adhuc uiuens habeat de suo corpe cui pioz affectus p̄formari debet post mortē eius: et ideo laudabile opus eius est.

Quintum ad tertium .S. iij.

prinipale ondit fructus magni misericordie i vita p̄nti. **Unde. i. Thimo. iij. dicif.** Pietas ad oīa valet p̄missione vite que nūc est habens. **.s. spūalis. corporalis et future.** Et hoc declarat psalmista ponēs quadruplicē fructū. **Prim?** est. **Dñs p̄seruet eū. .s. in vita gē. et i p̄pitate tpali.** **Scdus ē. et uiuificet eū: spūaliter. qz ut dī Thob. iij.** Elemosina ab oī p̄cto et a morte liberat. **Un̄ et fili? vidue Sareptene** p̄pter elemosinam suscitatus fuit. **ij. Re. xviij.** **Terci?** fructus ē. beatū eū faciat in terra. i. felicē et famosū. **Dicit em̄ Doctus q̄ largitas hoīes claros facit: auaritia vō odiosos.** **Quart?** nō tradat eū i man? iūmicoz eius: spūaliū. **.s. de monū.** **Un̄ p̄ Job q̄ fuit elemosinis debet** non potuit p̄ualere diabol? cum suis malitijs et flagellis. **Sed utp̄ dare elemosinam sit ex p̄cepto ita q̄ peccet mortaliter q̄ non dat eā: heo. fm̄. b. Tho. scda scde. q. xxxij. q̄ sic.** quia omittendo eā puniē eternaliter. ut p̄ **Matth. xxi.** **Ite maledicti in ignē eternū sc̄. qd pro causa dānationis ponitur omisso elemosine.** **Esurui em̄ et nō dedistis mihi sc̄. Sed null? puniatur igne eternaliter nisi pro mortali.** **Rō** huius est. quia cū primi dilectio sit sub precepto fm̄ illud **Job. xv.** **Idoc est preceptū meū ut diligatis inuicē.** **Neceste est oīa illa cadere sub p̄cepto sine quibz dilectio primi nō conseruatur.** **Ad dilectionē autē primi pertinet ut nō solū velimus ei bonū sed etia operemur ad hoc. fm̄ illud. i. Job. iij.** **Non diligam?** verbo neqz lingua: sed ope et veritate. **Ad hoc af q̄ velimus et opemur bonū alicui requiritur q̄ eius necessitate subueniamus.** **Unde. i. Job. iij. dī.** **Qui viderit fratrem suum necesse habere et clausit viscera sua ab eo: quomō caritas dei manet in illo: Et ideo elemosinarum largitio est in p̄cepto.** **Sed quia p̄cepta bant de actibz virtutū necesse ē q̄ hoc bonum elemosine cabat sub precepto scdm q̄ est actus**

virtutis. i. scdm q̄ recta ratio requirit scdm
quā aliquid est p̄siderandū ex pte dantis ele-
mosinas. 7 aliqd ex pte recipientis. Ex parte
dantis est p̄siderandum q̄ illud qd est in ele-
mosinas erogandū sit ei sup̄flūū. non solum
respectu sup̄flūū qd est ultra illud qd est ne-
cessarium nature siue vite sue p̄prie: sed 7 re-
spectu aliorū quorū cura sibi incumbit. quia
p̄us oportet q̄ unusquisq̄ sibi p̄uideat et his
quorum cura sibi incūbit. 7 postea de residuo
aliorū subueniat necessitatibz ratione quo-
rum dicitur necessarium p̄sone fm q̄ p̄sone
dignitatem importat. sicut et natura primo
accipit sibi ad sustentationē p̄prij corporis qd
est necessarium ministerio v̄tutis nutritiue.
Sup̄flūū autē erogat ad generationem alte-
rius p̄ virtutem generatiuā. Et ad hoc facit
qd dicit xpc̄ Luc. xj. Quod sup̄est date elemo-
sinam et ecce oīa munda sunt vobis. i. nullā
imundiciā auaritiē ex temporalibz cōtra-
hētis sic dispensando. Et Hiero. Aliena ra-
pere quincit q̄ sibi ultra necessaria retinē p̄
bas. dif. xlij. §. j. Ex pte autē recipientis requirit
q̄ necessitatē habeat. alioqn nō est ratio quare
ei elemosina detur. Sed cū nō possit ab ali-
quo vno oīibz necessitatē habentibz sub-
ueniri: non oīs necessitas obligat ad prece-
ptum: sed solū illa sine qua q̄s sustentari nō
potest. Et in hōmī habz locū qd ait Ambro.
P̄asce fame morientem: si non p̄auisti occidi
sit. dif. lxxvj. c. P̄asce fame. Sic ḡ dare ele-
mosinam de sup̄fluo est de p̄cepto. et similiter
dare elemosinam ei qui est in extrema neces-
sitate. al. dare elemosinam est de consilio: si-
cut de quolibet meliori bono bantur cōsilia.
Sunt autē sup̄flua nature 7 p̄sone de neces-
sitate p̄cepti eroganda. quia licet sint istius
q̄tū ad p̄prietatem: tñ sūt 7 aliorū habentium
necessitatē q̄ inde sustentari possent q̄tūz ab
usū. An Ambro. dif. xlvij. Dicit bi. inq̄t. Nes-
mo p̄prij dicat qd p̄mū est. i. alijs p̄mū can-
dū tpe necessitatis fm glo. 7 seq̄. plusq̄ sus-
ficeret ad sumptū 7 violentē obtentum est.
Esurientiū est panis quē tu detines. Rutorū
vestimentum qd tu recludis. Miserozum seu
captiuoz redēptio est 7 absolutio pecunia
quā in terra desodis. Tātoz ḡ te scias iuate-
re bona quantis possis prestare quod velis
i. debes velle. hec ibi. ¶ Itē nota qd dictum
est de necessitate nature 7 p̄sone hoc iudican-
dum ē fm q̄ pbabiliter estimari potest. Nec
oportet p̄siderare ad omēs casus qui possunt
p̄tingere i futurū. hoc enī esset de crastino co-
gitare: quod dñs p̄hibet. Sed debet iudicari
sup̄flūū et necessarium scdm ea que pbabili-
ter 7 vt in pluribz occurrūt. Item ipse Tho.
in. iij. dif. xv. ubi dicit et addit q̄ casus exte-
me necessitatis iudicandus est quando appa-
rent signa pbabilia future necessitatis exte-

me nisi eis subueniā. vt cū quis videt pan-
perem indigentē cibo vel potu vel alijs neces-
sarijs 7 hōies ipotentes vel pigros ad subue-
niendum illi nec pauperez posse sibi p̄uidere.
Nec ei expectanda est vltima et extrema ne-
cessitas: q̄ tūc forte nō posset natura iuuari-
am defecta. Dicit etiā. b. Tho. q̄ n̄ tenet q̄s
querere quis habeat necessitatem: sed sufficit
vt his qui veniūt ad noticiā suā subueni-
at. Item qd tenet indigentibus subuenire vt
dictū est quilibet de arte sua: medicus in me-
dendo infirmis paupibus et procurando me-
dicinas. aduocatus in aduocando. iuris con-
sultus in consulendo. et sic de alijs.

Pro maiori declar. §. iij.

ratione huius materie. Nota que breuiter dicit
Duran. in. iij. dif. xv. Dicit enī q̄ cum vsus
bonorū exteriorū sit ordinatus ad subuenien-
dū necessitatibz vite p̄ntis. subuentia ista
debet esse ordinata fm caritatē qua quis te-
net p̄rio sibi. scdo p̄mo. i. p̄iūctis. tertio ex-
traneis. Necessitas autē quā q̄s patit i neces-
sitatibz 7 bonis exterioribz potest ē duplex.
absoluta 7 conditionata. Absoluta qñ oīia
bona tēporalia q̄ quis habet ei sunt adeo ne-
cessaria q̄ sine eis non p̄t viuē. Et hec vocat
necessitas nature. Conditionata vō qñ sūt ei
necessaria ad sui status decentiā 7 p̄seruatōz.
7 hec dicitur necessitas p̄sone. inq̄tū p̄sone no-
minat dignitatē 7 statum. Dicendum ḡ q̄ il-
lud qd est necessariū nature necessitate abso-
luta nō est p̄ceptū dare imo illicitū: q̄ plus
tenetur sibi q̄ alijs. Illud autē qd est necessari-
um ad decentiā status solum ex p̄cepto bari
debet p̄ reuelationē status alteri: quia nul-
lus tenet verecunde viuere in statu suo vt re-
leuet aliū ad decentē statū. Qd autē est sup-
fluum vtriq̄ necessitati nature. s. i. status dz
dari ex p̄cepto fm illud Luc. xj. Quod sup̄-
est date elemosinam. Nec est dubium quin sit
p̄ceptū respectu illoz qui sūt in extrema ne-
cessitate. quia si illud ex p̄cepto dandum est
qd ē necessariū p̄prio statui: a fortiori 7 oē il-
lud qd sup̄fluit. De illis autē q̄ nō sūt i exte-
ma necessitate licet sint i magna verecundia
nō audeo diffinire nec plene p̄tēnare maiores
p̄tē diuitū: sed fm auctoritatē Joh. sup̄ alle-
gatā que nō solū loquit de necessitate exte-
ma s̄ notabili 7 verecūda videt sonare hoc.

Nota igitur ex pte §. v.

dictis p̄mo q̄ nō dare elemosinam qd p̄tinet
ad hoc vitū inhumanitatis tunc est mortu-
le qñ quis sup̄flua vltra. s. necessaria nature
7 p̄sone habens non subuenit patienti exte-
mam necessitatē quā nouit fm Tho Ricar.
7 Duran. in. iij. dif. xv. 7 Perueñ. i. quolibz.
Scdo cum quis sciens extremā necessitatē

primi non subuenit de eo qđ est sibi necessa-
riū psonē. i. ad decentiā status sui et familie
sed supfluoꝝ nature. et hoc fm Duran. et Ri-
car. in qđto. Sed. b. Tho. scđa scđe. q. xxxij.
dic hoc ē sub pñlio: unde non peccaret istud
omittens saltim mortaliter. Quod forte intel-
ligi de tali necessario psonē. i. qđ ad decentiā
ppter cuius carentiam sustineret magna pi-
cula vel dāna corpis vel anime. Qñ etiā nō
puidet sibi et suis scđm suum statum et indi-
gentias ex auaritia hoc agens utiq; peccat.
¶ Tercō cū quis de supfluo utriusq; necessi-
tatis nature. s. et psonē nō subuenit magnas
necessitates et miseras patientib; qñ nō ex-
tremas sibi notas: et hoc videt esse qñ mor-
tale fm Duran. s. si fm Tho. Quarto dare
elemosinā de necessario nature. s. sibi et familie
esset peccatum. quia ptra caritatē fm Tho
Ricar. et Duran. Et hoc nisi ut dic Tho. scđa
scđe. q. xxxij. ubi sup qđ daret psonē alicui. qđ
pñderat utiliorē illā reipublice vel ecclesie qđ
se vel familiam. et ideo pñfert pñseruationē vi-
te illius sue subueniendo ei dō necessario vite.
ad qđ tñ tenetur ex pcepto: sed pñnet ad ma-
gnas pñfectiones. Laudabiliter enim quis da-
ret elemosinā de necessario psonē indigen-
tibus qñ non extreme cum vellet religionem
ingredi. vel in pñptu p industriā posset sibi
cito suo decenti statu puidere. scđm. b. Tho.
ubi sup. Quinto qñ indiscrete daret vñ nō
indigentib; vel male vñtū. v. q. v. nō oīs.
Nota qđ si pater filiū. vel patronus libertū.
vel dñs seruū infantem vel etiam adultum
languidū ex ponit. vel ei alimenta negat ipso
facto filius est a patria potestate liberatus
et ingenuitate libertus: et seruus in libertatē
capitur. Alii quoq; qđ eos suscipiunt non pñt
ppter hoc in eoꝝ pñonis sibi ius aliqđ vendi-
care. hec in decretali. de infan. et lan. expo. c.
Si a patre. Item Ray. Et addit qđ qui talia
pñsumit. in foro penitentiali ē tanqđ patricida
vel homicida iudicandus p eo qđ hominē cui
in tāta necessitate tenetur. piculo mortis ex-
ponit. Inspectis tñ circūstantijs. et utq; mors
inde fuerit subsecuta vel non: erit penitentia
moderanda. Si autem hoc facerent predicti
gentes vel domini quia forte nec elemosinas
dando aut querēdo nec eos aliter alere pñt:
tunc fm Wil. in nullo peccant si nil omiserūt
de pñgentibus. Qui etiam filios per adulte-
rium vel fornicationem acquirūt sed ab oc-
cultationē peccati et tollendū scandalū mit-
tis suis. et eis puidere si possunt.

¶ Capitulum. xlv. de Inquietudine
mentis. i. nimia solitudine.

Inquietudo mētis po-

nitur a Gregor. et Hilario filia
auaritie. ab quam pertinet inor-
dinata solitudine ēca tēporalia:

qđ a xpo phibet. cū dī Math. vi. Nolite solici-
ti esse. Ab quam etiam remouendam exhor-
tatur pñceps apłoꝝ dicēs. Omnem solitu-
dinem vestra pñcipientes in eū: qñ ipi est cu-
ra de vobis. i. Pet. v. Qđ verum esse asserit
psalmista dicens in psona xpi et eum pñfecte
imitantiū. Ego mendicus sū et pauper: dñs
sollicitus est mei. Fuit enī xpc mēdicus. quia
ex aliōꝝ elemosinis sustentabā. An Aug.
Habeat dñs loculos oblata a fidelibus con-
seruans ut suoꝝ et aliōꝝ necessitatib; puide-
ret. xij. q. i. c. Habeat. Dicē ei mēdicus qñ
manu dicens. qđ tales petēdo elemosinā cō-
muniter extendūt manū. Paup dī qñ parū
hñs. Nam multi sūt mēdici qđ multū habent:
s. xpc etiā mēdicās pap habuit. An ipē di-
cebat. Tulpes foueas habēt. et volucres celi
nidōs: filius aut hōis nō habet ubi caput su-
um reclinet Math. viij. Et cū esset ita pau-
per et multi ali; pñfecte eū imitantes: tñ dñs
ut sollicitus de ipis eis puidit. S. qđ Aplūs
exhortat ad solitudinē dicēs Ro. xij. Soli-
tudine non pigri: ne videatur discordare i
sententijs discipulus a magistro veritatis.
¶ Sciendū qđ triplex ē sollicitudo. Prima
criminalis et repudianda: qđ inimicū dei pñ-
tuit. Scđa tpalis et moderāda: qđ nimīū ti-
morē oñdit. Tercia spūalis et amplexāda:
qđ multū dei amorē accēdit.

De prima dicit

S. j.

Aplūs. ad Phil. iij. Nihil solliciti sitis. i. tali
solitudine criminali. Et autem sollicitudo
criminalis seu mortalis tripliciter. Ano mō
circa tpalia qñrenda multū laborādo et men-
te et corpe in eis constituens finē vltimū. s.
ipā tpalia plus amando qđ salutem ppriam.
Sollicitudo enī iportat qđdam studiū. Stu-
diū aut ē vehemēs animi applicatō circa ali-
qđ. Et de hac intelligit illud Ecclesiastes. iij.
Peccatori dedit deus afflictōes et curas sup-
fluam ut abbat et pgreget. s. tpalia. et trahat
ei qui placet in pñpectu suo. ut religiosus bo-
nis et hospitalib; quib; tantē talia testando
dimittunt plurimi. Et subdit. Et hec vana et
cassa sollicitudo est. Cassa est quia non quie-
tat aīus ipius diuinitis put estimabat: s. val-
dē inquietat eū. vñ inquietudo mētis bicitur.
Solis enī ē araneē qđ se euiscerat ad faciendū
subtiles telas qđo muscas capiat: sed defacili
cum suis telis ab alijs aīalibus destruit. Sic
talis mētē euacuat oī vigore sapiētie et iusti-
cie ab cogitandū subtiles vias ad decipiendū
incautos: sed ipē ab homib; vel saltem diuino
iudicio atterit. vana est sollicitudo sua. quia
nō affert sibi illū fructū quē credit. s. vitam

eterna etiā paupibz dimitteō. nisi ipm vere peniteat: q̄o debet satisfaciā. Alio mō solitudo tpaliū ē criminal' fm. b. Tho. scda scde. q. lv. qñ ē tāta r̄ tāinozbiata q̄ a spūalibz salutis sue nēarijs reſibi eā omittēdo ut lucree. puta si ita iſiſtit occupatōibz negotiatōis artificij. recollectōi meſſiū r̄ vīdētie. q̄ omittit ſeruare feſta. ieiunare diebus pceptis. audire miſſam diebus feſtiuis. pſicari. cōmunicare r̄ huiusmodi. De hac dīc xp̄c Lu. viij. Solitudo hui' ſeculi ſuffocāt ōbū. ſ. auditū vel inſpiratū ne fructificet i mente. Ad hoc etiā facit qd ait Greg' in. xiv. li. moral'. Qdā hui' ſeculi dilectōes i terrenis rebz fortes ſūt. ſ. ad ſollicitē laborandū p eis. in celeſtibz debiles. Nam ptpali glia vſq; ad mortēz defudare appetūt. r̄ p ſpe ppetua nec parum i labore ſubſiſtūt r̄. i decretis. diſ. xlvij. Omnes. Si qd aut ex nimia ſollicitudine quā gerit ad tpalia nō omittit ſpūalia ad ſalutē neceſſaria ſz biminuit in deuotōe et tepſcit a ſeruore debito: veniale erit. Tercio modo ē mortal' talis ſollicitudo qñ etiā i alijs criminalibz apponit diligētem curā r̄ feſtinā ad ppetrandū. Dī enī ſollicitus fm iſidor' quaſi ſolers citus. Et ſic mulieres ſūt ſollicite ad ornandū ſe multum ponētes de tpe r̄ diligētia. Et gulōſi ad preparandū cibos. r̄ ābitioſi ad honores pcurādos. r̄ hmoi. Et de hac itelligit illud puer. xj. Expectatio ſollicitorum. ſ. ad malum peribit. Nec aut ſollicitudo criminalis ideo repellenda qz facit hoīem deo iūmicū. cū p hāc ſuiat mūto ſeu diabolo: ſz nemo poteſt duobz dñis ſeruare. ſ. ſibi iſris r̄ iſria iubentibz ut ſunt xp̄c r̄ diabolus. ſpūs et mūdus. Deruit qd mūdo r̄ diabolo r̄ amic' et' ē dū acq̄eſcit tēptatōibz ei'. r̄ amor tpaliū rep ſupat amorem dei. Si enī deū diligeret. obiret mūdus r̄ diabolū nō q̄tū ad naturā ſz ad vitia ipi' mūdi q̄ i eo reſpiunt r̄ q̄tū ad malitiam diaboli detestando ipa vitia. Sed q̄ ſuit mūdo r̄ diabolo nō diligit qd ipm naturalit' ſz ſuſtinet tēptatōem ei'. r̄ alēuz. ſ. xpm pēpnit i eo q̄ n̄ ſuat mābata ei'. Nolite q̄ ſolliciti eſſe de huiusmodi.

Secunda ſollicitu S. ij. do ē hūanalis. Quia ei lō multis idiget. hic ab hūanitate ſua inſtigat' ut ſollicit' circa tpalia q̄bz ſuſtentaſ timēs ne ſibi deficiāt: ſz iſta eſt moderāda remouēdo illū timorem inordinatum quo. ſ. timet ne etiā laborando et faciēdo qd i ſe ē nō omittēdo curā ſalutis aīe ſue de' nō pūdeat ſibi: qd p̄tinet ab quābz diffidentiam bonitatis ſeu pūdētie diuine. r̄ hoc utiq; p̄cīm ē. An iſoero'. Labor exercendus eſt. ſollicitudo vitanda q̄. ſ. puenit ex iſta diffidentia ad hāc moderandā. et cū ē vitioſa reſecanda. admonet Apl's dicēs. Eolo vos ſine ſollicitudine eſſe. ſ. tali immoderata. p̄cipit xp̄c dicēs Mat'h. vj. Nolite ſolliciti eſſe

in craſtinū. Intelligitur aut p craſtino tpus futur' fm iſoero. Pro cui' declaratōe dicit. b. Tho. scda scde. q. lv. q̄ nullū poteſt eſſe ōtuoſum op' niſi debitis circūſtātijs veſtiat' inter qd una ē debitū tpus fm illud Eccleſiaſtes. viij. Si negotio tpus ē r̄ oportuitas. qd nō i exteriōribz tñ opibz ſebetā i interiōribz locū hz ſollicitudinem. Uniuq; enī tpi pgruit p̄pria ſollicitudo. ſicut tpi eſtatis cōpetit ſollicitudo metendū. r̄ tpi autumnū ſollicitudo vīdētie. Si qd ḡ in tpe eſtatis iam de vīdētia eſſet ſollicitus ſupflue p̄occuparet futuri tpi ſollicitudinem. Enī hui' ſollicitudinē tāq; ſupflua dñs p̄hibet dicēs. Nolite ſolliciti eſſe i craſtinū r̄ q̄i rōnē affligit dicēs. Craſtin' enī dies ſollicitus erit ſibi ipi. i. p̄pria ſollicitudinē hēbit que ſufficiet ad affligēdū aīaz. Et hoc ē qd ſūbit. Diei ſufficiet malitia ſua. i. afflicto ſollicitudinis. Sūit enī ibi malitia nō p p̄cō ſz p malo pene ſollicitudis q̄ affligit mētē. Excludit at xp̄c hāc ſollicitudinē pcedēte ex nimio tōre defect' triplici rōe. vñ r̄ ter dīc. Nolite ſolliciti eſſe. q̄ ſnialiter pōit. b. Tho. scda scde. q. lv. arti. vj. P̄rio rōe maioris iſtuetie. ibi. Nōne aīa pl' ē q̄ eſca r̄ ē tal' rō. Qui maiora p̄ſtitit utiq; ex amore n̄ ex debito r̄ mīora p̄ſtabit: ſz de' debit nob aīaz r̄ corp' r̄ vitā ſine noſtra ſollicitudine q̄ utiq; ſine p̄pate ſz maiora r̄ p̄fectora eſca r̄ veſtimētis. ut p̄z ex ſe. Et etiā ex rōe qz ſinis nobilior ē his q̄ ſūt ad finē ſz ad hūc finē ſūt ordinata eſca ad vitā ſuſtētandā. r̄ veſtimētū ad corp' coopiēdū r̄ p̄ſeruandū: ſi ḡ pūdit de maiori. ſ. dāto corp' et aīaz pūdebit r̄ d cib' q̄ de veſtimētis faciendo qd i vob ē licite. etſi nō q̄tū appetitis tñ q̄tū iudicabit vob ex p̄bit. Et iō nolite ſolliciti eſſe. Secdo hoc facit rōne vberioris pūdētie. ibi. Reſpiciate volatilia r̄ p̄ſiderate lilia r̄. Et eſt tal' rō. Sapiēs q̄ gubnat ſapiēs domū ſuā oībus pūdet. etſi pūdet mīnis aīalibz. ut canibz: auibz r̄ eqs. p̄babilē ē q̄ pūdebit creaturis rōnalibz. Sapiētiffim' ē de' r̄ optie gubernat domū ſuā vniuerſi. vñ ſi pūdz ut manifeſte p̄z auibz d victu ita q̄ abſq; ſollicitudine eaz r̄ ope ſeminādi r̄ p̄gregādi hnt vñ viuāt. Et herb' r̄ ōgultis pūdet de tānobili veſtimētō ut ſūt flores q̄ dicūt lilia hntia ita pulcrū colorē r̄ viuacē q̄ Balōn nūq; fuit indut' veſte tal' coloris. Nec tñ herba ſeu ōgulta q̄ hic ſenū bicūt ſollicitat' ad faciēdū ſibi tale indu mētum q̄tomagis cretēdū ē q̄ de' pūdeat de ſufficiēti cibo r̄ veſtitu his qd ad imaginem ſuā fecit cūctis nobiliores. Tercio hoc excludit rōe cretētie r̄ ſpāl' beniuolētie. ibi. Nolite ſolliciti r̄. hec igit oīa gētes. i. iſideles iqrūt. ſcit. n. p̄ vñ r̄. Et tal' rō. gētes. i. iſideles. n̄ credūt dñā pūdētiā curā hē de actibz hūanis. r̄ iō n̄ mīz ſi ſollicitat' ad iſta tpalia iqrēba eſtimātes ſua iſtutia poſſe ea hē Sz vos

672

fideles cū credatis deū gubernatōre oīz. 7 mō spālioni hoīm. nō oīz ita sollicitari: s; laborāto 7 moderate puidēto p̄bē in deo. Insuper si p̄ aliq̄s ē p̄? 7 scit filios suos idigere quō se poterit p̄tinē qn nēcitatio eoz puidēat: **D**z p̄ celestis ē p̄ssim? 7 scit qz his oībo idigētis nō oportet q̄ dubitare d̄ puidē: 7 ideo noli te solliciti eē. Respiciat filij nātōnes hoīm dī Eccl. ij. 7 scitote qz null? spauit i dño 7 p̄sul? p̄māsit i mādatis ei? 7 derelict? ē. q. d. null?.

¶ Item ad tertiam

S. iij.

A sollicitudine. s. spūalē hortat dīcēs. Querite p̄mū regnū dei 7c. Ut enī dicit Iero. i. ome. d̄ cibo 7 vestimēto spūali debem? sp̄ esse solliciti. Cibo spūalis q̄ aīa reficit ē sapia seu v̄bz dei. qz ut dīr Matb. iij. Nō in solo pane vivit hō s; i oī v̄bo qd p̄cedit d̄ ore dei. Elestīmēta varia sūt hīc? v̄tutū q̄bo aīa ornat. Elī Ambr. Dec sē infna mētis velamīa. i. idumēta: Circa hec igit spūalia d̄z hō sollicitari erga deū. erga seipm. 7 erga p̄mū. ¶ P̄rio erga deū. Nā hoc est v̄mū 7 v̄ltimū q̄ de? req̄rit ab hoīe ut de? bonū. ut dīr Michē. vj. s. sollicitū te ābulare cū deo tuo. qd sit p̄p̄ seruētē bile: cūqz ab quā q̄s p̄ducit sollicitē orātō 7 mediātō. Elī Apl̄s Ro. xij. Sollicitudine n̄ pigri spū seruētēs dño fūietēs: 7 sic q̄rit regnū dei p̄mū. s. potissimū fgnū gl̄ie. ¶ Secūdo d̄z hō eē sollicit? erga seipm i cauēdo ab īfidijs diaboli 7 custodiēdo sensus suos tps nō p̄tento. An dīr Deut. iij. Custodi tēmetip̄z 7 aīaz tuā sollicitē. Ab qd faciēdū Salōn iducit exemplū formice dīcēs. puer. vj. Nate ad formicā o pi ger 7 p̄siterā vias ei? et discē ab ea sapiāz. i. p̄uētētiā 7 sollicitudinē q̄ cū n̄ hēat duces nec p̄ceptōrē neq; p̄ncipē p̄gregat sibi in estate 7 parat sibi i messe cibū. Sic hō i tpe vite p̄fēctis nō d̄z pigritari s; sollicitari dū potest sibi p̄gregare merita bonoz opūz 7 sapiām. 7 sic q̄rit hō iusticiā fgni. i. v̄tutes 7 bona opa q̄bo veniē ad regnū. Tercō d̄z q̄s eē sollicit? q̄ ab p̄mū. ad Ep̄l. iij. Solliciti fuare unitatez spūs i v̄culo pacis. Et ponit ab hoc exēplū i corpe hūano dīcēs. i. Cor. xij. Proinuicē sibi sollicita sūt mēbra. s. ab iuuādū alēp̄ aliud et subueniēdū. Et p̄maxie spectat ab p̄latos sollicitari erga subditos i spūalib; 7 t̄palib; Elī Ro. xij. Qui p̄st i sollicitudinē 7 p̄z erga filios An d̄ Tobia dīr qz cū morā facēt. s. fili? i rete unto sollicitus erat p̄z p̄ filio. Et piuges alter p̄ altero. i. Cor. vij. Qui aī cū vxore ē: sollicit? ē quō placeat vxori. 7 ecōuerso. Et matrona d̄ puidē nēciōz. Elī Marthe q̄ satagebat circa frequēs ministerium. b̄xit xpc Marthe Marthe sollicita es. In q̄ n̄ d̄ sollicitudinē resp̄bēndī s; de turbatōe et murmuratōe Luc. x. Et sic q̄rendo regnū dei 7 iusticiā ei? sollicitudine spūs. hec omīa adiciuntur t̄palia ut non oporteat sollicitari anīe.

¶ Titulus secūbus d̄ Restitutōib; Capitulū p̄mū de restitutōe in genere vbi ponuntur viginti manus rapiētū quoz quilibet habet quinq; digitos. i. modos. et sic centū mobi in quib; sit restitutio vel erogatio. 7 hoc p̄ modū p̄dicatōis. in que etiā de multiplici nauī. s. p̄ntē ecclē. et religionis. vbi etiā ponūtur i peditiua restitutōis 7 utilitas eius.

¶ De mare magnū 7 spa

N ciosus manib; illic reptilia quoz rum nō est numerus. Aīalia p̄silla cū magnis illic naues p̄tranfibūt. ps. cūj. Loquēs p̄p̄la d̄ mari hui? mūbi ondit p̄cula ei? 7 p̄nter euasione. Nam plenus ē mūdus manib; raptorū et illicite acq̄sitōz de q̄bo dīc Aug. Non dūmittit p̄c̄m nisi restituat ablatū. xij. q. vj. si res. et de re. iij. Decm. li. vj. unde 7 Matb. xviij. dī. Redde qd debes. 7 apl̄s Ro. xij. Reddite omībo debita. Qd enī debet et si benigne remittit nō tñ iuste repetit? peccat autē q̄ ultra debitu erigit. ait Aug. xij. q. i. Et q̄a opa n̄ri saluatoris ultra veritatem historie rei geste aliquid nobis insinuant moraliter agendū in quo eum imitemur ex hoc q̄ ip̄e abiit trāsmare ut scribitur Job. vj. Et iterum ascēdens in nauiculam transiret. ut habetur Matb. xij. Figuratur q̄ debemus istud mare istius mūbi transire ad qd est necessaria nauicula. q̄a ip̄e vsus est ea ut pueniamus ad patriam et ciuitatem nostram 7 in montem dei. Tria ergo notat ps in p̄dictis verbis.

Primū q̄litas mūdialis figuratiter designata ibi. Doc mare magnum.

Secundū malignitas criminalis generaliter demonstrata. ibi. Et spaciosū manib; illic reptilia 7c.

Tercium suffragabilitas saluatoris pluraliter preparata. ibi. Illic naues p̄transibūt: et per aliquam harum nauium oportet transire.

¶ Item ad primū

S. i.

p̄mūntis s̄ntia ē lectoz Gre. Ber. 7 aliorū. mare mūdū significare p̄ multas siles p̄prietates s; p̄nūc sufficiat tres exp̄mere.

Et p̄mo p̄ amaricationem.

Primo enī

Secundū p̄ fluctuationē.

mare dī q̄si

Tercō p̄ periclitatōem.

amap. qz. s.

eius aqua ē amara. i. falsa: 7 ibi amara vita. sic mūdus iste plenus ē amaritudinib; Ecclē siastes. ij. Cuncti dies eius laborib; et grūnis pleni sūt: nec per noctem q̄scit Ber. Felicitas huius seculi mltis amaritudinib; resp̄sa est. 7 Greg. Omne qd hic eminet plus meroribus afficitur q̄ honorib; gaudet. dīr. xij. c. Nervi. Quis posset explicare eius amaritudines: Nūc amaricatur p̄tūmelia 7 d̄risione. Nunc infirmitate 7 persecutione: Aliquādo paupertate et aliorum reptione. Et tamen